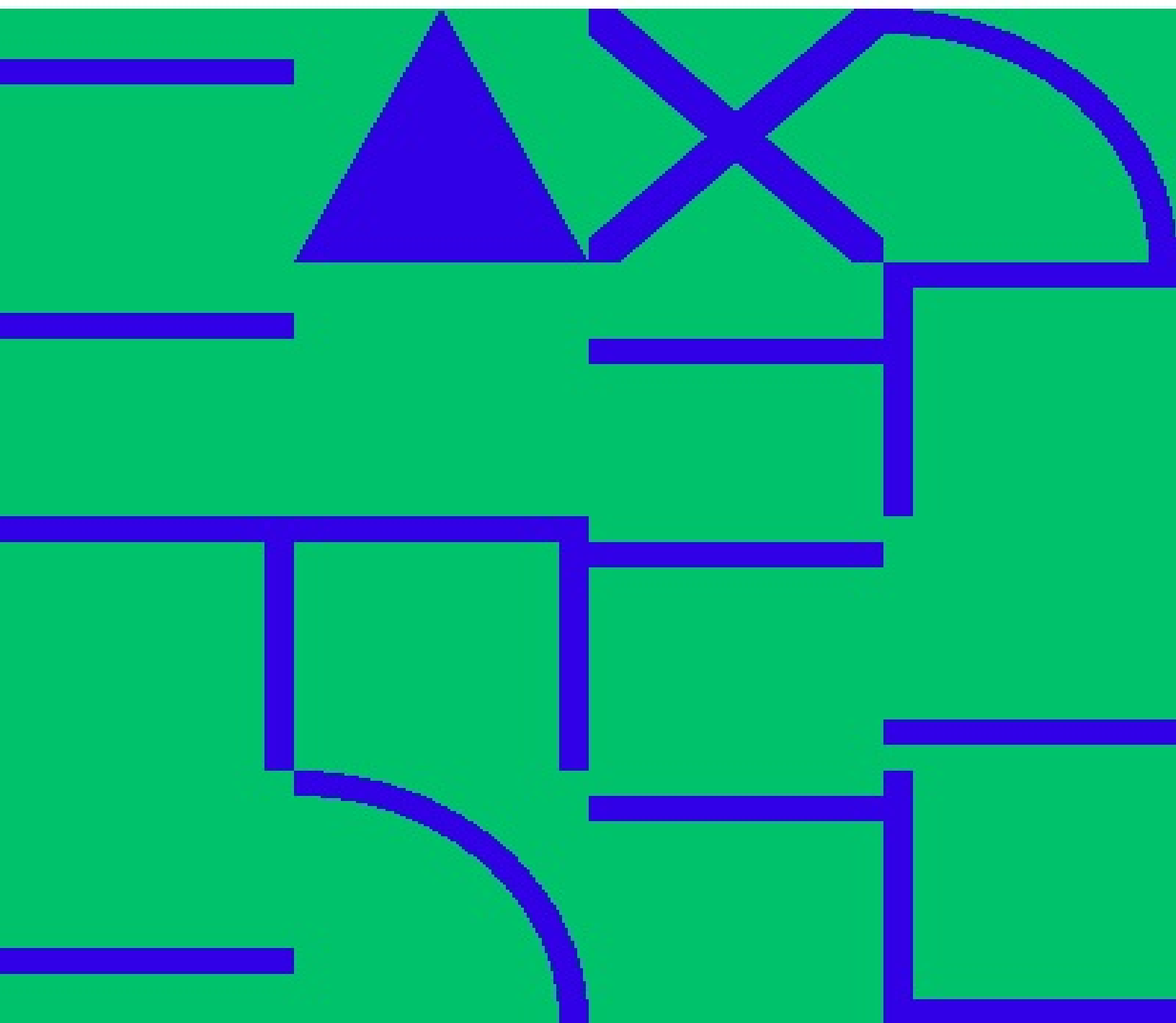

David Copperfield I

David Copperfield nuoremman elämäkertomus ja
kokemukset

Charles Dickens

Rights for this book: [Public domain in the USA](#).

This edition is published by Project Gutenberg.

Originally [issued by Project Gutenberg](#) on 2006-04-17. To support the work of Project Gutenberg, visit their [Donation Page](#).

This free ebook has been produced by [GITenberg](#), a program of the [Free Ebook Foundation](#). If you have corrections or improvements to make to this ebook, or you want to use the source files for this ebook, visit [the book's github repository](#). You can support the work of the Free Ebook Foundation at their [Contributors Page](#).

The Project Gutenberg EBook of David Copperfield I, by Charles Dickens

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org

Title: David Copperfield I David Copperfield nuoremman elämäkertomus ja kokemukset

Author: Charles Dickens

Translator: Waldemar Churberg

Release Date: April 17, 2006 [EBook #18186]

Language: Finnish

*** START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK DAVID COPPERFIELD I ***

Produced by Tapio Riikonen

DAVID COPPERFIELD I

David Copperfield nuoremman elämäkertomus ja kokemukset

Kirj.

CHARLES DICKENS

Englannin kielestä suomentanut

Waldemar Churberg

SISÄLLYS:

1. Minä synnyn. 2. Minä huomaan. 3. Minulle tapahtuu muutos. 4. Minä joudun epäsuosioon. 5. Minä lähetetään pois kotoa. 6. Tuttavieni luku laajenee. 7. Ensimmäinen lukukauteni Salem House'ssa. 8. Lupa-aikani. Varsinkin eräs onnellinen iltapuoli. 9. Minä vietän muistettavan syntymäpäivän. 10. Minua laiminlyödään ja minusta pidetään huolta. 11. Minä aloitan elämää omin päin, mutta en ole siihen mieltynyt. 12. Koska en enemmän rakasta elämää omin päin, teen suuren päätöksen. 13. Seuraus päätöksestäni. 14. Tätini tekee päätöksensä minun suhteeni. 15. Minä alan uudestaan. 16. Minä olen monessa kohden toinen poika. 17. Joku ilmaantuu. 18. Takaisinkatsaus. 19. Minä katselen ympärilleni ja huomaan jotakin. 20. Steerforth'in koti. 21. Pikku Em'ly. 22. Muutamia vanhoja näkymöitä ja muutamia uusia ihmisiä. 23. Minä huomaan Mr. Dick'in puheen todeksi ja valitsen ammattini. 24. Ensimmäinen ylellisyyteni. 25. Hyviä ja pahoja enkeleitä. 26. Minä joudun vankeuteen. 27. Tommy Traddles. 28. Mr. Micawber'in haasto-kinnas. 29. Minä käyn taas Steerforth'n kodissa. 30. Eräs kato. 31. Eräs suurempi kato.

ENSIMÄINEN LUKU.

Minä synnyn.

Joudunko minä itse oman elämäni sankariksi, vai tuleeko joku muu tähän paikkaan, sitä saavat nämät sivut osoittaa. Aloittaakseni elämänkertomustani elämäni alusta, mainitsen, että synnyin (niinkuin minulle on juteltu, ja niinkuin minä uskon) eräänä perjantaina kello kaksitoista yöllä. Oli huomattu, että kello rupesi lyömään ja minä rupesin huutamaan yht'aikaa.

Mitä syntymäpäivääni ja -hetkeeni koskee, ilmoitti imettäjä ja muutamat muut viisaat naapurin-eukot, jotka olivat ahkerasti ajatelleet kohtaloani monta kuukautta ennen, kuin meidän oli mikään mahdollisuus silmästä silmään tutustua, ensiksi, että minä olin määrätty onnettomaksi elämässäni, ja toiseksi, että olin oikeutettu näkemään henkiä ja haamuja; jotka molemmat lahjat heidän luulonsa mukaan välttämättömästi kuuluvat kaikille onnettomille lapsille, jotka syntyvät perjantaisin aamu-yöstä, olivatpa kumpaa sukupuolta hyvänsä.

Minun ei tarvitse tässä puhua mitään ensimmäisestä kohdasta, sillä paremmin, kuin mikään muu, näyttää elämänkertomukseni, oliko ennustus oikea vai väärä. Kysymyksen toisen puolen suhteen tahdon ainoastaan muistuttaa, että, jollen sylilapsena nauttinut tätä perintöni osaa, minä en ole vielä siihen käsiksi päässyt. Mutta minä en valita ollenkaan, että tämä omaisuus on minulta pidätetty, ja jos se tällä haavaa sattuisi olemaan jollakulla muulla, jääköön se hänelle vaan minun puolestani.

Minä synnyin, onnenlakki päässä; lakki ilmoitettiin sanomalehdissä myytäväksi halpaan hintaan, viiteentoista guineaan. Puuttuiko meriväeltä siihen aikaan rahaa vai uskoa ja luottivatko enemmän korkkivöihin, en tiedä; koko minun tietoni on se, ettei tehty, kuin yksi tarjonus, ja senpä teki eräs lakimies, joka harjoitti vekseli-kauppaa ja lupasi kaksi puntaa puhtaassa rahassa sekä lopun sherryssä, mutta ei ottanut korkeampaan summaan vakuuttaaksensa itseään hukkumisen vaarasta. Ilmoitus peruutettiin sen vuoksi täydellä tappiolla — sillä mitä sherryyn tulee, oli rakkaan äiti parkani sherry siihen aikaan kaupaksi torilla — ja kymmenen vuotta jälestäpäin heitettiin onnenlakista arpaa alhaalla meidän paikkakunnassa; osan-ottajia oli viisikymmentä ja hengeltä maksettiin puoli kruunua sillä ehdolla, että voittaja tarjoisi viiden shillingin edestä. Minä olin itse läsnä ja muistan, että minusta tuntui oikein ikävältä ja häpeälliseltä, kun osa omasta itsestäni tällä tapaa pantiin menemään. Onnenlakin voitti, muistaakseni, vanha lady,[1] jolla oli kori käsivarrella ja joka sangen vastahakoisesti otti esiin määrättyt viisi shillingiä, koko summa puolipennyissä ja puolikolmatta pennyä vailla — tätä koetettiin turhaan äärettömän suurella ajankululla ja isolla luvunlaskun haaskauksella saada häntä ymmärtämään. Se on tosi-asia, jota kauan siellä päin katsoivat merkilliseksi, ettei hän koskaan hukkunut, vaan kuoli voitonriemulla vuoteessansa toisella kymmenettä ikävuodellansa. Minä olen kuullut, että hän viimeisiin saakka ennen kaikkia ylpeili siitä, ettei hän ollut koskaan eläissänsä liikkunut vesillä, paitsi jollakin sillalla, sekä että hän teetänsä juodessaan (johon hän oli erittäin mieltynyt) loppuunsa asti lausui suuttumustansa merimiehistä ja muista, jotka uskalsivat lähteä mailmaa "kiertelemään". Suotta pyydettiin osoittaa hänelle, että muutamat hauskat

kapineet, ehkä teekin niihin luettuna, olivat saaneet alkunsa tästä moitittavasta menetyksestä. Hän vastasi yhä pontevammin ja vaistomaisesti tietäen moitteensa voiman: "pois kaikki kiertelemiset."

Etten itse nyt rupeisi "kiertelemään", palaan syntyyni.

Minä synnyin Blunderstone'ssa, Suffolk'issa, taikka "niillä tienoin", niinkuin Skotlannissa sanotaan. Minä olin kalmannos. Isäni silmät olivat ummistuneet tämän mailman valolta kuusi kuukautta ennen, kuin minun silmäni aukenivat sille. Minusta tuntuu kummalliselta, myöskin nyt, kun ajattelen, ettei hän koskaan nähnyt minua; mutta vielä kummallisemmalta tuntuu se hämärä muisto, joka minulla on ensimmäisestä lapsellisesta yhteydestäni hänen valkoisen hautakivensä kanssa kirkkomaalla, ja se sanomaton sääli, jota minun oli tapa tuntea siitä, että se makasi yksinään ulkona mustassa yössä, samalla kuin pikkuinen vierashuoneemme oli lämmin ja valoisa valkeasta ja kynttilöistä ja asuntomme ovet — tämä tuntui minusta välisti melkein julmalta — olivat siltä teljetyt ja lukitut.

Eräs isäni täti ja siis minun iso-tätini, josta aion kohta puhua enemmän, oli etevin henkilö suvussamme. Miss[2] Trotwood elikkä Miss Betsey, joksi äiti raukkani aina nimitti häntä, kun hän sai kauhunsa tämän pelottavan olennon suhteen sen verran kukistetuksi, että hän ollenkaan mainitsi häntä (joka harvoin tapahtui), oli joutunut naimisiin miehen kanssa, joka oli häntä itseä nuorempi ja hyvin kaunis, paitsi siinä merkityksessä, jossa yksinkertaisessa sananlaskussa kuuluu: "kaunis se, joka kauniisti menettelee" — sillä kovasti epäiltiin, että hän oli lyönyt Miss Betsey'tä, vieläpä kerta jonkun kielletyn rahan-avun tähden ruvennut muutamiin pikaisiin, mutta selviin hankkeisin, heittäöksensä tätä ulos akkunasta toisesta kerroksesta. Nämät kärsimättömän luonteen osoitukset saattivat Miss Betsey'n maksamaan pois miehen ja toimittamaan eroa hänestä hyvällä. Mies lähti Indiaan rahoineensa, ja siellä hän hurjanpäiväisen perhe-legendan mukaan kerta nähtiin ratsastavan elefantin selässä babianin kanssa; mutta minä luulen, että se varmaan oli joku babu[3] — taikka begum.[4] Oli miten oli, kymmenen vuotta myöhemmin saapui sanoma hänen kuolemastansa Indiasta kotiin. Kuinka se tätiini vaikutti, ei kukaan tiedä, sillä heti eron jälkeen otti hän tyttö-nimensä takaisin, osti vähäisen talon jossakin kylässä merenrannikolla kaukana poissa, asettui siihen, niinkuin naimaton, yhden palvelian kanssa ja kuului yhä jälestäpäin elävän erinänsä muista jäykässä yksinäisyydessä.

Isäni oli ennen, niinkuin minä luulen, ollut hänen suosikkinsa; mutta hän suuttui silmättömäksi isäni naimisesta, koska äitini oli "vaksi-vauva". Hän ei ollut koskaan nähnyt äitiäni, mutta tiesi, ettei tämä ollut vielä täyttänyt kahtakymmentä. Isäni ja Miss Betsey eivät milloinkaan enää tavanneet toisiansa. Isäni oli, naimisiin mennessään, kahta vertaa vanhempi, kuin äitini, ja heikko ruumiinluonnoltaan. Hän kuoli vuoden perästä ja, niinkuin olen sanonut, kuusi kuukautta ennen, kuin minä synnyin mailmaan.

Tämmöinen oli asiain laita iltaa ennen tuota tapauksista rikasta ja tärkeätä perjantaita, joksi minä, annettakoon *minulle* anteeksi, sitä nimitän. Minä en saata väittää, että olisin siihen aikaan tietänyt, millä kannalla asiat olivat, taikka että minulla olisi ollut omien aistieni todistukseen perustettu muisto siitä, mikä seuraa.

Äitini istui valkean edessä raukeana ja raskasmielisenä ja katseli siihen kyyneltensä lomasta, kovasti huolissaan itsensä ja sen isättömän pikkuisen vieraan tähden, jota jo muutamat profeetalliset nuppineulan tusinat ylikerroksen piirongin-laatikossa toivottivat tervetulleeksi semmoiseen mailmaan, joka ei ollenkaan pitänyt väliä hänen tulollaan; äitini siis istui valkean edessä tuona selkeänä, tuulisena Maaliskuun iltana aivan peloissaan ja alakuloisena ja suuresti epäillen, pääsisikö hän hengissä siitä koetuksesta, joka odotti häntä, kun hän, silmiänsä pyyhkien, katsahti vastapäiseen akkunaan ja näki oudon naisen tulevan puutarhaa ylöspäin.

Jo toisella silmäyksellä tiesi äitini, että se oli Miss Betsey. Laskeva aurinko paisti puutarhan aidan ylitse vieraan lady'n päälle, ja hän astui portille niin tuimalla käynnillä ja tyvenellä katsannolla, etteivät ne voineet olla kenenkään muun, kuin hänen.

Kun hän saapui rakennuksen luo, antoi hän toisen todistuksen siitä, että se todella oli hän. Isäni oli usein maininnut, että hänen tätinsä harvoin käytti itseänsä niinkuin tavallinen kristitty; eikä tämä nytkään soittanut kelloa, vaan tuli ja katsoi sisään juuri tuosta samasta akkunasta, painaen nenän-nippuansa niin lujasti lasiin, että rakkaan äiti parkani oli tapa kertoa, kuinka se silmänräpäyksessä kävi kokonaan litteäksi ja valkoiseksi.

Hän säpsäytti äitiäni niin, että minä aina olen ollut vakuutettu, jotta saan syyttää Miss Betsey'tä siitä, että synnyin perjantapäivänä.

Äitini oli hämmästyksissään nousnut tuoliltansa ja mennyt sen taa nurkkaan. Katsellen verkalleen ja tarkasti ympäri huonetta, alkoi Miss Betsey toiselta puolelta ja käänsi silmiänsä, ikäänkuin Saracenin pää Schwarzwaldin kellossa, kunnes ne keksivät äitini. Silloin hän, niinkuin muitten kuuliaisuuteen tottunut ainakin, rypisti otsaansa ja viittasi äitiäni ovea avaamaan. Äitini meni.

"Mrs.[5] David Copperfield, *arvaan* minä", sanoi Miss Betsey; äänen korotus ehkä tarkoittaen äitini murhevaatteita ja tilaa.

"Niin", vastasi äitini heikosti.

"Miss Trotwood", lausui vieras. "Te olette kuulleet hänestä, eikö niin?"

Äitini vastasi, että hänellä oli ollut se ilo. Ja hänestä tuntui ikävältä, ettei näyttänyt siltä, kuin tämä ilo hänessä olisi ollut erittäin suuri.

"Tässä näette hänet", lausui Miss Betsey. Äitini notkisti päätänsä ja pyysi häntä astumaan sisään.

He menivät vierashuoneeseen, josta äitini oli lähtenyt, kosk'ei paras huone käytävän toisella puolella ollut lämpiminä — sitä ei oltu lämmitetty isäni hautajaisista asti; — ja kun he molemmat olivat käyneet istumaan eikä Miss Betsey puhunut mitään, alkoi äitini, joka turhaan koetti hillitä itseänsä, itkeä.

"Oi, hyi, hyi, hyi!" lausui Miss Betsey kiireesti. "Älkää nyt siinä! Noh, noh!"

Äitini ei kuitenkaan saanut oltua; niin hän itki, kunnes hän oli itkenyt itkunsa loppuun asti.

"Riisukaat pois lakkinne, lapseni", sanoi Miss Betsey, "ja antakaat minun nähdä teitä".

Äitini pelkäsi häntä liian paljon, että olisi kieltäynyt noudattamasta tätä outoa käskyä, jos häntä haluttikaan. Sentähden hän teki niinkuin hänelle sanottiin, teki sen niin vapisevilla käsillä, että hänen hiuksensa (jotka olivat uhkeat ja kauniit) vierivät hänen kasvoillensa.

"Herranen aika!" huudahti Miss Betsey. "Lapsihan te vielä olettekin!"

Äitini oli epäilemättä näöltään tavattoman nuorekas ikänsä suhteen; hän painoi alas päänsä, niinkuin se olisi ollut hänen vikansa, vaivainen raukka, ja sanoi nyyhkien, että hän todella pelkäsi olevansa vaan

lapsellinen leski ja tulevansa vaan lapselliseksi äidiksi, jos hän eli. Tuosta oltiin hetken aikaa vaiti, jolloin äitini luuli tuntevansa, että Miss Betsey kosketti hänen hiuksiansa, eikä suinkaan tylyllä kädellä; mutta, katsellen häntä arassa toivossaan, näki hän, kuinka tämä lady istui ja tuijotti valkeaan, vaateen liepeet ylös nostettuna, kädet ristissä toisella polvella ja jalat hiili-ristikolla.

"Miksi, Jumala siunatkoon", lausui Miss Betsey yhtäkkiä, "Rookery?"

"Tarkoitatteko taloa, Madam?" kysyi äitini.

"Miksi Rookery?"[6] sanoi Miss Betsey. "Cookery"[7] olisi ollut soveliaampi, jos teillä kummallakaan olisi ollut mitään käytännöllistä käsitystä elämästä".

"Mr.[8] Copperfield valitsi tämän nimen", vastasi äitini. "Kun hän osti talon, oli hän mieltynyt siihen ajatukseen, että täällä löytyi peltovareksia".

Iltatuuli synnytti juuri nyt semmoisen sohinan muutamissa korkeissa, vanhoissa jalavissa puutarhan päässä, että kummankin, sekä äitini että Miss Betsey'n, täytyi katsoa sinnepäin. Kun jalavat kumartuivat toisiansa kohden, niinkuin jättiläiset, jotka kuiskailivat salaisuuksia keskenänsä, vaan tämmöisen, lyhyen levon perästä kiihtyivät hirveästi ja huiskuttivat hurjia käsivarsiansa, niinkuin heidän viimeiset ilmoituksensa olisivat olleet liian pahat heidän omantunnon rauhallensa, heiluivat muutamat hatarat, rikkinäiset, vanhat peltovareksen-pesät, jotka painoivat puitten ylempiä oksia, edestakaisin, niinkuin haaksihylyt myrskyisellä merellä.

"Missä linnut ovat?" kysyi Miss Betsey.

"Linnut?" Äitini oli ajatellut jotakin muuta.

"Peltovarekset — mihin ne ovat joutuneet?" kysyi Miss Betsey.

"Ei niitä ole ollutkaan täällä siitä, kuin muutimme tänne", sanoi äitini. "Me luulimme — Mr. Copperfield luuli — että tämä oli melkoinen peltovaresten olopaikka; mutta pesät olivat kovin vanhat, ja linnut ovat jo aikaa hylänneet ne."

"David Copperfield ilmeisesti!" lausui Miss Betsey. "David Copperfield kiireestä kantapähän! Kun nimittää talon Rookeryksi, vaikk'ei ole ainoatakaan peltovaresta likiseuduilla, ja luottaa vaan siihen, että on lintuja sen vuoksi, että näkee pesät!"

"Mr. Copperfield", vastasi äitini, "on kuollut, ja jos rohkenette puhua pahaa hänestä minulle —"

Rakas äiti raukkani hankki, luullakseni, samaa päätä karata tätini päälle ja lyödä häntä. Tämä olisi helposti kukistanut hänet yhdellä kädellä, vaikka äitini olisi ollutkin paljon omaisempi semmoiseen kahakkaan, kuin hän sinä iltana oli. Mutta asia päättyi siihen, että äitini nousi tuoliltansa, istui alas taas hyvin hiljaisesti ja meni tainnoksiin.

Kun hän pääsi taidollensa, taikka kun Miss Betsey oli toinnuttanut hänet, kumpi lieneekään tapahtunut, näki hän jälkimäisen seisovan akkunan luona. Hämärä oli tähän aikaan muuttumallansa pimeydeksi, ja vaikka he epäselvästi näkivät toinen toisensa, eivät he olisi voineet senkään vertaa nähdä ilman valkean avutta.

"No?" lausui Miss Betsey, palaten hänen tuolinsa luo, niinkuin hän olisi vaan satunnaisesti katsellut näky-

alaa; "ja milloin odotatte —"

"Minun värisyttää koko ruumistani", sopersi äitini. "Minä en tiedä, mikä minua vaivaa. Minä kuolen varmaan!"

"Ei mar", sanoi Miss Betsey. "Juokaat vähäisen teetä".

"Voi minua, voi minua, luuletteko, että se tekisi minun hyvää?" huudahti äitini avuttoman tavalla.

"Tietysti", lausui Miss Betsey. "Ei se ole muuta, kuin tyhjää luuloa. Miksi tyttöänne nimitätte?"

"Minä en vielä tiedä, tuleeeko siitä tyttö, Madam", vastasi äitini viattomasti.

"Jumala siunatkoon lasta!" huudahti Miss Betsey, tietämättänsä lausuen ylikerroksen laatikossa olevan neulatyynyn toista miete-lausetta, mutta sovittaen sitä äitiini eikä minuun: "minä en tarkoita tuota. Minä tarkoitan palvelustyttöänne".

"Peggottya", sanoi äitini.

"Peggotty!" toisti Miss Betsey hiukan suuttuneena. "Mielittekö väittää, lapseni, että kukaan inhimillinen olento on mennyt mihinkään kristittyyn kirkkoon ja kastattanut itsensä Peggotyksi?"

"Se on hänen suku-niinensä", vastasi äitini heikosti. "Mr. Copperfield sanoi häntä siksi, koska hänellä oli sama ristimä-nimi, kuin minulla".

"Tänne, Peggotty!" huusi Miss Betsey, avaten vierashuoneen ovea.

"Teetä. Emäntänne ei voi oikein hyvin. Älkää hidastelko".

Tämän käskyn annettuansa semmoisella täysivaltaisuudella, kuin hän olisi ollut tunnustettu hallitsia talossa aivan siitä saakka, kuin se oli mikään talo ollut, ja katsottuaan ulos, kohdatakseen hämmästynttä Peggottya, joka, oudon äänen kuullessaan, ilmestyi käytävässä, kynttilä kädessä, sulki Miss Betsey oven jälleen ja kävi istumaan, niinkuin ennen: jalat hiili-ristikolla, vaateen liepeet ylös nostettuna ja kädet ristissä toisella polvella.

"Te arvelitte, että siitä tulisi tyttö", lausui Miss Betsey. "Minä en epäile ollenkaan, että siitä tulee tyttö. Minua aavistaa, että se varmaan on tyttö. Nyt, lapseni, siitä hetkestä saakka, kuin tämä tyttö syntyy —"

"Ehkä poika", rohkeni äitini keskeyttää.

"Minä sanon teille, että minua aavistaa, että se varmaan on tyttö", vastasi Miss Betsey. "Älkää puhuko mitään vastaan. Siitä hetkestä saakka, kuin tämä tyttö syntyy, lapseni, aion minä ruveta hänen ystäväkseen. Minä aion ruveta hänen risti-äidikseen, ja minä pyydän, että nimitätte hänet Betsey Trotwood Copperfieldiksi. *Tämän* Betsey Trotwoodin elämässä ei saa olla mitään erehdyksiä. *Hänen*, tyttö rukan, tunteittensa suhteen ei saa laskea mitään leikkiä. Häntä täytyy kasvattaa hyvin ja varjella hyvin, ettei hän pane mitään turhaa luottamusta mihinkään, joka ei ansaitse sitä. Minun tulee ottaa tämä *minun* huolekseni".

Jokaiseen eri lauseeseen heitähytti Miss Betsey päätänsä, niinkuin hänen omat vanhat kärsimänsä vääryydet olisivat kuohuneet hänessä ja hän ankaran ponnistuksen kautta olisi pidättänyt suurempaa viittausta niihin.

Niin ainakin äitini luuli, kun hän katseli häntä valkean himmeässä hohdossa, vaikka hän liian paljon pelkäsi Miss Betsey'tä, oli liian levoton itse puolestansa ja liian alakuloinen ja hämmentynyt eroittaaksensa mitään oikein selvästi taikka tietääksensä, mitä sanoa.

"Ja oliko David hyvä teitä kohtaan, lapseni?" kysyi Miss Betsey, kun hän oli ollut ääneti vähän aikaa, ja hänen päänsä liikunnot olivat lakanneet. "Elittekö sovussa yhdessä?"

"Me olimme aivan onnelliset", vastasi äitini. "Mr. Copperfield oli vaan liian hyvä minua kohtaan".

"No, hän teki kai teidät varsin hennoksi?" jatkoi Miss Betsey.

"Siihen katsoen, että minun täytyi jäädä tänne aivan yksin ja turvata jälleen ainoastaan itseeni tässä kovassa mailmassa, kyllä, minä pelkään, että hän todella teki niin", nyyhkytti äitini.

"Hyvä! Älkää itkekö!" sanoi Miss Betsey. "Te ette sopineet toinen toisellenne, lapseni — jos muutoin kaksi ihmistä milloinkaan voi sopia toisillensa — ja sentähden minä tein tuon kysymyksen. Te olitte orpo, eikö niin?"

"Niin"

"Ja koti-opettajatar?"

"Minä olin pikku lasten holhojana eräässä perheessä, jossa Mr. Copperfield usein kävi. Mr. Copperfield oli erittäin ystävällinen minulle, näytti huolivan paljon minusta, oli hyvin kohtelias minulle ja viimein kosi minua. Ja minä suostuin. Ja niin me menimme naimisiin", lausui äitini yksinkertaisesti.

"Vai niin! lapsi raukka!" arveli Miss Betsey, yhä tuijottaen valkeaan.

"Osaatteko mitään?"

"Antakaat anteeksi, Madam", sammalsi äitini.

"Hoitaa taloutta, esimerkiksi?" sanoi Miss Betsey.

"Ei suuresti, varon minä", vastasi äitini. "Ei siinä määrässä, kuin soisin. Mutta Mr. Copperfield koetti opettaa minua —"

"Paljonko hän itse siitä tiesi!" lausui Miss Betsey itsekseen.

"Ja minä luulen, että olisin edistynyt, sillä minä olin hyvin harras oppimaan ja hän hyvin kärsivällinen opettamaan, jollei kovaksi onneksi hänen kuolemansa" — tähän äitini sortui taas eikä voinut jatkaa.

"Hyvä, hyvä!" sanoi Miss Betsey.

"Minä pidin säännöllisesti taloudenkirjaa ja suoritin laskuni joka ilta Mr. Copperfieldin kanssa", huudahti äitini, joutuen uudestaan surun voitteesen ja sortuen kokonaan jälleen.

"Hyvä, hyvä!" lausui Miss Betsey. "Älkää itkekö enää".

"Eikä meillä ollut yhtään sanan harkkaa näitten tähden, paitsi kun Mr. Copperfield muistutti, että

kolmoseni ja viitoseni olivat liian paljon toistensa näköiset, taikka että minä panin kiehkuraisia häntiä seitsen- ja yhdeksänmerkkeihini", lisäsi äitini, joutuen uudestaan surun voitteesen ja sortuen kokonaan jälleen.

"Te vahingoitate itseänne", sanoi Miss Betsey, "ja te tiedätte, ettei se ole hyvä teille eikä ristityttärelleni. No! Älkää nyt tuossa!"

Tämä syy vaikutti hiukan, että äitini tyyntyi, mutta hänen enentyvä pahoinvointinsa ehkä vielä enemmän. Nyt syntyvä vaiti-olo keskeytyi vaan, kun Miss Betsey välisti äännähti: "hm!" istuessaan jalat hiiliristikolla.

"David oli tietääkseni rahoillaan ostanut itsellensä elatuskoron", lausui hän tuokion perästä. "Mitä hän teki teidän hyväksenne?"

"Mr. Copperfield", sanoi äitini vähän vastahakoisesti, "oli kyllä ajattelevainen ja hyvä määräämään, että osa siitä tulisi minulle".

"Paljonko?" kysyi Miss Betsey.

"Sataviisi puntaa vuoteensa", vastasi äitini.

"Onpa sitä siinäkin", sanoi tätini.

Sana oli sovelias tälle hetkelle. Äitini oli niin paljon huonompi, että Peggotty, joka tuli sisään tee-pöydän ja kynttiläin kanssa ja yhdellä silmäyksellä näki, kuinka kipeä hän oli — jonka Miss Betsey ehkä olisi nähnyt varemmin, jos olisi ollut kylläksi valoa — talutti hänet kiireesti ylikerrokseen hänen omaan huoneeseensa ja heti lähetti Ham Peggoty, veljensä pojan, joka äitini tietämättä oli muutamia päiviä ollut kätkössä talossa erityisen sanansaattajan virkaa varten, jos hätä tulisi, noutamaan kättilöintä ja lääkäriä.

Nämät liitto-vallat kummastuivat jotenkin, kun vähäistä perästyksin saapuivat paikalle ja näkivät tuntemattoman, juhlalliselta näyttävän naisen istuvan, hattu sidottuna vasempaan käsivarteen, valkean edessä ja täyttävän korviansa juvelikaupan pumpuleilla. Kun ei Peggotty tietänyt hänestä mitään eikä liioin äitini puhunut hänestä mitään, oli hän ikäänkuin arvoitus vierashuoneessa; eikä se asia, että hänellä oli aitallinen juvelikaupan pumpuleita plakkarissansa ja että hän tuolla tapaa pisteli tätä tavaraa korviinsa, vähentänyt hänen läsnä-olonsa juhlallisuutta.

Kun lääkäri oli käynyt ylikerroksessa ja tullut alas jälleen sekä joutunut, luullakseni, siihen vakuutukseen, että oli mahdollista, jotta tämä tuntematon lady ja hän saisivat istua silmätysten muutamia tunteja, pani hän parastansa, ollaksensa kohteliaana ja seurallisena. Hän oli sukupuolensa lempeimpiä olentoja ja mitä suopein pikku mies. Hän puikelsi, kylki edellä, sisään ja ulos huoneesta, ottaaksensa niin vähän tilaa, kuin mahdollista. Hän käveli niin hiljaa, kuin haamu Hamletissa, ja vielä hitaammin. Hän piti päätänsä kallella, osittain häveliäästi halventaaksensa itseään, osittain nöyrästi lepyttääksensä muita. Siinä ei ole paljon, jos sanoo, ettei hän lausunut kovaa sanaa koirillekaan. Hän ei olisi pystynyt lausumaan kovaa sanaa hullullekaan koiralle. Hän olisi ehkä antanut sille lauhkean sanan taikka puolen taikka vaan katkelman; sillä hän puhui yhtä hitaasti, kuin hän käveli; mutta hän ei olisi ollut tyly sille eikä hän olisi ollut pikainen sille mistäkään syystä mailmassa.

Katsellen leppeästi tätiäni, pää kallellansa ja hiukan kumartaen häntä, sanoi Mr. Chillip, tarkoittaen

juvelikaupan pumpuleita, samalla kuin hän vähän koski vasempaan korvaansa:

"Joku paikallinen särky, Madam?"

"Kuinka!" vastasi tätini, vetäen pumpulit pois toisesta korvasta, niinkuin tulpan.

Mr. Chillip pelästyi niin hänen kiivaudestaan — kuten hän jälestäpäin kertoi äidilleni — että oli erä, ettei hän kokonaan joutunut hämille. Mutta hän toisti hyvänsävyisesti:

"Joku paikallinen särky, Madam?"

"Joutavia!" vastasi tätini ja tulppasi itsensä jälleen yhdellä sivauksella.

Mr. Chillip ei saattanut tämän jälkeen tehdä muuta, kuin istua ja tirkistellä häntä, sillä välin kuin tämä istui ja katseli valkeata, siksi kuin häntä taas kutsuttiin ylikerrokseen. Jonkun neljänneksen tuntia poissa oltuaan palasi hän.

"No?" sanoi tätini, ottaen pumpulit pois siitä korvasta, joka oli likinnä Mr. Chillip'iä.

"Niin, Madam", vastasi Mr. Chillip, "me — me edistymme hitaasti, Madam".

"Oih!" sanoi tätini, ikäänkuin lyyritellen tätä ylenkatseellista huudahus-sanaa. Ja tulppasi itsensä niinkuin ennen.

Todella — todella — niinkuin Mr. Chillip jutteli äidilleni, hän melkein pani mielensä pahaksi; melkein pani mielensä pahaksi, ammattinsa kannalta vaan. Mutta kuitenkin hän istui ja katseli tätiäni lähes kaksi tuntia, sillä välin kuin tämä istui ja katseli valkeata, siksi kuin häntä taas kutsuttiin ulos. Toisen pois-olon perästä palasi hän jälleen.

"No?" sanoi tätini, ottaen taas pumpulit pois samanpuolisesta korvasta.

"Niin, Madam", vastasi Mr. Chillip, "me — me edistymme hitaasti, Madam".

"Äih!" lausui tätini semmoisella murinalla, että Mr. Chillip suorastaan ei voinut kestää sitä. Se oli todella omainen lannistamaan hänen rohkeuttansa, kertoi hän jälestäpäin. Hän meni mieluisammin istumaan portaille kovaan uhoon ja pimeään, siksi kuin häntä uudestaan kutsuttiin.

Ham Peggotty, joka kävi julkisessa koulussa ja oli koko mainio katkismuksessa ja jota sentähden sopii katsoa luotettavaksi todistajaksi, kertoi seuraavana päivänä, että, kun hän tuntia myöhemmin sattumalta kurkisteli sisään vierashuoneeseen, Miss Betsey, joka silloin astuskeli levotonna edestakaisin, kohta huomasi hänet ja syöksi hänen kimppuunsa, ennenkuin hän ehti paeta; — että tuon tuostakin ylhäältä kuului jalankopinaa ja ääniä, joita eivät pumpulit pidättäneet, siitä päättäen, että lady ilmeisesti iski häneen, niinkuin uhriin, johon sopi purkaa liika-kiihdyksensä, kun äänet olivat lujimmillaan; — että lady, joka lakkaamatta kuljetti häntä edestakaisin kauluksesta (niinkuin hän olisi nielaissut liian paljon opiumia) semmoisina hetkinä ravisteli häntä, pörrötti hänen tukkaansa, rypisti hänen paitaansa, tukki hänen korvansa, niinkuin olisi luullut niitä omiksi korviksensa, sekä muulla lailla repi ja räökkäsi häntä. Tätä todisti osaksi hänen tätinsä, joka näki hänet kello puoli yksi kohta, kuin poika oli päässyt lady'n käsistä, ja

vakuutti, että hän silloin oli yhtä punainen, kuin minä.

Lempeä Mr. Chillip ei voinut mitenkään pitää vihaa tämmöiseen aikaan, jos milloinkaan. Hän puikelsi, kylki edellä, vierashuoneeseen niin pian, kuin hän oli vapaa toimestansa, ja sanoi tädilleni lienteimmällä tavallansa:

"No, Madam, minua ilahuttaa, että saan toivottaa onnea teille".

"Mihin?" kysyi tätini tuikeasti.

Mr. Chillip hämmästyi taas tätini erittäin ankarasta käytöksestä, jonka vuoksi hän kumarsi häntä vähän ja hymyili hänelle, lepyttääksensä häntä.

"Jumala armahtakoon tätä miestä, mitä hän tekee!" huusi tätini maltittomasti. "Eikö hän osaa puhua?"

"Rauhoittukaat, rakas Madam", sanoi Mr. Chillip hienoimmilla sävelillensä. "Nyt ei ole enää mitään syytä levottomuuteen, Madam. Rauhoittukaat".

Jälestäpäin katsottiin melkein ihmeeksi, ettei tätini pudistanut Mr. Chillip'iä hyvänpäiväiseksi, vieläpä pudistanut ulos hänestä, mitä hänellä oli sanottavaa. Hän vaan pudisti omaa päätänsä tälle, mutta semmoisella tavalla, joka vapisutti toista.

"Niin, Madam", jatkoi Mr. Chillip heti, kuin hän oli rohkaissut mieltänsä, "minua ilahuttaa, että saan toivottaa onnea teille. Kaikki on nyt ohitse, Madam, ja kaikki on käynyt hyvin".

Niinä viitenä minutina taikka sen vaiheella, joita Mr. Chillip käytti tämän puheen pitämiseen, silmäili tätini häntä tarkasti.

"Kuinka hänen laitansa on?" sanoi tätini, laskien käsivartensa ristiin, vaikka hattu vielä oli sidottu niihin toiseen.

"Hyvin, Madam, kyllä hän pian kokonaan toipuu, luulen minä", vastasi Mr. Chillip. "Toipuu niin, kuin sopii toivoa nuoresta äidistä tämmöisissä surullisissa perhe-oloissa. Ei mikään estä teitä kohta menemästä hänen luoksensa, Madam. Se ehkä tekee hänen hyvää".

"Entä tyttö? Kuinka tyttö voi?" kysyi tätini tuimasti.

Mr. Chillip kallisti päätänsä hiukan enemmän ja katseli tätiäni, niinkuin sievä lintu.

"Tyttö", lausui tätini. "Kuinka hän voi?"

"Madam", vastasi Mr. Chillip, "minä luulin teidän tietävän. Se on poika".

Tätini ei virkkanut sanaakaan, vaan tarttui hattuunsa nauhoista, niinkuin se olisi ollut linko, tähtäsi lyödäksensä sillä Mr. Chillip'iä päähän, pani sen sitten omaan päähänsä vinoon, astui ulos eikä palannut koskaan. Hän katosi, niinkuin tyytymätön haltiatar taikka niinkuin joku niistä yliluonnollisista olennoista, joita minun yleisesti luultiin olevan oikeutetun näkemään; eikä palannut milloinkaan enää.

Ei. Minä makasin kopassani ja äitini makasi vuoteessansa; mutta Betsey Trotwood Copperfield oli ijäti

unien ja varjojen maassa, niillä kauheilla seuduilla, josta minä aivan nykyisin olin matkustanut; ja valo meidän huoneemme akkunasta loisti ulos kaikkien semmoisten matkustajien maalliselle rajalle ja sille kummulle, jossa säilyi sen tuhka ja tomu, ilman jota minä en olisi koskaan ollut.

TOINEN LUKU.

Minä huomaan.

Ensimmäiset esineet, jotka saavat selvän muodon edessäni, kun katson kauas taaksepäin lapsuuteni tyhjyyteen, ovat äitini kauniilla hiuksillaan ja nuorekkaalla vartalollaan ja Peggotty, jolla ei ollut mitään vartaloa ollenkaan, vaan silmät, niin mustat, että ne näyttivät pimittävän koko ympäristönsä hänen kasvoissaan, ja posket ja käsivarret, niin lujat ja punaiset, että minua kummastutti, etteivät linnut nokkineet häntä omenain sijasta.

Minä luulen, että voin muistaa, kuinka nämät molemmat ovat vähän matkan päässä toisistaan, näyttäen vähemmältä silmissäni sen kautta, että he kumartuvat alas taikka ovat polvillansa lattialla, ja kuinka minä itse kävelen horjuvilla askelilla toisen luota toisen luo. Minulla on joku hämärä tunto, jota en saata eroittaa todellisesta muistosta, että minun oli tapa koskea Peggoty etusormeen, kun hän ojensi sitä minulle, ja että se oli käynyt karkeaksi ompelemisesta, niinkuin vähäinen muskotti-riivin.

Kenties vaan kuvailen tätä mielessäni, vaikka kyllä luulen, että meidän useimpien muisti ulottuu taa'emmaksi, kuin moni meistä arvaa; samoin kuin luulen, että huomionkyky useissa ihan vähissä lapsissa on ihmeen säntillinen ja tarkka. Minä luulen myöskin, että sopii suuremmalla syyllä sanoa, että enimmäkseen ihmiset, jotka ovat merkittävät tässä suhteessa, eivät ole kadottaneet tätä kykyä, kuin että he ovat saavuttaneet sen; sitä pikemmin, koska minä tavallisesti huomaan, että semmoisisissa ihmisissä asuu jonkunlainen tuoreus ja lempeys sekä taipumus tyytyväisyyteen ja iloisuuteen, joka on sekin perintö, jonka ovat lapsuudestaan säilyttäneet.

Minusta ehkä tuntuisi, kuin "kiertelisin", kun pysähdyn sanomaan tätä, jollei se saattaisi minua muistuttamaan, että minä perustan näitä päätöksiä osaksi omaan kokemukseeni itsestäni; ja jos jostakin, jota panen tähän kertomukseen, näyttäisi siltä, kuin minulla lapsena olisi ollut tarkka huomion-kyky, taikka kuin minulla nyt miehenä olisi virkeä muisto lapsuudestani, niin sanon suorastaan, että omistan itselleni molemmat nämät avut.

Kun katson taaksepäin, niinkuin jo sanoin, lapsuuteni tyhjyyteen, ovat ensimmäiset esineet, jotka muistan eriäviksi yleisestä epäselvyydestä, äitini ja Peggotty. Mitä muuta minä muistan? Katsokaamme.

Tuossa ilmestyy pilvestä asuntomme — ei uutena minulle, vaan aivan tuttuna aikaisimmassa muistissani. Alikerroksessa on Peggoty kyökin, josta pääsee takapihalle; keskellä tätä on paalun päässä kyhkyislakka ilman mitään kyhkyisiä ja yhdessä nurkassa iso koirankoppi ilman mitään koiraa; joukko kanoja, jotka minusta näyttävät kauhean isoilta, käyskelevät sinne tänne uhkaavalla ja äkäisellä tavalla. Tuossa on kukko, joka lentää patsaan päähän kiekumaan ja näyttää erittäin tarkkaavan minua, kun katselen häntä kyökin akkunasta. Hän saattaa minut vapisemaan, hän on niin julma. Hanhista tuolla ulkopuolella sivuporttia, jotka tulevat vaaputellen ja kurottaen pitkiä kaukojansa minun perästäni, kun astun sitä tietä,

näen öisin unta: niinkuin ihminen, jota pedot ympäröivät, näkee unta leijonista.

Tässä on pitkä käytävä — kuinka äärettömän avara se minusta on! — joka johdattaa Peggoty kyökistä etupuolen ovelle. Siitä aukenee pimeä varahuone, ja tämä on paikka, jonka ohitse iltaisin tulee juosta; sillä minä en tiedä, mitä lienee noitten tynnyrien, ruukkujen ja vanhojen teelaatikkojen välissä, kun ei siellä ole ketään himmeästi palavan kynttilän kanssa ja lasko ovesta ummehtunutta ilmaa, jossa on sekaisin saipuan, pickles'in, pippurin, kynttiläin ja kahvin hajua. Lisäksi on täällä nuot molemmat vierashuoneet: se vierashuone, jossa istumme iltaisin, äitini, minä ja Peggotty — sillä Peggotty on kokonaan meidän kumppanimme, kun hänen askareensa ovat tehdyt ja me olemme itseksemme — ja paras vierashuone, jossa istumme sunnuntaisin; isosti kyllä, mutta ei niin mukavasti. Minusta on jotakin surullista ilmassa tuossa huoneessa, sillä Peggotty on kertonut minulle — minä en tiedä milloin, mutta ilmeisesti kauan aikaa sitten — isäni hautajaisista ja saattoseurasta, jolla oli mustat vaipat yllänsä. Eräänä pyhä-iltana äitini siinä lukee Peggotylle ja minulle, kuinka Lazarus herätettiin kuolleista. Ja minä olen niin peloissani, että heidän täytyy jälestäpäin ottaa minut vuoteestani ja makuuhuoneen akkunasta näyttää minulle hiljainen kirkkotarha, jossa kuolleet kaikki makaavat rauhassa haudoissansa juhlallisen kuun valossa.

Tietääkseni ei löydy missään mitään puoleksikaan niin viheriätä, kuin tämän kirkkotarhan ruoho; ei mitään puoleksikaan niin varjokasta, kuin sen puut; ei mitään puoleksikaan niin levollista, kuin sen hautakivet. Lampaat käyvät laiturilla siellä, kun minä varhain aamuisin nousen polvilleni vähäisessä vuoteessani kammiossa sisäpuolella äitini huonetta, katsellakseni sitä; ja minä näen punaisen valon paistavan aurinkokellolle ja ajattelen itsekseni: "olisi hauska tietää, onko aurinko-kello iloinen, kun se taas voi sanoa, mikä aika on?"

Tuossa on meidän penkkimme kirkossa. Kuinka korkea-selkäinen penkki! Lähellä sitä on akkuna, josta sopii nähdä talomme ja josta Peggotty monta kertaa jumalanpalveluksen aikana näkee sen, sillä hän tahtoo vakuuttaa itseänsä niin paljon, kuin mahdollista, ettei sitä ryöstetä taikka ettei se ole tulossa. Mutta vaikka Peggoty silmä haihattelee, paheksii hän suuresti, jos minun silmäni haihattelevat, ja rypistää otsaansa minulle, kun seison istuimellani, että minä katselisin pappia. Mutta minä en jaksa aina katsella häntä — minä tunnen hänet ilman tuota valkoista vaatetta ja pelkään, että hän kummastelisi, miksi minä näin ällistelen, ja ehkä keskeyttäisi saarnan, kysyäkensä — ja mitä minä tuossa teen? Kauheata on haukotella, mutta minun täytyy tehdä jotakin. Minä katselen äitiäni, mutta *hän* ei ole näkevinänsä minua. Minä katselen yhtä poikaa käytävällä, vaan *hän* irvistelee minulle. Minä katselen päivänpaistetta, kun se tulvaa sisään avoimesta ovesta eteishuoneen kautta, ja siinä minä näen eksyneen lampaan — minä en tarkoita mitään syntistä ihmistä, vaan oikeata lammasta — joka puoleksi päättää tulla sisään kirkkoon. Minä tunnen, että, jos katselen sitä kauemmin, viehättyisin sanomaan jotakin ääneen; ja mihin minä silloin joutuisin! Minä katselen muistotauluja seinällä ja koetan ajatella Mr. Bodgers vainajaa, joka kuului tähän pitäjään, ja mitä tunteita Mrs. Bodgers'illa lienee ollut, kun Mr. Bodgers kauan aikaa sairasti eikä lääkäreistä ollut mitään apua. Minua haluttaa tietää, noutivatko Mr. Chillip'iä ja eikö hänkään saanut mitään aikaan, sekä, jos niin oli laita, miltä hänestä tuntuu, kun häntä muistutetaan siitä kerta viikkoonsa. Minä käänän silmäni Mr. Chillip'istä ja hänen sunnuntaihuvistaan saarnastuolia kohden ja ajattelen, mikä oivallinen leikkipaikka se olisi ja mikä linna siitä tulisi, kun toinen poika ryntäisi astuimia ylös, ahdistaaaksensa sitä, ja saisi samettityynyn ripsuineen viskatuksi vasten päätänsä. Aikaa myöden silmäni vähitellen ummistavat; ja sen sijaan, että olen kuulevinani papin veisaavan pitkäveteistä virttä lämpimässä, en minä kuule mitään, siksi kuin kolinalla putoon istuimeltani ja Peggotty korjaa minut pois enemmän kuolleen, kuin elävänä.

Ja nyt näen talomme ulkopuolen. Makuuhuoneen ristikolla varustetut akkunat ovat auki, että hyvältä

hajuava ilma pääsee sisään. Repaleiset, vanhat peltovareksen pesät roikkuvat yhä jalavissa puutarhan päässä rakennuksen edustalla. Nyt olen takamaisessa puutarhassa toisella puolella tuota pihaa, jossa tyhjä kyhkyislakka ja koirankoppi ovat — oikea perhosten tyyssija, minun muistaakseni varustettu korkealla aidalla, portilla ja esilukolla; jossa hedelmät riippuvat rypäleittäin kypsempinä ja mehukkaampina, kuin mitä on sittemmin koskaan nähty missään muussa puutarhassa, ja jossa äitini poimii muutamia koriin, sillä välin kuin minä seison vieressä, salaa pistellen suuhuni karvikoita ja koettaen näyttää viattomalta. Kova tuuli nousee, ja kesä on samalla mennyt. Me leikittelemme paraikaa talvi-hämärässä, tanssien ympäri vierashuonetta. Kun äitini on hengästynyt ja levähtää nojatuolissa, katselen minä, kuinka hän käärii vaaleita kiehkuroitaan sormiensa ympärille ja silittää liiviänsä, eikä kukaan tiedä paremmin, kuin minä, että hän on mielissään siitä, että hän näyttää niin kauniilta, ja ylpeä siitä, että hän on niin sievä.

Tämä on kaikkein aikaisimpia muistojani. Tämä ja joku tunto, että me molemmat vähän pelkäsimme Peggottya ja noudatimme useimmissa asioissa hänen tahtoansa, olivat ensimmäisiä päätelmiä — jos niitä siksi sopii sanoa — joita minä johdatin siitä, mitä näin.

Peggotty ja minä istuimme eräänä iltana yksinämme vierashuoneen valkean vieressä. Minä olin lukenut Peggotylle krokotiileista. Minä olin varmaan lukenut erittäin selvästi taikka tuo hyvänen oli tarkasti kuunnellut, sillä minä muistan, että, kun olin päättänyt, hänellä oli himmeä käsitys, että krokotiilit olivat jonkunlaisia ruoka-kasveja. Minä olin väsynyt lukemisesta ja unesta nääntymälläni; mutta koska olin juhlalliseksi huvikseni saanut luvan valvoa, siksi kuin äitini palaisi kotiin naapurista iltaa viettämästä, olisin minä (tietysti) mieluisammin kuollut vartiollani, kuin mennyt levolle. Minua nukutti jo siinä määrässä, että Peggotty näytti paisuvan ja käyvä sanomattoman isoksi. Minä pidin auki silmäluomiani molemmilla etusormillani ja katselin kiinteästi häntä, kun hän istui työnsä ääressä; sitä vähäistä vahakynttilän palasta, jota hän käytti lankaansa varten — kuinka vanhalta se näytti ryttyisenä joka taholta! — sitä pikkuista, olkikattoista huonetta, jossa kyynärämitta asui; hänen ompelu-rasiaansa, jonka juoksukanteen Saint Paul'in kirkko oli maalattu (kupu neilikanväriseksi); messinkistä sormistinta hänen sormessaan; häntä itseä, joka minun silmissäni oli aivan viehättävä. Minua raukaisu niin, jotta tunsin, että, jos hetkeksi vaan herkeisin katselemasta jotakin, minä olisin hukassa.

"Peggotty", sanon minä yhtäkkiä, "oletko sinä koskaan ollut naimisissa?"

"Hyvä Jumala, Master[9] Davy", vastasi Peggotty. "Mistä naiminen on joukahtanut teidän päähänne?"

Hän vastasi semmoisella hykähdyksellä, että se herätti minut kokonaan. Ja sitten hän pysähtyi työssänsä ja katseli minua, neula vedettynä niin pitkälle, kuin lanka ulottui.

"Mutta etkö milloinkaan ole ollut naimisissa, Peggotty?" sanon minä.

"Sinä olet hyvin kaunis nainen, eikö niin?"

Tosin oli minusta hänen ja äitini kauneus eri laatua, mutta toiseen kauneudenkuntaan lukien arvelin Peggottya täydelliseksi esikuvaksi. Parhaassa vierashuoneessa löytyi punainen samettipalli, johon äitini oli maalannut kukkakimpun. Tämän pallin pohjaväri ja Peggoty'n iho näyttivät minusta olevan samanlainen. Palli oli sileä, ja Peggotty karkea, mutta se ei haitannut mitään.

"Minäkö kaunis, Davy!" lausui Peggotty. "Ei suinkaan, lapseni! Mutta mistä naiminen joukahti teidän päähänne?"

"Minä en tiedä! — Ethän sinä saa mennä kuin yhdelle miehelle kertaansa, vai kuinka, Peggotty?"

"Ei millään muotoa", sanoo Peggotty hyvin kerkeästi ja päättäväisesti.

"Mutta jos menet miehelle ja tämä kuolee, silloin saat mennä toiselle miehelle, eikö niin, Peggotty?"

"*Saan* kyllä", lausuu Peggotty, "jos haluttaa, rakkaani. Se on kunkin mieltä myöden".

"Mutta mikä sinun mielesi on, Peggotty?" lausuin minä.

Minä kysyin häneltä ja katselin häntä uteliaasti, koska hän katseli niin uteliaasti minua.

"Minun mieleni on", vastasi Peggotty, vähän epäiltyään ja siirtäen silmänsä pois minusta, samalla kuin hän ryhtyi työhönsä jälleen, "etten minä koskaan ole ollut naimisissa, Master Davy, enkä odota niihin joutuvani. Siinä kaikki, mitä minä tästä asiasta tiedän".

"Ethän sinä ole suuttunut, toivon minä, Peggotty, oletko?" kysyin minä, kun olin pysynyt tuokion alallani.

Minä todella luulin, että hän oli: hän oli vastannut minua niin lyhyesti; mutta minä erehdyin kokonaan, sillä hän pani pois neulomuksensa (joka oli hänen oma sukkansa) ja avaten syliänsä painoi minun kiharaisen pääni siihen ja pusersi sitä aika lailla. Minä tiedän, että se oli aika puserrus, sillä sen vuoksi, että hän oli kovin lihava, meni aina, kun hän vaan puettuna vähänkin ponnisti voimiansa, joku nappi irti takaa hänen hameestansa. Ja minä muistan, että kaksi lensi toiselle puolelle vierashuonetta, sillä aikaa kuin hän halaili minua.

"Antakaat minun nyt kuulla vähän enemmän korkotilleistä", sanoi Peggotty, joka ei vielä oikein osannut niitten nimeä, "sillä minä en ole kuullut puoltakaan niistä vielä".

Minä en voinut kokonaan ymmärtää, miksi Peggotty näytti niin kummalliselta taikka miksi hän oli niin valmis puuttumaan jälleen krokotiileihin. Kuitenkin me palasimme näihin hirviöihin uudella valppaudella minun puolestani; ja me jätimme heidän munansa hiekkaan auringon haudottavaksi; ja me juoksimme heitä pakoon ja vältimme heitä sillä, että alinomaa käännyimme, jota he eivät kömpelön ruumiinrakennuksensa vuoksi voineet niin nopeasti tehdä; ja me astuimme veteen heidän peräänsä, niinkuin maanasukkaat, ja pistimme teräviä puukeihäitä heidän kurkkuunsa; lyhyeltä puhuen, me suoritimme koko krokotiilikujanjuoksun. Minä ainakin; mutta minä en ollut oikein varma Peggoty'n suhteen, joka koko ajan mietteissänsä sohi neulallansa kasvojaan ja käsivarsiaan eri paikoista.

Me olimme päässeet krokotiileistä ja ryhdyimme alligatoreihin, kun puutarhan-kello soi. Nyt menimme ulos portille; ja siinä oli äitini, näyttäen mielestäni tavattoman kauniilta, ja hänen kanssansa eräs gentlemani, jolla oli komea, musta tukka sekä poskiparta, ja joka oli viime pyhänä saattanut meitä kotiin kirkosta.

Kun äitini kumartui alas kynnystä kohden, syleillääksensä ja suudellaksensa minua, sanoi gentlemani, että minä olin pikkuinen toveri, jolla oli suuremmat etu-oikeudet, kuin ruhtinaalla — taikka jotakin senlaista; sillä myöhempi ymmärrykseni, minä huomaan sen, tulee tässä avukseni.

"Mitä se tarkoittaa?" kysyin minä häneltä äitini olkapään yli.

Hän taputti minua pääni päällä; mutta tavalla taikka toisella minä en pitänyt hänestä eikä hänen syvästä äänestään ja minä kadehdin, että hänen kätensä koski äitini kättä, kun se koski minua — niinkuin asian laita oli. Minä työnsin sitä pois voimiani myöden.

"Mutta, Davy!" muistutti äitini.

"Sitä rakasta poikaa!" lausui gentlemanin. "Minä en kummastele hänen hellyyttänsä!"

Minä en nähnyt koskaan niin kaunista punaa äitini kasvoissa. Hän nuhteli minua lempeästi taitamattomuudestani ja vetäen minua shaalinsa ääreen kääntyi kiittäöksensä gentlemania siitä, että tämä oli nähnyt niin paljon vaivaa ja saattanut häntä kotiin. Puhuessaan ojensi äitini kätensä gentlemanille ja, kun tämä tarttui siihen, katseli, luullakseni, minua.

"Sanokaamme 'hyvää yötä', poikaseni", lausui gentlemanin, kun hän oli notkistanut päätänsä — *minä* näin hänen tekevän sen! — äitini pikkuisen hansikan puoleen.

"Hyvää yötä!" sanoin minä.

"No, olkaamme parhaat ystävät mailmassa!" lausui gentlemanin nauraen.

"Pudistakaamme kättä!"

Minun oikea käteni oli äitini vasemmassa kädessä; minä siis tarjosin hänelle toista.

"Mutta tuo on väärä käsi, Davy!" nauroi gentlemanin.

Äitini veti esiin oikean käteni, mutta ennen sanotusta syystä olin päättänyt, etten antaisi sitä hänelle, enkä antanutkaan. Minä ojensin hänelle toista, ja hän ravisti sitä sydämellisesti, lausuen, että minä olin urhea poika, ja meni tiehensä.

Juuri tällä hetkellä näen hänen kääntyvän puutarhassa ja paha-enteisistä, mustista silmistään luovan meihin viimeisen katseen, ennenkuin ovi suljetaan.

Peggotty, joka ei ollut virkkanut sanaakaan eikä sormeakaan liikuttanut, pani heti telkimen eteen, ja me menimme kaikki vierashuoneeseen. Vastoin tapaansa äitini ei tullut nojatuoliin valkean luo, vaan pysyi huoneen toisessa päässä, jossa hän istui ja lauloi itsöksensä.

"Toivon, että teillä oli hupainen ilta, Madam", sanoi Peggotty, seisoen tönkeänä, kuin tynnyri, keskellä huonetta, kynttiläjalka kädessä.

"Kiitoksia paljon, Peggotty", vastasi äitini iloisella äänellä, "minulla on ollut *hyvin* hupainen ilta".

"Vieras muoto taikka niin tuntuu vaihetuksesta hauskalta", arveli Peggotty.

"Kyllä, varsin hauskalta", vastasi äitini.

Sillä välin kuin Peggotty jäi liikahtamatta seisomaan keskelle huonetta ja äitini jatkoi laulamistaan, menin minä nukuksiin, vaikka niin herkästi, että kuulin äänet, eroittamatta kuitenkaan, mitä ne sanoivat. Kun puoleksi heräsin tästä levottomasta unen vienoksesta, näin Peggoty ja äitini itkevän molemmat ja molemmat puhuvan.

"Tämäkaltaisesta Mr. Copperfield ei olisi pitänyt", vakuutti Peggotty.

"Sen minä sanon ja sen minä vannon!"

"Laupias Jumala!" huudahti äitini. "Sinä saatat minut hulluksi! Löytyikö koskaan mitään tyttö raukkaa, jota palveliat kohtelivat niin pahasti, kuin minua! Miksi teenkään itselleni sitä vääryyttä, että sanon itseäni tytöksi? Enkö minä koskaan ole ollut naimisissa, Peggotty?"

"Sen tietää Jumala, että olette olleet, Madam", vastasi Peggotty.

"Kuinka sinä siis uskallat", lausui äitini — "sinä tiedät, etten tarkoita, kuinka sinä uskallat, Peggotty, vaan, kuinka sinä hennot — saattaa minut niin alakuloiseksi ja lausua semmoisia katkeria asioita minulle, vaikka hyvin huomaat, ettei minulla ulkopuolella tätä paikkaa ole yhtäkään ystävää, johon kääntyä!"

"Sitä enemmän syytä", vastasi Peggotty, "sanoa, ettei tämä kelpaa. Ei! tämä ei kelpaa. Ei! vaikka mikä olisi". — Minä pelkäsin, että Peggotty heittäisi kynttiläläjalan kädestään; hän heilutti sitä niin kiivaasti.

"Kuinka sinä voit tehdä asiaa niin pahaksi", lausui äitini, vuodattaen runsaammin kyyneliä, kuin ennen, "ja puhua näin väärällä tavalla! Kuinka sinä voit haastella, niinkuin kaikki olisi sovittu ja päätetty, Peggotty, vaikka minä sanon sinulle lakkaamatta, sinä julma ihminen, että paitsi tavallisimpia kohteliaisuuden osoituksia ei mitään ole tapahtunut! Sinä puhut ihastelemisesta. Mikä minun tulee neuvoksi? Jos ihmiset ovat niin tyhmät, että ihastelevat, onko se minun vikani? Mikä minun tulee neuvoksi, kysyn sinulta? Tahtoisitko, että ajan hiukset päästäni ja mustaan kasvoni, taikka että poltan tai kalttaan tai muulla lailla laitan itseni rumaksi? Totta puhuen, sinä tahtoisit sitä, Peggotty. Totta puhuen, sinä olisit aivan mielissäsi siitä."

Nämät moitteet näyttivät minusta kovasti koskevan Peggottyyn.

"Ja minun rakas poikani", huudahti äitini, tullen sen nojatuolin luo, jossa minä olin, ja hyväillen minua, "minun oma pikku Davyni! Tarvitseeko viitata minulle, että minä en rakasta kylläksi kultaista aarrettani, kalliinta pikku olentoa, mikä milloinkaan on löytynyt!"

"Semmoisiin ei ole kukaan koskaan viitannut", sanoi Peggotty.

"Viittasit oikein, Peggotty!" vastasi äitini. "Sinä tiedät, että viittasit. Mitä muuta oli mahdollista päättää siitä, mitä sanoit, sinä lemmetön luontokappale, vaikka tiedät yhtä hyvin, kuin minä, että, kun sain rahani viime neljännekseltä, minä en hänen tähtensä raskinut ostaa itselleni uutta parasollia, vaikka vanha viheriäinen on aivan kulunut ja reunus on perin resainen. Sinä tiedät, että se on, Peggotty. Sinä et voi kieltää sitä". Sitten kääntyen hellästi minun puoleeni, poski minun poskeani vastaan, "olenko minä häijy äiti sinulle, Davy? Olenko minä ilkeä, kova, itsekäs, paha äiti? Sano, että minä olen, lapseni; sano: 'olet', herttainen poikani, ja Peggotty rakastaa sinua, ja Peggotyyn rakkaus on paljon parempi, kuin minun, Davy. *Minä en rakasta sinua ollenkaan, rakastanko?*"

Tähän rupesimme kaikki itkemään. Minä luulen, että minä olin äänekkäin joukossa, vaan sen minä varmaan tiedän, että toden perästä me kaikki itkimme. Minä olin kokonaan sydämestäni sortunut, ja minä pelkään, että ensimmäisessä loukatun hellyyden innossani sanoin Peggottya "pedoksi". Tämä rehellinen olento oli, muistaakseni, kovasti murheissaan ja joutui varmaan aivan napittomaksi tässä tilaisuudessa; sillä vähäinen parvi näitä lento-aseita sinkoili sinne tänne, kun hän, sovittuaan äitini kanssa, laski polvillensa nojatuolin viereen ja sopi minun kanssani.

Me panimme kovasti alakuloisina maata. Nyyhkytykseni piti minua kauan aikaa hereillä; ja kun joku varsin ankara nyyhkäys kokonaan nosti minut ylös vuoteessani, näin äitini istuvan peitolla ja nojautuvan minun puoleeni.

Minä vaivuin nyt uneen hänen syliinsä ja nukuin sitkeästi.

Josko minä seuraavana sunnuntaina näin gentlemanin jälleen vai menikö pidempi aika, ennenkuin hän taas ilmestyi, sitä minä en muista. Minä en väitä, että varmaan muistan tapahtuma-päivät. Mutta kirkossa hän oli ja saatti meitä kotiin jumalanpalveluksen perästä. Hän tuli myöskin sisään katsomaan kuuluisaa geraniumia, joka oli meillä vierashuoneen akkunassa. Minusta ei näyttänyt siltä, kuin hän olisi huolinut paljon siitä, mutta ennen lähtöänsä pyysi hän äitiäni antamaan hänelle yhden kukan. Äitini käski hänen valita itselleen yhden, mutta hän ei tahtonut tehdä sitä — minä en voinut ymmärtää, miksi — ja niin poimi äitini yhden hänelle ja antoi sen hänelle. Hän sanoi, ettei hän koskaan, ei koskaan enää luopuisi siitä; ja minun mielestäni hän oli hyvin yksinkertainen, joka ei tietänyt, että se päivän taikka parin perästä murenisi kappaleiksi.

Peggotty alkoi seurustella vähemmin meidän kanssamme iltaisin, kuin ennen. Äitini jätti sangen paljon hänen ratkaistavaksensa — enemmän, kuin tavallisesti, niin minusta tuntui — ja me olimme kaikki kolme erinomaisen hyvät ystävät; kuitenkin olimme toisenlaiset, kuin ennen, eikä keskinäinen välimme ollut niin luonteva. Toisinaan luulin huomaavani, että Peggotty ehkä paheksi, että äitini käytti kaikkia niitä kauniita pukuja, jotka hänellä oli piirongissaan, taikka että hän kävi niin usein vieraisilla tuossa naapurissa; mutta minä en voinut saada oikein selkoa asiasta.

Aikaa voittain totuin minä näkemään mustapartaista gentlemania. Minä en pitänyt hänestä enemmän, kuin alustakaan, vaan kadehdin häntä samalla levottomalla tavalla; mutta jos minulla oli joku syy siihen, paitsi lapsen vaistomainen nurjamielisuus ja joku yleinen ajatus, että Peggotty ja minä olisimme voineet pitää äitiäni hyvänä ilman kenenkään avutta, ei se suinkaan ollut se syy, jonka olisin keksinyt, jos olisin ollut vanhempi. Ei mikään semmoinen asia pistänyt ensinkään päähäni. Minä näin vaan pienissä kappaleissa, kuinka asian laita oli; mutta mitä siihen tulee, että olisin näistä kappaleista kutonut kokonaisen verkon ja saanut jotakin saalista siihen, se oli tähän asti ulkopuolella voimaani.

Eräänä syys-aamuna olin minä äitini kanssa puutarhassa asuntomme edustalla, kun Mr. Murdstone — minä tunsin hänet tällä nimellä nyt — kulki ratsastaen ohitse. Hän seisautti hevostansa, tervehtiäksensä äitiäni, ja sanoi, että hän oli matkalla Lowestoft'iin muutamien ystävien luo, jotka olivat siellä jahti-aluksineen. Hän ehdotteli iloisesti, että minä tulisin istumaan satulaan hänen eteensä, jos minun teki mieli ratsastaa.

Ilma oli niin kirkas ja suloinen, ja hevonen näytti itse niin suuresti mieltyneen tähän ratsastamis-tuumaan, kun se seisoi korskuen ja hyppien puutarhan portilla, että minua kovasti halutti lähteä. Niin minä toimitettiin toiseen kerrokseen Peggoty'n luo siistittäväksi. Tällä välin astui Mr. Murdstone maahan ja, ohjaket käsivarrella, käveli verkalleen edestakaisin pensas-aidan ulkopuolella, sillä aikaa kuin äitini käveli verkalleen edestakaisin sisäpuolella, pitääksensä hänelle seuraa. Minä muistan, kuinka Peggotty ja minä tähystelimme heitä vähäisestä akkunastani; minä muistan, kuinka tyystisti he näyttivät tutkivan ruusupensasta heidän välissään, kun he liikkuivat edestakaisin; ja kuinka Peggotty, aivan hyvällä tuulella oltuaan, yhtäkkiä vihastui ja erittäin kovakätisesti suki hiukseni väärälle puolelle.

Mr. Murdstone ja minä olimme pian matkalla ja ajoimme pientä juoksua viheriällä nurmikolla tien vieressä. Hän tuki minua aivan keveästi toisella käsivarrellaan, enkä minä luule, että olin erittäin levoton; mutta minä en saanut istutuksi hänen edessään, ilman että välisti käänsin päätäni ja katselin häntä

kasvoihin. Hänellä oli sellaiset laidot, mustat silmät — minulta puuttuu parempaa sanaa semmoisten silmien kuvaamiseksi, joissa ei ole mitään syvyyttä, mihin katsoa — jotka, kun ne ovat mietteisin kääntyneinä, näyttävät jostakin valon omituisuudesta hetkittäin käyvän karsoksi. Usein, kun katselin häntä, huomasin jonkunlaisella kammolla tämän ilmiön ja kummastelin, mitä hän niin syvästi ajatteli. Hänen hiuksensa ja poskipartansa olivat, näin likeltä katsottuina, mustemmat ja tuuheammat, kuin mitä minäkään olin uskonut. Joku neliskulmaisuus hänen kasvojensa alipuolessa ynnä hänen vahvan, mustan partansa pilkullinen säнки — hän ajoi joka päivä partansa hyvin tyyni — muistuttivat minua niistä vahakuvista, joita puolta vuotta ennen kuljetettiin meidän paikoilla. Tämä, hänen säännölliset kulmakarvansa ja tuo uhkean valkoinen, tumma ja ruskea väri hänen ihossaan — hiiteen hänen ihonsa ja muistonsa! — saivat minua ajattelemaan häntä, vaikka pahaa aavistin, varsin kauniiksi mieheksi. Minä en epäile yhtään, että myöskin rakas äiti parkani ajatteli häntä samanlaiseksi.

Meren rannalle tultuamme, poikkesimme eräasen hotelliin, jossa kaksi gentlemania poltti cigarria itseksensä yhdessä huoneessa. He makasivat kumpikin vähintään neljällä tuolilla, ja heillä oli iso, karkea tröijy yllänsä. Yhdessä nurkassa oli joukko päällystakkeja ja merimiehenjakkuja sekä yksi lippu, kaikki myttyyn käärittynä.

He pyörähtivät molemmat jaloillensa huolimattomalla tavalla, kun me astuimme sisään, ja huusivat: "halloo, Murdstone! Me luulimme jo, että olitte kuolleet!"

"Ei vielä", vastasi Mr. Murdstone.

"Ja kuka tämä poika veitikka on?" kysyi toinen gentlemani, tarttuen minuun.

"Se on Davy", vastasi Mr. Murdstone.

"Mikä Davy?" sanoi gentlemani. "Jonesko?"

"Copperfield", lausui Mr. Murdstone.

"Kuinka! Tuon lumoavan Mrs. Copperfieldin hännys?" huudahti gentlemani.

"Tuon sievän pikku lesken?"

"Qvinion", sanoi Mr. Murdstone, "olkaat varoillanne. Muutamat huomaavat".

"Kuka huomaa?" kysyi gentlemani nauraen.

Minä katsahdin äkkiä ylös, sillä minä olin utelias tietämään.

"Sheffieldin Brooks vaan", lausui Mr. Murdstone.

Minun kävi oloni oikein huokeaksi, kun kuulin, että se oli vaan Sheffieldin Brooks; sillä alusta minä todella luulin, että se olin minä.

Sheffieldin Mr. Brooks'in nimessä näytti olevan jotakin kovin naurettavaa, sillä molemmat gentlemanit nauroivat sydämellisesti, kun häntä mainittiin, ja se huvitti myöskin suuresti Mr. Murdstone'a. Vähän aikaa naurettuaan sanoi se gentlemani, jota hän oli nimittänyt Qvinion'iksi:

"Ja mitä Sheffieldin Brooks arvelee ehdotetusta kaupasta?"

"No, minä en luule, että Brooks tätä nykyä ymmärtää paljon siitä", vastasi Mr. Murdstone; "mutta ei hän yleensä ole suosiollinen minulle, luulen minä".

He nauroivat tätä vielä, ja Mr. Qvinion ilmoitti aikovansa soittaa sherryä, juodaksensa Brooks'in kunniaksi. Hän soittikin; ja kun viini tuli, antoi hän minulle vähän siitä ynnä korpun ja käski minun, ennenkuin join, nousta ylös ja sanoa: "hukka Sheffieldin Brooks'ille!" Esitys vastaanotettiin suurella mieltymyksellä ja niin sydämellisellä naurulla, että minäkin rupesin nauramaan; johon he nauroivat vielä enemmän. Lyhyeltä, me olimme kaikki oikein iloissamme.

Me kävelimme tämän perästä kalliolla ja istuimme ruohossa ja tähystelimme esineitä kiikarilla — minä en voinut nähdä mitään, kun se pantiin silmäni eteen, mutta minä olin näkevinäni — ja sitte palasimme hotelliin aikaisille päivällisille. Koko ajan, kuin olimme ulkona, polttivat nuo molemmat gentlemanit lakkaamatta — jota he, luullakseni, jos saan päättää heidän paksujen takkiensa hajusta, epäilemättä olivat tehneet aina siitä saakka, kuin takit ensin tulivat räätälistä kotiin. Minä en saa unhottaa, että me nousimme jahti-alukseen, jossa he kaikki kolme menivät kastariin ja askaroitsivat, joukko papereita edessään. Minä

näin heidät kovassa työssä, kun katsoin alas avoimesta kattoakkunasta. He jättivät minut siksi aikaa kahden kesken varsin hupaisen miehen kanssa, jolla oli iso, punatukkainen pää ja päässä sangen vähäinen, kiiltävä hattu. Hänellä oli yllänsä ristiraitainen paita elikkä tröijy, jonka rintamukseen oli suurilla kirjaimilla poikittain neulottu "Skylark".[10] Minä luulin, että se oli hänen nimensä, ja että, koska hän asui laivassa eikä hänellä ollut mitään katu-ovea, johon panna nimensä, hän sen sijaan pisti sen tähän; mutta kun nimitin häntä Mr. Skylarkiksi, sanoi hän, että nimi tarkoitti alusta. Minä huomasin koko päivän, että Mr. Murdstone oli totisempi ja vakavampi, kuin toiset molemmat gentlemanit. Nämät olivat hyvin iloiset ja vallattomat. He laskivat vapaasti leikkiä keskenänsä, mutta harvoin hänen kanssaan. Minusta näytti siltä, kuin hän olisi ollut taitavampi ja kylmäkiskoisempi, kuin he, ja kuin he olisivat katselleet häntä vähän samankaltaisella tunteella, kuin minä. Minä näin, että kerta taikka pari, kun Mr. Qvinion puhui, hän vilkaisi sivulta Mr. Murdstone'a, niinkuin vakuuttaaksensa itseään, ettei tämä paheksinut; ja että kerta, kun Mr. Passnidge (toinen gentlemani) oli kovasti hilpeänä, hän polki tämän jalkaa ja varoitti häntä salaa silmillänsä, että hän huomaisi Mr. Murdstone'n, joka istui yksivakaisena ja äänettömänä. Enkä minä muista, että Mr. Murdstone olisi nauranut ensinkään sinä päivänä, paitsi Sheffieldin leikinlaskua — ja tämä oli, sivumennen, sanottu, hänestä itsestä lähtenyt.

Me palasimme varhain illalla kotiin. Oli hyvin kaunis ilta, ja äitini ja Mr. Murdstone kävelivät uudestaan pensas-aidan vieressä, sillä välin kuin minä lähetettiin teetä juomaan. Kun hän oli mennyt, kysyi äitini minulta kaikkia huvipäiväni tapauksia ja mitä he olivat puhuneet ja tehneet. Minä kerroin, mitä he olivat sanoneet hänestä; hän nauroi ja sanoi, että he olivat häpeämättömiä veitikoita, jotka lavertelivat joutavia — mutta minä tiesin, että se oli hänen mieleensä. Minä tiesin sen yhtä hyvin, kuin minä tiedän sen nyt. Minä käytin tilaisuutta kysyäkseni, tunsiko hän ketään Sheffieldin Mr. Brooks'ia, mutta hän vastasi: "en"; sitä hän vaan arveli, että tämä luultavasti oli joku veitsi- ja kahvelitehdastelia.

Voinko minä sanoa hänen kasvoistaan — vaikka minulla on syytä muistaa niitä muuttuneina, vaikka minä tiedän ne hävinneiksi — että ne ovat menneet, kun ne ilmestyvät minun eteeni tällä hetkellä yhtä selvästi, kuin mitkä kasvot hyvänsä, jotka valitsen joltakin väkirikkaalta kadulta? Voinko minä sanoa hänen viattomasta ja tyttömäisestä kauneudestaan, että se lakastui eikä ollut enää, kun sen henkäys kohtaa minun poskeani nyt, niinkuin se kohtasi sinä iltana? Voinko minä sanoa, että hän koskaan kävi toisenlaiseksi, kun minun muistini palauttaa hänet näin vaan eloon, ja uskollisempana hänen armaasen nuoruuteensa, kuin minä olen ollut taikka mikään ihminen koskaan on, yhä pitää kiinni siitä, mitä se silloin talletti?

Minä kirjoitan hänestä juuri semmoisena kuin hän oli, kun minä olin mennyt levolle tämän keskustelun jälkeen ja hän tuli sanomaan minulle hyvää yötä. Hän laskeusi leikillisesti polvillensa vuoteeni viereen ja, nojatessaan leukaansa käsiinsä, lausui nauraen:

"Mitä he taas sanoivatkaan, Davy? Kerro minulle uudestaan. Minä en saata uskoa sitä".

""Tuo lumoava"", minä aloitin.

Äitini pani kätensä huulilleni, estääksensä minua jatkamasta.

"Ei se ollut 'lumoava'", lausui hän nauraen. "Ei suinkaan se voinut olla 'lumoava', Davy. Minä tiedän, ettei se ollut!"

"Oli kyllä. 'Tuo lumoava Mrs. Copperfield'", toistin minä jämeästi. "Ja 'tuo sievä'".

"Ei, ei, ei se ollut sievä. Ei suinkaan 'sievä'", keskeytti äitini, pannen sormensa huulilleni jälleen.

"Oli kyllä. 'Tuo sievä pikku leski'".

"Mitä tyhmiä, häpeämättömiä olentoja!" huudahti äitini, nauraen ja peittäen kasvojansa. "Mitä narreja! Eikö niin? Davy poikani —"

"Mitä, äiti?"

"Älä juttele tätä Peggottyille; hän ehkä suuttuu heille. Minä olen itse kauheasti suuttunut heille, mutta minä soisin mieluisammin, ettei Peggotty tietäisi siitä mitään".

Minä lupasin tietysti; ja me suutelimme toisiamme monta monituista kertaa, ja minä nukuin ennen pitkää sitkeästi.

Minusta näyttää näin kaukaisen ajan takaa, kuin se olisi ollut seuraavana päivänä, kuin Peggotty toi esiin sen hämmästyttävän ja rohkean ehdoituksen, jonka nyt aion mainita; mutta se oli varmaan noin kahta kuukautta myöhemmin.

Me istuimme, niinkuin ennenkin, eräänä iltana (äitini oli tavallisuutta myöden ulkona) yhdessä ja meidän seurassamme sukka, kyynärä-mitta, vahapalanen, ompelurasia, jonka kannessa Saint Paul'in kirkko oli, ja krokotiilikirja, kun Peggotty, katsottuaan minua useita kertoja ja avaten suutansa, niinkuin puhuaksensa, vaikk'ei hän puhunut — jota minä luulin vaan haukottelemiseksi, muutoin olisin melkein säikähtynyt — sanoi mielistellen:

"Mimmoista teistä, Master Davy, olisi, jos tulisitte minun kanssani ja viettäisitte pari viikkoa veljeni luona Yarmouth'issa? Eikö *tämä* olisi hupaista?"

"Onko veljesi hauska mies, Peggotty?" kysyin minä ennakolta.

"Voi, kuinka hauska mies hän on!" huudahti Peggotty, nostaen ylös käsiänsä. "Lisäksi siellä on meri, ja veneet ja laivat ja kalastajat ja ranta ja Am, jonka kanssa sopii leikitellä —"

Peggotty tarkoitti veljensä, poikaa Ham'ia, joka mainittiin ensimmäisessä luvussani; mutta hän puhui hänestä, niinkuin jostakin Englannin kieli-opin palasesta.[11]

Hänen huviluettelonsa saatti minut ihastuksiin, ja minä vastasin, että se olisi todella hauskaa, mutta mitä äitini sanoisi?

"No siinä tapauksessa panen vaikka guinean vetoa", lausui Peggotty, kiinteästi katsoen minua kasvoihin, "että hän sallii meidän matkustaa. Minä kysyn häneltä, jos tahdotte, heti kuin hän tulee kotiin. Siinä se!"

"Mutta mitä äitini tekee sillä aikaa, kuin me olemme poissa?" sanoin minä, nojaten vähäisiä käsivarsiani pöytään, asiasta keskustellakseni. "Ei hänen käy täällä yksin asuminen".

Jos Peggotty yhtäkkiä katseli jotakin reikää sukkansa kannassa, oli se varmaan erinomaisen pieni reikä, joka ei ansainnut parsimista.

"Kuuletkos, Peggotty! Hänen ei suinkaan käy täällä yksin asuminen".

"Hyvänen aika!" huudahti Peggotty, vihdoin taas katsahtaen minuun. "Ettekö te siitä tiedä? Hän muuttaa

pariksi viikoksi Mrs. Grayper'in luo. Mrs. Grayper aikoo kutsua paljon vieraita luoksensa".

No! Jos niin oli laita, olin aivan valmis lähtemään. Minä odotin maltittomasti, siksi kuin äitini tuli kotiin Mrs. Grayperin tyköä (tämä oli, näet, tuo usein mainittu naapuri), saadakseni tietää, saisimmeko lupaa toteuttaa suurta aatettamme. Äitini ei joutunut likimainkaan niin kummastuksiin, kuin minä olin odottanut, vaan suostui mielellään; kaikki määrättiin sinä iltana, ja asunnostani ja ravinnostani maksettaisiin siltä ajalta, kuin siellä olin.

Ennen pitkää oli lähdön päivä käsillä. Siihen oli niin lyhyt aika, että se joutui pian minustakin, joka vartosin kuumeentapaisella kärsimättömyydellä ja puoleksi pelkäsin, että joku maanjäristys tai tulta puuskaava vuori tai joku muu suuri luonnon mullistus tulisi väliin ja estäisi matkamme. Meidän oli määrä kulkea ajomiehen kärryillä, jotka lähtivät aamulla eineen jälkeen. Minä olisin antanut vaikka mitä tahansa, kun vaan olisin saanut pukea päälleni iltaa ennen ja nukkua hatulla ja saappailla.

Minua liikuttaa melkein nyt, vaikka kerron sitä hauskasti, kun muistan, kuinka halukas olin jättämään onnellisen kotini; kun ajattelen, kuinka vähän minua aavisti, mitä jätin ijäksi.

Minua ilahuttaa, kun muistan, että, kun ajomiehen kärryt olivat portilla ja äitini seisoi suudellen minua, hellä kiitollisuus häntä ja sitä vanhaa paikkaa kohtaan, jolle minä en ollut koskaan ennen kääntänyt selkääni, sai minut itkemään. Minua ilahuttaa se tieto, että myöskin äitini itki, ja että tunsin, kuinka hänen sydämensä sykki minun sydäntäni vastaan.

Minua ilahuttaa, kun muistan, että, kun ajomies rupesi ajamaan, äitini juoksi ulos portille ja käski hänen seisahtua, että hän saisi kerran vielä suudella minua. Minua ilahuttaa, kun ajattelen sitä vakavuutta ja rakkautta, jolla hän nosti ylös kasvonsa minua kohden ja suuteli minua.

Kun me jätimme hänet seisomaan tielle, tuli Mr. Murdstone hänen luoksensa ja näytti nuhtelevan häntä siitä, että hän oli niin liikutettu. Minä katselin taaksepäin kärryn-uutimen takaa ja kummastelin, mitä se häneen koski. Peggotty, joka hänkin katseli taaksensa toiselta puolelta, ei näyttänyt ollenkaan tyytyväiseltä; niinkuin kyllä huomasi hänen kasvoistaan, kun hän käänsi ne takaisin.

Minä istuin ja katselin Peggottya hetken aikaa, miettien sitä otaksuttua kohtausta, osaisinko minä, jos Peggoty oli määrä jättää minut, niinkuin poika sadussa jätettiin, tietä kotiin jälleen niitä nappoja myöden, joita hän pudotteli.

KOLMAS LUKU.

Minulle tapahtuu muutos.

Ajomiehen hevonen oli laiskin hevonen mailmassa, toivon minä, ja hönkötti, pää lerpullansa, eteenpäin, niinkuin hän olisi tahtonut odotuttaa niitä, joille tavarat olivat määrättyt. Minusta oli todella niinkuin hän olisi välisti nauranut ääneen tätä tuumaansa, mutta ajomies vakuutti, että yskä vaan vaivasi häntä.

Ajomiehellä oli omituinen tapa pitää päätänsä lerpullaan, niinkuin hänen hevosensakin, ja nojautua untelosti eteenpäin, kun hän ajoi, kumpikin käsivarsi polvea vastaan. Minä sanon "ajoi", mutta minusta näytti, kuin kärryt olisivat menneet Yarmouth'iin aivan yhtä hyvin ilman häntä, sillä hevonen toimitti kaikki; ja mitä kanssapuheesen tulee, ei hänellä ollut mitään käsitystä muusta, kuin viheltämisestä.

Peggotylla oli sylissään korillinen virvoitus-aineita, jotka olisivat riittäneet meille hyvin, vaikka olisimme menneet samoilla kulkuneuvoilla Londoniin asti. Me söimme kelpo lailla ja nukuimme kelpo lailla. Peggotty laskeusi aina levolle, leuka korin kahvalla, josta hän ei koskaan hellittänyt; enkä minä olisi uskonut, jollen itse olisi kuullut sitä, että turvaton nainen voisi kuorsata niin vahvasti.

Me poikkesimme niin monta kertaa kujia ylös ja alas ja viivymme niin kauan viedessämme yhtä sänkyä eräasen ravintolaan ja pistäytessämme muissa paikoissa, että minä olin aivan uuvuksissa ja kävin hyvin iloiseksi, kun Yarmouth vihdoin ilmestyi. Se näytti jotenkin soiselta ja vettyneeltä, kun katselin sitä suurta, unteliasta autiota, joka oli joen toisella puolella; enkä minä voinut olla kummastelematta, kuinka, jos mailma todella oli niin ympyriäinen, kuin maatieteeni sanoi, mikään osa siitä sattui olemaan niin litteä. Mutta minä ajattelin, että Yarmouth ehkä sijaitsi jommankumman navan kohdalla; joka selitti asian.

Kun tulimme hiukan likemmäksi ja näimme koko läheisen seudun venyvän suorana, matalana viivana ilman rannalla, arvelin Peggotylle, että joku mäki taikka senkaltainen olisi kenties parantanut sitä; niinkuin myöskin, että maa olisi ollut kauniimpi, jos se olisi ollut vähän enemmän erillänsä merestä eikä kaupunki ja luode olisi ollut niin sekaisin, kuin paahdettu leipä vedessä. Mutta Peggotty sanoi lujemmilla sanoilla, kuin tavallisesti, että meidän tulee tyytyä asioihin semmoisina, kuin ne ovat, ja että hän puolestansa oli ylpeä, kun sai nimittää itseänsä Yarmouth'in savu-silliksi.

Kun saavuimme kadulle (joka oli outoa kyllä minulle) ja tunsimme hajun kalasta, pi'estä, täppeistä ja tervasta, ja näimme nerimiesten käyskentelevän ja vaunujen ratisevan edestakaisin katukivillä, tunsin, että olin päättänyt väärin näin vireästä paikasta, ja sanoin sen Peggotylle, joka suurella mielihyvällä kuunteli ihastukseni ilmoituksia ja kertoi minulle, että oli hyvin tunnettu asia (arvatakseni niille, joitten oli onni olla savu-sillejä syntyänsä), että Yarmouth oli ylipäänsä kauniin paikka koko mailmassa.

"Tuossa on Am'ini!" kirkaisi Peggotty, "tuntemattomaksi kasvaneena!"

Tämä odotti meitä todella ravintolan edessä ja kysyi minulta vanhan tuttavan tavalla, kuinka minä jaksoin. Minä en mielestäni ensiksi tuntenut häntä yhtä hyvin, kuin hän tunsikin minut, sillä hän ei ollut kertaakaan käynyt meillä sen yön jälkeen, jona minä synnyin, ja hänellä tietysti oli siinä kohden etu minun rinnallani. Mutta ystävyyskäs karttui suuresti, kun hän otti minut selkäänsä, kantaaksensa minua kotiin. Hän oli nyt kookas, väkevä, kuuden jalan pituinen mies; hän oli leveä samassa suhteessa ja pyöreä-harteinen; mutta hänellä oli hymyilevät lapsenkasvot ja kiharat, valkoiset hiukset, joka tuotti hänelle aivan lampaankaltaisen muodon. Hän oli puettu kanvassi-takkiin ja niin kankeihin housuihin, että ne olisivat seisonneet varsin hyvin itsepäällään ilman mitään säääriäkin. Eikä olisi sopinut oikeastaan sanoa, että hänellä oli hattu päässä, vaan että hän, niinkuin vanha rakennus, ylinnä oli peitetty jollakin pientapaisella.

Ham kuljetti nyt minua selässään ynnä yhtä vähäistä arkkuamme kainalossaan ja Peggotty kantoi toista arkkuamme; me käännymme katu-solia alaspäin, jotka olivat ripoitettut täyteen lastuja ja vähäisiä hiekkaläjiä, ja sivusimme kaasulaitoksia, köysitehtaita, vene- ja laivaveistämöitä, alusten repimys-, tilkitys- ja taklaustarhoja, seppien pajoja sekä pitkän jonon samanlaisia paikkoja, siksi kuin jouduimme sille unteliaalle autiokedolle, jonka olin jo etäältä nähnyt. Silloin Ham sanoi:

"Tuolla huoneemme on, Mas'r Davy!"

Minä katselin kaikille ilman suunnilleen niin pitkälle, kuin silmäni kannatti erämaan yli, merelle päin ja jokea kohden, mutta minä en eroittanut mitään huonetta. Korkeana ja kuivana virui vähän matkan päässä maalla joku proomi taikka muullainen haaksi-kulu, josta savutorvena rautainen putki pisti ylös ja suitsi varsin ystävällisesti; mutta ei mitään muuta asunnon tapaista ollut minun näkyvissäni.

"Ei suinkaan se tuo ole?" kysyin minä. "Tuo laivalta näyttävä kapine?"

"Se se on, Mas'r Davy", vastasi Ham.

Jos se olisi ollut Aladdinin palatsi, Rok-linnun muna tai mitä hyvänsä, en olisi luullakseni ollut enemmän mieltynyt siihen romantilliseen ajatukseen, että saisin asua siinä. Hauska ovi oli laitettu kylkeen. Se oli katettu ja siinä oli vähäisiä akkunoita; mutta sen ihmeellinen lumousvoima tuli siitä, että se oli todellinen vene, joka epäilemättä oli satoja kertoja ollut vesillä ja sitä ei koskaan oltu aiottu asuttavaksi manterella. Se se oli, joka ihastutti minua. Jos sitä olisi joskus aiottu asuttavaksi, olisin ehkä katsonut sitä pieneksi, epämurkavaksi taikka kolkoksi; mutta koska se ei ollut aiottu mihinkään semmoiseen tarkoitukseen, muuttui se täydelliseksi palatsiksi.

Se oli hyvin puhdas sisältäpäin ja niin sievä, kuin mahdollista. Siinä oli pöytä ja Schwarzwaldin kello ja piironki ja piirongin päällä tee-tarjotin; tee-tarjottimelle oli maalattu nainen, joka, parasolli kädessä, käveli sotamieheksi puetun pojan kanssa, joka vieritti vannetta. Yksi raamattu esti tarjotinta putoamasta alas; ja jos tarjotin olisi pudonnut, olisi se särkenyt joukon kuppeja ja vateja ynnä tee-kannun, jotka olivat asetetut kirjan ympäri. Seinissä oli muutamia huonosti väritettyjä, lasilla ja raamilla varustettuja kuvia raamatun tapauksista; enkä minä ole koskaan jälestäpäin kulkukauppiaitten käsissä nähnyt semmoisia, ilman että olen samalla uudestaan nähnyt Peggoty'n veljen huoneen koko sisustan. Punapukuinen Abraham, joka oli sinivaatteista Isaakia uhraamallansa, sekä keltaisiin puettu Daniel, viheriäin leijonien luolaan heitettyinä, olivat etevimmät niistä. Vähäisen kamini-reunuksen ylipuolella oli Sunderlandissa rakennetun loggertin, Sarah Jane'n, kuva. Oikea vähäinen puinen peräkeula oli liitetty siihen; ja tämä taideteos, jossa maalarin ja salvumiehen käsi-alat yhdistyivät, oli mielestäni mitä parhaita aarteita mailma ikinä voi esiin tuoda. Katto-orssiin oli lyöty muutamia koukkuja, joitten tarkoitusta minä en silloin arvannut. Lopuksi löytyi siellä joitakuuta arkkuja ja lippaita ja muita sellaisia kaluja, joita pidettiin istuimina ja lisäsivät

tuolien lukua.

Kaikki nämät minä näin — lapsen tavalla ja käsitykseni mukaan — ensi silmänräpäyksellä, kuin olin astunut kynnyksen yli. Tuosta Peggotty avasi vähäisen oven ja näytti minulle makuuhuoneeni. Se oli mitä täydellisin ja otollisin makuuhuone, mikä koskaan nähtiin — aluksen peräpuolella. Siinä oli vähäinen akkuna entisen peräsimen kohdalla; vähäinen peili, joka oli juuri tarpeeksi korkea minulle, naulattuna seinään ja reunustettuna simpukankuorilla; vähäinen vuode ja sen verran tilaa, että siihen pääsi; ja sinisessä mukissa pöydällä kimppu meriruohoja. Seinät olivat kalkitut maidonkarvaiseksi, ja silmiäni oikein karvasteli, kun katselin heleätä tilkapeittoa. Yksi asia, jonka minä erittäin huomasin tässä hupaisessa huoneessa, oli kalanhaju, joka oli niin äikeä, että, kun otin ulos nenäliinani, pyyhkiäkseni nenääni, minä tunsin, kuinka se haisi, juuri niinkuin hummeri olisi ollut kääritty siihen. Kun salaisesti ilmoitin tämän havaintoni Peggotylle, kertoi hän minulle, että hänen veljensä piti hummereita, rappoja ja äyriäisiä kaupaksi; ja minä näin jalestäpäin, että joukko näitä eläviä, kummallisesti yhteen paltaantuneina ja aina nipistäen kaikkia, mihin ikinänsä tarttuivat, enimmiten tavattiin vähäisessä vajassa, jossa kivi-astioita ja kattiloita säilytettiin.

Hyvin kohtelias nainen valkoisella esiliinalla, jonka jo noin neljänneksen päästä Ham'in selästä olin nähnyt niaaavan oven suussa, toivotti meitä tervetulleeksi. Samaten erittäin kaunis (ainakin minun silmissäni) pieni tyttö, jolla oli kaulassa sinisiä helmiä ja joka ei antanut minun suuta, kun tarjosin, vaan juoksi pois piiloon. Kun olimme syöneet runsaat päivällisemme, keitetyjä kammeliaita, sulattua voita ja potaatteja (vähäinen lihakappale oli asetettu minun eteeni), astui ennen pitkää kovin karvakas mies, jolla oli sangen hyvänsävyiset kasvot, sisään. Koska hän nimitti Peggottya "tytöksi" ja paiskasi aika muiskun hänen poskellensa, päätin minä Peggotyyn yleensä siveästä käytöksestä, että tämä oli hänen veljensä; ja niin hän olikin — sillä hän esiteltiin kohta minulle Mr. Peggotykseksi, talon isännäksi.

"Hauska nähdä teitä, Sir", sanoi Mr. Peggotty. "Te saatte nähdä, että olemme yksinkertaiset, Sir, mutta alttiit".

Minä kiitin häntä ja vastasin, että minä varmaan menestyisin näin hupaisessa paikassa.

"Kuinka teidän äitinne jaksaa, Sir," kysyi Mr. Peggotty. "Hyvissä voimissa, kun lähditte hänen tyköänsä?"

Minä ilmoitin Mr. Peggotylle, että hän oli niin hyvissä voimissa, kuin minun sopi toivoa, ja että hän lähetti paljon terveisiä, — joka oli kohtelias keksintö minun puoleltani.

"Minä olen hyvin kiitollinen hänelle", vastasi Mr. Peggotty. "No, Sir, jos voitte tulla toimeen täällä pari viikkoa hänen" — tässä hän nyykäytti sisarellensa — "Hamin ja pikku Em'lyn kanssa, katsomme seuraanne kunniaksi".

Kun Mr. Peggotty oli tällä vieraanvaraisella tavalla tervehtinyt talon puolesta, meni hän ulos pesemään itseänsä kuumalla vedellä täytetystä kattilasta, muistuttaen, ettei "kylmä koskaan saisi *hänen* likaansa lähtemään". Hän palasi pian suuresti parantuneena ulkomuodoltaan, mutta niin punottavana, etten voinut kuin ajatella, että hänen kasvonsa olivat hummerien, rappojen ja äyriäisten kaltaiset siinä, että ne menivät kuumaan veteen aivan mustina, mutta tulivat aivan punaisina ylös.

Kun teen jälkeen ovi oli pantu kiinni ja kaikki hyvin suljettu (yöt olivat nyt kylmät ja sumuiset), näytti se minusta suloisimmalta asunnolta, minkä ihmisen mielikuvitus voi luoda. Kun kuuli, kuinka tuuli nousi ulkona merellä, kun tiesi, että sumu hiipi yksinäisen, laakean maan yli, ja kun katseli valkeata ja ajatteli,

ettei ollut mitään muuta huonetta likellä, kuin tämä, ja että tämä oli vene, tuntui tämä kaikki eriskummaiselta. Pikku Em'ly oli voittanut ujoutensa ja istui minun vieressäni matalimmalla ja vähäisimmällä arkulla, joka oli juuri kylläksi suuri meille molemmille ja sääntilleen sopi kaminin nurkkaan. Mrs. Peggotty valkoisella esiliinallansa istui kutoen valkean toisella puolella. Peggotty neulomuksineen, Saint Paul'ineen ja vahakynttilän palasineen olivat yhtä kodittuneina täällä, kuin jolleivät he olisi koskaan nähneet mitään muuta kattoa. Ham, joka oli antanut minulle ensimmäisen luentoni "kaikissa neljässä", [12] koetti muistuttaa mieleensä yhtä ennustusjärjestelmää, johon hän käytti likaisia kortteja, jättäen kalaisia merkkejä peukalostansa kaikkiin, joita hän käänsi. Mr. Peggotty poltti piippuansa. Minä tunsin, että oli sopiva aika keskusteluun ja ystävälliseen kanssapuheeseen.

"Mr. Peggotty!" sanon minä.

"Sir", vastaa hän.

"Nimitittekö poikanne Ham'iksi sen vuoksi, että asuitte jonkunlaisessa arkissa?"

Mr. Peggotty näytti katsovan sitä syvämieliseksi ajatukseksi, mutta vastasi:

"Ei, Sir. Minä en ole antanut hänelle mitään nimeä".

"Kuka siis antoi hänelle tämän nimen?" lausuin minä, asettaen kysymystä numero kahta katkismuksestani Mr. Peggotylle.

"No, Sir, hänen isänsä antoi sen hänelle", vastasi Mr. Peggotty.

"Minä luulin teitä hänen isäkseen!"

"Veljeni Joe oli *hänen* isänsä", lausui Mr. Peggotty.

"Kuollut, Mr. Peggotty?" arvelin minä soveliaan vaitiolon jälkeen.

"Hukkunut", vastasi Mr. Peggotty.

Minua kummastutti kovasti, ettei Mr. Peggotty ollut Ham'in isä, ja minä rupesin miettimään, olinko erehtynyt hänen ja muitten läsnä olevien sukulaisuuden suhteen. Minä olin niin utelias tietämään, että päätin kuulustella sitä Mr. Peggotylta.

"Pikku Em'ly", minä lausuin, katsellen tyttöä. "Hän on teidän tyttärenne, eikö niin, Mr. Peggotty?"

"Ei, Sir. Lankomieheni Tom oli *hänen* isänsä".

Minä en voinut pidättää itseäni. — "Kuollut, Mr. Peggotty?" arvelin minä toisen soveliaan vaitiolon jälkeen.

"Hukkunut", vastasi Mr. Peggotty.

Minä tunsin, kuinka vaikeata oli palata aineeseni, mutta minä en ollut vielä päässyt sen pohjaan ja minun täytyi päästä pohjaan tavalla taikka toisella.

"Eikö teillä ole *mitään* lapsia, Mr. Peggotty?"

"Ei, Master", vastasi hän lyhyellä naurulla. "Minä olen naimaton".

"Naimaton!" toistin minä kummastuneena. "No, kuka tuo on, Mr. Peggotty?" osoittaen sormellani sitä henkilöä valkoisella esiliinalla, joka kutoi.

"Se on Mrs. Gummidge", vastasi Mr. Peggotty. "Gummidge, Mr. Peggotty?"

Mutta tällä hetkellä Peggotty — minä tarkoitan omaa erityistä Peggottyani — antoi niin selviä merkkejä minulle, etten kysyisi enempää, jotta minun täytyi vaan istua ja katsella koko tätä äänetöntä seuraa, kunnes maatapanon aika tuli. Sitten hän ilmoitti minulle kahden kesken omassa pienessä kojussani, että Ham ja Em'ly olivat hänen veljensä ja lankonsa orvoksi jääneet lapset, jotka isäntä oli eri aikoina ottanut hoimiinsa, kun olivat lapsuudessaan aivan turvattomina; ja että Mrs. Gummidge oli leski, jonka mies vainaja oli yhdessä Mr. Peggoty'n kanssa omistanut jonkun aluksen, mutta kuollut perin köyhänä. Mr. Peggotty oli itse vaan köyhä mies, mutta hyvä, kuin kulta, ja uskollinen, kuin teräs — nämät olivat Peggoty'n vertaukset. Ainoa asia, jutteli hän minulle, josta Mr. Peggotty koskaan kiivastui taikka kirosi, oli tämä hänen jalomielisyytensä; ja jos joku heistä joskus viittasi siihen, löi hän oikean kätensä ankarasti pöytään (hän oli kerta tämmöisessä tilaisuudessa halkaissut pöydän) ja vannoi kauhean valan, että hän tahtoisi tulla "lestyksi", jollei hän ijäksi päivää menisi matkoihinsa, jos sitä milloinkaan enää mainittiin. Kysyttyäni huomasin, ettei kukaan vähintäkään ymmärtänyt, mitä tämä julma "lestyn" sana merkitsi; mutta että he kaikki arvelivat sitä mitä juhlallisimmaksi sadatukseksi.

Isäntäni hyväluontoisuus vaikutti syvästi minuun, ja varsin oivallisella mieli-alalla, joka enentyi siitä, että minua nukutti, kuuntelin, kuinka vaimoväki meni maata toiseen vähäiseen kojuun, samanlaiseen, kuin minun, mutta veneen vastaisessa päässä, ja kuinka isäntä ja Ham itsellensä kiinnittivät kaksi riippumattoa niihin kattokoukkuihin, joita olin nähnyt. Kun uni vähitellen valloitti minut, kuulin, kuinka tuuli vonkui ulkona merellä ja lähestyi niin tuimana lakean poikki, että minä horroksissani pelkäsin, että tuo suuri syvyys nousisi tulville yön kuluessa. Mutta lohdutukselleni ajattelin, että haahdessa minä kuitenkin olin, ja ettei semmoinen mies, kuin Mr. Peggotty, ollut mikään huono laivalainen, jos jotakin tapahtui.

Ei mitään pahempaa, kuin aamu, kuitenkaan tullut. Melkein yhtä pian, kuin se paisti peilini simpsukankuoriselle reunukselle, olin minä poissa vuoteestani ja ulkona pikku Em'lyn kanssa poimimassa kiviä rannalla.

"Sinä olet arvattavasti kokonainen merimies?" sanoin minä Em'lylle. Minä en, luullakseni, uskonut mitään semmoista, mutta tunsin, että oli kohteliasta sanoa jotakin; ja loistava, lähellä meitä oleva purje kuvasteli tällä haavaa niin pienoisen kauniina hänen kirkkaassa silmässängsä, että minun pisti päähäni sanoa tämä.

"Ei", vastasi Em'ly, pudistaen päätänsä, "minä pelkään merta".

"Pelkää!" sanoin minä sopivalla rohkeuden muodolla ja uljaasti katsellen vankkaa valtamerta. *Minä* en pelkää!"

"Voi! mutta se on julma", lausui Em'ly. "Minä olen nähnyt sen kovin kauheana muutamille meidän miehille. Minä olen nähnyt sen kiskovan veneen, joka oli yhtä suuri, kuin meidän huoneemme, kokonaan kappaleiksi".

"Minä toivon, ettei se ollut sama vene, jossa —"

"Jossa isäni hukkui?" sanoi Em'ly. "Ei. Ei se, sitä venettä minä en ole koskaan nähnyt".

"Eikö häntäkään?" kysyin minä häneltä.

Pikku Em'ly pudisti päätänsä. "Ei niin, että muistaisin!"

Tässä oli jotakin yhtäläistä! Minä rupesin kohta selittämään, kuinka minä en koskaan ollut nähnyt omaa isääni; ja kuinka äitini ja minä olimme aina asuneet itseksemme mitä onnellisimmassa tilassa voi ajatella, ja vieläkin asuimme ja aioimme aina asua; ja kuinka isäni hauta oli kirkkomaalla lähellä kartanoamme yhden puun varjossa, jonka oksien alla olin monena hauskana aamuna kävellyt ja kuullut lintujen laulavan. Mutta Em'lyn ja minun orpoudellani näytti olevan jonkunlainen erilaisuus. Häneltä oli äiti kuollut ennen, kuin isä; eikä kukaan tietänyt, missä hänen isänsä hauta oli, paitsi että se oli jossain meren syvyydessä.

"Paitsi sitä", lausui Em'ly, näkinkenkiä ja piikiviä etsiessään, "oli sinun isäsi gentlemani, ja sinun äitisi lady; mutta minun isäni oli kalastaja, ja minun äitini oli kalastajan tyttö, ja enoni Dan on kalastaja".

"Dan on Mr. Peggotty, eikö niin?" kysyin minä.

"Eno Dan — tuolla", vastasi Em'ly, noikaten venekoppelia päin.

"Niin. Minä tarkoitin häntä. Hän on varmaan kovin hyvä?"

"Hyvä?" lausui Em'ly. "Jos minusta joskus tulisi lady, antaisin hänelle taivaansinisen takin timanttinapoilla, nankinihousut, punaisen samettiliivin, kolmikulmaisen hatun, ison kultakellon, hopeisen piipun ja arkullisen rahaa."

Minä sanoin, etten epäillyt yhtään, että Mr. Peggotty ansaitsi hyvin nämät aarteet. Minun täytyy kuitenkin tunnustaa, että minun oli vaikea ajatella häntä aivan levolliseksi siinä puvussa, jota hänen kiitollinen pikku sisarensa tytär ehdoitteli hänelle, ja että minua erittäin arvelutti, oliko kolmikulmainen hattu viisaasti valittu; mutta minä en ilmoittanut näitä tunteita.

Pikku Em'ly oli pysähtynyt ja katseli ylös taivasta kohden, kun hän luetteli näitä vaatekappaleita, ikäänkuin ne olisivat olleet joku ihana näky. Me aloimme taas astua eteenpäin, poimien näkinkenkiä ja piikiviä.

"Sinä tahtoisit päästä ladyksi?" sanoin minä.

Emily katseli minua, nauroi ja nyykäytti "kyllä".

"Tahtoisin hyvin mielelläni. Me olisimme kaikki vallasväkeä silloin. Minä ja eno ja Ham ja Mrs. Gummidge. Silloin me emme huolisi mistään, kun raju-ilmat käyvät: minä tarkoitan meidän itse puolestamme, mutta kyllä kalastaja raukkojen puolesta, ja me auttaisimme heitä rahalla, kun he joutuvat vahinkoon".

Tämä näytti minusta sangen tyydyttävältä ja sen vuoksi varsin todennäköiseltä kuvaukselta. Sitä miettiessäni lausuin mielihyvääni siitä, ja pikku Em'ly rohjentui niin, että hän kainosti sanoi:

"Etkö sinä nyt luule pelkääväsi merta?"

Tämä oli aivan kylläksi reipastuttamaan minua jälleen, mutta minä en ollenkaan epäile, että, jos olisin nähnyt tavallisen aallon vyöriä meitä vastaan, minä olisin juossut pakoon, kauhulla muistaen hänen hukkuneita sukulaisiaan. Kuitenkin sanoin minä "en" ja lisäsin: "et sinäkään näytä pelkäävän, vaikka sanot niin;" — sillä hän käveli kovin likellä sen vanhan sillan elikkä puu-padon syrjää, jota myöden olimme astuneet, ja minä pelkäsin, että hän putoisi.

"Sillä tapaa minä en pelkää", lausui pikku Em'ly. "Mutta minä herään, kun tuulee, ja vapisen, kun muistan eno Dan'ia ja Ham'ia, ja minusta on, kuin kuulisin, kuinka he huutavat apua. Tämä on syy, miksi niin mielelläni tahtoisin olla lady. Mutta minä en pelkää tällä tapaa. Ei einettäkään. Katsoppas!"

Hän hypähti pois minun vierestäni ja juoksi pitkin yhtä lovista hirttä, joka pisti ulos siitä paikasta, jossa seisoiimme ja ilman mitään käsipuuta riippui korkealla syvän veden yli. Tämä tapaus on niin painunut muistooni, että, jos olisin piirtäjä, minä varmaan voisin piirtää sen tähän aivan semmoisena, kuin se oli sinä päivänä, ynnä pikku Em'lyn, kun hän juoksi perikatoansa kohden (siltä minusta näytti) ja katsoi semmoisella tavalla, jota en ole koskaan unhottanut, kauas merelle päin.

Keveä, rohkea, liehuva pieni olento kääntyi ja palasi eheänä luokseni, ja pian minä nauroin pelkoani ja sitä huutoa, jonka olin päästänyt; turhaan kaikissa tapauksissa, sillä lähellä ei ollut ketään, joka olisi kuullut. Mutta aikoja on ollut jälestäpäin miehuuden iässäni, aikoja on usein ollut, jolloin olen ajatellut: lieneekö salattujen asiain mahdollisuudessa mahdollista, että lapsen äkillisessä kiihkeydessä ja hänen hurjassa katseessaan kauas merelle oli joku sääliväinen viehätys vaaraan, joku kiusaus siihen, joka oli sallittu hänen kuolleen isänsä puolesta, että hänen elämänsä päättyisi sinä päivänä. On ollut semmoinen aika jälestäpäin, jolloin olen miettinyt, olisiko minun, jos hänen tuleva elämänsä olisi kerrallaan ilmestynyt minulle, vieläpä niin ilmestynyt, että lapsi olisi ymmärtänyt sen, sekä hänen henkensä olisi riippunut yhdestä käteni liikunnosta, olisiko minun pitänyt kurottaa sitä, häntä pelastaakseni. On ollut semmoinen aika jälestäpäin — minä en sano, että sitä kesti kauan, mutta se on ollut — jolloin olen kysynyt itseltäni, olisiko pikku Em'lyn ollut parempi, että vesi olisi sinä aamuna sulkeunut hänen ylitsensä minun silmieni edessä, ja jolloin olen vastannut: kyllä se olisi ollut.

Tämä lienee liian aikaista. Minä olen ehkä liian varhain pannut sen paperille. Mutta seisokoon se siinä.

Me kuljimme pitkän matkan ja otimme mukaamme semmoiset esineet, joita katsoimme merkillisiksi. Me panimme muutamat rannalle ajautuneet meritähdet huolellisesti takaisin veteen — minä tuskin nytkään tunnen tätä eläin-sukua niin paljon, että varmaan tietäisin, oliko heidän syy kiittää meitä siitä vai ei — ja sitten pyrimme kotiin Mr. Peggoty'n asuntoon. Me seisahduimme hummeri-vajan suojaan, vaihtaaksemme viatonta suudelmaa, ja menimme, hohtaen terveydestä ja ilosta, sisään suurukselle.

"Juuri kuin kaksi nuorta mustavarpusta", sanoi Mr. Peggotty. Minä tiesin, että tämä meidän paikkakunnan murteella oli yhtä kuin kaksi nuorta rastasta; ja katsoin lausetta kohteliaaksi.

Tietysti minä olin rakastunut pikku Em'lyyn. Minä olen varma, että rakastin tätä pientä tyttöä aivan yhtä hartaasti, aivan yhtä hellästi, mutta suuremmalla puhtaudella ja vähemmällä itsekkäisyydellä, kuin mikä on laita myöhemmän iän parhaassa rakkaudessa, olkoon tämä kuinka ylevä ja jalostuttava tahansa. Minä olen varma, että mielikuvitukseni loi tämän sinisilmäisen pikku olennon ympäri jotakin, joka teki hänet etherilliseksi ja muutti hänet oikeaksi enkeliksi. Jos hän jonakin kirkaspäiväisenä aamuna olisi levittänyt pienen siipiparin ja lentänyt pois minun silmieni edestä, en olisi luullakseni katsonut sitä miksikään muuksi, kuin mitä minulla oli syytä odottaa.

Meidän oli tapa tunnittain kävellä herttaisessa ystävyydessä tuolla kolkolla, vanhalla Yarmouth'in lakealla. Päivät karkelivat meidän ohitsemme, niinkuin ei Aika itse vielä olisi kasvanut täyteen ikään, vaan myöskin oli lapsi ja yhä vaan leikitteli. Minä ilmoitin Em'lylle, että minä jumaloitsin häntä ja että, jollei hän myöntäisi, että hän jumaloitsi minua, minun oli täytymys tappaa itseni miekalla. Hän sanoi myöskin jumaloitsevansa minua, eikä minulla ollut mitään syytä epäillä sitä.

Mitä siihen tulee, että olisimme ajatelleet eri säätyämme taikka nuoruuttamme taikka muuta haittaa tiellämme, ei pikku Em'lyllä eikä minulla ollut mitään semmoisia huolia, koska meillä ei ollut mitään tulevaisuutta. Me pidimme yhtä vähän väliä sillä, että kävimme vanhemmaksi, kuin että kävimme nuoremaksi. Me olimme Mrs. Gummidge'n ja Peggoty'n ihastuksena. Heidän oli tapa kuiskutella iltaisin, kun me istuimme rakkaasti vieretysten vähäisellä arkullamme: "hyvä Jumala, kuinka se on kaunista!" Mr. Peggotty hymyili meille piippunsa takaa, ja Ham irvisteli iloisesti koko illan eikä tehnyt mitään muuta. Me huvitimme heitä, luullakseni, melkein samalla tavalla, kuin joku sievä leikkikalua taikka plakkari-kuva Colosseumista olisi huvittanut.

Minä havaitsin pian, ettei Mrs. Gummidge aina huolinut olla niin miellyttävä, kuin olisi sopinut odottaa häneltä niihin ehtoihin katsoen, joilla hän asui Mr. Peggoty'n luona. Mrs. Gummidge'llä oli äreänpuolinen luonto ja hän vaikeroi välisti enemmän, kuin oli suotuisaa muille jäsenille tässä vähäisessä huonekunnassa. Minun tuli häntä tosin kovin sääli; mutta oli semmoisia hetkiä, jolloin olisi ollut hupaisempi, ajattelin minä, jos Mrs. Gummidge'llä olisi ollut joku mukava oma huone, johon hänen olisi sopinut mennä ja jossa hän olisi pysynyt siksi kuin hän taas joutui hyvälle päälle.

Mr. Peggotty kävi toisinaan eräässä ravintolassa, jonka nimi oli "Hyvä Aikomus". Minä huomasin tämän siitä, että hän oli ulkona toisena taikka kolmantena iltana tulomme jälkeen ja että Mrs. Gummidge kahdeksan ja yhdeksän välillä katsoi Schwarzwaldin kelloa ja sanoi, että hän oli siellä ja että, mikä oli vielä enempi, hän oli jo aamulla tietänyt, että hän menisi sinne.

Mrs. Gummidge oli ollut huonolla tuulella koko päivän ja oli aamupuolella purskahtanut itkuun, kun pesä savutti. "Minä olen yksinäinen, hyljätty olento", olivat Mrs. Gummidge'n sanat, kun tämä ikävä seikka tapahtui, "ja kaikki käy minua vastaan".

"No, kyllä se pian lakkaa", lausui Peggotty — minä tarkoitan taas meidän Peggottya — "ja paitsi sitä, näettekö, ei se ole pahempi teille, kuin meille muillekaan".

"Minä tunnen sen syvemmin", sanoi Mrs. Gummidge.

Oli varsin kylmä päivä, ja kävi viukka tuuli. Mrs. Gummidge'n erityinen nurkka kaminin vieressä näytti minusta olevan lämpimin ja tivein koko huoneessa, niinkuin hänen tuolinsakin varmaan oli mukavin, mutta ei mikään kelvannut hänelle sinä päivänä. Hän valitti ehtimiseen viluansa ja väitti, että se synnytti kylmiä väreitä hänen selässään. Lopulta hän vuodatti kyyneliä tästä syystä ja arveli taas, että hän oli "yksinäinen, hyljätty olento" ja että "kaikki kävi häntä vastaan".

"On tosiaan hyvin kylmä", lausui Peggotty. "Sen tuntee jokainen".

"Minä tunnen sen syvemmin, kuin muut ihmiset", sanoi Mrs. Gummidge.

Samaten päivällisillä, jolloin Mrs. Gummidge'lle aina pantiin ruoka eteen kohta minun jälkeeni, sillä minulle annettiin etusija, koska olin arvokas vieras. Kalat olivat pienet ja ruotoiset, ja potaatit hiukan

pohjaan palaneet. Me myönsimme kaikki, että tämä tuntui vähän ikävältä; mutta Mrs. Gummidge sanoi, että hän tunsu sen syvemmin, kuin me, vuodatti taas kyyneliä ja kertoi entisen ilmoituksensa suurella katkeruudella.

Kun siis Mr. Peggotty tuli kotiin kello yhdeksän vaiheilla, istui onneton Mrs. Gummidge sangen surkeassa tilassa kutoen nurkassansa. Peggotty oli työskennellyt iloisesti. Ham oli paikannut parin isoja vesisaappaita; ja minä olin, pikku Em'ly vieressäni, lukenut heille. Mrs. Gummidge ei ollut virkkanut mitään muuta, kuin kerran vaan heikosti huohtanut, eikä ollut nostanut ylös silmiänsä teen jälkeen.

"No, toverit", lausui Mr. Peggotty, istuen alas, "kuinka jaksatte?"

Me sanoimme kaikki jotakin taikka katsahdimme ylös, tervehtiäksemme häntä, paitsi Mrs. Gummidge, joka vaan ravisti päätänsä, silmät kutimessa.

"Mikä vaivaa?" sanoi Mr. Peggotty, lyöden yhteen käsiänsä.

"Reipastukaat, vanha äiti!"

Ei näyttänyt siltä kuin Mrs. Gummidge olisi voinut reipastua. Hän veti esiin vanhan, mustan, silkkisen nenäliinan ja pyyhki silmiänsä; mutta hän ei pistänyt sitä plakkariinsa, vaan piti sitä sen sijaan esillä ja pyyhki silmiänsä taas ja piti sitä yhä esillä käytettäväksi.

"Mikä vaivaa, eukkoseni?" kysyi Mr. Peggotty.

"Ei mikään", vastasi Mrs. Gummidge. "Te tulette 'Hyvästä Aikomuksesta', Dan'l?"

"No niin, minä pistäysin pikimmältä 'Hyvässä Aikomuksessa' tänä iltana", lausui Mr. Peggotty.

"Minua pahoittaa, että ajoin teidät sinne", sanoi Mrs. Gummidge.

"Ajoitte! minua ei tarvitse ajaa", vastasi Mr. Peggotty, ääneen nauraen. "Minä olen liian taipusa itsestäniikin menemään".

"Hyvin taipusa", lausui Mrs. Gummidge, pudistaen päätänsä ja pyyhkien silmiänsä. "Niin, niin, hyvin taipusa. Minua pahoittaa, että te minun tähteni olette niin taipusa".

"Teidänkö tähtenne? Ei se ole teidän tähtenne!" lausui Mr. Peggotty. "Älkää ensinkään uskoko semmoista".

"Kyllä, kyllä se on", itki Mrs. Gummidge. "Minä tiedän, mikä minä olen. Minä tiedän, että minä olen yksinäinen, hyljätty olento, ja ettei ainoastaan kaikki käy minua vastaan, vaan että minä käyn kaikkia vastaan. Kyllä, kyllä. Minä tunnen sen syvemmin, kuin muut ihmiset, ja minä näytän sitä enemmän. Se on minun onnettomuuteni".

Minä en voinut olla ajattelematta, kun istuin ja kuuntelin kaikkia näitä, että onnettomuus ulottui muutamiin muihinkin tämän perheen jäseniin, kuin Mrs. Gummidge'en. Mutta Mr. Peggotty ei tehnyt mitään semmoista muistutusta, vaan vastasi uudistetulla kehoituksella, että Mrs. Gummidge virkistyi.

"Minä en ole semmoinen, kuin soisin itseni olevan", sanoi Mrs. Gummidge. "Kaukana siitä. Minä tiedän,

niikä minä olen. Minun suruni ovat tehneet minut vastakälkkäiseksi. Minä tunnen suruni, ja ne tekevät minut vastakälkkäiseksi. Minä tahtoisin, etten tuntisi niitä, mutta minä tunnen. Minä tahtoisin, että olisin karaistu niitä vastaan, mutta minä en ole. Minä teen tämän huoneen ikäväksi. Se ei kummastuta minua. Minä olen rasittanut sisartanne koko päivän ja Master Davya".

Tässä minä yhtäkkiä hellyin ja huusin suurella mielenliikutuksella: "ei, ettepä ole, Mrs. Gummidge!"

"Se ei ole likimainkaan oikein, että teen niin", lausui Mrs. Gummidge. "Se ei ole sovelias palkinto. Olisi parempi, että minä menisin vaivaishuoneeseen ja kuolisin siellä. Minä olen yksinäinen, hyljätty olento, ja olisi paljon parempi, etten tekisi itseäni vastakälkkäiseksi täällä. Jos asiain täytyy käydä minua vastaan ja minun täytyy itse käydä asioita vastaan, niin antakaat minun käydä niitä vastaan omassa pitäjässäni. Dan'l, parempi olisi, että menisin vaivaishuoneeseen ja kuolisin siellä, niin pääsisitte minusta!"

Näin sanottuaan vetäytyi Mrs. Gummidge pois ja lähti levolle. Kun hän oli mennyt, katsoi Mr. Peggotty, joka ei ollut ilmoittanut mitään muuta tunnetta, kuin syvintä sääliä, meidän puoleemme ja, nyykäyttäen päätänsä, samalla kuin tämä tunne yhä vilkkaasti kuvautui hänen kasvoissaan, lausui kuiskaten:

"Hän on ajatellut tuota vanhaa!"

Minä en kokonaan ymmärtänyt, mitä vanhaa Mrs. Gummidge'n luultiin ajattelevan, ennenkuin Peggotty, saattaessaan minua levolle, selitti, että se oli Mr. Gummidge vainaja; ja että hänen veljensä aina semmoisissa tiloissa piti sitä varmana asiana sekä että se aina liikutti häntä. Vähä aika sen jälkeen, kuin hän oli mennyt riippumattoonsa sinä iltana, kuulin minä hänen itse toistavan Ham'ille: "Ämmä parka! Hän on ajatellut tuota vanhaa!" Ja milloin hyvänsä Mrs. Gummidge sillä aikaa, kuin me vielä olimme siellä, joutui tällaiseen mielentilaan (joka tapahtui muutamia kertoja) lausui hän aina samaa asian lievittämiseksi, ja aina mitä hellimmällä säälillä.

Näin molemmat viikot kuluivat. Niissä ei ollut mitään muita vaihteita, kuin luoteen vuorot, jotka muuttivat Mr. Peggoty'n meno- ja tulo-ajat ja muuttivat myöskin Hamin askareet. Kun Ham ei ollut työssä, käveli hän toisinaan meidän kanssamme, näyttääksensä meille veneitä ja laivoja, ja sousi meitä pari kolme kertaa merellä. Minä en tiedä, miksi yksi joukko muistoja erityisemmin liittyy johonkuhun paikkaan, kuin toiseen, vaikka luulen, että niin käy useimpien ihmisten, semminkin mitä koskee heidän lapsuutensa muistoihin. Minä en koskaan kuule enkä lue Yarmouth'in nimeä, ilman että muistan erästä sunnuntai-aamua rannalla, kun kelloja soitettiin kirkkoon, pikku Em'ly nojasi olkapäähäni, Ham laiskasti heitteli kiviä veteen ja aurinko kaukana merellä juuri hajotti paksua sumua ja asetti eteemme varjontapaiset laivat.

Viimein tuli kotiinlähdön päivä. Minä kestin kyllä eron Mr. Peggotysta ja Mrs. Gummidge'stä, mutta minun tuskani, kun piti jättää pikku Em'ly, oli kauhea. Me astuimme käsitysten siihen ravintolaan, johon ajomiehen oli tapa pysähtyä, ja matkalla lupasin kirjoittaa hänelle. (Minä suoritin tämän lupauksen jalestäpäin kirjaimilla, jotka olivat isommat, kuin ne, joilla huoneita tavallisesti ilmoitetaan hyyrättäväksi). Me olimme suuresti sortuneet, kun erosimme; ja jos sydämeni koskaan eläessäni on tuntunut tyhjältä, tuntui se sinä päivänä.

Koko ajan, kuin olin ollut vieraissa, olin ollut kiittämätön jälleen kotiani vastaan. Minä olin ajatellut sitä varsin vähän taikka ei ollenkaan. Mutta minä ennätin tuskin kääntyä sitä kohden, ennenkuin soimaava nuori omatuntoni näytti lujalla sormella osoittavan sinnepäin; ja mitä enemmän mieleni alkoi synkistyä, sitä enemmän minä tunsin, että se oli minun pesäni, ja että äitini oli minun lohduttajani ja ystäväni.

Nämät tunteet kasvoivat minussa, kun kuljimme eteenpäin; niin että mitä likemmäksi tulimme ja mitä tuttavammaksi ne esineet kävivät, joitten ohitse matkasimme, sitä kiihkeämpi minä olin pääsemään sinne ja juoksemaan äitini syliin. Mutta Peggotty ei ottanut osaa intooni, vaan koetti pidättää sitä (vaikka hyvin lempeästi) ja näytti hämmentyneeltä ja alakuloiselta.

Blunderstone Rookeryn oli kuitenkin, hänestä huolimatta, tuleminen, kun ajomiehen hevonen suvaitsi — ja se tulikin. Kuinka hyvin minä muistan sen! Oli kylmä, harmaa iltapäivä. Taivas oli pilvessä ja hankki sadetta.

Ovi aukeni, ja puoleksi nauraen, puoleksi itkien iloisessa levottomuudessaan etsin minä äitiäni. Se ei ollut hän, vaan vieras palvelia.

"No, Peggotty!" sanoin minä surullisesti, "eikö hän olekaan tullut kotiin?"

"Kyllä, kyllä, Master Davy", lausui Peggotty. "Hän on tullut kotiin. Odottakaat hiukka, Master Davy, ja minä — minä kerron teille jotakin".

Levottomuudessaan ja luonnollisessa kömpelyydessään teki Peggotty vaunuista astuessaan mitä kummallisimman köynnöksen itsestänsä, mutta minä olin liian alakuloinen ja hämilläni sitä hänelle sanomaan. Kun hän oli päässyt alas, tarttui hän käteeni, saatti minut ihmeekseni kyökkiin ja sulki oven.

"Peggotty!" sanoin minä aivan peloissani. "Mitä tämä on?"

"Ei mitään, rakas Master Davy!" vastasi hän, koettaen näyttää iloiselta.

"Jotakin on tapahtunut, siitä olen varma. Missä äiti on?"

"Missä äiti on, Master Davy?" toisti Peggotty.

"Niin. Miks'ei hän ole tullut ulos portille, ja miksi olemme tulleet tänne? Voi, Peggotty!" Silmäni olivat kyyneliä täynnä ja minusta tuntui siltä, kuin olisin ollut kaatumaisillani maahan.

"Siunatkoon poika parkaa!" huudahti Peggotty, tarttuen minuun. "Mitä tämä on? Puhu, sydänpöyry!"

"Ei suinkaan hän ole kuollut! Oi, hän ei ole kuollut, Peggotty".

Peggotty huusi "ei" hämmästyttävän lujalla äänellä ja kävi sitten istumaan ja alkoi läähöttää ja sanoi, että minä olin oikein säikäyttänyt häntä.

Minä syleilin häntä, rauhoittaakseni häntä, ja asetuin sitten hänen eteensä ja katselin häntä, tuskallisesti tutkien.

"Minä olisin kertonut teille ennen", lausui Peggotty, "mutta minulla ei ollut mitään tilaisuutta siihen. Minun olisi pitänyt tehdä se, mutta minä en saanut sitä tehdyksi azaktisti" — azaktisti oli aina exaktisti (tarkoilleen) sanan sijainen Peggotyn sanojen varastossa.

"Jatka, Peggotty", sanoin minä enemmän pelästyneenä, kuin ennen.

"Master Davy", lausui Peggotty, värisevällä kädellä päästäen auki hattunsa nauhoja ja puhuen niinkuin

hengästyksissä. "Mitä siitä pidätte? Te olette saaneet isän!"

Minä vapisin ja vaalenin. Joku asia, joka oli — minä en tiedä mikä eikä millä lailla — yhteydessä kirkkotarhan haudan ja kuolleitten ylösnousemisen kanssa, näytti sattuvan minuun, niinkuin turmiollinen tuuli.

"Toisen isän", sanoi Peggotty.

"Toisen?" kerroin minä.

Peggotty avasi suutansa, niinkuin hän juuri olisi nielaissut jotakin oikein kovaa, ja ojentaen kättänsä sanoi:

"Tulkaat näkemään häntä".

"Minä en tahdo nähdä häntä."

"Ja äitiänne", sanoi Peggotty.

Minä herkesin vastustamasta, ja me menimme suoraan parhaasen vierashuoneeseen, johon hän jätti minut. Toisella puolella valkeata istui äitini; toisella Mr. Murdstone. Äitini laski pois ompeluksensa ja nousi äkisti, mutta jonkunlaisella pelolla minun mielestäni.

"No, Clarani", lausui Mr. Murdstone. "Muista! hillitse itseäsi, hillitse aina itseäsi! Davy poika, kuinka sinä voit?"

Minä annoin hänen kättä. Hetken epäiltyäni menin äitini luo ja suutelin häntä: hän suuteli minua, taputti minua hellästi olkapäälle ja istui alas jälleen työnsä ääreen. Minä en saanut katsotuksi äitiini, minä en saanut katsotuksi *häneen*, minä tiesin aivan hyvin, että *hän* katseli meitä molempia; ja minä käännysin akkunaa päin ja katselin muutamia pensaita, jotka painoivat alas paitansa kylmässä ilmassa.

Heti kuin minun sopi pujahtaa pois, pujahdin toiseen kerrokseen. Minun rakas makuuhuoneeni oli muutettu, ja minun täytyi maata kaukana siitä. Minä palasin alikerrokseen, löytääkseni jotakin, joka oli entisellänsä, niin muuttuneelta kaikki näytti; ja astuin pihalle. Minä kiirehdin varsin pian pois takaisin, sillä tyhjässä koirankopissa asui nyt iso koira — kolea-ääninen ja musta, niinkuin *hänkin* — ja se oli kovin vihainen, kun näki minut, ja rupesi ajamaan minua takaa.

NELJÄS LUKU.

Minä joudun epäsuosioon.

Jos se huone, johon vuoteeni oli siirretty, olisi elävä ja tunteva olento, joka kelpaisi todistajaksi, vetoisin siihen tänään — kuka siinä nyt makaa, olisi hauska tietää! — että se kertoisi minun puolestani, kuinka raskaalla sydämellä minä siihen astuin. Minä menin ylös sinne, kuunnellen, kuinka koira pihalla haukkui minua koko matkan, kuin kiipesin portaita ylös; ja katsellen yhtä alakuloisesti ja oudosti huonetta, kuin huone katseli minua, istuin alas, pienet käteni ristissä, ja ajattelin.

Minä ajattelin mitä kummallisimpia asioita. Huoneen muotoa, katon halkeamia, seinän tapetteja, akkunanlasin säreitä, jotka synnyttivät ryhmyjä ja kuoppia näkö-alassa, pesu-rakennusta, joka huojuu kolmella jalallansa ja näytti tyytymättömältä, muistuttaen minua Mrs. Gummidge'stä, kun hän ajatteli tuota vanhaa. Minä itkin koko ajan, mutta, paitsi että tiesin, että minua vilutti ja suretti, olen varma, etten yhtään ajatellut, miksi minä itkin. Viimeiseltä rupesin yksinäisyydessäni miettimään, että olin kauheasti rakastunut pikku Em'lyyn ja että olin temmattu pois hänen luotansa tänne, jossa ei kukaan näyttänyt kaipaavan minua eikä huolivan minusta puoleksikaan niin paljon, kuin hän. Tämä teki tilani niin peräti surkeaksi, että käärin itseni yhteen peittoni kulmaan ja itkin itseni nukuksiin.

Joku herätti minut, sanoen: "tässä hän on!" ja paljasti kuuman pääni. Äitini ja Peggotty olivat tulleet katsomaan minua, ja jompikumpi heistä oli herättänyt minut.

"Davy", lausui äitini. "Mikä sinun on?"

Minusta tuntui hyvin kummalliselta, että hän kysyi semmoista minulta, ja minä vastasin: "ei mikään". Minä käännyin kasvoilleni, muistan, kätkeäkseni värisevää huultani, joka vastasi hänelle suuremmalla totuudella.

"Davy", sanoi äitini. "Davy, lapseni!"

Ei mikään hänen sanansa olisi voinut silloin koskea minuun niin paljon, kuin se, että hän nimitti minua lapseksensa. Minä salasin kyyneleeni sänkyvaatteisin ja lykkäsin hänet luotani kädelläni, kun hän aikoi nostaa minua ylös.

"Tämä on sinun tekosi, Peggotty, sinä julma ihminen!" lausui äitini. "Minä en epäile sitä ollenkaan. Tekisi mieleni tietää, kuinka voit omalletunnollesi vastata siitä, että yllytät oman poikani minua vastaan taikka jotakuta muuta vastaan, joka on rakas minulle? Mitä sinä tällä tarkoitat, Peggotty?"

Peggotty raukka nosti ylös kätensä ja silmänsä, ja muodostaen vähän toisin sitä rukousta, jota minun oli tapa lukee, päivällisten jälkeen, vastasi: "Jumala antakoon teille anteeksi, Mrs. Copperfield, ja suokoon,

ettei teidän koskaan tarvitse olla murheissaan siitä, mitä olette tänä hetkenä sanoneet!"

"Tämä on kylläksi tekemään minua hulluksi", huudahti äitini. "Lempiviikkoinani lisäksi, kuin pahin vihollinenkin, luulisi, leppyy eikä kadehdi minulta hiukkaa mielenlepoa ja onnellisuutta. Davy, sinä häijy poika! Peggotty, sinä villi-eläin! Voi minua!" huusi äitini, kääntyen tiuskivalla, itsepäisellä tavallaan toisesta meistä toiseen, "mikä vaivaloinen mailma tämä on silloinkin, kuin ihmisellä on suurin oikeus toivoa sitä niin miellyttäväksi, kuin mahdollista!"

Minä tunsin, että joku käsi, joka ei ollut äitini eikä Peggotyn, koski minuun, ja minä suljahdin seisaalleni vuoteeni viereen. Se oli Mr. Murdstone'n käsi; hän piti sitä käsivarrellani ja lausui:

"Mitä tämä on? Rakas Clarani, oletko unhottanut? — Lujuutta, ystäväni!"

"Minä olen kovin pahoillani, Edvard", sanoi äitini. "Minä aioin olla oikein hyvä, mutta minä olen niin onneton".

"Todella!" hän vastasi. "Sitä ei ole hauska kuulla niin pian, Clara".

"Minä sanon, että on kovin ikävää, että mieltäni pahoitetaan nyt", vastasi äitini nureissansa; "se on — varsin ikävää — eikö se ole?"

Hän veti äitini luoksensa, kuiskasi jotakin hänen korvaansa ja suuteli häntä. Kun näin äitini nojaavan päätänsä hänen olkaansa vastaan ja kiertävän käsivartensa hänen kaulansa ympäri, tiesin yhtä hyvin, että hän voi muodostaa äitini taipuvaista luontoa, miksi hän vaan tahtoi, kuin tiedän nyt, että hän muodosti.

"Mene nyt alas, kultaseni", lausui Mr. Murdstone. "David ja minä tulemme sinne yhdessä. Ystäväni", jatkoi hän kääntäen synkistyviä kasvojansa Peggotyn puoleen, sitten kuin hän oli seurannut äitiäni ulos ja laskenut hänet pois, päätänsä nyykäyttäen ja hymyillen; "tiedätkö emäntänne nimeä?"

"Hän on ollut emäntäni kauan aikaa, Sir", vastasi Peggotty. "Minun pitäisi tietää se".

"Se on totta", vastasi hän. "Mutta luullakseni kuulin, kun tulin portaita ylös, teidän puhuttelevan häntä semmoisella nimellä, joka ei ole hänen. Hän on ottanut minun nimeni, niinkuin tiedätte. Muistatteko sen?"

Katsottuaan pari kertaa levottomasti minun puoleeni, niiasi Peggotty itsensä ulos huoneesta ilman mitään vastaamatta; hän näki, arvaan minä, että häntä toivottiin pois ja ettei hänellä ollut mitään syytä jäädä. Kun olimme molemmat kahden kesken, sulki Mr. Murdstone oven, istui tuolille, seisotti minua edessään ja katsoi vakaasti minua silmiin. Minä tunsin, että omat silmäni olivat yhtä vakaasti kiintyneet häneen. Kun muistan, kuinka olimme asettuneet näin vastakkain kasvoista kasvoihin, on niinkuin taas kuulisin sydämeni tykkivän nopeasti ja lujasti.

"David", lausui hän, tehden huuliansa ohuiksi sillä, että hän painoi niitä yhteen, "jos minulla on tekemistä uppiniskaisen hevosen tai koiran kanssa, mitä sinä luulet, että minä teen?"

"Minä en tiedä".

"Minä pieksen sitä".

Minä olin vastannut jonkunlaisella hengästyneellä kuiskauksella, mutta minä tunsin äänettömyydessäni,

että hengitykseni kävi vielä lyhyemmäksi.

"Minä panen sen kivusta potkimaan. Minä sanon itselleni: 'minä kukistan tuon vintiön'; ja vaikka viimeinen veripisara menisi hänestä, tekisin sen. Mitä sinulla on kasvoissasi?"

"Likaa", vastasin minä.

Hän tiesi yhtä hyvin, kuin minä, että kasvoissani oli kyynelten jälkiä. Mutta vaikka hän olisi kysynyt pari kymmentä kertaa, joka kerta parilla kymmenellä lyömällä, luulen, että lapsensydämeni olisi haljennut, ennenkuin olisin myöntänyt sen hänelle.

"Niin pieneksi on sinulla paljon järkeä", lausui hän jonkunlaisella totisella hymyllä, joka oli hänelle omituinen, "ja sinä ymmärsit minut aivan hyvin, näen minä. Pese kasvosi, Sir, ja tule alas minun kanssani".

Hän osoitti sormellaan sitä pesu-rakennusta, jota olin katsonut Mrs. Gummidge'n näköiseksi, ja viittasi minua kohta tottelemaan. Minä luulin varmaan silloin, ja luulen vielä varmemmin nyt, että hän aivan arvelematta olisi paiskannut minut maahan, jos olisin vitkaillut.

"Rakas Clarani", sanoi hän, kun minä olin noudattanut hänen käskyänsä ja hän kuljetti minua vierashuoneeseen, käsi yhä minun käsivarrellani; "sinua ei tehdä enää onnettomaksi, toivon minä. Me parannamme pian lapselliset oikukumme".

Jumala auttakoon minua, minä olisin ehkä parantunut koko elin-ajakseni, minä olisin ehkä ijäksi muuttunut toisenlaiseksi olennoksi, jos olisin silloin saanut kuulla yhden hyvän sanan. Jos olisi yhdellä ainoalla sanalla rohkaistu minua ja selitetty minulle, jos olisi sääliitty lapsellista taitamattomuuttani, jos olisi toivotettu minua tervetulleeksi kotiin ja vakuutettu minulle, että tämä *oli* koti, olisin ehkä siitä lähtien käynyt sydämestäni kuuliaiseksi Mr. Murdstone'lle enkä ulkokullatukseksi silmänpalveliaksi, olisin ehkä kunnioittanut enkä vihannut häntä. Minusta näytti siltä, kuin äitiäni olisi surettanut, kun hän näki minun seisovan huoneessa niin pelästyneenä ja outona, ja kun nyt hiivin yhden tuolin luo, seurasi hän luullakseni minua silmillänsä, jotka olivat vielä enemmän surulliset — sen tähden kenties, että hän kaipasi jotakin vapautta lapsellisissa askelissani — mutta tuota sanaa ei lausuttu ja aika sen lausumiseen oli mennyt.

Me söimme itseksemme, me kolme yhdessä. Mr. Murdstone näytti suuresti ihastelevan äitiäni — minä pelkään, etten mieltynyt häneen enemmän sen vuoksi — ja äitini oli hyvin ihastunut häneen. Heidän puheestaan minä päätin, että jonkun hänen vanhemman sisarensa oli määrä tulla asumaan heidän luoksensa, ja että häntä varrottiin sinä iltana. Minä en ole varma, kuulinko minä silloin, vai jälestäpäin, että, vaikk'ei hän itse kohdaltaan ryhtynyt mihinkään toimeen, hänellä oli joku osa taikka vuotuinen tulo eräästä Londonin viinikauppa-huoneesta, jonka kanssa hänen perheensä oli ollut yhteydessä hänen iso-isänsä isän ajoista ja jossa hänen sisarellansa oli samanlainen osa; mutta minä mainitsen sitä tässä paikassa, oli niin taikka näin.

Kun päivällisten jälkeen istuimme valkean edessä, ja minä mietiskelin pakoa Peggoty'n luo, vaikk'ei minulla ollut rohkeutta pujahtaa pois, vaan pelkäsin, että se loukkaisi talon isäntää, ajoivat yhdet vaunut puutarhan portille, ja Mr. Murdstone meni ulos ottamaan vastaan tulokasta. Äitini seurasi häntä. Minä astuin arasti äitini jälkeen, kun hän hämärässä kääntyi vierashuoneen ovella ja, syleillen minua, niinkuin hänen oli tapa tehdä, kuiskasi minulle, että minä rakastaisin ja tottelisin toista isääni. Niinkuin se olisi ollut väärin, teki hän tämän kiireesti ja salaisesti, mutta hellästi; ja ojentaen kättänsä taaksensa piti minun kättäni siinä, siksi kuin tulimme likelle sitä paikkaa, jossa Mr. Murdstone seiso i puutarhassa, jolloin hän

hellitti minun kädestäni ja pisti oman kätensä Mi. Murdstone'n kainaloon.

Se oli Miss Murdstone, joka oli saapunut, ja kolkonnäköinen lady hän oli; mustapintainen, kuin velikin, johon hän kasvojen ja äänen puolesta suuresti tuli. Hänen kovin tuuheat kulmakarvansa melkein yhtyivät ylipuolella hänen isoa nenäänsä, ikäänkuin hän olisi pitänyt niitä poskiparran sijasta, koska, väärin kyllä, hänen sukupuolensa ei ollut oikeutettu semmoista kasvattamaan. Hän toi muassaan kaksi taipumattoman kovaa, mustaa arkkua, joitten kansiin hänen nimensä alkukirjaimet olivat lyödyt messinki-nauloilla. Kun hän maksoi ajajan, otti hän rahansa kovasta teräskukkarosta, ja tätä kukkaroa piti hän vankikopin kaltaisessa väskyssä, joka raskaista kahleista riippui hänen käsivarrellaan ja meni kiinni, kuin pihti. Minä en ollut vielä koskaan siihen aikaan nähnyt semmoista metalli-ladya, kuin Miss Murdstone kaikin päin oli.

Hän saatettiin vierashuoneesen useilla tervehdyksenosoituksilla ja hän tunnusti siellä juhlallisesti äitini uudeksi ja likeiseksi sukulaiseksi. Tuosta hän katseli minua ja sanoi:

"Onko tuo teidän poikanne, käly?"

Äitini omisti minut.

"Yleensä puhuen", lausui Miss Murdstone, "minä en rakasta poikia. Kuinka sinä jaksat, poika?"

Tässä kehoittavassa tilassa vastasin, että jaksoin sangen hyvin ja että toivoin hänen jaksavan samoin; mutta semmoisella huolimattomalla kohteliaisuudella, että Miss Murdstone laski minut luotansa kahdella sanalla:

"Tapoja vailla!"

Jyrkästi tämän lausuttuaan, pyysi hän, että häntä suosiollisesti näytettäisiin huoneesensa, joka siitä ajasta saakka muuttui minulle kammon ja pelon paikaksi, jossa noita molempia mustia arkkuja ei koskaan nähty avattuina eikä tietävästi koskaan jätetty lukitsematta ja jossa (sillä minä tirkistelin siihen kerta taikka pari, kun hän oli ulkona) koko joukko vähäisiä teräsvitjoja ja hakasia, joilla Miss Murdstone koristi itseänsä, kun hän oli täydessä puvussaan, tavallisesti riippui peilillä hirvittävässä rivissä.

Sitä myöden kuin minä käsitin, oli hän tullut ijäksi päivää, eikä hänellä ollut mitään aikomusta koskaan lähteä takaisin. Hän alkoi seuraavana aamuna "auttaa" äitiäni ja viippasi koko päivän varahuoneessa, asettaen kaluja oikealle paikallensa ja mullistaen kokonaan vanhaa järjestystä. Melkein ensimmäinen merkillinen omituisuus, jonka huomasin Miss Murdstone'ssa, oli, että häntä alinomaan vaivasi se luulo, että piiat olivat kätkeneet miespuolen johonkin paikkaan taloon. Tämän luulon vallassa sukelsi hän mitä kummallisimpiin aikoihin hiilikellariin ja avasi tuskin koskaan minkään pimeän kaapin ovea ilman sitä kiinni jälleen paiskaamatta, vakuutettuna, että hän nyt oli saanut hänet käsiinsä,

Vaikk'ei Miss Murdstone'n olennossa ollut mitään erittäin ilmaista, oli hän täydellinen leivonen, mitä ylösnousemiseen tuli. Hän oli ylhäällä (niinkuin minä vielä tänä hetkenä luulen, etsiäksensä tuota miespuolta), ennenkuin kukaan talossa oli liikkeellä. Peggotty sanoi luulevansa, että Miss Murdstone myöskin nukkui, toinen silmä auki; mutta minä en voinut yhtyä tähän mielipiteeseen; sillä minä koetin sitä itse, kun olin kuullut tätä arvelua lausuttavan, mutta huomasin, ettei se käynyt laatuun.

Ihan ensimmäisenä aamuna tulonsa jälkeen oli Miss Murdstone ylhäällä ja soitti kelloansa kukon laulaessa.

Kun äitini tuli alas suurukselle ja aikoi laittaa teetä, tokaisi Miss Murdstone häntä huulillaan poskelle — tämä oli mitä suudelman tapaista hän sai aikaan — ja lausui:

"Nyt, Clara ystäväni, olen tullut tänne, niinkuin tiedätte, päästääkseni teitä niin monesta vaivasta, kuin mahdollista. Te olette liian kaunis ja ajattelematon" — äitini punehtui, mutta nauroi eikä näyttänyt paheksivan tätä nimitystä — "rasittamaan itseänne semmoisilla velvollisuuksilla, joita minun sopii suorittaa. Jos tahdotte tehdä hyvin ja antaa minulle avaimenne, toimitan minä vastedes kaikki tuommoiset asiat".

Siitä lähtien piti Miss Murdstone avaimet päiväkaudet omassa vähäisessä vankikopissaan ja öisin pieluksensa alla, eikä äidilläni ollut sen enemmän tekemistä niitten kanssa, kuin minullakaan.

Eipä äitini kuitenkaan aivan vastustelematta sallinut, että hänen valtansa vietiin häneltä. Kun Miss Murdstone oli eräänä iltana selittänyt muutamia talouden tuumiansa veljelleen, joihin tämä ilmoitti suostuvansa, rupesi äitini yhtäkkiä itkemään ja sanoi, että hänen mielestään heidän olisi sopinut neuvotella hänen kanssansa.

"Clara!" lausui Mr. Murdstone vakaasti. "Clara! minä kummastelen sinua".

"Niin, sinun on, Edvard, hyvin helppo sanoa, että sinä kummastelet!" huudahti äitini, "ja sinun on hyvin helppo puhua lujuudesta, mutta sinä et itse pitäisi siitä".

Lujuus, suvaittakoon minun sanoa, oli se pää-avu, johon molemmat, Mr. ja Miss Murdstone, turvasivat. Olkoon, että siihen aikaan olisin selittänyt ajatustani tästä sanasta millä lailla hyvänsä, jos minua olisi siihen vaadittu, minä ymmärsin kuitenkin omalla tavallani, että se oli vaan toinen nimi tyranniudelle ja jonkunlaiselle synkeälle, röyhkeälle, pirulliselle mielenlaadulle, joka asui heissä molemmissa. Heidän uskontunnustuksensa, niinkuin minä nyt lausuisin sitä, oli tämä. Mr. Murdstone oli luja; ei kukaan muu hänen mailmassaan saanut olla niin luja, kuin Mr. Murdstone; ei kukaan muu hänen mailmassaan saanut olla luja ollenkaan, sillä kaikkien muitten täytyi taipua hänen lujutensa alle. Miss Murdstone oli yksi poikkeus. Hän sai olla luja, mutta ainoastaan sukulaisuuden vuoksi ja vähemmässä ja alamaisessa määrässä. Äitini oli toinen poikkeus. Hän sai olla luja, ja hänen täytyi olla; mutta ainoastaan sillä tavalla, että hän kärsi heidän lujuttansa ja lujasti uskoi, ettei löytynyt mitään muuta lujutta maan päällä.

"Sangen ikävää on", lausui äitini, "että *minun* omassa huoneessani —"

"*Sinun* omassa huoneessasi?" toisti Mr. Murdstone. "Clara!"

"*Meidän* omassa huoneessamme, tarkoitan minä", sopersi äitini, ilmeisesti pelästyneenä — "minä toivon, että sinä tiedät, mitä tarkoitan, Edvard — se on sangen ikävää, että *sinun* omassa huoneessasi minulla ei ole sanaakaan sanomista talouden asioissa. Minä olen varma, että hallitsin varsin hyvin, ennenkuin menimme naimisiin. Löytyy todistuksia", sanoi äitini nyyhkyttäen; "kysy Peggotyilta, enkö minä tullut oikein hyvästi toimeen, kun ei kukaan sekaantunut asioihini!"

"Edvard", lausui Miss Murdstone, "laita, että tästä tulee loppu. Minä lähden huomenna".

"Jane Murdstone", sanoi hänen veljensä, "ole vaiti! Kuinka uskallat näyttää, ettet tunne luontoani paremmin, kuin sanasi ilmoittavat?"

"Minä olen varma", jatkoi äiti parkani kokonaan allakäden ja monilla kyynelillä, "etten tahdo, että kukaan lähtee. Minä kävisin varsin kurjaksi ja onnettomaksi, jos joku lähtisi. Minä en pyydä suuria. Minä en ole kohtuuton. Minä soisin vaan, että minulta joskus kysytään neuvoa. Minä olen kovasti kiitollinen jokaiselle, joka auttaa minua, minä soisin vaan, että minulta joskus muodon vuoksi kysytään neuvoa. Minä luulin, että se kerta huvitti sinua että olin hiukan kokematon ja tyttömäinen, Edvard — niin sinä todella sanoit — mutta sinä näytät nyt vihaavan minua siitä, sinä olet niin ankara".

"Edvard", lausui Miss Murdstone jälleen, "laita, että tästä tulee loppu. Minä lähden huomenna".

"Jane Murdstone", räyskäsi Mr. Murdstone. "Oletko vaiti? Kuinka uskallat?"

Miss Murdstone laski nenäliinansa irti vankikopista ja piti sitä silmiensä edessä.

"Clara", jatkoi hänen veljensä, katsellen äitiäni, "sinä kummastutat minua! Sinä hämmästyät minua! Niin, minua tyydytti se ajatus, että naisin kokemattoman ja kujeettoman henkilön ja saisin muodostaa hänen luonnettansa sekä vuodattaa siihen jonkun määrän sitä lujuuutta ja jämyyttä, jota se kaipasi. Mutta kun Jane Murdstone tekee hyvin ja rupee avukseni tässä yrityksessä sekä suostuu minun tähteni emännöitsiän virkaan, vaan palkakseen saa kiittämättömyyttä —"

"Voi, herkee, herkee, Edvard", huudahti äitini, "älä syytä minua kiittämättömyydestä. Minä tiedän varmaan, etten ole kiittämätön. Ei kukaan olo sanonut sitä ennen minusta, Minulla on monta vikaa, mutta ei sitä. Voi, älä, rakkaani!"

"Kun Jane Murdstone palkakseen saa kiittämättömyyttä", jatkoi Mr. Murdstone, odotettuaan siksi kuin äitini vaikenä, "on tämä minun tunteeni jähtynyt ja muuttunut".

"Älä, lemmittyäni, sano niin!" rukoili äitini, vaikeroiden. "Oi, älä, Edvard! Minä en kestä sitä. Mimmoinen lienenkään, hellä kumminkin olen. Minä tiedän, että olen hellä. Minä en sanoisi sitä, jollen olisi varma siitä. Kysy Peggotylta. Minä olen varma, että hän kertoo sinulle, että olen hellä".

"Ei minkäänlainen pelkkä heikkous, olipa se kuinka suuri tahansa, Clara", lausui Mr. Murdstone vastaukseksi, "vaikuta vähintäkään minuun. Sinä hengästyit."

"Olkaamme, minä pyydän, ystävät", sanoi äitini; "minun on mahdoton kestää kylmäkiskoisuutta ja lemmeettömyyttä. Minä olen hyvin murheissani. Minulla on niin paljon vikoja, ja sinä, Edvard, joka olet niin horjumaton, teet varsin hyvin siinä, että koetat oikaista minua. Jane, minä myönnyn kaikkiin. Minun sydämeni pakahtuisi, jos tuumisitte lähtöä —" äitini oli liian liikutettu, voidaksensa jatkaa.

"Jane Murdstone", sanoi Mr. Murdstone sisarellensa, "kovat sanat meidän keskenämme ovat, toivon minä, harvinaisia. Se ei ole minun syyni, että näin outo seikka on tapahtunut tänä iltana. Toinen vietteli minut siihen. Eikä se ole sinunkaan syysi. Toinen vietteli sinut siihen. Koettakaamme molemmat unhottaa se. Ja kosk'ei tämä", lisäsi hän näitten jalomielisten sanojen jälkeen, "ole sovelias näytelmä pojalle — David, mene maata!"

Minä tuskin löysin ovea niiltä kyyneliltä, jotka täyttivät silmäni. Minä olin niin murheissani äitini surusta; mutta minä hapuilin kuitenkin ulos ja menin ylös huoneeseni pimeässä; minä en edes kyennyt sanomaan hyvää yötä Peggotylle taikka pyytämään kynttilää häneltä. Kun minä noin tunnin perästä heräsin siitä, että

Peggotty tuli katsomaan minua, kertoi hän, että äitini oli aivan sortuneena käynyt levolle, ja että Mr. ja Miss Murdstone paraikaa istuivat kahden kesken.

Kun seuraavana aamuna tavallista varemmin menin alas, pysähdyin vierashuoneen ovelle, koska kuulin äitini äänen. Hän pyysi totisesti ja nöyrästi anteeksi Miss Murdstonelta, johon tämä lady suostui, ja täydellinen sovinto tapahtui. Minä en milloinkaan huomannut, että äitini olisi jälestäpäin lausunut ajatustaan mistään asiasta, ennenkuin hän ensiksi kysyi Miss Murdstone'a taikka jollakin luotettavalla keinolla hankki itselleen varman tiedon, mikä Miss Murdstone'n ajatus oli; enkä minä milloinkaan nähnyt Miss Murdstone'n, kun hän oli pahalla tuulella (hän ei ollut luja tässä kohden), siirtävän kättänsä väskyänsä päin, niinkuin hän olisi aikonut vetää ulos avaimet ja jättää ne takaisin äidilleni, ilman että havaitsin, että äitini hirveästi pelästyi. Se tumma veri, joka liikkui Murdstone'in suonissa, tummensi Murdstone'in uskonnon, joka oli tyly ja vihainen. Minä olen jälestäpäin ajatellut, että tämä omituisuus oli välttämätön seuraus Mr. Murdstone'n lujuudesta, joka ei sallinut kenenkään päästä vapaaksi kaikkein ankarimmasta rangaistuksesta, mitä hän jollakin syyllä saatti määrätä. Oli miten oli, minä muistan hyvin ne kauhean juhlalliset kasvot, joilla meidän oli tapa mennä kirkkoon, sekä paikan muuttuneen muodon. Taas tulee kamala sunnuntaipäivä ja minä astun ensimmäisenä vanhaan penkkiin, niinkuin vartioittu vanki, joka viedään pakkotyöhön. Taas seuraa Miss Murdstone mustassa sametti-hameessa, joka näyttää siltä, kuin se olisi tehty paarivaatteesta, likeltä minua; sitten äitini; sitten hänen puolisonsa. Peggotty ei ole enää muassa, niinkuin ennen. Taas minä kuuntelen, kuinka Miss Murdstone mumisee vastaukset papille ja julmalla ilolla panee erittäin korkoa kaikkiin hirveihin sanoihin. Taas minä näen hänen mustien silmiensä pyörivän ympäri kirkkoa, kun hän sanoo "viheliäisiä syntisiä ihmisiä", ikäänkuin hän nimittelisi koko seurakuntaa. Taas minä joskus vilaukselta näen äitini, kun hän arasti liikuttaa huuliansa näitten kahden välissä, jotka kumpikin jyräävät hänen korvassaan, niinkuin matala ukkosen ääni. Taas minä äkkinäisellä pelolla kummastelen, onko todennäköistä, että hyvä, vanha pappimme on väärässä, mutta Mr. ja Miss Murdstone oikeassa, ja että kaikki taivaan enkelit ovat rankaisevia enkeleitä. Taas, jos järkähtän yhtä sormeani tai höllitän yhtä lihasta kasvoissani, Miss Murdstone sysää minua rukouskirjallansa, että kylkeäni pakoittaa.

Niin, ja taas, kun astumme kotiin, minä huomaan, kuinka muutamat naapurit katsovat äitiäni ja minua ja kuiskaavat keskenänsä. Taas, kun nuot kolme käyvät käsitysten ja minä kuljen takana yksinäni, otan vaaria muutamista noista katseista ja kummastelen, ovatko äitini askeleet todella niin köykäiset, kuin mitä ennen näin, ja eikö hänen hilpeä kauneutensa todella ole melkein vaivattu kuoliaaksi. Taas minä kummastelen, muistaako kukaan naapureista, niinkuin minä, kuinka meidän oli tapa kävellä kotiin yhdessä, äitini ja minun; ja minä kummastelen tylsästi sitä koko pitkän, surullisen päivän.

Välisti oli ollut puhetta, että minä pantaisiin kouluun. Mr. ja Miss Murdstone olivat ensiksi tuoneet esiin asian, ja äitini oli tietysti suostunut siihen. Eipä kuitenkaan vielä oltu tästä mitään päätetty. Ja sillä välin luin läksyni kotona.

Unhotanko minä koskaan näitä oppitunteja! Nimeltä äitini valvoi niitä, mutta itse asiassa Mr. Murdstone ja hänen sisarensa, jotka aina olivat läsnä ja käyttivät niitä sopivana tilaisuutena, harjoittaaksensa äitiäni tuossa väärin niin kutsutussa lujuudessa, joka myrkytti meidän molempien elämämme. Minä luulen, että minä pidettiin kotona tätä tarkoitusta varten. Minä olin ollut kerkeä kyllä oppimaan ja taipusa tarpeeksi, kun äitini ja minä elimme itseksemme. Minä muistan himmeästi, kuinka opin aapiston hänen polvellansa. Vielä tänä päivänäkin, kun katselen aapiskirjan lihavia, mustia kirjaimia, näyttävät niitten muodon hämmennyttävä uuteus ja O'n ja Q'n ja S'n hupainen hyväluontoisuus ilmestyvän jälleen minun eteeni, niinkuin ne ilmestyivät silloin. Mutta ne eivät synnytä mitään inhoa tai vastenmielisyyttä. Päinvastoin

tuntuu siltä, kuin olisin astunut jotakin kukkaispolkua myöden krokotiilikirjaan asti, ja kuin äitini lempeä ääni ja käytös olisivat ilahuttaneet minua koko matkan. Mutta niitä juhlallisia oppitunteja, jotka seurasivat edellisiä, niitä minä muistan rauhani kuolemaniskuksi ja jokapäiväiseksi raskaaksi, kurjaksi orjan työksi. Ne olivat kovin pitkät, kovin lukuisat, kovin ankarat — muutamat niistä ihan käsittämättömät minulle — ja tavallisesti ne hämmensivät minua yhtä paljon, kuin luullakseni äiti parkaani itseä.

Sallikaat minun muistuttaa mieleeni, kummoiset ne tavallisesti olivat ja palauttaa takaisin yksi aamupuoli.

Minä tulen aamiaisen jälkeen jokapäiväiseen vierashuoneeseen. Minulla on muassani kirjani, harjoitusvihko ja krihvelitaulu. Äitini odottaa valmiina kirjoituspulpettinsa ääressä; mutta ei puoleksikaan niin valmiina, kuin Mr. Murdstone nojatuolissaan akkunan vieressä (vaikka hän on lukevinaan yhtä kirjaa) taikka kuin Miss Murdstone, joka istuu likellä äitiäni ja pujottelee teräshelmiä nauhaan. Jo yksistänsä näitten molempien näky vaikuttaa niin minuun, että rupeen tuntemaan, kuinka sanat, joita suurimmalla vaivalla olen saanut päähäni, pujahtavat kaikki tiehensä ja menevät minä en tiedä mihin. Olisi sivumennen hauska tietää, mihin ne menevät.

Minä ojennan ensimmäisen kirjan äidilleni. Kenties se on joku kieli-oppi, kenties joku historia taikka maatie. Minä luon viimeisen hukkuvan silmäyksen kirjan sivuihin, ennenkuin annan sen hänen käteensä, ja alan ääneen kilpajuoksijan kiiruulla, niin kauan kuin läksy vielä on muistissani. Minä hyppään yhden sanan yli. Mr. Murdstone katsahtaa ylös. Minä hyppään toisen sanan yli. Miss Murdstone katsahtaa ylös. Minä punastun, kompastelen puolen tusinan sanojen yli ja pysähdyn. Minä luulen, että äitini tahtoisi näyttää minulle kirjaa, jos hän tohtisi, mutta hän ei tohdi, vaan sanoo lempeästi: "Oi Davy, Davy!"

"No, Clara", sanoo Mr. Murdstone, "ole luja poikaa vastaan. Älä sano: 'oi Davy, Davy!' Se on lapsellista. Hän osaa läksynsä taikka hän ei osaa sitä".

"Hän *ei* osaa sitä", keskeyttää Miss Murdstone kammottavasti.

"Minä todella pelkään, ettei hän osaa", lausuu äitini.

"Teidän tulee siis, Clara", vastaa Miss Murdstone, "antaa hänelle kirja takaisin ja panna hänet vielä lukemaan sitä".

"Niin kyllä", sanoo äiti, "sitä minä aionkin tehdä, rakas Jan'eni. No, Davy, koeta kerta vielä äläkä ole tylsä".

Minä noudatan käskyn ensimmäistä osaa ja koetan kerran vielä, mutta minä en ole yhtä onnellinen, mitä toiseen tulee, sillä minä olen kovin tylsä. Minä kompastun ennen, kuin pääsen vanhaan paikkaan, semmoisessa kohdassa, jossa äsken osasin aivan hyvin, ja pysähdyn ajattelemaan. Mutta minun on mahdoton ajatella läksyäni. Minä ajattelen, montako kyynärää karikkaa on Miss Murdstone'n lakissa, taikka Mr. Murdstone'n yö-nutun hintaa, taikka jotakin muuta yhtä naurettavaa kysymystä, joka ei koske minuun ensinkään ja johon ei minulla itselläkään ole mitään halua kajota. Mr. Murdstone tekee maltittoman liikunnon, jota olen kauan aikaa odottanut. Miss Murdstone tekee samoin. Äitini katsoo nöyrästi heihin, sulkee kirjan ja panee sen syrjään, niinkuin jälkityöksi, johon minun täytyy ryhtyä, kun muista tehtävistäni olen päässyt.

Näitä jälkitöitä on pian kokonainen kasa, joka kasvaa, niinkuin vierivä lumipallo. Mitä paksummaksi se käy, sitä tylsemmäksi *minä* käyn. Minun tilani on niin toivoton, ja minä tunnen, että ryven semmoisessa

tyhjääntäpöisyyden suossa, etten yritäkään enää päästä siitä pois, vaan antaun kokonaan kohtalooni. Ne epätoivon katseet, joita äitini ja minä luomme toisiimme, kun rupean takeltelemaan, ovat todella surkeat. Mutta paras kohta näillä kurjilla oppitunneilla tulee silloin, kuin äitini (siinä luulossa, ettei kukaan huomaa häntä) koettaa ohjata minua oikealle tielle huuliansa liikuttamalla. Samalla silmänräpäyksellä sanoo Miss Murdstone, joka on koko ajan maannut väijyksissä juuri tätä varten, varoittavalla äänellä: "Clara!"

Äitini säpsähtää, punehtuu ja hymyilee hiukan. Mr. Murdstone nousee ylös tuoliltansa, ottaa kirjan, paiskaa sen vasten silmiäni taikka lyö minua korvalla sillä ja taluttaa minut olkapäästäni ulos huoneesta.

Mutta sittenkin, kuin läksyt ovat suoritettut, on kaikkein pahin temppu jälellä hirvittävän lasku-esimerkin muodossa. Tämä on keksitty minua varten, ja Mr. Murdstone esittelee sitä suullisesti minulle, näin alkaen: "jos menen juustokauppiaan puotiin ja ostan viisi tuhatta kaksinkertaista Gloucester-juustoa puolella viidettä pennyllä kappaleelta puhtaassa rahassa" — tässä näen Miss Murdstone'n salaa sydämestään iloitsevan. Minä mietin näitä juustoja, mihinkään päätökseen pääsemättä taikka mitään selkoa saamatta, siksi kuin päivällis-aika tulee; tällä välin olen tehnyt täydellisen mulatin itsestäni sillä, että olen tahkonut lian krihvelitaulustani ihoni hikireikiin, ja saan nyt leipävipaleen avukseni juustojen suorittamisessa, ja minua katsotaan epäsuosioon joutuneeksi loppupuoleksi iltaa.

Minusta näyttää, näin kaukaa katsoen, kuin onneton lukemiseni tavallisesti olisi tapahtunut tällä tapaa. Minä olisin selvinnyt sangen hyvästi, jos olisin saanut olla ilman Murdstone'itta; mutta Murdstonit vaikuttivat minuun, niinkuin pari käärmettä, pikkuista lintu raukkaa lumotessaan. En silloinkaan, kuin suoritin aamupuolen tyydyttävästi, saavuttanut paljon muuta, kuin päivällisen; sillä Miss Murdstone ei voinut koskaan nähdä minua työtönnä, ja jos minä varomattomasti jollakin lailla osoitin, että olin joutava, huomautti hän veljeänsä siitä, sanoen: "rakas Clarani, ei mikään vedä työlle vertoja — pankaat poikanne tekemään jotakin;" josta seurasi, että minä kytkettiin heti johonkin uuteen työhön. Mitä huvituksiin muitten saman-ikäisten lasten kanssa tulee, oli minulla sangen vähä niitä; sillä Murdstone'in synkän jumaluus-opin mukaan olivat kaikki lapset joukko kyykäärmeen sikiöitä (vaikka kerta lapsi asetettiin Opetuslasten keskelle), jotka myrkyttivät toinen toistansa.

Luonnollinen seuraus tästä kohtelusta, jota luullakseni kesti noin kuusi kuukautta taikka enemmän, oli, että minä kävin äreäksi, unteloksi ja kankeapäiseksi. Suuresti vaikutti tähän, että huomasin, kuinka päivästä päivään yhä enemmän koettivat eroittaa ja vieroittaa minua äidistäni. Minä luulen, että olisin tylsynyt kokonaan, jollei yksi asia olisi ollut.

Se oli tämä. Isäni oli jättänyt jälkeensä vähäisen kokoelman kirjoja toiseen kerrokseen, pieneen huoneeseen, johon minä pääsin (sillä se oli oman huoneeni vieressä) ja jota ei kukaan muu talossamme koskaan häirinnyt. Tästä siunatusta pikku huoneesta tulivat Roderick Random, Peregrine Pickle, Humphrey Clinker, Tom Jones, Wakefield'in Pappi, Don Quixote, Gil Blas ja Robinson Crusoe esiin, kunniakas joukko, seurustelemaan minun kanssani. Ne pitivät mielikuvitustani vireillä ja saattivat minua toivomaan jotakin parempaa ulkopuolella tätä paikkaa ja aikaa — ne ja Tuhat-yksi Yötä ja Sadut haltia-hengistä — eivätkä tehneet minulle mitään vahinkoa; sillä mitä pahaa hyvänsä niissä muutamissa oli, se ei vaikuttanut minuun; *minä* en tietänyt siitä mitään. Minua kummastuttaa nyt, kuinka minä kesken sitä, kuin mietiskelin ja tuumailin vaikeampia aineita, ehdin lukemaan näitä kirjoja, niinkuin tein. Minua ihmeyttää, kun ajattelen, kuinka koskaan pystyin lohduttamaan itseäni vähäisissä huolissani (jotka olivat suuret huolet minulle) sillä, että ajattelin itseäni niissä ilmaantuviksi mieli-sankareikseni — niinkuin todesti tein — ja kaikkia huonoja Mr. ja Miss Murdstoneiksi — niinkuin myöskin tein. Minä olen ollut Tom Jones'ina

(lapsen Tom Jones, viaton olento) kokonaisen viikon yhtä päätä. Minä olen kuukauden aikaa ollut olevinani Roderick Random'ina, siitä olen varma. Halukkaasti nielaisin muutamia vihkoja Matkakertomuksia — minä olen unhottanut nyt, mitä kertomuksia — jotka olivat noilla hyllyillä; ja minä muistan, kuinka minä monta monituista päivää kävin ympäri omaa piirikuntaani asunnossamme, varustettuna vanhan lestan rintamarstilla — täydellisesti kuvaten Kuninkaallisen Brittiläisen Laivaston Kapteinia Jotakuta, jonka villit olivat saartamallaan ja joka oli päättänyt myydä henkensä kalliisen hintaan. Kapteinin arvo ei alentunut koskaan siitä, että hänen korviansa kuumennettiin latinan kieli-opilla. Minun alentui; mutta kapteini pysyi kapteinina ja sankarina, huolimatta mistään kieli-opeista mailmassa, oli kieli elävä tai kuollut.

Tämä oli ainoa ja alinomainen lohdutukseni. Kun ajattelen tätä, nousee joka kerta eteeni eräs kesä-ilta, jolloin pojat leikitsivät kirkkomaalla ja minä istuin vuoteellani ja luin hengen perästä. Jokaisella ladolla ympäristössä, jokaisella kivellä kirkossa ja jokaisella kaistaleella hautausmaassa oli joku oma muistonsa, joka oli yhteydessä näitten kirjojen kanssa, ja jokainen niistä edusti jotakin paikkaa, joka oli tehty kuuluisaksi niissä. Minä olen nähnyt Tom Pipes'in kiipeevän kirkontornia ylös; minä olen katsellut, kuinka Strap, laukku selässään, seisahtui veräjän viereen lepäämään; ja minä *tiedän*, että kommodori Trunnion piti klubiansa Mr. Pickle'n kanssa sisähuoneessa kylämme vähäisessä olutkapakassa.

Lukia ymmärtää nyt yhtä hyvin, kuin minä, mitä minä olin, kun tulin siihen paikkaan nuoruuteni kertomuksessa, johon nyt palajan.

Eräänä aamuna, kun astuin vierashuoneesen kirjoineni, havaitsin, että äitini näytti tuskan-alaiselta ja Miss Murdstone lujalta, sekä että Mr. Murdstone kiersi jotakin ruokokepin — hoikan ja notkean ruokokepin — päähän. Hän herkesi työstänsä, kun minä tulin sisään, koetteli keppiä kädellään ja huiskutti sitä ilmassa.

"Minä sanon sinulle, Clara," lausui Mr. Murdstone, "että minä itse usein sain selkääni".

"Sai kyllä; tietysti", arveli Miss Murdstone.

"Kaiketi, rakas Jane'ni", vastasi äitini leppeästi. "Mutta — mutta luuletteko, että se teki Edvardin hyvää?"

"Luuletko, että se teki Edvardin pahaa, Clara?" kysyi Mr. Murdstone totisesti.

"Siinä juuri temppu on!" sanoi hänen sisarensa.

Tähän äitini vastasi: "kaiketi, rakas Jane'ni", eikä puhunut sen enempää.

Minua aavisti, että tämä keskustelu koski minuun, ja minä tavoitin Mr. Murdstone'n silmää, kun se kohtasi minua.

"No, David", lausui hän — ja minä huomasin tuon karson katseen jälleen, kun hän lausui tätä — "sinun tulee olla paljon tarkempi tänään, kuin tavallisesti". Hän koetteli keppiä uudestaan ja huiskutti sitä niinkuin ennen, ja päätettyään näitä valmistuksia laski sen viereensä kuvailevalla katseella ja tarttui kirjaansa.

Tämä elähytti jo kohta alusta oiiva lailla käsitystäni. Minä tunsin, kuinka läksyni sanat soluivat pois, ei toinen toisensa perästä, eikä rivi rivin perästä, vaan sivuttain. Minä koetin pitää kiinni niistä, mutta ne näyttivät, jos niin saan sanoa, panneen luistimet jalkaansa ja liukuvan pois luotani semmoisella

nopeudella, jota ei saanut hillityksi.

Me aloitimme huonosti ja jatkoimme vielä huonommin. Minä olin tullut sisään siinä luulossa, että kunnostaisin itseäni, sillä minä olin mielestäni erittäin hyvin valmistanut lukuni; mutta tämä näkyi kokonaan olevan erhetystä. Kirja kirjan perästä pantiin jälkitöitten kasaan, ja Miss Murdstone katseli meitä lujasti koko ajan. Ja kun vihdoin pääsimme noihin viiteen tuhanteen juustoon (sinä päivänä oli Mr. Murdstone muistaakseni tehnyt niistä ruokokeppejä), purskahti äitini itkuun.

"Clara!" sanoi Miss Murdstone varoittavalla äänellensä.

"Minä en voi oikein hyvin, rakas Jane'ni", lausui äitini.

Minä näin, kuinka Mr. Murdstone juhlallisesti iski silmänsä sisarelleen, kun hän nousi, tarttui keppiin ja sanoi: "Niin, Jane, meidän sopii tuskin toivoa, että Clara täydellisellä lujuudella kestäisi sitä tuskaa ja vaivaa, jonka Davy tänään on tuottanut hänelle. Se olisi stoalaista. Clara on saanut enemmän voimia ja suuresti edistynyt, mutta meidän sopii tuskin odottaa niin paljon häneltä. David, sinä ja minä menemme toiseen kerrokseen, poika."

Kun hän talutti minua ulos ovesta, juoksi äitini meitä vastaan. Miss Murdstone sanoi: "Clara, oletko sinä aivan hullu?" ja asettui hänen eteensä. Minä näin äitini tukkivan korvansa ja kuulin hänen itkevän.

Mr. Murdstone käyttäytti minua verkalleen ja vakaasti huoneeseni — minä olen varma, että häntä huvitti harjoittaa oikeutta tällaisella säännöllisellä muodolla — ja kun tulimme sinne, väänsi hän yhtäkkiä pääni käsivartensa alle.

"Mr. Murdstone! Sir!" huusin minä hänelle. "Älkää! Älkää lyökö minua! Minä olen koettanut oppia, Sir, mutta minä en voi oppia niin kauan kuin te ja Miss Murdstone olette läsnä. Minä en todella voi!"

"Etkö tosiaan voi, David?" lausui hän. "Koettakaamme".

Hän piti päätäni niinkuin ruuvipihdissä, mutta minä luikahdin jollakin lailla irti ja pysäytin häntä silmänräpäykseksi, pyytäen, ettei hän löisi minua. Minä pysäytin häntä vaan silmänräpäykseksi, sillä hän löi minua ankarasti kohta jälestäpäin, mutta samalla haavaa minä haappasin sen käden, jolla hän oli tarttunut minuun, suuhuni hampaitteni väliin ja purin sen puhki. Hampaitani viiltää vielä, kun ajattelen sitä.

Hän löi minua nyt, niinkuin hän olisi tahtonut lyödä minut kuoliaaksi. Koko sen melun ohessa, jonka me nostimme, kuulin heidän juoksevan portaita ylös ja huutavan — minä kuulin äitini huutavan — ja Peggoty. Mr. Murdstone oli nyt poissa; ovi kiinni ulkopuolelta; ja minä makasin lattialla kuumeen hehkussa, pahasti revittynä, hellyksissä ja raivoten heikolla tavallani.

Kuinka hyvin minä muistan, mikä luonnoton hiljaisuus näytti vallitsevan koko talossa, kun jälleen tynnyin! Kuinka hyvin minä muistan, kuinka tuntoni kalvoi minua, kun tuskani ja kiivauteni alkoivat asettua!

Minä istuin kauan aikaa kuunnellen, mutta ei mistään kuulunut mitään ääntä. Minä kömmin ylös lattialta ja katselin kasvojani peiliin. Ne olivat niin turvoksissa, punaiset ja rumat, että melkein peloittivat minua. Palvot ruumiissani olivat kipeät ja kankeat ja saivat minut uudestaan itkemään, kun liikahdin; mutta ne eivät olleet mitään siihen rikollisuuteen verraten, jota minä tunsin. Se painoi todella raskaammin rintaani,

kuin jos olisin ollut mitä julmin pahantekijä.

Oli alkanut hämärtää, ja minä olin sulkenut akkunan (minä olin enimmäksi osaksi maannut, pää akkunanlaudalla, vuorotellen itkien, uinaillen ja töllistellen ulos), kun avainta väännettiin, ja Miss Murdstone tuli sisään, tuoden muassaan vähän leipää, lihaa ja maitoa. Nämät hän laski pöydälle sanaakaan sanomatta, tarkasteli minua sillä aikaa hirvittävällä lujuudella, lähti sitten pois ja lukitsi oven perästään.

Pimeän tultua istuin vielä kauan aikaa ja kummastelin, eikö kukaan muu tulisi luokseni. Koska tämä ei ollut luultavaa siltä illalta, riisuin päältäni ja menin levolle. Nyt rupesin kauheasti miettimään, mitä minun tehtäisiin. Olinko tehnyt rikoksen? Panisivatko kiinni minut ja lähettäisivät minut vankihuoneeseen? Uhkasiko minua ollenkaan vaara tulla hirtetyksi?

Minä en koskaan unhota, kuinka seuraavana aamuna heräsin; kuinka ensiksi olin iloinen ja virkeä, mutta sitten sorruin väsähtyneen muistoni hirmuisen taakan alla. Miss Murdstone ilmestyi jälleen, ennenkuin olin nousnut vuoteestani; sanoi minulle lyhyesti, että minun oli lupa kävellä puutarhassa puolen tunnin aikaa, mutta ei kauemmin; ja poistui, jättäen oven auki, että minun olisi tilaisuus käyttää tätä lupaa.

Minä käytinkin sitä nyt ja sittemmin joka aamu, kuin olin vankeudessa, jota kesti viisi päivää. Jos olisin saanut tavata äitiäni kahden kesken, olisin langennut polvilleni hänen eteensä ja pyytänyt häneltä anteeksi; mutta minä en tavannut koko aikana ketään muuta, kuin Miss Murdstone'n — paitsi iltarukouksissa vierashuoneessa, johon Miss Murdstone saatti minut, sitten kuin kaikki muut olivat sijoittuneet paikallensa; jossa minä seisoin, niinkuin nuori lainhylky, aivan itsekseni likellä ovea; ja josta vanginvartiani juhlallisesti vei minut pois, ennenkuin kukaan muu oli nousnut polvisiltaan. Minä huomasin vaan, että äitini oli niin etäällä minusta, kuin suinkin mahdollista, ja piti kasvojansa toisaallepäin, etten koskaan nähnyt niitä; sekä että Mr. Murdstone'n käsi oli isossa palttinakääreessä.

Kuinka pitkät nämät viisi päivää olivat, sitä en voi kuvata kenellekään. Ne täyttivät vuosien sijan minun muistossani. Se tapa, jolla minä kuuntelin kaikkia tapauksia talossa, jotka tunkivat korvaani: kellojen soittamista, ovien avaamista ja sulkemista, äänten huminaa, askelia portailla; jokaista naurua, vihellystä taikka laulua ulkona, joka tuntui minusta kauheammalta, kuin mikään muu yksinäisyydessäni ja epäsuosiossani — tuntien epämääräinen juoksu, erittäin iltaisin, kun välisti heräsin siinä luulossa, että oli aamu, mutta huomasin, ettei perhe ollut vielä pannut maata ja että koko pitkä yö oli edessäni — ne pahat unet ja painajaiset, jotka kiusasivat minua — aamun, keskipäivän ja illan palaaminen, illan, jolloin pojat leikitsivät kirkkomaalla ja minä katselin heitä keskeltä lattiaa, koska minua hävetti näyttää itseäni akkunassa, etteivät huomaasi, että olin vanki — tuo kummallinen tunto, kun en koskaan kuullut itseni puhuvan — ilon lyhyet lomahetket, jotka tulivat syömisen ja juomisen kanssa, niinkuin menivät — iltasateen alkaminen, sen vilpas haju, sen nopea kiihtyminen minun ja kirkon välillä, siksi kuin se ja yrittävä yö tuntuivat upottavan minua pimeään ja pelkoon ja omantunnon vaivaan — kaikki nämät näyttävät minusta kestäneen vuosia eikä päiviä, niin elävästi ja voimakkaasti ovat ne painuneet mieleeni.

Viimeisenä vankeuteni iltana heräsin siitä, että kuulin omaa nimeäni hiljaisesti lausuttavan. Minä nousin äkkiä istualle vuoteessani ja ojentaen käsivarsiani pimeässä sanoin:

"Sinäkö se olet, Peggotty?"

Vastausta ei tullut heti, mutta pian sen jälkeen kuulin nimeni jälleen, vaikka niin salamyhkäisellä ja kammottavalla äänellä, että olisin varmaan mennyt pyörriksi, jollei olisi joutunut mieleeni, että se

luultavasti oli tullut avaimenreiän kautta.

Minä kävin hapuillen oven luo, panin huuleni avaimenreiälle ja kuiskasin:

"Sinäkö se olet, rakas Peggotty?"

"Niin, oma kallis Davyni", hän vastasi. "Ole hiljaa kuin hiiri, muutoin kissa kuulee meidät".

Minä ymmärsin, että hän tällä tarkoitti Miss Murdstone'a ja käsitin asian tärkeyden, koska tämän huone oli aivan likellä.

"Kuinka äiti voi, rakas Peggotty? Onko hän kovin suuttunut minulle?"

Minä eroitin, kuinka Peggotty itki hiljaisesti omalla puolellansa avaimenreikää, niinkuin minä toisella puolella, ennenkuin hän vastasi. "Ei, ei suuresti."

"Mitä he aikovat tehdä minun, rakas Peggotty? Tiedätkö sinä?"

"Kouluun. Lähelle Londonia", oli Peggotyn vastaus. Minun täytyi pyytää häntä toistamaan sitä, sillä hän puhui ensi kerralla aivan alas kurkkuuni siitä syystä, että olin unhottanut ottaa pois suuni avaimenreiältä ja panna korvani sijaan; ja vaikka hänen sanansa kovasti kutkuttivat minua, en minä kuullut niitä.

"Milloin, Peggotty?"

"Huomenna".

"Senkö vuoksi Miss Murdstone otti vaatteeni piirongistani?" jonka hän oli tehnyt, vaikk'en ole muistanut mainita sitä.

"Niin", sanoi Peggotty. "Arkku."

"Enkö saa nähdä äitiä?"

"Kyllä", vastasi Peggotty. "Aamulla".

Nyt sovitti Peggotty suunsa ihan likelle avaimenreikää ja lausui seuraavat sanat sen kautta niin suurella sydämellisyydellä, kuin milloinkaan on ilmestynyt missään haastelossa avaimenreiän kautta, sitä rohkeiden väittä: puuskahtaen ulos jokaista pientä lausetta omituisella vavahduksella.

"Rakas Davy. Vaikk'en ole azaktisti ollut niin ystävällinen teille. Nykyisin, kuin ennen. Ei se ole sen tähden, etten rakasta teitä. Yhtä paljon ja enemmän, kultaseni. Se on sentähden, että luulin sitä paremmaksi teille. Ja jollekulle muulle lisäksi. Davy, sydänpäpyni, kuuletteko? Voitteko kuulla?"

"Kuu-u-u-len, Peggotty!" nyyhkytin minä.

"Oma poikani!" lausui Peggotty äänettömällä säälillä. "Mitä aion sanoa, on. Että te ette saa koskaan unhottaa minua. Sillä minä en koskaan unhota teitä. Minä pidän yhtä paljon huolta äidistänne, Davy. Kuin ikinä pidin teistä. Enkä minä jätä häntä. Se päivä tulee, kuin hän ilolla laskee pää parkansa. Typerän, häijyn, vanhan Peggottynsa käsivarrelle jälleen. Ja minä kirjoitan teille, rakkaani. Vaikk'en ole mikään

oppinut. Ja minä — minä". Peggotty alkoi suudella avaimenreikää, kun hän ei voinut suudella minua.

"Kiitoksia, rakas Peggotty!" sanoin minä. "Voi, kiitoksia! Kiitoksia! Lupaatko minulle yhden asian, Peggotty? Kirjoitatko ja kerrot Mr. Peggotylle ja pikku Em'lylle ja Mrs. Gummidge'lle ja Ham'ille, etten ole niin paha, kuin he ehkä luulevat, ja että minä lähetän heille terveisiä — erittäin pikku Em'lylle? Oletko hyvä ja teet niin, Peggotty?"

Tuo hyvä olento lupasi, ja me suutelimme molemmat suurimmalla hellyydellä avaimenreikää — minä taputin sitä kädelläni, muistan minä, niinkuin se olisi ollut hänen rehelliset kasvonsa — ja me erosimme. Siitä illasta saakka kasvoi minun rinnassani semmoinen tunne Peggottya kohtaan, jota en voi oikein selittää. Hän ei astunut äitini sijaan; ei kukaan voinut sitä tehdä; mutta hän täytti sydämessäni tyhjän paikan, johon ei kukaan muu sitten päässyt, ja minun tunteeni olivat hänen suhteensa toisenlaiset, kuin milloinkaan minkään muun ihmisen suhteen. Tosin tässä rakkaudessa oli jotakin naurettavaa; enkä minä kuitenkaan voi ajatella, mitä olisin tehnyt, jos hän olisi kuollut, taikka kuinka olisin jaksanut suoriutua siitä murhekohtauksesta, joksi se olisi kääntynyt minulle.

Aamulla Miss Murdstone ilmestyi, niinkuin tavallisesti, ja kertoi minulle, että minä lähetettäisiin kouluun; joka ei ollut aivan semmoinen uutinen minulle, kuin hän luuli. Hän käski minun myöskin, kun olin pukeutut päälleni, tulla alas vierashuoneesen aamiaista syömään. Täällä tapasin äitini kovin vaaleana ja silmät punaisina. Minä juoksin hänen syliinsä ja pyysin häneltä anteeksi kärsivän sieluni pohjasta.

"Voi, Davy!" hän sanoi. "Kun loukkasit sitä, jota minä rakastan! Koeta olla parempi, ole nyt parempi! Minä annan sinulle anteeksi, mutta minä olen niin murheissani, kun sinulla on niin paha sisu".

He olivat saaneet hänet uskomaan, että minä olin pahankurinen poika, ja hän suri sitä enemmän, kuin lähtöäni. Se koski minuun kipeästi. Minä koetin syödä jäähyväis-aamiaistani, mutta kyynelät vierivät voileivälleni ja tippuivat teheni. Minä huomasin, että äitini välisti katsahti minuun, tähysteli sitten valpasta Miss Murdstone'a, loi silmänsä maahan taikka katsahti sivullepäin.

"Master Copperfield'in arkku on tuossa!" lausui Miss Murdstone, kun rattaitten ääni kuului portilta.

Minä katselin ympärilleni, nähdäkseni Peggottya, mutta se ei ollut hän; ei hän eikä Mr. Murdstone ilmestynyt. Minun entinen tuttavani, ajomies, oli ovella; arkku kannettiin ulos ja nostettiin hänen kärryihinsä.

"Clara!" lausui Miss Murdstone varoittavalla äänellänsä.

"Minä olen valmis, rakas Jane'ni", vastasi äitini. "Jumalan haltuun, Davy. Sinä lähdet omaa hyvääsi varten. Jumalan haltuun, lapseni. Sinä pääset kotiin luvan ajaksi ja tulet paremmaksi pojaksi".

"Clara!" toisti Miss Murdstone.

"Kohta, rakas Jane'ni", vastasi äitini, joka piti kiinni minusta. "Minä annan sinulle anteeksi, kallis poikani. Jumala siunatkoon sinua!"

"Clara!" kertoi Miss Murdstone.

Miss Murdstone oli kyllä ystävällinen taluttamaan minua ulos kärryjen luo ja sanoi matkalla, että hän toivoi, että minä katuisin, ennenkuin minulle tuli paha loppu; ja sitten minä nousin kärryihin, joita laiska

hevonen lähti vetämään.

VIIDES LUKU.

Minä lähetetään pois kotoa.

Me olimme ehkä kulkeneet puolen penikulmaa ja nenäliinani oli aivan märkä, kun ajomies yhtäkkiä seisahutti hevosensa.

Minä katsahdin ulos, syytä tiedustellakseni, ja näin ihmeekseni Peggoty syöksevän esiin pensas-aidan takaa ja kiipeevän ylös kärryihimme. Hän sivui minut käsiinsä ja likisti minua nyöriliiviänsä vastaan niin kovasti, että nenäni pusertui vallan kipeäksi, vaikk'en ajatellut sitä ennen kuin jälestäpäin, jolloin huomasin sen kovin araksi. Peggotty ei lausunut yhtä luotuista sanaa. Hellittäen toista käsivarttansa, pisti hän sen alas plakkariinsa kyynäspäähän saakka ja veti esiin muutamia paperipusseja makukakkuja, joita hän sulloi taskuihini, ja kukkaron, jonka hän laski minun käteeni, mutta hän ei puhunut sanaakaan. Toistamiseen ja vielä kerran likistettyään minua molemmilla käsivarsillaan, astui hän alas kärryistä ja juoksi pois; ja minun luuloni on, ja on aina ollut, ilman yhtäkään nappia hameessaan. Minä poimin yhden niistä monesta, jotka pyörivät ympäri, ja säilytin sitä muistokaluna pitkät ajat.

Ajomies katseli minua, ikäänkuin kysyäkseen, tulisiko hän takaisin. Minä pudistin päätäni ja sanoin, etten uskonut sitä. "Paneppa nyt lähdöksi", lausui ajomies laiskalle hevosellensa, joka panikin lähdöksi.

Koska nyt olin itkenyt niin paljon, kuin suinkin jaksoin, rupesin ajattelemaan, ettei enemmästä itkusta ollut mihinkään, semminkin kuin ei Roderick Random eikä tuo Kuninkaallisen Brittiläisen Laivaston Kapteini ollut muistaakseni koskaan vaikeissa tiloissa itkenyt. Kun ajomies näki minun päättäneen näin, ehdoitti hän, että nenäliinani levitettäisiin hevosen selälle kuivamaan. Minä kiitin häntä ja suostuin; ja erittäin vähäiseltä se näytti näillä oloilla.

Minulla oli nyt tilaisuus tutkia kukkaroa. Se oli kankea, nahkainen, lukolla varustettu. Siinä oli kolme kiiltävää shillingiä, joita Peggotty silminnähtävästi oli tahkonut liidulla, että minulla olisi sitä suurempi ilo niistä. Mutta sen kaikkein kalliin sisältö oli kaksi puolikruunua, käärityt paperipalaseen, johon oli kirjoitettu äitini käsi-alalla: "Davylle. Sydämellisen tervehdykseni kanssa". Tämä liikutti minua niin, että pyysin ajomiestä tekemään hyvin ja antamaan minulle nenäliinani takaisin; mutta hän sanoi, että hänen mielestään minun oli parempi, jos olin ilman sitä; ja minä luulin, että todella niin oli; ja niin minä pyyhin silmiäni hiallani ja hillitsin itseni.

Jopa todenteolla lisäksi; vaikka edellisten mielenliikutusten perästä joku myrskyinen nyhkytys silloin tällöin vielä valloitti minut. Kun olimme ajaneet kappaleen aikaa, kysyin ajomieheltä, kuljettaisiko hän minua koko matkan.

"Koko matkan mihin?" kysyi ajomies.

"Sinne", minä sanoin.

"Mihin sinne?" vastasi ajomies.

"Likelle Londonia?" lausuin minä.

"Ohoh, tämä hevonen", sanoi ajomies, nykäisten ohjaksia, että katsoisin sitä, "olisi enemmän kuollut, kuin sianliha, ennenkuin se ehtisi puolitiehen asti".

"Matkaatteko siis vaan Yarmouth'iin?" kysyin minä.

"Niille maille", sanoi ajomies. "Ja siellä minä vien teidät postivaunuihin, ja postivaunut vievät teidät — minne tahansa".

Koska tässä oli sangen paljon ajomiehen puheeksi (hänen nimensä oli Mr. Barkis) — sillä hän oli, niinkuin jossakin edellisessä luvussa huomautin, hidasluontoinen eikä ollenkaan puhelias — tarjosin hänelle kohteliaisuuden osoitteeksi makukakun, jonka hän nielaisi kerrallaan aivan niinkuin elefantti ja joka ei vaikuttanut enemmän hänen isoihin kasvoihinsa, kuin se olisi vaikuttanut elefantinkaan.

"Häinkö on leiponut ne?" sanoi Mr. Barkis, nuokkuvalla tavallansa yhä nojautuen eteenpäin vaunujen jalkalailtaan, käsivarret kummallakin polvella.

"Peggottya kai tarkoitatte, Sir?"

"Ah!" sanoi Mr. Barkis. "Häntä".

"Kyllä. Hän leipoo kaikki leivoksemme ja keittää kaikki ruokamme".

"Tekeekö hän niin?" lausui Mr. Barkis.

Hän pani suunsa, niinkuin hän olisi aikonut viheltää, mutta hän ei viheltänyt. Hän istui ja katseli hevosen korvia, niinkuin hän olisi nähnyt jotakin uutta niissä; ja niin hän istui melkoisen ajan. Sitten hän sanoi:

"Ei mitään herkosilmää, luulen ma?"

"Herkkusia sanoitte, Mr. Barkis?"

Sillä minä luulin, että hänen teki mieli syödä enemmän ja että hän oli tarkoittanut sitä.

"Herkosilmää", sanoi Mr. Barkis. "Herkosilmää; ei ketään, joka kävelee hänen kanssaan!"

"Peggotyn kanssa?"

"Ah!" lausui hän.

"Hänen".

"Oi, ei. Hänellä ei ole koskaan ollut mitään herkosilmää".

"Vai ei ole!" sanoi Mr. Barkis.

Taas hän pani suunsa, niinkuin hän olisi aikonut viheltää, mutta taas hän ei viheltänyt, vaan istui ja katseli hevosen korvia.

"Hän leipoo siis", jatkoi Mr. Barkis, kauan aikaa mietittyään, "kaikki omenapasteijat ja keittää kaikki ruoat, vai kuinka?"

Minä vastasin, että niin oli laita.

"Hyvä. Minä sanon teille jotain", lausui Mr. Barkis. "Ehkä te kirjoitatte hänelle?"

"Minä kirjoitan varmaan hänelle", vastasin minä.

"Ah!" sanoi hän, hitaasti kääntäen silmiänsä minua kohden. "Hyvä! Jos kirjoitatte hänelle, ehkä muistaisitte sanoa, että Barkis'ia haluttaa; muistatteko?"

"Että Barkis'ia haluttaa", toistin minä viattomasti. "Sekö koko sanoma on?"

"Nii-i-in", hän sanoi ajatellen. "Nii-i-in. Barkis'ia haluttaa".

"Mutta olettehan huomenna taas Blunderstone'ssa, Mr. Barkis", lausuin minä, vavisten vähän, kun ajattelin, että silloin olisin kaukana sieltä, "ja sopisi teidän paljon paremmin suorittaa sanomanne itse".

Mutta kun hän hylkäsi tämän ehdoituksen päätänsä ravistamalla ja kerran vielä vahvisti edellistä pyyntöänsä ja sanoi suurimmalla yksitotisuudella: "Barkis'ia haluttaa. Se on sanoma", otin minä mielelläni toimittaakseni sitä perille. Sillä välin kuin samana iltana odotin vaunuja Yarmouth'in hotellissa, tilasin paperi-arkin ja tolpon ja kirjoitin Peggotylle kirjeen, joka kuului näin: "Rakas Peggotty'ni. Olen eheänä tullut tänne. Barkis'ia haluttaa. Terveisiä äidille. Sinun harras ystäväsi. P. S. Hän sanoo erittäin suovansa, että sinä tietäisit, että — *Barkis'ia haluttaa*".

Kun olin ottanut haltuuni tämän tulevaisuuden toimen, vaipui Mr. Barkis jälleen täydelliseen äänettömyyteen; ja minä, joka tunsin itseni aivan väsyneeksi kaikista äskeisistä tapauksista, heittäysin pitkäkseni säkille kärryihin ja menin nukuksiin. Minä nukuin sitkeästi siksi kuin tulimme Yarmouth'iin, joka, ravintolan pihalta katsoen, johon ajoimme, oli niin uusi ja outo minulle, että heti heitin salaisen toivoni saada tavata jotakuta Mr. Peggoty'n perheestä, kenties pikku Em'lyä itseäkin.

Vaunut olivat pihalla, hohtaen joka paikasta, mutta vielä ilman mitään hevosia edessä ja näyttäen siltä, kuin eivät ensinkään olisi Londoniin hankkineetkaan. Minä ajattelin tätä ja kummastelin, kuinka viimein arkkuni kävisi, jonka Mr. Barkis oli nostonut maahan vehmaron viereen (hän oli ajanut pihaa ylöspäin kärryjänsä kääntääkseen), ja myöskin kuinka viimein minun itse kävisi, kun joku rouva katsahti ulos erästä kaari-akkunasta, johon oli ripustettu muutamia lintuja ja lihakönttiä, ja sanoi:

"Sekö se vähäinen gentlemani Blunderstone'sta on?"

"Se, Ma'am", sanoin minä.

"Mikä nimi?" kysyi rouva.

"Copperfield, Ma'am", vastasin minä.

"Se ei kelpaa", lausui rouva. "Täällä ei ole kenenkään sen-nimisen päivällisiä maksettu".

"Onko se Murdstone, Ma'am?" kysyin minä.

"Jos olette Master Murdstone", sanoi lady, "miksi ilmoitatte toista nimeä ensiksi?"

Minä selitin ladylle, kuinka asian laita oli. Hän soitti nyt kelloa ja huusi: "William! näytä tietä kahvihuoneeseen!" jolloin yksi kyyppäri tuli juosten kyökistä pihan toiselta puolelta johdattamaan minua ja näytti suuresti hämmästyneeltä, kun hän huomasi, että hänen tuli viedä vaan minut sinne.

Se oli iso, pitkä huone, muutamia suuria karttoja seinällä. Minä en tiedä, olisiko minua oudostuttanut enemmän, jos kartat olisivat olleet todellisia vieraita maita ja minä olisin heitetty keskelle niitä. Minä menettelin mielestäni kovin rohkeasti, kun istahdin, lakki kädessä, tuolin kulmalle oven suuhun; ja kun kyyppäri levitti liinan ja asetti kyyti-kopaston pöydälle nimen-omaan minua varten, luulen varmaan, että punehduin korvia myöden ujoudesta.

Hän toi minulle muutamia kotletteja ja kasvaksia ja otti kannet pois niin kalisevalla tavalla, että pelkäsin jollakin lailla loukanneeni häntä. Mutta hän lievitti suuresti huoltani, kun hän nosti minulle tuolin pöydän ääreen ja sanoi hyvin ystävällisesti: "no, kolmikyynäräinen! tehkää hyvin ja astukaat esiin!"

Minä kiitin häntä ja asetuin pöytään, mutta huomasin, että minun oli erittäin vaikea käyttää veistäni ja kahveliani jonkunlaisella taidontapaisuudella taikka välttää lihannesteen ripoittamista päälleni sillä aikaa, kuin kyyppäri seisoj vastapäätä minua ja kiinteästi katseli minua ja saatti minut kauheasti punehtumaan joka kerta, kuin silmäni kääntyivät häneen. Katseltuaan minua siksi kuin kävin toiseen kotlettiin käsiksi, lausui hän:

"Tässä on lasillinen olutta teitä varten. Tahdotteko sitä nyt?"

Minä kiitin häntä ja vastasin: "tahtoisin;" jolloin hän kaasi sitä kannusta isoon lasiin ja piti sitä ylöspäin päivää vastaan, että se näyttäisi kauniimmalta.

"Silmäni kautta!" hän sanoi. "Onpa siinä koko joukko, eikö ole?"

"On kyllä", vastasin minä hymyllä. Sillä minusta oli oikein hauskaa, kun hän oli niin leikillinen. Hän oli vilkkusilmäinen, näppylä-naamainen mies; hänen hiuksensa kasvoivat pystyyn kautta koko pään, ja kun hän seiso, toinen käsi kupeessa, ja piti lasia päivää vastaan toisella, näytti hän hyvin hupaiselta.

"Täällä kävi eilen eräs gentlemani", hän lausui — "kookas gentlemani, nimeltä Topsawyer — ehkä tunnette hänet!"

"En", sanoin minä, "minä en usko —"

"Housut ja säärystimet, leveä-lierinen hattu, harmaa takki, täplikäs kaulahuivi", jatkoi kyyppäri.

"En", sanoin minä ujosti. "Minun ei ole kunnia —"

"Hän astui sisään tänne", kertoi kyyppäri, katsellen valoa lasin lävitse, "tilasi lasillisen tätä olutta — tahtoi sitä kaiken mokomin — minä kielsin häntä — joi sen ja kaatui kuoliaaksi lattialle. Se oli liian vanhaa hänelle. Sitä ei pitäisi ensinkään laskea tynnyristä; siinä koko asia".

Minua kauhistutti suuresti, kun kuulin tämän surullisen tapauksen, ja minä arvelin, että minun oli parempi juoda vettä.

"No, tiedättekö mitä", lausui kyyppäri, yhä katsellen valoa lasin lävitse ja toinen silmä ummessa, "meidän väkemme ei suvaitse, että tilataan jotakin ja jätetään nauttimatta. Se loukkaa heitä. Mutta *minä* juon sen, jos tahdotte. Minä olen tottunut siihen, ja tottumuksesta riippuu kaikki. Minä en usko, että se haittaa minua, jos heitän pääni taaksepäin ja siemaisen sen nopeasti. Siemaisenko?"

Minä vastasin, että olisin kovasti kiitollinen hänelle, jos hän joisi sen, kun hän vaan saisi sen tehdyksi ilman mitään vaaraa, mutta ei muutoin. Kun hän heitti päänsä taaksepäin ja nopeasti nielaisi oluen, oli minulla hirveä pelko, sen tunnustan, että saisin nähdä hänen joutuvan samaan kohtaloon, kun Mr. Topsawyer vainaja, ja kaatuvan hengettömäksi matolle. Mutta se ei tehnytäkään hänen pahaa. Päinvastoin hän minun silmissäni virkistyi siitä.

"Mitä olemme tänne saaneet?" kysyi hän, pistäen kahvelia ruokaani. "Ei suinkaan kotletteja?"

"Kotletteja", lausuin minä.

"Siunatkoon sieluani!" huudahti hän, "minä en tietänyt, että se ole kotletteja. No, yksi kotletti on juuri paras keino poistaa oluen pahoja vaikutuksia! Eikö se ole omni?"

Niin hän toisella kädellään otti kotlettiin kiinni luusta ja toisella potaattiin ja söi ne erinomaiseksi ilokseni oikein makeaan suuhun. Sitten hän otti toisen kotletin ja toisen potaatin; ja tuosta lisäksi vielä kotletin ja potaatin. Kun olimme suorittaneet nämät, toi hän esiin puddingin ja asetettuaan sen eteeni, näytti

miettivän ja käyvän hajamieliseksi vähäksi aikaa.

"Kummoinen pasteija on?" kysyi hän, ikäänkuin hereille kavahtaen.

"Ei se ole kuin puddingi", vastasin minä.

"Puddingi!" huudahti hän. "No, siunatkoon minua, niin se onkin! Kuinka!" katsellen sitä likemmältä. "Te ette suinkaan sano, että se on munapuddingi?"

"Kyllä, sitä se juuri on".

"No, munapuddingi", lausui hän, tarttuen ruokalusikkaan, "on minun mielipuddingini! Eikö se ole onni? Tulkaat pois, pikku mies, ja koettakaamme, kumpi saa enemmän".

Kyyppäri varmaan sai enemmän. Hän kehoitti minua monta kertaa ponnistamaan ja voittamaan, mutta mitä minun teelusikastani hänen ruokalusikkansa rinnalla, minun kiiruustani hänen kiiruunsa rinnalla, minun ruokahalustani hänen ruokahalunsa rinnalla. Minä jäin kauas jällelle jo ensi suupalalla eikä minulla ollut mitään toivoa voittaa häntä. Minä en ole luullakseni koskaan nähnyt ketään, joka olisi syönyt puddingia niin halukkaasti, kuin hän; ja kun kaikki oli pistetty poskeen, nauroi hän, niinkuin hän vielä olisi tuntenut maun siitä suussaan.

Silloin minä, havaitessani, että hän oli niin peräti ystävällinen ja seurallinen, pyysin häneltä pännää, lätkkiä ja paperia, kirjoittaakseni Peggotyille. Hän ei ainoastaan tuonut niitä kohta, vaan oli hyvä kyllä olkani takaa kurkistelemaan kirjeeseni sillä aikaa, kuin kirjoitin sitä. Kun olin päättänyt sen, kysyi hän minulta, mihin minä olin menossa kouluun.

Minä sanoin: "Likelle Londonia". Siinä oli kaikki, mitä minä tiesin.

"Voi, silmäni kautta!" hän huudahti, näyttäen varsin alakuloiselta, "minä olen pahoillani siitä".

"Miksi?" kysyin minä häneltä.

"Oi, Jumala!" hän lausui, pudistaen päätänsä, "se on se koulu, jossa katkaisivat erään pojan kylkiluut — kaksi kylkiluuta — pieni poika se oli. Minä arvaan, että hän oli — malttakaat, minä katson — kuinka vanha te olette?"

Minä sanoin hänelle, että kävin yhdeksättä.

"Se on juuri hänen ikänsä", hän arveli. "Hän oli kahdeksan vuoden ja kuuden kuukauden vanha, kun katkaisivat hänen ensimmäisen kylkiluunsa; kahdeksan vuoden ja kahdeksan kuukauden vanha, kun katkaisivat toisen ja tekivät lopun hänestä".

Minä en voinut salata itseltäni eikä kyyppäriltä, että tämä oli ikävä asia, ja kysyin, kuinka se oli tapahtunut. Hänen vastauksensa ei tehnyt mieltäni iloisemmaksi, sillä se sisälsi kaksi kauheata sanaa: "pieksemisen kautta".

Postitorven ääni pihalla keskeytti meidät soveliaasti. Minä nousin ja kysyin epäillen, samalla ylpeänä ja ujona siitä, että minulla oli kukkaro (jonka otin esiin taskustani), tuliko minun maksaa mitään.

"Arkki kirjepaperia", hän vastasi. "Oletteko koskaan ostanut kirjepaperin arkkia?"

Minä en ollut, muistaakseni, koskaan tehnyt sitä.

"Se on kallista", lausui hän, "tullin tähden. Kolme pennyä. Tällä tapaa meitä tässä maassa veroitetaan. Ei olisi sitten mitään muuta maksettavaa, kuin juomarahat. Älkää huoliko lakista. Sen vahingon *minä* otan omakseni".

"Paljonko te — paljonko minä — paljonko minun tulee — mikä olisi kohtuullinen maksu kyyppäriille, jos suvaitsette?" sopersin minä, punehtuen.

"Jollei minulla olisi perhettä ja perheeni olisi rupulissa", sanoi kyyppäri, "en ottaisi kuutta pennyä. Jollei minulla olisi vanha isä ja rakas sisar elätettävänä — tässä näytti kyyppäri kovasti liikutetulta — en ottaisi äyriäkään. Jos minulla olisi hyvä paikka ja minua kohdeltaisiin hyvin täällä, pyytäisin teitä ottamaan vastaan minulta jotakin pikku kapinetta enkä ottaisi itse mitään. Mutta minä elän ruoan tähteillä — ja makaan hiilillä" — tässä kyyppäri purskahti kyyneliin.

Hänen onnettomuutensa koski minuun syvästi ja minä ymmärsin, että vähempi maksu, kuin yhdeksän pennyä, olisi pelkkää raakuutta ja sydämen kovuutta. Sentähden annoin hänelle yhden noista kolmesta kiiltävästä shillingistäni, jonka hän vastaan otti suurella nöyryydellä ja kunnioituksella ja kohta jälestäpäin pyörähytti ilmaan peukalollansa, koettaaksensa sen kelvollisuutta.

Kun minua autettiin ylös vaunujen taa, hämmennyin vähän, kun huomasin, että luultiin minun ilman muitten avutta syöneen koko päivällisen. Minä havaitsin sen siitä, että kuulin kaari-akkunan lady'n sanovan konduktörille: "pitäkää hyvin vaaria tuosta lapsesta, Georg, muutoin hän halkee!" sekä siitä, että talon naispalveliat tulivat ulos katsomaan ja hihittelemään minua, niinkuin jotakin vähäistä ihme-eläintä. Minun onneton ystäväni kyyppäri, joka oli kokonaan tointunut, ei näyttänyt pitävän tätä minään, vaan yhtyi yleiseen kummastelemiseen, asiaa tuoksensakaan panematta. Jos ensinkään epäilin häntä, oli, luullakseni, tämä asia puoleksi syynä epäluulooni; mutta minä olen taipusa uskomaan, että minä lapsen yksinkertaisella ja luonnollisella luottamuksella vanhempiin ihmisiin (jota ominaisuutta en soisi yhdenkään lapsen liian aikaisin vaihtavan mailmalliseen viisauteen) en ylipäänsä silloinkaan oikein epäillyt häntä.

Minusta oli jotenkin ikävä, minun täytyy tunnustaa se, kun aivan syyttömästi jouduin ajajan ja konduktörin pilapuheitten alaiseksi, esimerkiksi, että vaunut kulkivat niin raskaasti takapuolelta sen vuoksi, että minä istuin siellä, ja että olisi sopinut paremmin, että olisin matkustanut vankkureilla. Juttu ruokahalustani levisi myös ulkopuolisten matkustajien joukkoon, jotka laskivat leikkiä siitä samaten ja kysyivät minulta, maksettaisiinko minusta koulussa niinkuin kahdesta tai kolmesta veljeksestä, ja oliko eri sopimus tehty minun tähteni, vai pääsinkö tavallisilla ehdoilla; ynnä muita hupaisia asioita. Mutta kaikkein pahin seikka oli se, että tunsin, etten kehtaisi syödä mitään, kun tilaisuus tarjoutuisi, ja että jokseenkin laihojen päivällisteni perästä saisin nähdä nälkää koko illan — sillä minä olin hädissäni unhottanut kakkuni hotelliin. Pelkoni toteutuikin. Kun pysähdyimme illallista syömään, ei minulla ollut rohkeutta syödä mitään, vaikka olisin hyvin mielelläni tahtonut, vaan minä istuin alas valkean ääreen ja sanoin, etten huolinut mistään. Tämä ei kuitenkaan päästänyt minua uusista pilapuheista; sillä eräs käheä-ääninen, karkea-kasvoinen gentlemani, joka oli melkein koko matkan syönyt eväslaukustaan, paitsi kun hän oli juonut eräästä pullostaa, sanoi, että minä olin niinkuin boa constrictor, joka hotaisee niin paljon yhdellä kertaa, että hän kestää sitten pitkät ajat; jonka jälkeen gentlemani punastutti itseänsä keitetyllä häränpaistilla.

Me olimme lähteneet Yarmouth'ista kello kolme aamulla ja meidän oli määrä tulla Londoniin noin kello kahdeksan seuraavana aamuna. Oli kesäinen ilma, ja ilta varsin ihana. Kun kuljimme jonkun kylän lävitse, kuvailin mielessäni, miltä rakennukset sisäpuolelta näyttivät ja mitä asukkaat puuhasivat, ja kun pojat tulivat juosten meidän perässämme, hyppäsivät ylös vaunujen takapuolelle ja heiluiivat siinä kappaleen matkaa, kummastelin, olivatko heidän isänsä elossa ja olivatko he onnelliset kotona. Minulla oli siis paljon ajattelemista; paitsi sitä minä lakkaamatta mietiskelin, mimmoiseen paikkaan olin menossa — kauhea tutkimisen aine. Välisti minä, muistaakseni, rupesin ajattelemaan kotiani ja Peggottya; ja koetin sekavalla, himmeällä tavalla muistaa, mimmoiselta oloni oli minusta tuntunut ja mimmainen poika minä olin ollut, ennenkuin purin Mr. Murdstone'a: joita kysymyksiä en voinut millään lailla tyydyttävästi selittää; minusta näytti siltä, kuin olisin purrut häntä kaukaisessa entisyydessä.

Yö ei ollut yhtä hupainen, kuin ilta, sillä ilma kävi kylmäksi; ja koska olivat asettaneet minut kahden gentlemanin (karkeakasvoisen ja yhden toisen) väliin, etten putoisi vaunuista, olin vähällä tukehtua, kun he menivät nukuksiin ja täydellisesti saarsivat minut. He rutistivat minua toisinaan niin kovasti, että minun täytyi huutaa: "Voi! antakaat anteeksi!" josta he eivät pitäneet ollenkaan, koska se herätti heidät. Vastapäätä minua istui, iso turkki-vaippa yllänsä, vanhanpuolinen lady, joka pimeässä näytti enemmän heinäsuovalta, kuin ladyltä, niin vahvasti oli hän säntännyt vaatteita päällensä. Tällä ladyllä oli kori muassaan eikä hän ollut pitkään aikaan tietänyt, mihin panna sitä, siksi kuin hän huomasi, että se lyhytten säärteni vuoksi mahtuisi minun alleni. Se kiusasi ja vaivasi minua niin, että olin aivan pääsemättömissä; mutta jos minä vähintäkin liikahtin ja saatin lasin, joka oli korissa, kilisemään jotakin muuta vastaan (niinkuin se tietysti teki), nyhjäsi hän minua mitä julmimmalla tavalla jalallansa ja sanoi: "no, pysykää alallanne. *Teidän* säärenne ovat nuoret kyllä, luulisin ma".

Viimein aurinko nousi, ja silloin näyttivät kumppanini nukkuvan levollisemmin. Ne vaivat, joissa he olivat tuskailleet koko yön ja jotka olivat puhjenneet kuuluviin mitä hirveimmissä huohotuksissa ja kuorsauksissa, ovat mahdottomat käsittää. Kun aurinko ehti korkeammalle, kävi heidän unensa vienommaksi, ja niin he vähitellen toinen toisensa perästä heräsivät. Minä muistan, kuinka suuresti se kummastutti minua, että jokainen silloin oli olevinansa, niinkuin hän ei olisi nukkunut ollenkaan, ja suuttui silmättömäksi, kun hän torjui puolestaan syytökset. Tätä kummastustani kestää vielä tänään, koska olen alinomaa huomannut, että kaikista inhimillisistä heikkouksista postivaunuissa nukkuminen on se, jota luontomme (minä en voi ymmärtää mistä syystä) kaikkein vähimmin taipuu tunnustamaan.

Mikä merkillinen kaupunki London oli minusta, kun näin sen etäältä, ja kuinka minä uskoin, että kaikkien mielisankareitteni kummalliset seikat ehtimiseen toimitettiin ja jälleen toimitettiin siellä, ja kuinka minua hämärästi aavisti, että se oli enemmän täynnä ihmeitä ja kehnoutta, kuin kaikki mailman kaupungit yhteensä, sitä minun ei tarvitse pysähtyä tässä kertomaan. Me lähestyimme sitä vähitellen ja tulimme oikeaan aikaan siihen ravintolaan Whitechapel'in piirissä, johon meidän oli määrä mennä. Minä en muista, oliko se Sininen Härkä vai Sininen Karju; mutta minä tiedän, että se oli jotakin sinistä ja että sen kuva oli maalattu vaunujen takapuolelle.

Konduktöri katsahti minuun, kun hän astui alas, ja sanoi ilmoituskonttorin ovella:

"Onko täällä ketään noutamassa erästä poikaa, joka on pantu kirjaan Murdstone'n nimellä, Sooffolk'in Bloonderstone'sta, ja joka jää tänne, siksi kuin häntä tullaan ottamaan?"

Ei kukaan vastannut.

"Koettakaat Copperfieldin nimellä, jos suvaitsette, Sir", sanoin minä, katsoen surullisesti maahan.

"Onko täällä ketään noutamassa erästä poikaa, joka on pantu kirjaan Murdstone'n nimellä, Sooffolk'in Bloonderstone'sta, mutta joka omistaa Copperfieldin nimen ja jää tänne, siksi kuin häntä tullaan ottamaan?" lausui konduktöri, "noh, onko täällä ketään?"

Ei. Ei ollut ketään. Minä katselin tuskastuneena ympärilleni; mutta kysymys ei tehnyt mitään vaikutusta keneenkään likellä seisovaan, jos en lukuun ota yhtä säärystimiin puettua silmäpuoli miestä, joka arveli, että olisi paras panna messinkirengas kaulaani ja kytkeä minut talliin.

Portaat tuotiin, ja minä astuin alas sen lady'n jälkeen, joka oli heinäsuovan näköinen, sillä minä en tohtinut liikahtaa, ennenkuin hänen korinsa oli siirretty pois. Vaunut olivat tällä välin tyhjentyneet matkustajista, kapineet olivat pian korjatut, hevoset olivat jo ennen päästetyt aseista, ja nyt muutamat tallirengit käänsivät vaunut ja lykkäsivät niitä takaperin hiukan pois tieltä. Eikä kuitenkaan ketään vielä ilmestynyt tiedustelemaan tomuista poikaa Suffolk'in Blunderstone'sta.

Tuntien itseäni enemmän itsenäiseksi, kuin Robinson Crusoe, jolla ei ollut ketään, joka katseli häntä ja näki, kuinka yksinäinen hän oli, astuin minä ilmoitus-konttoriin, menin vartiolla olevan konttoristin käskystä tiskin taa ja istuin alas vaa'alle, jolla kapineet punnittiin. Kun istuin tässä ja katselin tavaramyytyjä, pankkoja ja kirjoja, ja hengitin tallien hajua (joka aina siitä asti oli yhteydessä tämän aamun muistoni kanssa), alkoi koko jono mitä kauheimpia ajatuksia kulkea aivojeni kautta. Entä jollei kukaan noutaisi minua, kuinka kauan suostuisivat pitämään minua täällä? Pitäisivätkö niin kauan, että ennättäisin kuluttamaan seitsemän shillingiä? Tulisiko minun maata öisin yhdessä tuommoisessa puisessa laarissa muun tavarankanssa ja pestä itseni aamulla pumpulla pihalla, vai ajettaisiinko minä pois joka ilta ja odotettaisiin takaisin jäämään siksi kuin, konttoria seuraavana aamuna avatessa, käytiin minua kuulustelemassa? Entä jollei ollutkaan mitään erhetystä asiassa, vaan Mr. Murdstone oli keksinyt tämän tuuman, saadaksensa eroa minusta, mitä minun tuli tehdä? Jos sallivat minun pysyä täällä siksi kuin olin kuluttanut seitsemän shillingiäni, en voinut toivoa saavani jäädä tänne, kun rupeisin nälkään nääntymään. Tämä olisi ilmeisesti haitallista niille, jotka kävivät täällä, paitsi että se johdattaisi Sinisen Mikä-se-olikaan vaaraan saada maksaa hautajaiskustannukset. Jos lähtisin kohta astumaan ja koettaisin käydä takaisin kotiin, kuinka löytäisinkään tien, kuinka koskaan voisin toivoa jaksavani niin kauas, kuinka voisin olla varma kenenkään muun avusta, kuin Peggoty'n, siinä tapauksessa, että pääsinkin kotiin? Jos löytäisin lähimmät asian-omaiset virkakunnat ja tarjoisin itseni sotamieheksi tai merimieheksi, olin minä niin vähäinen olento, että he melkein varmaan hylkäisivät minut. Nämät ajatukset ja sadat muut semmoiset saattivat minut tulikuumaksi ja huimasivat minua pelolla ja kauhulla. Kuumeeni oli kovimmillaan, kun joku mies astui sisään ja kuiskasi konttoristille, joka heti keikahutti minut pois vaa'alta ja työnsi minut hänen puoleensa, niinkuin olisin ollut punnittu, ostettu, toisen käsiin jätetty ja maksettu.

Kun menin ulos konttorista, käsikkäin tämän uuden tuttavankanssa, katselin häntä salaa. Hän oli laiha, vaalea, nuori mies. Hänen poskensa olivat painuneet sisään, ja leuka oli melkein yhtä musta, kuin Mr. Murdstone'n; mutta tähän yhdennäköisyys loppui, sillä hänen poskipartansa oli ajettu, eikä hänen hiuksensa olleet sileät, vaan ruosteenkarvaiset ja lakastuneet. Hän oli puettu mustaan vaatteukseen, joka myös oli jotenkin ruosteenkarvainen ja lakastunut ja hyvin lyhyt hioista ja lahkeista; hänellä oli valkoinen kaulahuivi, joka ei ollut erittäin puhdas. Minä en luullut, en nytkään luule, että tämä kaulahuivi oli ainoa liinavaate, joka hänellä oli yllänsä, mutta siinä oli kaikki, mitä hän näytti taikka mistä mitään aavistusta sai.

"Sinäkö se uusi poika olet?" kysyi hän.

"Niin, Sir", vastasin minä.

Minä luulin itseäni siksi. Minä en tietänyt.

"Minä olen yksi Salem House'n opettajista", sanoi *hän*.

Minä kumarsin häntä ja tunsin itseni kovasti lannistuneeksi. Minua hävetti mainita niin jokapäiväistä asiaa, kuin arkkuja, oppineelle miehelle ja Salem House'n opettajalle, jotta olimme astuneet jo vähän matkaa pihasta, ennenkuin rohkenin puhua siitä. Me käänsimme takaisin, kun minä nöyrästi arvelin, että arkku ehkä olisi minulle hyödyksi tuonnempana; ja hän ilmoitti konttoristille, että ajomies saisi käskyn noutaa sitä puolipäivän aikana.

"Jos suvaitsette, Sir", sanoin minä, kun olimme tulleet noin saman verran matkaa, kuin äsken, "onko sinne pitkäkin matka?"

"Se on alhaalla Blackheath'in seuduilla", vastasi hän.

"Onko *sinne* pitkä matka, Sir?" kysyin minä vähän peläten.

"On sinne hyvä huikaus", hän sanoi. "Me kuljemme postivaunuilla. Sinne on noin kuusi penikulmaa".[13]

Minä olin niin heikko ja uupunut, että oikein tuskastuin, kun ajattelin, että tuli vielä kestää kuusi penikulmaa. Minä rohkaisin mieltäni ja sanoin hänelle, etten ollut syönyt mitään koko yönä, ja että, jos hän sallisi minun ostaa jotakin syötäväksi, minä olisin sangen kiitollinen hänelle. Hän näytti kummastuvan tätä — minä näen tällä haavaa, kuinka hän seisahtuu ja katselee minua — ja, mietittyään muutamia silmänräpäyksiä, arveli, että hänen täytyi käydä erään vanhan vaimon luona, joka ei asunut etäällä, ja että minun olisi paras ostaa vähäisen leipää taikka mitä hyvänsä, joka vaan miellytti minua ja joka oli terveellistä, ja syödä aamiaiseni tämän vaimon huoneessa, jossa meidän oli tilaisuus myöskin saada maitoa.

Me katsoimme siis sisään jonkun leipurin akkunasta, ja sitten kuin minä olin tehnyt kokonaisen sarjan ehdoituksia ostaa kaikki, mikä oli vatsalle haitallista puodissa, ja hän oli hyljännyt ne toinen toisensa perästä, päätimme viimeiseltä ottaa soman, ruskean leipäkakkusen, joka maksoi minulle kolme pennyä. Tuosta ostimme kryptikauppiaan puodista yhden munan ja liuskan juovaista silavaa; ja kuitenkin sain mielestäni koko joukon pientä rahaa takaisin toisesta kiiltävästä shillingistäni, josta syystä ajattelin Londonia varsin huokeaksi paikaksi. Kokoon käärittyämme nämät elatus-aineet, astuimme eteenpäin keskellä kovaa hälinää ja tohua, joka sanomattomasti hämmensi väsynyttä päätäni, ja yhden sillan yli, joka epäilemättä oli London Bridge (minä todella luulen, että hän sanoi minulle niin, mutta minä olin puoleksi nukuksissa), kunnes tulimme tuon köyhän vaimon asunnon luo. Se oli osa muutamista vaivaishuoneista, joiksi huomasin ne ulkomuodosta ja portin yli olevan kiven kirjoituksesta, joka ilmoitti, että ne olivat hankitut viittäkolmatta köyhää naista varten.

Salem House'n opettaja avasi linkusta yhden useista vähäisistä, mustista ovista, jotka olivat kaikki samannäköisiä ja joilla oli itsekullakin vähäinen, moniruutuinen akkuna toisella puolellaan ja toinen vähäinen, moniruutuinen akkuna ylipuolella. Me astuimme yhteen tämmöiseen vähäiseen huoneeseen, jossa köyhä, vanha vaimo par'aikaa lietsoi valkeata, saadaksensa pikkuista kastinpannua kiehumaan. Kun hän näki opettajan astuvan sisään, pysäytti hän palkeen polvillansa ja sanoi jotakin, joka kuului minusta niinkuin: "minun Charley'ni!" mutta kun hän näki minunkin tulevan sisään, nousi hän ylös ja, hieroen

käsiänsä, puoleksi niiasi hämmentyneellä tavalla.

"Osaatteko keittää tämän nuoren gentlemanin aamullisen?" lausui Salem House'n opettaja.

"Osaanko minä?" sanoi vanha vaimo. "Kyllä mar osaan!"

"Kuinka Mrs. Fibbitson jaksaa tänään?" kysyi opettaja, katsellen toista vanhaa vaimoa, joka istui isossa tuolissa valkean ääressä ja oli semmoinen vaatepankko, että kiitän onneani tähän hetkeen saakka, kun en tapaturmaa istunut hänen päällensä.

"Voi, hän on huono", sanoi ensimmäinen vanha vaimo. "Tämä on yksi hänen pahoista päivistään. Jos valkea jollakin lailla sammuisi, luulen varmaan, että hänkin sammuisi eikä koskaan viriäisi jälleen".

Kun he katsoivat häneen, katsoin minä myös häneen. Vaikka oli lämmin päivä, ei hän näyttänyt ajattelevan mitään muuta, kuin valkeata. Minusta oli, kuin hän olisi kadehtinut yksin kastinpannuakin, joka oli tulella, ja minulla on syytä luulla, ettei hän hyväksynyt tämän pakoittamista munani keittämiseen ja silavani paistamiseen; sillä minä näin omilla alakuloisilla silmilläni hänen kerran pudistavan nyrkkiänsä minulle, kun näissä keittotoimissa oltiin eikä kukaan muu ottanut vaaria hänestä. Päivä virtaili sisään vähäisestä akkunasta, mutta hän istui, oma selkä ja ison tuolin selkä sitä päin, suojellen valkeata, niinkuin hän ahkerasti pitäisi *sitä* lämpimänä eikä se häntä, ja vartioiden sitä aivan mustasukkaisella tavalla. Kun aamiaiseni hankkeet päättyivät ja valkea vapautettiin taakastansa, tuli hän niin erittäin iloiseksi, että hän päästi aika naurun — eikä se kauniilta kuulunut se nauru, se täytyy minun sanoa.

Minä istuin alas ruskean kakkuni, munani ja silavavipaleeni ääreen, joihin maitomalja vielä oli lisätty, ja söin mitä maukkaimman aterian. Sillä aikaa kuin minä vielä täyttä päätä nautin sitä, sanoi ensimmäinen vanha vaimo opettajalle:

"Toitteko huilunne muassanne?"

"Toin", hän vastasi.

"Puhaltakaappa sitä vähän", käski vanha vaimo hyväillen.

"Puhaltakaappa!"

Tuosta opettaja pisti kätensä takkinsa liepeitten alle, veti esiin huilunsa kolmessa kappaleessa, jotka hän väänsi kokoon, ja alkoi kohta soittaa. Monta vuotta mietittyäni on se minun ajatukseni, ettei koskaan mailmassa liene löytynyt ketään, joka olisi soittanut huonommin. Hän kiristi siitä mitä kauheimpia säveliä mitä koskaan olen kuullut aikaan saatettavan milläkään keinolla, olipa luonnollisella tai luonnottomalla. Minä en tiedä, mitä nuottia ne olivat — jos nuotintapaista oli ensinkään hänen esityksessään, jota epäilen — mutta soiton vaikutus minuun oli ensiksi se, että rupesin ajattelemaan kaikkia surujani, siksi kuin tuskin jaksoin pidättää kyyneliäni; sitten se vei ruokalistini, ja viimein se raukaisi minua niin, etten voinut pitää silmiäni auki. Ne alkavat ummistua jälleen, ja minä rupean torkkumaan, kun muistoni siitä uudestaan herää. Kerta vielä vähäinen huone, sen avonainen ruokakaappi nurkassa, sen neliskulmaisilla selillä varustetut tuolit, sen kiertoportaat, jotka johdattavat ylikerroksen huoneesen, ja sen kolme riikinkukon sulkaa, jotka ovat ripustetut kaminin reunukselle — minä muistan kummastelleeni, kun ensin tulin sisään, mitähän riikinkukko olisi ajatellut, jos hän olisi tietänyt, mihin hänen koristuksensa olivat tuomitut joutumaan — haihtuvat minun silmistäni, ja minä nuokun ja menen nukuksiin. Huilu ei kuulu enää,

vaunujen pyörät ratisevat sen sijaan, ja minä olen matkallani. Vaunuja tärisyttää, minä kavahdan ylös, ja huilu on palannut, ja Salem House'n opettaja istuu, jalat ristissä, ja soittaa sitä surullisesti, sillä välin kuin vaimo iloisena katselee. Vaimo haihtuu vuorostansa, ja opettaja ja kaikki haihtuvat, eikä ole enää mitään huilua, ei mitään opettajaa, ei mitään Salem House'a, ei mitään David Copperfieldia, ei mitään muuta, kuin sitkeä uni.

Minä uneksin, niin luulin, että kerta, sillä aikaa kuin hän puhalsi tuota surkeata huilua, vanha vaimo, joka ihastuksissaan ja ihmeissään oli yhä enemmän lähestynyt häntä, kumartui hänen tuolinsa selän yli ja syleili häntä hellästi niskasta, joka hetkeksi seisautti hänen soittonsa. Minä olin juuri unen ja valpeen vaiheilla, joko silloin taikka kohta sen jälkeen; sillä, kun hän alkoi uudestaan — se oli tosiasia, että hän oli keskeyttänyt soittoansa — näin minä ja kuulin saman vanhan vaimon kysyvän Mrs. Fibbitsonilta, eikö se ollut suloinen (tarkoittaen huilua), johon Mrs. Fibbitson vastasi: "kyllä, kyllä!" ja nyykäytti päätänsä valkealle, jonka ansioksi, minä olen vakuutettu siitä, hän katsoi koko soittajaiset.

Kun olin mielestäni nukkunut melkoisen aikaa, väänsi Salem House'n opettaja huilunsa auki kolmeen kappaleeseen, pani ne kätköön entiseen paikkaansa ja vei minut pois. Me löysimme vaunut aivan likeltä ja nousimme niitten katolle; mutta minua unitti niin julmasti, että, kun pysähdyimme kadulla ottamaan ylös toisia matkustavaisia, pistivät he minut sisään, jossa ei ollut mitään matkustavaisia ja jossa minä nukuin sitkeästi, siksi kuin huomasin, että vaunut ajoivat hiljalleen jyrkkää kunnasta ylös keskellä viheriäisiä lehtiä. Ne seisahtuivat ennen pitkää ja olivat saapuneet määräpaikalle.

Lyhyt kävely saatti meidät — minä tarkoitan opettajaa ja itseäni — Salem House'en, joka oli aidattu korkealla tiilimuurilla ja näytti kovin ikävältä. Ylipuolella yhtä tämän muurin porttia oli lauta, jossa seiso: *Salem House*; ja portin ristikon lävitse katseli meitä, kun soitimme kelloa, näreät kasvot, jotka huomasin, kun portti avattiin, olevan kookkaan miehen, jolla oli paksu niska, puujalka, ulkonevat silmäkulmat ja tukka leikattuna lyhyeksi ympäri koko päätä.

"Uusi poika", sanoi opettaja.

Puujalka mies katseli minua kiireestä kantapäähän — sitä ei kestänyt kauan, sillä minussa ei ollut suurin pituutta — lukitsi portin perästämme ja otti avaimen suulta. Me astuimme ylös rakennuksen luo muutamien mustien, tukevien puitten ohitse, kun hän huusi johdattajaani:

"Halloo!"

Me katsoimme taaksepäin, ja hän seiso: sen vähäisen majan ovella, jossa hän asui, pari saappaita kädessään.

"Kuulkaappas!" lausui hän, "rajasuutari on käynyt täällä teidän poissa ollessanne, Mr. Mell, ja sanoo, ettei hän voi paikata niitä enää. Hän väittää, ettei ole palastakaan alkuperäisestä saappaasta jälellä, ja häntä kummastuttaa, että luulittekaan niitten kelpaavan paikattavaksi".

Näin puhuen heitti hän saappaat Mr. Mell'iä kohden, joka astui muutamia askelia takaperin, ottaaksensa niitä ylös, ja katseli niitä (sangen alakuloisesti, pelkään minä), kun lähdimme pois yhdessä. Minä huomasin silloin ensi kerran, että ne saappaat, jotka hänellä oli jalassaan, olivat kovasti kuluneet, ja että hänen sukkansa juuri puhkesivat ulos yhdestä pakasta, niinkuin kukkais-umpu.

Salem House oli neliskolkkainen, kylkiriveillä varustettu tiilirakennus, paljas ja tyhjä näöltään. Kaikkialla

ympäri oli niin hiljaista, että minä arvelin Mr. Mell'ille, että pojat luultavasti olivat ulkona; mutta hän näytti kummastelevan minua, kun en tietänyt, että oli lupa-aika; että kaikki pojat olivat kukin kotonansa; että Mr. Creakle, haltia, oli lähtenyt merenrannikolle Mrs. ja Miss Creakle'n kanssa, ja että minä olin lupa-aikana lähetetty kouluun rangaistukseksi rikoksestani, joita kaikkia hän selitti minulle, kun astuimme eteenpäin.

Minusta oli kouluhuone, johon hän vei minut, yksinäisin ja autioin paikka, minkä milloinkaan olin nähnyt. Minä näen sen nyt. Pitkä huone, jossa on kolme pitkää pulpetti-riviä ja kuusi penkki-riviä, ja kaikki seinät täynnä lakin- ja krihvelitaulun-nauloja, jotka pistävät esiin, kuin harjakset, joka paikasta. Vanhojen kirjoituskaavojen ja harjoitusvihkojen palasia on kaikkialla likaisella lattialla. Muutamia samoista aineista tehtyjä silkkiäis-koteloita on sirotettu sinne tänne pulpeteille. Kaksi kurjaa, pientä, valkoista hiirtä, jotka ovat jääneet tänne omistajiltansa, juoksevat edestakaisin ummehtuneessa linnassa, joka on rakennettu pahvista ja metallilangasta, ja tirkistelevät punaisilla silmillänsä kaikkiin nurkkiin, löytääksensä jotakin syötävää.

Lintu asuu häkissä, joka on vaan hiukan isompi, kuin se itse, ja rapistelee surullisesti, kun se silloin tällöin hyppää puikollensa kahden tuuman korkealle pohjasta taikka laskeuu alas siitä; mutta se ei laula eikä viserrä. Eriskummainen, taudillinen haju on huoneessa, niinkuin homehtuneesta korderoista, maku-omenista, joita tarvitsee tuulettaa, ja mädänneistä kirjoista. Ei olisi voinut olla enemmän läkkiä pirskotettuna ympäri huonetta, vaikka se olisi ollut katotonna alusta pitäen ja vuoden eri aikoina siihen olisi satanut, lumittanut, raehtinut ja tuullut läkkiä taivaasta.

Kun Mr. Mell oli jättänyt minut ja vei saappaansa, joita ei enää käynyt korjaaminen, toiseen kerrokseen, menin minä verkalleen huoneen yliseen päähän ja huomasin nämät kaikki, sinne hiipiessäni. Yht'äkkiä tapasin pahviplakatin, joka kauniisti kirjoitettuna makasi pulpetilla ja sisälsi nämät sanat: "*Varokaat häntä. Hän puree*".

Minä hyppäsin heti pulpetille siinä luulossa, että ainakin iso koira oli sen alla. Mutta vaikka hätääntyneenä katselin kaikille tahoille, en voinut eroittaa sitä. Minä kurkistelin vielä ympärilleni, kun Mr. Mell tuli takaisin ja kysyi minulta, mitä minä tuolla ylhäällä tein.

"Minä pyydän anteeksi, Sir", sanoin minä, "jos suvaitsette, minä etsin koiraa".

"Koiraa?" toistaa hän.

"Mitä koiraa?"

"Eikö se ole koira, Sir?"

"Mikä olisi koira?"

"Se, jota tulee varoa, Sir; joka puree".

"Ei, Copperfield", lausuu hän vakavasti, "ei se mikään koira ole. Se on poika. Minun on käsketty panna tämä plakati sinun selkääsi, Copperfield. Minusta on ikävä aloittaa tällä tapaa sinun suhteesi, mutta minun täytyy".

Sitten hän nosti minut alas ja satoi plakatin, joka oli sievästi leikattu tätä tarkoitusta varten, hartioilleni,

niinkuin laukun; ja mihin hyvänsä minä jälestäpäin menin, oli minulla ilo kantaa sitä.

Mitä minä kärsin tämän plakatin kautta, ei kukaan voi ajatella. Oliko ihmisten mahdollista nähdä minua vai ei, aina minä luulin, että joku luki sitä. Se ei lohduttanut paljon, että minä kääntyessäni en nähnyt ketään; sillä missä hyvänsä selkäni oli, siinä arvelin aina jonkun olevan. Julma puujalka mies enensi tuskiani. Hänellä oli valta käskeä; ja jos hän vaan näki minun nojauvan jotakin puuta, seinää tai rakennusta vastaan, huusi hän kauhealla äänellä majansa ovelta: "halloo, te, Sir! Te, Copperfield! Näyttäkäätkä merkki selvästi taikka minä annan teidät ilmi!" Leikkitanterena oli paljas, somerolla peitetty piha, johon sopi nähdä rakennuksen ja ulkokuoneitten takasivulta; ja minä tiesin, että palkolliset lukivat sen, että teurastaja luki sen, että leipuri luki sen; että, sanalla sanoen, jokainen, joka etu- taikka taka-puolelta lähestyi rakennusta aamuisin, jolloin minun oli käsky kävellä siellä, luki, että tuli varoa minua, sillä minä purin. Minä muistan, että rupesin oikein pelkäämään itseäni, niinkuin jonkunlaista rajupäistä poikaa, joka puri.

Tämän leikkitanteren äärellä oli vanha ovi, johon poikien oli tapa leikata nimensä. Se oli ihan täynnä semmoisia kirjoituksia. Peläten lupa-ajan loppua ja poikien takaisin tuloa, en voinut lukea kenenkään pojan nimeä kysymättä, millä äänellä ja millä voimalla *hän* lukisi: "Varokaat häntä. Hän puree". Löytyi yksi poika — eräs J. Steerforth — joka leikkasi nimensä hyvin syvään ja hyvin usein, ja joka, niin minä itsekseni kuvailin, lukisi sitä varsin lujalla äänellä ja sitten tukistaisi minua. Löytyi toinen poika, Tommy Traddles, joka, minä luulin, tekisi pilkkaa siitä ja olisi kauheasti pelkäävinänsä minua. Löytyi kolmas, George Pemple, joka, arvelin minä, laulaisi sitä. Minä olen katsellut, pikkuinen arastava olento, tätä ovea, siksi kuin kaikkien nimien omistajat — heitä oli viisiviidettä silloin koulussa, kertoi Mr. Mell — näyttivät yhteisestä suostumuksesta sulkevan minut pois kumppaniudestaan ja huutavan, kukin omalla tavallansa: "Varokaat häntä. Hän puree!"

Sama oli myöskin sijojen laita pulpettien vieressä ja penkeillä. Sama niin-ikänsä tyhjäksi jääneitten vuoderivien laita, joita minä katselin, astuessani oman vuoteeni luo ja siinä ollessani. Minä muistan, kuinka minä monta monituista yötä näin unta, että olin äitini luona, joka oli semmoisena, kuin hänen ennen oli tapa olla, taikka lähdin vieraisille Mr. Peggotyn ty'ö, taikka ajoin postivaunujen katolla, taikka söin päivällistä onnetoman ystäväni, kyyppärin, kanssa, mutta kuinka minä kaikissa näissä tiloissa saatin ihmiset kirkaisemaan ja ällistymään, kun he pahaksi onnekseni huomasivat, ettei minulla ollut mitään muuta päälläni, kuin pikkuinen yö-paitani ja tuo plakati.

Elämäni yksitoikkoisuudessa ja alinomaisessa pelossani, että koulu avattaisiin jälleen, vaivasi tämä minua sanomattomasti. Minun täytyi suorittaa pitkät läksyt joka päivä Mr. Mell'in edessä; mutta minä suoritin ne, koska ei täällä ollut mitään Mr. ja Miss Murdstone'a, ja minä pääsin kunnialla niistä. Ennen ja jälkeen niitä käyskelin — puujalka miehen silmien alla, niinkuin jo mainitsin. Kuinka elävästi minä muistan rakennuksen kosteuden, pihan viheriät, haljenneet liuska-kivet, vanhan, vuotavan vesitynnyrin ja muutamien noitten jylhien puitten surkastuneet varret, jotka näyttivät tiukkuneen enemmän sateessa, kuin muut puut, ja huokuneen vähemmän päivänpaisteessa! Kello yhdeltä söimme päivällistä, Mr. Mell ja minä, pitkän, alastoman ruokasalin ylipäässä, joka oli täynnä honkapöytiä ja haisi rasvalta. Sitten teimme työtä teehen saakka, jota Mr. Mell joi sinisestä teekupista, mutta minä tinamukista. Kaiken päivää ja kello seitsemään tai kahdeksaan saakka illalla työskenteli Mr. Mell oman erityisen pulpettinsa luona kouluhuoneessa ahkerasti pännän, läkin, linjaalin, kirjojen ja kirjoituspaperin kanssa, suorittaen, niinkuin minä havaitsin, viime puolen vuoden rätinkejä. Kun hän oli pannut kapiineet paikallensa yöksi, veti hän esiin huilunsa ja puhalsi sitä, siksi kuin melkein luulin, että hän vähitellen puhaltaisi koko olentonsa ylipään isoon reikään ja valuisi pois läppien aukoista.

Minä näen oman vähäisen olentoni käsi poskella istuvan noissa himmeästi valaistuissa huoneissa, kuunnellen Mr. Mell'in surullista soitantoa ja harjoitellen huomispäivän läksyjä. Minä näen, kuinka, kirjat suljettuina, yhä kuuntelen Mr. Mell'in surullista soitantoa, vaan kesken sitä kotinikin ääniä ja tuulen vonkunaa Yarmouth'in lakeilla, ja tunnen itseni kovin haikeamieliseksi ja hyljätyksi. Minä näen, kuinka menen levolle näissä tyhjissä huoneissa ja istun vuoteeni laidalla, itkien lohdutuksen sanaa Peggotyn suusta. Minä näen, kuinka aamulla astun portaita alas ja pitkästä, kamalasta portaitten akkunasta katselen koulukelloa, joka riippuu yhden ulkohuoneen harjasta, viirikukko yllä; ja kammon sitä aikaa, jolloin se soittaa J. Steerforth'ia ja muita työhön; joka ennustavassa pelossani on melkein yhtä hirvittävä kuin se aika, jolloin puujalka mies avaa ruosteisen portin ja laskee sisään kauhean Mr. Creakle'n. Minä en usko, että missäkään näissä asemissa olisin näyttänyt erittäin vaaralliselta, mutta kuitenkin kannoin yhä samaa varoitusta selässäni.

Mr. Mell ei puhunut koskaan paljon minulle, mutta ei myöskään ollut koskaan kova minulle. Minä luulen, että olimme toistemme hupilaisina, vaikka emme mitään haastelleet. Minä olen unhottanut mainita, että hän välisti puhui itsekseen, irvisteli, puristi nyrkkiänsä, kiristeli hampaitansa ja repi tukkaansa käsittämättömällä tavalla. Mutta hänellä oli nämät omituisuudet; aluksi ne peloittivat minua, mutta sitten minä pian totuin niihin.

KUODES LUKU.

Tuttavieni luku laajenee.

Minä olin viettänyt tällaista elämää noin kuukauden aikaa, kun puujalka mies alkoi nilkuttaa ympäri, köysiluuta ja vesisanko kädessään, josta päätin, että valmistuksia tehtiin Mr. Creakle'n ja poikien vastaanottoa varten. Minä en erehtynyt; sillä ennen pitkää saapui köysiluuta kouluhuoneeseen ja ajoi pois Mr. Mell'in ja minut, jotka oleskelimme missä vaan sopi ja koetimme tulla toimeen muutamit päivät tilaisuutta myöden; jona aikana lakkaamatta olimme kahden kolmen nuoren naisen tiellä, jotka olivat tuskin näyttäneet itseänsä ennen, ja liikuimme niin ehtimiseen keskellä pölyä, että minä aivastin melkein yhtä paljon, kuin jos Salem House olisi ollut iso nuuskarasia.

Eräänä päivänä ilmoitti Mr. Mell minulle, että Mr. Creakle'n oli määrä tulla kotiin sinä iltana. Illalla, teen jälkeen, kuulin minä, että hän oli saapunut. Ennen maatapanon aikaa puujalka mies nouti minua hänelle näytettäväksi.

Mr. Creakle'n osa rakennuksesta oli paljon mukavampi, kuin meidän, ja hänellä oli sievä, pikkuinen puutarha, joka näytti hupaiselta, kun tuli tuolta tomuiselta leikkitanterelta, joka oli semmoinen erämaan kappale, ettei mikään muu, kuin kameli taikka dromedari, olisi tuntenut itseänsä kodittuneeksi siellä. Minusta oli rohkeasti tehty, että vaan huomasi, kuinka miellyttävältä käytävä näytti, kun astuin vavisten Mr. Creakle'n luo; ja minä olin niin peloissani, kun minua johdatettiin hänen eteensä, että tuskin näin Mrs. Creakle'ä taikka Miss Creakle'ä (jotka olivat molemmat läsnä vierashuoneessa) taikka mitään muuta, kuin Mr. Creakle'n, tukevan gentlemanin, jolla oli joukko rippukoruja isoissa kellonperissään ja joka istui nojatuolissa, pullo ja lasi edessään.

"Vai niin!" sanoi Mr. Creakle. "Tämäkö se nuori gentilemani on, jonka hampaat ovat tylsennettävät! Käännä hänet ympäri".

Puujalka mies käänsi minut ympäri plakattia näyttääksensä, ja annettuaan kyllin aikaa sen täydelliseen tutkimiseen käänsi minut takaisin jälleen, että kasvoni olivat Mr. Creakle'ä kohden, ja asettui itse Mr. Creakle'n viereen. Mr. Creakle'n kasvot olivat tulipunaiset, hänen silmänsä erittäin pienet ja syvällä päässä; hänellä oli paksut suonet otsassa, vähäinen nenä ja iso leuka. Hän oli paljas keskeltä päätä, mutta hänellä oli muutamia kosteannäköisiä haivaleita, jotka alkoivat käydä harmaiksi ja olivat harjatut ylöspäin kummaltakin silmäkulmalta, että molemmat puolet yhtyivät otsalla. Mutta mikä enimmin koski huomiotani, oli se, ettei hänellä ollut mitään ääntä, vaan hän puhui kuiskaamalla. Se ponnistus, jota tämä vaati häneltä, taikka se tieto, että hän puhui tällä heikolla tavalla, teki hänen vihaiset kasvonsa niin paljon vihaisemmiksi ja hänen paksut suonensa niin paljon paksummiksi, kun hän puhui, ettei minua kummastuta, kun katson taaksepäin, että tämä hänen omituisuutensa tuntui minusta merkillisimmäksi hänessä.

"No", lausui Mr. Creakle. "Mitä tästä pojasta ilmoitetaan?"

"Ei ole vielä mitään häntä vastaan", vastasi puujalka mies. "Ei ole ollut mitään tilaisuutta".

Minusta näytti siltä, kuin Mr. Creakle olisi pettynyt toiveissansa. Minusta näytti siltä, kuin Mrs. ja Miss Creakle (joihin nyt loin silmäni ensi kerran ja jotka olivat molemmat laihat ja hiljaiset) eivät olisi pettyneet toiveissaan.

"Tule tänne, Sir!" lausui Mr. Creakle, viitaten minua.

"Tule tänne!" sanoi puujalka mies, toistaen viittausta.

"Minun on kunnia tuntea isä-puolesi", kuiskasi Mr. Creakle, tarttuen korvaani; "ja kunnon mies hän onkin ja mies, jolla on luja luonne. Hän tuntee minut, ja minä tunnen hänet. Tunnetko *sinä* minua? Hei!" lausui Mr. Creakle, nipistäen minua korvasta julmalla leikinteolla.

"Ei vielä, Sir", vastasin minä, vetäytyen takaisin tuskasta.

"Eikö vielä? Hei!" kertoi Mr. Creakle. "Mutta saat pian tuntea. Hei!"

"Saat pian tuntea. Hei!" toisti puujalka mies. Minä huomasin jälestäpäin, että hän voimakkaalla äänellensä tavallisesti tulkitsi Mr. Creakle'n sanoja pojille.

Minä olin kovasti peloissani ja sanoin, että toivoin sitä, jos hän suvaitsi. Minusta tuntui koko tämän ajan, kuin korvani olisi palanut; hän nipisti sitä niin kovasti.

"Minä kerron sinulle, mitä minä olen", kuiskasi Mr. Creakle, hellittäen viimein korvastani semmoisella jäähyväispuuristuksella, joka ajoi vedet silmiini. "Minä olen Tatari".

"Tatari", sanoi puujalka mies.

"Kun minä sanon, että teen jonkun asian, teen minä sen", lausui Mr. Creakle; "ja kun sanon, että minä tahdon jonkun asian tehdyksi, tahdon minä sen tehdyksi".

"Tahdon jonkun asian tehdyksi, tahdon minä sen tehdyksi", toisti puujalka mies.

"Minä olen jyrkkä luonnoltani", lausui Mr. Creakle. "Se se on, mitä *minä* olen. Minä teen velvollisuuteni. Se se on, mitä *minä* teen. Jos lihani ja vereni — hän katseli tätä sanoessaan Mrs. Creakle'ä, — nousee minua vastaan, ei se ole minun lihani eikä vereni. Minä hylkään ne. Onko tuo mies", sanoi hän puujalka miehelle, "taas käynyt täällä?"

"Ei", kuului vastaus.

"Ei", lausui Mr. Creakle. "Hänellä on enemmän järkeä. Hän tuntee minut. Antakaat hänen pysyä poissa", sanoi Mr. Creakle, lyöden kättänsä pöytään ja katsellen Mrs. Creakle'ä, "sillä hän tuntee minut. Nyt sinä olet myöskin ruvennut tuntemaan minua, nuori ystäväni, ja saat mennä. Vie hänet pois".

Minä olin hyvin iloinen, kun minua käskettiin pois, sillä Mrs. ja Miss Creakle pyyhkivät molemmat silmiänsä, ja minun oli yhtä paha olla heidän puolestaan, kuin itsenikin puolesta. Mutta minulla oli pyyntö mielessäni, joka koski minua niin likeltä, etten voinut olla sitä esiin tuomatta, vaikka kummastelin omaa rohkeuttani:

"Jos suvaitsette, Sir —"

Mr. Creakle kuiskasi: "hah? Mitä tämä on?" ja loi silmänsä minuun, niinkuin hän olisi tahtonut polttaa minut poroksi niillä.

"Jos suvaitsette, Sir", änkytin minä, "sallittaisiinko minun (minä olen kovasti suruissani siitä, Sir, mitä minä tein) ottaa pois tämä kirjoitus, ennenkuin pojat tulevat takaisin —"

Oliko se täyttä totta Mr. Creakle'n puolelta vai tahtoiko hän vaan peloittaa minua, en tiedä, mutta hän ryntäsi niin kiivaasti ylös tuoliltansa, että minä tuota pikaa peräydyin puujalka miehen saattoa odottamatta enkä pysähtynyt yhtään, ennenkuin pääsin omaan makuuhuoneeseeni, jossa minä, kun huomasin, ettei minua ajettu takaa, menin levolle, kun aika tuli, ja makasin vavisten pari kolme tuntia.

Seuraavana aamuna palasi myöskin Mr. Sharp. Mr. Sharp oli ensimmäinen opettaja ja korkeampi, kuin Mr. Mell. Mr. Mell aterioitsi poikien kanssa, mutta Mr. Sharp söi päivällisensä ja illallisensa Mr. Creakle'n pöydässä. Hän oli minusta hento, hienon-näköinen gentlemani, jolla oli jokseenkin iso nenä ja joka piti päätänsä kallella, niinkuin se olisi ollut vähän liika raskas hänelle. Hänen tukkansa oli hyvin kiiltävä ja kihara; mutta jo ensimmäinen poika, joka palasi, kertoi minulle, että se oli peruukki (jota toinen oli ennen käyttänyt, *hän* sanoi), ja että Mr. Sharp joka lauantai-ilta kävi sitä käherryttämässä.

Se ei ollut kukaan muu, kuin Tommy Traddles, joka antoi minulle tämän tiedon. Hän oli ensimmäinen poika, joka palasi. Hän esitteli itseänsä ilmoittamalla, että minä löytäisin hänen nimensä oven oikeanpuolisessa kulmassa ylimmän telkimen kohdalla; jolloin minä sanoin: "Traddles?" johon hän vastasi: "sama mies", ja käski minun antaa täydellisen kertomuksen itsestäni ja perheestäni.

Se oli onni minulle, että Traddles ensiksi tuli takaisin. Minun plakatini huvitti häntä niin suuresti, että hän säästi minulta sekä paljastamisen että salaamisen vaivan, sillä hän esitteli minut jok'ikiselle pojalle, joka palasi, suurelle tai pienelle, heti tämän tullessa, tällä tapaa: "katso tänne. Tässä on jotakin lystillistä!" Onni oli sekin, että suurempi osa pojista palasi alakuloisina eivätkä pitäneet niin pahaa menoa minun kanssani, kuin olin odottanut. Tosin muutamat heistä tanssivat ympärilläni, niinkuin hurjat Indianit, eivätkä useimmat voineet vastustaa kiusausta, vaan teeskelivät, niinkuin minä olisin ollut koira, taputtelivat ja hyväilivät minua, ett'en purisi, ja sanoivat: "maahan, Sir!" ja nimittivät minua Towzer'iksi.[14] Tämä tietysti hämmensi minua, kun oli niin monta outoa, ja maksoi minulle muutamia kyyneliä, mutta ylipäänsä kävi paljon paremmin, kuin olin edeltäpäin luullut.

Minua ei kuitenkaan katsottu varsinaisesti kouluun otetuksi, ennenkuin J. Steerforth oli saapunut. Tämän pojan eteen, jota pidettiin kovin oppineena ja joka oli hyvin kaunis ja ainakin puolen kymmenkuntaa vuotta minua vanhempi, vietiin minä, niinkuin tuomarin eteen. Jossakin vajassa leikkitanterella kyseli hän minulta tarkkaan kaikkia, mitä rangaistukseeni koski, ja suvaitsi lausua ajatuksensa siitä, sanoen, että se oli "julkinen häpeä"; josta minä jäin iki-kiitolliseksi hänelle.

"Paljonko rahaa sait, Copperfield?" kysyi hän, kävellen vieressäni, kun hän oli suorittanut asiani näillä sanoilla.

Minä sanoin hänelle: seitsemän shillingiä.

"Sinun olisi parempi antaa ne minun talteeni", lausui hän. "Sinä saat ainakin antaa, jos tahdot. Sinun ei tarvitse, jollet tahdo".

Minä kiirehdin suostumaan hänen ystävälliseen ehdoitukseensa, avasin Peggotyn kukkaron ja käänsin sen ylös alaisin hänen käteensä.

"Tahdotko käyttää niistä jotakin nyt?" kysyi hän minulta.

"Ei, kiitoksia", vastasin minä.

"Sinä saat, jos tahdot, sinä tiedät sen", lausui Steerforth. "Sano sananen vaan".

"Ei, kiitoksia, Sir", toistin minä.

"Sinun tekisi ehkä mieli panna pari shillingiä taikka niin menemään ja heti ostaa pullo marjaviiniä makuuhuoneeseen?" kysyi Steerforth. "Sinä kuulut minun makuukuntaani, näen minä".

Tämä tosin ei ollut joutunut mieleeni ennen, mutta minä sanoin: "kyllä, minä tahtoisin".

"Hyvä!" vastasi Steerforth. "Sinä kai mielelläsi panet toisen shillingin taikka niin mantelikakkuihin?"

Minä sanoin: "kyllä, sitäkin tahtoisin".

"Ja yhden shillingin taikka niin korppuihin, ja yhden hedelmiin, kuinka?" lausui Steerforth. "Kuuleppa, pikku Copperfield, sinä käyt reippaasti asiaan käsiksi!"

Minä hymyilin, koska hän hymyili, mutta olin myöskin vähän levoton sydämessäni.

"Hyvä!" lausui Steerforth. "Meidän täytyy saada niitä riittämään niin pitkälle, kuin mahdollista; siinä kaikki. Minä teen, mitä suinkin voin sinua varten. Minä saan mennä ulos, kun haluttaa, ja minä tuon salaa koko säntin". Näin puhuttuaan pisti hän rahat taskuunsa ja käski ystävällisesti minun olla levollisena; hän lupasi toimittaa, että kaikki kävisi oikein.

Hän piti puheensa, kun vaan kaikki olisi ollut oikein, mutta minua salaisesti aavisti, että melkein kaikki oli väärin — sillä minä pelkäsin, että se oli äitini kahden puolikruunun haaskaamista — vaikka olin tallettanut sen paperipalasen, johon rahat olivat käärityt: joka oli kallis säästö. Kun menimme ylikerrokseen makaamaan, toi hän esiin koko seitsemän shillingin arvon ja levitti sen vuoteelleni kuutamassa, sanoen:

"Kas tuossa, pikku Copperfield; ja kuninkaallisen aterian oletkin saanut!"

Minun oli mahdoton ajatella, että itse, tällä elämän ijälläni, isännöitsisin tässä juhlassa, kun Steerforth oli läsnä; minun käteni värisi, kun vaan ajattelin sitä. Minä pyysin, että hän suvaitsisi olla esimiehenä; ja kun muut pojat, jotka olivat samassa huoneessa, kannattivat tätä esitystä, suostui hän siihen ja istui minun pää-alaiselleni, josta hän jaeskeli ruokia — aivan tasapuolisesti, se minun täytyy sanoa — ja anniskeli marjaviiniä vähäisellä jalattomalla lasilla, joka oli hänen omansa. Mitä minuun tulee, minä istuin hänen vasemmalla puolellaan, ja toiset olivat sijoittuneet meidän ympärillemme lähimmäisille vuoteille ja lattialle.

Kuinka hyvin minä muistan, kuinka istuimme siellä, puhuen kuiskuttamalla, taikka oikeammin sanoen, kuinka he puhuivat ja minä kunnioituksella kuuntelin; kuinka kuunvalo virtasi kappaleen matkaa huoneeseen, maalaten vaaleata akkunaa lattialle, mutta suurempi osa meistä istui pimeässä, paitsi kun

Steerforth pisti tulitikun fosforirasiaan, kun hänen tarvitsi katsoa jotakin pöydältä, ja vuodatti sinisen, heti katoavan valon meidän ylitsemme! Omituinen, mystillinen tunne, jonka pimeys synnytti, pitojen salaisuus ja se kuiskaava ääni, jolla kaikki sanottiin, valloittaa minut jälleen ja minä kuuntelen kaikkia, mitä he kertovat minulle, epäselvällä juhlallisuuden ja kammon tunteella, joka tekee minut iloiseksi, koska he ovat kaikki niin likellä, ja peloittaa minua (vaikka olen nauravinani), kun Traddles sanoo näkevänsä aaveen nurkassa.

Minä kuulin jos jotakin koulusta ja kaikista siihen koskevista asioista. Minä kuulin, ettei Mr. Creakle ilman syyttä väittänyt olevansa Tatari; että hän oli mitä tylyimpiä ja ankarimpia opettajia; että hän huimi ympärillensä, oikealle ja vasemmalle, joka päivä elämässään, hyökäten poikien kimppuun, niinkuin ratsas-soturi, ja hakaten joukkoa armahtamatta; ettei hän itse osannut mitään muuta, kuin hakata, vaan oli taitamattomampi (J. Steerforth sanoi), kuin alimmainen poika koulussa; että hän oli useita vuosia takaperin pitänyt vähäistä humala-kauppaa Borough'issa, mutta ruvennut opettajan virkaan, kun hän oli joutunut häviöön kaupallansa ja tuhlannut pois Mrs. Creakle'n rahat; ynnä koko joukon samanlaisia asioita, joita he kummastukseksi tiesivät.

Minä kuulin, että puujalka mies, jonka nimi oli Tungay, oli kovakiskoinen barhari, joka ennen oli ollut avullisna humala-kaupassa, mutta joutunut kouluttajan ammattiin Mr. Creakle'n kanssa, koska, niinkuin pojat arvelivat, hän oli taittanut jalkansa Mr. Creakle'n palveluksessa ja toimittanut paljon konnantoita hänelle sekä tiesi hänen salaisuutensa. Minä kuulin, että Tungay katsoi koko laitosta, opettajia ja poikia, paitsi Mr. Creakle'ä, luonnollisiksi vihollisiksensa, ja että hänen ainoa ilonsa mailmassa oli, kun hän sai olla äreä ja häijy. Minä kuulin, että Mr. Creakle'llä oli ollut poika, joka ei ollut Tungay'n ystävä ja joka, aputoimittajana koulussa, oli kerta moittinut isäänsä jossakin tilaisuudessa, jolloin harjoitettiin liian kovaa kuria, ja joka lisäksi luultiin vastustaneen sitä tapaa, jolla hänen isänsä kohteli hänen äitiänsä. Minä kuulin, että Mr. Creakle oli tästä syystä ajanut hänet pois; ja että Mrs. ja Miss Creakle siitä saakka olivat olleet surullisina ja alakuloisina.

Mutta suurin ihme, jonka kuulin Mr. Creakle'stä, oli se, että koulussa oli yksi poika, johon hän ei tohtinut koskaan kajota, ja että tämä poika oli J. Steerforth. Steerforth itse vakuutti asiaa todeksi, kun sitä kerrottiin, ja sanoi, että hän tahtois nähdä Mr. Creakle'n yrittävän sitä. Kun joku säyseä poika (se en ollut minä) kysyi häneltä, mitä hän tekisi, jos hän näkisi Mr. Creakle'n yrittävän, pisti hän tulitikun fosforirasiaan, että se vuodattaisi valoa hänen vastauksensa ylitse, ja sanoi, että hän löisi häntä otsaan ja kaataisi hänet maahan sillä seitsemän shillingin ja kuuden pennyn lakki-pullolla, joka aina oli kaminin-reunuksella. Me istuimme hetken aikaa pimeässä melkein hengittämättä.

Minä kuulin, että Mr. Sharp'illa ja Mr. Mell'illä luultiin kummallakin olevan huono palkka; ja että, kun oli sekä lämmintä että kylmää ruokaa Mr. Creakle'n päivällispöydällä, aina odotettiin, että Mr. Sharp sanoisi mieluisammin tahtovansa kylmää; jota J. Steerforth, joka oli ainoa poika, joka söi yhdessä perheen kanssa, myöskin vakuutti todeksi. Minä kuulin, ettei Mr. Sharp'in peruukki sopinut hänen päähänsä; ja ettei hänen tarvinnut heiskaroita — toinen sanoi teiskaroita — siitä, sillä hänen oma punainen tukkansa näkyi varsin selvästi sen alta.

Minä kuulin, että eräs poika, jonka isä oli hiilikauppias, kävi koulua hiilirätingin maksuksi ja nimitettiin sen vuoksi "vaihto-laskuksi", joka nimi oli lainattu aritmetikasta, koska se osoitti tätä sopimusta. Minä kuulin, että pöytä-olut oli ryöstö vanhemmilta, ja puddingi petos. Minä kuulin, että oli yleinen ajatus koulussa, että Miss Creakle oli rakastunut Steerforth'iin; ja minä olen varma, että kun istuin pimeässä ja ajattelin Steerforth'in miellyttävää ääntä, kauniita kasvoja, sukevaa käytöstä ja kiharaa tukkaa, minä

katsoin sitä hyvin mahdolliseksi. Minä kuulin, ettei Mr. Mell ollut mikään paha mies, mutta ettei hänellä ollut kuutta pennyä, jolla hän kostuttaisi itseänsä; ja ettei ollut mitään epäilystä, että vanha Mrs. Mell, hänen äitinsä, oli yhtä köyhä, kuin Job. Mieleepi joutui silloin aamiaiseni ja se, joka oli kuulunut niinkuin "minun Charley'ni!" mutta minä olin, minä muistan sen ilolla, siinä kohden mykkä kuin hiiri.

Näitten kaikkien ja useampien muitten asiain kuuleminen kesti kotvan kauemmin, kuin pidot itse. Suurempi osa pojista oli pannut maata heti, kuin syöminen ja juominen oli loppunut; ja me, jotka olimme puoleksi riisuttuina jääneet kuiskailemaan ja kuuntelemaan, lähdimme viimein mekin levolle.

"Hyvää yötä, pikku Copperfield", sanoi Steerforth, "minä pidän tästälähin huolta sinusta".

"Sinä olet kovin hyvä", vastasin minä kiitollisena. "Minä olen suuressa kiitollisuuden velassa sinulle".

"Sinulla ei ole mitään sisarta, onko?" kysyi Steerforth haukotellen.

"Ei", vastasin minä.

"Se on paha", sanoi Steerforth. "Jos sinulla olisi ollut, olisin luullut häntä sieväksi, kainoksi, pikkuiseksi, kirkassilmäiseksi tytöksi. Minä olisin mielelläni ruvennut hänen tuttavakseen. Hyvää yötä, pikku Copperfield".

"Hyvää yötä, Sir", minä vastasin.

Minä ajattelin häntä hyvin paljon, kun olin mennyt levolle, ja nousin vuoteessani, minä muistan sen, katsellakseni häntä, kun hän makasi kuutamassa, nuot kauniit kasvot käännettyinä ylöspäin ja pää luontevasti nojauten käsivarteen. Hän oli etevä olento minun silmissäni; tämä oli tietysti syy, miksi yhä ajattelin häntä. Ei mikään peitetty tulevaisuus himmentänyt häntä kuun säteissä. Ei mikään varjokas jälki jäänyt häneltä siihen puutarhaan, jossa uneksin käveleväni koko yön.

SEITSEMÄS LUKU.

Ensimmäinen lukukauteni Salem House'ssa.

Koulunkäynti alkoi täydellä todella seuraavana päivänä. Syvästi vaikutti minuun, minä muistan sen, kun kouluhuoneen kohisevat äänet yhtäkkiä vaikenivat, kuin kuolema, ja Mr. Creakle astui sisään aamiaisen jälkeen ja seisoi oven suussa, katsellen meitä, niinkuin jättiläinen sadussa katselee vankejansa.

Tungay seisoi Mr. Creakle'n vieressä. Hänellä ei ollut mielestäni mitään syytä niin rajusti huutaa "hiljaa!" sillä ei pojista kukaan hiiskunut mitään eikä hievahtanut paikaltansa.

Mr. Creakle nähtiin ja Tungay kuultiin puhuvan seuraavalla tavalla:

"Nyt, pojat, on uusi lukukausi. Pitäkää huolta siitä, mitä toimitatte tällä ajalla. Neuvoni on, että virkeästi ryhdytte läksyihinne, sillä minä aion virkeästi ryhtyä rangaistukseen. Minä en aio helpoittaa. Se ei auta, että hierotte itseänne; te ette voi hieroa pois niitä merkkejä, joita minä annan teille. Nyt työhön, joka poika!"

Kun tämä kauhea alkupuhe oli ohitse, ja Tungay oli nilkuttanut ulos jälleen, tuli Mr. Creakle siihen paikkaan, jossa minä istuin ja sanoi minulle, että, jos minä olin mainio puria, hänkin oli mainio puria. Sitten hän näytti minulle ruokokepin ja kysyi minulta, mitä *tästä* hampaasta arvelin? Oliko se terävä hammas, hei? Oliko se kaksoishammas, hei? Oliko sillä pitkä kärki, hei? Puriko se, hei? Puriko se? jokaiselta kysymykseltä antoi hän minulle aika läimähyksen, että väänneksin tuskasta. Näin minä sangen pian vihittiin Salem House'n jäseneksi (niinkuin Steerforth sanoi), ja kiristettiin sangen pian kyyneliä silmistäni.

Tällä en pyydä sanoa, että nämät olivat mitään erityisiä kunnian-osoituksia, joita ainoastaan minulle jaettiin. Päinvastoin sai suuri joukko pojista (erittäinkin pienemmät) niistä osansa, kun Mr. Creakle kävi ympäri kouluhuonetta. Puoli kokonaisesta koululaitoksesta väänneksi ja itki, ennenkuin päivän työ alkoi; ja kuinka paljon siitä oli väänneksinyt ja itkenyt, ennenkuin päivän työ oli ohitse, sitä en todella uskalla mainita, ettei luultaisi minun liioittelevan.

Minä en usko, että koskaan on löytynyt ketään ihmistä, jolla oli enemmän iloa virastaan, kuin Mr. Creakle'llä, Poikien piekseminen oli hänestä yhtä mieluista, kuin kovan ruokahalun tyydyttäminen. Minä tiedän, että hänen oli erittäin vaikea vastustaa lyllyräisiä poikia; että oli jonkunlainen lumous semmoisissa, joka teki hänet levottomaksi, siksi kuin hän oli pyältänyt ja merkinnyt niitä kunakin päivänä. Minä olin itse lyllyräinen, ja minun on syytä tietää se. Kun ajattelen sitä miestä nyt, kuohuu vereni häntä vastaan samalla tasapuolisella harmilla, jota tuntisin, jos olisin voinut tietää kaikki hänestä, hänen vallassansa koskaan olematta; mutta se kuohuu tulisesti, koska tiedän, että hän oli kelvoton peto, jolla ei ollut enemmän oikeutta siihen suureen luottamukseen, jota hänelle osoitettiin, kuin suur'amiralin tai

pääkenraalin virkaan: kumpaisessakin näissä viroissa olisi hän luultavasti tehnyt äärettömän paljon vähemmän vahinkoa.

Me kurjat, vähäiset armottoman epäjumalan lepyttäjät, kuinka alhaiset me olimme hänen edessään! Mikä astuminen ulos mailmaan se minusta nyt on, takaisin katsoessani, kun olimme niin halvat ja nöyrät semmoiselle miehelle, jolla oli hänen omituisuutensa ja vaatimuksensa!

Tässä istun pulpetin luona jälleen, pitäen vaaria hänen silmästänsä — nöyrästi pitäen vaaria hänen silmästänsä, kun hän linjoittaa luvunlaskukirjaa toiselle uhrille, jonka käsiä juuri sama linjaali vastikään on latistanut ja joka nenäliinallaan koettaa pyyhkiä pois kipua. Minulla on paljon tekemistä. Minä en pidä vaaria hänen silmästänsä laiskuudesta, vaan sen vuoksi, että luonnottomasti vetäydyn sen puoleen, pelolla halaten tietää, mikä hänen lähin työnsä on ja minunko on vuoroni kärsiä vai jonkun muun. Minun takanani kokonainen rivi pieniä poikia katselee myöskin yhtä hartaasti häntä. Minä luulen, että hän tietää sen, vaikka hän ei ole sitä tietävinänsä. Hän kieristelee kasvojansa kauheasti, kun hän linjoittaa tuota luvunlaskukirjaa; ja nyt hän luo silmänsä sivullepäin riviämme myöden alas ja me notkistumme kaikki kirjojamme kohden ja vapisemme. Silmänräpäys jälestäpäin katselemme häntä taas. Joku onneton, joka on havaittu syylliseksi virheelliseen laskuun, lähestyy käskystä häntä. Rikollinen änkyttää jotakin puollustukseen ja tunnustaa päättäneensä tehdä paremmin huomenna. Mr. Creakle laskee jonkun pilapuheen, ennenkuin hän lyö häntä, ja me nauramme sitä — me viheliäiset, pienet koirat, me nauramme, mutta kasvomme ovat harmaat, kuin tuhka, ja sydämemme ovat vajonneet saappaisimme.

Tässä istun pulpetin luona jälleen eräänä helteisenä kesä-iltana. Korvissani humisee ja suhisee, niinkuin pojat olisivat yhtä monta lihakärpästä. Puoli-kylmä rasva ku'ottaa minua (me söimme päivällistä tunti tai kaksi takaperin), ja pääni on raskas, kuin lyijy. Minä antaisin koko mailman, kun vaan saisin nukkua. Minä istun ja katselen Mr. Creakle'ä, räpyttäen silmiäni hänelle, kuin vähäinen tarhapöllö. Kun uni valloittaa minut hetkeksi, haamottaa hän kuitenkin edessäni torkuksissani, noita luvunlaskukirjoja linjoittaissaan, siksi kuin hän hiljaisesti hiipii taakseni ja punaisella juomulla poikki selkäni herättää minut selvempään tietoon itsestänsä.

Tässä olen leikkitanterella, ja Mr. Creakle lumoo yhä silmäni, vaikk'en näe häntä. Se akkuna, jonka vieressä tiedän hänen syövän päivällistänsä, edustaa häntä, ja minä katselen sitä hänen sijastaan. Jos hän näyttää kasvonsa likellä sitä, saavat minun kasvoni rukoilevan ja alamaisen muodon. Jos hän katsoo ulos siitä, pysähtyy rohkein poika (paitsi Steerforth) keskellä huutoansa eli räikkinäänsä ja muuttuu totiseksi. Eräänä päivänä särkee Traddles (kaikkein onnettomin poika mailmassa) sattumalta tämän akkunan pallollansa. Minua värisyttää tänä hetkenä, kun näen sen tapahtuvan ja tiedän, että pallo on poukahtanut Mr. Creakle'n pyhään päähän.

Traddles parka! Kapeassa, taivaansinisessä puvussaan, joka teki hänen käsivartensa ja säärensä Saksan makkaran tai hedelmäpuddingin näköiseksi, oli hän kaikista pojista iloisin ja onnettomin. Häntä kepitettiin aina — minä luulen, että häntä kepitettiin jok'ikinen päivä sillä lukukaudella, paitsi yksi lupamaanantai, jolloin häntä hutkittiin ainoastaan linjaalilla molemmille käsille — ja hän aikoi aina kirjoittaa siitä sedällensä, mutta ei tehnyt sitä koskaan. Hän laski päänsä vähäksi aikaa pulpetia vastaan, virkistyi tavalla taikka toisella, alkoi jälleen nauraa ja piirsi taulunsa luurankoja täyteen, ennenkuin hänen silmänsä olivat kuivat. Ensiksi minä kummastelin, mitä lohdutusta Traddles'illa oli luurankojen piirtämisestä, ja pidin häntä vähän aikaa jonkunlaisena eremitinä, joka näitten kuolevaisuuden vertauskuvien kautta muistutti itsellensä, ettei kepitämistä voinut kestää ijankaikkisesti. Mutta luultavasti hän teki sitä vaan sen vuoksi, että ne olivat helpot piirtää eivätkä tarvinneet mitään kasvonjuonteita.

Hän oli oikein kunnon poika, tämä Traddles, ja arveli, että poikien pyhin velvollisuus oli keskinäisesti auttaa toisiaan. Hän sai useasti kärsiä tämän vuoksi, erittäinkin kerran, Kun Steerforth nauroi kirkossa, mutta suntio luuli, että se oli Traddles, ja talutti hänet ulos. Minä näen vielä, kuinka hän vartioittuna astuu pois ja seurakunta pilkallisesti katselee häntä. Hän ei koskaan sanonut, kuka todellinen pahantekijä oli, vaikka häntä seuraavana päivänä suomittiin siitä ja häntä pidettiin vankeudessa niin monta tuntia, että, kun hän tuli ulos, hänen latinainen sanakirjansa kihisi, kuin kirkkotarha, luurangoista. Mutta hänellä oli palkintonsa. Steerforth sanoi, ettei Traddles ollut mikään kielikello, ja tämä oli meidän kaikkien mielestämme korkein kiitoslause. Minä puolestani olisin tahtonut kestää sangen kovia (vaikka en ollut likimainkaan niin urhoollinen, kuin Traddles, enkä liioin niin vanha), semmoista palkintoa saadakseni.

Elämäni suuria näkyjä oli se, kun sain nähdä Steerforth'in käsitysten Miss Creakle'n kanssa käyvän kirkolle meidän edellämme. Minä en katsonut Miss Creakle'ä pikku Em'lyn vertaiseksi kauneuden puolesta enkä minä rakastanut häntä (minä en uskaltanut); mutta hän oli mielestäni erinomaisen viehättävä nuori lady, joka hienon käytöksen puolesta voitti kaikki. Kun Steerforth, valkoisiin housuihin puettuna, kantoi hänen parasolliansa, tunsin minä itseni ylpeäksi siitä, että olin tuttava Steerforth'in kanssa, ja uskoin, ettei Miss Creakle voinut muuta, kuin kaikesta sydämestään jumaloita häntä. Mr. Sharp ja Mr. Mell olivat molemmat arvokkaita henkilöitä minun silmissäni; mutta Steerforth oli heidän rinnallansa niinkuin aurinko kahden tähden rinnalla. Steerforth suojeli minua yhä ja oli varsin hyödyllinen ystävä, kosk'ei kukaan tohtinut ahdistaa sitä, jota hän kunnioitti suosiollansa. Hän ei voinut — taikka hän ei ainakaan koettanut — puollustaa minua Mr. Creakle'ä vastaan, joka oli kovin ankara minulle; mutta milloin hyvänsä minua oli kohdeltu tavallista pahemmin, sanoi hän aina minulle, että minä olisin tarvinnut vähän hänen rohkeudestaan sekä ettei hän itsekään olisi kestänyt sitä, jolla hän mielestäni koetti kehoittaa minua ja jota katsoin hyvin ystävällisesti tehdyksi hänen puoleltaan. Mr. Creakle'n ankaruudesta oli yksi etu, mutta vaan yksi etu. Hän huomasi, että plakatini oli hänen tiellänsä, kun hän astui edestakaisin sen penkin takana, jossa minä istuin, ja ohitse mennessään tahtoi sivahuttaa minua; tästä syystä se pian otettiin pois, enkä minä nähnyt sitä sen koommin.

Satunnainen seikka lujitti Steerforth'in ja minun ystävyystäni semmoisella tavalla, joka täytti mieleni suurella ylpeydellä ja tyytyväisyydellä, vaikka siitä välisti oli vähän haittaakin. Tapahtui kerta, kun hän suvaitsi puhutella minua leikkitanterella, että minä rohkenin huomauttaa, kuinka joku asia taikka ihminen — minä en muista nyt, mikä oli jonkun asian tai ihmisen kaltainen Peregrine Pickle:ssä. Hän ei puhunut mitään sillä kertaa; mutta kun illalla menin levolle, kysyi hän minulta, oliko minulla sitä kirjaa.

Minä sanoin hänelle: ei, ja selitin, kuinka olin joutunut lukemaan sitä ja kaikkia noita muita kirjoja, joita olen maininnut.

"Ja muistatko sinä niitä?" kysyi Steerforth.

"Kyllä", vastasin minä; minulla oli hyvä muisti, ja minä luulin muistavani ne varsin hyvin.

"Jos niin on, sanon minä sinulle jotain, pikku Copperfield", lausui Steerforth; "sinun pitää kertoa ne minulle. Minä en saa unta ennenkuin myöhään illalla ja aamuisin herään jotenkin varhain. Me juttelemme ne kaikki järjestänsä. Me pidämme muutamia säännöllisiä Tuhat-yhden Yön iltoja".

Minä olin erittäin mielissäni tästä päätöksestä, ja me rupesimme juuri samana iltana panemaan sitä toimeen. Kuinka minä menettelin lempi-kirjailiaini suhteen, niitä esitellessäni, ei minun ole tilaisuus sanoa enkä minä tahtoisii ollenkaan sitä tietää; mutta minä uskoin lujasti heitä, ja minulla oli tietääkseni teeskelemätön, totinen tapa kertoa, mitä kerroin; jotka omituisuudet saattivat jokseenkin pitkälle.

Vastus oli siinä, että usein iltaisin olin unissani taikka alakuloinen ja haluton jatkamaan kertomusta, ja silloin se oli oikein kova työ, mutta se piti tehtämän; sillä tietysti ei sopinut ajatellakaan, että minä olisin pettänyt Steerforth'in toiveet tai pahoittanut hänen mieltänsä. Aamuisin myöskin, kun tunsin itseni väsyneeksi ja yhden tunnin lepo lisäksi olisi tuntunut hyvältä, oli vaivaloista tulla herätetyksi, niinkuin sultaninna Scheherazade, ja pakoitetuksi pitkälliseen kertomukseen, ennenkuin aamukello soi; mutta Steerforth oli jyrkkä päätöksessään, ja kun hän palkinnoksi selitti minulle luvunlaskun esimerkkejäni ja aineitani ja kaikenlaista muuta, joka oli liian vaikeata minulle, en minä hävinnyt kaupassa. Sallikaat minun kuitenkin tehdä oikeutta itselleni. Ei mikään oman edun eli itsekkäisyyden syy vaikuttanut minuun eikä mikään pelko hänen suhteensa taivuttanut minua. Minä ihmettelin ja rakastin häntä, ja hänen hyväksymisessään oli palkkaa kyllä. Se oli niin kallis minulle, että vieläkin muistan näitä joutavia asioita kirvelevällä sydämellä.

Steerforth ajatteli myöskin muita ja osoitti tätä ajattelevaisuuttansa yhdessä erityisessä asiassa semmoisella järkähtämättömällä tavalla, joka, pelkään minä, tuotti Tantalin tuskia Traddles raukalle ja muille pojille. Peggoty'n luvattu kirje — kuinka lohduttava se kirje oli! — saapui, ennenkuin lukukausi oli monen viikon vanha, ja sen muassa kakku oikeassa orangien pesässä ynnä kaksi pulloa esikköisviiniä, Nämät aarteet minä laskin, niinkuin sulasta velvollisuudesta, Steerforth'in jalkojen juureen ja pyysin häntä jakelemaan niitä.

"Noh, minä sanon sinulle jotain, pikku Copperfield", hän lausui: "viini säästetään kurkkusi kastimeksi, kun juttelet".

Minä punehduin tästä tuumasta ja pyysin ujosti, ettei hän ajattelisi sitä. Mutta hän sanoi havainneensa, että ääneni oli välisti käheä — hieman kariseva, niin hän juuri sanoi — ja viiniä pitäisi, jok'ikistä pisaraa, käyttää mainittuun tarkoitukseen. Viini siis lukittiin hänen arkkuunsa, hän laski sitä itse vähäiseen pulloon ja tarjosi siitä minulle korkkiin pistetyn kynän kautta, kun hän luuli minun tarvitsevan virvoitusta. Välisti, kun hän tahtoi sitä erinomaiseksi, oli hän niin hyvä ja pusersi orangin mehua siihen taikka sekoitti siihen inkeväriä tai pari pisaraa pipar-minttua; ja vaikk'en voi väittää, että maku näistä kokeista parani taikka että tämä oli juuri se rohto, jonka olisi valinnut vatsansa vahvistukseksi, join minä sitä kiitollisuudella viimeiseksi illalla ja ensimmäiseksi aamulla ja painoin erittäin mieleeni hänen huolenpitonsa.

Minusta näyttää kuin olisimme tarinoinneet kuukausia Peregrine'stä ja kuukausia lisäksi muista samanlaisista. Liittomme ei koskaan hajonnut jutun puutteesta, siitä olen varma, ja viiniä kesti melkein yhtä kauan, kuin ainetta. Traddles parka, — minun on mahdoton muistella tätä poikaa muulla lailla, kuin että minua kummallisella tavalla naurattaa ja vedet tulevat silmiini — oli ylipäänsä jonkunlaisena köörinä; hän oli vavahtelevinansa ilosta hupaisissa paikoissa ja pelkoon menehtyvinänsä kertomuksen kamalissa kohdissa. Tämä häiritsi minua sangen usein. Yksi hänen parhaita leikinlaskujansa oli, kun hän vakuutti, ettei hän voinut pidättää hampaitansa kalisemasta kertaakaan, jolloin vaan alguazilia[15] mainittiin Gil Blas'in merkillisissä seikoissa; ja minä muistan, kuinka tämä onneton pilantekiä, kun Gil Blas kohtasi rosvoapäällikön Madridissa, kauhusta joutui semmoisiin kuumeen pudistuksiin, että Mr. Creakle, joka kierteli käytävässä, kuuli sen ja pieksi häntä aika lailla säännöttömästä käytöksestä makuuhuoneessa.

Mitä hyvänsä minussa oli romantillista ja haaveksivaista, kasvoi tästä alinomaisesta kertomisesta pimeässä; ja siihen katsoen tämä toimi ei liene ollut aivan terveellinen minulle. Mutta se asia, että minua hellittiin huoneessani, niinkuin jonkunlaista leikkikalua, sekä se tieto, että tätä minun taitoani kehuttiin poikien joukossa ja minä sen kautta herätin paljon huomiota, vaikka olin kaikista nuorin, kehoitti minua

ponnistuksiin. Semmoisessa koulussa, jota hallitaan pelkällä julmuudella, ei ole luultavaa, että paljon opitaan, johdattipa sitä joku houkkio tai ei. Minä luulen, että pojat meidän koulussa enimmiten olivat niin taitamattomia, kuin koulupoikien juuri sopi olla; heitä hoputettiin ja kuritettiin liiaksi, etteivät saattaneet oppia järin paljon; he eivät voineet edistyä paremmin, kuin kukaan muukaan edistyi semmoisessa elämässä, joka on täynnä alinomaisia vastuksia, tuskia ja vaivoja. Mutta minun vähäinen turhamielisyyteni ja Steerforth'in apu yllyttivät minua tavalla taikka toisella eteenpäin; ja vaikk'ei se varjellut minua paljon, jos ensinkään, rangaistuksesta, teki se minut, siellä ollessani, poikkeukseksi yleisestä joukosta, koska minä kuitenkin vakaasti noukin niitä näitä tiedon muruja.

Tässä asiassa auttoi Mr. Mell minua paljon. Hänellä oli minua kohtaan jonkunlainen ystävyys, jota kiitollisuudella muistan. Minua pahoitti aina, kun näin, että Steerforth kohteli häntä varsinaisella halveksimisella ja harvoin laiminlöi mitään tilaisuutta loukata hänen tunteitansa taikka houkutella muita sitä tekemään. Tämä huolestutti minua kauan aikaa sitä enemmän, kuin minä ennen pitkää olin jutellut Steerforth'ille, jolta yhtä vähän voin mitään tämmöistä salata, kuin kakkuakaan taikka jotakin muuta aineellista tavaraa, noista kahdesta vanhasta vaimosta, joitten luo Mr. Mell oli vienyt minut; ja minä pelkäsin aina, että Steerforth ilmoittaisi sen ja tekisi hänelle kiusaa sen johdosta.

Varsin vähän me silloin, kun minä söin einettä tuona ensimmäisenä aamuna ja huilun soidessa nukuin riikinkukon sulkien varjoon, kumpikaan ajattelimme, mikä seuraus siitä olisi, että minä, vähäpätöinen henkilö, saatettiin noihin vaivaishuoneisiin. Mutta sillä käynnillä oli aavistamattomat seurauksensa; vieläpä totistakin laatua tavallansa.

Kun Mr. Creakle eräänä päivänä pahoinvoinnilta ei päässyt huoneestansa, joka tietysti synnytti suurta riemua koko koulussa, pidettiin aika menoa aamutyön kestäessä. Se suuri helpoitus ja tyytymys, jota pojat tunsivat, teki, että oli vaikea hallita heitä; ja vaikka tuo peloittava Tungay pari kolme kertaa toi puujalkansa sisään ja kirjoitti ylös pahimpien rauhanrikkojien nimet, ei se paljon vaikuttanut, sillä he tiesivät varsin hyvin, että muutoinkin huomenna joutuisivat ahtaalle, tekivätpä nyt mitä hyvänsä, ja ajattelivat epäilemättä, että olisi viisasta hauskotella tänään.

Oli oikeastaan puoli-lupapäivä, sillä nyt oli lauantai. Mutta koska melu ulkona leikkitanterella olisi häirinnyt Mr. Creakle'ä eikä ollut sovelias kävely-ilma, käskettiin meitä iltapuoleksi kouluun ja meille annettiin muutamia tavallista helpompia töitä, jotka olivat tätä tilaisuutta varten sovitettut. Se oli se päivä viikossa, jona Mr. Sharp kävi peruukkiansa käherryttämässä; niinmuodoin Mr. Mell, joka aina sai toimittaa raskaimmat tehtävät, yksin hoiti koulua.

Jos minun kävisi vertaaminen niin lempeätä olentoa, kuin Mr. Mell'iä, härkään tai karhuun, ajattelisin häntä tuona iltana, kun melske oli pahimmillaan, tämmöiseksi eläimeksi, jota tuhannet koirat ahdistavat. Minä muistan, kuinka hän kallisti särkevää, laihaan käteen nojaantuvaa päätänsä pulpetilla olevan kirjansa puoleen ja turhaan koetti jatkaa väsyttävää työtänsä keskellä semmoista hälinää, joka olisi saattanut Alihuoneen puhemiehenkin huumeisiin. Siinä oli poikia, jotka juoksivat paikoillensa ja pois paikoiltansa, leikiten "kissaa nurkassa" muitten poikien kanssa; siinä oli nauravia poikia, laulavia poikia, juttelevia poikia, tanssivia poikia, ulvovia poikia; oli poikia, jotka lakaisivat lattiaa jaloillansa, oli poikia, jotka kiepoivat hänen ympärillänsä, irvistellen, niuristellen, matkien häntä hänen selkäänsä takana ja hänen silmiensä edessä: osotellen hänen köyhyytensä, hänen saappaitansa, hänen takkiansa, hänen äitiänsä, kaikkia, mitä hänen omaansa oli ja mitä heidän olisi tullut pitää arvossa.

"Hiljaa!" huusi Mr. Mell, yhtäkkiä nousten ylös ja lyöden kirjansa pulpettiin. "Mitä tämä tarkoittaa! Sitä on mahdoton kestää. Se saattaa ihmisen hulluksi. Kuinka voitte tehdä tämmöistä minulle, pojat?"

Se oli minun kirjani, jonka hän löi pulpettiin; ja kun seisoin hänen vieressään, pitäen vaaria hänen silmästänsä, kun se katseli ympäri huonetta, näin kaikkien poikien pysähtyvän, mitkä hämmästyneinä, mitkä puoleksi pelästyneinä, mitkä ehkä murheellisina.

Steerforth'in paikka oli pitkän kouluhuoneen toisessa päässä. Hän seisoj joutilaana, selkä seinää vastaan, kädet plakkarissaan ja katseli Mr. Mell'ia, suu suippuun vedettynä, niinkuin hän olisi viheltänyt, kun Mr. Mell katseli häntä.

"Hiljaa, Mr. Steerforth!" lausui Mr. Mell.

"Hiljaa, itse", sanoi Steerforth, punehtuen. "Ketä te puhuttelette?"

"Istukaat alas", käski Mr. Mell.

"Istukaat itse", vastasi Steerforth, "ja hoitakaat omia asioitanne".

Kuului vähän hihitystä ja jonkunlaista kädentaputusta; mutta Mr. Mell oli niin vaalea, että kohta oltiin vaiti, ja muuan poika, joka oli rientänyt esiin hänen taaksensa, osotellakseen uudestaan hänen äitiänsä, muutti mielensä ja oli tahtovinansa saada kynäänsä vuolluksi.

"Jos luulette, Steerforth", sanoi Mr. Mell, "etten minä tiedä, kuinka hallitsette kaikkia mieliä täällä" — hän laski kätensä minun pääni päälle ajattelematta (niinkuin minä luulin), mitä hän teki — "taikka etten ole huomannut, kuinka viime hetkinä olette yllyttäneet nuorempia tovereitanne kaikenlaisiin herjauksiin minua vastaan, niin erehdytte kokonaan".

"Minä en viitsi ollenkaan ajatella teitä", arveli Steerforth kylmäkiskoisesti; "minä en siis nyt erehdy".

"Ja kun käytätte suosikin asemaanne täällä, Sir", jatkoi Mr. Mell, ja hänen huulensa värisi kovasti, "solvataksenne yhtä gentlemania —"

"Yhtä mitä? — missä hän olisi?" kysyi Steerforth.

Tässä joku huudahti: "häpee, J. Steerforth! Se on liian häijyä!" Se oli Traddles, jonka Mr. Mell kohta saatti hämille, käskien hänen olla ääneti.

"Solvataksenne semmoista, joka ei ole onnellinen elämässä, Sir, ja joka ei ole koskaan vähimmälläkään tavalla loukannut teitä ja jonka kunnioittamiseen olette kylläksi vanha ja viisas ymmärtämään monen syyn löytyvän", lausui Mr. Mell, ja hänen huulensa värisi yhä enemmän, "teette kelvottoman ja huonon työn. Te saatte istua alas taikka olla seisaalla, niinkuin mielenne tekee, Sir. Jatka, Copperfield".

"Pikku Copperfield", lausui Steerforth, astuen esiin huoneen ylipäähän, "odota hiukka. Minä sanon teille kerrallaan jotain, Mr. Mell. Kun rohkenette nimittää minua kelvottomaksi tai huonoksi taikka muuksi senkaltaiseksi, olette hävytön kerjäläinen. Kerjäläinen olette aina, tiedättehän sen; mutta kun näin teette, olette hävytön kerjäläinen".

Minä en tiedä varmaan, yrittikö hän lyömään Mr. Mell'ia vai yrittikö Mr. Mell lyömään häntä vai oliko mitään tämmöistä aikomusta ollenkaan kummallakaan puolella. Minä havaitsin vaan, että koko koulu yhtäkkiä tyrmistyi, niinkuin olisivat muuttuneet kiviksi, ja näin Mr. Creakle'n keskellä meitä, ja Tungay'n

hänen vieressänsä, sekä Mrs. ja Miss Creakle'n katsahtavan ovesta, niinkuin olisivat olleet peloissaan. Mr. Mell istui tuokion aivan ääneti, pulpettiin nojaten ja peittäen kasvojansa käsillään.

"Mr. Mell", sanoi Mr. Creakle, ravistaen häntä käsivarresta, ja hänen kuiskauksensa oli nyt niin luja, että Tungay katsoi tarpeettomaksi kertoa hänen sanojansa; "ette suinkaan ole unhottaneet itseänne, toivon minä?"

"Ei, Sir, ei", vastasi opettaja, paljastaen kasvojansa, pudistaen päätänsä ja hieroen käsiään suuressa tuskassa. "Ei, Sir, ei. Minä olen muistanut itseni, minä — ei, Mr. Creakle, minä en ole unhottanut itseäni, minä — minä olen muistanut itseni, Sir. Minä — minä — olisin toivonut, että te olisitte muistaneet minua hiukan ennemmin, Mr. Creakle. Se — se — olisi ollut ystävällisempää, Sir, oikeammin tehty, Sir. Se olisi säästänyt minulta paljon, Sir".

Katsellen tarkasti Mr. Mell'iä, pani Mr. Creakle kätensä Tungay'n olkapäälle, siirsi jalkansa likaiselle penkille ja asettui istumaan pulpetille. Kun hän tältä valta-istuimelta oli yhä tarkasti katsellut Mr. Mell'iä, mutta tämä pudisti päätänsä ja hieroi käsiänsä samassa tuskan tilassa, kääntyi Mr. Creakle Steerforth'in puoleen ja sanoi:

"No, Sir, koska hän ei suvaitse kertoa minulle, sanokaat te, mitä tämä *on*?"

Steerforth kartti kotvan kysymystä, ylenkatseella ja vihalla silmäillen vastustajaansa ja pysyen ääneti. Minä en voinut tuona lomahetkenäkään olla ajattelematta, muistan minä, kuinka jalo hän oli ulkomuodoltaan, ja kuinka halvalta ja yksinkertaiselta Mr. Mell näytti hänen rinnallansa.

"Mitä hän lienee tarkoittanut, kun hän suosikeista puhui?" lausui Steerforth viimein.

"Suosikeista?" toisti Mr. Creakle, ja hänen otsansa suonet paisuivat nopeasti. "Kuka suosikeista puhui?"

"Hän sitä teki", sanoi Steerforth.

"Ja mitä, jos saan luvan, te sillä tarkoititte, Sir?" kysyi Mr. Creakle, äkäisesti kääntyen apu-opettajaansa päin.

"Minä tarkoitin, Mr. Creakle", vastasi hän matalalla äänellä, "niinkuin sanoin: ettei kenenkään oppilaan ollut oikeus käyttää suosikin asemaansa, alentaaksensa minua".

"Alentaaksensa *teitä*?" lausui Mr. Creakle. "Totta totisesti! Mutta sallikaat minun kysyä, Mr. Mikä-nimenne-lieneekään"; ja tässä Mr. Creakle pani käsivartensa, ruokokeppinsä ja kaikki ristiin rinnallensa ja veti kulmakarvansa semmoiseen solmuun, että hänen vähäiset silmänsä tuskin näkyivät niitten alta; "osoititteko te, kun puhuitte suosikeista, soveliasta kunnioitusta minua kohtaan? Minua kohtaan, Sir", sanoi Mr. Creakle, lykäten päätänsä häntä kohden ja vetäen sitä takaisin jälleen, "joka olen tämän laitoksen esimies ja teidän isäntänne".

"Se ei ollut viisaasti tehty, Sir, minä myönnän sen mielelläni", lausui Mr. Mell. "Minä en olisi tehnyt sitä, jos olisin ollut levollisena".

Tässä keskeytti Steerforth.

"Sitten hän sanoi, että minä olin kelvoton, ja sitten hän sanoi, että minä olin huono, ja silloin minä nimitin häntä kerjäläiseksi. Jos *minä* olisin ollut levollisena, kenties en olisi nimittänyt häntä kerjäläiseksi. Mutta minä tein sen ja olen valmis vastaamaan seurauksista".

Minä ehkä en miettinyt, oliko mitään seurauksia, joista tarvitsi vastata, minä tunsin vaan mieleni oikein hehkuvan tästä uljaasta puheesta. Se vaikutti myöskin poikiin, sillä matala kohina kuului heidän joukostaan, vaikk'ei kukaan puhunut sanaakaan.

"Minua kummastuttaa, Steerforth — vaikka suorutenne kunnioittaa teitä", lausui Mr. Creakle, "todella kunnioittaa teitä — minua kummastuttaa, Steerforth, se minun täytyy sanoa, että te käytitte tämänlaista nimitystä semmoisesta miehestä, joka on Salem House'n palveluksessa ja palkassa, Sir".

Steerforth naurahti vähän.

"Tuo ei ole mikään vastaus, Sir", jatkoi Mr. Creakle, "muistutukseeni. Minä odotan enemmän, kuin tuota, teiltä, Steerforth".

Jos Mr. Mell näytti minusta halvalta tämän kauniin pojan rinnalla, oli aivan mahdoton sanoa, kuinka halvalta Mr. Creakle näytti.

"Koettakoon hän kieltää sitä", arveli Steerforth.

"Kieltää, että hän on kerjäläinen, Steerforth?" huusi Mr. Creakle. "No, missä hän käy kerjäämässä?"

"Jos hän ei itse ole mikään kerjäläinen, on ainakin yksi hänen läheisistä sukulaisistaan", lausui Steerforth. "Se on yhtä kaikki".

Hän katseli minua, ja Mr. Mell'in käsi taputti lempeästi minua olkapäälle. Minä katsahdin ylös punehtuvilla kasvoilla ja soimaavalla omalla tunnolla, mutta Mr. Mell'in silmät olivat kiintyneet Steerforth'iin. Hän yhä ystävällisesti taputteli minua olkapäälle, mutta hän katseli Steerforth'ia.

"Koska vaaditte minua, Mr. Creakle, puollustamaan itseäni", jatkoi Steerforth, "ja selittämään, mitä minä tarkoitan — ei minulla ole mitään muuta sanomista, kuin se, että hänen äitinsä elää almuista vaivaishuoneessa".

Mr. Mell katseli yhä häntä ja taputti minua vielä ystävällisesti olkapäälle ja sanoi, jos oikein kuulin, kuiskaten itsellensä: "niin, minä ajattelin sitä".

Mr. Creakle kääntyi ankaralla otsan rypistyksellä ja kohteliaisuutta teeskennellen apu-opettajansa puoleen.

"No, te kuulette, mitä tämä gentlemani sanoo, Mr. Mell. Olkaat hyvä, jos suvaitsette, ja oikaiskaat häntä koko koulun edessä".

"Hän on oikeassa, Sir, eikä tarvitse mitään oikaisemista", vastasi Mr. Mell keskellä syvää äänettömyyttä; "mitä hän on sanonut, on totta".

"Olkaat siis hyvä ja ilmoittakaat julkisesti, tahdotteko", lausui Mr. Creakle, pannen päätänsä kallelle ja pyöritellen silmiänsä ympäri koulua, "onko se koskaan tullut minun tietooni, ennenkuin tänä hetkenä?"

"Ei suoraan, luullakseni", hän vastasi.

"Kuinka, te ette tiedä sitä", sanoi Mr. Creakle. "Ettekö, mies?"

"Minä luulen, ettette koskaan ajatellut minun maallista tilaani erittäin hyväksi", vastasi apu-opettaja. "Te tiedätte, mimmoinen asemani täällä on ja aina on ollut".

"Jos niin päätätte, luulen minä", sanoi Mr. Creakle, ja hänen suonensa paisuivat jälleen entistä isommiksi, "että olette olleet kokonaan väärässä asemassa ja pitäneet tätä koulua jonakin köyhäin-kouluna. Mr. Mell, me eroamme, jos suvaitsette. Pikemmin kuin paremmin".

"Sovelialampaa aikaa, kuin tämä, ei ole", vastasi Mr. Mell nousten.

"Ei teille!" sanoi Mr. Creakle.

"Minä jätän teidät hyvästi, Mr. Creakle, ja teidät kaikki", lausui Mr. Mell, katsellen ympäri huonetta ja taas taputtaen minua lempeästi olkapäälle. "James Steerforth, paras asia, minkä minä voin toivottaa teille, on se, että joskus häpeette sitä, mitä tänään olette tehneet. Tätä nykyä minä en tahtoisi teitä omaksi ystäväkseni eikä kenenkään muun, jolle minä suon hyvää".

Hän laski kerran vielä kätensä olkapäälleni, otti sitten huilunsa ja pari kolme kirjaa pulpetistansa, johon hän jätti avaimen suulle jälkeläisellensä, ja meni ulos huoneesta, kantaen omaisuuttansa kainalossaan. Mr. Creakle piti nyt (Tungay'n kautta) puheen, jossa hän kiitti Steerforth'ia siitä, että tämä oli (vaikka ehkä liian kiihkeästi) puollustanut Salem House'n itsenäisyyttä ja arvoa. Puheen päätökseksi pudisti hän kättä Steerforth'in kanssa, samalla kuin me hurrasimme kolme kertaa — minä en oikein tietänyt, minkä vuoksi, mutta luulin, että se oli Steerforth'in kunniaksi, ja yhdyin hartaasti heihin, vaikka tunsin itseni sangen viheliäiseksi. Sitten Mr. Creakle kepitti Tommy Traddles'ia, joka tavattiin itkemästä eikä hurrannut, kun Mr. Mell lähti; ja palasi sohvaansa tai vuoteesensa tai mistä hän lienee tullut.

Me olimme nyt jääneet itseksemme ja katsoimme hyvin hävehtyneinä, muistan minä, toinen toistamme. Itse puolestani tunsin niin kovia itsesyytöksiä ja omantunnon soimauksia siitä osasta, jonka olin toimittanut tässä asiassa, ettei mikään olisi karaissut minua pidättämään kyyneliäni, jollen olisi pelännyt, että Steerforth, joka usein katseli minua, näin minä, arvelisi sitä epä-ystävälliseksi — taikka minun tulisi pikemmin sanoa, meidän kummankin ikäämme sekä niihin tunteisin katsoen, joita minä pidin hänen suhteensa, epäkuuliaiseksi — jos näytin sitä mielenliikutusta, joka vaivasi minua. Hän oli kovin suuttunut Traddles'iin ja sanoi, että häntä ilahutti, että tämä oli saanut ansaitun palkkansa.

Traddles parka, joka juuri oli päässyt päätänsä pulpettiinsa nojaamasta ja paraikaa lohdutti itseänsä, niinkuin tavallisesti, kokonaisella luuranko-liudalla, sanoi, ettei hän huolinut siitä. Mr. Mell'ia oli huonosti kohdeltu.

"Kuka on huonosti kohdellut häntä, tyttöseni?" kysyi Steerforth.

"No, sinä juuri", vastasi Traddles.

"Mitä minä siis olen tehnyt?" kysyi Steerforth.

"Mitä sinä olet tehnyt?" vastasi Traddles. "Loukannut hänen tunteitansa ja laittanut, että hän on menettänyt virkansa".

"Hänen tunteitansa!" toisti Steerforth halveksien. "Hänen tunteensa tointuvat pian, sen takaan. Hänen tunteensa eivät ole, niinkuin sinun, Miss Traddles. Mitä hänen virkaansa tulee — joka oli hyvin tuottava tosiaan, vai kuinka? — luuletko sinä, etten kirjoita kotiin ja pidä huolta, että hän saa vähän rahaa, Maisini?"

Meidän mielestämme oli tämä Steerforth'in aikomus erittäin jalo. Hänen äitinsä oli leski ja rikas ja sanottiin tekevän melkein kaikki, mitä poika pyysi häneltä. Me olimme kaikki kovasti iloissamme, kun näimme Traddles'in tällä tapaa kukistetuksi ja ylistimme Steerforth'ia pilviin saakka, semminkin kuin hän ilmoitti meille, niinkuin hän suvaitsi ilmoittaa, että mitä hän oli tehnyt, sen hän oli tehnyt juuri meitä varten ja meidän asiamme hyväksi, ja että hän oli antanut suuren lahjan meille, kun hän omaa etuansa katsomatta oli menetellyt näin.

Mutta minun täytyy sanoa, että, kun sinä iltana istuin pimeässä tarinoimassa, Mr. Mell'in vanha huilu kuului useampia kertoja surullisesti kaikkuvan korvissani; ja että, kun viimein Steerforth oli väsynyt ja minä panin maata vuoteeseni, se tuntui soivan niin murheellisesti jossakin paikassa, että olin aivan onneton.

Minä unhotin pian Mr. Mell'in ajatellessani Mr. Steerforth'ia, joka jonkunlaisella sukevalla amatöörin tavalla ja ilman mitään kirjaa (hän näytti minusta osaavan kaikkia ulkoa) otti hoitaaksensa muutamia Mr. Mell'in tunteja, siksi kuin toinen opettaja löydettiin. Uusi opettaja tuli jostakin latinankoulusta. Ennenkuin hän ryhtyi virkansa toimiin, aterioitsi hän eräänä päivänä vierashuoneessa, että häntä saataisiin esitellä Steerforth'ille. Steerforth kiitti häntä kovasti ja kertoi meille, että hän oli koko veikale. Minä en säntilleen ymmärtänyt, mitä oppinutta arvoa hän tällä nimityksellä tarkoitti, mutta kunnioitin tästä syystä uutta opettajaa paljon enkä epäillyt yhtään hänen suurta taitoansa; vaikk'ei hän koskaan nähnyt niin paljon vaivaa minun suhteeni — ei sitäkään, että hän olisi tietänyt, että *minä* olin olemassa — kuin Mr. Mell oli nähnyt.

Oli ainoastaan yksi toinen tapaus sillä lukukaudella meidän jokapäiväisessä koulu-elämässä, joka teki semmoisen vaikutuksen minuun, että se vielä elää; se elää vielä monesta syystä.

Eräänä iltana, kun meitä oli kiusattu, että olimme kaikki aivan tohduksissa, ja Mr. Creakle huimi hirveästi ympärillensä, tuli Tungay sisään ja huusi tavallisella, lujalla äänellänsä: "vieraita Copperfield'ille!"

He vaihtoivat, hän ja Mr. Creakle, muutamia sanoja siitä, mitkä vieraat olivat ja mihin huoneisiin heitä saatettaisiin; ja sitten minä, joka olin tavan mukaan nousnut ylös, kun ilmoitus tehtiin, ja jonka päätä pyörrytti kummastuksesta, käskettiin mennä takaportaita huoneeseni ja ottaa päälleni puhdas kaulus, ennenkuin lähdin ruokasaliin. Minä noudatin näitä käskyjä semmoisella hätäilemisellä ja ahdistuksella, jommoista ei nuori sydämeni koskaan ennen ollut kokenut; ja kun tulin salin ovelle ja jouduin ajattelemaan, että se ehkä olisi äitini — minä olin siihen asti ainoastaan ajatellut Mr. ja Miss Murdstone'a — vedin minä takaisin käteni lukosta ja seisahduin nyyhkimään, ennenkuin astuin sisään.

Ensiksi minä en nähnyt ketään; mutta kun huomasin jotakin oven tiellä, katsoin sen taa, ja siinä olivat kummastukseksi Mr. Peggotty ja Ham, kumartaen minua, lakki kädessä, ja sulloen toinen toistansa seinää vastaan. Minä en saanut olluksi nauramatta; mutta syy siihen oli paljon enemmän ilo, että sain nähdä heidät, kuin heidän omituinen asemansa oven takana. Me pudistimme kättä sangen sydämellisellä tavalla; ja minä nauroin nauramistani, siksi kuin minun täytyi temmata ulos nenäliinani ja pyyhkiä silmiäni.

Mr. Peggotty (joka ei ummistanut suutansa kertaakaan, muistaakseni, koko täällä käyntinsä aikana) osoitti suurta osan-ottoa, kun hän näki minun tekevän sitä ja nyhjäsi Ham'ia sanomaan jotakin.

"Reipastukaat, Mas'r Davy!" sanoi Ham muhoilevalla tavallansa. "Kah, kuinka olette kasvaneet!"

"Olenko minä kasvanut?" kysyin minä, pyyhkien silmiäni. Minä en itkenyt mitään erittäin, tietääkseni; mutta vanhojen ystävien näky sai minut jollakin lailla itkemään.

"Kasvanut, Mas'r Davy? Eikö hän ole kasvanut!" lausui Ham.

"Niin, eikö hän ole kasvanut!" sanoi Mr. Peggotty.

He saattivat minut nauramaan uudestaan, kun nauroivat toisiansa, ja sitten me kaikki kolme nauroimme, siksi kuin minä olin vähällä itkeä taas.

"Tiedätekö, kuinka äitini jaksaa, Mr. Peggotty?" kysyin minä. "Ja kuinka minun rakas, rakas vanha Peggottyni voi?"

"Tavattoman hyvin", sanoi Mr. Peggotty.

"Entä pikku Em'ly ja Mrs. Gummidge?"

"Tavattoman hyvin", sanoi Mr. Peggotty.

Tuosta oltiin vähän vaiti. Keskeyttäöksensä tätä vaitioloa veti Mr. Peggotty plakkaristansa kaksi kauhean kookasta hummeria, suunnattoman suuren rapon ja ison kanvassipussin äyriäisiä ja latoi ne Ham'in syliin.

"Näettekö", lausui Mr. Peggotty, "kun huomasimme, että olitte mieltyneet vähäiseen makupalaan ruokanne lisäksi, olemme olleet niin rohkeat. Vanha äiti keitti ne, niin teki. Mrs. Gummidge keitti ne. Niin", sanoi hitaasti Mr. Peggotty, joka luullakseni piti kiinni tästä aineesta, koska hänellä ei ollut mitään muuta ainetta valmiina, "Mrs. Gummidge, minä vakuutan teille, hän keitti ne".

Minä lausuin kiitollisuuttani; ja katseltuansa Ham'ia, joka seisoj yksinkertaisesti hymyillen kuori-eläville eikä yrittänytkään auttaa häntä, jatkoi Mr. Peggotty:

"Me tulemme, näette, tuulen ja luoteen avulla yhdessä Yarmouth'in aluksessa Gravesand'iin. Sisareni kirjoitti minulle tämän paikan nimen ja kirjoitti minulle, että, jos koskaan sattuisin käymään Gravesand'issa, minun pitäisi tulla tänne ja kysyä Mas'r Davyä ja sanoa terveisiä häneltä, toivottaa hänelle nöyrästi hyvää ja kertoa, että hänen omaisensa voivat tavattoman hyvin. Pikku Em'ly, näette, kirjoittaa sisarelleeni, kun minä palaan, koska minä näin teidät ja te samaten voitte tavattoman hyvin, ja sillä tapaa mennään hauskesti ympäri toisesta toiseen".

Minun täytyi ajatella hiukan, ennenkuin käsitin, mitä Mr. Peggotty tarkoitti tällä vertauslauseella, joka sisälsi täydellisen tiedon ympyrän. Sitten minä kiitin häntä sydämellisesti ja sanoin, tuntien, kuinka punehduin, että luulin pikku Em'lynkin muuttuneen siitä, kuin meidän oli tapa poimia näkinkenkiä ja piikiviä rannalla.

"Hän kasvaa aika ihmiseksi, se se on, joksi hän kasvaa", vastasi Mr. Peggotty. "Kysykää *häneltä*".

Hän tarkoitti Ham'ia, joka hohti ilosta ja hyväksymisestä äyriäspussin takana.

"Hänen kauniit kasvonsa!" lausui Mr. Peggotty, jonka omat kasvot loistivat, kuin päivänvalo.

"Hänen oppinsa!" sanoi Ham.

"Hänen kirjoituksensa!" lausui Mr. Peggotty. "Noh, se on mustaa, kuin piki, ja niin isoa, että sen eroittaa kuinka kaukaa hyvänsä".

Oli oikein hauska nähdä, kuinka Mr. Peggotty innostui, kun hän ajatteli pikku lemmittyänsä. Hän seisoo taas edessäni, hänen karkeat, karvaiset kasvonsa säteilevät iloisesta rakkaudesta ja ylpeydestä, jota minä en voi kuvailla. Hänen rehelliset silmänsä syttyvät ja säkenöivät, niinkuin jotakin kirkasta liikkuisi niitten pohjalla. Hänen leveä rintansa kohoo mielihyvystä. Hänen lujat, höllällään olevat kätensä puristuvat itsestänsä kiinni hänen totisuudessaan; ja hän antaa voimaa sanoillensa oikealla kädellänsä, joka minun kääpiön-silmissäni näyttää suurelta, kuin väkivasara.

Ham oli aivan yhtä totinen, kuin hän. He olisivat varmaan puhuneet paljon enemmän pikku Em'lystä, jollei Steerforth'in äkillinen tulo olisi saattanut heitä hämille. Kun Steerforth näki minun nurkassa puhuvan kahden vieraan kanssa, keskeytti hän erään laulun, jota hän paraikaa lauloi, ja sanoi: "minä en tietänyt, että sinä olit täällä, pikku Copperfield!" (sillä se ei ollut se huone, jossa vieraita tavallisesti vastaan-otettiin) ja astui meidän ohitsemme matkallansa ulos.

Minä en ole varma, oliko se ylpeydestä, että minulla oli semmoinen ystävä, kuin Steerforth, vai halusta selittää hänelle, kuinka minulla oli semmoinen ystävä, kuin Mr. Peggotty, kuin minä huusin häntä, juuri kuin hän oli ulos astumallaan. Mutta minä sanoin häveliäästi — hyvä Jumala, kuinka kaikki palajaa mieleeni niin pitkän ajan perästä!

"Älä huoli mennä, Steerforth. Nämät ovat kaksi Yarmouth'in venemiestä — kovin ystävällistä ja hyvää väkeä — jotka ovat sukua hoitajattareni kanssa ja ovat tulleet Gravesand'ista minua tervehtimään".

"Vai niin?" lausui Steerforth, kääntyen takaisin. "Minua ilahuttaa nähdä teitä. Kuinka voitte, molemmat?"

Hänen käytöksessään oli jotakin suoraa — iloinen ja ujostelematon käytös se olikin, mutta ei pöyhkeilevä — joka, luullakseni, vaikutti jollakin taikavoiman tavalla. Minulla on vielä se ajatus, että hänen ryhtinsä, hänen virkeytensä, hänen miellyttävä äänensä, hänen kaunis muotonsa ja vartalonsa sekä minun ymmärtääkseni joku syntyperäinen viehättäväisyys (jommoinen, luullakseni, harvalla ihmisellä on) antoivat hänelle semmoisen lumousvoiman, jota jokainen luonnollisesta heikkoudesta totteli ja jota ei juuri moni voinut vastustaa. Minun oli helppo havaita, kuinka he mieltiyivät häneen ja kuinka he näyttivät silmänräpäyksellä avaavan sydämensä hänelle.

"Teidän täytyy saattaa heidän tietoihinsa kotiin, jos suvaitsette, Mr. Peggotty", sanoin minä, "kun tuo kirje lähetetään, että Mr. Steerforth on erinomaisen ystävällinen minulle ja etten tiedä, kuinka tulisin toimeen täällä ilman häntä".

"Joutavia!" lausui Steerforth nauraen. "Semmoisia te ette saa kertoa heille".

"Ja jos Mr. Steerforth tulee Norfolk'iin taikka Suffolk'iin, Mr. Peggotty", sanoin minä, "kun minä olen siellä, saatte luottaa siihen, että tuon hänet Yarmouth'iin, jos hän suostuu, katsomaan teidän huonettanne.

Sinä et ole koskaan nähnyt semmoista hyvää huonetta, Steerforth. Se on tehty veneestä!"

"Tehty veneestä, onko se?" kysyi Steerforth. "Se vasta on sovelias huone tämmöiselle aito merimiehelle."

"Niin se on, Sir, niin se on, Sir", arveli Ham irvistellen. "Te olette oikeassa, nuori gen'lm'n. Mas'r Davy, gen'lm'n on oikeassa. Aito merimies! Kuulkaat, kuulkaat! Se on juuri mitä hän on!"

Mr. Peggotty ei ollut vähemmän mielissään, kuin hänen veljensä poika, vaikka hänen häveliäisyytensä esti häntä niin isolla äänellä omistamasta tämmöistä, häneen itseän koskevaa kohteliaisuutta.

"No, Sir", lausui hän kumartaen ja kotkottaen ja pistäen poveensa huivinsa päitä, jotka riippuivat alas rinnalle. "Kiitoksia paljon, Sir, kiitoksia paljon! Minä koetan parastani minun ammatissani, Sir".

"Enempää ei paraskaan ihminen voi tehdä, Mr. Peggotty", lausui Steerforth. Hän oli jo oppinut hänen nimensä.

"Minä panen vetoa, että itse teette samoin, Sir", sanoi Mr. Peggotty, nyykähyttäen päätänsä, "ja teette sitä hyvin — oikein hyvin! Minä kiitän teitä, Sir. Minä olen kiitollisuuden velassa teille, Sir, teidän tervehdyksestänne. Minä olen raaka, Sir, mutta altis — ainakin *toivon* sitä, te ymmärrätte. Minun huoneestani ei ole katsottavaksi, Sir, mutta se on valmiina palvelemaan teitä, jos joskus tulisitte Mas'r Davyn kanssa katsomaan sitä. Minä olen kun olenkin oikea kotelokala", lausui Mr. Peggotty; jolla hän tarkoitti etanaa, ja tämä oli viittaus siihen, että hän oli hidas lähtemään, sillä hän oli yrittänyt menemään jokaisen lauseen jälkeen, vaan oli tavalla taikka toisella tullut takaisin jälleen; "mutta minä suon teille molemmille hyvää, ja nyt toivotan teille onnea!"

Ham toisti tämän lauseen, ja me erosimme heistä sydämellisimmällä tavalla. Minun teki melkein mieli sinä iltana kertoa Steerforth'ille sievästä pikku Em'lystä, mutta minä olin liian ujo mainitsemaan hänen nimeänsä ja pelkäsin liian paljon, että hän nauraisi minua. Minä muistan, että ajattelin paljon ja levottomasti sitä, mitä Mr. Peggotty oli sanonut hänen aika ihmiseksi kasvamisestaan; mutta päätin, että tämä oli tyhjää puhetta.

Me kuljetimme kuori-elävät elikkä "makupalan", niinkuin Mr. Peggotty oli nöyrästi nimittänyt niitä, kenenkään huomaamatta huoneesemme ja söimme uhkean illallisen sinä ehtoon. Mutta Traddles ei päässyt eheänä siitä. Hän oli liian onneton suorimaan edes illallisesta samalla tavalla, kuin muut ihmiset. Hän sairastui yöllä — hän oli aivan huonona — rapon syömisestä; ja kun häneen oli ajettu niin paljon mustaa mixturia ja sinisiä pillereitä, että Demple (jonka isä oli lääkäri) sanoi, että siinä oli kyllin hevosenkin terveyden pilaamiseksi, sai hän kepitystä ja kuusi lukua Kreikan Uudesta testamentista siitä, ettei hän tahtonut tunnustaa.

Kun ajattelen tämän lukukauden loppu-osaa, pyörivät sekaisin edessäni jokapäiväisen elämämme puuhut ja ponnistukset; kesän katoaminen ja muuttunut vuoden-aika; hallaiset aamut, joina meitä soitettiin ylös vuoteistamme, ja pimeitten iltojen kylmä, kylmä haju, joina meitä soitettiin vuoteisimme jälleen; ilta-kouluhuone, joka oli himmeästi valaistu ja huonosti lämmitetty, ja aamu-kouluhuone, joka ei ollut mitään muuta, kuin suuri värisyttämiskone; keitetyn häränlihan ja paahdetun häränlihan, keitetyn lampaanlihan ja paahdetun lampaanlihan vuorottelemiset, voileipien kasat, kissankorvaiset kirjat, haljenneet krihvelitaulut, kyynel-jälkeiset kirjoitusvihkot, kepitykset, linjaalilla hutkinnat, tukistukset, sateiset sunnuntait, ihraiset puddingit, ja saastainen läkin lemu, joka ympäröitsi kaikkia.

Minä muistan kuitenkin hyvin, kuinka lupapäivien etäinen aika, joka oli sanomattoman kauan näyttänyt olevan liikkumaton pilkku, alkoi lähestyä meitä ja kasvoi kasvamistaan. Kuinka me kuukausien sijasta luimme jo viikkoja ja sitten päiviä; ja kuinka sitten rupesin pelkäämään, etteivät tulisi noutamaan minua ja kuinka, kun kuulin Steerforth'ilta, että tultaisiin, ja oli varma, että minä lähtisin, minua himmeästi aavisti, että taittaisın jalkani ennen sitä. Kuinka lähdön päivä viimeiseltä äkkiä siirtyi: toisesta viikosta nousevaan viikkoon, tähän viikkoon, ylihuomiseksi, huomiseksi, tähän päivään, tähän iltaan — siksi kuin istuin Yarmouth'in postivaunuissa ja matkustin kotiin.

Minä heräsin usein, Yarmouth'in postivaunuissa nukkuessani, ja näin monta katkonaista unta kaikista näistä asioista. Mutta kun olin valveilla väli-aikoina, ei maa ulkopuolella akkunaa ollut Salem House'n leikkitanner eikä ääni korvassani ollut Mr. Creakle'n ääni, kun hän pieksi Traddlesia, vaan vaunun-ajajan, kun hän kehoitti hevosia.

KAHDEKSAS LUKU.

Lupa-aikani. Varsinkin eräs onnellinen iltapuoli.

Kun ennen päivän valjettua saavuimme siihen ravintolaan, johon postivaunut pysähtyivät, mutta joka ei ollut se ravintola, jossa ystäväni kyyppäri eli, saatettiin minä sievään, vähäiseen makuuhuoneeseen, jonka ovelle oli maalattu: *Delfini*. Minun oli, muistaakseni, vilu, vaikka minulle oli annettu kuumaa teetä ison valkean edessä alikerroksessa; ja minä olin hyvin iloinen, kun sain heittäytyä Delfinin vuoteeseen, kääriä Delfinin peiton pääni ympäri ja mennä nukuksiin.

Mr. Barkis'in, ajomiehen, oli määrä käydä tiedustelemassa minua aamulla kello yhdeksän. Minä nousin kello kahdeksalta, hiukan horroksissa lyhyen yöleponi vuoksi, ja olin valmis häntä varten ennen määrää-aikaa. Hän vastaanotti minua aivan niinkuin ei viittä minutia olisi kulunut siitä, kuin viimein olimme yhdessä, ja niinkuin minä olisin vaan pistäynyt hotellissa kuutta pennyä särkemässä taikka jossakin muussa semmoisessa asiassa.

Heti kuin minä ja arkkuni olimme kärryillä ja ajomies sijallansa, vei tuo laiska hevonen meidät kaikki pois tavallista kulkuansa.

"Te näytätte hyvin kauniilta, Mr. Barkis", sanoin minä, arvellen, että hän olisi mielissään siitä tiedosta.

Mr. Barkis hieroi poskeansa hiansuullaan ja katseli sitten hiansuutansa, niinkuin hän olisi odottanut saavansa nähdä jotakin kasvojensa kukoistuksesta siinä; mutta ei osoittanut muulla tavalla huolivansa tästä sievistelystäni.

"Minä olen ajanut asianne, Mr. Barkis", lausuin minä; "minä kirjoitin Peggotylle".

"Ah!" sanoi Mr. Barkis.

Mr. Barkis näytti juroilta ja vastasi kuivankiskoisesti.

"Eikö se ollut oikein, Mr. Barkis?" kysyin minä vähän epäiltyäni.

"No, ei", vastasi Mr. Barkis.

"Eikö sanoma ollut oikea?"

"Sanoma oli ehkä oikea kyllä", lausui Mr. Barkis; "mutta siihen asia päättyikin".

Koska en ymmärtänyt, mitä hän tarkoitti, toistin minä uteliaasti: "asia päättyi, Mr. Barkis?"

"Siitä ei tullut sen enempää", selitti hän, katsellen sivullepäin minuun. "Ei tullut mitään vastausta".

"Vastausta siis odotettiin, eikö niin, Mr. Barkis?" lausuin minä, avaten silmiäni, sillä uusi valo koitti nyt minulle.

"Kun joku sanoo, että häntä haluttaa", arveli Mr. Barkis, kääntäen silmiänsä verkalleen minuun jälleen, "tietää se, että hän odottaa vastausta".

"No, Mr. Barkis?"

"No", vastasi Mr. Barkis, luoden silmänsä takaisin hevosen korviin; "tuo mies on odottanut vastausta aina siitä saakka."

"Oletteko ilmoittanut sitä hänelle, Mr. Barkis?"

"E-en", murisi Mr. Barkis, vähän mietittyään. "Minä en ole saanut mitään kutsumusta tulla ilmoittamaan sitä hänelle. *Minä* en aio ilmoittaa sitä hänelle".

"Tahtoisitteko, että minä teen sen, Mr. Barkis?" kysyin minä epäileväisesti.

"Saatte ilmoittaa hänelle, jos tahdotte", lausui Mr. Barkis, taas pitkäänsä katsellen minua, "että Barkis odotti vastausta. Te sanotte — mikä hänen nimensä onkaan?"

"Hänen nimensä?"

"Ah!" sanoi Mr. Barkis, nyykäyttäen päätänsä.

"Peggotty".

"Ristimänimi vai sukunimi?" kysyi Mr. Barkis.

"No, ei se ole hänen ristimänimensä. Hänen ristimänimensä on Clara".

"Sekö se on?" sanoi Mr. Barkis.

Hän näytti saavan äärettömiä ajattelemisen aiheita tästä seikasta ja istui miettien ja viheltäen itsekseen pitkän ajan.

"No!" jatkoi hän viimeiseltä. "Te sanotte: 'Peggotty! Barkis odottaa vastausta'. Hän ehkä sanoo: 'vastausta mihin?' Te sanotte: 'siihen, mitä minä ilmoitin hänelle'. 'Mitä se on?' sanoo hän. 'Barkis'ia haluttaa', sanotte te".

Tämän erittäin nerokkaan ehdoituksen jälkeen tokaisi Mr. Barkis minua kyynäspäällänsä, että oikein rupesi kylkeäni pistämään. Tuosta hän entisellä tavallansa nojautui hevostansa kohden eikä viitannut sen koommin tähän aineeseen, paitsi että hän puolen tunnin jälkeen otti liidunpalasen plakkaristansa ja kirjoitti kärryjen teltakattoon "Clara Peggotty" — silminnähtävästi yksityiseksi muistutukseksi itseänsä varten.

Voi, millä oudoilla tunteilla matkustin kotiin, kun se ei ollut mikään koti, ja huomasin, että jokainen esine, jota katselin, muistutti minua siitä onnellisesta, vanhasta kodista, joka oli niinkuin unelma, jota en saanut

milloinkaan enää nähdä! Ne päivät, joina äitini ja Peggotty ja minä olimme kaikki kaikissa toisillemme eikä löytynyt ketään, joka astui meidän väliimme, nousivat niin surullisesti eteeni tiellä, etten varmaan tiedä, olinko iloinen pääsemään sinne — en varmaan tiedä, enkö mieluisammin olisi pysynyt poissa ja unhottanut sitä Steerforth'in seurassa. Mutta tiellä minä olin; ja ennen pitkää saavuin kartanomme luo, jossa alastomat, vanhat jalavat väntelivät monia käsiänsä valjussa talvi-ilmassa ja tuuli lennätteli vanhojen peltovareksen-pesien riepaleita.

Ajomies nosti alas arkkuni puutarhan portin viereen ja jätti minut. Minä astuin pitkin polkua rakennusta päin, tähystellen ylös akkuniin ja peläten joka askeleelta, että näkisin Mr. Murdstone'n tai Miss Murdstone'n katsovan vihaisesti ulos jostakin niistä. Ei mitään kasvoja kuitenkaan ilmestynyt; ja koska nyt olin tullut rakennuksen luo ja tiesin, kuinka kolkuttamatta sai oven auki ennen pimeätä, menin sisään hiljaisilla, pelon-alaisilla askelilla.

Jumala tietää, kuinka aikainen se muisto lienee ollut, joka heräsi minussa, kun, astuessani eteiseen, kuulin äitini äänen vanhasta vierashuoneesta. Hän lauloi paraikaa jotakin matalalla sävelellä. Minä olin, luullakseni, maannut hänen sylissään ja kuullut hänen laulavan tällä tapaa itselleni, kun olin aivan pikkuinen lapsi. Nuotti oli uusi minulle, vaan kuitenkin se oli niin vanha, että se täytti sydämeni partaan tasalle; niinkuin ystävä, joka palaa, kauan poissa oltuaan. Minä päätin siitä hiljaisesta ja miettivästä tavasta, jolla äitini hyräili lauluansa, että hän oli yksinään, ja astuin varovasti huoneesen. Äitini istui valkean edessä, imettäen pientä lasta, jonka laihaa kättä hän piti kaulaansa vastaan. Hän oli luonut silmänsä alaspäin lapsen kasvoihin ja istui ja lauleskeli sille. Minä olin sen verran oikeassa, ettei hänellä ollut mitään muuta seuraa.

Minä puhuttelin häntä ja hän kavahti ylös, huudahtaen. Mutta minut nähdessään nimitti hän minua kalliiksi Davyksensa, omaksi pojakseen! Ja astuen puolen matkaa huoneen poikki kohdatakseen minua, laski hän polvillensa lattialle, suuteli minua, painoi pääni alas poveansa kohden likelle sitä pientä olentoa, jonka pesä oli siinä, ja nosti sen kättä ylös minun huulilleni.

Minä soisin, että olisin kuollut. Minä soisin, että olisin kuollut silloin, semmoiset tunteet sydämessäni! Minä olisin ollut soveliaampi taivaalle, kuin olen ikinä sen jälkeen ollut.

"Se on sinun veljesi", sanoi äitini, hyväillen minua. "Davy, minun kaunis poikani! Minun lapsi parkani!" Sitten hän suuteli minua suutelemistaan ja kiersi käsivartensa kaulani ympäri. Tässä asemassa hän oli, kun Peggotty tuli sisään juosten ja kohahti alas lattialle viereemme ja pyöri, kuin hullu, meidän molempien ympärillä neljänneksen tunnin aikaa.

Näytti siltä, kuin minua ei olisi odotettu niin pian, sillä ajomies oli tullut paljon ennen tavallista aikaansa. Näytti myöskin siltä, kuin Mr. ja Miss Murdstone olisivat lähteneet vieraisille naapuriin eivätkä saapuisi kotiin ennenkuin illalla. Minä en ollut ensinkään rohjennut toivoa tätä. Minä en ollut ensinkään ajatellut mahdolliseksi, että me kolme saisimme kerran vielä olla häiritsemättä yhdessä; ja minusta tuntui sinä hetkenä, kuin entiset päivät olisivat palanneet.

Me söimme päivällisiä yhdessä valkean ääressä. Peggotty oli läsnä palvellaksensa meitä, mutta äiti ei sallinut hänen tehdä sitä, vaan pakoitti häntä syömään meidän kanssamme. Minulla oli oma, vanha talrikkini, johon oli ruskealla värillä maalattu sotalaiva täysissä purjeissa ja jota Peggotty oli tallettanut jossakin koko ajan, jona minä olin ollut poissa, eikä olisi tahtonut särjetyksi, sanoi hän, vaikka olisi saanut sata puntaa. Minulla oli oma, vanha mukini, johon oli piirretty David, ja oma, vanha, vähäinen veitseni ja kahvelini, jotka eivät pystyneet mihinkään.

Kun istuimme pöydässä, luulin saaneeni suotuisan tilaisuuden puhua Mr. Barkis'ista Peggottyille. Mutta ennenkuin olin päättänyt, mitä minulla oli kertomista hänelle, alkoi hän nauraa ja heitti esiliinansa kasvojensa yli.

"Peggotty!" lausui äitini. "Mikä nyt on?"

Peggotty vaan nauroi enemmän ja piti esiliinansa tiheästi kasvojensa yli, kun äitini koetti vetää sitä pois, ja istui niinkuin hänen päänsä olisi ollut säkissä.

"Mitä sinä teet, sinä houkkio?" kysyi äitini nauraen.

"Hiiteen koko mies!" huudahti Peggotty. "Hän tahtoo naida minut".

"Se olisi sangen hyvä kauppa sinulle; eikö olisi?" lausui äitini.

"No! Sitä en tiedä", sanoi Peggotty. "Älkäätkysykö minulta. Minä en tahtoisi häntä, vaikka hän olisi kullasta. Enkä minä tahtoisi ketään muutakaan".

"No, miks'et siis ilmoita sitä hänelle, sinä naurettava otus?" arveli äitini.

"Ilmoita sitä hänelle", vastasi Peggotty, katsoen ulos esiliinastaan. "Hän ei ole koskaan puhunut sanaakaan siitä minulle. Hänellä on parempi järki. Jos hän uskaltaisi hiiskua sanaakaan siitä minulle, löisin häntä vasten kasvoja".

Hänen omat kasvonsa olivat niin punaiset, etten ollut koskaan nähnyt niitä eikä mitään muita kasvoja, luullakseni, niin punaisina; mutta hän peitti ne kohta taas muutamiksi minuteiksi kerrallaan, kun häntä rupesi liiaksi naurattamaan; ja kahden kolmen tällöisen kohtauksen jälkeen jatkoi hän päivällistensä.

Minä huomasin, että, vaikka äitini hymyili, kun Peggotty katseli häntä, hän kävi yhä totisemmaksi ja miettivämmäksi. Minä olin alusta havainnut, että hän oli muuttunut. Hänen kasvonsa olivat vielä hyvin kauniit, mutta ne näyttivät surusta hiutuneilta ja liian hienoilta; ja hänen kätensä oli niin laiha ja vaalea, että se oli minusta melkein kuultava. Mutta se muutos, jota nyt tarkoitan, tuli vielä näitten lisäksi: se oli hänen käytöksensä, joka kävi levottomaksi ja vavahtelevaksi. Viimeiseltä hän lausui, ojentaen kättänsä ja laskien sitä hellästi vanhan palveliansa kädelle:

"Rakas Peggotty, sinä et mene miehelle?"

"Minäkö. Ma'am?" vastasi Peggotty, tuijotellen. "Jumala siunatkoon teitä, en!"

"Ei piakkoin?" lausui äitini lempeästi.

"Ei koskaan!" huusi Peggotty.

Äitini tarttui hänen käteensä ja sanoi:

"Älä jätä minua, Peggotty. Pysy minun luonani. Ehkä sitä ei kestä niin kauan. Mihin minä joutuisin ilman sinutta!"

"Minäkö jättää teitä, rakkaani!" huudahti Peggotty. "Ei, vaikka saisin koko mailman, saatikka hänen

vaimoksensa ruvetakseni. No, mistä tämä on joukahtanut teidän typerään, pieneen päähänne?" — Sillä Peggotyn oli ennen tapa välisti puhutella äitiäni, niinkuin lasta.

Mutta äitini ei vastannut, paitsi että hän kiitti häntä, ja Peggotty jatkoi, puhuen omalla tavallansa:

"Minäkö jättää teitä? Minä luulen näkeväni itseni. Peggotty mennä pois teidän luotanne? Minä tahtoisin tavata häntä siinä yrityksessä! Ei, ei, ei", lausui Peggotty, ravistaen päätänsä ja pannen käsivartensa ristiin; "ei mar, rakkaani. Se ei ole sen vuoksi, että puuttuisi muutamia kissoja, jotka olisivat varsin hyvillänsä, jos hän menisi, mutta tätä mielihyvää he eivät saa. Pitää tehdä kiusaa heille. Minä pysyn teidän luonanne, siksi kuin minusta tulee äreä, nenäkäs, vanha eukko. Ja kun olen liian kuuro ja liian rampa ja liian sokea ja liian mukeltava hampaitten puutteesta, etten kelpaa mihinkään, ei edes jankutettavaksi, silloin menen Davyn luo ja pyydän, että hän ottaa minut luoksensa".

"Ja minä, Peggotty", sanon minä, "ihastun, kun saan nähdä sinut, ja otan sinut vastaan, niinkuin kuningattaren".

"Jumala siunatkoon hellää sydäntänne!" huusi Peggotty. "Minä tiedän, että teette sen!" Ja hän suuteli edeltäpäin otsaani, kiitollisesti tunnustaen vieraanvaraisuuttani. Sitten hän taas peitti päänsä esiliinallansa ja purskahti uudestaan nauruun Mr. Barkis'in tähden. Sitten hän otti lapsen vähäisestä kehdestä ja hoiteli sitä. Sitten hän riisui päivällispöydän; sitten hän tuli sisään, toinen lakki päässä ja ompelurasia, kyynärämitta ja vahanpalanen muassaan, aivan samalla tavalla, kuin ennen.

Me istuimme valkean ympäri ja haastelimme hupaisesti. Minä kerroin heille, kuinka ankara opettaja Mr. Creakle oli, ja he surkuttelivat minua kovasti. Minä juttelin heille, kuinka oivallinen poika Steerforth oli ja kuinka hän suojeli minua, ja Peggotty sanoi, että hän astuisi vaikka parikymmentä penikulmaa, saadaksensa nähdä häntä. Minä otin pikku lapsen syliini, kun se heräsi, ja tuudittelin sitä. Ja kun se uudestaan nukkui, hiivin vanhan, kauan sitten heitetyn tapani mukaan äitini viereen, istuin syleillen häntä, nojasin pientä punaista poskeani hänen olkapäähänsä ja tunsin kerran vielä, kuinka hänen kauniit hiuksensa levisivät minun ylitseni — niinkuin enkelin siipi, muistan ajatelleeni — ja olin sangen onnellinen.

Kun istuin sillä tapaa ja katselin valkeaan ja näin kaikenlaisia kuvia hehkuvissa hiilissä, luulin melkein jo, etten ollut koskaan ollut poissa; että Mr. ja Miss Murdstone olivat tämmöisiä kuvia ja katoisivat, kun valkea alkoi sammua; ja ettei ollut mitään muuta todellista minun muistoissani, kuin äitini, Peggotty ja minä itse.

Peggotty parsi yhtä sukkaa niin kauan, kuin hän näki, ja sitten hän istui, sukka vedettynä vasempaan käteensä, niinkuin hansikka, ja neula oikeassa, valmiina uudestaan pistelemään, milloin hyvänsä valkea liehahti palamaan. Minä en voi ymmärtää, kenenkä sukkaa hän aina parsi taikka mistä semmoinen loppumaton joukko parsittavia sukkaa lienee tullut. Aikaisimmasta lapsuudestani asti näyttää hän minusta yhä vaan askaroinneen tämänlaisessa käsityössä eikä koskaan missään muussa.

"Minä kummastelen", lausui Peggotty, joka välisti yhtäkkiä rupesi kummastelemaan mitä oudoimpia asioita "mihin Davyn isotäti on joutunut?"

"Herranen aika, Peggotty!" muistutti äitini, keskeyttäen jotakin haaveksimistaan, "mitä joutavia sinä puhut!"

"Mutta minä kummastelen sitä todellakin, Ma'am" sanoi Peggotty.

"Mikä on lennättänyt semmoisen henkilön päähäsi?" kysyi äitini. "Eikö löydy muita mailmassa, joita sopisi ajatella?"

"Minä en tiedä, mistä se tulee", arveli Peggotty, "jollei siitä, että olen tyhmä, mutta minun pääni ei voi koskaan noukkia ylös ja valita väkeänsä. He tulevat ja menevät, ja he ovat tulematta ja menemättä, aivan niinkuin tahtovat. Minä kummastelen, mihin hän on joutunut?"

"Kuinka järjetön sinä olet, Peggotty", vastasi äitini. "Luulisi melkein, että tahtoisit häntä toistamiseen käymään täällä".

"Jumala varjelkoon!" huudahti Peggotty.

"No, älä siis puhu niin ikäviä asioita, niin olet kiltti", lausui äitini. "Miss Betsey on epäilemättä sulkenut itsensä taloonsa merenrannikolla ja pysyy siellä. Ei ole missään tapauksessa luultavaa, että hän koskaan enää häiritsee meitä".

"Ei!" mietti Peggotty. "Ei, ei se olekaan luultavaa. — Minä kummastelen, jättäisikö hän, jos hän kuolisi, Davylle mitään?"

"Jumala armahtakoon minua, Peggotty", vastasi äitini, "kuinka mieletön sinä olet! vaikka tiedät, että hän suuttui jo siitä, että tämä kallis poika raukka ollenkaan syntyi!"

"Luullakseni hän nyt olisi taipusa antamaan hänelle anteeksi", arveli Peggotty.

"Miksi hän nyt olisi taipusa antamaan hänelle anteeksi?" kysyi äitini jokseenkin tuikeasti.

"Nyt, kun hän on saanut veljen, sitä minä tarkoitan", lausui Peggotty.

Äitini alkoi heti itkeä ja kummasteli, kuinka Peggotty rohkeni sanoa mitäkään semmoista.

"Niinkuin tämä pikkuinen viaton raukka kehossansa olisi koskaan tehnyt mitään pahaa sinulle taikka kenellekään muulle, sinä kateellinen olento!" hän sanoi. "Parempi olisi, että menisit Mr. Barkis'ille, ajomiehelle. Miks'et mene?"

"Minä tekisin Miss Murdstone'n onnelliseksi, jos menisin", arveli Peggotty.

"Kuinka paha sisu sinulla on, Peggotty!" vastasi äitini. "Sinä kadehdit Miss Murdstone'a niin, kuin mikään naurettava olento ikinä voi kadehtia. Sinä tahtoisit pitää avaimia itse ja antaa ulos kaikki, mitä tarvitaan, luulen minä? Minä en ihmettele, vaikka kadehtisitkin. Kuitenkin tiedät, että hän tekee sitä vaan sulasta hyvyydestä ja mitä parhaissa aikomuksissa! Sinä tiedät, että hän tekee niin, Peggotty — sinä tiedät sen hyvin".

Peggotty mutisi jotakin, joka kuului: "järveen parhaat aikomukset!" ja jotakin muuta, joka kuului siltä, kuin olisi noita parhaita aikomuksia ollut vähän liiaksi.

"Minä tiedän, mitä sinä tarkoitat, sinä häijy ihminen", lausui äitini. "Minä ymmärrän sinut, Peggotty, täydellisesti. Sinä tiedät, että minä ymmärrän, ja minua kummastuttaa, ettet punehdu, kuin tuli. Mutta yksi

kysymys erältänsä. Miss Murdstone'sta on nyt kysymys, Peggotty, etkä sinä pääse siitä. Etkö ole kuullut hänen monta monituista kertaa sanovan, että hän katsoo minua liian ajattelemattomaksi ja liian —"

"Kauniiksi", keksi Peggotty.

"No niin", vastasi äitini, puoleksi nauraen, "ja jos hän on kyllin yksinkertainen sanomaan sitä, sopiiko syyttää minua siitä?"

"Ei kukaan sano, että sopii", lausui Peggotty.

"Ei, niin minä toivon!" vastasi äitini. "Etkö ole kuullut hänen monta monituista kertaa sanovan, että hän tämän vuoksi tahtoo säästää minulta koko joukon huolia, joihin minä, hänen luullaksensa, en ole omainen ja joihin en itsekään, totta puhuen, luule kelpaavani; ja eikö hän ole ylhäällä varhain myöhään ja juokse edestakaisin lakkaamatta — ja eikö hän tee kaikenlaisia ja koproitse jos jossakin komerossa, hiilikuopissa ja varahuoneissa, ja tiesi missä, joka ei suinkaan liene aivan hauskaa — ja tahdotko viitata siihen, ettei tässä ole minkäänlaista alttiiksi antaumista?"

"Minä en viittaa mihinkään", lausui Peggotty.

"Sinä viittaat, Peggotty", vastasi äitini. "Sinä et tee koskaan mitään muuta, paitsi kun olet askareissasi. Aina sinä viittailet. Sinä riemuitset viittauksistasi. Ja kun puhut Mr. Murdstone'n hyvistä aikomuksista —"

"Minä en ole koskaan puhunut niistä", sanoi Peggotty.

"Ei, Peggotty", vastasi äitini, "mutta sinä viittasit häneen. Sitä minä juuri vastikään sanoin sinulle. Se on sinun pahin puolesi. Sinä *tahdot* viittailla. Minä sanoin vastikään, että ymmärsin sinut, ja sinä näet, että minä ymmärrän. Kun puhut Mr. Murdstone'n hyvistä aikomuksista ja olet halveksivinasii niitä (sillä minä en usko, että todella sydäimestäsi halveksit niitä, Peggotty), olet sinä varmaan yhtä vakuutettu, kuin minä, kuinka hyvät ne ovat, ja kuinka ne kaikissa ovat hänen kehoittimensa. Jos hän näyttääkin olleen ankarana eräälle henkilölle, Peggotty — sinä ymmärrät ja, niinkuin tiedän, Davy myöskin, etten tarkoita ketään läsnä-olevaa — on se ainoastaan sen vuoksi, että hän luulee, että se on tämän henkilön hyväksi. Hän tietysti rakastaa tätä henkilöä minun tähteni ja tarkoittaa menetyksellään vaan tämän henkilön hyvää. Hän kykenee paremmin päättämään siitä, kuin minä; sillä minä tiedän varsin hyvin, että minä olen heikko, kevytmielinen, tyttömainen olento, mutta hän luja, totinen, vakava mies. Ja hän näkee", lausui äitini, samalla kuin kyynel, jotka hänen hellä luontonsa synnytti, vuotivat hänen poskillensa, "hän näkee paljon vaivaa minun tähteni; ja minun tulee olla hyvin kiitollinen hänelle ja hyvin alamainen hänelle yksin ajatuksissanikin; ja kun en ole, Peggotty, kiusaan ja soimaan itseäni, ja epäilen omaa sydäntäni enkä tiedä, mitä tehdä".

Peggotty istui, leuka sukan lapaa vastaan, ja katseli ääneti valkeaan.

"Mutta, Peggotty", sanoi äitini, muuttaen ääntänsä, "älkäämme riidelkö keskenämme, sillä minä en kestäisi sitä. Sinä olet minun vilpitön ystäväni, minä tiedän sen, jos minulla on mitään ystävää mailmassa. Kun nimitän sinua naurettavaksi olenoksi taikka harminkappaleeksi taikka joksikin tällaiseksi, Peggotty, tarkoitan vaan, että sinä olet minun vilpitön ystäväni, ja olet aina ollut aivan siitä illasta saakka, kuin Mr. Copperfield ensiksi toi minut kotiin tänne ja sinä tulit ulos portille ottamaan vastaan minua".

Peggotty ei viivyttänyt vastaustansa ja vahvisti ystävyuden liiton sillä, että hän pani parastansa minua

syleillessänsä. Minä käsitin luullakseni jo siihen aikaan vähän tämän keskustelun oikeata luontoa; mutta nyt olen varma siitä, että tuo hyvä olento aloitti sitä ja otti itse osaa siihen ainoastaan sen vuoksi, että äitini saisi virvoittaa itseänsä niillä vähäisillä vastaväitöksillä, joihin hän oli ruvennut. Tuuma oli tehokas; sillä minä muistan, että äitini näytti levollisemmalta loppupuolen iltaa ja että Peggotty vähemmin piti häntä silmällä.

Kun olimme juoneet teemme ja tuhka oli luotu ylös ja kynttilät niistetyt, luin minä entisten aikojen muistoksi Peggotylle yhden luvun krokotiilikirjasta — hän veti sen esiin plakkaristansa: minä en tiedä, oliko hän pitänyt sitä siellä siitä saakka — ja sitten puhuimme Salem House'sta, joka saatti ajatukseni takaisin Steerforthiin, joka oli minun pää-aiheeni. Me olimme sangen onnelliset, eikä tämä ilta, joka oli viimeinen laatuansa ja määrätty ijäksi päättämään tätä elämäni jaksoa, koskaan mene minun muistostani.

Kello oli melkein kymmenen, ennenkuin kuulin pyörien äänen. Me nousimme nyt kaikki ylös ja äitini sanoi hätäisesti, että, koska oli niin myöhäistä ja Mr. ja Miss Murdstone tahtoivat, että nuoret panivat aikaisin maata, minun ehkä oli paras lähteä levolle. Minä suutelin häntä ja menin heti ylikerrokseen, kynttilä kädessä, ennen kuin he tulivat sisään. Kun astuin ylös makuuhuoneeseen, jossa olin ollut vankeudessa, tuntui lapsellisesta mielestäni niinkuin he olisivat tuoneet muassaan kylmän tuulenviiman, joka puhalsi pois vanhan, ystävällisen tunteen, niinkuin höyhenen.

Minusta tuntui hyvin vastenmieliseltä mennä alas syömään einettä aamulla, kosk'en ollut yhtään nähnyt Mr. Murdstonea sen päivän jälkeen, kuin tein tuon muistettavan rikokseni. Koska se kuitenkin oli tehtävä, menin minä alas, kun olin ensin pari kolme kertaa yrittänyt eteenpäin ja yhtä monta kertaa puolitiestä varpaillani juossut takaisin omaan kammiooni, ja ilmestyin vierashuoneessa.

Hän seisoi selkä päin valkeata ja Miss Murdstone valmisti paraikaa teetä. Hän katseli minua vakaasti, kun astuin sisään, mutta ei osoittanut vähimmälläkään tavalla että hän tunsii minut.

Hetken hämillä oltuani menin hänen luoksensa ja sanoin: "minä pyydän teiltä anteeksi, Sir. Minä olen kovin suruissani siitä, mitä tein, ja toivon, että annatte minulle anteeksi".

"Minä kuulen ilolla, että olet suruissasi, David", hän vastasi.

Se käsi, jonka hän ojensi minulle, oli sama, johon olin purrut. Minä en voinut pidättää silmiäni tuokioksi kääntymästä eräasen, siinä olevaan, punaiseen pilkkuun; mutta se ei ollut niin punainen, kuin miksi minä kävin, kun havaitsin hänen kasvojensa synkän katseen.

"Kuinka jaksatte, Ma'am", sanoin minä Miss Murdstone'lle.

"Voi minua!" huokaili Miss Murdstone, antaen minulle teelastan sormiensa asemesta. "Kauanko lupa-aikaa kestää?"

"Kuukauden, Ma'am".

"Mistä lukien?"

"Tästä päivästä, Ma'am".

"No!" lausui Miss Murdstone. "Yksi päivä on siis mennyt".

Hän piti tällä tapaa lukua lupapäivistä ja lykkäsi pois joka aamu yhden päivän aivan samalla tavalla. Hän teki sitä vihaisesti, siksi kuin hän tuli kymmeneen asti, mutta, kun hän kerran pääsi kahden numeron lukuihin, muuttui hän toivokkaammaksi ja, sitä myöden kuin aika edistyi, leikilliseksikin.

Juuri tänä ensimmäisenä päivänä olin kyllä onneton kauheasti säikäyttämään häntä, vaikk'ei hän ylimalkain ollut taipusa tämmöiseen heikkouteen. Minä tulin siihen huoneeseen, jossa hän ja äitini istuivat; ja kun pikku lapsi (joka oli vaan muutaman viikon vanha) oli äitini sylissä, otin minä sen hyvin varovasti käsiini. Yhtäkkiä Miss Murdstone kirkaisi niin, että olin lapsen pudottamallani.

"Rakas Jane'ni!" huusi äitini.

"Suuri Jumala, Clara, ettekö näe?" huudahti Miss Murdstone.

"Näe mitä, rakas Jane'ni?" kysyi äitini; "missä?"

"Hän on ottanut sen!" huusi Miss Murdstone. "Poika on ottanut pikku lapsen!"

Miss Murdstone oli kangistunut kauhusta, mutta tointui sen verran, että hän syöksähti minua vastaan ja sieppasi lapsen sylistäni. Tämän jälkeen hän kuitenkin kävi niin hermottomaksi ja kipeäksi, että heidän täytyi antaa hänelle kirsikkaviinaa. Hän kielsi minua juhlallisesti, kun hän virkistyi, milloinkaan ja milläkään syyllä koskemasta veljeeni; ja äiti parkani, jolla, minä näin sen, oli toinen mieli, vahvasti nöyrästi kiellon, sanoen: "epäilemättä olette oikeassa, rakas Jane'ni".

Toisella kertaa, kun me kolme olimme yhdessä, oli juuri sama rakas pikku lapsi — se oli todella rakas minulle äitimme vuoksi — viaton syy, että Miss Murdstone kovasti suuttui. Äitini, joka oli katsellut sen silmiä, kun se makasi hänen sylissään, sanoi:

"Davy! tule tänne!" ja katseli minun silmiäni.

Minä näin, että Miss Murdstone laski helmensä luotaan.

"Minä sanon", lausui äitini lempeästi, "että ne ovat aivan yhtäläiset. Minä luulen, että ne ovat minun. Minä luulen, että niillä on minun silmien väri. Mutta kummallisen yhtäläiset ne ovat".

"Mitä puhutte, Clara?" sanoi Miss Murdstone.

"Rakas Jane'ni", sammalsi äitini, vähän pelästyneenä siitä karkeasta äänestä, jolla tämä kysymys tehtiin. "Minä havaitsin, että lapsen ja Davyn silmät ovat aivan yhtäläiset".

"Clara!" lausui Miss Murdstone, nousten vihaisesti, "te olette välisti täydellinen houkkio".

"Rakas Jane'ni", muistutti äitini.

"Täydellinen houkkio", lausui Miss Murdstone. "Kuka muu rupeisi vertaamaan veljeni lasta teidän poikaanne? He eivät ole ensinkään yhdennäköisiä. He ovat aivan erinäköisiä. He ovat toisenmuotoisia kaikissa kohden. Minä toivon, että he aina pysyvät semmoisina. Minä en tahdo istua tässä tuommoisia vertauksia kuuntelemassa". Sillä puheella meni hän ulos ja paiskasi oven kiinni perästään.

Lyhyesti, minä en ollut Miss Murdstone'n suosikki. Lyhyesti, minä en ollut siellä kenenkään ihmisen, ei

edes oma suosikkini; sillä ne, jotka rakastivat minua, eivät uskaltaneet osoittaa sitä, ja ne, jotka eivät rakastaneet minua, osoittivat sitä niin selvästi, että itse hyvin tunsin, kuinka aina näytin kankealta, taitamattomalta ja untelolta.

Minä tunsin, että minä rasitin heitä yhtä paljon, kuin he rasittivat minua. Jos tulin johonkin huoneeseen, jossa he olivat, ja he puhuivat keskenänsä ja äitini näytti iloiselta, levisi kohta joku tuskan pilvi hänen kasvoillensa, kun minä ilmestyin. Jos Mr. Murdstone oli parhaalla tuulellansa, ehkäisin minä häntä. Jos Miss Murdstone oli pahimmalla tuulellansa, kiihoitin vaan häntä. Minä havaitsin kyllä, että äitini aina oli uhrina; että hän pelkäsi puhutella minua taikka olla ystävällinen minulle, jottei hän, sitä tehdessään, jollakin lailla loukkaisi heitä ja saisi nuhteita jälestäpäin; ettei hän ainoastaan itse alinomaa pelännyt, että hän itse loukkaisi heitä, vaan myöskin, että minä loukkaisin, sekä levottomasti piti vaaria heidän katseistaan, kun minä vaan liikahtin. Sentähden päätin pysyä niin paljon, kuin mahdollista, poissa heidän tieltänsä; ja monena talvisena hetkenä kuulin kirkonkellon lyövän, kun vähäisessä päällystakissani istuin kolkossa makuuhuoneessani ja ahkerasti luin jotakin kirjaa.

Iltaisin menin toisinaan istumaan Peggoty'n luo kyökkiin. Siellä minun oli mukava olla enkä pelännyt olemasta semmoisena, kuin olin. Mutta vierashuoneessa eivät hyväksyneet näitä turvapaikkoja kumpaakaan. Siellä vallitseva kiusaamisen halu teki lopun molemmista. Minua pidettiin vielä tarpeellisena äiti raukkani kasvattamiseksi eikä sallittu, että olin poissa, koska olin yksi hänen koetuskivistänsä.

"David", lausui Mr. Murdstone kerta, kun minä päivällisten jälkeen ajoinapani mukaan lähteä huoneesta; "minä huomaan surukseni, että sinulla on jörömäinen luonto".

"Kärrykäs, kuin karhu!" sanoi Miss Murdstone.

Minä seisoin paikallani, pää alaspäin.

"Nyt, David", lausui Mr. Murdstone, "on jörömäinen, uppiniskainen luonto pahin kaikista".

"Ja poika on kaikista semmoisista luonnoista, joita minä koskaan olen nähnyt", muistutti hänen sisarensa, "kaikkein kovin ja jäykin. Luullakseni tekin, rakas Clarani, huomaatte sen?"

"Minä pyydän teiltä anteeksi, rakas Jane'ni", lausui äitini, "mutta oletteko aivan varma siitä — minä tiedän, että annatte minulle anteeksi, rakas Jane'ni — että ymmärrätte Davya?"

"Minä häpeisin vähän itseäni, Clara", vastasi Miss Murdstone, "jollen ymmärtäisi tätä poikaa taikka mitä poikaa hyvänsä. Minä en väitä, että olen terävisilmäinen, mutta minä toivon, että minulla on tavallinen järki".

"Epäilemättä, rakas Jane'ni", arveli äitini, "on teillä hyvin tarkka ymmärrys —"

"Mitä vielä! Älkäätkä sanoko sitä, Clara", keskeytti Miss Murdstone äkäisesti.

"Mutta minä olen varma asiasta", jatkoi äitini; "ja jokainen tietää sen. Minä hyödyn siitä itse niin paljon ja monella lailla — ainakin minun tulee hyötyä — ettei kukaan voi olla enemmän vakuutettuna siitä, kuin minä; ja sentähden aina epäilen itseäni, kun puhun, minä takaan sen teille".

"Sanokaamme, etten ymmärrä tätä poikaa, Clara", vastasi Miss Murdstone, järjestäen noita vähäisiä

renkaita ranteissansa. "Myöntäkäämme, jos suvaitsette, etten minä ymmärrä häntä ollenkaan. Hän on liian syvä minulle. Mutta ehkä veljeni äly pystyy hiukan tutkimaan hänen luonnettansa. Ja minä luulen, että veljeni juuri aikoi puhua tästä asiasta, kun me — vähän sopimattomasti — keskeytimme häntä".

"Minä luulen, Clara", lausui Mr. Murdstone matalalla, totisella äänellä, "että löytyy parempia ja tasapuolisempia tuomareita tämmöisessä kysymyksessä, kuin sinä".

"Edvard", vastasi äitini arasti, "sinä olet paljon parempi tuomari kaikissa kysymyksissä, kuin minä luulen olevani. Sekä sinä että Jane olette. Minä sanoin vaan —"

"Sinä sanoit vaan jotakin velttoja ja ajattelematonta", hän vastasi. "Älä koeta tehdä sitä uudestaan, rakas Clarani, vaan tarkastele käytöstäsi".

Äitini huulet liikkuiivat, niinkuin hän olisi vastannut: "niin, rakas Edvard'ini", mutta hän ei puhunut mitään ääneen.

"Minä sanoin, David, että surukseni huomaa", lausui Mr. Murdstone, kääntäen päätänsä ja silmiänsä valjusti minua kohden, "että sinulla on jörömäinen luonto. Minä en voi sietää, että tämmöinen luonto kehkeytyy minun silmiäni alla, niin etten yritä sitä parantamaan. Sinun täytyy koettaa, Sir, muuttaa sitä. Meidän täytyy koettaa muuttaa sitä sinulle".

"Minä pyydän anteeksi teiltä, Sir", sopersin minä. "Minä en ole koskaan tahtonut olla jörömäinen, siitä kuin palasin".

"Älä turvaa valheesen, Sir!" vastasi hän niin kiivaasti, että näin äitini ehdottomasti ojentavan ulos vapisevaa kättänsä, ikäänkuin välittääksensä. "Sinä olet jörömäisyydessäsi vetäynyt pois omaan huoneeseesi. Sinä olet pysynyt omassa huoneessasi, kun sinun olisi pitänyt olla täällä. Sinä tiedät nyt kerrallaan, että minä tahdon, että olet täällä eikä siellä. Lisäksi, että minä vaadin kuuliaisuutta. Sinä tunnet minut, David. Minä tahdon niin".

Miss Murdstone päästi käheän naurun.

"Minä vaadin kunnioittavaista, nöyrää ja altista käytöstä itseäni kohtaan", hän jatkoi, "ja Jane Murdstone'a kohtaan ja äitiäsi kohtaan. Minä en salli, että lapsi mielivaltaisesti karttaa tätä huonetta, niinkuin se olisi saastutettu. Istu alas".

Hän käski minua, niinkuin koiraa, ja minä tottelin, niinkuin koira.

"Yksi seikka vielä", hän lausui. "Minä huomaa, että olet mieltynyt alhaiseen ja halpaan seuraan. Sinä et saa seurustella palkollisten kanssa. Kyökki ei paranna sinua missään niissä useissa suhteissa, joissa tarvitset parannusta. Tuosta naisesta, joka yllyttää sinua, minä en puhu mitään — koska sinulla, Clara", kääntyen matalammalla äänellä äitini puoleen, "vanhan tuttavuuden ja kauan pidettyjen oikkujen vuoksi, on jonkunlainen hellyys hänen suhteensa, josta et vielä ole päässyt".

"Se on eriskummainen sokeus!" huudahti Miss Murdstone.

"Minä sanon vaan", jatkoi Mr. Murdstone, puhutellen minua, "etten hyväksy, että rakastat semmoista seuraa, kuin Mistress Peggotyn, ja että sinun pitää luopua siitä. Nyt, David, sinä ymmärrät minut ja tiedät, mikä seuraus on, jollet tarkasti noudata tahtoani".

Minä tiesin sen hyvin — paremmin ehkä, kuin hän luuli, sitä myöden kuin asia koski äiti parkaani — ja minä tottelin häntä tarkasti. Minä en peräytynyt enään omaan huoneeseen; minä en turvannut enää Peggottyyn; vaan istuin väsyneenä vierashuoneessa päivät päätänsä, odottaen illan tuloa ja maatapanon aikaa.

Mikä ikävä pakko, kun täytyi tuntikausia istua samassa asemassa, peläten liikuttamasta kättänsä tai jalkaansa, ettei Miss Murdstone valittaisi levottomuuttani (niinkuin hän vähimmästä syystä teki), ja varoen kääntämästä silmänsä, ettei se kohtaisi jotakin paheksivaa taikka tarkastavaa katsetta, joka keksisi uusia moittimisen syitä silmistäni! Mikä tuskallinen unteluus, kun täytyi istua ja kuunnella kellon tikitystä; katsella Miss Murdstone'n vähäisiä, kiiltäviä teräshelmiä, kun hän pujotti niitä nauhaan; kummastella, joutuisiko hän koskaan naimisiin ja, jos niin, minkä onnettoman miehen kanssa; lukea sarkoja kaminin-reunuksessa ja käyttäyttää silmiänsä kattoon pitkin tapettien kiemuroita ja korkkiruuveja!

Mitä yksinäiset kävelyt likaisilla kujilla pahassa talvisäässä, kun kuljetin kaikkialla muassani tuota vierashuonetta ja siinä Mr. ja Miss Murdstone'a: kauhea kuorma, jota minun täytyi kantaa, jonkunlainen päivällinen painajainen, josta oli aivan mahdoton päästä, taakka, joka raukaisi ja tylsytti ymmärrystäni!

Mitä aterioita minä söin äänetönnä ja hämmentyneenä, aina tuntien, että oli yksi veitsi ja kahveli liikaa, ja ne minun, yksi ruokahalu liikaa, ja se minun; yksi talrikki ja tuoli liikaa, ja ne minun; yksi henkilö liikaa, minä itse.

Mimmoiset illat, kun kynttilät tuotiin sisään ja minun oli määrä ryhtyä johonkin, mutta en tohtinut lukea mitään huvittavaa kirjaa, vaan mietin jotakin kovapäistä, vieläpä kovempi-sydämistä luvunlaskun oppia; kun painojen ja mittojen taulut alkoivat laulaa samalla nuotilla, kuin "Rule Britannia" tai "Pois surut ja raskaat mielet", eivätkä tahtoneet seisoa paikallansa opittavaksi, vaan menivät, pistäen iso-äitini äimää poloisen pääni puhki, sisään toisesta korvasta ja ulos toisesta!

Mihin haukotuksiin ja uinailuksiin minä vaivuin, vaikka kyllä koetin olla varoillani; millä säpsähdyksellä minä heräsin salaisista nukahuksista; mitä vastauksia minä en koskaan saanut niihin vähäisiin muistutuksiin, joita harvoin tein; kuinka olin mielestäni niinkuin tyhjä paikka, josta ei kukaan huolinut, vaan joka kuitenkin oli jokaisen tiellä; mikä raskas lievyys se oli, kun kuulin Miss Murdstone'n tervehtivän ensimmäistä yhdeksän lyöntiä ja käskevän minua menemään maata!

Näin lupapäivät hupenivat, siksi kuin se aamu tuli, jolloin Miss Murdstone sanoi: "nyt on viimeinen päivä mennyt!" ja antoi minulle lupa-aikani viimeisen teekupin.

Minä lähdin mielelläni. Minä olin vajonnut jonkunlaiseen huumautilaan, mutta virkistyin hiukan ja halusin tavata Steerforth'ia, vaikka kyllä Mr. Creakle häämötti hänen takaansa. Taas Mr. Barkis ilmestyi portilla, ja taas Miss Murdstone sanoi varoittavalla äänellänsä: "Clara!" kun äitini notkistui minun puoleeni ja jätti minut hyvästi.

Minä suutelin häntä ja pikku veljeäni ja olin kovasti suruissani silloin; mutta ei lähtöni vuoksi, sillä meidän välillämme oli juopa ja jokapäiväinen ero. Eikä hänen syleilynsä, vaikka erinomaisen hellä, elä muistossani niin vilkkaasti, kuin se tapaus, joka sitä seurasi.

Minä olin ajomiehen kärryillä, kun kuulin äitini huutavan itseäni. Minä katsahdin taakseni ja hän seiso yksinään puutarhan portilla, pitäen pikku lastansa ylöspäin käsivarsillaan, että minä näkisin sen. Oli

kylmä, tyven ilma, eikä yksikään hius hänen päässään, eikä yksikään laskos hänen vaatteissaan liikahtanut, kun hän kiinteästi katseli minua, pitäen ylöspäin lastansa.

Niin hän katosi näkyvistäni. Semmoisena minä näin hänet jälestäpäin unissani koulussa — äänettömänä olentona, joka, istuen vuoteeni vieressä, katseli minua samoilla hartailta kasvoilla ja piti ylöspäin lastansa käsivarsillaan.

YHDEKSÄS LUKU.

Minä vietän muistettavan syntymäpäivän.

Minä jätän sillensä kaikki, mitä tapahtui koulussa, siksi kuin syntymäpäiväni tuli maaliskuulla. Minä en muista mitään, paitsi että Steerforth oli enemmän ihmeteltävä, kuin koskaan. Hänen oli määrä erota koulusta tämän lukukauden lopussa, jollei aikaisemmin, ja hän oli minun silmissäni vilkkaampi ja itsenäisempi, ja sen vuoksi miellyttävämpi, kuin milloinkaan ennen; mutta ulkopuolella tätä en muista mitään. Se suuri muisto, jonka kautta tämä aika on merkitty mielessäni, näyttää nielaisneen kaikki vähemmät muistot ja seisovan aivan yksinään.

Minun on myöskin vaikea uskoa, että koko kaksi kuukautta kului syntymäpäivääni, siitä kuin palasin Salem House'en. Minä ymmärrän vaan, että asian laita oli niin, koska tiedän, että niin täytyi olla; muutoin olisin vakuutettu, ettei ollut mitään lomaa, vaan toinen tapaus astui toisen kantapäille.

Kuinka hyvin minä muistan, mimmoinen päivä se oli! Minä tunnen, kuinka sumu, joka riippuu paikan ylitse, haisee; minä näen huuteen aaveentapaisesti vilahtelevan sen lävitse; minä tunnen, kuinka härmäiset hiukseni tahmeina valuvat poskilleni; minä katselen himmeätä kouluhuonetta, jossa siellä täällä ratiseva kynttilä valaisee usvaista aamua ja poikien henki suikertelee ja höyryilee kalseassa ilmassa, kun he puhaltavat sormiinsa ja koputtavat jalkojansa lattiaan.

Aamiainen oli syöty, ja meitä oli kutsuttu pois leikkitanterelta, kun Mr. Sharp astui sisään ja sanoi:

"David Copperfield saa mennä vierashuoneeseen".

Minä odotin jotakin koria Peggotylta ja kirkastuin käskystä. Kun iloisena nousin sijaltani, muistuttivat muutamat, lähellä istuvat pojat, etten unhottaisi heitä, hyvyttäni jakaessani.

"Älä kiirehdi, David", lausui Mr. Sharp. "On aikaa kyllä, poikaseni, älä kiirehdi".

Minä olisin ehkä kummastellut sitä lempeätä ääntä, jolla hän puhui, jos olisin ajatellut sitä; mutta minä en ajatellut sitä, ennenkuin jälestäpäin. Minä riensin vierashuoneeseen; ja siellä näin Mr. Creakle'n istuvan ja syövän aamiaistansa, keppi ja sanomalehdet edessään, ja Mrs. Creaklen pitävän avonaista kirjettä kädessään. Mutta ei mitään koria.

"David Copperfield", lausui Mrs. Creakle, taluttaen minua sohvan luo ja istuen alas viereeni. "Minä tahdon puhua sinun kanssasi aivan yksityisesti. Minulla on jotakin kerrottavaa sinulle, lapseni".

Mr. Creakle, jota minä tietysti katselin, pudisti päätänsä minua katselematta ja tukahutti yhden huokauksen isolla, voissa paistetulla leivänpalasella.

"Sinä olet liian nuori tietämään, kuinka mailma muuttuu joka päivä", lausui Mrs. Creakle, "ja kuinka ihmiset menevät siitä pois. Mutta me saamme kaikki oppia sen, David; muutamat meistä, kun olemme nuoret, toiset, kun olemme vanhat, toiset joka hetki ja aika elämässämme".

Minä katselin häntä totisesti.

"Kun lähdit kotoa lupa-ajan lopulla", sanoi Mrs. Creakle, tuokion vaiti oltuaan, "olivatko he kaikki terveisinä?" Taas vähän vaiti oltuaan: "oliko äitisi terve?"

Minä vapisin, tarkoin tietämättä miksi, ja katselin yhä häntä totisesti enkä yrittänyt vastata.

"Sillä", lausui hän, "minun täytyy surukseni kertoa sinulle, että kuulen tänä aamuna, että äitisi on kovasti kipeä".

Jonkunlainen sumu nousi Mrs. Creakle'n ja minun välillemme, ja hän näytti hetken liikkuvan siinä. Sitten tunsin, kuinka polttavat kyynelät juoksivat alas poskilleni, ja Mrs. Creakle oli paikallansa taas.

"Hän on hyvin huonona", lisäsi hän.

Minä tiesin nyt kaikki.

"Hän on kuollut".

Hänen ei olisi tarvinnut kertoa sitä minulle. Minä olin jo purskahtanut kovaan itkuun ja tunsin itseni turvattomaksi avarassa mailmassa.

Mrs. Creakle oli erittäin hyvä minua kohtaan. Hän piti minua siellä koko päivän ja jätti minut toisinaan yksikseen; ja minä itkin ja uuvutin itseni uneen ja heräsin ja itkin taas. Kun en voinut itkeä enää, rupesin ajattelemaan, ja silloin tuntui rintani ahdistus entistä raskaammalta ja suruni muuttui tyrmeäksi tuskaksi, jota ei mikään lievittänyt.

Kuitenkin olivat ajatukseni turhanpäiväiset eivätkä kääntyneet siihen onnettomuuteen, joka vaivasi sydäntäni, vaan kiertelivät epävakaisesti sen ympärillä. Minä ajattelin, kuinka asuntomme suljettaisiin ja vaikenisi. Minä ajattelin pikku lasta, joka, niinkuin Mrs. Creakle sanoi, oli hivunut jonkun aikaa ja luultavasti myöskin kuolisi. Minä ajattelin isäni hautaa kirkkomaalla likellä kartanoamme ja kuinka äitini makaisi siinä sen puun alla, jonka tunsin niin hyvin. Minä nousin tuolille, kun jäin itsekseni, ja katselin peiliin nähdäkseni, kuinka punaiset silmäni olivat ja kuinka murheelliset kasvoni. Parin tunnin perästä minä tuumin, mikä, jos kyyneleeni todella juoksisivat vastahakoisesti, niinkuin nyt näyttivät juoksevan, kaikkein enimmin kotoisista asioista liikuttaisi minua, kun lähestyin kotia — sillä minun oli määrä lähteä kotiin hautajaisiin. Minä muistan tunteneeni, että olin saanut jonkunlaista arvoa muitten poikien rinnalla, ja että olin tärkeä olento onnettomuudessani.

Jos koskaan mikään lapsi totisesti suri, surin minä. Mutta minä muistan, että tämä tarkeys tavallansa tyydytti minua, kun sinä iltana kävelin leikkitanterella samaan aikaan, kuin pojat olivat koulussa. Kun näin heidän, luokkaansa astuessaan, katselevan itseäni akkunoista, tunsin itseni kunnioitetuksi ja näytin alakuloisemmalta ja astuin hitaammin. Kun koulutunti päättyi ja he tulivat alas puhuttelemaan minua, tein mielestäni hyvin, kun en ollut ylpeä heitä ketäkään vastaan, vaan kohtelin heitä kaikkia aivan samalla tavalla, kuin ennen.

Minun tuli lähteä kotiin seuraavana iltana; ei postivaunuilla, vaan raskailla yövaunuilla, joita nimitettiin "Maanviljeliäksi" ja joita maaväki parhaasta päästä käytti, kun he kulkivat lyhyitä matkoja valtatie- taivalten välillä. Sinä iltana ei juteltu mitään tarinaa, ja Traddles tahtoi väkisin lainata minulle pään- alaistansa. Minä en tiedä, mitä hyvää hän luuli minulla siitä olevan, sillä minulla oli oma; mutta siinä oli kaikki, mitä hänellä poika raukalla oli lainattavaa, paitsi yhtä arkkia kirjepaperia, joka oli täynnä luurankoja; ja sen hän erotessamme antoi minulle surujeni lievittäjäksi ja mieleni rauhoittajaksi.

Minä lähdin Salem House'sta seuraavana päivänä iltapuolella. Varsin vähän minä silloin ajattelin, että jätin sen ijäksi. Me kuljimme kovin verkalleen koko yön emmekä tulleet Yarmouth'iin, ennenkuin kello yhdeksän tai kymmenen aamulla. Minä katsoin ulos nähdäkseni Mr. Barkis'ia, mutta hän ei ollut siellä; vaan hänen sijassaan lihava, ahdashenkinen, iloiselta näyttävä, vähäläntä vanha mies, jolla oli mustat vaatteet, ruosteen-väriset pienet nauharuusut housujen polvessa, mustat sukat ja leveälierinen hattu, tuli puhkuen vaunujen akkunan luo ja sanoi:

"Master Copperfield?"

"Niin, Sir".

"Tahdotteko tehdä hyvin ja tulla kanssani, nuori Sir", arveli hän, ovea avaten, "niin saan hovin viedä teidät kotiin".

Minä laskin käteni hänen käteensä, kummastellen, kuka hän oli, ja me astuimme yhdessä soukalle kadulle erään puodin luo, jonka ylipuolella oli kirjoitettuna: *Omer, Verkakauppias, Räätäli, Rihmanmyyjä, Hautajaishankkija &c.* Se oli kapea ja tukehuttava, vähäinen puoti täynnänsä kaikenlaisia vaatteita, valmiita ja puolivalmiita, tähän luettuna akkunallinen majavan-nahkaisia sekä herras- että naishattuja. Me menimme vähäiseen, puodintakaiseen huoneeseen, jossa näimme kolmen nuoren tytön ompelevan mustaa kangasta, jota oli suuri pankko pöydällä ja josta pieniä palasia ja leikelmiä oli levinnyt yliympäri lattiaa. Hauska valkea paloi pesässä, ja rasittava haju lähti lämpimästä, mustasta silkkiharsosta — minä en tietänyt silloin, mistä haju tuli, mutta tiedän nyt.

Nuot kolme nuorta tyttöä, jotka näyttivät olevan hyvin ahkerat ja iloiset, nostivat ylös päätänsä, katsellaksensa minua, ja jatkoivat sitten työtänsä. Tik, tik, tik. Samaan aikaan kuului jostakin verstaasta toiselta puolelta pihaa akkunan alta säännöllinen kalke, joka piti jonkunlaista tahtia: Rat-tat-tat, Rat-tat-tat, Rat-tat-tat, ilman mitään vaihetusta.

"No!" sanoi johdattajani yhdelle näistä kolmesta nuoresta tytöstä.

"Kuinka työsi edistyy, Minnie?"

"Me olemme valmiit, kun tulee aika koettaa", vastasi tämä iloisesti ylös katsahtamatta. "Älkää peljätkö, isä".

Mr. Omer otti leveälierisen hattunsa päästään, kävi istumaan ja huohotti. Hän oli niin lihava, että hänen täytyi huohottaa vähä aika, ennenkuin hän kykeni sanomaan:

"Se on hyvä".

"Isä!" sanoi Minnie leikillisesti. "Mikä pyöriäinen teistä paisuu!"

"Niin, minä en tiedä, mistä se tulee, rakkaani", vastasi hän, miettiessä sitä. "Ei paljon puutu, että olen semmoinen".

"Te olette niin tyvenmielinen, näettekö", lausui Minnie. "Te ette pane mitään pahaksenne".

"Ei auta olla toisenlainen, rakas lapseni", sanoi Mr. Omer.

"Ei", vastasi hänen tyttärensä. "Me olemme kaikki iloista väkeä täällä, kiitos Jumalan! Emmekö ole, isä?"

"Minä toivon niin, rakkaani", lausui Mr. Omer. "Koska taas saan hengitetyksi, luulen, että otan mittaa tästä nuoresta pojasta. Tahtoisitteko käydä kanssani puotiin, Master Copperfield?"

Mr. Omer'in pyynnöstä astuin minä hänen edellään; ja näytettyään minulle verkapankon, jota hän kiitti erinomaisen hienoksi sekä liian hyväksi murhevaatteiksi paitsi vanhempien jälkeen, otti hän mittaa minusta ja pani sen kirjaan. Sillä aikaa kuin hän teki tätä, johdatti hän minun huomiotani tavara-varastoonsa ja muutamiin muoteihin, jotka, niinkuin hän sanoi, olivat "juuri alkaneet", ja muutamiin muihin muoteihin, joitten hän sanoi "juuri loppuneen".

"Ja tämän kautta kadotamme sangen usein paljon rahaa", lausui Omer. "Mutta muodit ovat niinkuin inhimilliset olennot. Ne alkavat, ei kukaan tiedä milloin, miksi taikka kuinka; ja ne loppuvat, ei kukaan tiedä milloin, miksi taikka kuinka. Kaikki on minun mielestäni niinkuin elämä, jos katselee sitä tältä kannalta".

Minä olin liian surullinen keskustelemaan tätä kysymystä, johon kenties en olisi missään tilassa pystynyt; ja Mr. Omer saatti minut takaisin vierashuoneeseen, hengittäin työläästi matkalla.

Tuosta hän huusi oven takaa vähäisiä taita-niskasportaita alaspäin: "tuokaat ylös tee ja voileivät!" Vähän ajan perästä, jona minä istuin ja katselin ympärilleni, ajatellen itsekseni ja kuunnellen neulomista huoneessa sekä sitä nuottia, jota kalkutettiin pihan toisella puolella, ilmestyivät nämät tarjottimella ja näyttivät olevan minulle aiotut.

"Minä olen tuntenut teidät", lausui Mr. Omer, tarkastettuaan minua muutamia minuteja, joitten kuluessa en ollut tehnyt suurta lovea aamiaiseen, sillä nuot mustat kankaat veivät ruokahaluni, "minä olen tuntenut teidät kauan aikaa, nuori ystäväni".

"Oletteko, Sir?"

"Koko elämäni ajan", vastasi Mr. Omer. "Minun sopii sanoa, jo ennen sitä. Minä tunsin isäni ennen teitä. Hän oli viisi jalkaa ja puoli kymmenettä tuumaa pitkä, ja hän sai osakseen viisikolmatta jalkaa maata".

"Rat-tat-tat, Rat-tat-tat, Rat-tat-tat", kuului pihan toiselta puolelta.

"Hän sai osakseen viisikolmatta jalkaa maata, jos hän sai täyttä tuumaakaan", lausui Mr. Omer hupaisesti. "Se oli joko hänen pyynnöstään taikka äitini määräyksestä; minä olen unhottanut, kumman".

"Tiedätkö, kuinka pikkuveljeni voi, Sir?" kysyin minä.

Mr. Omer pudisti päätänsä.

"Rat-tat-tat, Rat-tat-tat, Rat-tat-tat".

"Hän on äitinsä sylissä", lausui hän.

"Voi pikkuista raukkaa! Onko hän kuollut?"

"Älkääät laskeko sitä sydämellenne kovemmin, kuin täytyy", sanoi Mr. Omer. "Niin. Pikku lapsi on kuollut".

Haavani aukenivat jälleen tästä sanomasta. Minä jätin tuskin kosketetun aamiaiseni, menin pois ja nojasin päätäni toista pöytää vastaan, joka oli vähäisen huoneen nurkassa ja jonka Minnie nopeasti tyhjensi, etten kyynelilläni tahraisi siihen asetettua murhepukua. Hän oli sievä, hyvinluontoinen tyttö ja pyyhki pois hiukset silmiltäni lempeällä, ystävällisellä kädellä; mutta hän oli suuresti iloisissaan sen vuoksi, että hän oli melkein päättänyt työnsä, vieläpä hyvään aikaan, ja hän oli aivan toisenlainen, kuin niinä.

Ennen pitkää kalke lakkasi, ja kauniin-näköinen, nuori mies tuli pihan poikki huoneesen. Hänellä oli vasara kädessään, ja hänen suunsa oli täynnä pieniä nauloja, joita hänen täytyi poimia ulos, ennenkuin hänen oli mahdollista puhua.

"No, Joram!" lausui Mr. Omer. "Kuinka sinun työsi käy?"

"Kaikki hyvin", vastasi Joram. "Se on tehty, Sir".

Minnie punehtui hiukan, ja molemmat toiset tytöt hymyilivät keskenänsä.

"Kuinka! sinä teit siis työtä kynttilän valolla eilen illalla, kun minä olin klubissa? Eikö niin?" kysyi Omer, ummistaen toista silmäänsä.

"Niin", vastasi Joram. "Koska sanoitte, että, jos kaikki valmistuisi, meidän sopisi tehdä pieni huvimatka ja yhdessä lähteä tuonne, Minnien ja minun — ja teidän".

"Ohoh! minä luulin jo, että jättäisitte minut kokonaan pois", lausui Mr. Omer, nauraen, siksi kuin hän alkoi yskiä.

"Koska olitte niin hyvä ja sanoitte sillä tapaa", jatkoi nuori mies, "ryhdyin minä työhön voimani takaa, näette. Tahdotteko nyt tulla ja lausua ajatuksenne siitä?"

"Kyllä", vastasi Mr. Omer, nousten. "Tahtoisitteko, ystäväni", ja hän pysähtyi ja kääntyi minun puoleeni, "nähdä teidän —"

"Ei, isä", keskeytti Minnie.

"Minä arvelin, että se olisi hauskaa hänelle, lapseni", sanoi Mr. Omer.
"Mutta sinä olet ehkä oikeassa".

Minä en voi sanoa, kuinka tiesin, että se oli kalliin, kalliin äitini arkku, jota he menivät katsomaan. Minä en ollut koskaan kuullut semmoista tehtävän; minä en ollut koskaan, tietääkseni, nähnyt mitään semmoista; mutta kalkkeen kestäessä joutui mieleeni, mikä se oli; ja kun nuori mies astui sisään, olen varma, että tiesin, mitä hän oli puuhannut.

Koska työ nyt oli päättynyt, harjasivat ne molemmat tytöt, joitten nimiä minä en ollut kuullut, tilkut ja säikeet vaatteistansa ja menivät puotiin siivoamaan sitä ja odottamaan ostajia. Minnie jäi panemaan kokoon, mitä olivat ommelleet, ja latomaan sitä kahteen koriin. Tätä hän teki polvillansa, hyräillen jotakin hilpeätä, pikkuista laulua. Joram, jota minä päätin hänen rakastajaksensa, tuli sisään ja sieppasi (hän ei näyttänyt ensinkään huolivan läsnä-olostani) suudelman tytöltä, kun tämä laitteli myttyänsä, ja sanoi, että isä oli mennyt kääsyjä noutamaan, ja että hänen itse täytyi tehdä kiirettä ja hankkia itsensä valmiiksi. Sitten hän taas meni ulos; ja nyt Minnie pani sormistimensa ja saksensa plakkariinsa, pisti silmineulan, musta lanka päässä, näppärästi rintaansa ja puki somasti yllensä päällysvaatteensa oven takana olevan vähäisen peilin edessä, jossa minä näin hänen tyytyväisten kasvojensa kuvautuvan.

Kaikki nämät minä näin, kun istuin pöydän ääressä nurkassa, käsi poskella ajatellen sangen erilaisia asioita. Kääsyt tulivat pian puodin eteen, ja kun olivat panneet korit ensiksi niihin, pantiin minä toiseksi, ja nuot kolme seurasivat. Minä muistan kääsyjä jonkunlaisiksi puoli-kääsykärryiksi ja puoli-pianovankkureiksi. Ne olivat maalatut mustanpuuhavalla värillä, ja musta, pitkähäntäinen hevonen veti niitä. Meillä oli kaikilla yltäkyllin tilaa.

Minä en luule, että minusta on koskaan eläessäni tuntunut niin kummalliselta (minä olen ehkä viisaampi nyt), kuin silloin, kuin olin heidän kanssaan ja muistin, mitä he olivat työskennelleet, ja näin, kuinka he iloitsivat matkasta. Minä en ollut suuttunut heille; minä pikemmin pelkäsin heitä, ikäänkuin olisin ollut heitetty semmoisten olentojen joukkoon, joitten kanssa minulla ei ollut mitään yhteyttä luonnon puolesta. He olivat hyvin virkoiset. Vanha mies istui edessä, ajaen, ja molemmat nuoret hänen takanansa, ja milloin hyvänsä hän puhutteli heitä, nojasivat he eteenpäin, toinen toiselta ja toinen toiselta puolelta hänen pulleita kasvojaan, ja olivat erinomaisen kohteliaat hänelle. He olisivat puhuneet minunkin kanssani; mutta minä peräydyin heistä ja mietiskelin itsekseni nurkassani. Heidän lemmmentekonsa ja lystillisyytensä, vaikk'ei se suinkaan ollut meluavaa laatua, vieroitti minua heistä, ja minä melkein ihmettelin, että he eivät saaneet mitään rangaistusta sydämensä kovuudesta.

Kun he siis pysähtyivät hevostansa syöttämään ja itsekin söivät ja joivat ja riemuitsivat, en minä voinut koskea mihinkään, johon he koskivat, vaan pidin paastoani rikkomatta. Ja kun saavuimme kotiini, laskeusin alas kääsyjen takaa niin nopeasti, kuin mahdollista, etten olisi heidän seurassaan noitten juhlallisten akkunain edessä, jotka katselivat minua, niinkuin ummistetut silmät, jotka ennen olivat kirkkaat. Ja voi, kuinka vähän minun oli ollut tarve ajatella, mikä, kotiin tullessani, liikuttaisi minua — kun näin äitini huoneen akkunan ja tämän vieressä sen, joka parempina päivinä oli ollut minun!

Minä olin Peggotyn sylissä, ennenkuin ehdin portille, ja hän vei minut sisään. Hänen surunsa puhkesi ilmi, kun hän ensin näki minut; mutta hän hillitsi sitä pian ja puhui kuiskaamalla ja käveli niin hiljaisesti, kuin kuollutta olisi saattanut häiritä. Hän ei ollut maannut vuoteessa, havaitsin minä, moneen aikaan. Hän istui ja valvoi vielä tämän yön. Niin kauan kuin hänen rakas emäntä parkansa oli maan päällä, sanoi hän, ei hän tahtonut koskaan luopua hänestä.

Mr. Murdstone ei ottanut ensinkään huomataksensa minua, kun tulin vierashuoneeseen, jossa hän oli, vaan istui valkean ääressä nojatuolissaan, ääneti itkien ja miettien. Miss Murdstone, joka toimitti jotakin kirjeillä ja papereilla peitetyn kirjoituspulpettinsa luona, ojensi minulle kylmät hyppysensä ja kysyi minulta rautaisella kuiskauksella, oliko minusta otettu mittaa murhevaatteisin.

Minä vastasin: "on".

"Entä paitasi", lausui Miss Murdstone; "oletko tuonut ne kotiin?"

"Olen, Ma'am. Minä olen tuonut kaikki vaatteeni kotiin".

Tässä oli koko se lohdutus, jonka hänen lujutensa salli minulle. Minä en epäile, että häntä suuresti huvitti, kun hän tämmöisessä tilaisuudessa sai asettaa näkyviin itsehillintöänsä, joksi hän nimitti sitä, ja lujuttansa ja mielenvoimaansa ja tervettä järkeänsä ja koko tuota epäystävällisten ominaisuuksiensa pirullista luetteloa. Hän ylpeili erittäinkin käytöllisestä taipumuksestaan ja näytti tätä nyt sillä, että hän muutti kaikki kynäksi ja läkiksi eikä antanut minkään liikuttaa itseänsä. Koko tämän päivän loppupuolen ja aamusta iltaan saakka jälestäpäin istui hän pulpetin edessä, levollisesti pärskyttyä kovalla pännällään ja puhutellen kaikkia samalla järkähtämättömällä kuiskeella. Hän ei koskaan höllittänyt yhtäkään jäntärettä kasvoissansa, ei liennyttänyt säveltäkään äänessänsä eikä rypistänyt hituakaan vaatteistaan.

Hänen veljensä tarttui välisti johonkin kirjaan, mutta ei lukenut sitä koskaan minun nähteni. Hän avasi sen, selaili sitä, ikäänkuin hän olisi lukenut, mutta pysyi tuntikauden lehteä kääntämättä, pisti sen sitten pois ja käveli edestakaisin huoneessa. Minun oli tapa istua kädet ristissä ja katsella häntä ja lukea hänen askeleitansa tunti toisensa perästä. Hän puhutteli aivan harvoin sisartansa eikä koskaan minua. Hän näytti olevan ainoa levoton kappale, paitsi kellot, koko hiljaisessa huoneessa.

Näinä päivinä hautajaisten edellä näin minä varsin vähän Peggotysta, paitsi että portaita ylös ja alas astuessani aina tapasin hänet likeltä sitä huonetta, jossa äitini ja hänen pikku lapsensa lepäsivät, ja paitsi että hän tuli luokseni joka ilta ja istui vuoteeni päänpuolella, siksi kuin nukuin. Päivä taikka pari ennen maahanpaniaisia — minä luulen, että se oli päivä taikka pari, mutta minä tiedän, että mieleni hämmentyy tämän raskaan ajan suhteen, jonka edistymistä ei mikään merkinnyt — vei hän minut tuohon huoneeseen. Minä muistan vaan, että valkoisen peitteen alla vuoteella, jonka ympäri kaikki oli sievän puhdasta ja raitista, näytti minusta se juhlallinen hiljaisuus, joka vallitsi asunnossa, makaavan ruumistuneena; ja että, kun hän tahtoi vienosti vetää peitettä pois, minä huusin: "voi, ei, ei!" ja pidätin hänen kättänsä.

Jos hautajaiset olisivat olleet eilen, en muistaisi niitä tarkemmin. Yksin parhaan vierashuoneen ilmakin, kun menin sisään ovesta, loistava valkea, karaffien hohtava viini, lasien ja talrikkien kuvat, leivoksien hieno, suloinen lemu, Miss Murdstone'n puvun haju ja meidän mustat vaatteet — kaikki muistuu mieleeni. Mr. Chillip on huoneessa ja tulee puhuttelemaan minua.

"Ja kuinka Master David voi?" kysyy hän ystävällisesti.

Minä en voi sanoa hänelle: aivan hyvin. Minä ojennan hänelle käteni, jota hän pitää omassa kädessään.

"Voi minua!" lausuu Mr. Chillip, leppeästi hymyillen, samalla kuin jotakin kiiltää hänen silmissään. "Nuoret ystävämme kasvavat suuriksi ympärillämme. He kasvavat, ettemme tunne heitä enää, Ma'am?"

Tämä on Miss Murdstone'lle, joka ei vastaa mitään. "Suuri edistyminen tässä, Ma'am?" sanoo Mr. Chillip. Miss Murdstone vastaa ainoastaan otsansa rypistämällä ja juhlallisella pään nyökkäyksellä; Mr. Chillip menee hämmentyneenä nurkkaan, kuletaen minua muassaan, eikä avaa suutansa enää.

Minä huomaan tämän, koska huomaan kaikki, mitä tapahtuu, ei sen vuoksi, että huolin itsestäni taikka olen huolinut, siitä kuin tulini kotiin. Ja nyt kello alkaa soida, ja Mr. Omer ja lisäksi toinen tulevat järjestämään meitä. Niinkuin Peggotty oli kertonut minulle kauan aikaa sitten, järjestettiin ne, jotka saattoivat isäni samaan hautaan, tässä samassa huoneessa.

Tässä on Mr. Murdstone, meidän naapurimme Mr. Grayper, Mr. Chillip ja minä. Kun astumme ulos

asunnosta, ovat kantajat ja heidän taakkansa puutarhassa; ja he käyvät edellämme polkua alaspäin ja jalavien ohitse ja portin läpi ja kirkkomaalle, jossa olen niin usein kesä-aamuisin kuullut lintujen laulavan.

Me seisomme haudan ympärillä. Tämä päivä näyttää minusta toisenlaiselta, kuin mikään muu päivä, eikä valolla ole sama väri, vaan synkempi. Nyt vallitsee juhlallinen hiljaisuus, jonka olemme tuoneet kotoa sen kanssa, joka lepää mullassa; ja kun seisomme avopäin, kuulen papin äänen, joka soi kaukaiselta taivasalla, mutta kuitenkin selvästi eroitetaan, lausuvan: "Minä olen ylösnousemus ja elämä, sanoo Herra!" Silloin kuulen nyyhkytyksiä; ja erikseen muista katselioista näen tuon hyvän ja uskollisen palvelian, jota kaikista ihmisistä maan päällä rakastan kaikkein enimmän ja jolle, lapsellinen sydämeni ilmoittaa sen, Herra eräänä päivänä on sanova: "Sinä olet tehnyt hyvin".

Tässä vähäisessä joukossa on useita kasvoja, joita tunnen; kasvoja, joita tunsin kirkossa, kun omat kasvoni aina kummastelivat siellä; kasvoja, jotka ensiksi näkivät äitini, kun hän tuli kylään nuoruuden kukoistuksessaan. Minä en huoli niistä — minä en huoli mistään muusta, kuin surustani — vaan kuitenkin näen ja tunnen heidät kaikki; ja kaukana muitten takana havaitsen Minnien katselevan ja tuon tuostakin luovan silmänsä lemmittyysnä, joka seisoo likellä minua.

Kaikki on ohitse, multa on luotu takaisin ja me käännymme palataksemme kotiin. Edessämme seisoo asuntomme niin sievänä ja muuttumattomana, niin likeisesti mielessäni yhdistyneenä tuohon nuoreen ajatukseen siitä, mikä on mennyt, että kaikki suruni ovat olleet vähäpätöisiä sen surun rinnalla, jonka se herättää. Mutta he vievät minut muassaan; Mr. Chillip puhuttelee minua; kun tulemme kotiin, kastelee hän vähän huuliani vedellä; ja kun pyydän häneltä lupaa lähteä ylös huoneeseni, laskee hän naisen lempeydellä minut menemään.

Kaikki nämät, sanon minä, ovat eilispäivän tapauksia. Myöhempien päivien tapaukset ovat ajauneet minulta sille rannalle, jossa kaikki unhotetut asiat ilmestyvät jälleen, mutta tämä kohoo niinkuin korkea kallio valtamerestä.

Minä tiesin, että Peggotty tulisi luokseni huoneeseni. Hetken sabbatin-hiljaisuus (päivä oli niin sunnuntain kaltainen! minä olen unhottanut mainitsemasta sitä) oli sovelias meille molemmille. Hän istui viereeni vähäiselle vuoteelleni; ja pitäen kiinni kädestäni ja välisti nostaen sitä huulillensa ja välisti silitellen sitä käsillänsä, niinkuin hän olisi viihdyttänyt pikku veljeäni, kertoi hän minulle omalla tavallansa kaikki, mitä hänellä oli kerrottavaa sen johdosta, mikä oli tapahtunut.

"Hän ei ollut terve", lausui Peggotty, "moneen aikaan. Hän oli levoton mielessänsä eikä onnellinen. Kun hänen pikku lapsensa syntyi, luulin ensiksi, että hän paranisi, mutta hän kävi heikommaksi ja riutui vähän joka päivä. Hän tahtoi mielellänsä istua yksinään, ennenkuin hänen pikku lapsensa tuli mailmaan, ja silloin hän itki; mutta jälestäpäin oli hänen tapa laulaa sille — niin lauhkeasti, että kerta, kun kuulin häntä, ajattelin, että se oli niinkuin joku ääni ylhäällä ilmassa, joka kohosi yhä korkeammalle".

"Minä luulen, että hän viime aikoina alkoi käydä aremmaksi ja pelokkaammaksi; ja että kova sana oli niinkuin isku hänelle. Mutta hän oli aina sama minua kohtaan. Hän ei koskaan muuttunut typerän Peggottynsa suhteen, ei muuttunut suloinen tyttäni".

Tähän Peggotty pysähtyi ja taputti lempeästi kättäni hiukan aikaa.

"Viimeinen kerta, kuin näin hänet semmoisena, kuin hän oli ennen, oli se ilta, jolloin te tulitte kotiin,

herttaiseni. Sinä päivänä, kuin lähditte pois, sanoi hän minulle: 'minä en saa koskaan enää nähdä sydänpäpyäni. Joku asia sanoo minulle sen, ja sanoo totta, minä tiedän sen'".

"Hän koetti tämän jälkeen näyttää iloiselta; ja monta kertaa, kuin he sanoivat hänelle, että hän oli ajattelematon ja kevytmielinen, antoi hän heidän luulla sitä; mutta kaikki tämä oli jo mennyttä. Hän ei koskaan jutellut puolisollensa, mitä hän oli jutellut minulle — hän pelkäsi sanomasta sitä kenellekään muulle — ennenkuin eräänä iltana vähän toista viikkoa, ennenkuin se tapahtui, jolloin hän sanoi hänelle: 'ystäväni, minä luulen, että pian lähdän täältä'".

"'Sydämeni on nyt huojentunut painostansa, Peggoty'", sanoi hän minulle, kun sinä iltana laskin hänet hänen vuoteesensa. "'Puolisoni on uskova sitä yhä enemmän, raukka, joka päivä vähän aikaa eteenpäin; ja silloin kaikki on oleva ohitse. Minä olen kovasti väsynyt. Jos tämä on unta, istu luonani, sillä aikaa kuin nukun; älä jätä minua. Jumala siunatkoon molempia lapsiani! Jumala varjelkoon ja suojelkoon isätöntä poikaani!'"

"Minä en koskaan jättänyt häntä tämän jälkeen", lausui Peggotty. "Hän puhui usein noitten molempien kanssa alikerroksessa — sillä hän rakasti heitä; hän ei hennonut olla ketään rakastamatta, joka oli hänen ympärillensä — mutta kun he menivät pois hänen vuoteensa vierestä, kääntyi hän aina minun puoleeni, ikäänkuin olisi ollut lepoa, missä Peggotty oli, eikä hän koskaan saanut unta muulla lailla".

"Viimeisenä iltana suuteli hän minua ja sanoi: 'jos pikku lapseni kuolisi myöskin, Peggotty, anna heidän panna se syliini ja haudata meidät yhdessä'. (Niin tehtiin; sillä tuo vähäinen raukka eli vaan päivän hänen jälkeensä). 'Anna kalliin poikani seurata meitä lepopaikkaamme', hän lausui, 'ja sano hänelle, että hänen äitinsä, tässä maatessaan, siunasi häntä, ei yhtä kertaa, vaan tuhansia'".

Hän vaikenä taas ja taputti vielä kerran lempeästi kättäni.

"Oli aivan myöhään illalla", jatkoi Peggotty, "kun hän pyysi minulta jotakin juotavaa; ja kun hän oli saanut sitä, hymyili se kallis olento niin kärsivällisesti ja kauniisti minulle".

"Päivä oli koittanut ja aurinko nousi, kun hän kertoi minulle, kuinka hyvä ja huolikas Mr. Copperfield aina oli ollut hänelle ja kuinka hän oli ollut malttavainen hänen kanssaan ja sanonut hänelle, kun hän epäili itseänsä, että rakastava sydän oli parempi ja voimallisempi, kuin viisaus, ja että hän oli onnellinen mies hänen sydämensä kautta. 'Rakas Peggottyni', lausui hän silloin, 'siirrä minut vähän likommäksi itseäsi', sillä hän oli varsin heikko. 'Laske rakas käsivartesi kaulani alle', sanoi hän, 'ja käännä minut itseäsi kohden, sillä sinun kasvosi taantuvat niin kauas minusta, ja minä tahtoisin, että ne ovat likellä'. Minä asetin hänet, niinkuin hän tahtoi; ja, oi Davy! se hetki oli tullut, jolloin minun ensimmäiset jäähyväissanani teille toteutuivat — jolloin hän oli iloinen laskemaan pää raukkansa typerän, häijyn, vanhan Peggottynsa käsivarrelle — ja hän kuoli, niinkuin lapsi, joka on mennyt nukuksiin!"

Näin päättyi Peggoty'n kertomus. Siitä hetkestä asti, kuin kuulin äitini kuolemasta, en ollut kertaakaan enää ajatellut häntä semmoiseksi, kuin hän viime aikoina oli ollut Tästä hetkestä saakka hän mielessäni oli vaan tuo varhaisimpien muistojeni äiti, jonka oli tapa kiertää vaaleita kiharoitaan moneen kertaan sormensa ympärille ja tanssia minun kanssani hämärässä vierashuoneessa. Mitä Peggotty nyt oli jutellut minulle, ei sekään millään lailla johdattanut minua takaisin myöhempiin aikoihin, vaan päinvastoin juurrutti entistä kuvaa mieleeni. Se lienee kummallista, mutta se on totta. Kuolemassansa muutti hän takaisin levolliseen, häiritsemättömään nuoruuteensa ja peräytti koko muun ajan.

Se äiti, joka makasi haudassa, oli lapsuuteni äiti; tuo pikkuinen olento hänen sylissään olin minä itse, niinkuin kerta olin ollut, ijäksi hiljentyneenä hänen rinnallansa.

KYMMENES LUKU.

Minua laiminlyödään ja minusta pidetään huolta.

Ensimmäinen työ, jonka Miss Murdstone teki, kun hautajaisjuhla oli ohitse ja valoa päästettiin esteettömästi huoneisiin, oli se, että hän ilmoitti Peggoty'n vapaaksi lähtemään kuukauden perästä. Vaikk'ei Peggotty lainkaan pitänyt palveluksestaan, luulen minä, että hän olisi minun tähteni mieluisammin pysynyt siinä, kuin mennyt parhaasen palvelukseen mailmassa. Hän kertoi minulle, että meidän täytyi erota, sekä myöskin miksi; ja me lausuimme kaikesta sydämestämme sääliämme toisillemme.

Mitä minuun eli minun tulevaisuuteeni tulee, ei sanaakaan virketty eikä mihinkään toimeen ryhdytty. He olisivat olleet kaiketi onnelliset, jos olisivat voineet ilmoittaa minutkin vapaaksi lähtemään kuukauden perästä. Minä rohkaisin kerta mieltäni ja kysyin Miss Murdstone'lta, milloin kouluun palaisin; mutta hän vastasi kuivakiskoisesti, etten minä, hänen luullaksensa, palaisi ollenkaan. Sen koommin ei minulle asiasta puhuttu. Minä olin kovin levoton saadakseni tietää, mitä minun aiottiin tehdä, ja niin oli Peggottykin, mutta ei hänen eikä minun onnistunut hankkia mitään tietoa tässä kohden.

Oli yksi muutos elämässäni, joka tosin päästi minut suureksi osaksi nykyisistä vaivoistani, mutta kuitenkin olisi ehkä lisännyt huoliani tulevaisuuteni suhteen, jos olisin pystynyt sitä tarkemmin ajattelemaan. Se oli tämä. Se pakko, jonka alaiseksi minä olin pantu, heitettiin nyt kokonaan. Minua ei enää ensinkään vaadittu pysymään unteloisella paikallani vierashuoneessa, päinvastoin Miss Murdstone usein, kun istahdin siihen, rypisti otsaansa minulle, että lähtisin pois. Minua ei enää ensinkään varoitettu Peggoty'n seuraan menemästä, päinvastoin minua ei koskaan haettu eikä kysytty silloin, kuin en ollut Mr. Murdstone'n likellä. Ensiksi minä joka hetki ja aika pelkäsin, että hän uudestaan ottaisi kasvatukseni haltuunsa taikka että Miss Murdstone ryhtyisi siihen; mutta ennen pitkää rupesin ymmärtämään, että semmoinen pelko oli turha sekä ettei minun tarvinnut varoa muuta, kuin laiminlyöntiä.

Minä en usko, että tämä havainto silloin paljon suretti minua. Minä olin vielä hämmentynyt äitini kuoleman vuoksi ja ikäänkuin huumeissa kaikkien vähempien asiain suhteen. Tosin muistan, kuinka joutohetkinä mietin sitä mahdollisuutta, etten saisi oppia mitään, ettei minusta pidettäisi mitään huolta, vaan minä saisin kasvaa renttumaiseksi, synkeämieliseksi olenoksi, joka viettäisi laiskaa elämänsä ympäri kylää; niinkuin myöskin sitä todenmukaisuutta, että pääsisin tästä kohtalosta sillä tapaa, että menisin pois johonkin onneani etsimään, niinkuin sankari jossakin kertomuksessa; mutta nämä olivat haihtuvia näkyjä, päivän unelmia, joita välisti näin, niinkuin olisivat olleet heikosti maalattuina tai kirjoitettuina huoneeni seinään, vaan hävitessään jättivät seinän tyhjäksi jälleen.

"Peggotty", sanoin minä ajattelevaisella kuiskauksella eräänä iltana, kun lämmitin käsiäni kyökin valkean edessä; "Mr. Murdstone sallii minua vielä vähemmin, kuin ennen! Hän ei ole koskaan oikein sallinut minua, Peggotty; mutta nyt hän ei edes tahtoisi nähdä minua, jos olisi mahdollista".

"Ehkä se on hänen surunsa", lausui Peggotty, silitellen hiuksiani.

"Minä olen itsekin suruissani, Peggotty. Jos voisin uskoa, että hänen surunsa on tähän syynä, en huolisi siitä ensinkään. Mutta niin ei ole laita; voi, ei, niin ei ole laita".

"Mistä sen tiedätte, ettei niin ole?" kysyi Peggotty, hetken ääneti oltuaan.

"Voi, hänen surunsa on toista ja aivan eri asia. Hän on tänä hetkenä surullinen, kun hän istuu valkean ääressä Miss Murdstone'n kanssa; mutta jos minä menisin sisään, Peggotty, olisi hän lisäksi jotakin muuta".

"Mitä hän olisi?" kysyi Peggotty.

"Vihainen", minä vastasin, tahtomatta osoitellen hänen rypistettyä otsaansa. "Jos hän olisi vaan surullinen, ei hän katselisi minua, niinkuin hän katsoo. *Minä* olen vaan surullinen, ja se tekee minut lempeämmäksi".

Peggotty ei sanonut mitään hetkeen aikaan; ja minä lämmitin käsiäni yhtä äänetönnä, kuin hän.

"Davy", lausui hän viimein.

"Mitä, Peggotty".

"Minä olen, rakkaani, koettanut kaikkia keinoja, joita voin ajatella — lyhyesti, kaikkia keinoja, jotka ovat, ja kaikkia keinoja, jotka eivät ole — saadakseni soveliaista palvelusta täällä Blunderstone'ssa; mutta ei löydy mitään semmoista, lemmikkini".

"Ja mitä aiot tehdä, Peggotty?" kysyin minä totisesti. "Aiotko mennä etsimään onneasi?"

"Minä luulen, että minun täytyy lähteä Yarmouth'iin", vastasi Peggotty, "ja asua siellä".

"Olisitpa voinut joutua kauemmaksi", sanoin minä, kirkastuen vähän, "ja mennyt melkein kadoksiin minulta. Minä välisti käyn sinun luonasi, rakas, vanha Peggotty. Sinä et ole kokonaan toisessa päässä mailmaa, vai kuinka?"

"Päinvastoin, jos Jumala suo!" huudahti Peggotty vilkkaasti. "Niin kauan kuin te olette täällä, silmäteräni, tulen minä joka viikko eläessäni katsomaan teitä. Yksi päivä viikkoonsa eläessäni!"

Minä tunsin, että raskas paino katosi rinnaltani tämän lupauksen kautta, mutta ei tässä ollut kaikki, sillä Peggotty jatkoi ja sanoi:

"Minä lähden ensiksi, näettekö, Davy, veljeni luo pariksi viikoksi — juuri vaan siksi, että ennättäisin katsoa vähän ympärilleni ja päästä taas hiukan entiselleni. Nyt olen ajatellut, että teitä, koska eivät tätä nykyä tarvitse teitä täällä, ehkä päästettäisiin lähtemään minun kanssani".

Jos mikään, paitsi se, että oloni olisi muuttunut kaikkien suhteen ympärilläni, ei kuitenkaan Peggoty, olisi voinut tähän aikaan tuottaa minulle iloa, olisi se kaikista tuumista ollut tämä. Kun ajattelin, että minua taas ympäröitsisi nuot rehelliset kasvot, hohtaen tervetuloa minulle; että saisin uudestaan tuntea suloisen sunnuntai-aamun levollisuutta, kun kellot soivat, kivet putosivat veteen ja varjontapaiset laivat siinsivät sumun lävitse; että joutuisin kävelemään edestakaisin pikku Em'lyn kanssa, kertomaan hänelle surujani ja

rannan näkinkengistä ja piikivistä saamaan lohdukkeita niitä vastaan, tuli rauha sydämeeni. Sitä häiritsi tosin seuraavana hetkenä epäily, suostuisiko Miss Murdstone, mutta tämäkin poistui pian, sillä hän tuli ulos jotakin iltakopeloimista varten varahuoneessa, kun me paraikaa keskustelimme, ja Peggotty kävi paikalla asiaan käsin semmoisella rohkeudella, joka kummastutti minua.

"Poika juoksentelee joutilaana siellä", lausui Miss Murdstone, kurkistellen johonkin pickles-astiaan, "ja joutilaisuus on kaiken pahuuden alku. Mutta totta puhuen olisi hän joutilaana täälläkin — taikka missä hyvänsä, luulen minä".

Peggotylla oli joku vihainen vastaus valmiina, minä näin sen; mutta hän nieli sen minun tähteni ja oli vaiti.

"Hm!" lausui Miss Murdstone, yhä katsellen pickles'iänsä; "se on tärkeämpi, kuin mikään muu asia — se on kaikkein tärkein asia — ettei veljeäni häiritä eikä vaivata. Minä luulen, että minun on paras myöntää".

Minä kiitin häntä minkäänlaista iloa osoittamatta, ettei se saattaisi häntä peruuttamaan lupaustansa. Enkä minä voinut muuta, kuin pitää sitä viisaana käytöksenä, sillä hän katseli minua pickles-astiasta niin enennetyllä mukeudella, kuin hänen mustat silmänsä olisivat imeneet itseensä koko sen sisällön. Kuitenkin lupa annettiin, eikä sitä koskaan epuutettu; sillä kun kuukausi päättyi, olimme Peggotty ja minä valmiit lähtemään.

Mr. Barkis tuli Peggotyn arkkuja noutamaan. Minä en ollut koskaan nähnyt hänen astuvan tälle puolen puutarhan porttia, mutta tässä tilaisuudessa tuli hän sisään itse rakennukseen. Kun hän nosti isoimman arkun olallensa ja meni ulos, loi hän minuun semmoisen katseen, että luulin siinä olevan jonkunlaisen tarkoituksen, jos milloinkaan sopi sanoa, että joku tarkoitus löysi tiensä Mr. Barkis'in kasvoihin. Peggotty oli tietysti alakuloinen, kun hänen täytyi jättää se paikka, joka oli ollut hänen kotinsa niin monta vuotta ja jossa molemmat hänen elämänsä lujat mielentaipumukset — äitiäni ja minua kohtaan — olivat syntyneet. Hän olikin aivan varhain kävellyt kirkkomaalla ja hän nousi kärryihin ja istui niihin, pitäen nenäliinaa silmiensä edessä. Niin kauan kuin hän pysyi tässä tilassa, ei Mr. Barkis näyttänyt mitään elon merkkiä. Hän istui tavallisessa paikassaan ja asemassaan, niinkuin iso, täytetty kuva. Mutta kun Peggotty alkoi katsoa ympärillensä ja puhutella minua, nyykäytti hän päätänsä ja irvisteli useita kertoja. Minulla ei ollut vähintäkään aavistusta, ketä taikka mitä hän sillä tarkoitti.

"On kaunis päivä, Mr. Barkis!" sanoin minä jonkunlaiseksi kohteliaisuuden osoitteeksi.

"Ei se ruma ole", lausui Mr. Barkis, joka enimmiten supisti puhettansa ja harvoin sen kautta saatti itsensä mihinkään pulaan.

"Peggotty on taas voimissaan, Mr. Barkis", muistutin minä hänen mielihyväkseen.

"Vai on hän!" lausui Mr. Barkis.

Viisaalla muodolla tätä mietittyään, silmäili hän Peggottya ja sanoi:

"*Oletteko* oikein voimissanne?"

Peggotty nauroi ja vastasi myöntämällä.

"Mutta oikein totta, ymmärrätte. *Oletteko*?" murisi Mr. Barkis, siirtyen likemmäksi häntä istuimella ja nyhjäten häntä kyynäspäällään. "*Oletteko*? Toden totta oikein hyvissä voimissa? *Oletteko*? Kuinka?"

Jokaisen tällaisen kysymyksen perästä työntyi hän lähemmäksi häntä ja nyhjäsi häntä taas, niin että me viimein olimme kaikki sulletut yhteen kärryjen vasempaan nurkkaan, ja minua likistettiin niin, että tuskin kestin sitä.

Kun Peggotty huomautti hänelle minun kärsimisiäni, teki Mr. Barkis heti minulle vähän enemmän tilaa ja siirtyi vähitellen pois. Mutta minä en voinut olla havaitsematta, että hän luuli keksineensä ihmeellisen keinon, jonka avulla hänen sopi sievällä, miellyttävällä ja sukelalla tavalla ilmoittaa ajatuksensa eikä tarvinnut vaivata itseänsä keskustelu-aineitten etsimisellä. Silminnähtävästi hän sisällisesti hetken aikaa nauroi tätä. Tuosta hän jälleen kääntyi Peggoty puoleen ja toistaen: "oletteko oikein hyvissä voimissa?" liukui alas meidän päällemme, niinkuin ennen, siksi kuin henki melkein pusertui ulos ruumiistani. Ei kestänyt kauan, ennenkuin hän taas solui meidän päällemme samalla kysymyksellä ja samalla seurauksella. Viimeiseltä minä nousin ylös joka kerta, kuin näin hänen lähestyvän, ja seisoen jalkalaudalla olin katselevinani näkö-alaa; ja tällä tapaa tulin hyvin toimeen.

Hän oli niin kohtelias, että hän vartavasten meidän tähtemme seisattui jonkun ravintolan eteen ja kestitsi meitä lampaanpaistilla ja oluella. Mutta silloinkin kuin Peggotty paraikaa joi, tuli Mr. Barkis'iin yksi tuommoinen likenemisen puhti ja hän oli vähällä tukehuttaa tämän. Mutta kun matkamme lähestyi loppuansa, oli hänellä enemmän tekemistä ja vähemmän aikaa sievistelyksiin; ja kun ajoimme Yarmouth'in kivikadulle, tärisyttivät ja hytkyttivät rattaat meitä kaikkia kolmea niin, ettemme ehtineet ajatella mitään muuta.

Mr. Peggotty ja Ham odottivat meitä vanhassa paikassa. He vastaan-ottivat minua ja Peggottya aivan ystävällisellä tavalla ja pudistivat kättä Mr. Barkis'in kanssa, joka, hattu aivan takaraivolla ja jonkunlainen puoli-hävennyt hymy kasvoissa, joka tunki alas hänen jalkoihinsa asti, näytti minun mielestäni jokseenkin tyhjältä. He ottivat kumpikin yhden Peggoty arkuista ja me olimme pois menemäisillämme, kun Mr. Barkis etusormellaan juhlallisesti viittasi minua tulemaan johonkin portinvajaan.

"Kuulkaat nyt", murisi Mr. Barkis, "kaikki oli oikein".

Minä katsoin ylös hänen kasvoihinsa ja vastasin, koettaen olla hyvin viisas: "ah!"

"Se ei päättynyt siihen", lausui Mr. Barkis, nyykäyttäen päätänsä tuttavasti. "Kaikki oli oikein".

Taas minä vastasin: "ah!"

"Te tiedätte, ketä halutti", lausui ystäväni. "Barkis'ia juuri, eikä ketään muuta, kuin Barkis'ia".

Minä nyykäytin myöntämistä.

"Kaikki on oikein", lausui Mr. Barkis, pudistaen kättä minun kanssani: "minä olen teidän ystäväne. Te panitte kaikki oikeaan alkuun ensiksi. Kaikki on oikein".

Selvyyttä tavoittaessaan oli Mr. Barkis niin tavattoman epäselvä, että minä olisin ehkä jäänyt kokonaiseksi tunniksi seisomaan ja katsomaan hänen kasvoihinsa ja aivan luultavasti saanut yhtä paljon tietoa niistä, kuin seisahdun kello taulusta, jollei Peggotty olisi huutanut minua pois. Kun astuimme eteenpäin, kysyi hän minulta, mitä Mr. Barkis oli sanonut; ja minä kerroin, että hän oli sanonut, että kaikki oli oikein.

"Häpeemätöntä kuin ainakin hänen puoleltaan", lausui Peggotty, "mutta minä en pidä sillä väliä! Davy rakas, mitä sanoisitte, jos minä ajattelisin naimisiin menemistä?"

"No — minä arvaan, että rakastaisit minua yhtä paljon silloin, Peggotty, kuin nyt", vastasin minä, tuokion mietittyäni.

Kadulla kulkevien suureksi kummastukseksi, niinkuin myöskin sukulaistensakin, jotka kävivät edellä, täytyi tuon hyväsen seisattua ja syleillä minua paikalla, vakuuttaen minua ehtimiseen muuttumattomasta rakkaudesta.

"Kertokaat minulle, mitä sanoisitte, lemmittyni?" kysyi hän taas, kun tämä oli ohitse, ja me astuimme eteenpäin jälleen.

"Jos menisit — Mr. Barkis'ille, Peggotty?"

"Niin", lausui Peggotty.

"Minä sanoisin, että se olisi sangen hyvä asia. Sillä siinä tapauksessa, näetkö, Peggotty, olisi sinulla aina hevonen ja kärryt, jotka toisivat sinut minua katsomaan, ja sinä pääsisit ilmaiseksi ja tulisit varmaan".

"Mikä järki tuolla rakkaalla pojalla on!" huudahti Peggotty. "Kuinka olen tuuminut tätä tämän viimeisen kuukauden! Niin, herttaiseni; ja minä luulen, että olisin enemmän omassa vallassani, näettekö; ja jättäisin työni sikseen paremmalla sydämellä omassa huoneessani, kuin kenenkään muun luona. Minä en tiedä, mihin enää kelpaisin vieraan palveluksessa. Ja minä olen aina lähellä emäntä vainajani lepopaikkaa", arveli Peggotty, miettien, "ja pääsen sitä katsomaan, milloin mieleni tekee; ja kun itse laskeun levolle, ei minua haudata kauas pois lemmityn tyttöni luota!"

Emme kumpikaan meistä puhuneet mitään hetken aikaan.

"Mutta minä en viitsisi niin paljon kuin toistamiseen ajatella sitä", sanoi Peggotty iloisesti, "jos Davyni olisi jollakin lailla sitä vastaan — ei, vaikka minua olisi kolmesti kolmekymmentä kertaa kirkossa kysytty ja minä kuluttaisin sormukseni loppuun plakkarissani".

"Katso minuun, Peggotty", vastasin minä; "ja katso, enkö ole oikein iloinen ja enkö todella toivo sitä!" Niinkuin koko sydämestäni teinkin.

"Niin, kultaseni", lausui Peggotty, likistäen minua. "Minä olen ajatellut sitä yöt päivät kaikin päin ja, niinkuin toivon, oikealla lailla; mutta minä aion ajatella sitä vielä ja puhua veljelleni siitä, ja sillä välin pidämme koko asian salassa, Davy, te ja minä. Barkis on hyvä, yksinkertainen olento", arveli Peggotty, "ja jos minä koettaisin täyttää velvollisuuksiani häntä kohtaan, luulen, että se olisi minun vikani, jos en olisi — jos en olisi oikein hyvissä voimissa", arveli Peggotty, sydämellisesti nauraen.

Tämä ote Mr. Barkis'in puheesta sopi niin hyvin ja huvitti meitä molempia niin paljon, että nauroimme ehtimiseen ja olimme mitä parhaimmalla tuulella, kun Mr. Peggoty'n maja tuli näkyviimme. Se näytti aivan samanlaiselta, kuin ennen, paitsi että se ehkä oli hiukan kutistunut silmissäni; ja Mrs. Gummidge odotti oven suussa, niinkuin hän olisi seisonut siinä aivan siitä asti. Sisälläkin kaikki oli entisellään, jopa meriruohokin sinisessä mukissaan makuhuoneessani. Minä menin vajaan katsomaan: aivan samat hummerit, rapot ja äyriäiset halusivat, niinkuin ennen, nipistää koko mailmaa ja näyttivät olevan samassa

paltaantuneessa tilassa samassa vanhassa nurkassa.

Mutta ei näkynyt mitään pikku Em'lyä, jonka vuoksi kysyin Mr. Peggotylta, missä hän oli.

"Hän on koulussa, Sir", vastasi Mr. Peggotty, pyyhkien otsaansa, joka oli hiestynyt Peggotyn arkun kantamisesta; "hän tulee kotiin", katsoen Schwarzwaldin kelloa, "parinkymmenen minutin tai puolen tunnin perästä. Me kaipaamme häntä kaikki, kun hän on poissa".

Mrs. Gummidge huokasi.

"Reipastukaat, äiti!" lausui Mr. Peggotty.

"Minä tunnen sen syvemmin, kuin kukaan muu", sanoi Mrs. Gummidge; "minä olen yksinäinen, hyljätty olento ja hän oli melkein ainoa, joka ei käynyt minua vastaan".

Vaikeroiden ja päätänsä pudistaen rupesi Mrs. Gummidge puhaltamaan valkeaan. Katsahtaen meihin kaikkiin, sillä aikaa kuin Mrs. Gummidge puhalsi näin, sanoi Mr. Peggotty matalalla äänellä, jota hän varjosi kädellensä: "tuo vanha!" Tästä minä oikein arvasin, ettei mikään parannus ollut tapahtunut Mrs. Gummidgen mielentilassa, siitä kuin viimein kävin siellä.

Niin, koko paikka oli taikka sen olisi pitänyt olla aivan yhtä hupainen kuin ennen; vaan ei se kuitenkaan vaikuttanut minuun samalla tavalla. Minä melkein petyin toiveissani. Ehkä se oli sentähden, ettei pikku Em'ly ollut kotona. Minä tiesin tien, jota myöden hänen oli määrä tulla, ja kävelin pian pitkin sitä kohdatakseni häntä.

Ennen pitkää näkyi joku etäältä, ja pian minä tunsin sen Em'lyksi, joka vielä oli vähäinen varreltaan, vaikka hän oli kasvanut. Mutta kun hän tuli likemmäksi, ja minä näin hänen sinisten silmiensä näyttävän vielä sinisemmältä, hänen kuoppaisten poskiensa hohtavan vielä kirkkaammalta, ja koko hänen olentonsa ilmaantuvan sievempänä ja iloisempana, valloitti minut outo tunto, joka sai minut teeskentelemään, niinkuin en olisi tuntenut häntä, ja astumaan ohitse, niinkuin olisin katsonut jotakin kaukana olevaa esinettä. Minä olen tehnyt samanlaisen tempun jalestäpäin myöhemmässä elämässäni, jollen erehdy.

Pikku Em'ly ei huolinut siitä yhtään. Hän näki minut varsin hyvin; mutta hän ei kääntynyt ja huutanut minua, vaan sen sijaan juoksi nauraen pois. Tämä pakoitti minua juoksemaan hänen jälkeensä, mutta hän juoksi niin nopeasti, että olimme aivan likellä majaa, ennenkuin saavutin hänet.

"Ohoh, sinäkö se oletkin?" kysyi pikku Em'ly.

"Niin, ja sinä tiesit kyllä, kuka se oli, Em'ly", sanoin minä.

"Ja etkö *sinä* tietänyt, kuka se oli?" lausui Em'ly. Minä aioin suudella häntä, mutta hän peitti kirsikka-huulensa käsillään ja sanoi, ettei hän ollut mikään pikku lapsi enää, ja juoksi pois huoneesen, nauraen vielä enemmän, kuin ennen.

Hän näytti iloitsevan, kun hän sai kiusata minua, ja minä kummastelin suuresti tätä muutosta hänessä. Teepöytä oli valmis, ja tuo vähäinen arkkumme oli nostettu esiin vanhaan paikkaansa, mutta sen sijaan, että hän olisi tullut istumaan minun viereeni, meni hän vanhan, nurkuvan Mrs. Gummidge'n luo ja

seurusteli hänen kanssaan, ja kun Mr. Peggotty kysyi minkä vuoksi, pudisti hän alas hiuksensa kasvojensa yli, peittääksensä niitä, eikä tehnyt muuta, kuin nauroi.

"Pikkuinen kissapa se onkin!" sanoi Mr. Peggotty, taputtaen häntä isolla kädellensä.

"Niin onkin! niin onkin!" huudahti Ham.

"Mas'r Davy, niin onkin!" ja hän istui ja nauroi pikku Em'lyä vähän aikaa, puoleksi ihmetellen ja puoleksi iloiten niin, että hänen kasvonsa olivat tulipunaiset.

He hemmottelivat kaikki pikku Em'lyä, eikä kukaan enemmän, kuin Mr. Peggotty itse, jota pikku Em'ly olisi voinut hyväillä mihin tahansa, kun hän vaan meni ja nojasi kasvojansa hänen karkeaan poskipartaansa. Tämä oli ainakin minun ajatukseni, kun näin hänen tekevän sitä; ja minun mielestäni Mr. Peggotty menetteli aivan oikein. Mutta pikku Em'ly oli niin lempeä ja suloinen, hänellä oli niin hupainen käytöstapa, samalla niin viekas ja viaton, että hän viehätti minua enemmän, kuin koskaan.

Hän oli myöskin helläsydäminen; sillä, kun teen jälkeen istuimme valkean ympäri ja Peggotty, piippu suussa, viittasi siihen, mitä minä olin kadottanut, puhkesivat kyynelät hänen silmiinsä, ja hän katseli minua niin ystävällisesti pöydän poikki, että tunsin itseni aivan kiitolliseksi häntä kohtaan.

"Niin!" lausui Mr. Peggotty, kivertäen ylös hänen kiharoitaan ja valuttaen niitä kätensä ylitse, niinkuin vettä, "tässä on toinen orpo, näettekö, Sir. Ja tuossa", lausui Mr. Peggotty, tokaisten Ham'ia rintaan kädenselällä, "on toinen, vaikk'ei hän paljon siltä näytä".

"Jos te olisitte minun holhojani, Mr. Peggotty", sanoin minä, pudistaen päätäni, "luulen, etten minäkään paljon huomaisi orpouttani".

"Hyvin puhuttu, Mas'r Davy!" huusi Ham ihastuksissaan. "Hurraa! Hyvin puhuttu! Ette huomaisikaan! Kuulkaat! Kuulkaat!" — Tässä hän vuorostaan tokaisi Mr. Peggottya kädenselällä, ja pikku Em'ly nousi ylös ja suuteli Mr. Peggottya.

"Ja kuinka teidän ystävänne jaksaa, Sir?" lausui Mr. Peggotty minulle.

"Steerforthko?" sanoin minä.

"Se se nimi olikin!" huudahti Mr. Peggotty Hamille. "Minä tiesin, että se oli jotakin meidän ammattia päin".[16]

"To sanoitte sitä Rudderforth'iksi",[17] muistutti Ham, nauraen.

"No niin!" vastasi Mr. Peggotty. "Ja sinä pidät perää ruorilla, etkö pidä? Se ajaa jotenkin yhteen. Kuinka hän voi, Sir?"

"Hän voi varsin hyvin, kun minä lähdin, Mr. Peggotty".

"Siinä vasta ystävää!" lausui Mr. Peggotty, ojentaen ulos piippuansa. "Siinä vasta ystävää, jos ystäväistä puhutaan! No, totta puhuen, oikein ilahuttaa, kun katselee häntä!"

"Hän on hyvin kaunis, eikö ole?" sanoin minä ja sydämeni innostui tästä ylistyksestä.

"Kaunis!" huudahti Mr. Peggotty. "Hän on muodoltaan kuin — kuin joku — no, minä en tiedä, miksi häntä vertaisin. Hän on niin uljas!"

"Niin! Se on juuri hänen luontonsa", lausuin minä. "Hän on urhoollinen, kuin leijona, ja teidän on mahdoton arvata, kuinka suora hänen käytöksensä on, Mr. Peggotty.

"Ja minä luulen lisäksi", sanoi Mr. Peggotty, katsellen minua piippunsa savun lävitse, "että hän opin puolesta vie voiton melkein kaikista".

"Kyllä", vastasin minä iloissani; "hän tietää kaikki. Hän on ihmeellisen taitava".

"Siinä vasta ystävää!" mutisi Mr. Peggotty ja heitti päätänsä vakaasti taaksepäin.

"Ei mikään näytä maksavan paljon vaivaa hänelle", jatkoin minä. "Hän osaa tehtävänsä, jos hän vaan silmäilee sitä. Hän on paras cricquetin-lyöjä,[18] minkä milloinkaan näitte. Hän antaa teille melkein kuinka monta kapua tahansa dami-pelissä, mutta voittaa teidät kuitenkin helposti".

Mr. Peggotty heitti päätänsä uudestaan taaksepäin, niinkuin hän olisi mielinyt sanoa: "tietysti hän voittaa".

"Hän on niin kaunopuheinen", lisäsin minä, "että hän saa kaikki puolellensa; enkä tiedä, mitä sanoisittekaan, jos kuulisitte hänen laulavan, Mr. Peggotty".

Mr. Peggotty heitti taas päätänsä taaksepäin, niinkuin hän olisi aikonut sanoa: "minä en epäile sitä".

"Ja hän on niin ylevämielinen, kunnokas ja oivallinen kumppani", lausuin minä aivan hurmaantuneena lempi-aineestani, "että on tuskin mahdollista ylistää häntä niin paljon, kuin hän ansaitsee. Minä en voi koskaan olla kylläksi kiitollinen hänelle siitä jalomielisyydestä, jolla hän suojeli minua, vaikka olin niin paljon nuorempi ja alempi koulussa, kuin hän".

Minä jatkoin näin, vieläpä sangen nopeasti, kun silmäni kohtasivat pikku Em'lyn kasvot, joita hän nojasi eteenpäin pöydän ylitse. Hän kuunteli suurimmalla tarkkuudella ja melkein hengittämättä, hänen siniset silmänsä säkenöivät, niinkuin juvelit, ja hänen poskiansa punotti. Hän näytti niin erinomaisen totiselta ja sievältä, että minä pysähdyin jonkunlaisessa ihmetyksessä; ja he huomasivat hänet kaikki yhtä aikaa, sillä, kun minä pysähdyin, he nauroivat ja katselivat häntä.

"Em'lyn laita on niinkuin minun", lausui Peggotty, "hän tahtoisi nähdä häntä".

Em'ly hämmentyi, kun kaikki tarkastimme häntä; hän painoi alas päänsä ja hänen kasvonsa lensivät tavan takaa punaisiksi. Kun hän hetken perästä katsahti ylös hajallansa olevien kiharainsa lävitse ja näki, että me kaikki yhä katselimme häntä (minä olen varma siitä, että itse puolestani olisin voinut katsella häntä tuntikausia), juoksi hän tiehensä ja pysyi poissa, siksi kuin melkein oli maatapanon aika.

Minä panin maata vanhaan, pikkuiseen vuoteeseeni veneen perässä, ja tuuli pyyhkäisi vaikeroiden lakeata niinkuin ennen. Mutta minä en voinut nyt olla mielessäni kuvailematta, että se vaikeroitsi niitä, jotka olivat menneet; minä en enää ajatellut, että meri yöllä nousisi ja tempaisi pois veneen, minä ajattelin sitä merta, joka oli nousnut sen jälkeen, kuin viimein kuulin nämät äänet, ja upottanut onnellisen kotini. Minä muistan, kuinka, kun tuuli ja vesi alkoivat kuulua heikommalta korvissani, sovitin vähäisen lisälauseen tavallisiin rukouksiini, pyytäen, että minä kasvaisin suureksi, jotta saisin naida pikku Em'lyn, ja niin minä nukuin armaisin ajatuksiin.

Päivät kuluivat enimmäten, niinkuin edellisellä kertaakin, paitsi — se oli suuri poikkeus — että pikku Em'ly ja minä nyt harvoin kävelimme rannikolla. Hänellä oli läksynsä ja neulomustyönsä, ja hän oli poissa suuren osan päivästä. Mutta minä tunsin, ettemme olisi ruvenneet noihin vanhoihin kävelyihin, jos asiat olisivat olleetkin toisin. Vaikka Em'ly oli huima ja täynnänsä lapsellisia oikkuja, oli hänessä enemmän aika ihmistä, kuin minä olin luullut. Hän näytti pääsneen paljon minun ennalleni, vaikka vasta vähän toista vuotta oli viimeisistä kulunut. Hän piti paljon minusta, mutta hän nauroi minua ja kiusasi minua; ja kun menin kohtaamaan häntä, pujahti hän kotiin toista tietä ja nauroi ovella, kun minä palasin pettyneillä toiveilla. Parhaat olivat ne ajat, jolloin hän istui levollisesti ja ompeli oven suussa, ja minä istuin portailla hänen jalkojensa juurella ja luin hänelle. Minusta tuntuu tänä hetkenä, kuin en olisi koskaan nähnyt semmoista päivän paistetta, kuin näin noina selkeinä Huhtikuun iltoina; kuin en olisi koskaan nähnyt semmoista heleän kirkasta pikku olentoa, kuin näin istuvan vanhan veneen oven suussa; kuin en olisi koskaan nähnyt semmoista taivasta, semmoista vettä ja semmoisia hohtavia laivoja, kuin ne, jotka purjehtivat pois kultaiseen ilmaan.

Ensi iltana tulomme jälkeen ilmestyi Mr. Barkis erinomaisen tyhjäsanaaisena ja tomppelimaaisena. Hänellä oli kimppu orangeja sidottuna nenäliinaansa ja koska hän ei puhunut mitään tästä tavarastaan, luultiin, että hän oli vahingossa jättänyt sen jälkeensä, kun hän lähti pois; siksi kuin Ham, joka juoksi hänen peräänsä, jättääksensä sitä hänelle, palasi sillä tiedolla, että se oli aiottu Peggottyille. Tämän kohtauksen jälkeen tuli hän joka ilta aivan samaan aikaan ja toi aina muassaan pikkuisen mytyn, josta hän ei koskaan puhunut mitään, vaan säännöllisesti pani oven taa ja jätti sen sinne. Nämät lempilahjat olivat aivan erilaisia ja kovasti omituisia. Niitten joukosta muistan neljä paria porsaan jalkoja, ison neulatyynyn, puolen kapan taikka niin omenoita, parin korvarenkaita vuoripi'estä, muutamia Espanjan sipuleita, dominopelin rasian, kanarilinnun häkkeinensä ja suolatun sianreiden.

Mr. Barkis'in kosinta, niinkuin minä muistan sitä, oli erinomaista laatua. Hän puhui harvoin mitään, vaan istui levollisesti valkean ääressä melkein samassa asemassa, kuin kärryissänsäkin, ja tirkisteli Peggottya, joka istui vastapäätä häntä. Eräänä iltana, kun hän oli, niinkuin minä luulen, innoissansa rakkaudesta, karkasi hän kiinni siihen vahakynttilän palaseen, jota Peggotty käytti lankaansa varten, pisti sen liivinplakkariinsa ja vei sen muassaan. Tämän jälkeen huvitti häntä erittäin, kun hän tarpeen tullessa sai vetää sen esiin plakkaristansa, johon se puoli-sulanneena oli tarttunut kiinni sisustaan, ja pistää sen taas takaisin, kun sitä oli käytetty. Hän näytti suuresti iloitsevan eikä milläkään tavalla tuntevan itseänsä kutsutuksi puhumaan. Silloinkin, kuin hän vei Peggotyyn muassaan kävelemään lakealla, oli hän aivan levollinen tässä kohden, luulen minä; tyytyen siihen, että hän silloin tällöin kysyi toiselta, oliko hän oikein hyvissä voimissa; ja minä muistan, että välisti, kun Mr. Barkis oli mennyt, Peggotty heitti esiliinansa kasvojensa yli ja nauroi puolen tunnin aikaa itsekseen. Meidän oli kaikkien enemmän tai vähemmän lysti, paitsi tuon onnettoman Mrs. Gummidge'n, jota aikoinansa nähtävästi oli suostuteltu aivan samalla tavalla; niin lakkaamatta muistuttivat nämät seikat häntä "tuosta vanhasta".

Viimein, kun täälläkäyntini aika oli melkein loppumaisillaan, ilmoitettiin, että Peggotty ja Mr. Barkis aikoivat lähteä viettämään yhtä joutopäivää. Pikku Em'lyn ja minun oli määrä seurata heitä. Uneni häiriintyi kokonaan yötä ennen, kun edeltäpäin ajattelin sitä iloa, että saisin kokonaisen päivän olla Em'lyn kanssa. Me olimme kaikki varhain liikkeellä aamulla; ja sillä aikaa, kuin vielä söimme aamullista, näkyi Mr. Barkis kaukaa ajavan kääsykärryjänsä rakkautensa esinettä kohden.

Peggotty oli puettu, niinkuin tavallisesti, sieviin ja yksinkertaisiin murhevaatteisinsa; mutta Mr. Barkis komeili uudessa, sinisessä takissa, johon räätäli oli ottanut niin runsaan mitan, että hiansuut olisivat

tehneet hansikkaan virkaa kylmimmässäkin ilmassa, samalla kuin kaulus oli niin korkea, että se lykkäsi hänen hiuksensa ylöspäin kiireesen asti. Hänen kiiltävät nappinsa olivat myöskin isointa kokoa. Harmaat housut ja keltainen liivi tekivät hänet täydelliseksi, ja minun silmissäni oli Mr. Barkis oikea kunnianarvoisuuden ilmiö.

Kun kaikki häärimme ulkopuolella ovea, näin, että Mr. Peggotty oli hankkinut itselleen vanhan kengän, joka piti heitettämän meidän jälkeemme hyväksi onneksi ja jota hän tätä varten tarjosi Mrs. Gummidge'lle.

"Ei. Parempi olisi, jos joku muu tekisi sen, Dan'l", lausui Mrs. Gummidge. "Minä olen yksinäinen, hyljätty olento ja kaikki, mikä muistuttaa minua semmoisista, jotka eivät ole yksinäisiä ja hyljätyitä, käy minua vastaan".

"No, vanha tyttö!" huusi Mr. Peggotty. "Ota ja heitä se!"

"Ei, Dan'l", vastasi Mrs. Gummidge, vaikeroiden ja pudistaen päätänsä. "Jos tuntisin vähemmän, voisin tehdä enemmän. Te ette tunne, niinkuin minä, Dan'l; asiat eivät käy teitä vastaan ettekä te asioita vastaan; parempi olisi, jos itse tekisitte sen".

Mutta tässä Peggotty, joka oli kiireesti käynyt toisen luota toisen luo ja suudellut kaikkia, huusi kärryistä, joissa kaikki nyt olimme (Em'ly ja minä vieretysten kahdella pienellä tuolilla), että Mrs. Gummidge'n täytyi tehdä se. Niin Mrs. Gummidge teki sen ja, minä kerron sitä mielipahalla, himmensi lähtömme juhlallisen luonnon sillä, että hän heti purskahti kyyneliin ja sortuneena vaipui Ham'in syliin, sanoen, että hän tiesi, että hän oli vaan rasituksena ja että olisi parempi, jos hän kohta viettäisi vaivaishuoneeseen. Ja tätä minä todella katsoin järkeväksi tuumaksi, jota Ham'in olisi sopinut noudattaa.

Pois lähdimme kuitenkin joutopäivän matkallemme; ja ensi työksemme pysähdyimme kirkon luo, jossa Mr. Barkis satoi hevosen kiinni aidakkeeseen ja meni sisään Peggoty'n kanssa, jättäen pikku Em'lyn ja minut yksikseen kääsyihin. Minä käytin tätä tilaisuutta kiertääkseni käsivarttani Em'lyn ympäri ja esitelläkseni hänelle, että, koska minun täytyi niin pian lähteä pois, me päättäisimme olla hyvin hellät toisillemme ja hyvin onnelliset koko päivän. Pikku Em'ly suostui ja kun hän salli minun suudella itseään, hurjistuin minä ja ilmoitin hänelle, minä muistan sen, etten voisi koskaan rakastaa ketään muuta, ja että olin valmis vuodattamaan jokaisen veren, joka tavottaisi hänen suosiotansa.

Kuinka pikku Em'ly nauroi sitä! Ja kuinka hän koetti näyttää äärettömän paljon vanhemmalta ja viisaammalta, kuin minä, tämä feenkaltainen pikku nainen, kun hän sanoi, että minä olin "tyhmä poika", ja sitten nauroi niin lumoavalla tavalla, että unhotin, mitä sydämen kipua tuommoinen halveksiva nimitys synnytti, kun sain ilon katsella häntä.

Mr. Barkis ja Peggotty olivat melkoisen aikaa kirkossa, mutta tulivat viimein ulos ja silloin ajoimme edemmäksi maalle. Matkalla kääntyi Mr. Barkis minun puoleeni ja sanoi vilkuttaen silmiänsä — sivumennen sanoen, tuskin olisin ennen luullut hänen osaavan vilkuttaa silmiänsä:

"Mikä nimi se oli, jonka kirjoitin kärryihin?"

"Clara Peggotty", vastasin minä.

"Minkä nimen nyt kirjoittaisin, jos tässä olisi teltakatto?"

"Clara Peggotty taas?" lausuin minä.

"Clara Peggotty *Barkis*!" hän vastasi ja remahti semmoiseen nauruun, että kääsyjä tärisytti.

Sanalla sanoen, he olivat vihityt eivätkä olleet menneet kirkkoon mitään muuta tarkoitusta varten. Peggotty oli päättänyt, että se tapahtuisi hiljaisuudessa; ja lukkari oli antanut morsiamen sulholle eikä siinä ollut mitään todistajia koko menoissa. Peggotty oli vähän hämillään, kun Mr. Barkis näin äkisti ilmoitti heidän yhdistymisensä, eikä voinut kylläksi halailla minua vähentymättömän rakkautensa osoitteeksi; mutta ennen pitkää oli hän taas entisellensä ja sanoi iloitsevansa siitä, että kaikki oli ohitse.

Me ajoimme vähäisen ravintolan luo jonkun syrjätien vieressä, jossa meitä odotettiin ja jossa söimme sangen oivalliset puoliset ja vietimme päivän suurella tyytyväisyydellä. Jos Peggottya olisi viety vihille joka päivä viimeisinä kymmenenä vuonna, olisi hän tuskin ollut levollisempi; se ei saanut aikaan mitään muutosta hänessä: hän oli aivan sama, kuin ennen, ja lähti ulos kävelemään pikku Em'lyn ja minun kanssani ennen teetä, sillä välin kuin Mr. Barkis filosofillisesti poltti piippuansa ja huvitti itseänsä, arvaan minä, onneansa miettimällä. Jos niin oli, enensi se hänen ruokalistyönsä; sillä minä muistan selvästi, että, vaikka hän oli syönyt oikein paljon sianlihaa ja kasvaksia puoliseksi ja päälle päätteeksi kanan taikka pari, hänen nyt täytyi saada kylmää, keitettyä silavaa teen lisäksi, ja hän nautti sitä melkoisen joukon millänsäkään olematta.

Minä olen usein jälestäpäin ajatellut, mitkä eriskummaiset, viattomat, tavattomat häät nämät epäilemättä olivat! Me nousimme kääsyihin taas kohta hämärän tultua ja ajoimme hupaisesti kotiin, katsellen tähtiä ja puhuen niistä. Minä olin heidän pää-selittäjänsä ja lavensin Mr. Barkis'in näköalaa kummastuttavassa määrässä. Minä kerroin hänelle kaikki, mitä tiesin, mutta hän olisi uskonut kaikki, mitä minun olisi joukahtanut päähäni jutella hänelle; sillä hän kunnioitti syvästi minun tietojani ja sanoi juuri tässä tilaisuudessa minun kuulteni vaimollensa, että minä olin "toinen Roeschus" — jolla hän luullakseni tarkoitti oikeata ihme-olentoa.

Kun olimme tyhjentäneet puheen tähdistä, taikka oikeammin, kun minä olin tyhjentänyt Mr. Barkis'in hengenvoimat, teimme, pikku Em'ly ja minä, vanhasta kääre-vaatteesta vaipan ja istuimme sen alla loppupuolen matkaa. Voi, kuinka minä rakastin häntä! Mikä onni (minä ajattelin), jos olisimme naimisissa ja menisimme pois johonkin paikkaan puitten ja kenttien keskelle, jossa emme koskaan kävisi vanhemmaksi, emme koskaan kävisi viisaammaksi, vaan aina olisimme lapsina, pyörien käsi kädessä auringonpaisteessa ja kukkaisilla nurmilla, laskien alas päätämme sammalelle yöksi suloiseen puhtauden ja rauhan uneen, ja linnut hautaisivat meidät, kun olisimme kuolleet! Joku tällainen kuva, ilman mitään todellista mailmaa, kirkas viattomuutemme valosta ja epämääräinen, kuin tähdet kaukana, oli minun mielessäni koko matkan. Minä olen iloinen, kun ajattelen, että löytyi kaksi niin syytöntä sydäntä Peggotyyn häissä, kuin pikku Em'lyn ja minun. Minä olen iloinen, kun ajattelen, että Lemmen ja Sulon jumalat pukeusivat niin ilmaiseen muotoon heidän yksinkertaisessa juhlakulussaan.

Me saavuimme vanhan veneen luo jälleen hyvään aikaan illalla, ja siellä Mr. ja Mrs. Barkis jättivät meidät hyvästi ja lähtivät hiljaisuudessa pois omaan kotiinsa. Minä tunsin silloin ensimmäisen kerran, että olin kadottanut Peggotyyn. Minä olisin pannut maata särkevällä sydämellä minkä muun katon alla hyvänsä, paitsi sen, joka suojeli pikku Em'lyn päätä.

Mr. Peggotty ja Ham tiesivät, mitä minä ajattelin, yhtä hyvin, kuin minä itse, ja olivat valmiit jonkunlaisella illallisella ja vieraanvaraisilla kasvoillaan karkoittamaan sitä. Pikku Em'ly tuli istumaan viereeni arkulle ensi kerran koko täällä-käyntini aikana; ja aivan kummallisella tavalla päättyi tämä

kummallinen päivä.

Oli yö-luode; ja vähän sen jälkeen, kuin me menimme levolle, lähtivät Mr. Peggotty ja Ham kalastamaan. Minä tunsin itseni hyvin urhoolliseksi, kun olin jätetty omin päin yksinäiseen huoneeseen Em'lyn ja Mrs. Gummidge'n suojeliaksi, ja toivoin vaan, että leijona, käärme tai joku muu pahan-ilkinen hirviö ryntäisi meidän kimppuumme, että saisin tappaa sen ja saavuttaa mainetta itselleni. Mutta koska ei mikään tällainen elävä sattunut liikkumaan Yarmouth'in lakeilla sinä yönä, hankin parhaan korvauksen itselleni, minkä voin, ja uneksin lohikäärmeistä aamuun saakka.

Aamun tullen palasi Peggotty, joka huusi minua, niinkuin tavallisesti, akkunani alta, aivan niinkuin Mr. Barkis, ajomies, olisi alusta loppuun saakka myöskin ollut unelma. Eineen jälkeen vei hän minut omaan kotiinsa, ja soma pikkuinen koti se olikin. Kaikista sen huonekaluista painui epäilemättä kaikkein enimmän mieleeni eräs vanha, jostakin mustasta puunlajista tehty piironki, joka oli vierashuoneessa (tiililattiainen kyökki oli tavallisena arkihuoneena). Tässä piirongissa oli taaksepäin väännettävä laikka, joka aukeni ja alas laskettuna sopi pulpetiksi ja jonka takana oli iso, nelitaitteinen painos Fox'in Martyrein Kirjasta. Tämän kalliin vihkon, josta en enää muista sanaakaan, huomasin kohta ja ryhdyin siihen paikalla; enkä minä koskaan jälestäpäin käynyt siinä huoneessa, ilman että panin polvilleni tuolille, avasin rasian, johon tämä jalokivi oli kätkeyty, levitin käsivarteni pulpetin yli ja aloin uudestaan ahmia kirjan sisältöä. Enemmän vaikutti minuun, pelkään minä, kuvat, jotka olivat hyvin lukuisat ja esittelivät kaikenlaisia kauhuja; mutta Martyrit ja Peggotyn huone ovat olleet eroamattomat muistissani aina siitä saakka ja ovat vielä.

Minä jätin sinä päivänä Mr. Peggotyn, Ham'in, Mrs. Gummidgen ja pikku Em'lyn hyvästi, ja vietin yön Peggotyn luona vähäisessä kattuhuoneessa (krokotiilikirja oli hyllyllä vuoteeni pääpuolella), joka aina olisi minun huoneeni, sanoi Peggotty, ja jota aina pidettäisiin minua varten aivan samassa tilassa.

"Olittepa nuori taikka vanha, rakas Davy, niin kauan kuin minä elän ja minulla on tämä katto pääni päällä", lausui Peggotty, "tapaatte sen semmoisena, kuin odottaisin teitä joka hetki. Minä aion siivota sitä joka päivä, niinkuin minun oli tapa siivota vanhaa, vähäistä huonettanne, lemmittyni; ja vaikka lähtisitte Kiinaan, saatte luottaa siihen, että sitä pidetään juuri samassa kunnossa koko poissa-olonne aika".

Minä tunsin kaikesta sydämestäni rakkaan, vanhan hoitajattareni uskollisuuden ja luopumattomuuden ja kiitin häntä niin hyvin, kuin voin. Mutta erittäin hyvin en voinut, sillä hän puhui minulle näin, käsivarret kaulassani, samana aamuna, kuin minun oli määrä lähteä kotiin, niinkuin myöskin lähdin yhdessä hänen ja Mr. Barkis'in kanssa kärryillä. He jättivät minut portaille, mutta ei iloisesti eikä mielihyvällä; ja outo minun oli nähdä kärryjen vierivän pois, vieden Peggottya muassaan ja jättäen minut vanhojen jalavien alle katselemaan huonetta, jossa ei enään ollut mitään kasvoja, jotka olisivat katselleet minua rakkaudella tai hyvänsuonnilla.

Ja nyt minä jouduin semmoiseen hunningon tilaan, jota en säälimättä saata ajatella. Minä jouduin kerrallaan semmoiseen yksinäisyyteen — niin kauas kaikesta ystävällisestä vaarinpidosta, niin kauas kaikesta saman-ikäisten poikien kumppanuudesta, niin kauas kaikesta muusta seurasta, kuin omien alakuloisten ajatusteni — että se nytkin, minun kirjoittaessani, näyttää luovan varjonsa tälle paperille.

Mitä olisin antanutkaan, jos minua vaan olisi lähetetty vaikka kaikkein kovimpaan kouluun, mitä ikinä on pidetty! — jos minulle vaan olisi opetettu jotakin millä tavalla hyvänsä, missä paikassa hyvänsä! Ei mikään semmoinen toivo koittanut minulle. He eivät rakastaneet minua, vaan jättivät minut äreästi, tylästi, alituisesti sillensä. Tosin luulen, että Mr. Murdstone'n varat tähän aikaan olivat vähän supistuneet, mutta

se ei tehnyt paljon asiaksi. Hän ei sallinut minua; ja samalla kuin hän sysäsi minut luotansa, koetti hän myöskin, niinkuin minä luulen, sysätä luotansa sitä ajatusta, että minulla oli jonkunlaisia vaatimuksia hänen suhteensa — ja tämä onnistui häneltä.

Minua ei suorastaan pidetty pahoin. Minua ei piesty eikä näännytetty nälällä; mutta sillä pahalla, jota tehtiin minulle, ei ollut mitään helpoituksen hetkeä, vaan sitä harjoitettiin jonkunlaisella säännöllisellä, tyvenellä tavalla. Päivästä päivään, viikosta viikkoon, kuukaudesta kuukauteen minua kylmäkiskoisesti laiminlyötiin. Minä ihmettelen välisti, kun ajattelen sitä, mitä olisivat tehneet, jos olisin sairastunut; olisinko saanut laskeuta alas yksinäiseen huoneeseeni ja kitua taudin ajan, hyljättynä kuin ainakin, vai olisiko kukaan auttanut minua siinä.

Kun Mr. ja Miss Murdstone olivat kotona, aterioitsin heidän kanssaan; heidän poissa ollessaan söin ja join itsekseni. Alinomaa kuljeksin joutilaana ympäri talossa ja naapuristossa kenenkään katsomatta; paitsi että he pelkäsivät, että saisin ystäviä: arvellen ehkä, että, jos saisin, minä valittaisin niille. Tästä syystä minulla, vaikka Mr. Chillip usein käski minun tulla katsomaan itseänsä (hän oli leskimies: häneltä oli muutamia vuosia tätä ennen kuollut pikkuinen, vaaleatukkainen vaimo, jota muistan verranneeni valkokarvaiseen tiikerikissaan), harvoin oli onni viettää joku iltapuoli hänen haavurin-huoneessansa, lukien jotakin kirjaa, joka oli uusi minulle, samalla kuin koko farmakopean haju nousi nenääni, taikka morttelilla pienentäen jotakin hänen lempeällä johdollansa.

Samasta syystä, vaikka epäilemättä myöskin vanhasta pahansuonnista Peggotyn suhteen, sallittiin minun harvoin käydä tämän luona. Uskollisesti lupaustansa pitäen hän joko tuli luokseni taikka kohtasi minut jossakin likitteellä kerran viikkoonsa, eikä koskaan tyhjin käsin; mutta usein ja katkerasti petyin toiveissani, kun minulta kiellettiin lupa käydä hänen tykönänsä hänen kodissaan. Muutamia harvoja kertoja suvaittiin minun kuitenkin pitkien väli-aikojen jälkeen mennä sinne; ja silloin huomasin, että Mr. Barkis oli vähäinen saituri elikkä, niinkuin Peggotty siivosti sanoi, "vähän tarkka" ja piti suurta joukkoa rahoja vuoteensa alla jossakin arkussa, jonka hän sanoi vaan olevan täynnä takkeja ja housuja. Tässä lippaassa piilivät hänen aarteensa semmoisella sitkeällä kainoudella, että vähimmätkin summat houkuteltiin ulos ainoastaan jonkun taitavan tempun kautta; niin että Peggotyn täytyi laatia pitkä ja tarkka tuuma, oikea Kruuti-liitto jokaisen lauantai-päivän menoja varten.

Koko tämän ajan minä tiesin niin hyvin, kuinka jokainen toivo, jonka olin synnyttänyt, hukutettiin ja kuinka minua täydellisesti laiminlyötiin, että olisin ollut aivan kurjassa tilassa, sitä en yhtään epäile, jolleivät nuot vanhat kirjat olisi olleet. Ne olivat ainoa lohdutukseni; ja minä olin yhtä uskollinen niille, kuin ne minulle, ja minä luin ne kannesta kanteen, en tiedä, kuinka monta kertaa.

Minä lähestyn nyt yhtä semmoista elämäni jaksoa, joka ei koskaan mene mielestäni, niin kauan kuin saatan jotakin mieleeni johdattaa, ja jonka muisto usein on kutsumattakin ilmestynyt eteeni, niinkuin aave, ja vaivannut minua onnellisempina aikoina.

Minä olin eräänä päivänä ollut ulkona kävelemässä jossakin sillä haluttomalla, aateksivalla tavalla, jota elämänlaatuni synnytti, kun, poiketen jostakin kulmasta likellä asuntoamme, kohtasin Mr. Murdstone'n, joka käveli erään gentlemanin kanssa. Minä hämmennyin ja yritin mennä heidän ohitsensa, kun gentlemani huusi:

"Ohoh! Brooks!"

"Ei, Sir, David Copperfield", vastasin minä.

"Älkäätkä sanoko mitään. Te olette Brooks", lausui gentleman. "Te olette Sheffieldin Brooks. Se on teidän nimenne".

Näitten sanojen johdosta katselin gentlemania tarkemmin ja koska myöskin hänen naurunsa muistui mieleeni, tunsin hänet Mr. Qvinion'iksi, jonka luo minä olin lähtenyt Mr. Murdstone'n kanssa Lowestoftiin, ennenkuin — asia ei ole niin tärkeä — minun ei tarvitse muistaa milloin.

"No, kuinka sinä jaksat ja missä sinua kasvatetaan, Brooks?" lausui Mr. Qvinion.

Hän oli laskenut kätensä olkapäälleni ja kääntänyt minut ympäri, että astuisin heidän kanssaan. Minä en tietänyt mitä vastata, vaan katselin epäileväisestä Mr. Murdstone'a.

"Hän on tätä nykyä kotona", sanoi jälkimäinen. "Häntä ei kasvateta missään. Minä en tiedä, mitä tehdä hänen. Hänestä on paljon vastusta".

Tuo vanha, kaksinkertainen katse kiintyi hetkeksi minuun; sitten synkistyi hänen silmänsä ja hänen otsansa rypistyi, kun hän nurjasti kääntyi johonkin pois.

"Hm!" lausui Mr. Qvinion, katsellen, luullakseni, meitä molempia.
"Kaunis ilma!"

Tuosta oltiin vai, ja minä ajattelin, kuinka parhaiten voisin irroittaa olkapääni hänen kädestään ja mennä pois, kun hän sanoi:

"Minä arvaan, että olet aika terävä poika vielä? Vai kuinka, Brooks?"

"Kyllä! Hän on tarpeeksi terävä", lausui Mr. Murdstone maltittomasti. "Parempi olisi, että antaisitte hänen mennä. Hän ei kiitä teitä siitä, että vaivaatte häntä".

Tämän viittauksen perästä päästi Mr. Qvinion minut; ja minä kiirehdin kotiin. Katsoen taaksepäin, kun poikkesin etumaiseen puutarhaan, näin Mr. Murdstone'n nojaavan kirkkomaan pikku porttiin ja Mr. Qvinion'in puhuttelevan häntä. He seurasivat molemmat minua silmillänsä, ja minä tunsin, että he puhuivat minusta.

Mr. Qvinion makasi meillä sen yön. Suuruksen jälkeen seuraavana aamuna olin pannut tuolini pois ja aioin mennä ulos huoneesta, kun Mr. Murdstone huusi minua takaisin. Hän astui sitten vakaasti toisen pöydän luo, jossa hänen sisarensa istui pulpettinsa ääressä. Mr. Qvinion seiso, kädet plakkarissa, ja katseli ulos akkunasta; ja minä seisoin ja katselin heitä kaikkia.

"David", lausui Mr. Murdstone, "nuorten tulee toimittaa jotakin tässä mailmassa eikä nukkua ja nuhjustella".

"Niinkuin sinä teet", lisäsi hänen sisarensa.

"Jane Murdstone, tee hyvin ja jätä asia minulle. Minä sanon, David, nuorten tulee toimittaa jotakin tässä mailmassa eikä nukkua ja nuhjustella. Tämä pitää erittäin paikkansa nuoren, sinun kaltaisen pojan suhteen, jonka luonto vaatii niin paljon oikaisemista ja jolle ei voi suurempaa hyötyä tehdä, kuin jos pakoittaa sitä mukaantumaan työtä tekevän mailman menoihin, jos taivuttaa sitä ja masentaa sitä".

"Sillä yksipäisyys ei kelpaa täällä", lausui hänen sisarensa.

"Kukistamista, sitä se kaipaa. Ja kukistettava se on kuin onkin!"

Mr. Murdstone loi sisarensa puoleksi moittivan, puoleksi hyväksyvän katseen ja jatkoi:

"Minä luulen sinun tietävän, David, että minä en ole rikas. Ainakin sinä nyt tiedät sen. Sinä olet jo saanut melkoisen kasvatuksen. Kasvatus on kallis; ja vaikk'ei se olisikaan ja minulla olisi varoja kustantaa sitä, on minulla se ajatus, ettei se ensinkään olisi hyödyllistä sinulle, että sinua pidettäisiin koulussa. Sinun edessäsi on taistelo mailmaa vastaan, ja mitä varemmin se alkaa, sitä parempi".

Minä ajattelin, luulen minä, että olin jo aloittanut sitä minun halvalla tavallani. Kaikissa tapauksissa ajattelen nyt niin.

"Sinä olet joskus kuullut 'konttoria' mainittavan", lausui Mr. Murdstone.

"Konttoria, Sir?" toistin minä.

"Murdstone ja Grinby'n viinikonttoria", vastasi hän.

Minä näytin luullakseni epäilevältä, sillä hän jatkoi nopeasti:

"Sinä olet kyllä kuullut 'konttoria' mainittavan taikka kauppaa taikka kellareita taikka varvia taikka jotakin sellaista".

"Minä luulen, että olen kuullut kauppaa mainittavan, Sir", sanoin minä, muistaen, mitä himmeäsi tiesin hänen ja hänen sisarensa varoista. "Mutta en tiedä milloin".

"Vähät siitä milloin", vastasi hän. "Mr. Qvinion johtaa tätä tointa".

Minä silmäilin kunnioituksella jälkimäistä, joka yhä seisoj ja katseli ulos akkunasta.

"Mr. Qvinion ilmoittaa, että siinä annetaan työtä muutamille muille pojille, ja ettei hän ymmärrä, miks'ei siinä sopisi samoilla ehdoilla antaa työtä sinulle".

"Koska hänelle", muistutti Mr. Qvinion matalalla äänellä ja puoleksi kääntyen, "ei ole mitään muuta tarjona, Murdstone".

Maltittomalla, melkein vihaisella liikenteellä ja huolimatta siitä, mitä toinen oli sanonut, jatkoi Mr. Murdstone:

"Nämät ehdot ovat, että työlläsi ansaitset ruokasi ja juomasi ja plakkarirahan. Asuntosi (josta minä olen pitänyt huolta) maksan minä. Samaten pesusi —"

"Jonka suuruuden minä määrään", lausui hänen sisarensa.

"Vaatteistasi pidetään myöskin murhetta", lausui Mr. Murdstone, "koska et vielä kappaleen aikaan kykene hankkimaan semmoisia itsellesi. Sinä lähdet siis nyt Londoniin, David, yhdessä Mr. Qvinion'in kanssa, aloittaaksesi elämää omin päin".

"Lyhyeltä, sinusta on pidetty huolta", muistutti hänen sisarensa; "ole hyvä ja tee tehtäväsi".

Vaikka täydellisesti ymmärsin, että he tämän päätöksen kautta vaan tahtoivat päästä minusta, en selvästi muista, miellyttikö se vai peloittiko se minua. Minun käsitykseni on, että olin jossakin hämmennyksen tilassa ja horjuin molempien vastakohtien välillä, kumpaankaan kiintymättä. Eikä minulla ollut paljon aikaa ajatusteni selvittämiseksi, koska Mr. Qvinion'in oli aikomus lähteä seuraavana aamuna.

Katsokaat minua tänä aamuna kuluneessa, vähäisessä, valkoisessa hatussa — siinä musta silkkiharso äitini muistoksi — mustassa tröijyssä ja perikankeissa korderoi-housuissa — joita Miss Murdstone katsoi parhaiksi säärivaruiksi siinä taistelossa mailmaa vastaan, joka nyt alkaisi; katsokaat minua, kun näin puettuna pidin koko mailmallista tavaraani edessäni pienessä arkussa ja istun, yksinäinen, hyljätty lapsi (niinkuin Mrs. Gummidge olisi sanonut) niissä kääsyissä, jotka vievät Mr. Qvinion'ia Londonin postivaunujen luo Yarmouth'iin! Katsokaat, kuinka asuntomme ja kirkko yhä vähenevät etäällä; kuinka väliin tulevat esineet kaihtavat hautaa puun alla; kuinka kirkontorni ei enää tarkoita ylöspäin vanhalta leikkipaikaltani, ja taivas on tyhjä!

YHDESTOISTA LUKU.

Minä aloitan elämää omin päin, mutta en ole siihen mieltynyt.

Minä tunnen nyt kylläksi mailman, että tuskin enää kykenen suuresti kummastelemaan mitään; mutta nytkin minua vähän kummastuttaa, että minä heitettiin niin helposti ulos mailmaan semmoisella ijällä. Minä olin hyvälahjainen lapsi, tarkka huomioltani, vilkas, opinhaluinen, hento jota helposti voi pahentaa ruumiillisesti tai hengellisesti, ja minusta käy ihmeeksi, ettei kukaan pitänyt vähintäkään lukua minusta. Mutta ei kukaan pitänyt; ja kymmenen vuoden ijällä jouduin minä vähäiseksi työjuhdaksi Murdstone ja Grinby'n palvelukseen.

Murdstone ja Grinby'n varahuone oli virran puolella alhaalla Blackfriars'issa. Uuden-aikaiset parannukset ovat muuttaneet paikan; mutta se oli viimeinen huone erään kapean kadun huipussa, joka koukerteli mäkeä myöden alas rantaan ja jonka päässä oli portaat, josta ihmiset nousivat veneisin. Se oli rappeutunut, vanha rakennus, jolla oli oma varvinsa. Se ulottui veteen, kun oli luode, mutta mutaan, kun oli vuoksi, ja oikein kuohui rotista. Sen paneli-seinäiset huoneet, jotka olivat sokautuneet satojen vuosien loasta ja savusta; sen lahoavat lattiat ja rappuset; vanhojen, harmaitten rottien vinkuna ja tappelu alhaalla kellareissa; ja paikan likaisuus ja mätäisyys ovat asioita, jotka muistuvat mieleeni, niinkuin olisin nähnyt ne äsken eikä monta vuotta sitten. Ne ovat kaikki edessäni, juuri niinkuin olivat sinä pahana hetkenä, jolloin ensi kerran astuin niitten joukkoon, vapisevalla kädellä pitäen kiinni Mr. Qvinion'in kädestä.

Murdstone ja Grinby'llä oli tekemistä monenlaisten ihmisten kanssa. Etevin toimi oli viinien ja muitten väkevien juomien lastaaminen muutamiin paketti-laivoihin. Minä en muista nyt näitten tärkeimpiä määräapaikkoja, mutta luulen, että niitten joukossa oli semmoisia, jotka kävivät sekä Itä- että Länsi-Indiassa. Minä tiedän, että kauhea joukko tyhjiä pulloja oli yksi seuraus tästä kaupasta, ja että siinä käytettiin miehiä ja poikia, jotka tutkivat niitä päivää vastaan, hylkäsivät ne, jotka olivat säreissä, ja viruttivat ja pesivät toisia. Kun tyhjät pullot loppuivat, kiinnitettiin nimilippuja täytettyihin taikka tulpattiin niitä taikka lakattiin tulppia taikka ladottiin valmiita pulloja koreihin. Nämät kaikki olivat minun työni, ja niistä pojista, joita käytettiin niihin, olin minä yksi.

Meitä oli kolme taikka neljä, minä siihen luettuna. Minun työpaikkani oli asetettu yhteen varahuoneen kulmaan, jossa Mr. Qvinion'in sopi nähdä minut, kun hän konttorissa nousi seisomaan tuolinsa aliselle poikkipienalle ja katseli minua pulpetin ylipuolella olevasta akkunasta. Tänne kutsuttiin ensi aamuna, jolloin minä näin onnellisilla enteillä aloitan elämää omin päin, vanhin näihin töihin määrätyistä pojista näyttämään minulle, kuinka minun tuli menetellä. Hänen nimensä oli Mick Walker, ja hänellä oli rikkein esiliina edessään ja päässä paperilakki. Hän kertoi minulle, että hänen isänsä oli venemies ja astui mustassa samettihatussa Lord Mayor'in juhlasaatossa. Hän jutteli minulle myöskin, että etevin kumppanimme oli yksi toinen poika, jonka hän esitteli minulle tuolla minua kummastuttavalla Jauhoperunan nimellä. Minä sain kuitenkin tietää, ettei tätä nuorukaista ollut ristitty tämän nimiseksi, vaan että nimi oli annettu hänelle varahuoneessa hänen ihonsa tähden, joka oli vaalea eli jauhoinen.

Jauhoperunan isä oli jonkun ajuripaikan hevosen-juottaja. Lisäksi oli hänellä kunnia olla ruiskumies, ja semmoisena hän palveli yhdessä isossa teaterissa, jossa joku Jauhoperunan nuori sukulainen — luullakseni hänen pieni sisarensa — kuvaili pikku piruja pantomimeissa.

Ei mitkään sanat saata lausua sitä salaista sielun tuskaa, johon vaivuin tässä seurassa. Minä vertasin näitä, tästä lähin jokapäiväisiksi kumppaneikseni määrättyltä noihin onnellisemman lapsuuteni kumppaneihin — Steerforth'ista, Traddles'ista ja muista pojista puhumatta; minä tunsin, että toivoni päästä oppineeksi ja arvossa pidetyksi mieheksi oli kuoletettu rinnassani. Mahdoton on kuvata, kuinka syvästi muistan sitä havaintoani, että nyt olin kokonaan ilman toivoa; sitä häpeää, jota tunsin tilani vuoksi; sitä nuoren sydämeni surkeutta, kun täytyi uskoa, että päivästä päivään kaikki, mitä olin oppinut ja ajatellut ja mikä oli ilahuttanut minua taikka virittänyt mielikuvitustani ja kilvoitushaluani, katoisi minulta vähitellen eikä koskaan enää tulisi takaisin. Joka kerta, kuin Mick Walker meni pois tuon aamupäivän kuluessa, vuodatin kyyneliäni siihen veteen, jossa pesin pulloja, ja nyyhkytin, niinkuin oma rintani olisi ollut säreissä ja vaarassa haljeta.

Konttorin kello oli puolivälissä yksi, ja kaikki hankkivat lähteäksensä päivällisille, kun Mr. Qvinion koputti konttorin akkunalle ja viittasi minua tulemaan sisään. Minä menin sisään ja näin siellä rotevanpuolisen, keski-ikäisen gentlemanin ruskeassa päällystakissa ja mustissa polvihousuissa ja kengissä. Hänellä ei ollut enemmän hiuksia päässään (joka oli iso ja hyvin paistava), kuin munallakaan. Hänen kasvonsa olivat leveät, ja hän käänsi ne kokonaan minua kohden. Hänen vaatteensa olivat ränstyneet, mutta hänellä oli aikamoinen paidankaulus. Hän piti kädessään komeanlaista keppiä, jossa oli pari isoja, ruosteenkarvaisia tupsuja; ja lorgnetti riippui ulkopuolella hänen takkiansa — koristuksena, huomasin jalestäpäin, koska hän ani harvoin katseli sillä eikä voinut nähdä mitään, kun hän käytti sitä.

"Tämä se on", lausui Mr. Qvinion, osoittaen minua.

"Tämä", sanoi vieras jonkunlaisella alentuvaisella äänensä vierityksellä ja semmoisella sanoin selittämättömällä muodolla, kuin hän olisi tehnyt jotakin gentiliä, joka suuresti vaikutti minuun, "on Master Copperfield. Minä toivon, että voitte hyvin, Sir?"

Minä sanoin, että voin aivan hyvin ja toivoin, että hänkin voi. Minä olin tarpeeksi alakuloinen, sen tietää Jumala; mutta siihen elämäni aikaan minun ei ollut tapa valittaa, ja niin minä sanoin, että voin aivan hyvin ja toivoin, että hänkin voi.

"Minä voin", lausui vieras, "kiitos Jumalan, aivan hyvin. Minä olen saanut kirjeen Mr. Murdstone'lta, jossa hän pyytää, että minä vastaan-ottaisin yhteen huoneesen kartanoni pihan-puolella, joka tätä nykyä on joutava — ja on, lyhyeltä, hyyrättävä makuu — lyhyeltä", lausui vieras hymyillen jossakin tuttavallisuuden puuskassa, makuuhuoneeksi — "sen nuoren vasta-alkajan, jota minun nyt on kunnia —" ja vieras viittasi kädellänsä ja sovitti leukaansa paidankaulukseensa.

"Tämä on Mr. Micawber", lausui Mr. Qvinion minulle.

"Hm!" sanoi vieras, "se on minun nimeni".

"Mr. Micawber", lausui Mr. Qvinion, "on tuttu Mr. Murdstone'n kanssa. Hän toimittaa asioita meille, kun semmoisia on tarjona. Mr. Murdstone on kirjoittanut hänelle sinun asunnostasi, ja hän ottaa sinut hyyryllisekseen".

"Minun adressini", sanoi Mr. Micawber, "on Windsor Terrace, City Road. Minä — lyhyeltä", lausui Mr. Micawber samalla gentilillä katsannolla ja uudessa tuttavallisuuden puuskassa — "minä asun siellä".

Minä kumarsin häntä.

"Otaksuen", lausui Mr. Micawber, "että teidän matkustuksenne tässä metropolissa eivät ole tähän saakka olleet aivan laveat ja että teidän lienee vähän vaikea tunkea uuden-aikaisen Babelin mystereihin City Road'iin päin — lyhyeltä", sanoi Mr. Micawber uudessa tuttavallisuuden puuskassa, "että te ehkä joutuisitte eksyksiin — on minun oleva kunnia käydä täällä tänä iltana ja neuvoa teille lyhyin matka".

Minä kiitin häntä kaikesta sydämestäni, sillä se oli ystävällistä häneltä, että hän tarjousi näkemään tätä vaivaa.

"Mihin aikaan", kysyi Mr. Micawber, "saan minä —"

"Kello kahdeksan paikoilla", lausui Mr. Qvinion.

"Kello kahdeksan paikoilla", toisti Mr. Micawber. "Minä pyydän saadakseni toivottaa teille hyvää päivää, Mr. Qvinion. Minä en häiritse teitä kauemmin".

Hän pani hatun päähänsä ja meni ulos, keppi kainalossa: hyvin suorana ja hyräillen jotakin nuottia, kun hän pääsi ulos konttorista.

Sitten Mr. Qvinion varsinaisesti pestasi minut olemaan niin hyödyllinen, kuin suinkin mahdollista, Murdstone ja Grinby'n varahuoneessa kuuden shillingin viikkopalkkaa vastaan, luullakseni. Minä en ole varma, oliko sitä kuusi vai seitsemän. Mutta epävarmuuteni vuoksi tässä kohden olen taipusa uskomaan, että se oli kuusi aluksi ja seitsemän jälestäpäin. Hän maksoi minulle ennalta viikon palkan puhtaassa rahassa (omasta taskustansa, luulen minä), ja minä annoin Jauhoperunalle kuusi pennyä siitä, että hän kantaisi arkkuni illalla Windsor Terrace'en, koska se oli liian raskas minulle, vaikka se oli vähäinen. Minä maksoin lisäksi kuusi pennyä päivällisestäni, joka oli yksi lihapasteija ja viippaus läheisestä pumpusta; ja vietin sen tunnin, joka oli sallittu tätä ateriaa varten, sillä tapaa, että kävelin pitkin katuja.

Määrättyyn aikaan illalla ilmestyi Mr. Micawber jälleen. Minä pesin käteni ja kasvoni, tehdäkseni suurempaa kunniaa hänen gentilitetillensä, ja me astuimme yhdessä kartanomme luo, joksi minun täytyy, luullakseni, nyt sanoa sitä; samalla kuin Mr. Micawber matkallamme teroitti mieleeni katujen nimet ja kulmarakennusten muodot, että seuraavana aamuna helposti osaisin takaisin.

Kun saavuimme Windsor Terrace'en hänen kartanonsa luo (jonka huomasin ränstyneeksi, niinkuin hänet itse, mutta joka myöskin, niinkuin hän itse, toi näkyviin mitä parasta sillä oli), esitteli hän minut Mrs. Micawber'ille, laihalle ja surkastuneelle vanhanpuoliselle ladylle, joka istui vierashuoneessa (ensimmäinen kerros oli kokonaan huonekaluja vailla ja kartiineja pidettiin alhaalla naapurien silmänlumeiksi), rintalapsi sylissään. Tämä lapsi oli toinen kaksoisparista; ja tässä ehkä muistutan, että tuskin koskaan koko tuttavuuteni aikana tämän perheen kanssa näin molemmat kaksoiset yhtä haavaa eroitettuina Mrs. Micawber'ista. Toinen niistä otti aina ruokaa.

Oli kaksi muutakin lasta: Master Micawber, noin neljän vuoden, ja Miss Micawber, noin kolmen vuoden vanha. Nämät ja mustaverinen, nuori nainen, jolla oli se omituinen tapa, että hän nuhisutti nenäänsä, ja joka palveli tässä perheessä (hän ilmoitti minulle ennen puolen tunnin kuluttua, että hän oli orpo ja tuli St.

Luukkaan lähellä olevasta vaivaishuoneesta), tekivät laitoksen täydelliseksi. Minun huoneeni oli rakennuksen ylimmäisessä osassa pihan puolella. Se oli vähäinen, niukasti huonekaluilla varustettu kammio, johon oli seiiniin yliympäri painettu semmoisia koristuksia, joita nuori mielikuvitukseni muutti sinisiksi sämpylöiksi.

"Minä en olisi suinkaan uskonut", lausui Mrs. Micawber, kun hän tuli ylös kaksoisineen päivineen näyttämään minulle tätä huonetta ja istui alas hengittämään, "kun ennen naimistani asuin isän ja äidin luona, että minun koskaan olisi tarve ottaa hyöryllisiä. Mutta koska Mr. Micawber'illa on vastuksia, saavat kaikki yksityiset tunteet väistyä".

Minä sanoin: "niin, Ma'am".

"Mr. Micawber'in vastukset ovat juuri tätä nykyä erittäin rasittavia", lausui Mrs. Micawber; "enkä tiedä, onko mahdollista saada häntä suoriumaan niistä. Kun asuin kotona isän ja äidin luona, olisin tuskin ymmärtänyt, mitä tämä sana tarkoitti siinä merkityksessä, jossa nyt käytän sitä, mutta experientia tekee sen — niinkuin isän oli tapa sanoa".

Minä en voi varmuudella sanoa, kertoiko hän minulle, että Mr. Micawber oli ollut upseerina meriväessä vai olenko omassa mielessäni kuvaillut sitä. Minä tiedän vaan, että tähän hetkeen saakka luulen hänen joskus ollen meriväessä, vaikken osaa sanoa, miksi niin luulen. Nyt hän oli jonkunlaisena asiantoimittajana useampaa erityistä kauppahuonetta varten; mutta ansaitsi sillä vähän taikka ei mitään, pelkään minä.

"Jolleivät Mr. Micawber'in velkojat anna hänelle aikaa", lausui Mrs. Micawber, "vastatkoot itse seurauksista; ja mitä pikemmin he saattavat asiat päätökseen, sitä parempi. Verta ei voi kivistä kiristää eikä Mr. Micawber'ilta velkojen vähennykseksi tällä haavaa lähde mitään, lakikustannuksista puhumatta".

Minä en täydelleen ymmärrä, erhetyttikö ennen-aikainen itsenäisyyteni Mrs. Micawber'ia ikäni suhteen vai oliko hän niin innostunut aineesensa, että hän olisi puhunut siitä kaksoisillensakin, jollei olisi löytynyt ketään muuta kuunteliasa, mutta tämä oli se nuotti, jolla hän alkoi, ja hän jatkoi samalla tapaa koko ajan, jona minä tunsin hänet.

Mrs. Micawber raukka! Hän sanoi, että hän oli koettanut ponnistaa voimiansa, ja niin hän olikin, minä en epäile sitä. Katu-oven keskikohta oli kokonaan peitetty isolla messinkilevyllä, johon oli piirretty: "Mrs. Micawber'in Pensioni nuoria ladyjä varten"; mutta minä en milloinkaan huomannut, että yksikään nuori lady koskaan oli ollut hänen koulussaan, taikka että yksikään nuori lady koskaan tuli taikka esitteli, että hän tulisi, taikka että vähintäkään hankittiin ottamaan vastaan ketään nuorta ladyä. Ainoat vieraat, joita näin tai kuulin, olivat velkojat. *Heidän* oli tapa tulla kaikkina aikoma, ja muutamat heistä olivat aivan vimmassaan. Eräs likanaamainen mies, minä luulen, että hän oli suutari, tunki tavallisesti jo kello seitsemän aamulla käytävään ja huusi portaita ylöspäin Mr. Micawber'ille — "Noh! Te ette ole lähteneet ulos vielä. Ettekö tahdo maksaa meille? Älkää piilottako itseänne; se on kelvotonta. Minä en olisi kelvoton, jos olisin teidän sijassanne. Ettekö tahdo maksaa meille? Maksakaat nyt juuri meille ettekö kuule? Noh!" Kun hän ei saanut mitään vastausta näihin soimauksiin, ylti hänen vihansa sanoihin: "petturit" ja "rosvot"; ja kun eivät nämätkään vaikuttaneet, oli se välisti hänen viimeinen keinonsa, että hän meni kadun poikki ja kiljui toisen kerroksen akkunoita kohden, jossa hän tiesi Mr. Micawber'in olevan. Tämmöisissä tiloissa valloitti suru ja harmi Mr. Micawber'in, vieläpä siinä määrässä (niinkuin kerta huomasin hänen vaimonsa kirkaisemisesta), että hän muutamia kertoja viipotti partaveistä itseensä päin; mutta puolen tunnin perästä hän ehkä erinomaisella huolella kiillotti kenkiänsä ja lähti ulos, hyräillen

jotakin nuottia suuremmalla gentilitetillä, kuin koskaan. Mrs. Micawber oli yhtä notkealuontoinen. Minä olen nähnyt hänen pyörtyvän veronmaksun tähden kello kolme, mutta kello neljä syövä leivänmuruista lampaanpaistia ja juovan lämmintä olutta (joitten maksuksi kaksi tee-lusikkaa oli pantattu). Kerta, kun juuri oli käyty talossa ryöstämässä ja minä sattumalta tulin kotiin jo kello kuusi, näin hänen makaavan (tietysti toisen kaksoisen kanssa) tainnoksissa kamini-ristikon alla, hiukset hajallansa silmillä; mutta minä en ole koskaan havainnut häntä iloisemmaksi, kuin juuri samana iltana, kun hän söi vasikan-kotlettia kyökin valkean edessä ja jutteli minulle isästänsä ja äidistänsä ja niistä ihmisistä, joitten kanssa heidän oli tapa seurustella.

Tässä asunnossa ja tämän perheen kanssa vietin minä joutohetkeni. Yksin-omaisen aamiaiseni — pennyn maksavan leivän ja pennyn edestä maitoa — hankin itse. Toista vähäistä leipää ja juustopalasta talletin eri hyllyllä eri kaapissa illalliseksi, kun ehtoolla palasin kotiin. Tämä teki tietysti pahan loven noihin kuuteen, seitsemään shillingiin; ja minä olin varahuoneessa päiväkauden, ja minun täytyi elättää itseni tällä rahalla koko viikko. Maanantai-aamusta lauantai-iltaan saakka minä en muistaakseni saanut minkäänlaista neuvoa, ei johdatusta, ei kehoitusta, ei lohdutusta, ei apua, ei tukea keneltäkään ihmiseltä, niin totta kuin toivon taivaasen pääseväni.

Minä olin niin nuori ja lapsellinen ja niin kykenemätön — kuinka olisin saattanutkaan olla muuta? — ottamaan kokonaan haltuuni omaa olentoani, että usein, kun aamuisin lähdin Murdstone ja Grinby'n varahuoneeseen, minä en saanut pidätetyksi itseäni niistä vanhoista, kuivettuneista pasteijoista, jotka olivat asetetut myytäväksi puoleen hintaan pasteijanleipurin ovella, vaan panin niihin sen rahan, jota olisi tullut säästää päivällistäni varten. Silloin jäin päivällistä vaille taikka ostin pienen ympyräleivän tai puddingin vipaleen. Minä muistan kaksi puddingi-puotia, joissa vuorottain kävin sitä myöden, kuin varani sallivat. Toinen oli eräällä avoimella paikalla likellä St. Martinin kirkkoa — kirkon takana — ja on nyt kokonaan siirretty pois. Tämän puodin puddingissa oli korinteja; se oli oikein oivallista puddingia, mutta kallista: kahden pennyn edestä ei saanut isompaa kappalta, kuin pennyn edestä tavallista puddingia. Hyvä puoti, jossa jälkimäistä myytiin, oli Strandissa — jossakin siinä osassa, joka myöhemmin on rakennettu uudestaan. Puddingi täällä oli paksua ja vaaleata, raskasta ja pehmukaista, ja siihen oli istutettu isoja, litteitä rusinoita kokonaisina pitkän matkan päähän toisistaan. Sitä tuotiin joka päivä lämpimänä sisään syönti-aikana, ja monena päivänä en syönyt muuta puoliseksi. Kun söin säännölliset ja komeat päivälliset, oli minulla servelati-makkara ja pennyn-leipä, taikka neljän pennyn talrikki punasta biffiä keittokaupasta, taikka talrikki leipää ja juustoa ja lasillinen olutta erästä viheliäisestä, vanhasta ravintolasta vastapäätä työpaikkaamme, nimeltä Leijona taikka Leijona ja jotakin muuta, jonka olen unhottanut. Minä muistan, kuinka kerta kannoin omaa leipääni (jonka olin tuonut muassani kotoa aamulla) kainalossa käärittynä paperiin, niinkuin kirja, ja menin mainioon à la mode biffihuoneeseen likellä Drury Lane'a ja tilasin "vähäisen talrikin" tätä herkkua leivän ohessa syötäväksi. Mitä kyyppäri ajatteli tällaisesta oudosta, pikkuisesta olennosta, joka tuli sisään aivan yksinään, sitä en tiedä; mutta minä voin vielä nähdä hänen tuijottelevan itseäni, kun söin päivällistäni, ja tuovan toisen kyyppärin myöskin katsomaan. Minä annoin hänelle puolen pennyä juomarahaksi, ja minä soisin, ettei hän olisi ottanut sitä.

Meillä oli puoli tuntia, luullakseni, teetä varten. Kun minulla oli kylläksi rahaa, oli minun tapa ostaa puoli korttelia keitettyä kahvia ja voileipä. Mutta kun minulla ei ollut mitään, katselin sisään yhteen metsäriista-puotiin Fleetkadulla; taikka olen minä semmoisissa tiloissa käynyt niin kaukana kuin Covent Garden'in torilla ja ihastellut ananasomenoita. Minä kävelin mielelläni Adelphi'n ympärillä, koska se pimeine holvineen tuntui minusta niin mystilliseltä. Minä näen itseni eräänä iltana tulevan esiin jostakin tällaisesta holvikäytävästä, likellä vähäistä ravintolaa virran luona. Ravintolan edessä on aukea paikka, jossa muutamat hiilenkantajat tanssivat, ja minä istahdan penkille katselemaan heitä. Olisi hauska tietää,

mitä he ajattelevat minusta!

Minä olin semmoinen lapsi ja niin vähäinen, että usein, kun menin jonkun vieraan ravintolan tiskin luo ostamaan lasillista olutta tai porteria, sillä kostuttaakseni mitä olin päivälliseksi syönyt, he pelkäsivät antaa sitä minulle. Minä muistan, kuinka eräänä helteisenä iltana menin yhden ravintolan tiskin viereen ja sanoin isännälle:

"Mitä lasillinen parasta — *kaikkein parasta* oluttanne maksaa?" Sillä se oli joku erityinen tilaisuus. Minä en muista mikä. Ehkä syntymäpäiväni.

"Puolikolmatta pennyä", vastaa isäntä, "on 'oikean huumaaavan' oluen hinta."

"Laskekaat siis", sanon minä, ottaen esiin rahojani, "lasillinen 'oikeata huumavaa', jos suvaitsette, mutta hyvästi vaahtoa kanssa".

Ravintolan isäntä katseli minua vastaukseksi kiireestä kantapäähän tiskin poikki ja hymyili kummallisella tavalla; ja sen sijaan, että hän olisi kaatanut minulle olutta, vilkaisi hän esiripun taa ja sanoi jotakin vaimollensa. Tämä tuli esiin, neulomus kädessä, ja alkoi hänen kanssaan tarkastaa minua. Tässä me nyt seisomme kaikki kolme edessäni. Isäntä hiasillaan nojautuen tiskihuoneen akkunan pieleen; hänen vaimonsa tähystellen pikkuisen puoli-oven yli; ja minä hiukan hämmentyneenä silmäillen heitä toiselta puolen aidaketta. He kysyivät minulta kaikenlaisia, esimerkiksi, mikä nimeni oli, kuinka vanha olin, missä asuin, missä työssä olin, ja kuinka tulin sinne. Joihin kaikkiin keksin, pelkään minä, soveliaita vastauksia, etten saattaisi ketään pulaan. Sitten he antoivat minulle oluen, vaikka varon, ettei se ollut "oikeata huumavaa"; ja avaten tiskin puoli-ovea ja notkistuen alas antoi emäntä minulle rahani takaisin, vieläpä antoi suudelman, joka oli puoleksi ihmettelevä ja puoleksi säälivä, mutta aivan hellä ja hyvä, siitä olen varma. Minä tiedän, etten huomaamatta ja tahtomatta liioittele apukeinojeni vähyyttä tai elämäni vastuksia. Minä tiedän, että, jos Mr. Qvinion antoi minulle milloin hyvänsä shillingin, minä käytin sen päivälliseen tai teehen. Minä tiedän, että tein työtä aamusta iltaan saakka alhaisten miesten ja poikien kanssa, itse huonoruokkoinen lapsi. Minä tiedän, että kuljeksin pitkin katuja, kehnosti ja niukalta ravittuna. Minä tiedän, että ilman Jumalan armotta minusta helposti olisi tullut pikkuinen rosvo tai kulkulainen; niin vähän huolta minusta pidettiin.

Kuitenkin oli minulla jonkunlainen arvo Murdstone ja Grinby'nkin luona. Sillä osaksi Mr. Qvinion teki, mitä väliä pitämätön mies, joka oli semmoisissa askareissa ja jolla oli tekemistä niin omituisen olennon kanssa, kuin minun, suinkin voi kohdellaksensa minua toisella tavalla, kuin muita, ja osaksi minä en koskaan kenellekään ihmiselle, miehelle tai pojalle, ilmoittanut, kuinka olin joutunut sinne enkä liioin vähimmälläkään tavalla näyttänyt suruani siitä. Että minä kärsin salaisesti, jopa haikeasti kärsin, sitä ei kukaan muu, kuin minä itse, koskaan tietänyt. Kuinka paljon kärsin, en pysty, niinkuin jo olen sanonut, ensinkään kuvailemaan. Mutta minä pidin omaa neuvoani ja tein tehtäväni. Minä tiesin alusta, että, jos en voisi toimittaa työtäni yhtä hyvin, kuin kaikki muut, minun olisi mahdoton torjua puolestani pilkkaa ja ylenkatsetta. Minä tulin ennen pitkää ainakin yhtä vikkelläksi ja taitavaksi, kuin kukaan muu pojista. Vaikka olin kokonaan kumppanin kannalla heidän kanssaan, oli minun käytökseni ja tapani niin erilaatuinen, että se avasi jonkunlaisen juovan meidän välillemme. He ja miehet sanoivat tavallisesti minua "pikku gentiksi"[19] tai "nuoreksi Suffolkilaiseksi". Eräs mies, nimeltä Gregory, joka oli pakkarien päällikkö, ja yksi toinen, nimeltä Tipp, joka oli ajomies ja kävi punaisella jakulla, puhuttelivat minua välisti "Davidiksi"; mutta minä luulen, että se enimmiten tapahtui, kun olimme hyvin tutun-omaiset, ja kun minä olin koettanut huvitella heitä työssämme muutamilla tähteillä entisistä kertomuksistani, jotka yhä nopeammin haihtuivat muististani. Jauhoperuna nousi kerran kapinaan sitä vastaan, että minua näin

kunnioitettiin; mutta Mick Walker kukisti hänet pian.

Minä en luullut ensinkään mahdolliseksi päästä tästä elämästä ja luovuin sen vuoksi kokonaan toivostakin. Minä olen kuitenkin lujasti vakuutettu siitä, etten koskaan hetkeksikään taipunut siihen, vaan olin kovasti onneton; mutta minä kannoin sitä; enkä Peggottyllekaan — osaksi rakkaudesta häneen ja osaksi häpeästä — koskaan missään kirjeessä (vaikka niitä monta kulki meidän välillämme) ilmoittanut totuutta.

Mr. Micawber'in vastukset lisäsivät mieleni tuskaa. Hyljättyssä tilassani liityin kokonaan tähän perheeseen, ja minun oli tapa kävellä ja miettiä Mrs. Micawber'in keinoja ja neuvoja, lisäksi rasitettuna Mr. Micawber'in velkojen painosta. Lauantai-iltana, joka oli suuri juhla minulle — osaksi sen vuoksi, ettei ollut mikään vähäinen asia astua kotiin, kuusi, seitsemän shillingiä plakkarissa, katsellen puoteihin ja ajatellen, mitä semmoisella summalla voisi ostaa, ja osaksi sen vuoksi, että silloin menin varhain kotiin — oli Mrs. Micawber'in tapa uskoa aivan sydäntä halkaisevia asioita minulle; samaten myöskin sunnuntai-aamuna, kun vähäisessä parta-astiassa sekoitin sitä teetä tai kahvia, jonka olin ostanut iltaa ennen, ja verkalleen söin einettäni. Se ei ollut mitään outoa, että Mr. Micawber rajusti nyhkytti tällöisen lauantai-illan keskustelun alussa, mutta loppupuolella lauloi, kuinka armas Nancy oli Jack'in ilo. Minä olen nähnyt hänen tulevan kotiin illalliseksi, vuodattaen kyyneliä ja vakuuttaen, ettei mikään muu ollut edessä, kuin vankihuone, mutta panevan maata, laskien, kuinka paljon maksaisi, jos hän teettäisi kaari-akkunoita huoneesensa, — "jos jotakin ilmaantuisi", joka oli hänen mielilauseensa. Ja Mrs. Micawber oli juuri samanlainen.

Kummallinen yhtäläisyys ystävytydessä, lähtien, luullakseni, meidän kumpaistenkin omituisesta tilastamme, syntyi minun ja näitten ihmisten välille, vaikka meillä ijän puolesta oli naurettava erilaisuus. Mutta minä en koskaan antanut heidän taivuttaa itseäni vastaan-ottamaan heidän kutsumuksiaan syömiseen ja juomiseen heidän kanssaan heidän varoistaan (koska hyvin tiesin, että heidän oli vaikea tulla toimeen lihakauppiaan ja leipurin kanssa, ja ettei heillä usein ollut tarpeeksi itseänsäkään varten), kunnes Mrs. Micawber uskoi minulle kaikki salaisuutensa. Tämän hän teki eräänä iltana seuraavalla tavalla:

"Master Copperfield", lausui Mrs. Micawber, "minä en pidä teitä minäkään outona enkä siis epäile kertomasta, ja että Mr. Micawber'in vastukset lähestyvät ratkaisu-kohtaansa".

Tämä ilmoitus teki minut kovin alakuloiseksi, ja minä katselin Mrs. Micawber'in punaisia silmiä suurimmalla säälillä.

"Paitsi yhtä hollantilaisen juuston kannikkaa — joka ei ole sovelias nuoren perheen tarpeisiin" — sanoi Mrs. Micawber, "ei löydy rahtuakaan ruokaa varakammiossamme. Minä olin tottunut puhumaan varakammioista, kun asuin isän ja äidin luona, ja käytän tätä sanaa nyt melkein huomaamatta. Mitä minä aion sanoa, on se, ettei löydy mitään syötävää koko talossa".

"Voi minua!" lausuin minä suuressa tuskassa. Minulla oli kaksi, kolme shillingiä viikkopalkastani plakkarissani — josta päätän, että pidimme tätä keskustelua jonakin keskiviikko-iltana — ja minä otin ne nopeasti esiin, syvästi liikutettuna pyytäen Mrs. Micawber'ia ottaman niitä lainaksi minulta. Mutta, suudellen minua, pakoitti tämä lady minut pistämään ne takaisin plakkariini ja vastasi, ettei hän tahtonut ajatella sitä.

"Ei, rakas Master Copperfield", lausui hän, "olkoon se kaukana minun ajatuksistani! Mutta teillä on enemmän älyä, kuin teidän ijältänne sopii odottaa, ja te voitte tehdä toisenlaisen hyvän työn, jos tahdotte; jopa semmoisen hyvän työn, johon minä kiitollisuudella suostun".

Minä pyysin Mrs. Micawber'ia sanomaan sitä.

"Minä olen itse vienyt pois pöytähopeamme", sanoi Mrs. Micawber. "Kuutta tee-lusikkaa, kahta suolalastaa ja yhtä sokuripihtiä vastaan olen eri aikoina salaisesti ja omilla käsilläni lainannut rahaa. Mutta kaksoiset estävät minua kovasti; ja minulle, joka aina muistan isää ja äitiä, ovat nämät toimet perin tuskallisia. Meillä on vielä muutamia joutavia kaluja, joista voisimme erota. Mr. Micawber'in tunteet eivät koskaan sallisi *hänen* luopua niistä, ja Clickett" — tämä oli vaivaishuoneen tyttö — "joka on jokapäiväinen ihminen, kävisi ikävän rohkeaksi, jos osoitettaisiin hänelle semmoista luottamusta. Master Copperfield saisinko pyytää teitä" —

Minä ymmärsin nyt Mrs. Micawber'in ja käskin hänen käyttää itseäni missä määrässä hyvänsä. Minä rupesin jo samana iltana kaupitsemaan helpoimmin kuljetettavia kapineita; ja lähdin samanlaiselle retkelle melkein joka aamu, ennenkuin menin Murdstone ja Grinby'n luo.

Mr. Micawber'illa oli muutamia kirjoja vähäisellä chiffonnier'illä, jota hän nimitti kirjastoksi; ja nämät menivät ensiksi. Minä kannoin ne toinen toisensa perästä eräasen kirjakauppaan City Road'in varrella — jossa silloin siinä osassa, joka oli likellä meidän taloa, oli melkein vaan kirja- ja lintupuoteja — ja myin ne siihen hintaan, minkä vaan sain. Tällä kirjakaupan omistajalla, joka asui vähäisessä huoneessa puodin takana, oli tapana päihtyä joka ilta ja saada ankaria toria vaimoltansa joka aamu. Monta kertaa, kuin menin sinne varhain, laski hän minut puheillensa, maaten vetosängyssään, haava otsassa ja silmä sinisenä, joka todisti hänen liiallista elämäänsä edellisenä iltana (minä pelkään, että hän oli riitaisa juodessaan). Vapisevalla kädellä hapuili hän tarvittavia rahoja toisesta tai toisesta plakkarista vaatteistansa, jotka makasivat lattialla, sillä välin kuin hänen vaimonsa, pieni lapsi sylissään ja kengät lytistyneinä, yhä soimasi häntä. Toisinaan hän oli hukannut rahansa, ja silloin käski hän minun tulla takaisin; mutta hänen vaimollansa oli aina kumminkin vähän — hän oli varmaan korjannut miehen rahat, kun tämä oli juovuksissa — ja hän päätti salaisesti kaupan portailla, kun yhdessä astuimme alas. Pantin-ottajan puodissa rupesin myöskin tulemaan hyvin tunnetuksi. Etevin gentilemani, joka toimi tiskin takana, puhutteli minua kovin ystävällisesti ja pani minut usein, niinkuin muistan, deklinoimaan jotakin latinaista substantiiviä tai adjektiiviä tai konjugeeraamaan jotakin latinaista verbiä, sillä aikaa kuin hän suoritti asiansa. Kaikkien näitten kohtausten jälkeen laitti Mrs. Micawber vähäiset pidot, tavallisesti illalliset; ja minä muistan, että nämät ateriat maistuivat omituisen hyvältä.

Vihdoin Mr. Micawber'in vastukset joutuivat ratkaisukohtaansa, hän pantiin kiinni varhain eräänä aamuna ja vietiin King's Bench'in vankihuoneeseen. Hän sanoi minulle, kotoa lähtiessään, että päivän jumala nyt oli laskeunut alas häneltä — ja minä luulin todella, että hänen sydämensä oli pakahtunut, ja minun myöskin. Mutta jälestäpäin kuulin, että olivat nähneet hänen ennen puolipäivää aivan iloisena lyövän keiliä.

Ensimmäisenä sunnuntaina sen jälkeen, kuin hän vietiin sinne, oli minun määrä mennä katsomaan häntä ja syömään päivällistä hänen kanssaan. Minun tuli kysyä tietäni semmoiseen ja semmoiseen paikkaan ja juuri likeltä sitä saisin nähdä toisen paikan, ja juuri tämän läheltä pihan, jonka poikki minun tuli pyrkiä ja sitten astua suoraan eteenpäin, siksi kuin näkisin vanginvartian. Kaikki nämät minä tein; ja kun viimein näin vanginvartian (pikkuinen poika parka, kuin minä olin!) ja ajattelin, kuinka, kun Roderick Random oli velkavankeudessa, siellä oli mies, jolla ei ollut mitään muuta, kuin vanha raanu päällänsä, häilyi vanginvartia sinne tänne hämärtävien silmieni ja tykyttävän sydämeni edessä.

Mr. Micawber odotti minua sisäpuolella porttia, ja me menimme ylös hänen huoneesensa (viimeiseen kerrokseen ennen kattokerrosta) ja itkimme paljon. Hän vannotti minua juhlallisesti, muistan minä, ottamaan hänen kohtaloansa varoitukseksi ja huomaamaan, että jos kenellä oli kahdenkymmenen punnan

vuotuinen tulo ja hän kulutti yhdeksäntoista puntaa, yhdeksäntoista shillingiä ja kuusi pennyä, hän oli onnellinen, mutta että, jos hän kulutti kaksikymmentä puntaa ja yhden shillingin, hänen kävi ohraisesti. Jonka perästä hän lainasi minulta shillingin porteriin, antoi minulle valtuukirjan ottaa tämän summan Mrs. Micawber'ilta, pisti pois nenäliinansa ja reipastui.

Me istuimme vähäisen valkean edessä, johon oli kaksi tiilikiveä asetettu sisäpuolelle ruosteista kamini-ristikkoa, yksi kummallekin sivulle, ettei tuli polttaisi liian paljon hiiliä, kunnes toinenkin velkavanki, joka asui yhdessä Mr. Micawber'in kanssa, astui sisään leipotuvasta sen lampaanpaistin kanssa, jonka olimme yhteisillä varoilla hankkineet. Sitten minä lähetettiin "Kapteeni Hopkins'in" luo päämme päällä olevaan huoneeseen tervehtimään Mr. Micawber'in puolesta ja sanomaan, että minä olin hänen nuori ystävänsä ja pyysin, että Kapteeni Hopkins lainaisi minulle veistä ja kahvelia.

Kapteeni Hopkins lainasi minulle veitsen ja kahvelin, lähettäen terveisiä Mr. Micawber'ille. Hänen vähäisessä huoneessaan oli yksi sangen likainen lady ja kaksi vaaleata tyttöä, hänen tyttärensä, joilla oli pörhötukkainen pää. Minä ajattelin, että oli parempi lainata Kapteeni Hopkins'in veitsi ja kahveli, kuin Kapteeni Hopkins'in kampa. Kapteeni itse oli ruokottomuuden viimeisellä portaalla. Hänellä oli tuuhea poskiparta ja perin vanha, ruskea päällystakki eikä mitään muuta takkia sen alla. Minä näin hänen vuoteensa kokoon käärittynä yhteen nurkkaan; ja mitä talrikkeja, vateja ja kannuja hänellä oli yhdellä hyllyllä; ja minua aavisti (jumala tiesi kuinka), että, vaikka nuot molemmat pörhötukkaiset tytöt olivat Kapteeni Hopkins'in lapsia, likainen lady ei kuitenkaan ollut naimisissa Kapteeni Hopkinsin kanssa. Minun ujoa oloani hänen kynnyksellensä ei kestänyt enemmän, kuin korkeintaan pari minuttia, mutta minä tulin alas, tietäen kaikki nämät yhtä varmaan, kuin että veitsi ja kahveli oli kädessäni.

Kuitenkin oli jotakin mustalaisen-kaltaista ja hupaista päivällisissämme. Minä vein Kapteeni Hopkins'in veitsen ja kahvelin takaisin varhain iltapuolella ja lähdin kotiin lohduttamaan Mrs. Micawber'ia käyntiäni kuvailemalla. Hän pyörtyi, kun hän näki minun palaavan; mutta rakensi jälestäpäin vähän munatoddyä, virvoittaaksensa meitä sillä aikaa, kuin keskustelimme asiasta.

Minä en tiedä, kuinka huonekalut myytiin perheen hyväksi, taikka kuka ne myi, minä tiedän vaan, etten *minä* sitä tehnyt. Ne myytiin kuin myytiinkin, ja kuljetettiin pois vankkureilla, paitsi sänky, pari kolme tuolia ja köökipöytä. Tällä omaisuudella me, Mrs. Micawber, lapset, orpo ja minä itse pidimme, niin sanoakseni, teltaa molemmissa vierashuoneissa tyhjässä rakennuksessa Windsor Terrace'ssa; ja elimme siellä yöt päivät. Minä en voi arvata, kuinka kauan, vaikka näyttää minusta, kuin se olisi ollut pitkä aika. Viimein päätti Mrs. Micawber muuttaa vankihuoneeseen, jossa Mr. Micawber nyt oli hankkinut eri huoneen itselleen. Minä vein avaimen talon isännälle, joka oli suuresti iloissaan, kun hän sai sen; ja sängyt lähetettiin King's Bench'iin, paitsi minun, jota varten vähäinen huone hyyrättiin naapuristossa ulkopuolella tämän laitoksen muureja. Tämä oli kovasti mieleeni, koska Micawber'ilaiset ja minä olimme suruissamme liian paljon tottuneet toisiimme, ettemme voineet erota. Orpokin tiloitettiin samaten johonkin halpaan asuntoon läheisyyteen. Minun asuntoni oli levollinen vinttikamari, jossa oli kaltava katto ja hupainen katsanto jollekin veistämölle; ja kun otin sen haltuuni ja ajattelin, että Mr. Micawber'in huolet vihdoin viimein olivat joutuneet ratkaisu-kohtaansa, oli se minusta oikea paratiisi.

Koko tämän ajan tein työtä Murdstone ja Grinby'n luona samalla halvalla tavalla, samojen halpojen kumppanien kanssa ja samalla ansaitsemattoman alennuksen tunnolla, kuin alustakin. Mutta minä en koskaan — epäilemättä onnekseni — ruvennut minkäänlaiseen tuttavuuteen enkä puhunut kenenkään niitten monen pojan kanssa, jotka näin joka päivä, kun menin varahuoneeseen tai tulín siitä tai kuljeksín kaduilla atriain aikoina. Minä vietin samaa, salaisesti onnetonta elämää, mutta vietin sitä samalla yksinäisellä,

itseeni luottavaisella tavalla. Ainoat muutokset, joita huomaan, ovat ensiksi, että vaatteeni kävivät huonommaksi, ja toiseksi, että olin päässyt suuresta osasta Mr. ja Mrs. Micawber'in huolten painosta; sillä muutamat sukulaiset tai ystävät olivat ottaneet auttaaksensa heitä heidän nykyisessä tilassaan, niin että he elivät muhkeammin vankihuoneessa, kuin olivat eläneet moneen aikaan ulkopuolella sitä. Minun oli nyt tapa syödä aamiaista heidän kanssaan jonkun sopimuksen johdosta, jonka eri kohtia en sen tarkemmin muista. Minä olen myöskin unhottanut, millä tunnilla vankihuoneen portit aamuisin avattiin, että pääsin sisään; mutta minä tiedän, että usein olin ylhäällä kello kuusi ja että kaikkein mieluisammin kulutin loma-aikaani vanhalla London-Bridge'llä, jossa tavallisesti istuin jossakin kivikomeroissa, tarkastellen edestakaisin kulkevia taikka katsoen rintavarustimen yli, kuinka aurinko paistoi veteen tai sytytti kultaisen liekin Muistopatsaan huipussa. Täällä kohtasi minut orpotyttö välisti ja hänelle minä kerroin muutamia kummallisia kuvaelmia varveista ja Tower'ista; joista en voi sanoa mitään muuta, kuin että toivon itse uskoneeni niitä. Iltaisin palasin tavallisesti vankihuoneeseen kävelemään edestakaisin pihalla Mr. Micawber'in seurassa taikka pelaamaan kasinoa Mrs. Micawber'in kanssa ja kuuntelemaan hänen muistelmiansa isästä ja äidistä. Tiesikö Mr. Murdstone, missä minä olin, sitä en saata sanoa. Minä en koskaan jutellut sitä kenellekään Murdstone ja Grinby'n luona.

Vaikka Mr. Micawber'in asiat olivat päässeet ratkaisukohtansa ohitse, olivat ne kovasti selkkauksissa erään "dokumentin" vuoksi, josta kuulin sangen paljon ja jonka nyt luulen olleen jonkunlaisen entisen sopimuksen hänen velkojiensa kanssa, vaikka olin niin kaukana ymmärtämästä sitä silloin, että tiedän katsoeneeni sitä samanlaiseksi kuin noita kamalia pergamentteja, joita arvellaan yhteen aikaan suuressa määrässä löytyneen Saksassa. Viimein näytti tämä dokumentti jollakin lailla hävinneen; ainakin se herkesi olemasta se "kari kokan puolella", jona se oli ollut; ja Mrs. Micawber ilmoitti minulle, että "hänen heimonsa" oli päättänyt, että Mr. Micawber vapaaksi päästäksensä vetoisi Asetukseen kykenemättömistä velallisista, joka laskisi hänet irti, toivoi hän, noin kuuden viikon perästä.

"Ja silloin", lausui Mr. Micawber, joka oli läsnä, "minä en epäile, että Jumalan avulla rupeen vaurastumaan ja elämään ihan uudella tavalla, jos — lyhyeltä, jos jotakin ilmaantuisi".

Etsien ilmi kaikkia silloisia tapahtumia, muistan, että Mr. Micawber tähän aikaan sepitti yhden anomuskirjan Alihuoneelle, jossa pyydettiin, että velkavankeuden laki muutettaisiin. Minä kirjoitan tämän muiston tähän, koska se näyttää minulle sitä tapaa, jolla sovitin vanhat kirjani muuttuneeseen elämäni ja sommittelin itselleni kertomuksia katuelämästä, miehistä ja naisista; ja kuinka muutamat pääpiirteet siinä luonteessa, jota, luullakseni, huomaamatta kehitän, elämäkertaani kirjoittaessani, vähitellen muodostuivat koko tämän ajan kuluessa.

Vankihuoneessa löytyi klubi, jossa Mr. Micawber'illa oli suuri arvo, koska hän oli gentlemani. Mr. Micawber oli selittänyt ajatuksensa tästä anomuksesta klubille, ja klubi oli täydellisesti hyväksynyt sitä. Jonka vuoksi Mr. Micawber (joka oli aivan hyvänluontoinen mies ja niin toimelias ihminen kaikissa, paitsi omissa, asioissa, kuin juuri sopi ajatella, eikä milloinkaan niin onnellinen, kuin jos hän puuhasi jotakin, josta hänellä itsellä ei ollut mitään hyötyä) rupesi miettimään tätä anomusta, pani kokoon sen, kirjoitti sen puhtaaksi isoilla kirjaimilla suunnattoman suurelle paperiarkille, levitti sen pöydälle ja määräsi ajan, jolloin koko klubi ja kaikki muurien sisäpuolella olevat saisivat tulla ylös hänen huoneesensa ja allekirjoittaa sen, jos heidän teki mieli.

Kun kuulin näistä lähestyvistä juhlallisista menoista, olin niin utelias näkemään heidän kaikkien tulevan sisään, toinen toisensa perästä, vaikka minä jo tunsin suurimman osan heistä ja he minut, että hankin itselleni luvan olla tunnin aikaa poissa Murdstone ja Grinby'n luota ja menin seisomaan yhteen nurkkaan

tätä tarkoitusta varten. Niin monta klubin etevimmistä jäsenistä, kuin mahtui tähän vähäiseen huoneeseen sitä täyttämättä, asettui Mr. Micawber'in viereen anomuskirjan eteen, mutta vanha ystäväni Kapteeni Hopkins (joka oli pessyt itsensä tämän juhlallisen tilaisuuden kunniaksi) sijoittui likelle sitä lukeaksensa sitä kaikille, jotka eivät tunteneet sen sisältöä. Nyt avattiin ovi, ja yhteinen asujamisto alkoi pitkässä jonossa saapastella sisään, niin että osa odotti ulkopuolella, sillä aikaa kuin yksi oli sisällä, pisti nimimerkkinsä alle ja meni ulos. Jokaiselle järjestänsä lausui Kapteeni Hopkins: "oletteko lukeneet sitä?" — "Ei". — "Tahtoisitteko kuulla sitä luettavan?" Jos toinen osoitti vähintäkään halua kuulla sitä, luki Kapteeni Hopkins korkealla, sointuvalla äänellä hänelle jokikisen sanan siitä. Kapteeni olisi lukenut sitä kaksikymmentä-tuhatta kertaa, jos kaksikymmentä-tuhatta ihmistä olisi tahtonut kuulla häntä, yksi erältänsä. Minä muistan sen ikäänkuin makean vierityksen, jolla hän äänsi semmoisia lauselmia, kuin "kansan parlamentissa kokoontuneet edusmiehet", "teidän anojanne lähestyvät sentähden nöyrästi kunnian-arvoisaa huonettanne", "hänen armollisen majesteettinsa onnettomat alamaiset", niinkuin sanat olisivat olleet jotakin todellista hänen suussansa ja imarat maultansa; sillä välin kuin Mr. Micawber kuunteli jonkunlaisella kirjailian turhamielisyydellä, tähystellen suopeasti vastapäisen seinän nauvoja.

Kun ajattelen, kuinka joka päivä kävelin edestakaisin Southwark'in ja Blackfriars'in välillä ja kuljeksin ruoan aikoina pimeillä kaduilla, joitten kivet, minun tietääkseni, voisivat tänä hetkenä olla kuluneina lapsellisesta jalastani, kummastelen, kuinka monta näistä ihmisistä puuttuu siinä joukossa, jonka oli tapa uudestaan astua jonottain ohitseni Kapteeni Hopkins'in äänen kaikkuessa. Kun ajatukseni nyt palaavat tuohon pitkälliseen nuoruuteni tuskaan, kummastelen, kuinka monta niistä kertomuksista, joita keksin semmoisesta väestä, riippuvat, niinkuin jonkunlainen mielikuvituksen sumu, hyvin muistettujen tosi-asiain ylitse! Kun kuljen vanhoilla paikoilla, en ihmettele, että luulen näkeväni ja sääliväni erästä viatonta, romantillista poikaa, joka liikkuu edessäni, luoden fantastillista mailmaansa semmoisista oudoista kokemuksista ja saastaisista esineistä!

KAHDESTOISTA LUKU.

Koska en enemmän rakasta elämää omin päin, teen suuren päätöksen.

Oikeaan aikaan oli Mr. Micawber'in anomuskirja valmiina esiteltäväksi; ja suureksi ilokseni tuli käsky, että tämä gentlemani päästettäisiin vapaaksi mainitun asetuksen voimasta. Hänen velkojansa eivät olleet leppymättömiä; ja Mrs. Micawber ilmoitti minulle, että yksin tuo kostonhimoinen suutarikin oli istuvan oikeuden edessä lausunut, ettei hän pitänyt Mr. Micawber'ille mitään vihaa, mutta että, kun hänen tuli saada jotakin, hän mielellään tahtoi maksunsa. Hän sanoi arvelevansa, että tämä oli inhimillistä.

Kun Mr. Micawber'in asia oli ollut esillä, palasi hän King's Bench'iin, koska muutamat maksut vielä olivat suoritettavat ja muutamat temput tehtävät, ennenkuin hän varsinaisesti laskettiin vapaaksi. Klubi vastaan-otti hänet ihastuksella ja piti samana päivänä laulannolliset iltahuvit hänen kunniakseen, sillä välin kuin Mrs. Micawber ja minä itseksemme söimme lampaanpaistia keskellä nukkuvaa perhettä.

"Tämmöisessä tilaisuudessa, Master Copperfield", lausui Mrs. Micawber, "esittelen, että vielä juomme lasin flip'ia", sillä me olimme jo vähän juoneet semmoista, "isäni ja äitini muistoksi".

"Ovatko he kuolleet, Ma'am?" kysyin minä, viinilasilla vastattuani.

"Äiti erosi tästä elämästä", vastasi Mrs. Micawber, "ennenkuin Mr. Micawber'in vastukset alkoivat, taikka kumminkin, ennenkuin ne kävivät rasittaviksi. Isä eli, mennäksensä useampia kertoja takaukseen Mr. Micawber'in puolesta, ja kuoli sitten lukuisan ystäväkunnan kaipaukseksi".

Mrs. Micawber pudisti päätänsä ja pudotti hurskaan kyynelen sen kaksoisen päälle, joka sattui olemaan käsillä.

Kun minun tuskin sopi toivoa mitään parempaa tilaisuutta tehdäkseni yhtä kysymystä, joka likeltä koski minuun, sanoin Mrs. Micawber'ille:

"Saanko minä kysyä, Ma'am, mitä te ja Mr. Micawber nyt aiotte tehdä, kun Mr. Micawber on päässyt vastuksistaan ja on vapaa? Oletteko jo päättäneet mitään siinä kohden?"

"Minun heimoni", vastasi Mrs. Micawber, joka aina lausui nämät molemmat sanat jonkunlaisella ylhäisellä muodolla, vaikk'en minä koskaan voinut ymmärtää, mitä ihmisiä hän tällä nimityksellä tarkoitti, "minun heimoni arvelee, että Mr. Micawber'in tulee jättää London ja käyttää luonnonlahjojansa maalla. Mr. Micawber on mies, jolla on suuret luonnonkirjat, Master Copperfield".

Minä vakuutin, että olin varma siitä.

"Suuret luonnonkirjat", toisti Mrs. Micawber. "Minun heimollani on se ajatus, että, jos vähänkin häntä

suojelee, jotakin voi tullivirastossa tehdä niin kykenevän miehen eduksi, kuin hänen. Koska heimoni vaikutus on paikkakunnallinen, on se heidän tahtonsa, että Mr. Micawber lähtee alas Plymouthiin. He katsovat sitä aivan tarpeelliseksi, että hän itse oleskelee paikalla".

"Valmiina ollaksensa?" kysyin minä.

"Aivan niin", vastasi Mrs. Micawber. "Valmiina ollaksensa, jos jotakin ilmaantuisi".

"Ja lähdettekö te myötä, Ma'am?"

Päivän tapaukset ynnä kaksoiset, jollei flipi, olivat tehneet Mrs. Micawber'in hysterilliseksi, ja hän vuodatti kyyneliä, kun hän vastasi:

"Minä en koskaan jätä Mr. Micawber'ia. Olkoon, että Mr. Micawber alussa on salannut vastuksiansa minulta, mutta hänen herkkä-uskoinen luontonsa ehkä saattoi hänet luulemaan, että hän voittaisi ne. Helmikaulusta ja rannerengas, jotka perin äidiltä, ovat myydyt vähempään, kuin puoleen arvoonsa; ja koralli-koriste, jonka isä antoi morsiuslahjaksi minulle, heitettiin suorastaan pois ilmaiseksi. Mutta minä en koskaan jätä Mr. Micawber'ia. Ei!" huudahti Mrs. Micawber vielä enemmän liikutettuna, kuin ennen. "Minä en koskaan tee sitä! Ei maksa vaivaa pyytää sitä minulta!"

Minun oli oikein paha olla — niinkuin Mrs. Micawber olisi luullut minun käskeneen häntä tekemään jotakin semmoista! — ja minä istuin levottomana katsellen häntä.

"Mr. Micawber'illa on vikansa. Minä en kiellä, että hän on varomaton. Minä en kiellä, että hän on salannut minulta sekä varojensa että sitoumustensa oikean suuruuden", jatkoi hän, katsellen seinää; "mutta minä en koskaan jätä Mr. Micawber'ia!"

Kun Mrs. Micawber nyt oli korottanut äänensä ilmeiseen kirkunaan, pelästyin minä niin, että juoksin klubihuoneesen ja keskeytin Mr. Micawber'ia, joka istui esimiehenä pitkän pöydän ääressä ja johdatti kööriä seuraavaan lauluun:

Hii hei, Dobbin,
Hii hoo, Dobbin,
Hii hei, Dobbin,
Hii hei ja hii hoo-o-o-oo!

sanomalla, että Mrs. Micawber oli huolettavassa tilassa, jolloin hän kohta purskahti itkuun ja tuli pois minun kanssani, liivi täynnä niitten äyriäisten päitä ja purstoja, joita hän oli syönyt.

"Emma, enkelini!" huusi Mr. Micawber, huoneesen juosten; "mikä nyt on?"

"Minä en koskaan jätä sinua, Micawber!" huudahti tämä.

"Minun kultahenkeni!" lausui Mr. Micawber, sulkien häntä syliinsä. "Sen tiedän täydellisesti".

"Hän on lasteni isä! Hän on kaksoisteni isä! Hän on sydämeni puoliso", huusi Mrs. Micawber tyrskien, "enkä minä kos-kaan jä-tä Mr. Micawber'ia!"

Mr. Micawber oli niin syvästi liikutettu tästä rakkauden osoituksesta (minä olin kohdaltani rauennut

kyyneliini), että hän innostuneena kallistui vaimonsa puoleen ja rukoili tätä katsomaan ylös ja olemaan levollisena. Mutta mitä enemmän hän käski Mrs. Micawber'in katsoa ylös, sitä enemmän tämä kiinnitti silmiänsä tyhjään; ja mitä enemmän hän käski hänen tyyntyä, sitä vähemmän hän taipui. Tämän johdosta oli Mr. Micawber ennen pitkää niin tunteittensa vallassa, että hän vuodatti kyyneliä yhdessä vaimonsa ja minun kanssani ja vihdoinkin pyysi minut tekemään hyvin ja käymään istumaan tuolille portaille, sillä välin kuin hän nostaisi Mrs. Micawber'in sänkyyn. Minä olisin mielelläni jättänyt hänet hyvästi siksi iltaa, mutta hän ei tahtonut antaa minun tehdä sitä, ennenkuin vieraitten kello soi. Minä istuin siis portaitten akkunan vieressä, kunnes hän tuli ulos, toinen tuoli kädessä, ja yhtyi minuun.

"Kuinka Mrs. Micawber nyt voi, Sir?" kysyin minä.

"Kovin huonosti", vastasi Mr. Micawber, pudistaen päätänsä; "vastavaikutus. Voi, tämä on ollut kauhea päivä! Me seisomme nyt yksinään — meiltä on kaikki mennyt!"

Mr. Micawber puristi kättäni, huokasi ja purskahti sitten itkuun. Minä olin suuresti liikutettu ja lisäksi pettynyt toivoissani, sillä minä olin odottanut, että olisimme vallan iloiset tässä onnellisessa ja kauan kaivatussa tilaisuudessa. Mutta Mr. ja Mrs. Micawber olivat niin tottuneet vanhoihin vastuksiinsa, luulen minä, että tunsivat itsensä aivan haaksirikkoon joutuneiksi, kun heidän täytyi ajatella, että olivat niistä suoriuneet. Koko heidän jäntevyytensä oli kadonnut, enkä minä ollut koskaan nähnyt heitä puoleksikaan niin kurjina, kuin sinä iltana; siinä määrässä tosiaan, että, kun kello soi ja Mr. Micawber seurasi minua vahtimajan luo ja tässä erosi minusta, siunaten minua, minä pelkäsin jättää häntä yksikseen: niin perin surkeassa tilassa hän oli.

Mutta siinä hämmingissäkin ja alakuloisuudessa, johon olimme vastoin odotustani kiertyneet, näin minä selvästi, että Mr. ja Mrs. Micawber ja heidän perheensä aikoivat muuttaa pois Londonista, ja että meidän pian oli toisistamme eroaminen. Kun sinä iltana astuin kotiin ja sitten vietin monta unetonta hetkeä vuoteessani, silloin ensiksi syntyi se ajatus — vaikka en tiedä, mistä se päähäni juolahti — joka jälestäpäin muodostui varmaksi päätökseksi.

Minä olin niin tottunut Micawber'ilaisiin, olin ollut niin likeinen tuttava heidän kanssaan heidän ahdingossaan ja olin niin peräti ystäviä vailla ilman heitä, että, kun ajattelin, että minun täytyi uudestaan muuttaa asuntoa sekä vielä kerta ruveta outojen ihmisten seuraan, se tuntui siltä kuin olisin sinä hetkenä joutunut tuulen ajeltavaksi nykyisessä elämässäni semmoisella tiedolla siitä, kuin kokemus jo oli antanut minulle. Kaikki ne arat tunteet, joita se julmasti haavoitti, koko se häpeä ja kurjuus, jota se piti vireillä rinnassani, kävivät tukeammaksi, kun ajattelin tätä; ja minä päätin, että minun oli mahdoton kestää tätä elämää!

Ettei ollut mitään toivoa päästä siitä, jollen itse pääsöä toimittanut, ymmärsin sangen hyvin. Minä kuulin harvoin mitään Miss Murdstone'sta eikä koskaan mitään Mr. Murdstone'sta. Oli vaan pari kolme myttyä uusia tai paikattuja vaatteita tullut minulle Mr. Qvinion'in nimellä, ja jokaisessa niissä oli paperiliuska, jossa sanottiin, että J. M. toivoi, että D. C. teki ahkerasti työtä ja antautui kokonaan velvollisuuksiinsa — mutta ei vähintäkään viitattu siihen, että minusta koskaan tulisi mitään muuta, kuin se halpa työjuhta, joksi nopeasti muutuin.

Jo seuraava päivä näytti minulle, sillä välin kuin mieleni vielä oli ensimmäisissä kuohuksissaan siitä, mitä se oli tuuminut, ettei Mrs. Micawber suotta ollut puhunut heidän lähdöstänsä. He hyyräsivät viikoksi huoneen siinä talossa, jossa minä asuin; ja tämän ajan kuluttua heidän oli määrä lähteä Plymouth'iin. Mr. Micawber tuli itse jälkeen päivällisen alas konttoriin ilmoittamaan Mr. Qvinion'ille, että hänen täytyi

jättää minut lähtönsä päivänä, sekä antamaan minulle parasta arvolausetta, jonka todesti ansaitsinkin. Mr. Qvinion kutsui sisään ajomies Tipp'in, joka oli naimisissa ja jolla oli huone vourattavana, ja majoitti minut vastaiseksi hänen luoksensa — keskinäisen suostumuksen johdosta, niinkuin hänen oli täysi syy ajatella; sillä minä en puhunut mitään, vaikka päätökseni nyt oli tehty.

Minä vietin iltani Mr. ja Mrs. Micawber'in kanssa sinä aikana, kuin vielä asuimme saman katon alla; ja minä luulen, että päivästä päivään miellyimme vielä enemmän toisiimme. Viimeisenä sunnuntaina kutsuivat he minut päivällisille; ja meillä oli porsaanpaistia omenahillon kanssa ja puddingia. Minä olin edellisenä iltana ostanut täplikkeen puuhevoson jäähyväislahjaksi pikku Wilkins Micawber'ille — tämä oli pojan nimi — ja nukan pikku Emmalle. Minä olin myöskin antanut shillingin orpotytölle, joka nyt pääsi palveluksestaan.

Meillä oli sangen hupainen päivä, vaikka kaikki olimme liikutetut lähestyvän eromme vuoksi.

"Minä en ole koskaan, Master Copperfield", lausui Mrs. Micawber, "palauttava ajatuksiani siihen aikakauteen, jolloin Mr. Micawber'illa oli vastuksensa, samalla teitä ajattelematta. Teidän käytöksenne on aina ollut mitä hienointa ja kohteliainta laatua. Te ette koskaan ole olleet mikään hyyryllinen. Te olette, olleet ystävä".

"Rakkaalla Copperfield'illani", sanoi Mr. Micawber, sillä siksi hän viime aikoina oli ruvennut nimittämään minua, "on sydän, joka arvaa lähimmäisten surut, kun he ovat pulassa, ja pää, joka keksii, ja käsi, joka — lyhyeltä, yleensä kyky myydä semmoista hyödyllistä tavaraa, jota ei kaivata".

Minä lausuin, että panin arvoa tähän kiitokseen, ja surkuttelin, että meidän täytyi erota toisistamme.

"Rakas, nuori ystäväni", jatkoi Mr. Micawber, "minä olen vanhempi, kuin te; minä olen mies, jolla on jonkunlainen kokemus elämästä ja — jonkunlainen kokemus, lyhyeltä, vastuksista, ylimalkain puhuen. Tätä nykyä ja siksi kuin jotakin ilmaantuu (jota minä, minä sanon sen, joka hetki ja aika odotan), en voi antaa mitään muuta, kuin neuvoa. Kuitenkin ansaitsee neuvoni noudattamista sitä enemmän, kuin — lyhyeltä, kuin en itse koskaan ole noudattanut sitä ja olen" — tässä Mr. Micawber, jonka pää ja kasvot siihen asti olivat hohtaneet ja hymyilleet joka paikasta, pidätti itseänsä ja rypisti otsaansa — "se viheliäinen raukka, jonka näette".

"Rakas Micawber!" muistutti hänen vaimonsa.

"Se viheliäinen raukka", vastasi Mr. Micawber, aivan unhottaen itsensä ja taas hymyillen, "jonka näette. Minun neuvoni on, ettei koskaan saa huomenna tehdä, mitä tänä päivänä sopii tehdä. Toistaiseksi jättäminen on ajan varas. Ottakaat sitä kauluksesta kiinni!"

"Isä raukkani elin-ohje", muistutti Mrs. Micawber.

"Rakkaani", lausui Mr. Micawber, "sinun isäsi oli sangen hyvä tavallansa, ja Jumala varjelkoon, että minä häntä alentaisin. Ajatelkaamme häntä kaikissa semmoisena, kuin hän oli, niin emme koskaan — lyhyeltä, arvattavasti joudu kenenkään tuttavuuteen, jolla on hänen ijällensä semmoiset pohkeet säärystää taikka semmoiset silmät lukea pientä pranttia ilman silmälaseja. Mutta hän sovitti tämän perusohjeen meidän naimisiimme, rakkaani; ja niihin ruvettiin sen vuoksi niin paljon ennen aikojaan, etten minä milloinkaan ole tointunut kustannuksista".

Mr. Micawber katseli syrjään Mrs. Micawber'ia ja lisäsi: "ei, että surisin sitä. Päinvastoin, lemmittyäni". Jonka perästä hän minutiksi taikka pariaksi kävi totiseksi.

"Toisen neuvoni, Copperfield", sanoi Mr. Micawber, "tunnette. Kahdenkymmenen punnan vuotuinen tulo, yhdeksäntoista punnan, yhdeksäntoista shillingin ja kuuden pennyn meno, seuraus onni. Kahdenkymmenen punnan vuotuinen tulo, kahdenkymmenen punnan, yhden shillingin ja kuuden pennyn meno, seuraus kurjuus. Kukka on lakastunut, lehti on kuihtunut, päivän Jumala laskee alas kolkolta näkymöltä ja — lyhyeltä, te olette ijäksi paiskattu maahan. Niinkuin minä olen!"

Että tämä esimerkki vaikuttaisi paremmin, joi Mr. Micawber suurella ilolla ja tyytyväisyydellä lasillisen punssia ja vihelsi jotakin koulutanssia.

Minä en laiminlyönyt vakuuttamasta hänelle, että tallettaisin näitä sääntöjä mielessäni, vaikk'ei minun tosiaan olisi tarvinnut vakuuttaa mitään, sillä silminnähtävästi ne paraikaa vaikuttivat minuun. Seuraavana aamuna kohtasin koko perheen vaunukonttorissa ja murheellisella sydämellä näin heidän sijoittuvan katon takapuolelle.

"Master Copperfield", lausui Mrs. Micawber. "Jumala siunatkoon teitä! Minä en voi koskaan unhottaa kaikkia näitä, te tiedätte, enkä minä koskaan tahtoisi, jos voisinkin".

"Copperfield", sanoi Mr. Micawber, "jääkääst hyvästi! Kaikenlaista onnea ja menestystä! Jos vierivien vuosien kuluessa pääsisin siihen vakuutukseen, että minun kova kohtaloni oli teille varoitukseksi, tuntisin minä, etten aivan turhaan ole täyttänyt toisen ihmisen paikkaa tässä elämässä. Jos jotakin ilmaantuisi (josta olen melkein varma), olisin erittäin onnellinen, jos saattaisin parantaa teidän näköalojanne".

Minä luulen, että, kun Mrs. Micawber istui vaunujen takapuolella lastensa kanssa ja minä seisoin kadulla, suruisesti katsellen heitä, sumu hajosi hänen silmistänsä ja hän näki, mikä vähäinen olento minä todella olin. Minä luulen niin sen vuoksi, että hän aivan uudella ja äidillisellä katsannolla viittasi minua kiipeemään ylös, kiersi käsivartensa kaulani ympäri ja suuteli minua juuri samalla tavalla, kuin hän olisi suudellut omaa poikaansa. Minä ehdin vaan hätäiseltä hypätä alas taas, ennenkuin vaunut lähtivät, ja minä tuskin erotin perhettä niitten nenäliinojen vuoksi, joita he kaikki heiluttivat. Samalla he olivat kadonneet. Orpotyttö ja minä seisoiimme tuijottaen toinen toisemme silmiin keskellä tietä, sitten pudistimme kättä ja sanoimme hyvästi; hän palasi, luullakseni, takaisin St. Luukkaan vaivaishuoneeseen, mutta minä menin aloittamaan väsyttävää päivääni Murdstone ja Grinby'n luona.

Ei kuitenkaan siinä aikomuksessa, että vielä viettäisin monta väsyttävää päivää siellä. Ei. Minä olin päättänyt karata — lähteä tavalla tai toisella maalle ainoan sukulaisen luo, joka minulla oli mailmassa, ja tädilleni Miss Betsey'lle kertoa elämäni.

Minä olen jo maininnut, etten tiedä, kuinka tämä hurja tuuma osasi aivoihini. Mutta sinne kerran tultuansa, pysyi se siellä ja jäykistyi semmoiseksi aikomukseksi, ettei minulla koskaan eläessäni ole ollut sen lujempaa. Minä en suinkaan ole varma siitä, että luulin jonkun toivon liittyvän siihen, mutta minä olin jyrkästi päättänyt, että se oli toimeen pantava.

Uudestaan ja satoja kertoja uudestaan sen yön jälkeen, jona tämä ajatus ensin tuli eteeni ja karkoitti uneni, olin toistanut äiti raukkani vanhan kertomuksen synnystäni, saman kertomuksen, jota olin niin suurella ilolla ennen aikaan kuullut hänen juttelevan ja jonka osasin ulkoa. Tätini astui sisään tähän kertomukseen ja astui siitä ulos kauheana ja kammottavana olentona; mutta yksi vähäinen kohta löytyi hänen

käytöksessään, jossa ajatukseni mielellään viipyivät ja joka hiukan rohkaisi minua. Minä en voinut unhottaa, kuinka äitini oli luullut, että hän tunsu tätini koskevan kauniisin hiuksiinsa eikä suinkaan tylyllä kädellä; ja vaikk'ei tämä kenties ollut muuta kuin pelkkä luulo äitini puolelta, muodostin minä kuitenkin siitä vähäisen kuvaelman, kuinka julma tätini heltyi sen tyttömäisen kauneuden vuoksi, jonka minä muistin niin hyvin ja jota rakastin niin paljon; ja tämä kuvaelma lievitti koko kertomuksen. Se on varsin mahdollista, että tämä asia oli ollut mielessäni kauan aikaa ja vähitellen synnyttänyt päätökseni.

Koska en edes tietänyt, missä Miss Betsey asui, kirjoitin pitkän kirjeen Peggotyille ja kysyin häneltä sivumennen, muistiko hän sitä. Syyksi sanoin, että olin kuullut semmoisen lady'n asuvan jossakin paikassa, jonka umpimähkään mainitsin, ja että olin utelias tietämään, oliko se sama. Kirjeessä ilmoitin myöskin Peggotyille, että minun oli erinäinen tarve puolta guineaa, ja että, jos hänen sopisi lainata minulle tämä summa, siksi kuin kykenin maksamaan sitä takaisin, olisin kovasti kiitollinen hänelle ja kertoisin hänelle jälestäpäin, mihin olin sitä käyttänyt.

Peggoty'n vastaus saapui pian ja oli, niinkuin tavallisesti, täynnä hellää rakkautta. Hän sulki kirjeesen puolen guinean (minä pelkään, että hän oli nähnyt paljon vaivaa, ennenkuin hän sai sen irti Mr. Barkis'in arkusta) ja ilmoitti minulle, että Miss Betsey asui likellä Dover'ia, mutta oliko se Dover'issa itsessä vai Hythe'ssä, Sandgate'ssa tai Folkstone'ssa, sitä hän ei voinut sanoa. Koska kuitenkin yksi meidän miehistä, minun kysyttyäni, kertoi minulle, että nämä paikat kaikki olivat likitysten, arvelin tätä kylläiseksi tarkoitukseeni ja päätin lähteä matkalle viikon lopulla.

Koska olin hyvin rehellinen pikku raukka enkä tahtonut häväistä sitä muistoa, jonka jättäisin jälkeeni Murdstone ja Grinby'lle, katsoin itseäni velvolliseksi pysymään heillä lauantai-iltaan saakka, sekä myöskin, koska minulle oli sinne ensiksi tullessani edeltäpäin maksettu viikon palkka, olla tavalliseen aikaan konttoriin menemättä viikkorahaani saamaan. Juuri tästä syystä olin lainannut tuon puolen guinean, etten olisi ilman pää-omaa matkakustannuksia varten. Kun siis lauantai-ilta tuli ja kaikki odotimme varahuoneessa maksoa ja Tipp, ajomies, joka aina pyrki ensimmäiseksi, oli ensin astunut sisään ottamaan rahojansa, pudistin minä Mick Walker'in kättä, pyysin häntä Mr. Qvinion'ille sanomaan, kun oli hänen vuoronsa tulla maksetuksi, että minä olin mennyt muuttamaan arkkuani Tipp'ille, ja, lausuen viimeistä hyvää yötä Jauhoperunalle, juoksin tieheni.

Arkkuni oli vanhassa asunnossani virran toisella puolella, ja yhden semmoisen adressikortin takasivulle, jommoisia naulasimme tynnyreihin, olin kirjoittanut seuraavan osoitteen: "Master David, jätetään Dover'in vaunukonttoriin, siksi kuin käydään kuulustelemassa". Tämä oli valmiina plakkarissani arkkuni kiinnitettäväksi, sitten kuin olin saanut sen ulos asunnosta; ja kotia kohden astuessani katsoin jotakuta, jonka avulla saisin sen kannetuksi ilmoituskonttoriin.

Likellä Obeliskia, Blackfriars Road'illa, seisoj pitkäsäärinen nuori mies, jolla oli vähäiset, tyhjät aasinkärret. Minä katsoin häntä silmiin, kun astuin hänen ohitsensa, ja hän puhutteli minua "kuuden huonon pennyn mieheksi" ja toivoi, "että minä tuntisin hänet, jotta voisin vanhoja, että se oli hän" — tarkoittaen epäilemättä, että olin kiinteästi katsellut häntä. Minä seisahduin vakuuttaakseni hänelle, etten tehnyt sitä millään pahalla aikomuksella, vaan epätietoisuudesta, tahtoiko hän ottaa erästä työtä toimittaaksensa.

"Minkälaista työtä?" kysyi pitkäsäärinen nuorukainen.

"Muuttaa yksi arkku", vastasin minä.

"Minkälainen arkku?" kysyi pitkäsäärinen nuorukainen.

Minä sanoin hänelle, että se oli minun, että se oli tuon kadun päässä tuossa ja että minä tahdoin, jotta hän veisi sen Doverin vaunukonttoriin kuuden pennyn maksoa vastaan.

"Olkoon menneeksi yhteen tanneriin!"[20] lausui pitkäsäärinen nuorukainen ja nousi kohta kärryillensä, jotka eivät olleet mitään muuta, kuin iso, puinen, pyörillä varustettu kaukalo, ja ajoi ratistaen pois semmoisella vauhdilla, että sain panna viimeiset voimani liikkeelle pysyäkseen aasin rinnalla.

Tämän nuorukaisen käytöksessä ja erittäin siinä tavassa, jolla hän minua puhutellessansa pureksi olkia, oli jotakin ynseätä, josta minä en pitänyt paljon; koska kauppa kuitenkin oli tehty, vein hänet toiseen kerrokseen siihen huoneeseen, josta olin lähtevä, ja me kannoimme alas arkun ja nostimme sen hänen kärryillensä. Mutta kun en tahtonut siellä kiinnittää adressikorttiani siihen, ettei kukaan talon-isännän perheestä havaitsisi, mitä aioin tehdä, ja pidättäisi minua, sanoin nuorukaiselle, että mielelläni soisin että hän pysähtyisi hetkeksi, kun hän tuli King's Bench'in vankihuoneen akkunattoman muurin kohdalle. Sanat olivat tuskin päässeet suustani, kun hän jo ratisti tiehensä, ikäänkuin hän, arkkuni, kärryt ja aasi olisivat kaikki olleet yhtä hullut, ja minä olin aivan hengästyneenä juoksemisesta ja huutamisesta, kun saavutin hänet määrättyssä paikassa.

Minä olin aivan punastunut ja kiihtynyt ja vetäen esiin korttia pyörähytin puolen guineani ulos plakkaristani. Minä pistin sen suuhuni, että se olisi turvallisessa paikassa, ja vaikka käteni vapisivat kovasti, olin juuri suureksi ilokseni saanut kortin kiinni, kun tunsin kovan tölmäyksen leukani alla pitkäsäärisen nuorukaisen kädessä ja näin puolen guineani lentävän suustani hänen käteensä.

"Vai niin!" sanoi nuorukainen, kauhealla irvistyksellä tarttuen jakkuni kaulukseen. "Tämä on poliisi-asia, vai mitä? Sinä aiot lähteä karkuun, eikö niin? Tule poliisiin, nuori ryökäle, tule poliisiin!"

"Tehkää hyvin ja antakaat minulle rahani takaisin", huudahdin minä, kovasti pelästyneenä; "ja jättäkää minut rauhaan".

"Tule poliisiin!" sanoi nuorukainen. "Sinun täytyy todistaa polisin edessä, että rahat ovat sinun".

"Antakaat minulle arkkuni ja rahani", huusin minä, purskahtaen itkuun.

Nuorukainen yhä vastasi: "tule poliisiin!" ja veti minua rajusti aasia kohden, niinkuin olisi ollut jonkunlainen keskinäinen sukulaisuus tällä eläimellä ja esivaltalaisella, mutta äkkiä hän muutti mieltänsä, hyppäsi kärryillensä, istahti arkulleni ja huutaen, että hän ajaisi suoraan poliisiin, ratisti matkoihinsa vielä kiiruummin, kuin ennen.

Minä juoksin hänen jälkeensä niin nopeasti, kuin jaksoin, mutta olin liian hengästynyt huutamaan enkä olisi enää rohjennutkaan huutaa, vaikka olisin voinutkin. Minä olin puolen penikulman matkalla ainakin kaksikymmentä kertaa vähällä joutua hevosten jalkoihin. Hän milloin katosi näkyvistäni, milloin tuli näkyviin, milloin uudestaan katosi; minua milloin lyötiin ruoskalla, milloin ärjyttiin; milloin olin alhaalla lo'assa, milloin ylhäällä taas; milloin juoksin jonkun syliin, milloin syöksin pääni johonkin patsaasen. Vihdoin minä huumauksissa pelosta ja lämpimästä ja epäillen, eikö puoli Londonia jo rientänyt ottamaan kiinni minua, annoin nuorukaisen lähteä arkkuineni rahoineni, mihin hän tahtoi, ja käännäin, huohottaen ja itkien, mutta pysähtymättä, Greenwichiä päin, joka minun tietääkseni oli Dover'in tiellä, ottaen tuskin enempää tästä mailmasta myötä matkalleni tätini Miss Betsey'n luo, kuin mitä olin tuonu muassani tänne sinä iltana, jolloin tuloni niin suuresti suututti häntä.

KOLMASTOISTA LUKU.

Seuraus päätöksestäni.

Sitä myöden kuin tiedän, lienee minulla ollut joku hurja tuuma juosta koko matka Dover'iin, kun herkesin tavottamasta nuorukaista aasinkärryineen ja rupesin astumaan Greenwich'iä päin. Hajonneet ajatukseni kokoontuivat pian tässä kohden, jos minulla oli ollut joku semmoinen tuuma; sillä minun täytyi seisahtua Kent Road'illa eräälle penkerelle, jonka edessä oli vähäinen lammikko ja keskellä tätä iso, hullunkurinen kuva, joka puhalsi kuivaa näkinkynttä. Tähän minä istahdin jollekulle portaalle aivan uupuneena ponnistuksistani ja niin hengästyneenä, että tuskin saatin itkeä kadonnutta arkkuani ja puolta guineaani.

Tähän aikaan oli jo pimeä; minä kuulin kellojen lyövän kymmentä, kun istuin lepäämässä. Mutta onneksi oli kesä-ilta ja kaunis ilma. Kun olin tointunut ja päässyt jonkunlaisesta tukehuttavasta vaivasta kurkussani, nousin ylös ja jatkoin matkaani. Vaikka olin tämmöisessä hädässä, en yhtään ajatellut palaamista. Minä epäilen, olisinko ajatellut, vaikka schweitziläinen lumivierros olisi tukkinut Kent Road'in.

Mutta se asia, että olin mailmassa enkä omistanut enempää, kuin kolme puolipennyyä (ja minä todella kummastelen, kuinka *ne* olivat jääneet taskuuni lauantai-iltana), huolestutti minua kovasti, vaikka kuljin eteenpäin. Minä rupesin pikkuseksi sanomalehden uutiseksi itsekseni kuvailemaan, kuinka minä löydettiin kuolleenä päivän tai parin perästä jonkun pensas-aidan alta; ja minä pyrin eteenpäin, alakuloisena, mutta niin nopeasti, kuin voin, kunnes satuin menemään vähäisen puodin ohitse, jonka ylipuolella oli kirjoitettuna, että herras- ja naisvaatteita ostettiin ja että korkein hinta maksettiin räpsyistä, luista ja ruoan tähteistä. Tämän puodin isäntä istui hiasillaan oven suussa ja poltti; ja kun koko joukko takkeja ja housuja roikkui alas matalasta katosta, ja ainoastaan kaksi hoikkaa kynttilää paloi sisäpuolella näyttääkseen, mitä ne olivat, oli hän minun silmissäni kuin kostonhimoinen mies, joka oli hirttänyt kaikki vihollisensa ja nyt istui riemuiten itseksseen.

Viimeiset kokemukseni yhdessä Mr. ja Mrs. Micawberin kanssa kuiskasivat minulle, että tässä ehkä löytyi keinoja, joilla saisin suden vähäksi aikaa torjutuksi pois puolestani. Minä menin ensimmäistä sivukatua ylös, riisuin pois liivini, käärin sen sievästi kainalooni ja palasin puodin ovelle. "Jos suvaitsette, Sir", lausuin minä, "myyn tämän kohtuulliseen hintaan".

Mr. Dolloby — Dolloby oli ainakin nimi puodin oven yläpuolella — otti liivin, asetti piippunsa kopalle seisomaan pihtipieltä vastaan, astui puotiin minun kanssani, niisti molemmat kynttilät sormillansa, levitti liivin tiskille ja katseli sitä siinä, piti sitä ylöspäin valoa kohden ja katseli sitä siinä ja sanoi lopulta:

"Mitä siis pyydätte tästä vähäisestä liivistä?"

"Te tiedätte sen parhaiten itse, Sir", vastasin minä kainosti.

"Minä en voi olla ostaja ja myyjä yhtä haavaa", lausui Mr. Dolloby.

"Määrätkää joku hinta tästä vähäisestä liivistä".

"Olisiko kahdeksantoista pennyä" — arvelin minä vähäisen epäiltyäni.

Mr. Dolloby kääri sen kokoon taas ja antoi sen minulle takaisin. "Minä varastaisin perheeni omaisuutta", sanoi hän, "jos tarjoisin yhdeksän pennyä siitä".

Tämä ei ollut mitään miellyttävää kaupantekoa, sillä se pakoitti minua, vennon vierasta, ikävä kyllä, pyytämään, että Mr. Dolloby minun tähteni varastaisi perheensä omaisuutta. Koska asiani kuitenkin olivat niin ahtaalla kannalla, lupasin myydä sen yhdeksään pennyyh, jos hän suvaitsi. Nuristen antoi Mr. Dolloby silloin yhdeksän pennyä. Minä toivotin hänelle hyvää yötä ja astuin ulos puodista, yhdeksää pennyä rikkaampana ja yhtä liiviä köyhempänä. Mutta kun panin takkini nappiin, ei tämä haittanut mitään.

Minä näin varsin selvästi edeltäpäin, että jakkuni menisi tämän perästä, että minun tuli matkustaa Dover'iin paidassa ja housuissa, ja saisin kiittää onneani, jos pääsin sinne edes siinä asussa. Mutta minä en ajatellut tätä niin paljon, kuin luulisi. Paitsi että jollakin epämääräisellä tavalla tunsin, että matka oli pitkä ja että aasinkärkyjen nuorukainen oli kohdellut minua julmasti, minä en luullakseni aivan katkerasti huomannut vastuksiani, kun taas lähdin kulkemaan, yhdeksän pennyä plakkarissani.

Mieleeni oli joutunut tuuma, millä lailla yön viettäisin, ja minä aioin panna toimeen sen. Se oli, että makaisin vanhan kouluni muurin takana eräässä nurkassa, jossa tavallisesti oli joku heinäsuova. Minä arvelin, että siitä olisi jonkunlaista seuraa, kun pojat ja se makuuhuone, jossa minun oli tapa tarinoitani kertoa, olivat niin likellä; vaikk'eivät pojat ollenkaan tietäisi, että minä olin siellä, eikä makuuhuone antaisi minulle mitään suojaa.

Minulla oli ollut kova päivätyö ja minä olin vallan väsyksissä, kun viimein saavuin Blackheath'in lakealle. Se maksoi minulle vähäisen vaivaa, ennenkuin löysin Salem House'n; mutta minä löysin sen, vieläpä heinäsuovankin nurkassa, ja laskeusin alas sen viereen, kun olin ensin kävellyt muurin ympäri ja nähnyt, että kaikki oli pimeätä ja hiljaista sisäpuolella. Enkä minä koskaan unhota sitä yksinäisyyden tuntoa, kun ensi kerran panin maata ilman mitään kattoa päni päällä!

Uni valloitti minut, niinkuin se valloitti monta muuta hyljättyä, joilta talon-ovet suljettiin ja joita talonkoirat haukkuivat sinä iltana — ja minä näin unta, että makasin vanhassa koulu-vuoteessani, puhutellen poikia huoneessani; mutta havaitsin itseni istuvaksi suorana, Steerforth'in nimi huulillani ja katsellen hurjasti tähtiä, jotka heiskuivat ja hohtivat ylläni. Kun muistin, missä olin tähän ajattomaan aikaan, voitti minut jonkunlainen tunne, joka sai minut nousemaan ylös, en tiedä mistä pelosta, ja astumaan muutamia askelia. Mutta tähtien heikkenevä loisto ja taivaan vaalea valo siltä kohdalta, josta päivä oli koittamallansa, rauhoitti minua; ja koska silmäni olivat perin raskaat, laskeusin alas taas ja nukuin — vaikka unessani tunsin, että oli kylmä — kunnes auringon lämpimät säteet ja Salem House'n aamukellon soiminen herättivät minut. Jos olisin voinut toivoa, että Steerforth oli siellä, olisin vartunut siinä, siksi kuin hän tuli yksinään ulos; mutta minä tiesin, että hän varmaan oli lähtenyt sieltä jo aikaa sitten. Traddles ehkä oli siellä vielä, mutta sekin oli aivan epätietoista; enkä minä, vaikka tynni tiesin hänen hyvänluontoisuutensa, luottanut kylläksi hänen älyynsä eikä hyvään onneensa, että olisin uskaltanut ilmoittaa hänelle tilani. Minä hiivin siis pois muurin luota, kun Mr. Creakle'n pojat nousivat ylös, ja rupesin astumaan sitä pitkää, pölyistä tietä, jota olin ensin oppinut tietämään Dover'in tieksi, kun olin yksi heistä ja varsin vähän aavistin, että kenenkään silmät koskaan näkisivät minua siinä semmoisena maankulkiana, kuin nyt olin.

Kuinka suuresti tämä sunnuntai-aamu erisi noista entisistä Yarmouth'in sunnuntai-aamuista! Tavalliseen aikaan kuulin, eteenpäin pyrkiessäni, kirkonkellojen soivan ja kohtasin ihmisiä, jotka menivät kirkkoon; ja minä sivusin kirkon tai pari, jossa seurakunta oli sisäpuolella ja laulun ääni tulvasi ulos auringon-paisteesen, sillä välin kuin suntio istui ja vilvoitteli eteishuoneen varjossa taikka seisoi marjakuusen alla ja käsi otsallansa tähysteli minua, kun astuin ohitse. Mutta vanhojen sunnuntai-aamujen lepo ja hiljaisuus oli kaikkialla, paitsi minussa. Tässä oli eroitus. Minä tunsin itseni aivan syntiseksi liassani ja tomussani ja sykertyneellä tukallani. Jollei se rauhaisa kuva, jonka olin loihtinut eteeni, äitini nuoruudessaan ja kauneudessaan itkien valkean ääressä ja tätini häneen mieltyn, olisi ollut, luulen tuskin, että minulla olisi ollut rohkeutta jatkaa seuraavaan päivään. Mutta tämä kuva kävi aina edelläni, ja minä seurasin.

Minä kuljin sinä sunnuntaina kolmekolmatta penikulmaa suoraa tietä myöten, vaikk'ei aivan helposti, sillä minä en ollut tottunut semmoiseen työhön. Minä näen itseni illan suussa käyvän Rochester'in sillan yli, uupuneena ja jalat heltyneinä ja syöden sitä leipää, jonka olin ostanut illalliseksi. Pari kolme vähäistä rakennusta, joitten ulkopuolella riippui ilmoitus "Huoneita matkustavaisille", olivat houkutelleet minua; mutta minä pelkäsin kuluttaa niitä muutamia pennyjä, jotka minulla oli, ja pelkäsin vielä enemmän niitten mieronkiertäjien ilkeitä muotoja, joita olin kohdannut tai saavuttanut. Minä en siis etsinyt muuta suojaa, kuin taivaan kantta; ja vaivalla päästyäni Chatham'iin — joka tämän yön muistossa kangastaa kuin kokoelma kalkkia, vipu-siltoja ja mastottomia laivoja, jotka olivat mutaisessa virrassa ja katetut niinkuin Noan arkki — kiipesin viimein ylös ruohottuneelle patterialle, joka pisti ulos jonkun kujan yli, jossa vartia käveli edestakaisin. Tähän minä laskeusin alas likelle yhtä kanunaa; ja iloisena vartian askelten seurasta, vaikk'ei hän tietänyt enemmän siitä, että olin ylipuolella häntä, kuin pojatkaan Salem House'ssa olivat tietäneet, että makasin muurin luona, nukuin sitkeästi aamuun saakka.

Minä olin kauhean kankea ja kipeä jaloistani aamulla ja aivan huumeissa rumpujen pärinästä ja sotajoukkojen astunnasta, jotka näyttivät saartavan minua joka taholta, kun menin alas pitkälle, kapealle kadulle. Tuntien, etten voinut käydä, kuin sangen vähän matkan sinä päivänä, jos mielin säästää voimiani ja päästä tarkoitukseni perille, päätin tehdä jakkuni myymisen päivän päätoimeksi. Minä riisuin siis pois jakkuni, että tottuisin tulemaan aikaan ilman; ja kantaen sitä kainalossani rupesin käymään eri vaatepuoteja tarkastelemassa.

Tämä oli edullinen paikka jakun myyjälle, sillä vanhojen vaatteitten kaupittelioita oli paljon ja he seisoivat enimmiten puotiensa ovella kaupantekiöitä tähystelemässä. Mutta koska heillä useimmilla oli varastossaan rippumassa pari kolme upseerin takkia epoletteineen päivineen, peloitti minua heidän kauppansa kalleus, ja minä astuin kauan aikaa sinne tänne kenellekään tavaraani tarjoamatta.

Tämän ujouteni vuoksi otin enemmän vaaria meriväen vaatekojuista ja Mr. Dolloby'n tapaisista puodeista, kuin tavallisista myyntipaikoista. Vihdoin löysin yhden, joka näytti minusta otolliselta. Se oli lokaisen kujan kulmassa. Kuja päättyi aitaukseen, joka oli täynnä nokkosia. Aitauksen seipäissä liehui vanhoja merimiesten vaatteita, jotka näyttivät lähteneen tulvillaan olevasta puodista, keskellä muutamia riippumattoja, ruosteisia pyssyjä, vaksitahti-hattuja ja useita kaukaloita täynnänsä niin monilukuisia ja niin erikokoisia ruostuneita avaimia, että olisi luullut niillä saattavansa avata kaikki ovet mailmassa.

Tähän matalaan, vähäiseen puotiin, jota pikkuinen, vaatteilla peitetty akkuna pikemmin pimitti, kuin valaisi, ja johon mentiin alas muutamia astuimia myöden, tulin minä tykyttävällä sydämellä, joka ei suinkaan huojentunut, kun ruma, vanha mies, jonka kasvojen alipuoli kokonaan peittyi harmaasen parran sänkeen, syöksähti ulos jostakin pahansiivoisesta luolasta peräpuolelta ja tarttui tukkaani. Tämä vanhus oli tosiaan hirveä katsella. Hän oli puettu likaiseen flanelli-liiviin ja haisi julmasti rommilta. Hänen

vuoteensa, joka oli verhottu ryttyisellä ja rääsyisellä tilkapeitolla, oli siinä luolassa, josta hän tuli esiin ja jossa toinen vähäinen akkuna toi näkyviin vielä enemmän nokkosia ja nilkun aasin.

"No, mitä tahdot?" irvisteli tämä vanha mies kiivaalla, yksitoikkoisella vinkunalla. "No, silmäni ja jäseneni, mitä tahdot? No, keuhkoni ja maksani, mitä tahdot? no, goroo, goroo!"

Minä säikähdyin siinä määrässä näistä lauseista ja erittäinkin viimeisestä, tuntemattomasta sanasta, joka oli jonkunlainen korina hänen kurkussaan, etten pystynyt vastaankaan; jolloin vanha mies, yhä pitäen kiinni tukastani, toisti:

"No, mitä tahdot? No, silmäni ja jäseneni, mitä tahdot? No, keuhkoni ja maksani, mitä tahdot? No, goroo!" — jonka viimeisen sanan hän kiljasi semmoisella voimalla, että hänen silmänsä olivat pullistua ulos päästä.

"Minä tahtoisin tietää", sanoin minä vapisten, "haluttaako teitä ostaa yksi jakku".

"No, katsotaan sitä jakkua!" huudahti vanhus. "No, sydämeni tulella, näytä jakkusi meille! No, silmäni ja jäseneni, vedä esiin jakkusi!"

Nyt hän irroitti värisevät kätensä, jotka olivat niinkuin ison linnun kynnet, hiuksistani, ja pani nenälleen parin silmälaseja, jotka eivät ensinkään kaunistaneet hänen veristäviä silmiänsä.

"No, paljonko jakusta?" huusi vanhus sitä tarkastettuaan. "No — goroo! — paljonko jakusta?"

"Puoli kruunua", vastasin minä pelostani tointuen.

"No, keuhkoni ja maksani", huusi vanhus, "ei! No, silmäni, ei! No, jäseneni, ei! Kahdeksantoista pennyä. Goroo!"

Joka kerta, kuin hän päästi tämän huudahuksen, näyttivät hänen silmänsä olevan vaarassa pullistua ulos; ja jokaisen lauseen, jonka hän puhui, työnsi hän esiin jonkunlaisella nuotilla, joka aina oli aivan sama ja enemmän vihurin kaltainen, joka nousee hiljalleen, kohoo korkeaksi ja taas laskee, kuin minkään muun, johon minä voin sitä verrata.

"Hyvä", sanoin minä iloisena päätetystä kaupasta. "Minä otan kahdeksantoista pennyä".

"No, maksani!" huusi vanhus, heittäen jakun jollekin hyllylle. "Mene ulos puodista! No, keuhkoni, mene ulos puodista! No, silmäni ja jäseneni — goroo! — älä pyydä rahaa; vaihetetaan".

Minä en ole koskaan eläessäni ollut niin peloissani, ei ennen eikä jälestäpäin; mutta minä ilmoitin hänelle nöyrästi, että tarvitsin rahaa sekä ettei mikään muu ollut miksikään hyödyksi minulle, mutta että minä ulkona odottaisin, niinkuin hän käski, enkä tahtoisi hoputtaa häntä. Samalla minä menin ulos ja istuin alas varjoon johonkin nurkkaan. Ja siinä istuin niin monta tuntia, että varjo muuttui päivänpaisteeksi ja päivänpaiste muuttui varjoksi jälleen; ja yhä minä istuin, rahaani odottaen.

Ei löytynyt suinkaan toista samanlaista juopunutta hourupäätä siinä kaupanlajissa, toivon minä. Että hän oli hyvin tunnettu naapuristossa ja hoettiin myyneen itsensä pirulle, ymmärsin pian siitä, että pojat kävivät häntä tervehtimässä ja lakkaamatta hyörivät hänen puotinsa edessä, pauhaten tuota tarinaa ja käskien häntä tuomaan esiin kultaansa. "Te ette ole köyhä, Charley, niinkuin olette olevinanne. Tuokaat esiin kultanne.

Tuokaat esiin vähän siitä kullasta, josta myitte itsenne pirulle. No! Se on matrassin sisuksessa, Charley. Ratkokaat auki se ja antakaat meillekin vähäisen!" Tämä asia ja se, että hänelle yhtä mittaa tarittiin veistä lainaksi tuohon tarpeeseen, suututti häntä niin paljon, että koko päivä meni hyökkäykseen hänen puoleltaan ja pakoretkiin poikien puolelta. Välisti luuli hän vimmassansa, että minä olin yksi heistä, ja karkasi minua kohden, väännellen suutansa, niinkuin hän aikoisi repiä minut kappaleiksi; sitten muistaen minua juuri parhaasen aikaan, pujahti hän alas puotiinsa ja heittäysi vuoteellensa, niinkuin minä päätin hänen äänestään, kun hän hurjalla tavalla ja omaan nuottiinsa rääkyi "Nelson'in kuolemaa", yksi "no!" jokaisen säkeen edessä ja tavan takaa lukemattomia "goroita". Niinkuin ei tässä olisi ollut kylläksi mielipahaa minulle, rupesivat pojat, lukien minuakin laitoksen väkeen sen kärsivällisyyden ja sitkeyden tähden, jolla puoli-alastonna istuin ulkopuolella, kivittelemään minua ja kohtelivat minua sangen pahasti koko päivän.

Hän koetti monta kertaa saada minua suostumaan vaihtokauppaan, tullen ulos ja tariten minulle milloin onkivapaa, milloin viulua, milloin kolmikolkaista hattua, milloin huilua. Mutta minä vastustin kaikkia näitä ehdoituksia ja istuin siinä tuskissani; joka kerta pyytäen häneltä, kyönelet silmissä, rahaani tai jakkuani. Viimein hän alkoi maksaa minulle puolen pennyä erältänsä, ja teki tätä runsaasti kaksi tuntia, ennenkuin hän vähitellen pääsi shillingiin.

"No, silmäni ja jäseneni!" huusi hän sitten pitkän loma-ajan jälkeen, kauhealla tavalla kurkistellen puodistansa, "tyydytkö, jos saat kaksi pennyä lisäksi?"

"Minä en voi", sanoin minä; "minä näännyn nälkään".

"No, keuhkoni ja maksani, tyydytkö, jos saat kolme pennyä lisäksi?"

"Minä en pyytäisi mitään, jos voisin", vastasin minä, "mutta minun on niin kova tarve rahaa".

"No, go-roo!" (minun on suorastaan mahdoton kuvailla, kuinka hän väänsi ulos tämän huudahuksen ruumiistansa, kun hän pihtipielen takaa tirkisteli minua, näyttäen ainoastaan viekasta, vanhaa päätänsä); "tyydytkö, jos lisään neljä pennyä?"

Minä olin niin heikko ja väsynyt, että suostuin tähän tarjomukseen, ja ottaen rahat hänen kynnestään, eipä suinkaan vapisematta, lähdin vähän ennen auringonlaskua pois enemmän nälissäni ja janoissani, kuin olin ikinä ollut. Mutta kolmen pennyn hinnalla virvoitin itseni pian täydellisesti; ja paremmalle tuulelle tultuani kuljin seitsemän penikulmaa matkastani eteenpäin.

Yövuoteeni oli toisen heinäsuovan alla, jossa makasin mukavasti, sitten kuin olin pessyt rakoille tulleet jalkani eräässä virrassa ja käärintäni niitten ympäri niin hyvin, kuin mahdollista, muutamia viileitä lehtiä. Kun seuraavana aamuna taas rupesin astumaan pitkin tietä, huomasin, että tämä suikerteli lukuisain humalistojen ja puutarhojen lävitse. Vuoden-aika oli jo joutunut niin pitkälle, että puutarhat olivat punaiset kypsyneistä omenoista; ja paikoittain olivat humalan poimijat jo täydessä työssä. Minun mielestäni oli kaikki erinomaisen kaunista, ja minä päätin sinä yönä nukkua humalistossa, kuvaillen itselleni, että saisin iloista seuraa salkojen riveistä ja sievistä köynnöksistä.

Kulkiaimet olivat pahemmat, kuin koskaan, sinä päivänä ja synnyttivät minussa semmoisen pelon, jota vielä elävästi muistan. Muutamat heistä olivat mitä julmimman näköisiä roistoja, jotka tuijottelivat minua, kun menin ohitse; välisti he myöskin seisahtuivat ja huusivat minua palaamaan ja puhuttelemaan heitä, ja kun nyt rupesin juoksemaan, heittelivät he minua kivillä. Minä muistan erään nuoren miehen — luultavasti joku kattilanpaikkuri, laukusta ja hiilipannusta päättäen — jolla oli vaimonpuoli muassaan ja joka katseli

ja tarkasteli minua ja sitten ärjäsi minua tulemaan takaisin niin kauhealla äänellä, että pysähdyin ja katsoin taakseni.

"Tule tänne, kun sinua kutsutaan", lausui kattilanpaikkuri, "taikka viillän vatsasi halki".

Minä katsoin parhaaksi palata. Kun tulin likemmäksi heitä, koettaen lepyttää kattilanpaikkuria katseillani, huomasin, että naisella oli mustelma silmän kohdalla.

"Mihin menet?" kysyi kattilanpaikkuri, tarttuen paitani rintamukseen nokisella kädellänsä.

"Minä menen Dover'iin", vastasin minä.

"Mistä tulet?" kysyi kattilanpaikkuri, pistäen kättänsä toisaallepäin paidassani, pitääksensä lujemmin kiinni minusta.

"Minä tulen London'ista", lausuin minä.

"Millä kurilla elätät itseäsi?" kysyi kattilanpaikkuri. "Oletko varas?"

"E-n", sanoin minä.

"No, hitto vieköön, etkö ole? Jos teeskentelet rehellisyyttä minun edessäni", lausui kattilanpaikkuri, "särjen aivot päästäsi".

Samalla heritti hän vapaalla kädellensä lyömään minua ja katseli sitten minua kiireestä kantapäähän.

"Onko sinulla olutlasin hintaa taskussasi?" kysyi kattilanpaikkuri.

"Jos on, tänne se, ennenkuin otan sen!"

Minä olisin varmaan ottanut sen esiin, jollen olisi huomannut naisen katsetta ja nähnyt hänen hiukan pudistavan päätänsä ja muodostavan "ei" huulillansa.

"Minä olen kovin köyhä", sanoin minä, koettaen hymyillä, "eikä minulla ole mitään rahaa".

"No, mitä sillä tarkoitat?" lausui kattilanpaikkuri, katsellen minua niin tarkasti, että melkein pelkäsin hänen näkevän rahani plakkarissani.

"Sir!" sopersin minä.

"Mitä sillä tarkoitat", toisti kattilanpaikkuri, "kun pidät veljeni silkkihuivia? Anna se minulle!" Ja hän sieppasi samaa päätä huivini kaulastani ja viskasi sen naiselle.

Nainen purskahti nauruun, niinkuin hän olisi ajatellut sitä leikinlaskuksi ja, heittäen huivia takaisin minulle, nyykäytti taas vähän päätänsä, niinkuin ennen, ja muodosti huulillaan sanan "mene". Mutta ennenkuin ehdin totella, tempasi kattilanpaikkuri huivin kädestäni niin rajusti, että lensin pois, kuin höyhen, pani sen höllästi omaan kaulaansa, kääntyi kiroten naista vastaan ja paiskasi hänet maahan. Minä en koskaan unhota, kuinka näin tämän kaatuvan selin kovalle tielle ja makaavan siinä avopäin ja hiukset kaikki valkoisina pölystä; enkä myöskään, kuinka hän, kun vähän matkan päästä katsoin taaksepäin, istui polulla tienviereisellä penkerellä ja shaalinsa kulmalla pyyhki verta kasvoistansa, sillä aikaa kuin

kattilanpaikkuri astui eteenpäin.

Tämä kohtaaus pelästytti minua niin, että, kun jälestäpäin näin jonkun tämänlaatuisen ihmisen tulevan, käännyn takaisin, siksi kuin löysin jonkun piilopaikan, johon jäin, kunnes he olivat kadonneet näkyvistäni; ja tämä tapahtui niin usein, että se suuresti viivytti minua. Mutta tässä vastuksessa, niinkuin kaikissa muissakin matkani kommelluksissa, näytti mielessäni asuva kuva äidistäni semmoisena kuin hän nuoruudessaan oli, ennenkuin vielä olin syntynyt, tukevan ja johdattavan minua. Se oli ainaisena seuranani. Se oli läsnä humalistossa, kun panin siihen maata; se oli kanssani, kun aamulla heräsin. Se käveli edelläni koko päivän. Minä olen aina siitä saakka nähnyt sen samalla kuin näen päivänpaisteisen kadun Canterbury'ssä, joka ikäänkuin uinaili kuumassa valossa; ja samalla kuin näen vanhat rakennukset ja porttikäytävät ja komean, harmaan tuomiokirkon, jonka tornien ympärillä peltovarekset liitelivät. Kun viimein ennätin noille alastomille, aavoille hietasärkille Dover'in seuduilla, ilostutti se kolkkoa näkö-alaa toivollansa; eikä se jättänyt minua, ennenkuin saavutin matkani ensimmäisen suuren päämäärän ja pakoni kuudentena päivänä todella astuin itse kaupunkiin. Mutta nyt, kun rikkeimillä kengillä, tomuisena, päivettyneenä ja puoli-alastomana seisoin niin kauan ikävöidyillä paikalla, näytti se, kumma kyllä, haihtuvan, niinkuin unelma, ja jättävän minut avuttomaksi ja alakuloiseksi.

Minä tiedustelin tätiäni ensiksi merimiehiltä ja sain erilaisia vastauksia. Yksi sanoi, että hän asui South Foreland'in tulitornissa ja oli siellä kärventänyt poskipartansa; toinen, että hän oli kiinnitetty isoon poijuun ulkopuolella satamaa ja ettei hänen luonansa saattanut käydä kuin puolen luoteen aikana; kolmas, että hän oli suljettu Maidstone'n vankihuoneesen lapsen varkaudesta; neljäs, että hän oli nähty viime myrskyssä luudalla ratsastavan suoraan Calais'ta kohden. Ajurit, joilta sitten kyselin, olivat yhtä pilkalliset ja epäkohteliaat; ja rihkamakauppiaat, jotka eivät pitäneet minun ilmestymisestääni, vastasivat tavallisesti kuuntelematta, mitä minulla oli sanomista, ettei heillä ollut mitään antaa minulle. Minä tunsin itseni enemmän kurjaksi ja hyljättyksi, kuin olin tuntenut kertaakaan pakoretkelläni. Rahani olivat kaikki menneet, minulla ei ollut mitään enää myydä; minä olin nälissäni, janoissani, uuvuksissa ja mielestäni yhtä kaukana päämäärästäni, kuin jos olisin pysynyt London'issa.

Aamu oli kulunut näihin tiedustelemisiin ja minä istuin tyhjän puodin portailla eräässä kadunkulmassa likellä toria ja aioin jo mennä johonkin noihin muihin paikkoihin, joita oli mainittu minulle, kun joku ajuri, joka tuli vaunuillansa, pudotti hevosloimensa. Jonkunlainen hyvänluontoisuus miehen kasvoissa, kun annoin sen hänelle, rohkaisi minua kysymään häneltä, tiesikö hän sanoa minulle, missä Miss Trotwood asui, vaikka olin tehnyt tämän kysymyksen niin usein, että se melkein kuoli huulillani.

"Trotwood", vastasi hän. "Maltappa. Minäkin tunnen sen nimen. Vanha lady?"

"Niin", sanoin minä, "jotenkin".

"Kovin kankea selästä?" kysyi hän, oikaisten itseänsä suoraksi.

"Kyllä", vastasin minä. "Minä luulen, että se on aivan hänen tapaansa".

"Kantaa väskyä?" sanoi hän — "väskyä, jossa on paljon tilaa — on tarkka ja käy kiivaasti kiinni kaikkiin?"

Rohkeuteni höltyi, kun tunsin, kuinka erittäin tarkka tämä kuvaus oli.

"No, siinä tapauksessa sanon sinulle jotakin", lausui hän. "Jos menet tuonne ylöskäsin", osoittaen

ruoskallansa mäkiä kohden, "ja astut suoraan eteenpäin, siksi kuin tulet muutamien rakennusten luo, jotka katsovat merelle päin, saat, luullakseni, kuulla hänestä. Mutta arvattavasti hän ei anna sinulle mitään, niin että tässä on penny sinulle."

Minä otin kiitollisuudella vastaan lahjan ja ostin sillä leivän. Tätä virvoitusta mennessäni nauttien, lähdin sitä ilmaa kohden, jota ystäväni oli neuvonut, ja astuin melkoisen matkan pääsemättä noitten rakennusten luo, joista hän oli puhunut. Vihdoin näin muutamia edessäni; ja lähestyen niitä poikkesin vähäiseen puotiin (se oli mitä meidän kotona oli tapa nimittää kaikellaistuodiksi) ja kysyin, tahtoisivatko tehdä hyvin ja sanoa minulle, missä Miss Trotwood asui. Minä puhuttelin tiskin takana olevaa miestä, joka punnitsi riisi-suurimoita nuorelle tytölle, joka, luullen, että minä kysyin häneltä, äkkiä kääntyi ja lausui:

"Minun emäntäni? Mitä sinä hänestä tahdot, poika?"

"Minä tahtoisin", vastasin minä, "saada puhutella häntä, jos suvaitsette."

"Aiot kaiketi kerjätä häneltä", lausui neitsyt.

"Ei", sanoin minä, "ei suinkaan". Mutta yht'äkkiä muistaen, etten tosiaankaan tullut mitään muuta tarkoitusta varten, pysyin hämmentyneenä ääneti ja tunsin kasvojeni hehkuvan.

Tätini palvelustyttö, joksi päätin häntä siitä, mitä hän oli puhunut, pisti riisi-suurimansa vähäiseen koriin ja meni ulos puodista, sanoen minulle, että minun sopi seurata häntä, jos tahdoin tietää, missä Miss Trotwood asui. Minä en kaivannut toista lupaa, vaikka silloin olin niin hämmästynyt ja kiihtynyt, että jalkani vapisivat allani. Minä seurasin tyttöä, ja me ennätimme pian sangen sievän, vähäisen asunnon luo, joka oli varustettu iloisilla kaari-akkunoilla ja jonka edessä oli vähäinen neliskulmainen, somerolla peitetty piha elikkä tarha täynnänsä kukkia, jotka olivat huolellisesti hoidetut ja haisivat suloiselta.

"Tässä Miss Trotwood asuu", ilmoitti tyttö. "Nyt tiedät sen, ja siinä kaikki, mitä minulla on sanomista". Tällä puheella kiirehti hän sisään, ikäänkuin pudistaakseen pois edesvastaustansa minun ilmestymisestääni, ja jätti minut seisomaan puutarhan portille sekä lohduttomasti sen ylitse katsomaan vierashuoneen akkunaa kohden, jossa puoleksi syrjään vedetty muslini-kartiini, iso, ympyriäinen, viheriä varjostin elikkä viuhka, joka oli kiinnitetty akkunanlautaun, pieni pöytä ja iso tuoli saattivat minut ajattelemaan, että tätini ehkä tällä haavaa istui siellä juhlallisessa asemassaan.

Kenkäni olivat tähän aikaan kauheassa tilassa. Anturat olivat, pala toisensa perästä, lohjenneet pois, ja päälliset olivat haljenneet ja hajonneet, että koko kengän muotokin oli kadonnut. Hattuni (jota olin käyttänyt yölakkinakin) oli niin rutistunut ja mutkainen, ettei minkään vanhan, lomeisen, varrettoman kastinpannun rikkaläjällä olisi tarvinnut hävetä kilpailemasta sen kanssa. Paitani ja housuni, tahraantuneina hiestä, kasteesta, ruhosta ja Kent'in mullasta, jolla olin maannut — ja lisäksi rikki revittyinä — olisivat voineet peloittaa linnut tätini puutarhasta, kun seisoin sen portilla. Hiukseni eivät olleet nähneet kampaakaan eikä harjaa siitä asti, kuin lähdin London'ista. Kasvoni, kaulani ja käteni, jotka olivat tottumattomat ilman ja auringon vaikutukseen, olivat paahdetut aivan mustan ruskeiksi. Kiireestä kantapäähän olin kalkista ja pölystä puuteroitu melkein yhtä valkoiseksi, kuin jos olisin tullut jostakin kalkki-uunista. Tässä surkeassa tilassa ja itse täydellisesti tietäen tilani, odotin, että saisin esitellä itseäni peloittavalle tädilleni ja tehdä ensimmäisen vaikutukseni häneen.

Koska vierashuoneen akkunan yhä kestävä hiljaisuus vähän ajan perästä sai minut ajattelemaan, ettei tätini ollut siellä, nostin silmäni yllä olevan akkunan puoleen ja näin siinä punaposkisen, hauskan-muotoisen ja

harmaapäisen gentlemanin, joka kummallisella tavalla ummisti toista silmäänsä, nyykäytti päätänsä minulle useampia kertoja, pudisti sitä yhtä usein, nauroi ja meni pois.

Minä olin kylläksi hämmentynyt ennen; mutta tämä odottamaton käytös hämmensi minua niin kovin, että olin vähällä pujahtaa pois miettimään, mikä oli paras tehdä, kun eräs lady tuli ulos asunnosta. Hänellä oli nenäliina sidottuna lakkinsa yli, puutarhan-hansikkaat kädessä, puutarhanlaukku edessään, niinkuin tallimiehen esiliina, ja kädessä iso veitsi. Minä tunsin hänet Miss Betsey'ksi, sillä hän tuli askeltaen huoneesta aivan niinkuin äiti raukkani niin usein oli kuvannut hänen astuneen puutarhaa ylöspäin Blunderstone'n Rookery'ssä.

"Mene pois!" lausui Miss Betsey, ravistaen päätänsä ja hilpaisten kaukaista lihapalasta ilmassa veitsellänsä. "Mene pois! Ei mitään poikia täällä!"

Minä katselin häntä, henki hampaissa, sillä välin kuin hän astui puutarhan nurkkaan ja kumartui alas kaivamaan maasta jotakin vähäistä juurta. Ilman rahtuakaan rohkeutta, mutta suurella sydämen ahdistuksella menin minä hiljalleen sisään ja seisoin hänen vieressään, koskien häntä sormellani.

"Jos suvaitsette, Ma'am", aloitin minä.

Hän säpsähti ja katsahti ylös.

"Jos suvaitsette, tati".

"Mitä?" huudahti Miss Betsey niin kummastuneella äänellä, etten ollut ikinä vertaista kuullut.

"Jos suvaitsette, tati, minä olen teidän veljenne pojanpoika".

"Voi, ijankaikkinen!" lausui tätini ja istui suoraan alas puutarhan polulle.

"Minä olen David Copperfield Suffolk'in Blunderstone'sta — johon tulitte sinä iltana, kuin synnyin, tervehtimään kallista äitiäni. Minä olen ollut kovin onneton siitä asti, kuin hän kuoli. Minua on laiminlyöty, minulle ei ole opetettu mitään, minä olen jätetty omille valloilleni ja pantu semmoiseen työhön, joka ei sopinut minulle. Sen vuoksi minä karkasin pois teidän luoksenne. Heti kuin olin lähtenyt liikkeelle, ryöstivät minut tyhjäksi, ja minä olen käynyt jalkaisin koko matkan enkä ole nukkunut vuoteessa siitä saakka, kuin aloitin vaellustani". Tässä lujuuteni kerrallaan loppui; ja viitaten käsilläni näyttääkseni ryysyistä tilaani ja vaatiakseni sitä todistamaan, että olin kärsinyt, purskahdin rajuun itkuun, joka luullakseni oli ollut ahdettuna minuun koko viikon.

Tätini, jonka kasvoista kaikki muut mielenliikutukset, paitsi kummastus, olivat poistuneet, istui somerolla, tuijottaen minuun, siksi kuin rupesin itkemään; jolloin hän kiireesti nousi, tarttui minua kauluksesta ja vei minut vierashuoneeseen. Ensi työkseen hän siellä avasi ison kaapin, otti esiin muutamia pulloja ja kaasi vähän itsekunkin sisällöstä suuhuni. Minä arvaan, että ne vedettiin esiin umpimähkään, sillä minä olen varma siitä, että tunsin ma'un anisivedestä, anjovin-kastimesta ja salatin-soseesta. Kun hän oli antanut minulle näitä virvoitus-aineita, ja minä yhä olin aivan tunteitteni vallassa ja kykenemätön hillitsemään nyyhkytyksiäni, laski hän minut sohvalle, pani shaalinsa pääni alle ja nenäliinansa omasta päästään jalkojeni alle, etten tahraisi päällyysvaatetta; ja sitten hän kävi istumaan sen viheriän viuhkan eli varjostimen taa, jota jo olen maininnut, etten voinut nähdä hänen kasvojansa, ja huudahti tuon tuostakin "Herra armahtakoon meitä!" päästäen näitä huudahuksia niinkuin vähäisiä kanunan laukauksia.

Vähän ajan perästä soitti hän kelloa. "Janet", lausui tätini, kun hänen palveliansa tuli sisään. "Mene ylikerrokseen, sano terveisiä Mr. Dick'ille minun puolestani ja ilmoita hänelle, että tahdon puhutella häntä".

Janet näytti vähän kummastuneelta, kun näki minun makaavan kankeana sohvalla (minä pelkäsin liikahtamasta, ettei se suututtaisi tätiäni), mutta meni asiaansa toimittamaan. Kädet selän takana käveli tätini edestakaisin huoneessa, siksi kuin se gentlemanin, joka oli toisella silmällä katsellut minua ylikerroksen akkunasta, tuli nauraen sisään.

"Mr. Dick", lausui tätini, "älkää nyt menetelkö hullun tavalla, sillä ei kukaan voi olla viisaampi, kuin te, kun vaan tahdotte. Me tiedämme sen kaikki. Älkää siis menetelkö hullun tavalla, mitä hyvänsä tehnette".

Gentlemanin kävi kohta totiseksi ja katseli minua, luullakseni, niinkuin hän olisi pyytänyt minua olemaan akkunasta mitään puhumatta.

"Mr. Dick", sanoi tätini, "te olette kuulleet minun mainitsevan David Copperfieldia? Älkää nyt olko, niinkuin teillä ei olisi mitään muistia, sillä te ja minä tiedämme kyllä, kuinka oikein laita on".

"David Copperfield?" toisti Mr. Dick, joka minusta ei näyttänyt muistavan paljon siitä. *David Copperfield?* Niin, niin aina. David, tosiaan".

"No", lausui tätini, "tämä on hänen poikansa. Hän olisi niin paljon, kuin mahdollista, isänsä näköinen, jollei hän olisi myöskin niin paljon äitinsä näköinen".

"Hänen poikansa?" kysyi Mr. Dick. "Davidin poika? Vai niin!"

"Niin", jatkoi tätini, "ja hän on tehnyt sievän työn. Hän on karannut. Voi! Hänen sisarensa, Betsey Trotwood, ei olisi koskaan karannut". Tätini pudisti vakavasti päätänsä, täydellisesti luottaen sen tytön luonteesen ja käytökseen, joka ei koskaan syntynyt.

"Vai niin! te luulette, että tyttö ei olisi karannut?" sanoi Mr. Dick.

"Siunatkoon ja varjelkoon tuota miestä", huudahti tätini tuikeasti, "kummoisia hän puhuu! Enkö minä tiedä, ettei hän olisi? Hän olisi elänyt yhdessä risti-äitinsä kanssa, ja me olisimme pitäneet toinen toisemme hyvänä. Mistä, Jumalan nimeen, olisi hänen sisarensa, Betsey Trotwood, karannut taikka mihin?"

"Ei mihinkään", vastasi Mr. Dick.

"Kuinka siis", lausui tätini leppyneenä vastauksesta, "voitte puhua niin ajattelematta, Dick, vaikka olette terävä, kuin lääkärin veitsi? No, tässä nyt näette nuoren David Copperfieldin, ja se kysymys, jonka asetan eteenne, kuuluu: mitä minä hänen teen?"

"Mitä hänen teette?" sanoi Mr. Dick hiljennetyllä äänellä raappien päätänsä. "Ah! hänen teette?"

"Niin", lausui tätini totisella katseella ja nostaen ylös etusormeansa.

"No! minä tarvitsen oikein kelpo neuvoa".

"Hyvä, jos minä olisin teidän sijassanne", arveli Mr. Dick, miettien ja hajamielisesti katsellen minua,

"niin minä —" Minua tarkastellessaan näytti hän äkkiä keksineen tuuman ja lisäsi vilkkaasti: "minä pesisin hänet!"

"Janet", sanoi tätini, kääntyen levollisella voitonriemulla, jota minä en silloin ymmärtänyt, "Mr. Dick tekee meille selvän kaikista. Lämmitä kylpy!"

Vaikka tämä haastelo syvästi koski minuun, en voinut kuin tarkastaa tätiäni, Mr. Dick'iä ja Janet'ia sillä aikaa, kuin sitä kesti, sekä päättää sitä katselmusta, jonka jo olin pitänyt huoneen suhteen.

Tätini oli varteva, tylynmuotoinen lady, mutta ei millään lailla ruman-näköinen. Hänen kasvoissaan, hänen äänessään, hänen astunnossaan ja käytöksessään oli jotakin taipumatonta, joka aivan täydellisesti selitti sen vaikutuksen, jonka hän oli tehnyt niin hentoon olentoon, kuin äitiini; mutta hänen kasvonjuonteensa olivat pikemmin kauniit, kuin mitään muuta, vaikka jäykät ja ankarat. Minä huomasin erittäin, että hänellä oli sangen virkeät, kirkkaat silmät. Hänen hiuksensa, jotka olivat harmaat, olivat jaetut kahteen sileään osastoon jonkunlaisen niin kutsutun aamulakin alla: minä tarkoitan erästä siihen aikaan enemmän, kuin nyt, tavallista lakkia, jonka sivukappaleet sidottiin yhteen leuan alta. Hänen hameensa oli lavendelin-värinen ja aivan sievä, mutta jotenkin kapea, niinkuin hän olisi tahtonut tulla niin vähän rasitetuksi, kuin mahdollista. Minä muistan, että se mielestäni kaikkein enimmän oli ratsashameen kaltainen, josta liialliset liepeet olivat pois leikatut. Hänellä oli sivullaan kultakello, gentlemanin kello, jos saan päättää sen ko'osta ja muodosta ynnä siihen kuuluvista vitjoista ja sineteistä; kaulassaan oli hänellä vähäinen, paidankauluksen laatuinen liinavaate, ja ranteissa jotakin manshetin kaltaista.

Mr. Dick oli, niinkuin jo olen sanonut, harmaatukkainen ja verevä, ja näillä sanoilla olisin sanonut kaikki hänestä, jollei hänen päänsä olisi ollut kummallisella tavalla eteenpäin painunut — ei ijästä, päinvastoin se muistutti minua jonkun Mr. Creakle'n pojan päästä selkäsaunan jälkeen — ja hänen harmaat silmänsä ulkonevat ja isot ja niin oudolla tavalla vetisen kirkkaat, että ne ynnä hänen hajamielinen käytöksensä, hänen alamaisuutensa tätini suhteen ja hänen lapsellinen ilonsa, kun tämä kiitti häntä, saivat minut epäilemään, että hän oli vähän mielenviassa; vaikka, jos niin oli laita, minua kovasti ihmetytti, kuinka hän oli joutunut tänne. Hän oli puettu, niinkuin tavallinen gentlemani, väljään, harmaasen aamutakkiin ja liiviin ja valkoisiin housuihin; hänellä oli kello kello-taskussaan ja plakkareissaan rahoja, joita hän kalisteli, niinkuin hän olisi ollut kovin ylpeä niistä!

Janet oli kaunis, kukoistava tyttö noin yhdeksäntoista tai kahdenkymmenen vuoden ijällä ja täydellinen sievyyden esikuva. Vaikk'en sillä hetkellä katsellut häntä sen enempää, sopii minun tässä mainita, mitä en havainnut, ennenkuin jälestäpäin, nimittäin, että hän oli yksi niitten holholasten sarjasta, joita tätini oli ottanut palvelukseensa nimenomaan kasvatettavaksi miespuolten kieltämiseen ja jotka tavallisesti olivat kieltonsa päätteeksi menneet naimisiin leipurin kanssa.

Huone oli yhtä sievä, kuin Janet taikka tätini. Kun hetki takaperin laskin alas kynäni ajatellakseni sitä, puhalsi merituuhi taas sisään yhdessä kukkashajun kanssa, ja minä näin vanhan-aikaiset, kiiltäviksi pyhjetty ja tahotut huonekalut, tätini pyhäksi katsotun nojatuolin ja pöydän ympyriäisen, viheriän varjostimen vieressä kaari-akkunan luona, villa-peitteisen maton, kissan, teekannun käsineen, molemmat kanarilinnut, vanhan-aikaiset poslini-astiat, punssimaljan täynnänsä kuivatuita ruusunlehtiä, ison kaapin pulloineen purkkeineen sekä kummallisessa epäsoinnussa muitten esineitten suhteen tomuisen oman itseni makaavan sohvalla ja tarkastelevan kaikkia.

Janet oli mennyt kylpyä valmistamaan, kun tätini suureksi levottomuudekseni äkki-arvaamatta tyrmistyi suuttumuksesta ja tuskin sai huudetuksi: "Janet! Aaseja!"

Jolloin Janet tuli juosten portaita ylös, niinkuin talo olisi ollut ilmi-valkeassa, riensi ulos vähäiselle, viheriälle nurmikolle rakennuksen edustalle ja karkoitti pois kaksi satuloittua aasia, joilla kaksi ladya ratsasti ja jotka olivat rohjenneet astua kavionsa siihen; sillä välin kuin tätini, syöksähtäen ulos huoneesta, tempasi käsiinsä kolmannen eläimen ohjakset, jonka selässä lapsi ajoi, käänsi sen, talutti sen pois rauhoitetulta alalta ja leipoi sitä onnetonta opastaja-poikaa korville, joka oli uskaltanut häväistä tätä pyhää paikkaa.

Tähän hetkeen saakka minä en tiedä, oliko tädilläni mitään laillista oikeutta tuohon viheriään kenttään; mutta hän oli tullut siihen päätökseen, että hänellä oli, ja siinä oli kyllin hänelle. Ainoa suuri loukkaus hänen elämässään, ainoa, joka lakkaamatta vaati kostoa, oli se, että aasi astui tälle saastuttamattomalle paikalle. Olipa hän missä työssä hyvänsä, olipa se keskustelu, johon hän otti osaa, kuinka huvittava tahansa, aasi käänsi kerrallaan hänen ajatustensa juoksun toisaalle, ja hän oli heti sen kimpussa. Vesiruukkuja ja ruiskukannuja pidettiin salaisissa paikoissa valmiina tyhjennettäväksi rikollisten poikien niskaan; keppejä pantiin väijyksiin oven taa; uloshyökkäyksiä tehtiin joka tunti; ja elettiin alituisella sotakannalla. Kenties tämä oli hauska ajanviete aasipoikien mielestä; taikka ehkä viisaampia aaseja, jotka ymmärsivät, kuinka asian laita oli, huvitti syntyperäisellä yksipäisyydellään astua tätä tietä. Minä tiedän vaan, että kolmasti sotahuuto kuului, ennenkuin kylpy oli valmis, ja että viimeisessä ja kaikkein hurjimmassa kahakassa minä näin tätini yksinään ottelevan punatukkaisen, viidentoistavuotisen pojan kanssa ja jyskyttävän hänen punaista kalloansa omaan porttiinsa, ennenkuin tämä näytti älyävän, mistä puhe oli. Nämät keskeytykset olivat minusta sitä hullunkurisemmat, kun hän juuri paraikaa syötti minulle lihalientä lusikoittain (hän oli tullut siihen lujaan päätökseen, että minä olin nälkään nääntymäisilläni ja että minun tuli alussa nauttia ravintoa aivan vähin erin) ja hän välisti, kun suuni jo oli auki lusikkaa vastaan-ottaksensa, pisti sen takaisin maljaan, huusi: "Janet! Aaseja!" ja kiiruhti ulos tappeluun.

Kylpy virvoitti minua suuresti. Sillä minä rupesin tuntemaan kovaa tuskaa jäsenissäni siitä, että olin maannut ulkona kedoilla, ja olin nyt niin väsynyt ja huono, että tuskin pysyin hereillä viisi minutia kertaansa. Kun olin kylpenyt, pukivat he (minä tarkoitan tätiäni ja Janet'ia) minut paitaan ja housuihin, jotka olivat Mr. Dick'in omat, ja käärivät minut kahteen, kolmeen isoon shaaliin. Mimmoiselta mytyltä minä näytin, en tiedä, mutta minä tunsin että se oli hyvin lämmin mytty. Ja koska myöskin tunsin itseni perin heikoksi ja uniseksi, laskeusin pian taas sohvalle ja nukuin.

Se lienee ollut unelma, syntyen niistä ajatuksista, jotka niin kauan olivat asuneet mielessäni, mutta minä heräsin sillä tunnolla, että tätini oli tullut ja kallistunut puoleeni, pyyhkinyt pois hiukseni kasvoiltani, muuttanut pääni mukavampaan asemaan sekä sitten seisonut ja katsellut minua. Sanat "kaunis poika" tai "poika parka" tuntuivat myöskin soivan korvissani; mutta herätessäni ei kuitenkaan ollut mitään muuta, joka olisi johdattanut minua uskomaan, että tätini oli lausunut ne. Hän istui kaari-akkunan luona ja katseli merta tuon viheriän viuhkan takaa, joka oli asetettu jonkunlaiselle pyörin-renkaalle ja kääntyi mihin suuntaan hyvänsä.

Me söimme päivällistä vähä aika sen jälkeen, kuin heräsin. Meillä oli paistettua kanaa ja puddingia. Minä istuin pöydässä, itse paistin-puikoilla lävistetyn linnun näköisenä, ja liikutin käsiäni melkoisella vaivalla. Mutta koska tätini oli kapaloinnut minut, en valittanut vastuksiani. Koko tämän ajan olin kovasti utelias tietämään, mitä hän aikoi tehdä minun; mutta hän söi päivällisensä aivan äänetönnä, paitsi kuin hän satunnaisesti loi silmänsä minuun, joka istuin vastapäätä häntä, ja sanoi: "Jumala armahtakoon meitä!" joka ei suinkaan vähentänyt levottomuuttani.

Kun pöytäliina oli riisuttu ja vähän sherryä (josta minä sain lasin) asetettu esiin, lähetti tätini taas

noutamaan Mr. Dick'iä, joka yhtyi meihin ja näytti niin viisaalta, kuin suinkin mahdollista, kun tätini pyysi häntä kuuntelemaan kertomustani, jota hän vähitellen useitten kysymysten kautta herutteli minusta. Sillä aikaa kuin minä puhuin, piti hän silmällä Mr. Dick'iä, joka minun luullakseni muutoin olisi mennyt nukuksiin ja jota, milloin hän vaan alkoi hymyillä, tätini pidatti otsaansa rypistämällä.

"Mikä lapsi raukkaa vaivasi, kun hän uudestaan meni naimisiin, sitä *minä* en voi ymmärtää", lausui tätini, kun minä olin päättänyt.

"Ehkä hän rakastui toiseen puolisoonsa", arveli Mr. Dick.

"Rakastui!" toisti tätini. "Mitä sillä tarkoitatte? Mistä syystä hän olisi tehnyt niin?"

"Ehkä", myhäili Mr. Dick, vähän mietittyään, "hän teki niin huvun vuoksi".

"Huvun vuoksi, tosiaan!" vastasi tätini. "Aika huvi lapsi paralle, kun kiinnittää yksinkertaisen sydämensä jokaiseen miespetoon, joka varmaan räökkää häntä tavalla taikka toisella. Mitä hän ajatteli, sitä minun juuri tekisi mieli tietää! Hänellä oli ollut yksi puoliso. Hän oli saattanut pois tästä mailmasta David Copperfieldin, joka aina juoksi vaksivauvojen perässä hamasta kehdestansa saakka. Hän oli synnyttänyt lapsen — jopa niitä oli kaksi lasta, kun hän tuona perjantai-iltana toi ilmoille tämän pojan, joka istuu tässä! — ja mitä hän muuta tarvitsi?"

Mr. Dick pudisti salaisesti päätänsä minulle, niinkuin hän olisi ajatellut, ettei tästä koskaan selkoa saisi.

"Hän ei edes voinut saada lapsia, niinkuin muut ihmiset", jatkoi tätini. "Mihin tämän pojan sisar, Betsey Trotwood, jäi! Ei tullut ilmi. Älkää puhuko mitään!"

Mr. Dick näytti aivan pelästyneeltä.

"Tuo pikkuinen lääkäri liuska, jonka pää oli kallella", sanoi tätini, "Jellips taikka mikä hänen nimensä oli, mitä *hän* toimitti? Hän ei saattanut tehdä muuta kuin sanoa minulle, niinkuin punakerttu — punakerttu hän *onkin* — 'se on poika'. Poika! Niin, tolvanoita he ovat kaikki tyyni!"

Tämän huudahuksen hartaus säpsäytti Mr. Dick'iä erinomaisesti; ja minuakin, jos minun täytyy sanoa totuus.

"Ja sitten, niinkuin ei tässä olisi ollut kylläksi ja hän ei olisi tarpeeksi seisonut tämän pojan sisaren, Betsey Trotwood'in, tiellä", lausui tätini, "menee hän toistamiseen naimisiin — menee murhaajalle — taikka miehelle, jonka nimi vivahtaa siihen — ja seisoo tämän pojan tiellä! Ja luonnollinen seuraus näistä on, niinkuin jokainen, paitsi lapsi, olisi voinut ennustaa, se, että poika lähtee karkuun ja kuljeksii ympäri maata. Hän on niin suuresti, kuin mahdollista, Kainin kaltainen, ennenkuin tämä tuli täysikasvuiseksi".

Mr. Dick katseli minua tarkasti, ikäänkuin ajatellaksensa minua tämän luonteiseksi.

"Ja lisäksi tuo nainen, jolla on se pakanallinen nimi", jatkoi tätini, "tuo Peggotty, *hän* menee ja pyrkii miehelle hänkin. Koska hän ei ole nähnyt kyllin, mitä pahaa tämmöisestä syntyy, menee *hän* ja pyrkii miehelle hänkin, niinkuin tämä lapsi kertoo. Minä toivon vaan", lausui tätini, pudistaen päätänsä, "että hänen miehensä on yksi noista hiilihanko-miehistä, joita näkee yltäkyllin sanomalehdissä, ja pieksee häntä kelpo lailla hangollaan".

Minä en voinut kuulla, että vanhaa hoitajatartani näin halvennettiin ja hänelle semmoisia toivotettiin. Minä ilmoitin tädilleni, että hän todella oli erehtynyt; että Peggotty oli paras, rehellisin, uskollisin, hartain ja kaikkein alttiin ystävä ja palvelia mailmassa, joka aina oli rakastanut minua hellästi, joka aina oli rakastanut äitiäni hellästi, joka oli kannattanut kuolevan äitini päätä käsivarrellansa ja jonka kasvoille äitini oli painanut viimeisen, kiitollisen suudelmansa. Ja kun näitten molempien muisto tukeutti minut, sorruin minä, kun koetin sanoa, että Peggoty'n koto oli minun kotini, ja että kaikki, mitä hänellä oli, oli minun, ja että minä olisin paennut hänen turviinsa, jollei hän olisi ollut niin vähissä varoissa, että pelkäsin jollakin lailla vaivaavani häntä — minä sorruin, niin, kun koetin sanoa näitä, ja kätkin kasvoni käsiini ja painoin pääni alas pöytää kohden.

"Hyvä, hyvä!" lausui tätini, "lapsi on oikeassa, kun puollustaa niitä, jotka ovat puollustaneet häntä — Janet! Aaseja!"

Minä luulen varmaan, että, joll'eivät nämät onnettomat aasit olisi olleet, me olisimme tulleet hyviksi ystäviksi; sillä tätini oli laskenut kätensä olkapäälleni ja näin rohkaistuna aioin minä syleillä häntä ja anoa hänen suojelustansa. Mutta tämä keskeytyminen ja se hämmennys, johon hän joutui ulkopuolisen taistelun kautta, tekivät lopun kaikista lempeistä tunteista siksi hetkeksi ja panivat tätini harmistuneena teenaikaan asti saarnaamaan Mr. Dick'ille, kuinka hän oli päättänyt vedota maansa lakeihin apua saadaksensa ja haastaa kaikki Dover'in aasin-omistajat oikeuteen alueensa häiritsemisestä.

Teen jälkeen istuimme kaikki akkunan luona — tähystelemässä, niinkuin päätin tätini tuikeista katseista, vieläkö tulisi rauhanrikkomia — hämärään saakka, jolloin Janet asetti kynttilöitä ja lautapelin pöydälle ja päästi alas rullakartiinit.

"No, Mr. Dick", sanoi tätini totisella katsannolla ja nostaen ylös etusormeaan, niinkuin ennen, "minä aion asettaa teille toisen kysymyksen. Katsokaat tätä lasta".

"David'in poikaako?" arveli Mr. Dick tarkkaavaisella ja hämmentyneellä muodolla.

"Aivan niin", vastasi tätini. "Mitä te nyt tekisitte hänen?"

"Tekisin David'in pojan?" sanoi Mr. Dick.

"Niin", vastasi tätini, "David'in pojan".

"Ah!" lausui Mr. Dick. "Niin. Tekisin hänen. Minä panisin hänet maata".

"Janet!" huusi tätini samalla leppeällä voitonriemulla, kuin olin huomannut ennen. "Mr. Dick tekee meille selvän kaikista. Jos vuode on valmis, saatamme pojan ylös sinne".

Kun Janet ilmoitti, että se oli aivan valmis, saatettiin minä ylös; ystävällisesti, mutta vähän niinkuin vanki; sillä tätini kävi edelläni ja Janet seurasi jälkijoukkona. Ainoa asianhaara, joka antoi minulle uutta toivoa, oli se, että tätini pysähtyi portailla ja tiedusteli, mitä palaneen hajua tuntui siellä, ja että Janet vastasi, että hän oli käyttänyt vanhaa paitaani virikkeeksi alhaalla kyökissä. Mutta huoneessani ei löytynyt mitään muita vaatteita, kuin se omituinen puku, joka minulla oli ylläni; ja kun olin jätetty sinne yksin pikkuisen vahakynttilän kanssa, joka, niinkuin tätini varoitti minulle, palaisi säntilleen viisi minutia, kuulin, kuinka he lukitsivat oven ulkopuolelta. Miettien näitä, katsoin mahdolliseksi, että tätini, jonka oli mahdoton tuntea minua tarkemmin, ehkä pelkäsi, että minun oli tapa karata pois, ja sen vuoksi ryhtyi tarpeellisiin

keinoihin, että pysyisin tallella.

Huoneeni oli varsin miellyttävä. Se oli rakennuksen ylimmäisessä osassa ja katseli merta päin, johon kuu komeasti paisti. Kun olin lausunut rukoukseni ja kynttilä oli palanut loppuun saakka, muistan, kuinka vielä istuin ja katselin kuutamaa vedellä, niinkuin olisin toivonut saavani lukea kohtaloani siitä, ikäänkuin kirkkaasta kirjasta, taikka nähdä äitini lapsensa kanssa tulevan taivaasta pitkin tuota hohtavaa polkua katsellaksensa minua, niinkuin hän oli katsellut, kun viimein näin hänen suloiset kasvonsa. Minä muistan, kuinka se juhlallinen mieli-ala, jolla lopullisesti käänsin pois silmäni, väistyi sen kiitollisuuden ja levollisuuden tunteen edestä, jota valkea-verhoisen vuoteen näky, mutta vielä enemmän pehmeä laskeuminen alas siihen ja vaipuminen sen lumivalkeisiin lakanoihin, synnytti. Minä muistan, kuinka ajattelin kaikkia noita yksinäisiä paikkoja yötisen taivaan alla, jossa olin nukkunut, ja kuinka rukoilin, ettei minun tarvitsisi koskaan enää olla koditonna enkä koskaan kodittomia unhottaisi. Minä muistan, kuinka minusta tuntui, kuin olisin viimein vierinyt alas tuota surumielistä valo-rataa merellä unelmien maahan.

NELJÄSTOISTA LUKU.

Tätini tekee päätöksensä minun suhteeni.

Aamulla alas mennessäni näin tätini miettivän niin syvästi suuruspöydän ääressä, käsivarret tarjottimen nojalla, että teekyökin sisältö oli vuotanut teekannun yli ja pani koko pöytäliinan tulville, kun tuloni karkoitti hänen tuumansa. Minä olin varma siitä, että hän oli ajatellut minua, ja halasin enemmän, kuin koskaan, tietää hänen tarkoituksiansa minun suhteeni. Minä en sentään tohtinut ilmoittaa levottomuuttani, etten suututtaisi häntä.

Silmäni, joita en saanut hallituksi niin hyvin, kuin kieltäni, siirtyivät kuitenkin sangen usein aamiaisen kuluessa tätini puoleen. Minä en katsonut häntä monta silmänräpäystä kertaansa huomaamatta, että hän katseli minua oudolla, miettivällä tavalla, niinkuin minä olisin ollut aivan kaukana poissa eikä toisella puolella vähäistä, ympyriäistä pöytää. Kun hän oli päättänyt suuruksensa, nojautsi hän ajatuksiinsa vaipuen taaksepäin tuolissaan, rypisti otsaansa, pani käsivartensa ristiin ja tutki minua joutessansa niin tyystisti, että kokonaan hämmennyin. Minä en ollut vielä suorittanut suurustani, vaan koetin jatkaa sitä, peittääkseni hämmennystäni; mutta veitseni kompastui kahveliini, kahvelini kamppasi veitseni, ja minä kimmahutin ylös silavan palasia kummastuttavan korkealle ilmaan sen sijaan, että olisi tullut leikata niitä syötäväkseni, sekä tukeutin itseni teellä, joka lakkaamatta pyrki väärään kurkkuun, siksi kuin tykkönään herkesin syömästä ja istuin punehtuen tätini tarkan silmän helteessä.

"Halloo!" sanoi tätini pitkän ajan perästä.

Minä katsoin ylös ja kohtasin kunnioittavaisesti hänen terävän kirkasta katsettaan.

"Minä olen kirjoittanut hänelle", lausui tätini.

"Kenelle?"

"Isäpuolellesi", sanoi tätini. "Minä olen lähettänyt hänelle kirjeen, jota hän ottanee vaivakseen huomata, jollei hän tahdo riitaantua minun kanssani, saan kunnian ilmoittaa hänelle!"

"Tietääkö hän, missä minä olen, täti?" kysyin minä levottomana.

"Minä olen kertonut sen hänelle", vastasi tätini, nyykähyttäen päätänsä.

"Jätetäänkö minä hänelle?" sammalsin minä.

"Minä en tiedä", sanoi tätini. "Saamme nähdä".

"Voi! Minä en voi ajatella, mitä teen", huudahdin minä, "jos minun täytyy palata Mr. Murdstone'n luo!"

"Minä en tiedä mitään siitä", vastasi tätini, pudistaen päätänsä. "Sitä en voi tosiaankaan sanoa. Saamme nähdä".

Minä pelästyin näistä sanoista ja kävin kovin alakuloiseksi ja raskasmieliseksi. Tätini, joka ei näyttänyt pitävän paljon väliä minulla, puki päällensä karkean, rintatilkulla varustetun esiliinan, jonka hän otti esiin kaapista; virutti teekupit omin käsin; ja kun kaikki oli pesty ja pantu tarjottimelle jälleen sekä pöytäliina oli taitettu kokoon ja asetettu päällepäin, soitti hän kelloa, että Janet tulisi korjaamaan pois niitä. Tuosta hän veti parin hansikkaita käteensä ja lakaisi ylös murut vähäisellä luudalla, siksi kuin ei vähintäkään hitua enää ollut matolla; sitten tomutti ja siivosi huoneen, joka jo ennestäänkin oli aivan huolellisesti tomutettu ja siivottu. Kun kaikki nämä toimet olivat tehdyt hänen mieltänsä myöden, riisui hän pois hansikkaat ja esiliinan, kääri ne kokoon, pisti ne siihen erityiseen kaapin nurkkaan, josta ne olivat otetut, asetti työrasiansa omalle pöydällensä avonaisen akkunan viereen ja istui alas työtä tekemään, viheriäinen viuhka hänen itse ja päivän-valon välissä.

"Minä tahtoisin, että menisit ylikerrokseen", lausui tätini, lankaa neulan päähän pujottaessaan, "ja sanoisit terveisiä minulta Mr. Dick'ille, että mielelläni soisin tietäväni, kuinka hänen memorialinsa edistyy".

Minä nousin vikkelästi tätä käskyä toimittamaan.

"Arvatakseni", sanoi tätini, silmäillen minua yhtä visusti, kuin hän oli silmäillyt neulaa, lankaa pujottaessaan, "on Mr. Dick sinun mielestäsi lyhyt nimi, vai kuinka?"

"Kyllä minä eilen pidin sitä hyvin lyhyenä", myönsin minä.

"Sinun ei tarvitse luulla, ettei hän ole saanut mitään pitempää nimeä, jos hän tahtois käyttää sitä", lausui tätini juhlallisemmalla muodolla. "Babley — Mr. Richard Babley — se on tämän gentlemanin todellinen nimi".

Ujosti muistaen nuoruuttani ja sitä tuttavallisuutta, johon jo olin joutunut syypääksi, aioin esitellä, että olisi parempi, jos puhuttelisin häntä koko tällä nimellä, kun tätini jatkoi ja sanoi:

"Mutta älä millään muotoa nimitä häntä siksi. Hän ei siedä nimeänsä. Se on semmoinen omituisuus hänessä. Vaikk'ei se sentään tietääkseni mitään pelkkää omituisuutta ole; sillä muutamat, jotka kantavat tätä nimeä, ovat kohdelleet häntä kyllin pahasti, että hän ikuisesti inhoo sitä, sen Jumala tietää. Mr. Dick on nyt hänen nimensä täällä ja kaikkialla muualla — jos hän milloinkaan lähtisi muualle; jota hän ei tee. Pidä siis vaaria, lapseni, ettet sano häntä, miksikään muuksi, kuin Mr. Dick'iksi".

Minä lupasin totella ja menin ylikerrokseen sanaani saattamaan; ajatellen mennessäni, että, jos Mr. Dick oli kauan työskennellyt memorialinsa kanssa samalla innolla, kuin alas tullessani olin avonaisesta ovesta nähnyt hänen työskentelevän, edistyi hän ilmeisesti sangen hyvin. Minä tapasin hänet vielä sitä pitkällä kynällä kirjoittamasta, ja hänen päänsä oli melkein kiinni paperissa. Hän oli niin harras työssänsä, että minulla oli kylläksi aikaa katsella isoa paperileijaa nurkassa, huiskin haiskin makaavia käsikirjoitus-kimppuja, lukuisia kyniä ja ennen kaikkia sitä läkin paljoutta (jota hänellä näkyi olevan tusina-määrässä tuopin pulloissa), ennenkuin hän huomasi läsnä-oloni.

"Haa! Phoebus!" lausui Mr. Dick, laskien pois kynänsä. "Kuinka mailman käy! Minä kerron sinulle jotakin", lisäsi hän matalammalla äänellä, "minä en soisi, että sitä mainittaisiin, mutta mailma —" tässä hän viittasi minulle ja pani huulensa likelle korvaani — "mailma on hullu. Hullu, kuin Bedlam, poika!"

sanoi Mr. Dick, ottaen nuuskaa pyöreästä rasiasta pöydältä ja nauraen sydämellisesti.

Minä en uskaltanut lausua ajatustani tästä asiasta, vaan suoritin sanomani.

"Hyvä", arveli Mr. Dick vastaukseksi, "sano terveisiä hänelle, ja minä luulen — minä luulen, että olen keksinyt jotakin", sanoi Mr. Dick, lykäten kättänsä harmaitten hiustensa läpi ja luoden epäileväistä katsetta käsikirjoitukseensa. "Oletko käynyt koulua?"

"Olen, Sir", vastasin minä; "vähän aikaa".

"Muistatko päivää", kysyi Mr. Dick, totisesti katsellen minua ja tarttuen kynäänsä, pannaksensa sitä paperille, "jona kuningas Kaarlo Ensimmäinen mestattiin?"

Minä sanoin, että luulin sen tapahtuneen vuonna tuhatkuusisataa neljäkymmentä ja yhdeksän.

"Hyvä", vastasi Mr. Dick, raappien korvaansa kynällään ja katsellen minua epäileväisesti. "Niin kirjat sanovat; mutta minä en ymmärrä, kuinka se on mahdollista. Sillä, jos se olisi tapahtunut niin kauan aikaa takaperin, kuinka ihmiset hänen ympärillensä olisivat erehtyneet niin, että siirsivät muutamia huolia *hänen* päästänsä, kun se oli poikki leikattu, *minun* päähäni?"

Minä hämmästyin kovasti tästä kysymyksestä, mutta en voinut antaa mitään selitystä siinä kohden.

"Se on aivan kummallista", lausui Mr. Dick, tuskallisesti katsoen papereihinsa ja käsi taas hiuksissa, "etten koskaan saa asiaa oikein suoraksi; etten saa täyttä selkoa siitä. Mutta vähät siitä, vähät siitä!" sanoi hän iloisesti ja virkistyi, "aikaa on kylläksi. Terveisiä Miss Trotwood'ille ja sano, että työni edistyy sangen hyvin".

Minä olin lähtemäisilläni, kun hän johdatti huomiotani paperileijaan.

"Mitä sinä tuommoisesta leijasta arvelet?" kysyi hän. Minä vastasin, että se oli sangen kaunis. Minä luulen, että se oli varmaan seitsemää jalkaa korkea.

"Minä olen itse tehnyt sen. Me menemme laskemaan sitä, sinä ja minä", sanoi Mr. Dick. "Näetkö tätä?"

Hän näytti minulle, että se oli päällistetty hyvin tiheään ja tarkkaan laaditulla käsikirjoituksella, joka oli niin selvää, että, kun silmäilin rivejä, taas luulin parissa paikassa näkeväni jonkun viittauksen kuningas Kaarlo Ensimmäisen päähän.

"Tässä on kosolta nuoraa", arveli Mr. Dick, "ja kun se lentää korkealla, vie se tosi-asiat muassaan pitkän matkaa. Tällä tapaa minä levitän niitä. Minä en tiedä, mihin ne pudonnevat. Se riippuu asianhaaroista ja tuulesta ja niin edespäin; mutta minä jätän ne sattumuksen nojaan".

Hänen kasvonsa olivat niin lempeät ja miellyttävät, ja niissä oli jotakin niin arvoisaa, vaikka ne olivat verevät ja sydämelliset, etten ollut varma, laskiko hän hyvänsävyistä leikkiä minun kanssani. Sen vuoksi minä nauroin, ja hän nauroi, ja me erosimme kuin parhaat ystävät.

"Noh, lapseni", lausui tätini, kun taas tulin alikerrokseen. "Ja mitä kuului Mr. Dick'ille tänä aamuna?"

Minä ilmoitin hänelle, että hän lähetti terveisiä ja että hänen työnsä edistyi sangen hyvin.

"Mitä sinä pidät hänestä?" kysyi tätini.

Minulla oli joku himmeä tuuma, että minun tuli koettaa välttää tätä kysymystä sillä vastauksella, että pidin häntä varsin sievänä gentlemanina; mutta tädistäni ei käynyt niin helposti pääseminen, sillä hän pani alas ompeluksensa syliinsä ja sanoi, laskien kätensä ristiin sen päälle:

"Kas niin! Sisaresi, Betsey Trotwood, olisi kohta sanonut minulle, mitä hän jokaisesta piti. Ole niinkuin sisaresi, jos voit, ja puhu suusi puhtaaksi!"

"Onko hän — onko Mr. Dick — minä kysyn sen vuoksi, etten tiedä sitä, tati — onko hän vähäisen sekaisin päästään?" sopersin minä; sillä minä tunsin, että liikuin vaarallisella alalla.

"Ei hiukkaakaan", vastasi tätini.

"Vai ei!" lausuin minä hiljaisesti.

"Jos mailmassa löytyy mitään", sanoi tätini suurella lujuudella ja pontevuudella, "jota Mr. Dick ei ole, niin se on tämä".

Minulla ei ollut mitään parempaa tarjota, kuin toinen ujo "vai ei!"

"Häntä on nimitetty hulluksi", lausui tätini. "Minä tunnen itsekästä iloa, kun saan sanoa, että häntä on nimitetty hulluksi, sillä muutoin minä en olisi saanut edukseni nauttia hänen seuraansa ja neuvojansa näinä viimeisinä kymmenenä vuonna ja kauemminkin — totta puhuen siitä saakka, kuin sisaresi, Betsey Trotwood, petti toiveeni".

"Niinkö kauan?" sanoin minä.

"Ja uhkeata väkeä se olikin, joka rohkeni nimittää häntä hulluksi", jatkoi tätini. "Mr. Dick on kaukaista sukua minulle — yhtä kaikki kuinka; minun ei tarvitse ryhtyä siihen. Jollei minua olisi ollut, olisi hänen oma veljensä pannut hänet elin-ajaksi salpojen taa. Siinä kaikki".

Minä pelkään, että teeskentelin, mutta nähdessäni, että tätini oli niin harras tässä asiassa, koetin minäkin näyttää hartaalta.

"Ylpeä narri!" lausui tätini. "Sen tähden, että hänen veljensä oli vähän haaveksiva — vaikk'ei hän ole puoltakaan niin haaveksiva, kuin moni muu ihminen — ei hän tahtonut sallia, että toinen oleskeli hänen huoneessansa, vaan lähetti hänet pois johonkin yksityiseen holholaitokseen; vaikka heidän isä vainajansa, joka katsoi häntä melkein mielipuoleksi, oli jättänyt hänet veljen erityiseen huostaan. Ja viisas mies tuo isä lienee ollut, joka ajatteli niin! Hullu epäilemättä itse".

Taas, kun tätini näytti aivan varmalta, koetin minäkin näyttää aivan varmalta.

"Sen vuoksi minä astuin väliin!" jatkoi tätini, "ja tein hänelle tämmöisen tarjomuksen. Minä sanoin: 'veljenne on tervejärkinen — paljon terve-järkisempi, kuin te olette taikka ikinä tullette olemaan, sopii toivoa. Jättäkääት hänelle hänen vähäiset tulonsa ja antakaat hänen tulla minun luokseni asumaan. *Minä* en pelkää häntä. *Minä* en ole ylpeä, *minä* olen valmis hoitamaan häntä enkä kohtelee häntä pahasti, niinkuin muutamat ihmiset (ulkopuolella holholaitostakin) ovat tehneet'. Pitkän kinan perästä", lausui tätini, "sain minä hänet, ja hän on ollut täällä siitä asti. Hän on kaikkein ystävällisin ja säysein olento mailmassa; ja

mitä hänen neuvoihinsa tulee! — Mutta ei kukaan tiedä, mikä ymmärrys sillä miehellä on, paitsi minä".

Tätini silitti pukuansa ja pudisti päätänsä, ikäänkuin hän olisi tahtonut silittää uhkamielisyyttä koko mailman suhteen ulos edellisestä ja pudistaa sitä ulos jälkimäisestä.

"Hänellä oli sisar, jota hän suuresti rakasti", lausui tätini, "hyvä ihminen ja sangen hellä hänelle. Mutta tämä teki, mitä he kaikki tekevät — meni miehelle. Ja mies teki, mitä he kaikki tekevät — saatti hänet onnettomaksi. Tämä vaikutti niin Mr. Dick'in mieleen (se ei ainakaan todista hulluutta, toivon minä), että se ynnä pelko veljen suhteen ja tieto hänen kovuudestaan tuotti hänelle kuumetaudin. Tämä tapahtui, ennenkuin hän tuli minun luokseni, mutta muisto siitä vaivaa häntä vielä nytkin. Puhuiko hän sinulle mitään kuningas Kaarlo Ensimmäisestä, lapseni?"

"Puhui, tati".

"Voi!" sanoi tätini, hivuttaen nenäänsä, niinkuin hän olisi ollut vähän suuttunut. "Tämä on se kuvannollinen tapa, jolla hän ilmoittaa ajatuksiansa. Hän sovittaa tietysti tautinsa yhteen suuren häiriön ja mullistuksen kanssa, ja tämä on se kuva elikkä vertaus eli miksi sitä nimittäisi, jota hän käyttää. Ja miks'ei hän käyttäisi sitä, jos hän katsoo sitä soveliaaksi!"

Minä sanoin: "niin, miks'ei, tati".

"Se ei ole mitään asiamiehen puhetapaa", arveli tätini, "eikä mailman tapaa. Minä tiedän sen; ja tämä on syy, jonka vuoksi tahdon, ettei hänen memorialissaan ilmesty sanaakaan siitä".

"Omasta elämästänsäkö hän memorialia kirjoittaa, tati?"

"Niin, lapseni", vastasi tätini, hivuttaen nenäänsä taas. "Hän laatii anomuskirjaa omia asioitansa varten lord kanslerille taikka lord sille ja sille taikka jollekin muulle — lyhyeltä yhdelle niistä miehistä, jotka ovat palkatut anomuskirjoja vastaan-ottamaan. Luultavasti se menee täältä näinä päivinä. Hän ei ole vielä voinut panna kokoon sitä, tuota puhetapaa itsestänsä käyttämättä; mutta se ei tee mitään; se pitää häntä työssä".

Minä sain jälestäpäin tietää, että Mr. Dick oli enemmän, kuin kymmenen vuotta, koettanut pitää kuningas Kaarlo Ensimmäistä poissa tästä memorialista, mutta alinomaa oli tämä pujahtanut siihen, ja oli siinä nyt.

"Minä sanon vielä", jatkoi tätini, "ei kukaan tiedä, mikä ymmärrys tällä miehellä on, paitsi minä; ja hän on kaikkein säysein ja ystävällisin olento mailmassa, Jos häntä välisti huvittaa laskea paperileijaa, entä sitten? Olipa Franklin'inkin tapa laskea paperileijaa. Hän oli qvakeri taikka jotakin semmoista, jollen erehdy. Ja qvakeri, joka laskee paperileijaa, on paljon naurettavampi otus, kuin kukaan muu".

Jos olisin voinut luulla, että tätini oli kertonut nämät yksityis-seikat erittäin minua varten ja niinkuin joksikin luottamuksen osoitukseksi minulle, olisin tuntenut itseni suuresti kunnioitetuksi ja ennustanut suosiota semmoisesta todistuksesta hänen hyvästä ajatuksestaan. Mutta minä saatin tuskin olla huomaamatta, että hän oli ryhtynyt niihin etupäässä sentähden, että kysymys oli syntynyt hänen omassa mielessään, ja varsin vähän minun vuokseni, vaikka hän oli kääntynyt minun puoleeni, kun ei ketään muuta ollut läsnä.

Samalla kertaa minun täytyy tunnustaa, että se jalo tapa, jolla tätini puollusti viatonta Mr. Dick raukkaa, ei

ainoastaan synnyttänyt nuorella rinnassani jonkunlaista itsekästä toivoa oman elämäni suhteen, vaan mielistytti minua häneen aivan ulkopuolella omaa etuani. Minä luulen, että rupesin ymmärtämään, että tädissäni, vaikka hän oli monin tavoin liiallinen ja kummallinen, kuitenkin oli jotakin kunnioitettavaa ja luotettavaa. Vaikka hän oli juuri yhtä kiivas tänään, kuin päivää ennen, ja töyttäsi sisään ja ulos aasien tähden juuri yhtä usein sekä kauheasti tulistui joka kerta kuin joku nuori mies ohitse mennessään heitti silmänsä johonkin akkunaan Janet'iin — tämä oli mitä suurimpia rikoksia saatti tehdä tätini arvoa vastaan — näytti hän herättävän minussa enemmän kunnioitusta, vaikka kohta pelkoni ei vähentynyt.

Se tuska, jossa olin koko sen ajan, joka välttämättömästi meni, ennenkuin mitään vastausta ennätti tulla siihen kirjeeseen, jonka tätini oli kirjoittanut Mr. Murdstone'lle, oli hirveä; mutta minä koetin tukeuttaa sitä ja hiljaisella käytöksellä suostuttaa puoleeni sekä tätiäni että Mr. Dick'iä. Jälkimäinen ja minä olisimme menneet laskemaan isoa paperi-leijaa, mutta minulla ei ollut mitään muita vaatteita, kuin se yksinkertainen puku, jolla minua oli koristettu ensimmäisenä päivänä ja joka pakoitti minut olemaan kotona paitsi tunnin verran, jolloin tätini hämärän tultua terveyteni tähden käyttäytti minua edestakaisin ulkona kalliolla, ennenkuin panimme maata. Vihdoin tuli Mr. Murdstone'n vastaus ja tätini ilmoitti minulle sanomattomaksi kauhukseni, että tämä aikoi itse seuraavana päivänä tulla tätini kanssa puhumaan. Seuraavana päivänä minä istuin yhä käärittynä kummalliseen asuuni ja luin hetkiä kiihtyneenä ja kuumana siitä alenevasta toivosta ja nousevasta pelosta, joka taisteli sydämessäni. Minä odotin säpsähtäväni niitten synkkien kasvojen näkyä, joitten tulemattomuus joka silmänräpäys säpsäytti minua.

Tätini oli vähän enemmän käskäväinen ja vakava, kuin tavallisesti, mutta minä en huomannut mitään muuta merkkiä siitä, että hän valmisti itseänsä vastaan-ottamaan sitä käviää, jota minä niin julmasti pelkäsin. Hän istui työnsä ääressä akkunan luona ja minä istuin hyvän aikaa puolipäivän jälkeen hänen vieressään, ajatellen sekaisin kaikkia mahdollisia ja mahdottomia seurauksia Mr. Murdstone'n käynnistä. Päivällis-ateriaamme oli paljon viivytetty, mutta aika kävi niin myöhäiseksi, että tätini jo oli käskenyt kattaa pöydän, kun hän yht'äkkiä huusi "aaseja", ja minä hirmukseni ja hämmästykseni näin Miss Murdstone'n nais-satulassa kylmäkiskoisesti ratsastavan pyhän, viheriän nurmen poikki ja pysähtyvän rakennuksen ulkopuolelle, ympärilleen katsellen.

"Menkää tiehenne!" huusi tätini, pudistaen päätänsä ja heristäen nyrkkiänsä akkunasta. "Teillä ei ole mitään tekemistä siellä. Kuinka uskallatte häiritä toisen aluetta? Menkää tiehenne! Voi teitä, hävytön olento!"

Tätini vimmastui niin siitä kylmäkiskoisuudesta, jolla Miss Murdstone katsoi ympärillensä, että minä todella luulen, että hän oli kokonaan kangistunut eikä kyennyt sinä hetkenä syöksähtämään ulos tapansa mukaan. Minä käytin tilaisuutta ilmoittaakseni hänelle, kuka se oli; ja että se gentlemani, joka nyt lähestyi pahantekiää (sillä tie ylöspäin oli sangen jyrkkä, ja gentlemani oli jäänyt vähän jälille), oli Mr. Murdstone itse.

"Minä en huoli siitä, kuka se on!" huudahti tätini, yhä pudistaen päätänsä ja kaari-akkunassa liehuen semmoisella tavalla, joka ei suinkaan toivottanut ketään tervetulleeksi. "Minä en salli, että aluettani häiritään. Minä en kärsi siitä. Menkää tiehenne! Janet, käännä se! Taluta se pois!" ja tätini takaa näin minä jonkunlaisen vilkkaan sotakuvan, jossa aasi seisoj ja vastusti kaikkia, kaikki neljä säärtä harillansa eri taholla, samalla kuin Janet yritti kääntämään sitä suitsista, Mr. Murdstone koetti johdattaa sitä eteenpäin, Miss Murdstone löi Janet'ia parasollillansa ja parvi poikia, jotka olivat tulleet kahakkaa katsomaan, luhkasivat voimansa tiestä. Mutta tätini, joka yht'äkkiä tuns heidän joukostaan sen nuoren pahantekiän, joka oli aasin vartia ja hänen häijyimpiä loukkaajiansa, vaikka tuskin toisella kymmenellä, hyökkäsi ulos

tappelukentälle, iski kiinni häneen, vangitsi hänet, laahasi hänet, takki pään ylitse ja kantapäillä pistäen vastaan, puutarhaan ja piti häntä hallussansa siellä, huutaen Janet'ia tuomaan poliseja ja tuomareita, että poika paikalla pantaisiin kiinni, tutkittaisiin ja rangaistaisiin. Tätä välikohtausta ei kuitenkaan kestänyt kauan, sillä tuo nuori veitikka, joka tiesi senkin seitsemän temppua, joista tädilläni ei ollut mitään käsitystä, pujahti pian hoilaten pois, jättäen muutamia syviä jälkiä kenkiensä nauloista kukkaslavoihin ja ottaen aasinsa voitonriemulla mukaansa.

Miss Murdstone oli taistelun loppupuolella astunut maahan ja odotti nyt veljensä kanssa alipuolella portaita, että tätini saisi aikaa ottaa vastaan heitä. Tätini, jonka vaatteet olivat vähän rystistyneet ottelussa, meni hyvin arvokkaasti heidän ohitsensa sisään eikä huolinut yhtään heidän läsnä-olostaan, ennenkuin Janet oli ilmoittanut heidät.

"Menenkö minä ulos, täti?" kysyin minä vapisten.

"Ei, Sir", vastasi tätini. "Ei ensinkään!" Näin sanoen hän työnsi minut nurkkaan likelle itseään ja sulki minut siihen tuolilla, niinkuin se olisi ollut vankihuone tai lakituvan aidake. Tässä asemassa minä pysyin koko yhtymyksen aikana ja tästä nyt näin Mr. ja Miss Murdstone'n astuvan huoneeseen.

"Ohoh!" lausui tätini, "minä en ensiksi huomannut, ketä minun oli huvi nuhdella. Mutta minä en salli kenenkään ratsastaa tuon nurmen ylitse. Minä en tee mitään eroitusta. Minä en salli kenenkään tehdä sitä".

"Teidän määräyksenne on jokseenkin hankala vieraille", arveli Miss Murdstone.

"Vai niin!" sanoi tätini.

Mr. Murdstone näytti pelkäävän, että sota uudestaan syttyisi, ja sanoi keskeyttäen:

"Miss Trotwood!"

"Pyydän anteeksi", muistutti tätini tuikealla katseella. "Tekö se Mr. Murdstone olette, joka nai veljenpoika vainajani Blunderstone'n Rookery'n David Copperfieldin lesken? Vaikka miksi Rookery, sitä *minä* en tiedä!"

"Minä se olen", vastasi Mr. Murdstone.

"Suokaat anteeksi, Sir, jos sanon", arveli tätini, "että, minun luullakseni, olisi ollut paljon parempi ja onnellisempi, jos olisitte jättäneet lapsi paran rauhaan".

"Siihen, mitä Miss Trotwood on muistuttanut, suostun sillä tapaa", lausui Miss Murdstone, kohottaen päätänsä, "että luulen kaivatun Claramme kaikissa tärkeissä asioissa olleen pelkän lapsen".

"Se lohduttakoon teitä ja minua, Ma'am", sanoi tätini, "ettei kenenkään sovi sanoa samaa meistä, jotka jo olemme ehtineet jotenkin kauas elämässämme ja joita nähtävästi ei tehdä onnettomiksi itsen-omaisten sulojemme tähden".

"Epäilemättä!" vastasi Miss Murdstone, vaikk'ei, siltä minusta näytti, juuri mielellään ja altiisti myöntyen. "Ja olisi varmaan ollut, niinkuin sanotte, parempi ja onnellisempi veljelleni, jollei hän olisi koskaan

mennyt semmoisiin naimisiin. Minulla on aina ollut se ajatus".

"Sitä minä en epäile", lausui tätini. "Janet", soittaen kelloa, "sano terveisiä Mr. Dick'ille ja käske hänen tulla alas".

Siksi kuin tämä tuli, istui tätini aivan suorana ja kankeana, tuijottaen seinään. Kun Mr. Dick oli tullut sisään, toimitti tätini esittelyn seremonian.

"Mr. Dick. Vanha ja likeinen ystävä. Jonka päätökseen", sanoi tätini pontevasti, niinkuin kehoitukseksi Mr. Dick'ille, joka pureskeli etusormeansa ja näytti jotenkin heikkomieliseltä, "minä luotan".

Mr. Dick otti tämän viittauksen johdosta sormensa suustaan ja seisoి keskellä joukkoa totisena ja tarkkana katsannoltaan. Tätini nyykäytti päätänsä Mr. Murdstone'lle, joka jatkoi:

"Miss Trotwood, kun vastaan-otin kirjeenne, arvelin, että tekisin enemmän oikeutta itselleni ja ehkä osoittaisin suurempaa kunnioitusta teille —"

"Kiitoksia", sanoi tätini, yhä silmäillen häntä tuikeasti. "Teidän ei tarvitse ajatella minua".

"Jos vastaisin suullisesti, olisi matka kuinka haitallinen tahansa minulle", pitkitti Mr. Murdstone, "ennemmin kuin kirjallisesti. Tämä onneton poika, joka on karannut pois ystäviensä luota ja työstänsä —"

"Ja jonka ulkonainen olento", katkaisi hänen sisarensa, johdattaen kaikkien huomiota minuun eriskummaisessa puvussani, "on oikea pahennus ja häväistys".

"Jane Murdstone", lausui hänen veljensä, "tee hyvin äläkä keskeytä minua. Tämä onneton poika, Miss Trotwood, on kodissansa aikaan-saanut paljon murhetta ja mielipahaa sekä kalliin vaimo vainajani elin-aikana että jälestäpäin. Hänessä asuu synkkä, kapinallinen henki; hänellä on raju luonto ja vastahakoinen, taipumaton mielenlaatu. Sekä sisareni että minä olemme koettaneet oikaista hänen vikojansa, mutta turhaan. Ja minä, me molemmat — minä en salaa mitään sisareltani — olemme katsoneet oikeaksi, että te saatte tämän vakavan ja tyvenen vakuutuksen meidän suustamme".

"Tuskin lienee tarpeellista, että minä vahvistan mitään, jota veljeni on lausunut", arveli Miss Murdstone; "mutta minä pyydän saadakseni muistuttaa, että kaikista pojista koko mailmassa tämä, luullakseni, on pahin".

"Ankarasti puhuttu!" sanoi tätini lyhyesti.

"Mutta ei ollenkaan liian ankarasti teko-asioihin katsoen", vastasi Miss Murdstone.

"Vai ei!" lausui tätini. "No niin, Sir?"

"Minulla on omat ajatukseni", jatkoi Mr. Murdstone, jonka kasvot kävivät yhä kolkommaksi, mitä enemmän hän ja tätini katselivat toisiaan, jota he tekivät aivan likeltä, "mitä siihen tapaan tulee, jolla häntä parhaiten kasvatetaan. Ne perustuvat osittain tietooni hänen luonnostaan ja osittain tietooni omista varoistani. Minun tulee vastata niistä itselleni, minä noudatan niitä enkä puhu sen koommin niistä. Siinä on kyllin, että panen tämän pojan kunnialliseen työhön erään ystäväni silmien alle; ettei tämä miellytä häntä; että hän karkaa pois siitä; muuttuu tavalliseksi maankulkiaksi; ja tulee ryysyissään tänne vedotakseen

teihin, Miss Trotwood. Minä tahdon rehellisesti selittää teille, mitä varmaan seuraa — sitä myöden, kuin minä tiedän — jos hän saa teiltä kehoitusta tässä vetoomisessa".

"Mutta tuosta kunniallisesta työstä ensiksi", arveli tätini. "Jos hän olisi ollut oma poikanne, olisitte kai aivan samalla tavalla panneet hänet siihen, arvaan minä?"

"Jos hän olisi ollut veljeni oma poika", säisti Miss Murdstone, "olisi hänen luontonsa, sen minä takaan, ollut kokonaan toisenlainen".

"Taikka jos tuo lapsi raukka, hänen äitinsä, olisi ollut elossa, olisiko hän silloinkin joutunut tähän kunnialliseen työhön, vai kuinka?" kysyi tätini.

"Minä luulen", sanoi Mr. Murdstone, päätänsä kallistaen, "ettei Clara olisi vastustanut mitään, joka minun ja sisareni, Jane Murdstone'n, mielestä, oli hyvä".

Miss Murdstone vahvisti tätä kuultavalla murinalla.

"Hm!" lausui tätini. "Lapsi parka!"

Mr. Dick, joka koko ajan oli kalistellut rahojansa, kalisteli niitä nyt niin lujaan, että tätini katsoi tarpeelliseksi pidättää häntä silmänluonnillaan, ennenkuin hän sanoi:

"Lapsi paran elatuskorko kuoli hänen kanssaan?"

"Kuoli hänen kanssaan", vastasi Mr. Murdstone.

"Eikö löytynyt mitään määräystä, että tuo vähäinen omaisuus — huone ja puutarha — Mikä-sen-nimi-olikaan Rookery ilman mitään peltovareksia — joutuisi hänen pojallensa?"

"Hänen ensimmäinen puolisonsa oli jättänyt sen hänelle ilman ehtoja", alkoi Mr. Murdstone, kun tätini suurimmalla kiivaudella ja maltittomuudella keskeytti häntä.

"Hyvä Jumala, sitä teidän ei tarvitse kertoa minulle. Jättänyt sen hänelle ilman ehtoja! Tekisi juuri mieli nähdä David Copperfield'in ajattelevan jonkunlaista ehtoa, vaikka se olisi pistänyt häntä silmään! Tietysti se jätettiin hänelle ilman ehtoja. Mutta kun hän uudestaan meni naimisiin — lyhyeltä ja suoraan puhuen", lausui tätini "teki sen onnettoman työn ja rupesi teidän vaimoksenne — eikö kukaan silloin puhunut sanaakaan pojan puolesta?"

"Vaimo vainajani rakasti toista miestänsä, Madam", sanoi Mr. Murdstone, "ja luotti täydellisesti häneen".

"Vaimo vainajanne, Sir, oli aivan epäkäytöllinen, aivan onneton, aivan kova-osainen lapsi", vastasi tätini, pudistaen päätänsä hänelle. "Sitä *hän* juuri oli. Ja nyt, mitä teillä on lisäksi sanottavaa?"

"Ei muuta kuin tämä, Miss Trotwood", vastasi hän. "Minä olen täällä ottamassa David'ia takaisin — ottamassa häntä takaisin ehdottomasti, että saan määrätä hänestä, niinkuin katson soveliaaksi, ja menetellä hänen suhteensa, niinkuin katson oikeaksi. Minä en ole täällä tekemässä mitään lupausta taikka antamassa mitään vakuutta kenellekään. Te ehkä aiotte, Miss Trotwood, kehoittaa häntä sen vuoksi, että hän on lähtenyt karkuun teidän luoksenne ja laatinut valituksiaan teille. Teidän käytöksenne, joka, minun täytyy sanoa se, ei näytä olevan aiottu asiaa sovittamaan, saattaa minut ajattelemaan sitä mahdolliseksi. Mutta

minun tulee varoittaa teitä, että, jos nyt autatte häntä, autatte häntä ijäksi, että, jos nyt astutte hänen ja minun väliimme, astutte, Miss Trotwood, välttämättömästi ainaiseksi meidän väliimme. Minä en osaa laskea leikkiä enkä salli, että minun kanssani leikkiä lasketaan. Minä olen täällä ensimmäisen ja viimeisen kerran ottamassa häntä pois. Onko hän valmis lähtemään? Jollei hän ole — ja te sanotte minulle, että hän jostakin syystä ei ole: se tekee minun yhtä mistä — ovat minun oveni tästälähin suljetut häneltä ja teidän, minä pidän sitä varmana, ovat avoimet hänelle".

Tätä puhetta oli tätini kuunnellut suurimmalla tarkkuudella, istuen aivan suorana, kädet ristissä toisella polvella ja tuimasti puhujaa katsellen. Kun Mr. Murdstone oli päättänyt, käänsi tätini silmänsä niin, että hänen sopi nähdä Miss Murdstone'a, muulla lailla asemaansa muuttamatta, ja lausui:

"Entä te, Ma'am, onko *teillä* mitään muistuttamista?"

"Kaikki, Miss Trotwood", vastasi Miss Murdstone, "mitä minä voisin sanoa, on veljeni sanonut niin hyvin, ja kaikki, mitä minä tiedän todeksi, on hän niin selvästi tuonut esiin, ettei minulla ole mitään lisättävää, paitsi kiitoksia teidän kohteliaisuudestanne — teidän erinomaisen suuresta kohteliaisuudestanne, tosiaan", lausui Miss Murdstone semmoisella ivalla, joka ei enemmän koskenut tätiini, kuin se olisi hämmentänyt sitä kanunaa, jonka vieressä minä olin maannut Chatham'issa.

"Ja mitä poika sanoo?" arveli tätini. "Oletko valmis lähtemään, David?"

Minä vastasin: "en", ja pyysin, ettei hän panisi minua menemään. Minä sanoin, ettei Mr. eikä Miss Murdstone koskaan ollut rakastanut minua eikä ikinä ollut hyvä minulle; että he olivat tehneet äitini, joka aina hellästi rakasti minua, onnettomaksi minun tähteni, ja että minä tiesin sen hyvin, ja että Peggotty tiesi sen. Minä sanoin, että olin ollut kurjempi, kuin luulin kenenkään uskovan, joka vaan tiesi, kuinka nuori minä olin. Ja minä anoin ja rukoilin tätiäni — minä unhotan nyt millä sanoilla, mutta minä muistan, että ne silloin sangen paljon liikuttivat minua — rupeamaan ystäväkseni ja suojeliakseni isäni tähden.

"Mr. Dick", sanoi tätini, "mitä minä teen tämän lapsen?"

Mr. Dick mietti, epäili, kirkastui ja vastasi: "annatte heti ottaa mittaa hänestä uuteen pukuun".

"Mr. Dick", lausui tätini voitonriemulla, "antakaat minulle kätenne, sillä teidän terve järkenne on verrattoman kallis". Pudistettuaan sitä suurella sydämellisyydellä, veti hän minut luoksensa ja sanoi Mr. Murdstone'lle:

"Teidän sopii mennä, kun mielenne tekee; minä aion koettaa poikaa. Jos hän on semmoinen, joksi te sanotte häntä, voin minä ainakin tehdä yhtä paljon hänen hyväkseen, kuin te olette tehneet. Mutta minä en usko sanaakaan siitä".

"Miss Trotwood", vastasi Mr. Murdstone, kohauttaen olkapäitänsä, kun hän nousi, "jos olisitte mies —"

"Pah! loruja!" arveli tätini. "Älkää puhuko semmoisia minulle!"

"Kuinka erittäin kohteliasta!" huudahti Miss Murdstone, nousten.

"Masentavan kohteliasta, todella!"

"Luuletteko, etten minä tiedä", sanoi tätini, joka ei ensinkään pitänyt lukua sisaresta, vaan yhä puhutteli veljeä ja pudisti päätänsä hänelle kuvaamattomalla katsannolla, "mitä elämää te olette antaneet tuon

onnettoman, petetyn lapsi paran elää? Luuletteko, etten minä tiedä; mikä surun päivä se oli tuolle lempeälle pikku olennolle, kun *te* ensin ilmaannuitte hänen edessään — liehitellen ja ailakoiden, takaan minä, niinkuin ette olisi hennoneet sanoa kovaa sanaa hanhellekaan!"

"Minä en ole päivinäni kuullut mitään niin hienoa!" lausui Miss Murdstone.

"Luuletteko, etten voi ymmärtää teitä yhtä hyvin, kuin jos olisin nähnyt teidät", jatkoi tätini, "nyt kun näen ja kuulen teitä — joka, minä sanon sen suoraan teille, ei suinkaan huvita minua? Niin, siunatkoon meitä! kukapa niin sileä ja simainen, kuin Mr. Murdstone ensiksi! Vähä-järkinen, viaton raukka ei ollut koskaan nähnyt semmoista miestä. Mr. Murdstone oli pelkkää suloutta. Hän jumaloitsi tulevaa vaimoansa. Hän hyväili hänen poikaansa — hellästi hyväili häntä! Hänestä tulisi toinen isä tälle, ja he eläisivät kaikki yhdessä, niinkuin ruusutarhassa, vai kuinka? Hyi! menkää tiehenne, menkää!" sanoi tätini.

"Mokomaa minä en ole eläissäni kuullut!" huudahti Miss Murdstone.

"Ja kun olitte voittaneet tuon pikku houkkion", lausui tätini — "suokoon Jumala minulle anteeksi, että nimitän häntä siksi, kun hän on mennyt sinne, johon *te* ette aivan äkkiä pääse — täytyi teidän, niinkuin ette jo ennen olisi tehneet kylläksi vääryyttä hänelle ja hänen omaisillensa, ruveta kasvattamaan häntä, eikö niin? ruveta kesyttämään häntä, niinkuin häkkiin suljettua lintua, ja hivuttamaan hänen petettyä elämäänsä loppuun sillä, että opetitte häntä laulamaan *teidän* nuottianne?"

"Hän on joko hullu tai humalassa", sanoi Miss Murdstone, joka oli oikein tuskissaan, kun hän ei voinut ohjata tätini puheitten virtaa itseänsä kohden; "ja minun luuloni on, että hän on humalassa".

Miss Betsey ei pitänyt mitään väliä tällä keskeyttämisellä, vaan jatkoi ja puhutteli Mr. Murdstone'a, niinkuin ei kukaan olisi häntä keskeyttänyt.

"Mr. Murdstone", hän lausui, pudistaen sormeansa hänelle, "te olitte tyranni yksinkertaiselle lapselle ja te särjitte hänen sydämensä. Hän oli hellä lapsi — minä tiedän sen; minä tiesin sen vuosia ennen, kuin *te* kertaakaan näitte häntä — ja hänen heikkoutensa jalointa puolta te haavoititte niin, että hän kuoli. Tässä on totuus teidän lohdutukseksenne, olipa se teille mieluista taikka ei. Ja te ja teidän kätyrinne, pitäkää sitä hyvänäanne".

"Sallikaat minun kysyä, Miss Trotwood", katkaisi Miss Murdstone, "ketä te tuommoisilla, minua oudostuttavilla sanoilla suvaitsette nimittää veljeni kätyreiksi?"

Yhä vielä kuurona, kuin kivi, tälle äänelle ja sitä tuoksensakaan panematta jatkoi Miss Betsey puhettansa.

"Se oli selvä kyllä, niinkuin olen sanonut teille, monta vuotta, ennenkuin *te* näitte hänet — ja miksi te Jumalan merkillisen sallimuksen johdosta milloinkaan saitte nähdä häntä, on enemmän, kuin ihmisjärki voi käsittää — se oli selvä kyllä, että tuo lempeä pikku olento parka ennemmin tai myöhemmin menisi naimisiin jonkun kanssa; mutta minä toivoin, ettei kävisi niin pahasti, kuin kävi. Tämä oli siihen aikaan, Mr. Murdstone, kuin hän synnytti tämän pojan tässä", lausui tätini; "tämän poika paran, jolla te välisti vaivasitte häntä. Se on ikävä muisto, ja sen vuoksi teidän nyt on vastollista nähdä häntä. Niin, niin! teidän oi tarvitse potkia siinä!" lisäsi tätini, "minä tiedän muutoinkin, että se on totta".

Mr. Murdstone oli koko tämän ajan seisonut oven suussa ja katsellut tätiäni, hymy huulilla, vaikka hänen

mustat kulmakarvansa ankarasti vetäytyivät kokoon. Minä huomasin nyt, että, vaikka hymy yhä pysyi hänen huulillaan, hänen kasvonsa yht'äkkiä muuttuivat, ja hän näytti hengittävän, niinkuin hän olisi juossut.

"Hyvästi, Sir!" lausui tätini, "hyvästi! Hyvästi tekin, Ma'am", sanoi tätini, äkisti kääntyen hänen sisarensa puoleen. "Menkäätpä vielä kerta aasillanne ratsastamaan *minun* viheriän nurmeni poikki ja niin totta kuin teidän on pää olkapäillänne, minä lyön hattunne pois ja tallaan sitä jaloillani!"

Siihen vaadittaisiin maalaria eikä suinkaan mitään tavallista maalaria, jos tahtoisi kuvata tätini kasvoja, kun hän lausui nämät kovin odottamattomat sanat, ja myöskin Miss Murdstone'n kasvoja, kun hän kuuli ne. Mutta puhe oli sekä ääneltään että aineeltaan niin tulista, että Miss Murdstone sanaakaan vastaamatta varovaisesti pisti käsivartensa veljensä kainaloon ja astui ylpeästi ulos huoneesta, mutta tätini jäi akkunaan katselemaan heitä, valmiina, minä en epäile sitä, heti panemaan uhkaustansa toimeen, jos aasi jälleen ilmestyisi.

Kosk'ei kuitenkaan mitään rikoksen yritystä tehty, lientyivät hänen kasvonsa vähitellen ja kävivät niin miellyttäviksi, että minä rohkenin suudella ja kiittää häntä; jota tein sydämeni pohjasta ja molemmat käsivarret hänen kaulassaan. Sitten minä löin kättä Mr. Dick'in kanssa, joka pudisti minun kättäni useita kertoja ja tervehti tätä keskustelujen onnellista loppua alinomaisilla naurun hekotuksilla.

"Te saatte pitää itseänne yhdessä minun kanssani tämän lapsen holhojana, Mr. Dick", lausui tätini.

"Minua ilahuttaa", sanoi Mr. Dick, "ruveta David'in pojan holhojaksi".

"Varsin hyvä", vastasi tätini, "*se on* päätetty asia. Minä olen, tiedätekö Mr. Dick, ajatellut, että nimittäisin häntä Trotwood'iksi".

"Tietysti, tietysti. Nimittäisitte häntä Trotwood'iksi, tietysti" arveli Mr. Dick. "Davidinpoika Trotwood'iksi".

"Trotwood Copperfield'iksi, tarkoitatte", vastasi tätini.

"Niin aina. Niin. Trotwood Copperfield'iksi", lausui Mr. Dick vähän häpeissänsä.

Tätini mieltyi niin tähän ajatukseen, että muutamat valmiit vaatteet, jotka ostettiin minulle sinä iltana, merkittiin hänen omalla käsi-alallaan ja lähtemättömällä merkkiläkillä "Trotwood Copperfield", ennenkuin sain ottaa niitä päälleni; ja päätettiin, että kaikki muut vaatteet, jotka tehtäisiin minulle (täydellinen vaatekerta tilattiin sinä iltana), merkittäisiin samalla tavalla.

Näin minä aloitin uutta elämääni uudella nimellä, samalla kuin kaikki minun ympärilläni oli uutta. Nyt kun tuo epätiedon tila oli ohitse, olin monta päivää niinkuin unissa. Minä en koskaan ajatellut, että minulla tädissäni ja Mr. Dick'issä oli kummallinen holhoja-pari. Ajatukseni eivät koskaan olleet varmat, mitä minuun itseen koski. Molemmat selvimät asiat mielessäni olivat, että vanha Blunderstone'n elämäni oli taantunut kauas minusta — se näytti nyt siirtyneen äärettömän etäisyyden sumuun; ja että jonkunlainen verho ijäksi peitti elämäni Murdstone ja Grinby'n luona. Ei kukaan ole sittemmin nostanut tätä verhoa. Tässä kertomuksessakin olen vaan vastahakoisella kädellä vetänyt sitä hetkeksi ylös, mutta ilolla päästänyt sen taas alas. Tuon elämän muisto täyttää sieluni semmoisella tuskalla ja vaivalla ja on niin toivoa vailla, ettei minulla ole koskaan ollut rohkeutta edes tutkia, kuinka kauan olin tuomittu sitä elämään. Kestikö sitä yhden vuoden vai enemmän, vai vähemmän, sitä en tiedä. Minä tiedän vaan, että se

kerta oli olemassa ja sitten loppui; ja että olen kertonut siitä, ja siihen nyt jätän sen.

VIIDESTOISTA LUKU.

Minä alan uudestaan.

Mr. Dick'istä ja minusta tuli pian erittäin hyvät ystävät, ja sangen usein, kun hänen päivätyönsä oli tehty, menimme yhdessä laskemaan isoa paperileijaa. Joka päivä istui hän kauan aikaa memorialinsa ääressä, joka ei koskaan vähintäkään edistynyt, vaikka hän olisi kuinka ahkerasti puuhannut, sillä kuningas Kaarlo Ensimmäinen pujahti aina, ennemmin tai myöhemmin, siihen, ja silloin se heitettiin syrjälle ja uutta aloitettiin. Se kärsivällisyys ja toivo, jolla hän kesti tuota alinomaista huonoa onnea, se lempeä käsitys, joka hänellä oli, ettei kaikki ollut oikealla kannalla, mitä Kaarlo Ensimmäiseen koski, ne heikot ponnistukset, joilla hän koetti torjua tätä, ja se varmuus, jolla tämä sentään aina pääsi sisään ja pilasi koko memorialin, vaikuttivat syvästi minuun. Mitä Mr. Dick luuli memorialistansa syntyvän, jos se tulisi valmiiksi; mihin hän luuli sen menevän taikka mitä hän luuli sen vaikuttavan, sitä hän ei, minun arvatakseni, tietänyt enemmän, kuin kukaan muukaan. Eikä se ollut ensinkään tarpeellista, että hän vaivasi itseänsä semmoisilla kysymyksillä, sillä, jos mikään oli varmaa auringon alla, oli se varmaa, ettei memoriali koskaan valmistuisi.

Oli oikein liikuttavaa nähdä häntä, ajattelin usein, paperileijoineen, kun tämä oli korkealla ilmassa. Mitä hän oli kertonut minulle huoneessaan, että hän luuli sen levittävän niitä ilmoituksia, jotka olivat liitetyt siihen ja jotka eivät olleet mitään muuta kuin vanhoja lehtiä kesken-eräisistä memorialeista, lienee välisti ollut pelkkää mielijohdetta hänessä; mutta ei, kun hän oli ulkona ja katsoi ylös ilmaan paperileijan puoleen ja tunsi, kuinka se nytki ja tempoi hänen kättänsä. Hän ei koskaan näyttänyt niin onnelliselta ja levolliselta, kuin silloin. Kun iltaisin istuin hänen vieressään viheriällä mäenrinteellä ja näin hänen katselevan paperileijaa, joka oli korkealla tyvenessä ilmassa, oli minun tapa ajatella, että se kohotti hänen hämmentynyttä sieluansa ja kantoi sitä (semmoinen oli minun lapsimainen ajatukseni) ylös säkeisin. Kun hän lappoi sisään nuoraa, ja paperileija yhä aleni tuosta ihanasta valosta, siksi kuin se liehahti maahan ja makasi siinä, niinkuin hengetön olento, näytti hän vähitellen heräävän ikäänkuin unesta; ja minä muistan nähneeni hänen ottavan sitä ylös ja katsovan ympärillensä aivan hämmentyneenä, niinkuin he olisivat molemmat tulleet yhdessä alas, niin että minä säälin häntä kaikesta sydäimestäni.

Sillä aikaa kuin yhä enemmän pääsin Mr. Dick'in ystävyYTEEN ja tuttavuuteen, ei toiselta puolen myöskään hänen lujan ystävänsä, tätini, suosio minua kohtaan vähentynyt. Hän kävi niin lempeäksi minulle, että hän muutamien viikkojen perästä lyhensi ottonimeni Trotwood'in Trot'iksi; vieläpä kehoitti minua toivomaan, että, jos jatkoin, niinkuin olin alkanut, minä ehkä saisin saman sijan hänen rakkaudessaan, kuin sisareni, Betsey Trotwood.

"Trot", sanoi tätini eräänä iltana, kun lautapeli oli vanhan tavan mukaan asetettu hänen ja Mr. Dick'in eteen, "me emme saa unhottaa sinun kasvatustasi".

Tämä oli ainoa asia, joka oli huolettanut minua, ja minä kävin sydäimestäni iloiseksi, kun hän rupesi

puhumaan siitä.

"Tahtoisitko lähteä Canterbury'yn kouluun?" kysyi tätini.

Minä vastasin, että mielelläni lähtisin, koska se oli niin likellä häntä.

"Hyvä", lausui tätini. "Haluttaisiko sinua lähteä huomenna?"

Koska jo olin tottunut siihen nopeuteen, jolla tätini kaikissa liikkui, ei tämä äkillinen ehdoitus hämmästyttänyt minua, vaan minä sanoin: "kyllä".

"Hyvä", arveli tätini taas. "Janet, tilaa tuo harmaa pony ja kääsy huomiseksi kello kymmeneksi ja pane kokoon Master Trotwood'in vaatteet tänä iltana",

Minä olin kovasti iloinen näistä käskyistä; mutta sydämeni syytti minua itsekkäisyydestä, kun näin niitten vaikutuksen Mr. Dick'iin, joka kävi varsin alakuloiseksi, kun hän ajatteli eroamme, ja sen vuoksi pelasi niin huonosti, että tätini, useita kertoja näpäistyänsä häntä rystöille kuutiopikarilla, löi kokoon pelilaudan eikä ottanut enää pelataksensa hänen kanssaan. Mutta kun hän tädiltäni kuuli, että minä välisti tulisin kotiin lauvantaisin ja että hän saisi toisinaan tulla tervehtimään minua keskiviikkoisin, virkistyi hän jälleen ja lupasi näitä tilaisuuksia varten tehdä uuden paperileijan, joka ko'on puolesta suuresti voitaisi nykyisen. Aamulla oli hän taas surumielisenä ja olisi tukenut itseänsä sillä, että hän antoi minulle kaikki ne rahat, jotka hänellä oli hallussansa, sekä hopean että kullan, jollei tätini olisi tullut väliin ja rajoittanut lahjaa viiteen shillingiin, jotka hänen vakavasta pyynnöstänsä jalestäpäin lisättiin kymmeneksi. Me erosimme mitä ystävällisimmällä tavalla puutarhan portilla eikä Mr. Dick mennyt sisään huoneesen, ennenkuin tätini oli kulettanut minut pois sen näkyvistä.

Tätini, joka ei ensinkään huolinut ihmisten ajatuksista, ajoi erinomaisen taitavasti harmaata ponya Dover'in läpi, istuen korkeana ja kankeana kuin juhlavaunujen ajaja, pitäen sitä tarkalla silmällä, mihin hyvänsä se meni, ja katsoen kunnian-asiaksi, ettei se missään suhteessa saanut tehdä oman päänsä mukaan. Kun pääsimme maantielle, salli hän sen kuitenkin vähän huoata; ja katsahtaen minuun, joka istuin jonkunlaisessa tyyntyneen laaksossa hänen vieressään, kysyi hän minulta, olinko minä onnellinen.

"Hyvin onnellinen, kiitoksia paljon, täti", vastasin minä.

Hän oli varsin mielissään; ja, koska hänen molemmat kätensä olivat kiinni, taputti hän päätäni ruoskallansa.

"Onko se suuri koulu, täti?" kysyin minä.

"Minä en tiedä", sanoi tätini. "Me menemme ensiksi Mr. Wickfield'in luo".

"Pitääkö hän koulua?" kysyin minä.

"Ei, Trot", lausui tätini. "Hän pitää byroota".

Minä en pyytänyt sen enempää tietoja Mr. Wickfield'istä, kun ei tätini niitä tarinnut, vaan me puhuimme muista asioista, siksi kuin tulimme Canterbury'yn, jossa, koska oli markkinapäivä, tädilläni oli erinomainen tilaisuus pujotuttaa ponyansa kärryjen, korien, kaalisten ja ruokakauppiaan tavarain välitse. Meidän äkillisten käänteittemme ja kierrostemme vuoksi saimme ympäri seisovien suusta kuulla koko

joukon puheita, jotka eivät aina olleet järin kohteliaita; mutta tätini ajoi eteenpäin aivan väliä pitämättä ja olisi epäilemättä yhtä kylmäkiskoisesti kulkenut tietänsä vihollisten maassa.

Viimein pysähdyimme hyvin vanhan rakennuksen eteen, joka pullistui kappaleen ulos kadulle. Rakennuksen suikeat, matalat ristikko-akkunat pullistuivat vielä kauemmaksi ulos, ja hirret, joitten päät olivat koristetut leikkauksilla, pullistuivat myöskin ulos, että minusta näytti, kuin koko rakennus olisi nojannut eteenpäin koettaaksensa nähdä, mitä alhaalla kapealla kivityksellä tapahtui. Se oli aivan virheettömän puhtas. Vanhan-aikainen messinki-kolkutin matalassa, hedelmä- ja kukkaköynnösten leikkauksilla kaunistetussa kaari-ovessa välkkyi kuin tähti; molemmat kivi-astuimet, jotka johdattivat ovelle, hohtivat, kuin olisivat olleet peitetyt valkoisella palttinalla; ja kaikki nurkat ja pielet, kaikki vuollokset ja veistokset ja eriskummaiset pikku akkunanruudut ja vielä eriskummaisemmat pikku akkunat, vaikka iki-vanhat, olivat puhtaat, kuin lumi.

Kun ponyn-kääsy seisahtuivat ovelle ja silmäni tarkastelivat rakennusta, näin minä ruumiinkaltaisten kasvojen ilmestyvän vähäisessä akkunassa alikerroksessa (vähäisessä ympyriäisessä tornissa, joka muodosti yhden rakennuksen sivun) ja nopeasti katoovan. Matala kaari-ovi avattiin sitten, ja kasvot tulivat ulos. Ne olivat niin ruumiinkaltaiset, kuin olivat näyttäneetkin akkunasta, vaikka niitten orvas oli punertava niinkuin välisti punatukkaisten ihmisten iho. Kasvot olivatkin punatukkaisen ihmisen — viidentoistavuotisen nuorukaisen, niinkuin nyt päätän, vaikka hän näytti paljon vanhemmalta — jonka hiukset olivat leikatut niin lyhyiksi, kuin lyhyin pellonsänki; jolla oli tuskin mitään kulmakarvoja eikä mitään silmänripsiä ja punaisen ruskeat silmät, joilta puuttui suojaa ja varjoa siinä määrässä, että muistan kummastelleeni, kuinka hän sai nukutuksi. Hän oli korkeahartiainen ja luiseva. Hänellä oli siistinpuolinen, musta puku ja valkoinen huivin huiskale kaulassa. Hänen takkinsa oli napissa kurkkuun asti. Hänen kätensä oli pitkä, hoikka, luurangon tapainen, ja veti erittäin huomiotani puoleensa, kun hän seisoi ponyn pään kohdalla, hivuttaen leukaansa kädellään ja katsoen ylös meidän puoleemme kääsyihin.

"Onko Mr. Wickfield kotona, Uriah Heep?" kysyi tätini.

"Mr. Wickfield on kotona, Ma'am", vastasi Uriah Heep, "jos suvaitsette käydä sisään" — osoittaen pitkällä kädellänsä sitä huonetta, jota hän tarkoitti.

Me astuimme alas, jätimme hänet pitämään kiinni hevosesta ja menimme pitkään, matalaan vierashuoneeseen, joka oli kadun puolella ja jonka akkunasta minä, sisään astuessani, vilaukselta näin, kuinka Uriah Heep puhalsi ponyn sieraimiin ja peitti niitä heti kädellänsä, niinkuin hän olisi koettanut noitua sitä. Vastapäätä korkeata, vanhaa kaminin-reunusta oli kaksi kuvaa: toinen gentlemanin, jolla oli harmaat hiukset (vaikk'ei hän millään lailla ollut iäkäs mies) ja mustat kulmakarvat ja joka katseli muutamia punaisella langalla sidotuita papereita; toinen ladyn, jonka kasvot näyttivät hyvin lempeiltä ja suloisilta ja joka katseli minua.

Minä luullakseni käännyn etsiäkseni Uriah'n kuvaa, kun ovi huoneen toisessa päässä avattiin ja eräs gentlemani astui sisään, jonka nähdessäni taas käännyn ensin mainitun kuvan puoleen, vakuuttaakseni itseäni siitä, ettei se ollut astunut alas kehästään. Mutta se oli sijallansa; ja kun gentlemani lähestyi päivän valoa, näin, että hän oli muutamia vuosia vanhempi, kuin jolloin hänen kuvansa oli maalattu.

"Miss Betsey Trotwood", sanoi gentlemani, "tehkää hyvin ja astukaat sisään. Minä olin paraikaa työssä, mutta te suotte minulle anteeksi kiireeni. Te tiedätte johdattavan syyni. Minulla on vaan yksi semmoinen tässä elämässä".

Miss Betsey kiitti häntä ja me menimme hänen huoneensa, joka oli sisustettu niinkuin byroo ja täynnä kirjoja, papereita, läkkilaatikoita ja niin edespäin. Se antoi puutarhaan päin ja siihen oli rautainen raha-arkku sovitettu seinään niin suorastaan kaminin-reunuksen ylipuolelle, että minä kummastelin, kun istuin alas, kuinka noidat pääsivät sen sivutse, kaminia nuohoessaan.

"No, Miss Trotwood", lausui Mr. Wickfield; sillä minä huomasin pian, että hän se oli, ja että hän oli asianajaja ja erään tämän kreivikunnan rikkaan gentlemanin tilusten hoitaja; "mikä tuuli teidät tänne tuo? Ei suinkaan mikään paha tuuli, toivon minä?"

"Ei", vastasi tätini, "minä en ole tullut missään lakiasiassa".

"Se on oikein, Ma'am", sanoi Mr. Wickfield, "parempi, kun tulette jotakin muuta varten".

Mr. Wickfield'in hiukset olivat nyt aivan valkoiset, vaikka hänen kulmakarvansa vielä olivat mustat. Hänellä oli varsin miellyttävät kasvot, ja minusta hän oli kaunis. Hänen ihossaan oli jotakin uhkeata, jota Peggotty kauan oli opettanut minua johdattamaan portviinistä; minusta oli myöskin niinkuin tämä uhkeus olisi ilmestynyt hänen äänessään ja minä luin hänen enentyvää lihavuuttansa samasta syystä lähteneeksi. Hän oli siististi puettu, siniseen takkiin, raitaiseen liiviin ja nankini-housuihin; ja hänen hieno, röyhelöllä koristettu paitansa ja batisti-huivinsa näyttivät tavattoman lauhealta ja valkoiselta, johdattaen, muistaakseni, haihattelevaan mielikuvitukseeni joutsenen rintahöyheniä.

"Tämä on veljeni poika", lausui tätini.

"Minä en tietänyt, että teillä oli ketään semmoista, Miss Trotwood", sanoi Mr. Wickfield.

"Minun veljeni pojanpoika, tarkoitan minä", muistutti tätini.

"Minä en totta puhuen tietänyt, että teillä oli ketään semmoistakaan", vastasi Mr. Wickfield.

"Minä olen ottanut hänet lapsekseni", lausui tätini, viitaten kädellään niinkuin sanoaksensa, että hänen teki yhtä, joko Mr. Wickfield tiesi sitä taikka ei, "ja minä olen tuonut hänet tänne, pannakseni häntä johonkin kouluun, jossa häntä opetetaan kunnollisesti ja myöskin kohdellaan hyvästi. Sanokaat nyt minulle, missä tämä koulu on, mimmoinen se on, ja kaikki, mitä siihen koskee".

"Ennenkuin voin oikein neuvoa teitä", arveli Mr. Wickfield — "tuo vanha kysymys, näettekö. Mikä johdattava syynne tässä on?"

"Hiisi vieköön miehen!" huudahti tätini. "Aina hän onkii johdattavia syitä, vaikka ne ovat sepo selvinä! No tehdäkseni lasta onnelliseksi ja hyödylliseksi".

"Se on sekaperäinen syy, luulen minä", lausui Mr. Wickfield, pudistaen päätänsä ja epäileväisesti hymyillen.

"Sekaperäistä lipilapia!" vastasi tätini. "Te väitätte, että teillä on yksiperäinen syy kaikkiin, mitä itse teette. Te ette suinkaan luule, toivon minä, että olette ainoa suora ihminen mailmassa?"

"Ei, mutta minulla on vaan yksi ainoa johdattava syy tässä elämässä, Miss Trotwood", vastasi hän hymyillen. "Muilla ihmisillä on kymmenittäin, sadottain. Minulla on vaan yksi ainoa. Siinä eroitus. Tämä on kuitenkin ulkopuolella kysymystä. Paras koulu? Olipa syy mikä hyvänsä, parasta te tahdotte?"

Tätini nyykäytti suostumustaan.

"Parhaassa, joka meillä on", sanoi Mr. Wickfield miettien, "ei veljenne poika voi juuri tätä nykyä saada asuntoa ja ravintoa".

"Mutta saaneehan sitä, toivoakseni, toisessa paikassa?" arveli tätini.

Mr. Wickfield'in luullen minä kyllä saisin sitä. Lyhyen keskustelun jälkeen esitteli hän, että hän veisi tätini tuohon kouluun, jotta tämä itse saisi nähdä ja päättää; niinkuin myöskin samassa tarkoituksessa saattaa häntä pariin kolmeen taloon, johon sopisi majoittaa minut. Kun tätini suostui ehdoitukseen ja me olimme kolmen lähtemäisillämme, pysähtyi Mr. Wickfield ja sanoi:

"Meidän nuorella ystävällämme tässä lienee kenties joku syy paheksia määräyksiämme. Luullakseni meidän olisi parempi jättää hänet tänne?"

Tätini näytti olevan halullinen vastustamaan tätä ehdoitusta; mutta asian menoa helpottaakseni sanoin minä, että mielelläni jäisin, jos he tahtoivat, ja palasin Mr. Wickfield'in byroosen, jossa taas istuin sille tuolille, jonka ensin olin ottanut haltuuni, odottamaan heidän takaisintuloansa.

Sattui niin, että tämä tuoli oli vastapäätä kapeata käytävää, joka päättyi siihen ympyriäiseen huoneeseen, josta olin nähnyt Uriah Heep'in vaaleitten kasvojen kurkistelevan ulos akkunasta. Uriah, joka oli vienyt hevosen läheiseen talliin, työskenteli nyt tässä huoneessa jonkun pulpetin vieressä, jonka ylipuolella oli messinki-kehä, johon papereita pistettiin ja josta se kirjoitus, jota hän kopioitsi, silloin riippui. Vaikka hänen kasvonsa olivat käännetty minua kohden, luulin minä hetken aikaa, ettei hän voinut nähdä minua, koska kirjoitus oli meidän välissämme; mutta tarkemmin katsellessani tuntui minusta tuskalliselta, kun huomasin, että hänen unettomat silmänsä tuon tuostakin pilkistivät kirjoituksen alta, niinkuin kaksi punaista aurinkoa, ja varkain tuijottelivat minuun, sitä rohkenen väittää, kokonaisen minutin kertaansa, jonka ajan kuluessa hänen kynänsä liikkui taikka oli liikkuvinaan yhtä taitavasti, kuin ennen. Minä koetin useita kertoja välttää niitä — esimerkiksi sillä tapaa, että kiipesin jollekin tuolille ja katselin jotakin karttaa, joka oli huoneen toisella puolella, taikka hartaasti silmäilin jonkun Kent'in sanomalehden palstoja — mutta ne vetivät minut aina jälleen puoleensa; ja milloin hyvänsä katsahdin noita molempia punaisia aurinkoja kohden, näin niitten joko juuri nousevan taikka juuri laskevan.

Suureksi huojennukseksi palasivat vihdoinkin tätini ja Mr. Wickfield jotenkin kauan poissa oltuaan. Heidän toimensa ei ollut menestynyt niin hyvin, kuin minä olisin suonut; sillä vaikk'ei koulun kuntoa ensinkään käynyt kieltäminen, ei tätini ollut hyväksynyt yhtään niistä asuntopaikoista, joita ehdoitettiin minua varten.

"Se on sangen onnetonta", arveli tätini. "Minä en tiedä, mitä tehdä, Tot".

"Se on todella paha sattumus", lausui Mr. Wickfield. "Mutta minä kerron teille, mitä teidän sopii tehdä, Miss Trotwood".

"No, mitä?" kysyi tätini.

"Jättää veljenne poika tänne vastaiseksi. Hän on hiljainen toveri. Hän ei häiritse minua ollenkaan. Täällä on mainioita lukuhuoneita. Yhtä levollista, kuin luostarissa, ja melkein yhtä paljon tilaa. Jättäkää hänet tänne".

Tätini mieltyi ilmeisesti tähän tarjomukseen, vaikka hän oli liian arkaluontoinen vastaan-ottamaan sitä. Minäkin puolestani pidin paljon siitä.

"Kas niin, Miss Trotwood", sanoi Mr. Wickfield. "Tällä tapaa suoriutte pulastanne. Me asetamme näin vaan väliajaksi, näettekö. Jollei tämä tunnu hyvältä taikka ei aivan sovellu keskinäiseen mukavuuteemme, pääsee hän helposti muuttamaan täältä. Tällä välin on meillä tilaisuus katsoa parempaa paikkaa hänelle. Se olisi edullisinta teille, jos päättäisitte jättää hänet vastaiseksi tänne!"

"Minä olen hyvin kiitollinen teille", lausui tätini; "ja niin on hän itsekkin, näen minä; mutta —"

"No! minä tiedän, mitä tarkoitatte", arveli Mr. Wickfield. "Teidän ei tarvitse rasittaa itseänne minkään suosion vastaan-ottamisella, Miss Trotwood. Te saatte maksaa hänen puolestaan, jos tahdotte. Meidän ehtomme eivät ole ankarat, mutta teidän sopii maksaa, jos mielenne tekee".

"Tämmöisellä välipuheella", sanoi tätini, "vaikk'ei se vähennä todellista kiitollisuuttani, jätän hänet ilolla tänne".

"Tulkaat siis katsomaan pikku emännöitsiääni", ehdoitti Mr. Wickfield.

Me menimme nyt kummallisia, vanhoja portaita ylös, joitten rintavarustin oli niin leveä, että meidän olisi sopinut melkein yhtä helposti astua sitä myöden, varjokkaasen, vanhaan vierashuoneeseen, joka sai valonsa kolmesta, neljästä tuommoisesta eriskummaisesta akkunasta, jommoisia olin huomannut kadulta. Akkunan komeroissa oli vanhan-aikaisia tammituoleja, jotka näyttivät olevan tehdyt samoista puista, kuin kiiltävä tammilattia ja isot kattovuoliaiset. Se oli sievästi varustettu huone; siinä oli piano, muutamia sirotekoisia, punaisia ja viheriöitä huonekaluja sekä muutamia kukkia. Siinä ei näyttänyt olevan muuta kuin nurkkia ja loukkoja; ja jokaisessa nurkassa ja loukossa oli joku kummallinen pikku pöytä taikka kaappi tai kirjahylly tai tuoli tai jotakin muuta, joka sai minut ajattelemaan, ettei toista semmoista hupaista nurkkaa löytynyt koko huoneessa, siksi kuin katselin seuraavaa ja huomasin, että se oli yhtä hupainen, jollei hupaisempi. Jokaisessa esineessä ilmestyi samanlainen hiljaisuus ja puhtaus, kuin ulkonaisestikin talossa.

Mr. Wickfield koputti jotakin ovea eräässä paneliseinäisessä loukossa, jolloin vähäinen, melkein minun ikäiseni tyttö nopeasti tuli ulos ja suuteli häntä. Hänen kasvoissaan näin minä heti sen lady'n lempeän ja suloisen katsannon, jonka kuva oli tähystellyt minua alikerroksessa. Minusta tuntui, kuin kuva olisi kasvanut aika ihmiseksi, mutta originali pysynyt lapsena. Vaikka hänen kasvonsa olivat aivan kirkkaat ja onnelliset, ilmestyi niissä ja koko hänen olennossaan jonkunlainen levollisuus — jonkunlainen säyseä, hyvä, tyven henki — jota en koskaan ole unhottanut; jota en koskaan unhota.

Tämä oli hänen pikku emännöitsiänsä, hänen tyttärensä Agnes, sanoi Mr. Wickfield. Kun kuulin, kuinka hän sanoi sen, ja näin, kuinka hän piti kiinni hänen kädestään, arvasin minä, mikä hänen ainoa johdattava syynsä tässä elämässä oli.

Agnesin vyötaisilta riippui pikkuinen kori, jossa avaimet olivat, ja hän näytti niin vakavalta ja ymmärtäväiseltä emännöitsiältä, kuin vanhalla talolla suinkin sopi olla. Hän kuunteli miellyttävällä muodolla isäänsä, kun tämä kertoi hänelle minusta; ja kun isä oli päättänyt puheensa, ehdoitteli hän tädilleni, että menisimme kolmanteen kerrokseen huonettani katsomaan. Me astuimme kaikki yhdessä, hän edellämme. Komea vanha huone se olikin; siinä nähtiin vielä enemmän tammivuoliaisia ja vähäisiä akkunanruutuja, ja tuo leveä rintavarustin kävi koko tietä myöden ylös asti.

Minä en voi johdattaa mieleeni, missä taikka milloin lapsuudessani olin nähnyt maalatun lasi-akkunan jossakin kirkossa. Enkä liioin muista, mitä se kuvasi. Mutta minä tiedän, että, kun näin hänen kääntyvän

vanhojen portaitten totisessa valossa ja odottavan meitä ylhäällä, minä ajattelin tuota akkunaa ja aina jälestäpäin sovitin sen levollista kirkkautta yhteen Agnes Wickfield'in kanssa.

Tätini oli yhtä onnellinen, kuin minä, tehdystä päätöksestä; ja tyytyväisinä ja kiitollisina menimme taas alas vierashuoneeseen. Koska ei tätini millään lailla tahtonut jäädä päivälliseksi, vaan varoi, ettei hän harmaalla ponyllansa ehtisi kotiin ennen hämyä, ja koska Mr. Wickfield näytti tuntevan hänet liian hyvin vastustellakseen häntä missään kohden, laitettiin vähäinen murkina hänelle, jonka jälkeen Agnes palasi opettajattarensa luo ja Mr. Wickfield byroosensa, niin että me kenenkään katselematta saimme sanoa jäähyväisiä toisillemme.

Tätini ilmoitti nyt minulle, että Mr. Wickfield toimittaisi minulle kaikki ja ettei minulta puuttuisi mitään, sekä lausui, minulle mitä ystävällisimpiä sanoja ja parhaita neuvoja.

"Trot", lausui tätini lopuksi, "tee kunniaa itsellesi, minulle ja Mr. Dick'ille, ja olkoon Jumala kanssasi!"

Minä olin syvästi liikutettu enkä voinut kuin kiittää häntä useita kertoja ja lähettää terveisiä Mr. Dick'ille.

"Älä koskaan", sanoi tätini, "ole halpamielinen missään asiassa; älä koskaan ole viekas; älä koskaan ole julma. Karta näitä kolmea pahetta, Trot, ja minulla on aina toivo sinusta".

Minä lupasin niin hyvin, kuin voin, etten väärinkäyttäisi hänen hyvyytensä enkä unhottaisi hänen varoitustansa.

"Pony on oven edessä", sanoi tätini, "ja minä lähden! Jää tänne!"

Näin sanoen syleili hän minua nopeasti ja meni ulos huoneesta, sulkien oven jälkeensä. Ensiksi hämmästyin tätä äkki-arvaamatonta lähtöä ja melkein pelkäsin, että olin suututtanut häntä, mutta kun katsoin kadulle ja näin, kuinka alakuloisesti hän nousi kääsyihin ja ajoi pois ylös katsomatta, ymmärsin hänet paremmin enkä tehnyt hänelle tuota vääryyttä.

Kello viideltä, joka oli Mr. Wickfield'in päivällis-aika, olin jälleen tointunut ja valmis veistäni ja kahveliani varten. Pöytä oli katettu vaan meille kahdelle, mutta Agnes odotti vierashuoneessa ennen päivällistä, tuli alas isänsä kanssa ja kävi istumaan vastapäätä häntä pöydän viereen. Minä epäilin, olisiko isä voinut syödä ilman häntä.

Me emme jääneet sinne päivällisten perästä, vaan menimme ylikerrokseen vierashuoneeseen takaisin, jossa Agnes sievään nurkkaan asetti laseja ja karaffin portviiniä isänsä eteen. Minä ajattelin, että tämä olisi kaivannut sen tavallista makua, jos muut kädet olisivat tuoneet sen hänelle.

Tuossa hän istui kaksi tuntia, juoden viiniänsä, vieläpä juoden melkoisen paljon sitä, sillä välin kuin Agnes soitti pianoa, ompeli ja haasteli hänen ja minun kanssani. Mr. Wickfield oli enimmäkseen iloinen ja hauska meidän seurassamme; mutta välisti kiintyivät hänen silmänsä Agnes'iin, ja hän kävi miettiväiseksi eikä puhunut sanaakaan. Minun mielestäni Agnes aina pian huomasi tämän ja herätti häntä joka kerta jollakin kysymyksellä taikka hyväilyllä. Silloin hän taukosi miettimästä ja joi enemmän viiniä.

Agnes laitti teetä ja emännöitsi teepöydässä; ja aika kului sen jälkeen samalla tapaa, kuin päivällistenkin jälkeen, siksi kuin Agnes lähti levolle, jolloin isä sulki hänet syliinsä ja suuteli häntä ja, kun hän oli

poissa, käski tuoda kynttilöitä byroosensa. Silloin minäkin menin maata.

Mutta illan kuluessa olin minä pistäynyt alas ulko-ovelle ja kävellyt vähäisen matkaa pitkin katua, että saisin toistamiseen nähdä vanhat rakennukset ja harmaan tuomiokirkon ja ajatella, kuinka matkallani olin astunut tämän vanhan kaupungin halki ja tietämättäni kulkenut sen talon ohitse, jossa nyt asuin. Palatessani näin Uriah Heep'in sulkevan byroota. Ystävällisesti mieltyneenä kaikkia kohtaan menin sisään, puhuttelin häntä ja erotessani annoin hänen kättä. Mutta voi, kuinka tahmea käsi se oli! Yhtä aaveentapainen koskea kuin nähdä! Minä hieroin kättäni perästäpäin lämmittääkseni sitä *ja tahkoakseni pois hänen kättänsä*.

Se oli niin ilkeä käsi, että, kun menin huoneeseni, se vielä oli kylmä ja kostea muistissani. Kun kallistuin ulos akkunasta ja näin, kuinka eräs hirrenpään leikattu naama katseli minua sivultapäin, kuvailin itselleni, että se oli Uriah Heep, joka oli jollakin lailla kiivennyt ylös siihen, ja suljin hänet kiireisesti pois.

KUUESTOISTA LUKU.

Minä olen monessa kohden toinen poika.

Seuraavana aamuna eineen jälkeen aloitin koulu-elämäni uudestaan. Minä lähdin Mr. Wickfield'in kanssa tulevien opintojeni näkymölle — vakavaan, pihalla varustettuun rakennukseen, jolla oli semmoinen oppinut ulkomuoto, joka näytti aivan hyvin sopivan yhteen niitten satunnaisten peltovaresten ja naakkojen kanssa, jotka lensivät alas tuomiokirkon tornista ja koulumiehen ryhdillä kävelivät nurmikolla — ja esiteltiin uudelle opettajalleni, tohtori Strong'ille.

Tohtori Strong näytti minun mielestäni melkein yhtä ruostuneelta, kuin nuot korkeat rauta-aidakkeet ja portit ulkopuolella rakennusta, ja miltei yhtä kankealta ja jykeältä, kuin ne isot kivi-urnat, jotka olivat asetetut molemmin puolin portteja ja yhtä pitkän matkan päähän toisistaan yltympari pihaa punaiselle tiilimuurille, ikäänkuin härmistyneet keilat, Ajan heiteltäväksi. Hän oli kirjastossansa (minä tarkoitan tohtori Strong'ia); hänen vaatteensa eivät olleet erittäin hyvin harjatut eikä hänen hiuksensa erittäin hyvin kammatut; hänen polvihousunsa olivat höllällensä; hänen pitkät, mustat säärystimensä auki; ja hänen kenkensä ammottelivat niinkuin kaksi onkaloa kaminin-matolla. Kääntäin minua kohden loisteettomia silmiänsä, jotka muistuttivat eräästä jo aikaa unhottuneesta, sokeasta, vanhasta hevosesta, joka tavallisesti puri ruohoa ja kompasteli hautakumpuihin Blunderstone'n kirkkomaalla, sanoi hän, että häntä ilahutti nähdä minua, ja sitten hän ojensi minulle kättänsä, mutta minä en tietänyt, mitä tehdä sen, kun ei se itse tehnyt mitään.

Mutta likellä tohtori Strong'ia istui työskennellen hyvin kaunis, nuori lady, jota hän nimitti Annie'ksi ja jota luulin hänen tyttärekseen. Tämä päästi minut pulastani ja, laskien polvillensa, pani tohtori Strong'in kengät jalkaan sekä säärystimet nappiin, tehden tätä yhtä iloisesti kuin ketterästi. Kun hän oli päättänyt ja me menimme ulos kouluhuoneesen, hämmästyin kovasti, kun kuulin Mr. Wickfield'in toivottavan hänelle hyvää huomenta ja puhuttelevan häntä "Mrs. Strong'iksi", ja minä ihmettelin, oliko hän tohtori Strong'in pojan vaimo vai tohtori Strong'in oma vaimo, kun tohtori Strong itse valaisi asian minulle.

"Asiasta toiseen, Wickfield", sanoi hän, pysähtyen käytävässä, käsi olkapäälläni; "te ette ole vielä keksineet mitään soveliaista toimeentuloa vaimoni serkulle?"

"Ei", vastasi Mr. Wickfield. "Ei. Ei vielä".

"Minä soisin, että se tapahtuisi niin pian kuin suinkin mahdollista, Wickfield", lausui tohtori Strong, "sillä Jack Maldon on aivan varaton ja joutilas; ja näistä kahdesta pahasta seuraa välisti jotakin vielä pahempaa. Mitä tohtori Watts sanoo", lisäsi hän, katsellen minua ja liikuttaen päätään lauselmansa tahtiin: "'Saatana keksii aina jotakin pahaa joutilaan käden tehtäväksi'".

"Niin kyllä, tohtori", vastasi Mr. Wickfield, "mutta, jos tohtori Watts olisi tuntenut ihmiset, olisi hänen

yhä oikein sopinut kirjoittaa: 'Saatana keksii aina jotakin paha vireän käden tehtäväksi'. Vireät ihmiset toimittavat kyllä osansa mailman pahasta, siitä saatte olla varma, Mitä ne ihmiset ovat aikaansaattaneet, jotka ovat olleet kaikkein vireimmät hankkimaan itsellensä rahaa taikka valtaa tällä taikka kahdella viime vuosisadalla? Ei mitään paha?"

"Jack Maldon ei ole koskaan oleva erittäin vireä hankkimaan itselleen kumpaakaan, varon minä", lausui tohtori Strong, miettiväisesti leukaansa hivuttaen.

"Kenties ei", sanoi Mr. Wickfield, "ja te palautatte minut kysymykseemme, josta, antakaat minulle anteeksi, minä harhaannuin. Ei, minä en ole vielä voinut hankkia mitään paikkaa Mr. Jack Maldon'ille. Minä luulen —" hän lausui tämän jonkunlaisella epäilyksellä — "että havaitsen johdattavan syynne, ja tämä tekee asian vielä vaikeammaksi".

"Minun johdattava syyni", vastasi tohtori Strong, "on se, että saisin jonkunlaista soveliaista toimitusta Annie'n serkulle ja vanhalle leikkikumppanille".

"Niin, kyllä tiedän", arveli Mr. Wickfield, "kotona taikka ulkomailla".

"Aivan niin!" vastasi tohtori, nähtävästi kummastellen, miksi hän pani niin paljon painoa noihin sanoihin. "Kotona taikka ulkomailla".

"Teidän omat sananne, niinkuin tiedätte", lausui Mr. Wickfield. "Taikka ulkomailla".

"Niin oikein", vastasi tohtori. "Niin oikein. Siellä taikka täällä".

"Siellä taikka täällä? Eikö sillä ole mitään väliä?" kysyi Mr. Wickfield.

"Ei", vastasi tohtori.

"Eikö?" kummastuksella.

"Ei vähintäkään".

"Ei siis mitään johdattavaa syytä", arveli Mr. Wickfield, "kun sanotte ulkomailla eikä kotona?"

"Ei", vastasi tohtori.

"Minun täytyy uskoa teitä, ja tietysti minä uskon teitä", vastasi Mr. Wickfield. "Se olisi ehkä melkoisesti helpoittanut tehtävääni, jos olisin tietänyt siitä ennen. Mutta minä tunnustan, että minulla oli toisenlainen käsitys".

Tohtori Strong katseli häntä hämmentyneellä ja epäilevällä muodolla, joka melkein kohta muuttui hymyksi, joka rohkaisi minua suuresti, sillä se oli täynnä ystävällisyyttä ja suloutta, ja siinä, niinkuin koko hänen käytöksessään, ilmestyi, kun kerran oli tunkenut sen syvämielisen, miettivän jääkuoren läpi, joka ympäröitsi sitä, jotakin yksinkertaista, joka suuresti viehätti ja synnytti toiveita niin nuoressa koulupojassa, kuin minä olin. Toistaen "ei" ja "ei vähintäkään" ja muita lyhyitä, samanlaisia vakuutuksia, käveli tohtori Strong kummallisilla, epätasaisilla askelilla meidän edellämme, ja me seurasimme: Mr. Wickfield, näyttäen totiselta ja pudistaen päätänsä itseksensä tietämättä, että minä näin hänet.

Kouluhuone oli kaunis, iso sali rakennuksen hiljaisimmassa osassa. Viisi, kuusi tuommoista isoa urnaa katseli juhlallisesti sisään siihen, ja siitä sopi nähdä vanha, aidattu puutarha, joka oli tohtorin oma ja jossa persikat kypsyivät päivänpaisteisella, eteläisellä muurilla. Akkunain alla oli nurmikolla kaksi isoa aloe-kasvia pöntössään, ja näitten kasvien leveät, kovat lehdet (jotka näyttivät siltä kuin olisivat tehdyt maalatusta tinasta) ovat aina siitä saakka — sen muiston kautta, jota ne herättävät — olleet minulle äänettömyyden ja yksinäisyyden esikuvana. Noin viisikolmatta poikaa oli ahkerassa työssä kirjojensa nojalla, kun tulimme sisään, mutta he nousivat toivottamaan hyvää huomenta tohtorille ja jäivät seisomaan, kun näkivät Mr. Wickfield'in ja minut.

"Uusi poika, nuoret gentlemanit", lausui tohtori; "Trotwood Copperfield".

Eräs Adams, joka oli koulun ylimmäinen, astui silloin esiin paikaltansa ja tervehti minua. Hän näytti valkoisella kaulahuivillansa nuorelta papilta, mutta hän oli hyvin ystävällinen ja lempeä. Hän osoitti minulle sijani ja esitteli minut opettajille semmoisella gentlemanin tavalla, joka, jos mikään, olisi saattanut minut levolliseksi.

Minusta näytti kuitenkin siltä, kuin niin pitkä aika olisi kulunut siitä, jolloin olin ollut semmoisten poikien parissa taikka minkäänlaisten minun ikäisteni kumppanien seurassa, paitsi Mick Walker'in ja Jauhoperunan, että tunsin itseni niin oudoksi, kuin olin ikinä eläessäni tuntenut. Minä tiesin varsin hyvin, että olin liikkunut semmoisilla näkymöillä, joista ei heillä voinut olla mitään aavistusta, ja että heidän ikäisekseen, heidän muotoisekseen ja vertaisekseen olin kokenut niin kummallisia, että puoleksi luulin harjoittavani jonkunlaista petosta, kun tulin sinne tavallisena pikku koulupoikana. Minä olin Murdstone ja Grinby'n aikana, kuinka lyhyt taikka pitkä se lienee ollutkaan, vieraantunut poikien huveista ja leikeistä, että tiesin olevani aivan saamaton ja harjaantumaton tavallisimmissa tempuissa, jotka kuuluivat niihin. Mitä hyvänsä olin oppinut, se oli halvoissa, jokapäiväisissä elämäni huolissa niin kadonnut muististani, että nyt, kun minua tutkittiin, minä en osannut mitään, vaan asetettiin koulun alhaisimmalle penkille. Mutta vaikka minua huolestutti, että minulta puuttui pojan-omaista taitoa sekä myöskin kirjallista tietoa, kävin monta vertaa enemmän levottomaksi, kun ajattelin, että niissä, mitä osasin, poistuvin paljon kauemmaksi kumppaneistani, kuin niissä, mitä en osannut. Minä mietin, mitä he ajattelisivat, jos tietäisivät likeisestä tuttavuudestani King's Bench'in vankihuoneen kanssa? Oliko minussa, minun itse tietämättä, jotakin, joka voisi antaa ilmi minun ja Micawber'ilaisten keskinäisen välin — kaikki nuo panttaukset ja myymiset ja illalliset? Arvaappas, jos joku pojista olisi nähnyt minun astuvan Canterbury'n katuja, väsyneenä matkastani ja ryysyisenä, ja nyt tuntisi minut. Mitä nämät, jotka niin vähän piittasivat rahoista, sanoisivat, jos tietäisivät, kuinka minä olin kaappinut kokoon kaikki puolipennyni ostaakseni jokapäiväistä serverelati-makkaraani ja oluttani taikka puddingiliuskojani? Kuinka se hämmästyttäisi heitä, jotka olivat niin viattomat Londonin elämän ja Londonin katujen suhteen, jos huomaisivat, kuinka hyvin minä tunsin (ja kuinka häpesin tuntemistani) muutamia mitä kurjimpia asteita molemmista? Kaikki nämät joutuivat niin usein mieleeni tuona ensimmäisenä päivänä tohtori Strong'in luona, että epäilin vähintäkin katsettani ja liikennettäni, säikähdyin, milloin hyvänsä joku uusista koulukumppaneistani likeni minua, ja riensin pois samalla silmänräpäyksellä, kuin koulutunti päättyi, peläten, että paljastaisin itseni vastatessani johonkin ystävälliseen kysymykseen tai lähestymiseen.

Mutta Mr. Wickfield'in vanhalla rakennuksella oli semmoinen vaikutus, että, kun koputin sitä, uudet koulukirjat kainalossani, rupesin tuntemaan, kuinka levottomuuteni suli pois. Kun astuin ylös ilmaiseen, vanhaan huoneeseen, näytti portaitten totinen varjo peittävän epäilykseni ja pelkoni ja saattavan entisyyden hämärämmäksi. Minä istuin siellä, lujasti lukien läksyjäni päivällis-aikaan asti (me pääsimme koulusta

kello kolme), jamenin alas, toivoen vielä tulevani jommoisiksikin pojaksi.

Agnes oli vierashuoneessa, odottaen isäänsä, jota joku pidätti hänen byroossansa. Hän kohtasi minua miellyttävällä hymyllänsä ja kysyi minulta, mitä minä koulusta pidin. Minä sanoin hänelle, että toivoin kyllä mieltäväni siihen, vaan että se aluksi oli minusta hiukan outo.

"Sinä et ole koskaan ollut missäkään koulussa", sanoin minä, "oletko?"

"Olen kyllä! Joka päivä".

"Niin, mutta sinä tarkoitat täällä omassa kodissasi?"

"Isäni ei voinut laskea minua muualle", vastasi hän hymyillen ja päätänsä pudistaen. "Täytyyhän hänen emännöitsiänsä aina olla hänen huoneessansa".

"Hän rakastaa sinua paljon, siitä olen varma", arvelin minä.

Hän nyykäytti myöntäen ja meni oven luo kuuntelemaan, joko isä tuli ylös, että hän kohtaisi häntä portailla. Mutta kun ei isää kuulunut, palasi hän jälleen.

"Äitini on ollut kuollut siitä saakka, kuin minä synnyin", lausui hän tyvenellä tavallansa. "Minä tunnen vaan hänen kuvansa alikerroksessa. Minä näin, että sinä katselit sitä eilen. Tiesitkö, kenenkä se oli?"

Minä vastasin hänelle, että tiesin sen, koska se oli niin hänen näköisensä.

"Niin isäkin sanoo", arveli Agnes mielissänsä. "Kuule! Tuossa isäni nyt on!"

Hänen kirkkaat, levolliset kasvonsa hohtivat ilosta, kun hän meni kohtamaan häntä, ja kun he käsitysten tulivat sisään. Mr. Wickfield tervehti minua sydämellisesti ja sanoi minulle, että varmaan menestyisin hyvin tohtori Strong'in johdolla, joka oli mitä lempeimpiä ihmisiä.

"Kenties löytyy muutamia — vaikka minä en tiedä siitä — jotka väärin käyttävät hänen hyvyttänsä", sanoi Mr. Wickfield. "Älä koskaan ole heidän tapaisensa, Trotwood, missään asiassa. Hänessä ei ole epäluuloa nimeksikään; ja olipa se ansio taikka vika, siitä saisi ottaa vaaria kaikissa tekemisissään hänen kanssansa, sekä suurissa että vähissä".

Hän puhui, mielestäni, niinkuin hän olisi ollut väsynyt taikka tyytymätön johonkin; mutta minä en miettinyt sen enemmän tätä asiaa, sillä päivällinen ilmoitettiin juuri silloin valmiiksi, ja me menimme alas ja istuimme samoihin paikkoihin, kuin ennen.

Me olimme tuskin tehneet niin, kun Uriah Heep pisti punaisen päänsä ja laihan kätensä sisään ovesta ja sanoi:

"Mr. Maldon pyytää saada puhua sanan, Sir".

"Vast'ikänpä erosin Mr. Maldon'ista", vastasi hänen isäntänsä.

"Niin, Sir", arveli Uriah, "mutta Mr. Maldon on tullut takaisin ja pyytää saadaksensa puhua sanan".

Sillä välin kuin Uriah piti ovea auki kädellänsä, katseli hän, luulin, minua, katseli Agnes'ia, katseli ruokia, katseli talrikkeja, katseli jokaista esinettä huoneessa, mutta ei kuitenkaan näyttänyt katselevan mitään; hän oli koko ajan punaisilla silmillänsä uskollisesti tähystelevinänsä isäntäänsä.

"Pyydän anteeksi. Tulin vaan sanomaan, kun jälestäpäin ajattelin", muistutti joku ääni Uriah'n takaa, samalla kuin tämän pää työnnettiin pois ja puhujan ilmestyi sijaan — "suokaat anteeksi rohkeuteni — että, koska näyttää siltä, kuin minun ei olisi mitään muuta tarjona, mitä pikemmin minä lähden ulkomaille, sitä parempi. Serkkuni Annie arveli, kun puhuimme siitä, että hän mieluisammin tahtoi pitää ystäviänsä saatavillaan, kuin nähdä heitä maanpakolaisuudessa, ja vanha tohtori —"

"Tohtori Strong, niinkö?" keskeytti Mr. Wickfield vakavasti.

"Tohtori Strong tietysti", vastasi toinen, "minä nimitän häntä vanhaksi tohtoriksi — sillä ei ole mitään eroitusta, tiedättekö".

"Sitä *ei* sovi sanoa", vastasi Mr. Wickfield.

"No, tohtori Strong'illa", jatkoi toinen — "tohtori Strong'illa oli sama ajatus, luulin minä. Mutta koska teidän menetystavastanne minun suhteeni näyttää siltä kuin hän olisi muuttanut mieltänsä, ei minulla ole mitään lisäksi sanottavaa, kuin että mitä pikemmin lähden, sitä parempi. Sentähden päätin tulla takaisin ja sanoa, että mitä pikemmin lähden, sitä parempi. Kun kuitenkin täytyy syöstä veteen, ei auta rannalla vitkailla".

"Teidän asiassanne vitkaillaan niin vähän, Mr. Maldon, kuin mahdollista, saatte luottaa siihen", lausui Mr. Wickfield.

"Kiitoksia", sanoi toinen. "Paljon kiitoksia. Minä en tahdo katsoa lahjahevosta suuhun; se ei ole mikään miellyttävä työ, muutoin, rohkenen väittää, saisi serkkuni Annie helposti asian sovitetuksi omalla tavallansa. Luullakseni ei Annie'n tarvitsisi muuta, kuin sanoa vanhalle tohtorille —"

"Te tarkoitatte, että Mrs. Strong'in ei tarvitsisi muuta, kuin sanoa puolisollessa — ymmärränkö teitä oikein?" kysyi Mr. Wickfield.

"Ihan oikein", vastasi toinen — "ei tarvitsisi muuta kuin sanoa, että hän tahtoisu sitä ja sitä asiaa siksi ja siksi, ja se muodostuisi aivan luonnollisesti siksi ja siksi".

"Ja miksi juuri aivan luonnollisesti, Mr. Maldon?" kysyi Mr. Wickfield, levollisesti syöden päivällistänsä.

"No, koska Annie on viehättävä nuori tyttö, ja tuo vanha tohtori — tohtori Strong'ia tarkoitan — ei ole aivan viehättävä nuori poika", vastasi Mr. Maldon nauraen. "Ei kenenkään tarvitse loukkaantua sanoistani, Mr. Wickfield. Minä tarkoitan vaan, että arvatakseni jonkunlainen korvaus on oikea ja järjellinen semmoisessa avioliitossa".

"Korvaus vaimolle, Sir?" kysyi Wickfield totisesti.

"Niin, vaimolle, Sir", vastasi Mr. Jack Maldon nauraen. Mutta huomaten, että Mr. Wickfield jatkoi päivällistänsä samalla levollisella tavalla, ja ettei ollut mitään toivoa saada häntä höllittämään jätäreittäkään kasvoissaan, lisäsi hän:

"Kuitenkin olen nyt sanonut, mitä palasin sanomaan, ja vielä kerran pyytäen anteeksi rohkeuttani lähdén pois. Tietysti noudatan teidän määräyksiänne ja pidän asiaa vaan meidän kahden ratkaistavana, ettei sitä tarvitse mainita tohtorin luona".

"Oletteko syöneet päivällistä?" kysyi Mr. Wickfield, viitaten kädellänsä pöytää kohden.

"Kiitoksia. Minä menen päivällisille", lausui Mr. Maldon, "serkkuni Annien luokse. Jumalan haltuun!"

Paikaltansa nousematta katseli Mr. Wickfield mielttivästi hänen jälkeensä, kun hän meni ulos. Hän oli mielestäni jotenkin pintapuolinen nuori gentlemani; hänellä oli kauniit kasvot, nopea tapa puhua ja itseensä luottavainen, rohkea ulkomuoto. Ja tämä oli mitä ensinnä sain nähdä Mr. Jack Maldon'ista, jota en odottanut saavani niin pian nähdä, kun aamulla kuulin tohtori Strong'in puhuvan hänestä.

Päivällistä syötyämme menimme ylikerrokseen jälleen, jossa kaikki kävi aivan samalla lailla, kuin edellisenä päivänä. Agnes asetti lasit ja karaffit samaan nurkkaan, ja Mr. Wickfield istui juomaan ja joi melkoisesti. Agnes soitti pianoa hänelle, ompeli ja puhui ja pelasi muutamia eriä dominoa minun kanssani. Tavalliseen aikaan laitti hän teetä, ja jälestäpäin, kun minä olin tuonut alas kirjani, katseli hän niihin ja osoitti minulle, mitä hän tiesi niistä (joka ei suinkaan ollut vähän, vaikka hän sanoi päinvastoin) ja mikä oli paras tapa oppia ja ymmärtää niitä. Näitä sanoja kirjoittaessani näen hänet itse, hänen kainon, säännöllisen, lempeän käytöksensä ja kuulen hänen kauniin, tyvenen äänensä. Se johdatus kaikenlaiseen hyvään, jota tuonnempana hänestä sain, alkaa jo tuntua rinnassani. Minä rakastan pikku Em'lyä enkä rakasta Agnes'ia — ei, ei ollenkaan samalla tavalla — mutta minä tunnen, että missä Agnes on, siinä on hyvyys, rauha ja totuus, ja että tuo lempeä valo maalatusta kirkon-akkunasta, jonka näin monta aikaa takaperin, aina kohtaa häntä ja minua, kun olen likellä häntä, sekä kaikkia, mitä hänen ympärillensä on.

Kun Agnes'in oli tullut aika vetäytyä pois yöksi ja hän oli jättänyt meidät, ojensin minä kättäni Mr. Wickfield'ille, itsekin levolle lähteäkseni. Mutta hän pidätti minua ja sanoi: "tahtoisitko jäädä meille, Trotwood, vai muuttaa muualle?"

"Jäädä tänne", vastasin minä nopeasti.

"Sinä olet varma siitä?"

"Niin. Jos saan!"

"No, minä varon, että elämme vaan semmoista ikävää elämää täällä, poikani", sanoi hän.

"Ei ikävämpää minulle, kuin Agnes'ille, Sir. Ei ollenkaan ikävää!"

"Kuin Agnes'ille", toisti hän, astuen verkalleen ison kaminin-reunuksen luo ja nojautuen siihen. "Kuin Agnes'ille!"

Hän oli sinä iltana juonut viiniä niin paljon (taikka minä luulin hänen juoneen), että hänen silmänsä olivat veristyneet. Ei niin, että minun sopi nähdä niitä nyt, sillä hän oli luonut ne maahan ja varjosti niitä kädellään; mutta minä olin tarkannut niitä vähäistä ennen.

"Minä kummastelen", mumisi hän, "väsykö Agnes'ini minuun. Milloin minä ikinä väsyisin häneen! Mutta

se on toista — se on aivan toista".

Hän mietti itsekseen — eikä puhunut minulle; sen vuoksi pysyin ääneti.

"Ikävä vanha asunto", hän lausui, "ja yksitoikkoinen elämä — mutta minun täytyy pitää häntä luonani. Minun täytyy pitää häntä luonani. Jos se ajatus, että minä kuolen ja jätän lemmittyäni, taikka että lemmittyäni kuolee ja jättää minut, tulee, niinkuin kummitus, häiritsemään onnellisimpia hetkiäni ja on vaan hukutettava tuohon —"

Hän ei täyttänyt lausetta, vaan astui hitaasti siihen paikkaan, jossa hän oli istunut, kallisti tietämättänsä tyhjää karaffia, niinkuin kaataakseen viiniä siitä, asetti sen pois kädestään ja meni takaisin entiselle sijallensa.

"Jos on vaikea kestää sitä, kun hän on täällä", lausui hän, "kuinka kävisikään, jos hän olisi poissa? Ei, ei, ei. Minun on mahdoton koettaa sitä".

Hän nojautui taas kaminin-reunukseen, tuumien niin kauan, etten voinut päättää, tuliko minun mennä ja kenties herättää häntä vai pysyä alallani, missä olin, kunnes hän toipuisi uneksimisestaan. Vihdoin hän virkistyi itsestään ja katseli ympäri huonetta, siksi kuin hänen silmänsä kohtasivat minun silmäni.

"Sinä jäät siis meille, Trotwood?" sanoi hän omituisella tavallansa ja niinkuin hän olisi vastannut johonkin, jota minä juuri olin lausunut. "Se ilahuttaa minua. Sinusta on seuraa meille molemmille. Se on terveellistä, kun saamme pitää sinut täällä. Terveellistä minulle, terveellistä Agnes'ille, terveellistä ehkä meille kaikille".

"Minä olen varma siitä, että se on minulle, Sir", vastasin minä. "Minä olen niin iloinen, kun saan olla täällä".

"Sepä on oiva toveri!" arveli Mr. Wickfield. "Niin kauan kuin sinua ilahuttaa olla täällä, saat myöskin jäädä tänne". Hän pudisti kättä minun kanssani asian vahvistukseksi, taputti minua olkapäälle ja sanoi minulle, että, jos minulla oli jotakin tekemistä iltaisin sen jälkeen, kuin Agnes oli jättänyt meidät, taikka jos minun teki mieli huvikseni lukea jotakin, minä altiisti saisin tulla alas hänen huoneesensa ja seurustella hänen kanssaan, kun hän oli siellä ja minä niin halusin. Minä kiitin häntä hänen hyvydestään, ja koska hän pian sen jälkeen meni alas enkä minä ollut väsynyt, menin minäkin alas, kirja kädessäni, puoleksi tunniksi käyttääkseni hänen lupaansa.

Mutta kun näin valkeata tuossa vähäisessä ympyriäisessä byroossa ja samalla tunsin itseni vedetyksi Uriah Heep'in puoleen, jolla oli jonkunlainen viehätysvoima minun suhteeni, menin sen sijaan tänne. Minä tapasin Uriah'n lukemasta isoa, lihavaa kirjaa semmoisella osottavalla tarkkuudella, että hänen laiha etusormensa seurasi jokaista riviä, jota hän luki, ja jätti (ainakin minä täyttä totta luulin niin) tahmaisia jälkiä pitkin sivua, niinkuin etana.

"Te työskentelette myöhään tänä iltana, Uriah", sanon minä.

"Niin, Master Copperfield", vastaa Uriah.

Kun nousin vastapäiselle tuolille mukavammin puhuakseni hänen kanssaan, huomasin, ettei hänessä näkynyt mitään semmoista, kuin hymy, vaan että hän ainoastaan osasi väljentää suutansa ja muodostaa

kaksi jyrkkää lovea alaspäin poskea kummallakin puolella, ja nämät tiesivät hymyä.

"Minä en tee byroo-työtä, Master Copperfield", lausui Uriah.

"Minkälaista työtä siis?" kysyin minä.

"Minä kartutan lain-opillisia tietojani, Master Copperfield", vastasi Uriah. "Minä tutkin Tidd'in käsikirjaa. Voi semmoista kirjailiaa kuin Mr. Tidd on, Master Copperfield!"

Minun tuolini oli semmoinen vartiantorni, että, kun katselin, kuinka hän tämän ihastuneen huudahuksen jälkeen taas alkoi lukea ja etusormellansa seurata rivejä, minä näin, että hänen sieraimensa, jotka olivat ohuet ja suipot ja terävillä uurteilla varustetut, laajenivat ja supistuivat omituisella ja kovin ilkeällä tavalla — jotta ne näyttivät vilkkuvan silmien sijasta, jotka tuskin milloinkaan vilkkuivat.

"Minä arvaan, että olette suuri lakimies?" lausuin minä, tuokion häntä katseltuani.

"Minäkö, Master Copperfield?" kysyi Uriah. "Voi, ei! Minä olen sangen halpa henkilö".

Minä huomasin, että oli perää tuossa luulossani hänen käsistänsä, sillä hän hieroi usein kämmeniänsä toisiinsa vastaan ikäänkuin pusertaaksensa niitä kuivaksi ja lämpimäksi, jonka ohessa hän monta kertaa varkain pyyhki niitä nenäliinallansa.

"Minä tiedän hyvin, että olen kaikkein halvin henkilö mailmassa", lausui Uriah Heep ujosti; "olkoon toinen mikä tahansa. Äitini on myöskin sangen halpa henkilö. Me asumme halvassa majassa, Master Copperfield, mutta meillä on paljon, josta sopii olla kiitollinen. Isäni entinen virka oli halpa. Hän oli haudankaivaja".

"Mikä hän nyt on?" kysyin minä.

"Hän on nyt osan-ottaja ijankaikkisessa kunniassa. Master Copperfield", vastasi Uriah Heep. "Mutta meillä on paljon, josta sopii olla kiitollinen. Kuinka kiitollinen minun tulee olla siitä, että saan oleskella Mr. Wickfield'in luona!"

Minä kysyin Uriah'lta, oliko hän kauan ollut Mr. Wickfield'in luona.

"Minä olen nyt neljättä vuotta hänen luonansa, Master Copperfield", vastasi Uriah, sulkien kirjaansa, kun hän ensin oli tarkasti merkinnyt paikan, johon hän oli laannut. "Minä tulin tänne vuotta jälkeen isäni kuoleman. Kuinka kiitollinen minun tulee olla siitä! Kuinka kiitollinen minun tulee olla Mr. Wickfield'in hyvyydestä, kun hän antaa minulle laissa määrätyn opetuksen, jota minä en muutoin äitini ja omien vähien varojeni vuoksi jaksaisi hankkia itselleni!"

"Kun siis oppi-aikanne on ohitse, olette kai oikea lakimies?" sanoin minä.

"Jumalan avulla, Master Copperfield", vastasi Uriah.

"Te ehkä pääsette ennen pitkää Mr. Wickfield'in asiakumppaniksi", lausuin minä, tehdäkseeni itseäni miellyttäväksi; "ja silloin sanotaan 'Wickfield ja Heep' taikka 'Heep, ennen Wickfield'".

"Ei suinkaan, Master Copperfield", vastasi Uriah, päättänsä pudistaen, "minä olen liian halpa siksi!"

Hän näytti todellakin tavattomassa määrässä noitten kasvojen kaltaiselta, jotka olivat leikatut hirrenpään ulkopuolella akkunaan, kun hän istui halpuudessaan ja syrjästä katseli minua, suu väljentyneenä ja lovet poskissa.

"Mr. Wickfield on aivan oivallinen mies, Master Copperfield", sanoi Uriah. "Jos olette tunteneet hänet kauan aikaa, tiedätte sen varmaan paljon paremmin, kuin minä voin kertoa teille".

Minä vastasin, että olin vakuutettu siitä, että hän oli; mutta etten ollut tuntenut häntä kauan, vaikka hän oli tätini ystävä.

"Vai niin, Master Copperfield", lausui Uriah. "Teidän tätinne on miellyttävä lady, Master Copperfield!"

Hänellä oli, kun hän tahtoi osoittaa innostustaan, jonkunlainen tapa väännellä itseänsä, joka oli sangen ruma ja joka käänsi pois huomioni siitä kohteliaisuudesta, jonka hän oli lausunut sukulaisestani, hänen kaulansa ja ruumiinsa käärmeenkaltaisiin luikerruksiin.

"Miellyttävä lady, Master Copperfield!" arveli Uriah Heep. "Hän ihmettelee suuresti Miss Agnes'ia, Master Copperfield, luulen minä?"

Minä sanoin rohkeasti "kyllä"; ei sentähden, että olisin tietänyt mitään siitä, Jumala antakoon minulle anteeksi!

"Minä toivon, että tekin ihmettelette häntä, Master Copperfield", lausui Uriah. "Mutta minä olen varma siitä".

"Jokaisen täytyy ihmetellä häntä", vastasin minä.

"Voi! kiitoksia, Master Copperfield", sanoi Uriah Heep, "tästä muistutuksesta! Siinä on niin paljon totuutta! Vaikka minä olen halpa, tiedän, että siinä on *niin* paljon totuutta! Voi! kiitoksia, Master Copperfield!"

Tunteittensa hartaudessa väänsi hän itsensä kokonaan pois tuoliltaan ja, alas tultuaan, alkoi hän hankkia kotiinlähtöä.

"Äiti odottaa minua", lausui hän, katsahtaen vaaleaan, tylsäkasvoiseen taskukelloonsa, "ja käy levottomaksi, sillä, vaikka me olemme kovasti halpoja, Master Copperfield, rakastamme paljon toisiamme. Jos tahtoisitte käydä meitä tervehtimässä joskus puolipäivän jälkeen ja juoda kupillisen teetä matalassa asunnossamme, olisi äitini yhtä ylpeä teidän seurastanne, kuin minä".

Minä sanoin, että mielelläni tulisin.

"Kiitoksia, Master Copperfield", vastasi Uriah, asettaen kirjaansa hyllylle — "arvatakseni jäätte tänne joksikin aikaa, Master Copperfield?"

Minä sanoin, että minun oli, luullakseni, määrä saada kasvatusta täällä, niin kauan kuin kävin koulua.

"Vai niin!" huudahti Uriah, "minä arvaan, että *te* lopullisesti joudutte Mr. Wickfield'in

ammattikumppaniksi, Master Copperfield!"

Minä väitin, ettei minulla ollut mitään semmoista tarkoitusta ja ettei kenelläkään ollut mitään semmoista tuumaa minun puolestani; mutta Uriah kiisti imarrellen vastaan, lausuen ehtimiseen kaikkiin vakuutuksiini: "kyllä, Master Copperfield, minä arvaan, että joudutte!" ja "totta tosiaan, Master Copperfield, minä arvaan, että joudutte!" Kun hän vihdoin oli valmis lähtemään byroosta yöksi, kysyi hän minulta, soveltuiko se minun mukavuuteeni, että kynttilä sammutettiin, ja, kun vastasin "soveltuu", sammutti hän sen heti. Pudistettuaan kättä minun kanssani — hänen kätensä tuntui pimeässä niinkuin kala — avasi hän hiukan ovea kattia päin, hiipi ulos, sulki sen ja jätti minut hapuilemaan takaisin huoneeseni, joka maksoi minulle vähäisen vaivaa ja kuperinkeikan hänen tuolinsa ylitse. Tämä oli, luullakseni, lähin syy, miksi minä koko puolen yötä, niinkuin minusta tuntui, uneksin hänestä, ja uneksin muun muassa, että hän oli työntänyt Mr. Peggoty'n huoneen vesille jotakin rosvoretkeä varten, että sen mastonhuipussa liehui musta lippu, johon oli kirjoitettu "Tidd'in käsikirja", ja että hän tämän pirullisen merkin alla vei minut ja pikku Em'lyn Espanjan mereen hukutettavaksi.

Minä voitin vähän levottomuuteni, kun seuraavana päivänä menin kouluun, ja sen-jälkeisenä päivänä vielä enemmän, ja sillä tapaa vähitellen pudistin sen pois, että tuskin pari viikkoa oli kulunut, ennenkuin olin aivan niinkuin kotona ja onnellinen uusien kumppanien parissa. Minä olin jotenkin kömpelö heidän leikeissään ja takapajulla heidän opinharjoituksissaan, mutta tottumus parantaisi minut epäilemättä edellisessä suhteessa, toivoin minä, ja ankara työ jälkimäisessä. Minä rupesin siis ahkeraan työhön sekä leikissä että todenteossa, ja saavutin paljon kiitosta. Ennen pitkää kävi Murdstone ja Grinby'n luona vietetty elämäni niin oudoksi minulle, että tuskin uskoin sitä todeksi, mutta nykyinen elämäni muuttui niin tutuksi, että näytin eläneen sitä kauan aikaa.

Tohtori Strong'in koulu oli oivallinen koulu: se erisi yhtä paljon Mr. Creakle'n koulusta, kuin hyvä pahasta. Sen vakavat ja soveliaat säännöt perustuivat viisaasen järjestelmään, kaikissa asioissa vedottiin poikien kunniantuntoon ja rehellisyyteen, ja julkisesti koetettiin luottaa siihen, että pojilla oli nämät ominaisuudet, jolleivät osoittaneet, etteivät ansainneet sitä. Tämä sai ihmeitä aikaan. Me tunsimme kaikki, että meillä oli jokaisella osa laitoksen hallinnossa ja sen arvon kannattamisessa. Tästä me ennen pitkää liityimme aivan hartaasti siihen — ainakin minä puolestani, enkä minä koskaan koko siellä oloni aikana tuntenut ketään poikaa, jonka ei olisi ollut laita sama — ja opimme halukkaasti, tahtoen tuottaa sille kunniaa. Lomahetkinä meillä oli jaloja leikkejä ja paljon vapautta; mutta silloinkin, niinkuin muistan, puhuttiin meistä hyvää kaupungissa, ja harvoin me asumme taikka käytöksemme kautta häväisimme tohtori Strong'in ja tohtori Strong'in poikien mainetta.

Muutammat korkeammat koulupojat asuivat tohtorin talossa ja heiltä minä toisessa kädessä kuulin niitä näitä tohtorin elämästä — esimerkiksi, kuinka hän ei ollut täyttä kahtatoista kuukautta ollut naimisissa sen kauniin, nuoren lady'n kanssa, jonka olin nähnyt hänen lukuhuoneessaan ja jonka hän oli nainut rakkaudesta, kosk'ei tällä ollut äyriäkään rahaa, mutta sen sijaan kokonainen parvi köyhiä sukulaisia (niin kumppanimme kertoivat), jotka olivat valmiit tunkemaan tohtoria pois kodista ja kartanosta. Samoin myöskin, kuinka tohtorin aateksivainen luonto sai alkunsa siitä, että hän aina etsi kreikkalaisia juuria; jonka minä viattomuuttani ja taitamattomuuttani luulin olevan jonkunlaisen kasvin-tutkijan kiihkon tohtorissa, semminkin kuin hän aina ulkona käydessään katseli maahan — siksi kuin käsitin, että sananjuuria hän etsi jotakin sanakirjaa varten, jota hän mietti. Adams, ylimmäinen poikamme, jolla oli taipumus matematiikkaan, oli laskenut, niin minulle juteltiin, kuinka paljon aikaa menisi tämän sanakirjan valmistamiseen tohtorin suunnitelman ja työn määrän mukaan. Hän arveli, että siihen menisi tuhatkuusisataa ja yhdeksänviidettä vuotta, luettuna tohtorin viimeisestä elikkä kahdennesta seitsemättä

syntymäpäivästä.

Mutta tohtori itse oli koko koulun epäjumala; ja huono koulu se epäilemättä olisi ollutkin, jollei niin olisi ollut laita, sillä hän oli mitä parhaita ihmisiä koko mailmassa: hänellä oli niin yksinkertainen ja suora mieli-ala, että se olisi saattanut liikuttaa itse urnienkin kivisydämiä muurilla. Kun hän käveli edestakaisin sillä puolella pihaa, joka oli rakennuksen sivulla, ja nuot satunnaiset peltovarekset ja naakat katselivat häntä, pää viekkaasti kallellansa, niinkuin he olisivat tietäneet, kuinka paljon enemmän he tunsivat mailman menoista, kuin hän, jos silloin joku kerjäläinen pääsi niin likelle hänen narisevia saappaitaan, että hän sai hänet ottamaan korviinsa vaan yhdenkin lauseen jostakin onnettomuuden jutusta, oli kerjäläisen toimeentulo taattu seuraaviksi kahdeksi päiväksi. Se oli niin tunnettu asia talossa, että opettajat ja ylimmäiset pojat koettivat kulmissa häätää näitä kulkiaimia, hypätä ulos akkunoista ja ajaa heitä pois pihasta, ennenkuin ehtivät ilmoittamaan läsnä-oloansa tohtorille; ja tämä estäminen tapahtui välisti onnellisesti muutamien kyynärien päässä hänestä ilman että hän, edestakaisin kävellessään, huomasi mitään. Ulkopuolella omaa aluettansa ja suojelusta vailla oli tohtori niinkuin lammas leikkaajan käsissä. Hän olisi voinut riisua säärystimensä jalastaan ja antaa ne pois. Kävikin meidän kesken semmoinen puhe (minulla ei ole mitään käsitystä eikä minulla ole koskaan ollut, millä perusteella, mutta minä olen uskonut sen niin monta vuotta, että aivan varmaan tiedän sen todenmukaiseksi), että hän eräänä kylmänä talvipäivänä suorastaan lahjoitti säärystimensä jollekulle kerjäläisvaimolle, joka aikaansaatti pahennusta naapuristossa, kun hän ovesta oveen näytti kaunista, pientä lasta, joka oli kääritty näihin vaatekappaleisin, jotka tunnettiin joka paikassa, koska ne olivat yhtä tutut ympäristössä, kuin itse tuomiokirkko. Tarina lisää, että ainoa, joka ei tuntenut, että ne olivat hänen omansa, oli tohtori itse, ja että, kun ne vähä aika sen jälkeen asetettiin näkyviin ulkopuolelle vähäistä, huonomaineista puotia, jossa semmoisia kapineita vaihdettiin gin'iin,[21] hän useita kertoja huomattiin pitelevän niitä hyväksyväisesti, ikäänkuin ihmetellen jotakin uutta niitten mallissa ja katsoen niitä paremmiksi, kuin omia säärystimensä.

Sangen hauska oli nähdä tohtoria yhdessä kauniin, nuoren vaimonsa kanssa. Hän osoitti hellyyttänsä tätä kohtaan isällisellä, lempeällä tavalla, joka jo yksinään näytti ilmoittavan hyvää miestä. Minä näin heidän usein kävelevän puutarhassa, jossa persikat kasvoivat, ja välisti minä vielä tarkemmin katselin heitä luku-taikka vierashuoneessa. Mrs. Strong näytti minusta pitävän paljon huolta tohtorista ja rakastavan häntä suuresti, vaikk'en minä koskaan luullut hänen olevan erittäin mieltyneenä tuohon sanakirjaan, josta tohtori aina kuljetti plakkareissaan ja hattunsa kopassa muutamia raskaita lohkoja ja jota hän tavallisesti näytti selittävän vaimolleen, kun he liikkuvat.

Minä näin hyvin usein Mrs. Strong'in sekä sentähden, että hän oli ruvennut pitämään minusta sinä aamuna, jona minä esiteltiin tohtorille, ja aina jälestäpäin oli hyvä minulle ja piti väliä minulla, jotta myöskin sentähden, että hän suuresti rakasti Agnes'ia ja usein kävi meillä. Minusta oli hänen ja Mr. Wickfield'in keskinäisessä olossa joku kummallinen jäykkyys (hän näytti pelkäävän Mr. Wickfield'ia), jota yhä kesti. Kun hän tuli sinne iltaisin, ei hän mielellään suostunut, että Mr. Wickfield saatti häntä kotiin, vaan sen sijaan kiirehti pois minun kanssani. Ja välisti, kun iloisesti pyrimme yhdessä tuomiokirkon tarhan poikki emmekä odottaneet kohtaavamme ketään, suitti tapahtua, että kohtasimme Mr. Jack Maldon'in, joka aina kummastui, kun hän näki meidät.

Mrs. Strong'in äiti oli semmoinen lady, joka aina suuresti huvitti minua. Hänen nimensä oli Mrs. Markleham, mutta meidän poikien oli tapa nimittää häntä "vanhaksi soturiksi" hänen päällikkyytensä vuoksi ja siihen taitoon katsoen, jolla hän käyttäytyi suuria sukulaisjoukkoja tohtoria vastaan. Hän oli vähäinen, terävä-silmäinen nainen, jolla tavallisesti, kun hän oli parhaassa puvussaan, oli päässään muuttumaton lakki, joka oli koristettu muutamilla tekokukilla ja kahdella tekoperhosella, jotka olivat

lentelevinä kukkien ympärillä. Meissä oli joku taika-uskoinen ajatus, että tämä lakki oli tullut Franskasta ja ettei se suinkaan ollut saanut alkunsa mistään muusta, kuin tämän kekseliään kansan taitavuudesta; mutta kaikki, mitä minä varmaan tiedän siitä, on, että se aina ilmestyi iltaisin, milloin hyvänsä Mrs. Markleham ilmestyi; että sitä kuljetettiin ystävien seuroihin hinduilaيسessa korissa; että perhoset omituisella tavalla aina värisivät, sekä että ne, niinkuin vireät mehiläiset, käyttivät helottavia hetkiä tohtori Strong'in kustannuksella.

Minun oli hyvä tilaisuus oikein tarkastella "vanhaa soturia" — minä en käytä tätä nimeä epäkunnioituksella — eräänä iltana, joka on kiintynyt muistooni toisen asian kautta, jota kohta aion kertoa. Se oli joku ilta, jolloin tohtorilla oli vähäiset pidot siitä syystä, että Mr. Jack Maldon oli Indiaan matkustamallansa. Tänne hänen oli määrä lähteä kadettina taikka muuna semmoisena, koska Mr. Wickfield viimein oli saanut tämän asian laidalleen. Sattui samalla olemaan tohtorin syntymäpäivä. Meillä oli ollut lupa sinä päivänä, me olimme antaneet hänelle lahjoja aamulla, pitäneet puhetta hänelle ylimmäisen pojan kautta ja hurranneet hänelle, siksi kuin olimme käheät ja hän oli vuodattanut kyyneliä. Ja nyt menimme, Mr. Wickfield, Agnes ja minä, illalla kotiin hänen luoksensa teetä juomaan.

Mr. Jack Maldon oli siellä ennen meitä. Mrs. Strong, joka oli puettu valkoisiin kirsikanvärisillä nauhoilla, soitti pianoa, kun me astuimme sisään, ja Mr. Maldon kallistui hänen puoleensa lehtiä kääntääkseen. Mrs. Strong'in heleän punainen ja valkoinen iho ei ollut mielestäni niin uhkea ja kukankaltainen, kuin tavallisesti, kun hän kääntyi meitä kohden; mutta hän näytti hyvin kauniilta, ihmeen kauniilta.

"Minä olen unhottanut, tohtori", sanoi Mrs. Strong'in äiti, kun olimme käyneet istumaan, "lausua päivän tervehdyksiä teille — vaikka ne, niinkuin hyvin arvaatte, eivät suinkaan ole tyhjiä tervehdyksiä vaan minun puoleltani. Sallikaat minun toivottaa teille vielä monta onnellista syntymäpäivää".

"Kiitoksia paljon, Ma'am", vastasi tohtori.

"Monta monituista onnellista syntymäpäivää", lausui "vanha soturi". "Ei ainoastaan teidän itse tähtenne, vaan Annie'n ja John[22] Maldon'in ja monen muun tähden. Minusta näyttää, kun se olisi ollut eilen, John, kun pikku poikana, päättä lyhyempänä, kuin Master Copperfield, karviaspensaitten takana kryptimaassa ilmoitit rakkautesi Annie'lle".

"Älkää, rakas äiti", sanoi Mrs. Strong, "puhuko siitä nyt".

"Älä ole järjetön, Annie", vastasi hänen äitinsä. "Jos semmoisia kuullessasi punehdut nyt, kun olet vanha, naitu vaimo, milloin herkeetkään punehtumasta niitä kuullessasi?"

"Vanha?" huudahti Mr. Jack Maldon. "Annie? Kuinka?"

"Niin, John", vastasi "soturi".

"Todella vanha, naitu vaimo. Vaikk'ei vanha ijältään — sillä milloin sinä taikka kukaan muu ikinä on kuullut minun sanovan, että kahdenkymmenen-vuotinen tyttö on vanha ijältä! — on serkkusi tohtorin vaimo ja semmoisena hän on mitä minä sanoin. Se on hyvä sinulle, John, että serkkusi on tohtorin vaimo. Sinä olet saanut hänessä mahtavan ja hyvän ystävän, joka tulee vielä paremmaksi, sitä rohkenen ennustaa, jos ansaitset sitä. Minussa ei ole mitään väärää ylpeyttä. Minä en koskaan epäile vapaasti myöntäessäni, että heimossamme löytyy muutamia jäseniä, jotka tarvitsevat ystävää. Sinä olit itse yksi niistä, ennenkuin serkkusi vaikutus hankki sinulle yhden".

Sydämensä hyvytydessä viittasi tohtori kädellensä, niinkuin haihduttaaksensa hänen puhettansa ja säästääksensä Mr. Jack Maldon'ilta enempiä muistutuksia. Mutta Mrs. Markleham vaihti tuolinsa toiseen, joka oli lähinnä tohtoria ja laskien viuhkaansa hänen takinhiallensa sanoi:

"Ei, todella, rakas tohtorini, teidän täytyy antaa anteeksi minulle, jos näytän pysyvän vähän kauemmin tässä aineessa, mutta tunteeni ovat niin syvät. Minä nimitän sitä oikein monomaniakseni, se on semmoinen mieli-aine minulle. Te olette siunaus meille. Te olette Jumalan lahja, tiedättekö"!

"Joutavia, joutavia", lausui tohtori.

"Ei, ei, minä pyydän anteeksi", vastasi "vanha soturi". "Kosk'ei kukaan muu ole läsnä, paitsi rakas, vilpitön ystävämme Mr. Wickfield, en voi suostua siihen, että minua pakoitetaan vaikenemaan. Jos jatkatte samalla tavalla, käytän anopin oikeuksiani ja torun teitä. Minä olen aivan rehellinen ja suorapuheinen. Mitä aion sanoa, on mitä sanoin, kun ensi kerran hämmästyitte minua — te muistatte, kuinka minä hämmästyin? — ja kositte Annie'ta. Ei sentähden, että oli mitään erinomaista itse kosimisessa — se olisi naurun asia, jos sitä sanoisin! — vaan sentähden, että minä, koska olitte tunteneet hänen isä raukkansa ja Annie'n itse kuusikuukautisesta lapsesta asti, en koskaan ollut ajatellut teitä siltä kannalta eikä ylimalkain naimisiin aikovaksi — sentähden vaan".

"Niin, niin", arveli tohtori säyseästi. "Älkää huoliko niistä".

"Mutta minä *huolin*", lausui "vanha soturi", laskien viuhkaansa tohtorin huulille. "Minä huolin niistä paljon. Minä muistutan näistä asioista, että saadaan väittää minua vastaan, jos olen väärässä. No niin! Sitten minä puhuin Annie'lle ja kerroin hänelle, mitä oli tapahtunut. Minä sanoin: 'rakas lapseni, tohtori Strong on vartavasten käynyt täällä ja tehnyt sinuun koskevan kauniin ilmoituksen ja tarjomuksen'. Koetinko minä vähimmälläkään tavalla taivuttaa häntä? Ei. Minä sanoin: 'no, Annie, kerro minulle tuossa paikassa totuus, onko sydämesi vapaa?' 'Äiti', hän vastasi itkien, 'minä olen kovin nuori' — joka olikin aivan totta — 'ja minä tuskin tiedän, onko minulla mitään sydäntä ollenkaan'. 'Siinä tapauksessa, lapsi kultani', sanoin minä, 'saat luottaa siihen, että se on vapaa. Oli miten oli, lemmittyäni', sanoin minä, 'tohtori Strong on kiihtyneessä mielentilassa, ja hänelle täytyy vastata jotakin. Häntä ei sovi pitää nykyisessä epätiedon tilassa'. 'Äiti', sanoi Annie, yhä itkien, 'olisiko hän onneton ilman minua? jos niin on, kunnioitan minä häntä ja pidän häntä niin suuressa arvossa, että luulen suostuvani häneen'. Niin asia ratkaistiin. Ja silloin, eikä ennen, kuin silloin, sanoin minä Annie'lle: 'Annie, tohtori Strong ei tule ainoastaan puolisoaksesi, vaan hän edustaa isä vainajaasi, hän edustaa heimomme päätä, hän edustaa heimomme viisautta ja arvoa ja, minun sopii sanoa se, varoja, ja on, lyhyeltä, oleva oikea Jumalan lahja sille'. Minä käytin tätä sanaa silloin, ja minä olen käyttänyt sitä taas tänään. Jos minulla on mikään ansio, on se yhtämukaisuus".

Tytär oli tämän puheen kestäessä istunut aivan äänetönnä ja hiljaisena, silmät maassa. Hänen serkkunsa seisoi likellä häntä ja katseli myöskin lattiaan. Mrs. Strong sanoi nyt aivan lempeästi ja vapisevalla äänellä:

"Äiti, minä toivon, että olette päättäneet?"

"Ei, rakas Annie'ni", vastasi "soturi", "minä en ole kokonaan päättänyt. Koska kysyt minulta, lemmittyäni, vastaan, että *en* ole. Minä surkuttelen, että sinä todella olet vähän luonnoton omaa heimoasi vastaan; ja koska ei auta valittaa sinulle, aion valittaa puolisollesi. Nyt, rakas tohtorini, katsokaat tuota typerää vaimoa, joka teillä on".

Kun tohtori käänsi leppeät kasvonsa, joista tuo yksinkertaisuuden ja hyvyyden hymy loisti, vaimoansa kohden, painoi tämä päätänsä vielä alemmaksi. Minä huomasin, että Mr. Wickfield vakavasti katseli häntä.

"Kun tuonain satuin sanomaan tälle häijylle olenolle", jatkoi äiti, leikillisesti pudistaen päätänsä ja viuhkaansa tyttarelleen, "että löytyi yksi perheen-asia, jota hänen sopi mainita teille — taikka jota hän luullakseni suorastaan oli velvollinen mainitsemaan — sanoi hän, että asian mainitseminen oli suosion pyytäminen; ja että, koska te olitte erittäin jalomielinen ja pyytäminen hänen puoleltaan aina oli sama kuin saaminen, hän ei tahtonut".

"Rakas Annie'ni", lausui tohtori. "Tämä oli väärin. Se ryösti minulta yhden mielihyvän".

"Melkein samat sanat, kuin minä lausuin hänelle!" huudahti äiti. "Kun vastedes näen, että hän samasta syystä ei ota jutellaksensa teille jotakin, haluttaa minua suuresti, rakas tohtorini, itse jutella sitä".

"Minua ilahuttaa, jos teette niin", vastasi tohtori.

"Tokko minä?"

"Tietysti".

"No, siinä tapauksessa minä myöskin juttelen!" vastasi "vanha soturi". "Se on päätetty asia". Ja näin, minun arvatakseni, tarkoituksensa saavutettuaan taputti hän useita kertoja tohtorin kättä viuhkallansa (jota hän ensin suuteli) ja palasi riemuiten entiselle paikallensa.

Kun enemmän vieraita tuli, joitten joukossa molemmat opettajat ja Adams, kävi keskustelu yleiseksi ja kääntyi aivan luonnollisesti Mr. Jack Maldon'iin, hänen matkaansa siihen maahan, johon hän hankki, ja hänen erityisiin tuumiinsa ja toiveisinsa. Hänen oli määrä sinä iltana aterian jälkeen postikääsyillä lähteä Gravesand'iin, jossa se laiva, jolla hänen tuli matkustaa, makasi, ja hänen oli aikomus jäädä — jollei hän tullut kotiin pääsöluvalla taikka terveytensä tähden — tiesi kuinka moneksi vuodeksi. Minä muistan kaikkien yhtyneen siihen ajatukseen, että India oli aivan väärin kuvattu maa, ettei siinä ollut mitään moitittavaa, paitsi tiikeri taikka pari ja hiukan hellettä päivän lämpimällä ajalla. Mitä minuun tulee, pidin Mr. Jack Maldon'ia nyky-aikaisena Sindbad'ina ja ajattelin häntä kaikkien Itämaan Rajah'ien helmaystäväksi, joka istui kunniakatosten alla ja poltti kiehkuraisia, kultaisia piippuja, jotka olivat penikulman pitkiä, jos vaan saisi niitä ojennetuksi.

Mrs. Strong oli sangen hyvä laulaja, niinkuin minä, joka usein kuulin hänen laulavan itseksensä, tiesin. Mutta joko hän ujosteli laulaessaan vieraitten kuullen taikka hänen äänensä sinä iltana oli sorruksissa, se oli vaan varmaa, ettei hän ollenkaan kyennyt laulamaan. Hän koetti kerran jotakin duettia serkkunsa Maldon'in kanssa, mutta ei voinut edes alkaa; ja jälestäpäin, kun hän yritti laulamaan yksinään, kuoli hänen äänensä, vaikka se alussa oli raikas, yht'äkkiä ja jätti hänet aivan tuskastuneena istumaan, pää alaspäin tangenttien yli. Hyvä tohtori sanoi, että hänen vaimonsa oli heikkohermoinen, ja esitteli tätä virkistääksensä erästä seurapeliä, jota hän ei itse osannut enemmän kuin puhalttaa pasunaa. Mutta minä huomasin, että "vanha soturi" heti otti hänet haltuunsa ja pelikumppanikseen ja neuvoi häntä ensi johdatukseksi antamaan pois kaikki hopearahat, mitä hänellä plakkarissaan oli.

Peli huvitti meitä, huvitti meitä vielä enemmän tohtorin erehdyksen vuoksi, jommoisia hänelle tuli lukemattomia, vaikka perhoset kyllä olivat valveilla ja kovin suutuksissaan. Mrs. Strong ei ollut suostunut

ottamaan osaa peliin, koska hän ei voinut oikein hyvin, ja hänen serkkunsa Maldon oli estellyt sillä, että hänellä vielä oli vähän säälimistä matkaansa varten. Mutta tämän suoritettuaan palasi hän, ja he istuivat sohvassa keskenänsä puhuen. Tuon tuostakin tuli Mrs. Strong ja katsoi tohtorin kortteihin ja neuvoi hänelle, miten pelata. Hän oli kovin vaalea tohtorin puoleen kallistuessaan, ja minusta näytti, kuin hänen sormensa olisivat vapisseet, kun hän osoitti kortteja, mutta tohtori oli aivan onnellinen hänen vaarinpidostaan eikä huomannut tätä, vaikka niin olisi ollutkin.

Illallista syödessämme olimme tuskin niin iloiset. Jokainen näytti tuntevan, että tämänlainen eroaminen oli varsin ikävä asia, ja että mitä likemmäksi se tuli, sitä ikävämmäksi se kävi. Mr. Jack Maldon koetti olla hyvin puhelias, mutta ei ollut yhtään levollinen, vaan pahensi asian, joka ei myöskään, minun ymmärtääkseni, parantunut siitä, että "vanha soturi" ehtimiseen kertoi tapauksia Mr. Jack Maldon'in nuoruudesta.

Mutta tohtori, joka, minä olen varma siitä, tunsu, että hän saatti kaikki onnelliseksi, oli hyvin mielissään eikä kuullut ensinkään mitään muuta, kuin että kaikki olimme ilon korkeimmilla kukkuloilla.

"Annie kultani", lausui hän, katsoen kelloansa ja täytäten lasiansa; "serkkusi Jack'in aika on jo tullut emmekä saa pidättää häntä, kosk'eivät aika ja luode — jotka molemmat tässä asiassa ovat tärkeitä — odota ketään ihmistä. Mr. Jack Maldon, teillä on pitkä matka ja outo maa edessänne; mutta monella miehellä on ollut molemmat ja on vastakin oleva ajan loppuun saakka. Ne tuulet, joita lähдете koettamaan, ovat läikytelleet tuhansia onneen ja tuoneet tuhansia eheinä takaisin".

"Oikein liikuttaa", sanoi Mrs. Markleham — "katsoi asiaa miltä kannalta tahansa, oikein liikuttaa — kun näkee nuoren, kauniin miehen, jonka on tuntenut pienestä pikkuisesta, lähtevän pois toiseen päähän mailmaa ja jättävän kaikki tuttavansa jälkeensä ihan tietämättä, mikä hänen edessään on. Nuori mies", katsellen tohtoria, "joka tekee semmoisia uhrauksia, ansaitsee todella alinomaista kannatusta ja suojelusta".

"Aika kuluu nopeasti teiltä, Mr. Jack Maldon", jatkoi tohtori, "ja nopeasti meiltä kaikilta. Muutamat meistä saattavat asiain luonnollista menoa myöden tuskin odottaa, että saamme tervehtiä teitä, kun palaatte. Paras asia on toivoa että saamme, ja niin on minun laitani. Minä en aio väsyttää teitä hyvillä neuvoilla. Teillä on kauan ollut oivallinen esikuva serkussanne Annie'ssa. Noudattakaat hänen hyviä avujansa niin tarkasti, kuin voitte".

Mrs. Markleham viuhkoitti itseänsä ja pudisti päätänsä.

"Jääkääst hyvästi, Mr. Jack", lausui tohtori, nousten; jolloin me kaikki nousimme. "Myötäistä matkaa, hyvää menestystä ulkomailla ja onnellista takaisintuloa!"

Me joimme kaikki Mr. Jack Maldon'in kunniaksi ja pudistimme kaikki kättä hänen kanssaan, jonka jälkeen hän nopeasti jätti siellä olevat ladyt hyvästi ja kiirehti ovelle, jossa sitä varten huoneen edustalle kokoontuneet poikamme vastaan-ottivat häntä, kun hän astui kääsyihin, ankarilla hurraa-huudoilla. Juosten niitten joukkoon kartuttamaan heidän rivejänsä, olin minä ihan likellä kääsyjä, kun ne vierivät pois, ja minulle jäi keskellä hälinää ja tomua vilkas muisto siitä, että näin Mr. Jack Maldon'in ajavan pois syvästi liikutettuna muodoltaan ja jotakin kirsikanväristä kädessään.

Kun oli vielä kerta hurrattu tohtorin kunniaksi, ja lisäksi kerta tohtorin vaimolle, hajosivat pojat, ja minä palasin huoneesen, jossa tapasin kaikki seisomasta tohtorin ympärillä, keskustellen, kuinka Mr. Jack Maldon oli lähtenyt pois, kuinka hän oli kestänyt lähtöänsä, millä mielellä hän oli ollut, ja muita sellaisia. Kesken näitä muistutuksia huudahti Mrs. Markleham: "mutta missä Annie on?"

Ei mitään Annieta näkynyt, ja kun huusivat häntä, ei mikään Annie vastannut. Mutta kun kaikki yhdessä riensimme ulos huoneesta katsomaan, mitä oli tapahtunut, näimme hänen makaavan eteishuoneen lattialla. Ensiksi oli suuri hätä, siksi kuin nähtiin, että hän vaan oli tainnoksissa ja että hän saatiin tointumaan tavallisilla keinoilla, jolloin tohtori, joka oli nostanut hänen päänsä polvillensa, pyyhki hänen kiharoitaan syrjään kädellensä ja sanoi, ympärillensä katsellen:

"Annie parka! Hän on niin uskollinen ja helläsydäminen! Se on ero hänen vanhasta leikkikumppanistaan ja ystävästään — hänen rakkaasta serkustansa — joka on tehnyt tämän. Voi! Minun käy sääliksi! Minä olen kovin suruissani!"

Kun Mrs. Strong avasi silmänsä ja näki, missä hän oli, ja että kaikki seisoimme hänen ympärillensä, nousi hän muitten avulla ja käänsi pois päänsä, laskeaksensa sitä tohtorin olkapäälle — taikka kätkeäksensä sitä, minä en tiedä kumpaa. Me menimme vierashuoneesen, jättääksemme häntä tohtorin ja hänen äitinsä hoitoon, mutta hän sanoi, että hän nyt tunsii itsensä paremmaksi, kuin hän oli tuntenut aamusta saakka, ja että hän mieluisammin yhtyi meidän joukkoomme; jonka vuoksi he toivat hänet sisään kovin vaaleana ja heikkona (siltä minusta näytti) ja asettivat hänet sohvalle.

"Rakas Annie'ni", sanoi hänen äitinsä, korjaillen jotakin hänen puvussaan. "Katso tänne! Sinä olet hukannut nauharuusun. Tahtooko kukaan tehdä hyvin ja etsiä yhtä nauhaa, kirsikanväristä nauhaa?"

Se oli se, jota hän oli kantanut rinnallansa. Me etsimme sitä kaikki — minäkin, minä olen varma siitä, etsin joka paikasta — mutta ei kenenkään ollut mahdollista löytää sitä.

"Muistatko, missä se sinulla viimeiseksi oli, Annie?" kysyi hänen äitinsä.

Kun hän vastasi, että se oli, hänen luullaksensa, ollut hänellä vähä aika sitten, mutta ettei maksanut vaivaa etsiä sitä, kummastelin, kuinka saatin katsoa häntä vaaleaksi taikka miksikään muuksi, kuin tulipunaiseksi.

Kuitenkin sitä etsittiin taas, mutta turhaan. Hän pyysi, ettei sitä enää haettaisi, mutta sitä yhä haettiin jollakin pintapuolisella tavalla, kunnes hän oli aivan terve ja seura erosi.

Me astuimme hyvin verkalleen kotiin, Mr. Wickfield, Agnes ja minä — Agnes ja minä ihmetellen kuutamaa, ja Mr. Wickfield tuskin nostaen silmiänsä maasta. Kun viimein saavuimme omalle ovellemme, huomasi Agnes, että hän oli jättänyt vähäisen neulomus-väskynsä jälkeensä. Iloisena, että jollakin lailla voin palvella häntä, juoksin takaisin noutamaan sitä.

Minä menin ruokasaliin, johon se oli jäänyt ja joka oli autio ja pimeä. Mutta koska ovi oli auki tämän ja tohtorin lukuhuoneen välillä, josta näkyi valkeata, astuin sinne sanoakseni, mitä kaipasin, ja kynttilää saadakseni.

Tohtori istui nojatuolissansa pesän vieressä, ja hänen nuori vaimonsa istui pallilla hänen jalkainsa edessä. Tyytyväisellä hymyllä luki tohtori ääneen jotakin kirjallista selitystä taikka teoriaa tuosta päättömästä sanakirjasta, ja Mrs. Strong katseli ylös hänen puoleensa. Mutta semmoisilla kasvoilla, joitten vertaista minä en ikinä ole nähnyt. Ne olivat niin ihanat muodoltansa, ne olivat niin tuhka-vaaleat, ne olivat niin kiintyneet katselemiseensa, ne olivat niin täynnä hurjaa, unissa-kävijän tapaista kauhua, minä en tiedä minkä asian kauhua. Silmät olivat aivan avoinna, ja hänen ruskeat hiuksensa valuivat kahtena uhkeana palmikkona hänen olkapäillensä ja valkoiselle puvulleen, joka oli epäjärjestyksessä kadonneen nauhan puutteessa. Vaikka selvästi muistan hänen katseensa, en voi sanoa, mitä se ilmoitti. Minä en voi edes sanoa, mitä se nyt ilmoittaa minulle, kun se taas nousee miehistyneen ymmärryksen eteen. Katumusta, nöyrytymystä, häpeätä, ylpeyttä, rakkautta ja luottamusta — kaikkia näitä näen, ja kaikissa näissä näen tuon kauhun, minä en tiedä minkä asian kauhun.

Kun minä tulin ja sanoin asiani, heräsi hän. Tohtorikin häirittyi, sillä, kun minä palasin asettaakseni paikallensa sitä kynttilää, jonka olin pöydältä ottanut, taputti hän isällisellä tavallansa vaimoaan pään päälle ja sanoi, että hän oli sydämetön ihminen, joka antoi tämän houkutella itseään jatkamaan lukemistansa, sekä että hän tahtoisi, jotta hän lähti levolle.

Mutta hän rukoili tohtoria joutuisalla, kiihkeällä tavalla, että tämä sallisi hänen jäädä — sallisi hänen tuntea (minä kuulin hänen kuiskaavan muutamia katkonaisia sanoja sinnepäin), että hänellä sinä iltana oli hänen luottamuksensa. Ja kun hän taas kääntyi tohtoria kohden, katseltuaan minua, kun minä jätin huoneen ja lähdin ulos ovesta, näin hänen panevan kätensä ristiin tohtorin polvelle ja katsovan ylös hänen puoleensa samanlaisilla, kuitenkin vähän tyventyneillä kasvoilla, kun tohtori jälleen rupesi lukemaan.

Tämä vaikutti syvästi minuun, ja minä muistin sen kauan aikaa jälestäpäin, niinkuin minun on tilaisuus kertoa, kun aika tulee.

SEITSEMÄSTOISTA LUKU.

Joku ilmaantuu.

Minä en ole joutunut mainitsemaan Peggottya siitä asti, kuin karkasin pois, mutta tietysti panin hänelle kirjeen heti, kuin pääsin katon alle Dover'iin, ja toisen, vieläpä pidemmän, joka sisälsi täydellisen kertomuksen kaikista yksityis-seikoista, kun tätini varsinaisesti otti minut hoimiinsa. Kohta tohtori Strong'in kouluun tultuani kirjoitin hänelle taas, tarkasti kuvaillen onnellista tilaani ja toiveitani. Minä en olisi koskaan voinut Mr. Dick'in antamalla rahoilla hankkia mitään sen ilon kaltaista, jonka tunsin, kun postilla tässä viimeisessä kirjeessä lähetin Peggotylle kultaisen puoli-guinean sen summan maksoksi, jonka olin lainannut häneltä. Tässä kirjeessä, eikä ennen, puhuin nuorukaisesta ja aasinkärkyistä.

Näihin ilmoituksiin vastasi Peggotty yhtä nopeasti, jollei yhtä lyhyesti, kuin joku kauppakonttoristi. Hänen viimeiset sananvaransa (jotka eivät suinkaan olleet suuret, kun tuli niitä läkillä esiin tuoda) tyhjentyivät, kun hän koetti kirjoittaa, mitä hän matkani johdosta tuns. Neljä sivua katkonaisia ja toinen toisensa väliin pistettyjä lauseen-alkuja, joilla ei ollut mitään loppua, paitsi pilkkuja, eivät riittäneet tuottamaan hänelle huojennusta. Mutta pilkut puhuivat minulle paremmin, kuin kauniimmat kynäelmät, sillä ne osoittivat minulle, että Peggotty oli itkenyt koko paperin täyteen, ja mitä muuta minun sopi toivoa?

Minä huomasin ilman suurta vaivaa, ettei hän vielä voinut kääntyä oikein ystävälliseksi tätini suhteen. Tiedonantoni oli liian lyhyt muuttamaan niin vanhaa ennakkoluuloa. Ihmisiä ei tunne koskaan, kirjoitti hän; mutta se ajatus, että Miss Betsey näytti olevan niin toisenlainen, kuin miksi häntä luultiin, se oli moralia! — tämä oli hänen oma sanansa. Hän pelkäsi ilmeisesti vielä Miss Betsey'tä, sillä hän lähetti kiitollisen, mutta aran tervehdyksen hänelle, ja hän pelkäsi ilmeisesti minuakin ja piti todenmukaisena, että minä pian taas karkaisin; jos saan päättää niistä viittauksista, joita hän ehtimiseen laski, että Yarmouth'in postivaunujen matkarahat aina saataisiin häneltä, kun vaan pyydettiin. Häneltä minä kuulin jotakin, joka kovasti koski minuun, nimittäin, että vanhan kotini huonekalut olivat myydyt, että Mr. ja Miss Murdstone olivat lähteneet tiehensä ja että rakennus oli suljettu hyyrättäväksi taikka myytäväksi. Jumala sen tietää, ettei minulla ollut mitään osaa niissä, kun he vielä olivat siellä, mutta minua suretti se asia, että tuo kallis, vanha paikka oli aivan autioksi heitetty, että rikkaruoho rehotti puutarhassa ja maahan varisneet lehdet makasivat läjittäin ja märkinä poluilla. Minä kuvailin itsekseni, kuinka talvituulet vinkuivat sen ympärillä, kuinka kylmä sade pieksi akkunan-laseja, kuinka kuu loi kummituksia tyhjien huoneitten seinille ja kaiken yötä vartioi näitten yksinäisyyttä. Minä muistin taas hautaa kirkkotarhan puun alla, ja minusta tuntui, kuin huoneemmekin nyt olisi kuollut ja kaikki, joka oli yhteydessä isäni ja äitini kanssa, kadonnut.

Muita uutisia ei ollut mitään Peggoty'n kirjeissä. Mr. Barkis oli oivallinen aviopuoli, sanoi hän. vaikka yhä vähän tarkka; mutta meillä oli kaikilla vikamme ja hänellä itsellä oli niitä paljon (vaikka minä olen varma siitä, etten tiedä, mitkä ne olivat); ja Mr. Barkis lähetti terveisiä, ja vähäinen makuuhuoneeni oli aivan valmis minua varten. Mr. Peggotty voi hyvin, ja Ham voi hyvin, ja Mrs. Gummidge oli huononpuolinen ja pikku Em'ly ei tahtonut lähettää terveisiä minulle, vaan sanoi, että Peggotty saisi lähettää, jos häntä halutti.

Kaikki nämät sanomat laadin kuuliaisesti tädilleni, jättäen ainoastaan pikku Em'lyä mainitsematta, sillä minä tunsin vaistomaisesti, ettei tätini olisi erittäin suosiollinen tälle. Sillä aikaa kuin vielä olin vasta-alkavainen tohtori Strong'in luona, matkusti tätini useita kertoja Canterbury'yn katsomaan minua, ja aina kummalliseen aikaan, luultavasti äkki-arvaamatta tavataksensa minua. Mutta kun hän aina havaitsi minun olevan ahkerassa työssä ja hyvässä maineessa ja kaikkialta kuuli, että nopeasti ylenin koulussa, lakkautti hän pian nämät käyntinsä. Minä näin hänet lauvantaisin joka kolmas taikka neljäs viikko, kun lähdin Dover'iin huvittelemaan; ja minä näin Mr. Dick'in joka toinen keskiviikko, jolloin hän saapui postivaunuilla puolipäivän aikana ja jäi seuraavaksi aamuksi.

Näissä tiloissa Mr. Dick ei koskaan matkustanut ilman yhtä nahkaista kirjoitus-pulpettia, joka sisälsi tarpeellisia kirjoitus-aineita ja memorialin; jonka dokumentin suhteen hänellä oli joku käsitys, että aika jo alkoi käydä täpärälle ja että se todella nyt oli valmiiksi saatettava.

Mr. Dick oli hyvin karkäs piparkakuille. Että hänen matkansa tuntuisivat hupaisemmilta, oli tätini käsenyt minun hankkia hänelle kreditiä eräässä leipurinpuodissa sillä rajoittavalla määräyksellä, etteivät saisi antaa hänelle enemmän kuin shillingin edestä päiväänsä. Tämä ynnä se seikka, että hänen pikku rätinkinsä siinä maa-ravintolassa, jossa hän oli yötä, lähetettiin tädilleni, ennenkuin ne suoritettiin, saattivat minut luulemaan, että hänen sallittiin vaan helistellä rahojansa, mutta ei käyttää niitä. Tarkemmin asiaa tutkittuani huomasin, että niin oli laita taikka että ainakin oli semmoinen suostumus hänen ja tätini välillä, että hän tekisi tälle tiliä kaikista menoistansa. Kosk'ei Mr. Dick millään muotoa tahtonut pettää tätiäni, vaan aina koetti olla hänelle mieliksi, estettiin häntä tällä tapaa tarpeettomiin maksoihin joutumasta. Tässä kohdassa, niinkuin kaikissa muissakin, oli Mr. Dick vakuutettu, että tätini oli viisain ja ihmeellisin nainen, mikä löytyi; kuten hän monta kertaa syvässä salaisuudessa ja aina kuiskaamalla kertoi minulle.

"Trotwood", lausui Mr. Dick salamyhkäisellä muodolla eräänä keskiviikkona, kun hän oli uskonut tämän asian minulle; "kuka se mies on, joka piileskelee likellä asuntoamme ja peloittaa häntä?"

"Peloittaa tätiäni, Sir?"

Mr. Dick nyykäytti päätänsä. "Minä luulin, ettei mikään olisi voinut peloittaa häntä", sanoi hän, "sillä hän on —" tässä hän kuiskasi hiljalleen, "älä mainitse sitä — viisain ja ihmeellisin kaikista naisista". Ja kun hän oli lausunut tämän, vetäytyi hän takaisin, katsoaksensa mitä vaikutusta hänen kuvauksensa tekisi minuun.

"Ensimmäinen kerta, kuin hän tuli", jatkoi Mr. Dick, "oli — maltappas — tuhat-kuusisataa neljäkymmentä ja yhdeksän mestattiin kuningas Kaarlo. Luullakseni sanoit tuhat-kuusisataa neljäkymmentä ja yhdeksän?"

"Niin sanoin, Sir".

"Minä en tiedä, kuinka se on mahdollista", lausui Mr. Dick, kipuisesti hämmentyneenä ja päätänsä pudistaen. "Minä en luule, että olen niin vanha".

"Sinäkö vuonna tuo mies ilmestyi, Sir?" kysyin minä.

"Niin oikein", vastasi Mr. Dick, "minä en käsitä, kuinka se on saattanut olla sinä vuonna, Trotwood. Historiastako tuon vuosiluvun sait?"

"Niin, Sir".

"Minä arvaan, ettei historia koskaan valehtele, vai kuinka?" lausui Mr. Dick vähäisellä toivon vilauksella.

"Ei, ei koskaan, Sir!" vastasin minä suurella varmuudella. Minä olin avomielinen ja nuori, ja minä luulin niin.

"Minä en voi ymmärtää sitä", sanoi Mr. Dick, päätänsä pudistaen. "Jotakin on väärällä kannalla jossakin. Kuitenkin se oli hyvin pian sen erehdyksen jälkeen, kun pistivät muutamia huolia kuningas Kaarlon päästä minun päähäni, kuin tuo mies ensi kerran ilmestyi. Minä lähdin ulos kävelemään Miss Trotwood'in kanssa. Se oli juuri hämärässä teen jälkeen. Ja siinä hän oli likellä asuntoamme".

"Ympäri kierrellen?" kysyin minä.

"Ympäri kierrellen?" toisti Mr. Dick.

"Maltappas. Minun täytyy hiukan miettiä. E-ei, ei; hän ei kierrellyt ympäri".

Lyhyimmällä tavalla perille päästäkseni, kysyin minä, mitä hän siis *teki*.

"Hän ei ollut siellä ollenkaan", vastasi Mr. Dick, "ennenkuin hän lähestyi Miss. Trotwood'ia takaa ja kuiskasi. Silloin Miss Trotwood kääntyi ja meni tainnoksiin, ja minä seisoin paikallani ja katselin miestä, kun hän meni pois; mutta kaikkein kummallisoin asia on se, että hän siitä asti on pileskellyt maan alla taikka jossakin muualla!"

"Onko hän piileskellyt siitä asti?" kysyin minä.

"On todella", vastasi Mr. Dick, nyykäyttäen päätänsä vakavasti. "Ei koskaan ilmestynyt, ennenkuin eilen illalla! Me kävelimme eilen illalla, ja hän lähestyi Miss Trotwood'ia, ja minä tunsin hänet jälleen".

"Ja säikäyttikö hän tatiäni taas?"

"Värisi joka paikasta", lausui Mr. Dick, osoitellen tätä tunnetta ja hampaitansa helisyttäen. "Piti kiinni aitauksesta. Huusi. Mutta Trotwood, tule tänne", vetäen minua luoksensa, että hänen sopi kuiskata hyvin hiljaa, "miksi Miss Trotwood antoi hänelle rahaa, poika, kuutamassa?"

"Hän oli ehkä kerjäläinen".

Mr. Dick pudisti päätänsä, niinkuin kokonaan hyljätäksensä tätä ajatusta, ja vastattuaan monta kertaa ja suurella luottamuksella: "ei kerjäläinen, ei kerjäläinen, Sir!" jatkoi hän, sanoen, että hän oli jälestäpäin ja myöhään illalla nähnyt akkunastaan, kuinka tätini ulkopuolella puutarhan aitausta kuutamassa antoi rahaa tälle miehelle, joka sitten luikahti pois — maan alle taas, niinkuin hän luuli — eikä sen enempää tullut näkyviin; sillä välin kuin tätini palasi nopeasti ja salaisesti huoneesen ja oli vielä tänäkin aamuna ollut aivan toisenlainen, kuin tavallisesti; joka rasitti Mr. Dick'in mieltä.

Kertomuksen alussa minä en ajatellut muuta, kuin että tuo tuntematon oli joku Mr. Dick'in luulokuva, samanlainen, kuin se kova-osainen ruhtinas, joka tuotti niin paljon vaivaa hänelle; mutta vähän mietittyäni rupesin epäilemään, olisiko joku yritys taikka yrityksen uhkaus kahdesti tehty, jolla koetettiin saada Mr. Dick parkaa pois tätini huostasta, ja olisiko tatiäni, jonka lujan ystävyys Mr. Dick'iä kohtaan minä tiesin hänen itse kauttansa, pakoitettu maksamaan jotakin Mr. Dick'in levon ja rauhan tähden. Koska minä jo olin

suuresti mieltynyt Mr. Dick'iin ja kaikin puolin soin hänelle hyvää, suosi pelkoni tätä arvelua; ja monta aikaa harva keskiviikko tuli sitä huolta synnyttämättä, ettei häntä tapaansa myöden näkyisi kutsinlaudalla. Siinä hän kuitenkin aina ilmestyi, harmaapäisenä, nauravana ja onnellisena; eikä hän koskaan sen koommin puhunut siitä miehestä, joka osasi tättäni peloittaa.

Nämät keskiviikot olivat kaikkein onnellisimpia päiviä Mr. Dick'in elämässä; eivätkä ne suinkaan olleet minunkaan elämässäni mitään onnettomia. Hän tutustui pian jok'ikisen pojan kanssa koulussa; ja vaikk'ei hän koskaan ottanut osaa mihinkään leikkiin, paitsi leijan-laskemiseen, oli hän yhtä mieltynyt kaikkiin meidän huveihimme, kuin kukaan meistä. Kuinka usein olen nähnyt hänen sanomattomalla hartaudella katselevan ja ratkaisevissa kohdissa tuskin hengittävän, kun leikiteltiin marmori-palloilla taikka teräshyrrällä! Kuinka usein olen nähnyt hänen, kun kävimme jänestä ja koiraa, nousevan jollekin kumpuralle, kehoittavan koko tannerta vilkkaasen toimeen ja heiluttavan hattuaan harmaan päänsä ylitse, unohtaen kuningas Kaarlo Martyrin pään ja kaikki, mitä siihen kuului! Kuinka monta kesän tuntia tiedän olleen vaan autuaita minuteja hänelle cricketkentällä! Kuinka monta talvipäivää olen nähnyt hänen seisovan mustan-sinisellä nenällä lumessa ja itätuulessa ja katselevan poikia, kun he laskivat pitkää luisua, sekä ihastuksissaan taputtavan villavantuitansa!

Hän oli kaikkien lemmitty, ja hänen näppäryytensä vähissä asioissa oli erinomainen. Hän osasi leikata orangeja semmoisiksi kuviksi, joista ei meillä kenelläkään ollut mitään käsitystä. Hän osasi tehdä veneen vaikka mistä, paistinpuikosta alkaen. Hän osasi muuttaa lampaan polvilumpioita shakki-nappuloiksi; rakentaa romalaisia sotavaunuja vanhoista korteista; laatia puolapuilla varustettuja pyöriä keloista ja linnunhäkkeitä vanhasta rautalangasta. Mutta kaikkein taitavin hän ehkä oli valmistamaan kaluja langasta ja oljista, joista viimeisistä aineista me kaikki luulimme hänen pystyvän laittamaan mitä hyvänsä ihmiskädellä voi laittaa.

Mr. Dick'in maine ei ollut kauan supistunut ainoastaan meidän piiriimme. Muutamien keskiviikkojen jälkeen kyseli tohtori Strong itse minulta niitä näitä hänestä, ja minä kerroin hänelle kaikki, mitä tätini oli jutellut minulle; joka viehätti tohtoria siinä määrässä, että hän käski minun seuraavalla kertaa, kuin Mr. Dick tuli, esitellä itseänsä tälle. Tämän seremonian minä toimitin; ja kun tohtori nyt pyysi, että Mr. Dick aina, kun hän ei tavannut minua vaunukonttorissa, tulisi sinne ja lepäisi, siksi kuin aamutyömme oli loppunut, tottui Mr. Dick pian siihen ja tuli, niinkuin se olisi ollut aivan luonnollinen asia, jos me vähän myöhästyimme, joka usein keskiviikkoisin tapahtui, kävelemään pihalla, minua odottaaksensa. Täällä hän tutustui tohtorin kauniin, nuoren vaimon kanssa (tämä oli alati vaaleampi, kuin ennen, oli, luullakseni, harvemmin minun taikka muitten näkyvissä, eikä ollut enää niin iloinen, mutta yhtä kaunis) ja perehtyi tällä tapaa vähitellen yhä enemmän, kunnes hän viimein tuli itse kouluun vartomaan. Hän istui aina erityisessä nurkassa ja erityisellä tuolilla, jota hänen jälkeensä nimitettiin "Dick'iksi"; siinä hän istui, harmaa pää eteenpäin kallistuneena, tarkasti kuunnellen kaikkia, mitä tapahtui, ja syvästi kunnioittaen sitä oppia, jota hän ei koskaan ollut kyennyt itsellensä hankkimaan.

Tätä kunnioitustaan ulotti Mr. Dick tohtoriin, jota hän piti terävimpänä ja täydellisimpänä filosofina, minkä mikään vuosisata oli luonut. Meni melkoisia aikoja, ennenkuin Mr. Dick ollenkaan puhutteli häntä muulla lailla, kuin päätänsä paljastaen; ja perästäpäinkin, kun hän ja tohtori olivat ruvenneet aivan likeiseen ystävyYTEEN ja tuntimääriä kävelivät yhdessä sillä puolella pihaa, joka oli meidän kesken tunnettu tohtorin käytävän nimellä, nosti Mr. Dick tuon tuostakin hattuaan, osoittaaksensa kunnioitustaan viisaudelle ja tiedolle. Mistä se tuli, että tohtori näillä kävelyillä alkoi lukea palasia kuuluisasta sanakirjastansa, sitä en koskaan saanut tietää; kenties se alusta tuntui hänestä aivan samalta, kuin jos hän olisi lukenut niitä itsekseen. Kuitenkin kävi tämäkin tavaksi; ja Mr. Dick kuunteli ylpeydestä ja ilosta

hohtavilla kasvoilla ja uskoi sydämensä sisimmissä, että sanakirja oli hupaisin kirja koko mailmassa.

Kun ajattelen, kuinka he kävelivät edestakaisin kouluhuoneitten akkunain edessä — tohtori lukien käsikirjoitusta lempeällä hymyllään, tuon tuostakin heiluttaen sitä taikka vakavasti päätänsä liikuttaen, ja Mr. Dick mitä hartaimmin kuunnellen, sillä välin kuin hänen ymmärrys-raukkansa solmuisten sanojen siivillä lensi Jumala tiesi mihin — ajattelen sitä semmoiseksi hiljaisen hupaisuuden asiaksi, jonka vertaista en ole milloinkaan nähnyt. Minusta tuntuu, kuin heidän sopisi kävellä edestakaisin ijäti ja kuin mailma tavalla taikka toisella muuttuisi paremmaksi siitä — kuin tuhannet asiat, joista se pitää hälinää, eivät olisi puoleksikaan niin hyviä sille taikka minulle.

Agneskin oli sangen pian yksi Mr. Dick'in ystävästä; ja koska tämä usein tuli meille, joutui hän tuttavuuteen myöskin Uriah'n kanssa. Mr. Dick'in ja minun keskinäinen ystävyysimme varttui varttumistaan ja jatkaantui sillä omituisella tavalla, että samalla kuin Mr. Dick nimeksi tuli katsomaan minua holhojana, hän aina keskusteli minun kanssani jokaisesta pikku epäilyksestä, joka hänessä syntyi, ja alati noudatti neuvoani, kosk'ei hän ainoastaan suuresti kunnioittanut luonnollista älyäni, vaan luuli, että olin perinyt hyvän osan täteni älystä.

Eräänä tuorstai-aamuna, kun aioin mennä Mr. Dick'in kanssa hotellista vaunukonttoriin, ennenkuin palasin kouluun (sillä meillä oli tunnin koulutyö ennen suurusta), tapasin kadulla Uriah'n, joka muistutti minua siitä, että olin luvannut juoda teetä hänen ja hänen äitinsä kanssa, lisäten ruumiinsa luikerruksella: "mutta minä en toivonut, että pitäisitte sitä, Master Copperfield, me olemme niin kovin halpoja".

Minä en todella ollut tähän saakka voinut päättää, rakastinko Uriah'ta vai inhosinko häntä, ja olin vieläkin kovasti kahden vaiheilla, kun nyt seisoin ja katselin häntä kasvoihin kadulla. Mutta minä pidin sitä suorastaan loukkauksena, että minua luultiin ylpeäksi, ja sanoin, että vaan odotin kutsumusta.

"No, jos siinä on kaikki, Master Copperfield", vastasi Uriah, "eikä se todella ole meidän halpuutemme, joka estää teitä, tahdotteko tulla tänä iltana? Mutta jos se on meidän halpuutemme, toivon, ettette epäile sitä tunnustamasta, Master Copperfield; sillä me tiedämme hyvin tilamme".

Minä sanoin, että puhuisin siitä Mr. Wickfield'ille, ja jos hän suostui, jota minä en epäillyt, tulisin mielelläni. Tämän johdosta minä kello kuusi samana iltana (tämä ilta oli niitä, jolloin konttori-työ loppui tavallista varemmin) ilmoitin Uriah'lle, että olin valmis.

"Äiti tulee varmaan ylpeäksi", sanoi hän, kun yhdessä astuimme eteenpäin. "Taikka hän tulisi ylpeäksi, jollei se olisi synti, Master Copperfield".

"Vaan kuitenkin te ajattelitte, että *minä* olin ylpeä tänä aamuna", vastasin minä.

"Voi, ei suinkaan, Master Copperfield!" arveli Uriah. "Voi, uskokaat minua, ei! Semmoinen ajatus ei koskaan ole tullut minun päähäni! Minä en olisi pitänyt sitä ensinkään ylpeytenä, vaikka olisittekin katsoneet *meitä* liian halvaksi itsellenne. Sillä me olemme niin kovin halpoja".

"Oletteko tutkineet lakia paljon viime aikoina?" kysyin minä, puhe-ainetta vaihtaakseni.

"No, Master Copperfield", lausui hän nöyrän siivolla muodolla, "minun lukemistani tuskin sopii sanoa tutkimiseksi. Minä olen joskus iltaisin viettänyt tunnin taikka pari Mr. Tidd'in kanssa".

"Vaikeanpuolinen, arvaan?" sanoin minä.

"Minulle välisti vaikeanpuolinen", vastasi Uriah. "Mutta minä en tiedä, mimmoinen hän lienee hyväpäisille".

Hän taputti kahdella luurangon-tapaisen, oikean kätensä etusormella vähäistä nuottia leuallensa ja lisäsi:

"Niitä on lauseita, näettekö, Master Copperfield — latinaisia sanoja ja puheenparsia — Mr. Tidd'issä, jotka koettelevat semmoista lukiaa, jolla on minun halpa kykyni".

"Tekisikö mielenne oppia latinaa?" kysyin minä vilkkaasti. "Minä tahtoisin kernaasti opettaa sitä teille sitä myöden, kuin itse opin sitä".

"Voi, kiitoksia, Master Copperfield", vastasi hän, päätänsä pudistaen. "Siinä tosin teette sangen kauniisti, kun tarjootte minulle tätä, mutta minä olen liian halpa vastaanottamaan sitä".

"Mitä joutavia, Uriah!"

"Voi, teidän täytyy todella antaa anteeksi minulle, Master Copperfield! Minä olen suuresti kiitollinen, ja se miellyttää minua enemmän, kuin mikään muu, sitä vakuutan teille; mutta minä olen liian halpa. Niitä on sentään yltäkyllin, jotka tallaavat minua alhaisessa tilassani, vaikk'en loukkaakaan heidän tunteitansa oppia omistamalla. Oppi ei sovi minulle. Meikäläisen olisi parempi olla korkealle pyrkimättä. Jos hän mieli edistyä elämässä, täytyy hänen edistyä halpana, Master Copperfield".

Minä en koskaan nähnyt hänen suutansa niin väljänä eikä hänen poskiensa lovia niin syvinä, kuin nyt, kun hän lausui nämät sanat, pudistaen päätänsä koko ajan ja ujoudesta luikerrellen.

"Minä luulen, että olette väärässä, Uriah", sanoin minä. "Monta asiaa löytyy tosiaan, joita minä voisin opettaa teille, jos tahtoisitte oppia niitä".

"Voi, minä en epäile sitä, Master Copperfield", vastasi hän; "en vähintäkään. Mutta kosk'ette itse ole halpa, niin te ette ehkä päätä oikein niitten suhteen, jotka ovat halpoja. Minä en tahdo tiedollani suututtaa parempiani, minä kiitän teitä. Minä olen liian halpa. Tässä minun halpa asuntoni on, Master Copperfield!"

Me astuimme matalaan, vanhan-aikaiseen huoneeseen, johon käytiin suoraan kadulta, ja tapasimme siellä Mrs. Heep'in, joka oli Uriah'n täydellinen kuva, mutta lyhyemmässä muodossa. Hän vastaan-otti minua suurella nöyryydellä ja pyysi anteeksi, että hän suuteli poikaansa, huomauttaen siitä, että, vaikka he olivat alhaisia, heillä oli luonnolliset tunteensa, jotka, niinkuin he toivoivat, eivät loukkaisi ketään. Se oli varsin siisti huone, puoleksi vierashuone, puoleksi kyökki, mutta ei ollenkaan mikään sievä huone. Tee-serviisi oli pöydällä, ja tee-kyökki kiehui liedellä. Tuossa oli piironki, jonka yli-osa sopi muuttaa kirjoituspulpetiksi, jonka vieressä Uriah'n oli tilaisuus iltaisin lukea tai kirjoittaa; tuossa Uriah'n sininen laukku, maaten pitkällänsä ja oksentaen papereita; tuossa komppania Uriah'n kirjoja, Mr. Tidd etupäässä; tuossa nurkkakaappi, ja tuossa tavalliset huonekalut. Minä en muista, että milläkään yksityisellä esineellä oli alaston, hivunut, niukka ulkomuoto; mutta minä muistan, että paikalla kokonaisuudessaan oli.

Se ehkä kuului Mrs. Heep'in nöyryyteen, että hän vielä kävi murhevaatteissa, vaikka jo pitkä aika oli kulunut Mr. Heep'in kuolemasta. Lakissa luullakseni ilmestyi jonkunlainen sovinnon hierominen surun kanssa; mutta muutoin hän oli yhtä mustapukuinen, kuin murheensa ensi päivinä.

"Tämä on tosiaan muistettava päivä, Uriah'ni", lausui Mrs. Heep, teetä laittaessaan, "kun Master Copperfield on tullut meitä tervehtimään".

"Minä sanoin, että ajattelisitte niin, äiti", arveli Uriah.

"Jos mistä syystä olisin suonut, että isä olisi jäänyt luoksemme", lausui Mrs. Heep, "olisi se ollut siitä, että hän olisi nähnyt tämän seuran tänä iltana".

Minä olin vähän häpeissäni kaikesta tästä kohteliaisuudesta, mutta minä huomasin myöskin, että minua pidettiin arvokkaana vieraana, ja minä katsoin Mrs. Heep'iä miellyttäväksi naiseksi.

"Uriah'ni", sanoi Mrs. Heep, "on kauan aikaa ikävöinyt tätä, Sir. Hänellä oli jonkunlainen pelko, että halpuutemme olisi esteenä, ja minä pidin samaa pelkoa. Halpoja olemme, halpoja olemme olleet ja halpoina aina pysymme", lausui Mrs. Heep.

"Minä olen varma siitä, ettei teillä ole mitään syytä pitää itseänne semmoisena, Ma'am", vastasin minä, "jolllette itse tahdo".

"Kiitoksia, Sir", lausui Mrs. Heep. "Me tiedämme tilamme ja tyydymme kiitollisesti siihen".

Minä havaitsin, että Mrs. Heep vähitellen siirtyi likemmäksi minua, ja että Uriah vähitellen asettui vastapäätä minua, sekä että he kunnioittavaisesti panivat eteeni pöydän parhaimpia ruokia. Siinä ei totta puhuen ollut mitään erityisiä herkkuja; mutta minä pidin tahtoa tekona, ja he olivat mielestäni hyvin kohteliaat. Ennen pitkää he alkoivat puhua tädeistä, jolloin minä juttelin heille minun tädistäni; sitten isistä ja äideistä, jolloin minä juttelin heille minun isästäni ja äidistäni; ja sitten alkoi Mrs. Heep puhua isäpuolista, jolloin minä rupesin juttelemaan hänelle minun isäpuolestani — mutta pysähdyin, sillä tätini oli neuvonut minua vaiti-oloon tässä kohden. Mutta pehmeällä, tuoreella korkilla ei olisi ollut enemmän toivoa tehdä vastarintaa parille korkkiruuville, eikä hennolla, nuorella hampaalla parille hammaslääkärille, eikä vähäisellä höyhen-pallolla kahdelle mailalle, kuin minulla oli toivoa tehdä vastarintaa Uriah'lle ja Mrs. Heep'ille. He tekivät minun juuri mitä he tahtoivat, ja heruttelivat minusta asioita, joita minun ei ollut mikään halu kertoa, semmoisella varmuudella, että vieläkin punehdun, kun ajattelen sitä: semminkin kuin minä nuorekkaassa avomielisyydessäni luin sitä kunniaksi itselleni, että olin niin tuttavallinen, ja omasta mielestäni suorastaan olin nöyrän isäntäväkeni suojelia.

He rakastivat silminnähtävästi toisiansa. Minä luulen, että tämä vaikutti minuun niinkuin luonnon-mukainen menetys; mutta se sukevuus, jolla toinen jatkoi mitä hyvänsä toinen sanoi, oli taiteen-mukainen temppu, jota minä vielä vähemmin kykenin vastustamaan. Kun he eivät enään saaneet minusta ongituksi mitään oman itseni suhteen (sillä mitä Murdstone ja Grinby'n elämäni ja matkaani tulee, olin ääneti), alkoivat he puhua Mr. Wickfield'istä ja Agnesista. Uriah heitti pallon Mrs. Heep'ille, Mrs. Heep sieppasi kiinni siihen ja heitti sen takaisin Uriah'lle, Uriah piti sitä vähän aikaa, sitten heitti sen takaisin Mrs. Heep'ille, ja niin he nakkelivat sitä edestakaisin, siksi kuin minulla ei ollut mitään käsitystä, kuka sen oli saanut, ja olin aivan hämmennyksissäni. Pallo itse muuttui myöskin alinomaa. Milloin se oli Mr. Wickfield, milloin Agnes, milloin Mr. Wickfield'in oivallisuus, milloin minun ihastukseni Agnesiin; milloin Mr. Wickfield'in asiain ja varain suuruus, milloin meidän koti-elämämme päivällisten jälkeen; milloin se viini, jota Mr. Wickfield joi, syy, miksi hän joi sitä, ja sääli, että hän joi niin paljon; milloin yksi asia, milloin toinen, sitten kaikki yhtä haavaa; ja koko ajan huomasin, että minä, vaikk'en mielestäni puhunut taikka tehnyt paljon muuta, kuin välisti vähän kehoitin heitä, etteivät kokonaan sortuisi nöyryyteensä ja läsnä-oloni kunniaan, latelin asioita, joita minun ei ollenkaan tullut ladella ja joitten

vaikutuksen havaitsin Uriah'n uurteisten sierainten vilkutuksessa.

Minua oli ruvennut vähän arveluttamaan ja minä toivoin, että kunnialla pääsisin pois täältä, kun joku miespuoli, joka tuli katua alas, meni oven ohitse — se oli auki: tuulettivat huonetta, joka oli lämmin, koska ilma oli jotenkin helteinen sen vuoden ajan ilmaksi — palasi takaisin, katsoi sisään ja astui huoneeseen, äänellä huudahtaen: "Copperfield! Onko se mahdollista!"

Se oli Mr. Micawber! Se oli Mr. Micawber, hänen lorgnettinsa, hänen keppinsä, hänen paidankauluksensa, hänen gentili katsantonsa ja tuo alentuvainen äänen vieritys, kaikki tyyni!

"Rakas Copperfield'ini", lausui Mr. Micawber, ojentaen kättänsä, "tämä on todella yhtymys, joka on aiottu painamaan mieleen, kuinka muuttuvaiset ja epävakaiset kaikki inhimilliset — lyhyeltä, se on mitä erinomaisin yhtymys. Kun kävelen pitkin katua, miettien, kuinka oli luultavaa, että jotakin ilmaantuisi (josta tätä nykyä olen hyvin varma), näen nuoren, mutta arvossa pidetyn ystävän ilmaantuvan, ystävän, joka on yhteydessä elämäni vaihe-rikkaimman jakson kanssa, jopa, sopii minun sanoa, olemiseni käännekohdan kanssa. Copperfield, rakas ystäväni, kuinka jaksatte?"

Minä en voi sanoa — minä todella *en* voi sanoa — että minua ilahutti tavata Mr. Micawber'ia siellä; mutta kuitenkin minua ilahutti tavata häntä, ja minä puristin sydämellisesti hänen kättänsä, kysyen, kuinka Mrs. Micawber jaksoi.

"Kiitoksia", sanoi Mr. Micawber, viitaten kädellään, niinkuin ennen, ja sovittaen leukaansa paidankaulukseensa. "Hän on melkoisesti paranemaan päin. Kaksoiset eivät enää ammenna ravintoansa Luonnon lähteistä — lyhyeltä", lausui Mr. Micawber jossakin tuttavallisuuden puuskassa, "he ovat vieroitettut — ja Mrs. Micawber on tätä nykyä minun matkakumppanini. Hän on iloitseva, kun hän saa uudistaa tuttavuutensa yhden kanssa, joka kaikin päin on osoittanut itsensä jaloksi papiksi ystävyiden pyhällä alttarilla".

Minä vastasin, että olisi hauska nähdä häntä.

"Te olette kovasti hyvä", lausui Mr. Micawber.

Mr. Micawber hymyili, sovitte taas leukaansa ja katsoi ympärillensä.

"Minä en tavannut ystäväni Copperfield'ia", sanoi Mr. Micawber gentilisti ja ketään erityisesti puhuttelematta, "yksinäisyydessä, vaan läsnä-olevana seurallisessa ateriasa leski-ladyn ja yhden kanssa, joka ilmeisesti on hänen vesansa — lyhyeltä", lausui Mr. Micawber toisessa tuttavallisuuden puuskassa, "hänen poikansa. Minä katson kunniaksi, jos minua esitellään".

Asian näin ollessa en voinut tehdä muuta, kuin esitellä Mr. Micawber'ia Uriah Heep'ille ja hänen äidillensä, jonka siis tein. Kun he nöyryyttivät itseänsä hänen edessään, asettui Mr. Micawber istumaan ja viittasi kädellään juhlallisimmalla tavallansa.

"Jokaisella ystäväni Copperfieldin ystävällä", sanoi Mr. Micawber, "on oikeus vaatia ystävyyttä minulta itseltä".

"Me olemme liian halpoja, Sir", arveli Mrs. Heep, "poikani ja minä olemaan Master Copperfieldin ystäviä. Hän on tehnyt hyvin ja juonut teensä meidän kanssamme, ja me olemme kiitolliset hänelle hänen

seurastansa; teillekin, Sir, teidän hyvydestänne".

"Ma'am", vastasi Mr. Micawber, kumartaen, "te olette liian kohteliaat; mutta mitä te nyt toimitatte, Copperfield? Vieläkö viini-kaupassa?"

Minä olin erittäin kiihkeä saamaan Mr. Micawber'ia pois ja vastasin, hattu kädessä ja luullakseni hyvin punottavilla kasvoilla, että olin oppilaana tohtori Strong'in koulussa.

"Oppilaana?" lausui Mr. Micawber, kohottaen kulmakarvojansa. "Minä olen erittäin onnellinen siitä sanomasta, Vaikk'ei semmoinen ymmärrys, kuin ystävälläni Copperfield'illa on" — Uriah'lle ja Mrs. Heep'ille — "kaipaa sitä viljelystä, jota se tarvitsisi, jos ei sillä olisi hänen tietoaansa ihmisistä ja asioista, on se kuitenkin lihava maa, joka uhkuu salaisesta kasvullisuudesta — lyhyeltä", sanoi Mr. Micawber, hymyillen, uudessa tuttavallisuuden puuskassa, "se on äly, joka pystyy käsittämään klassikoita, vaikka missä määrässä tahansa".

Uriah, jonka pitkät kädet verkalleen kiertyivät toinen toisensa ylitse, luikerrutti aaveentapaisesti ruumistansa vyötäisistä ylöspäin, ilmoittaaksensa suostumustaan tähän minuun koskevaan arvosteluun.

"Lähdetäänkö katsomaan Mrs. Micawber'ia, Sir?" esittelin minä, saadakseni pois Mr. Micawber'ia.

"Jos tahdotte tehdä hänelle sen kunnian, Copperfield", vastasi Mr. Micawber, nousten. "Minua ei ollenkaan epäilytä sanoa näitten meidän ystäviemme läsnä ollessa, että minä olen mies, joka on monta vuotta taistellut rahallisen ahdingon painoa vastaan", minä tiesin, että hän varmaan sanoisi jotakin tämänkaltaista; hän tahtoi aina kerskata rahallisista vastuksistaan. "Välisti olen minä voitollisesti kohonnut vastusteni ylitse. Välisti ovat vastukseni — lyhyeltä, kaataneet minut maahan. Niitä on ollut aikoja, jolloin minun on onnistunut lyödä heitä useita kertoja vasten leukaa; niitä on ollut aikoja, jolloin heitä on ollut liian monta minua vastaan, ja minä olen peräytynyt ja sanonut Mrs. Micawber'ille Cato'n sanoilla: 'Plato, sinä puhut hyvin. Kaikki on nyt hukassa. Minä en jaksa taistella enää'. Mutta en ole milloinkaan eläissäni", jatkoi Mr. Micawber, "ollut tyytyväisempi, kuin vuodattaessani surujani (jos saan suruiksi nimittää semmoisia vastuksia, joitten pääsyynä on ollut haasteet ja kahden taikka neljän kuukauden perästä maksettavat velkakirjat) ystäväni Copperfieldin poveen".

Mr. Micawber päätti tämän kauniin ystävyys-osoituksen sanoilla: "Mr. Heep! hyvää iltaa. Mrs. Heep! nöyrä palvelianne", ja astuen sitten ulos minun kanssani kaikkein komeimmalla tavallansa teki hän kengillään suurta kopinaa kivikadulla ja hyräili matkalla jotakin nuottia.

Mr. Micawber oli poikennut vähäiseen ravintolaan ja asui siellä pikkuisessa huoneessa, joka oli väliseinällä eroitettu kesti-huoneesta ja haisi kovasti tupakan savulta. Se oli, luullakseni, ylipuolella kyökkiä, sillä lämmin rasvankäry tuntui nousevan lattian raoista ja tahmea hiki näkyi seinissä. Viinan löyhkästä ja lasien kilinästä tiesin, että se oli likellä tiskiä. Täällä makasi Mrs. Micawber vähäisellä sohvalle jonkun kilpahevosen kuvan alla, pää likellä pesää ja jalat lykäten pois senapin-astiaa, joka oli vähäisellä tarjous-pöydällä huoneen toisessa päässä. Mr. Micawber astui ensin sisään hänen luoksensa sanoen: "rakas ystäväni, salli minun esitellä sinulle yhtä tohtori Strong'in oppilasta".

Minä huomasin sivumennen, että vaikka Mr. Micawber'illa nyt oli juuri yhtä hämärä tieto ijästäni ja asemastani, kuin aina ennen, hän lakkaamatta muisti, niinkuin gentilin asian, että minä olin tohtori Strong'in oppilaita.

Mrs. Micawber oli kummastunut, mutta hyvin iloinen, kun hän näki minut. Minuakin ilahutti taas tavata häntä, ja minä istuin, kun ensin olimme hellästi tervehtineet toisiamme, vähäiselle sohvalle hänen viereensä.

"Rakas vaimoni", lausui Mr. Micawber, "jos tahdot mainita Copperfield'ille, mimmoinen nykyinen tilamme on, jota hän epäilemättä haluaa kuulla, menen minä sillä aikaa lukemaan sanomalehteä ja katsomaan, tokko jotakin ilmaantuisi anonseissa".

"Minä luulin teidän olevan Plymouth'issa, Ma'am", sanoin minä Mrs. Micawber'ille, kun hänen puolisonsa oli mennyt.

"Rakas Master Copperfield'ini", vastasi hän, "me lähdimme Plymouth'iin".

"Paikalla ollaksenne", viittasin minä.

"Aivan niin", arveli Mrs. Micawber. "Paikalla ollaksemme. Mutta totuus on se: luonnonkirjoja ei tarvita tullivirastossa. Heimoni paikkakunnallinen vaikutus *ei* riittänyt hankkimaan mitään tointa tässä osastossa Mr. Micawber'in kykyiselle miehelle. He tahtoisivat mieluisammin päästä Mr. Micawber'in kykyisestä miehestä. Hän saattaisi vaan muitten puuttuvaisuuden näkyviin. Mutta paitsi tätä", lausui Mrs. Micawber, "en tahdo salata teiltä, rakas Master Copperfield'ini, että, kun se heimoni haara, joka asuu Plymouth'issa, huomasi, että minä ja pikku Wilkins ja hänen sisarensa ja kaksoiset olimme Mr. Micawber'in muassa, he eivät vastaan-ottaneet häntä niin hellästi, kuin hänen olisi sopinut odottaa, koska hän oli vastikään laskettu vankeudesta. Sanalla sanoen", lausui Mrs. Micawber, ääntänsä alentaen — "tämä on meidän kesken — meitä otettiin valjusti vastaan".

"Voi minua!" sanoin minä.

"Niin", arveli Mrs. Micawber. "Tosiaan on tuskallista katsella ihmiskuntaa semmoisessa valossa, Master Copperfield, mutta meitä otettiin ilmeisesti vastaan valjulla tavalla. Sitä ei käy epäileminen. Sanalla sanoen, se heimoni haara, joka asuu Plymouth'issa, rupesi suorastaan loukkaamaan Mr. Micawber'ia, ennenkuin olimme olleet viikon aikaa siellä".

Minä sanoin ja ajattelin, että heidän olisi tullut hävetä käytöstänsä.

"Mutta niin oli", jatkoi Mrs. Micawber. "Mikä nyt Mr. Micawber'in luontoisen neuvoksi tämmöisessä tilassa? Ei muuta kuin yksi selvä keino. Lainata matka-rahaa tältä heimoni haaralta ja palata Londoniin, palata, maksoi mitä maksoi".

"Te palasitte siis kaikki, Ma'am?" sanoin minä.

"Me palasimme kaikki", vastasi Mrs. Micawber. "Siitä saakka olen keskustellut muitten heimoni haarojen kanssa, mihin toimeen Mr. Micawber'in sopisi parhaiten ryhtyä — sillä minulla on se ajatus, että hänen täytyy ryhtyä johonkin, Master Copperfield", lausui Mrs. Micawber todistavaisesti. "Se on tietty, ettei kuuden hengen perhe, palveliaa lukematta, voi tyhjällä ilmalla elää".

"On kyllä, Ma'am", sanoin minä.

"Näitten muitten heimoni haarojen ajatus", jatkoi Mrs. Micawber, "on että Mr. Micawber'in heti tulisi

kääntää huomionsa hiiliin".

"Mihin, Ma'am?"

"Hiiliin", vastasi Mrs. Micawber. "Hiili-kauppaan. Tiedusteltuaan tuli Mr. Micawber ajatelleeksi, että Medway'n hiilikaupassa ehkä olisi hänen kykyiselle miehelle joku tulevaisuus. Siinä tapauksessa, niinkuin Mr. Micawber aivan oikein sanoi, on ensimmäinen askel, joka on otettava, selvästi se, että mennään Medway'ta katsomaan. Me tulimme ja näimme sen. Minä sanon 'me', Master Copperfield; sillä minä en koskaan", lausui Mrs. Micawber, liikutettuna, "minä en koskaan jätä Mr. Micawber'ia".

Minä lausuin ihmetystäni ja hyväksymistäni.

"Me tulimme", toisti Mrs. Micawber, "ja näimme Medway'n. Minun ajatukseni tuon joen hiilikaupasta on, että se ehkä vaatii luonnonkirjoja, mutta että se varmaan vaatii pää-omaa. Luonnonlahjoja Mr. Micawber'illa on; pää-omaa Mr. Micawber'illa ei ole. Me näimme, luullakseni, suuremman osan Medway'sta; ja tämä on minun yksin-omainen päätökseni. Kun olimme niin likellä täällä päin, arveli Mr. Micawber, että se olisi ajattelematonta, jollemme lähtisi tänne tuomiokirkkoa katsomaan. Ensiksi siitä syystä, että se niin hyvin ansaitsee katsomista emmekä koskaan olleet nähneet sitä; ja toiseksi siitä syystä, että oli hyvin luultavaa, että jotakin ilmaantuisi tuomiokirkko-kaupungissa. Me olemme olleet täällä", sanoi Mrs. Micawber, "kolme päivää. Ei mitään ole tähän asti ilmaantunut; eikä se hämmästyttäne teitä, rakas Master Copperfieldini, niin paljon, kuin se vierasta hämmästyttäisi, jos saatte tietää, että tätä nykyä odotamme yhtä remissiä Londonista, voidaksemme suorittaa rahallisia velvollisuuksiamme tässä hotellissa. Siksi kuin tämä remissi tulee", lausui Mrs. Micawber tunteellisesti, "olen minä suljettu pois kodistani (minä tarkoitan asuntoamme Pentonville'ssä), pojastani, työstäni ja kaksoisistani".

Minun tuli sydäimestä sääli Mr. ja Mrs. Micawber'in huolettavaa tilaa, ja minä sanoinkin sen Mr. Micawber'ille, joka nyt palasi, vieläpä lisäsin, että olisin suonut, jotta minulla olisi kylläksi rahaa lainata heille, mitä he tarvitsivat. Mr. Micawber'in vastauksesta näkyi, kuinka levoton hän oli. Hän sanoi, pudistaen kättä minun kanssani, "Copperfield, te olette tosi-ystävä; mutta pahimmassa tapauksessa ei se mies, jolla on parran-ajokalut, ole ystävää vailla". Tämän kauhean viittauksen kuultuaan kiersi Mrs. Micawber käsivartensa Mr. Micawber'in kaulan ympäri ja pyysi häntä rauhoittamaan mieltänsä. Mr. Micawber itki; mutta tyyntyi melkein kohta sen verran, että hän soitti kyyppäriin sisään ja tilasi kuuman munuaispuddingin sekä talrikillisen äyriäisiä huomispäivän aamiaiseksi.

Kun jätin heidät hyvästi, vaativat he molemmat niin hartaasti minua tulemaan päivällisille heidän luoksensa, ennenkuin he lähtivät pois, ettei minun käynyt kieltäminen. Mutta koska tiesin, ettei minun sopinut tulla seuraavana päivänä, jolloin minulla illalla oli paljon lukemista koulua varten, ehdoitti Mr. Micawber, että hän aamun kuluessa kävisi tohtori Strong'in puheilla (häntä aavisti, että remissi tulisi tällä postilla) ja esittelisi senjälkeistä päivää, jos minun silloin sopisi paremmin. Minä kutsuttiin niinmuodoin seuraavana aamupäivänä ulos luokasta, ja tapasin vierashuoneessa Mr. Micawber'in, joka oli tullut sanomaan, että päivällinen pidettäisiin, niinkuin puhe oli. Kun kysyin, oliko remissi tullut, likisti hän kättäni ja lähti.

Kun samana iltana katselin ulos akkunasta, kummastuin ja käännyn vähän levottomaksi, kun näin Mr. Micawber'in ja Uriah Heep'in käsitysten astuvan ohitse: Uriah halpuudessaan kiitollisena siitä kunniaista, jota hänelle osoitettiin, ja Mr. Micawber suopean tyytyväisenä, kun sai ulottaa suojelustansa Uriah'an. Mutta minä kummastuin vielä enemmän, kun seuraavana päivänä lähdin tuohon vähäiseen hotelliin määrättynä päivällistuntina, joka oli kello neljä, ja Mr. Micawber'in puheesta ymmärsin, että hän oli

mennyt kotiin Uriah'n kanssa ja juonut konjakkia ja vettä Mrs. Heep'in luona.

"Ja minä saan kertoa teille jotakin, rakas Copperfieldini", lausui Mr. Micawber, "teidän ystävänne Heep on nuori toveri, josta ehkä vielä tulee generaliprokuratori. Jos minä olisin tuntenut tämän nuoren miehen siihen aikaan, jolloin vastukseni joutuivat ratkaisu-kohtaansa, on kaikki, mitä saatan sanoa, se, että, luullakseni, olisin paljon paremmin tyydyttänyt velkojiani, kuin nyt oli laita".

Minun oli vaikea ymmärtää, kuinka tämä olisi ollut mahdollista, koska tiesin, ettei Mr. Micawber ollut maksanut heille mitään; mutta minä en tahtonut kysyä. Enkä minä huolinut sanoa, että toivoin, ettei hän ollut puhunut liian paljon Uriah'ille; enkä kysyä, olivatko puhuneet paljon minusta. Minä pelkäsin, että loukkaisin Mr. Micawber'in taikka ainakin Mrs. Micawber'in tunteita, koska tämä oli niin arka; mutta asia vaivasi minua, ja minä ajattelin sitä usein jälestäpäin. Meillä oli sievät pikku päivälliset: komeaa kalaruokaa, vasikanmunuais-paistia, paahdettua makkaraa, peltokanaa ja puddingia. Viiniä ja väki-olutta löytyi myöskin, ja päivällisen jälkeen laitti Mrs. Micawber meille omin käsin maljallisen kuumaa punssia.

Mr. Micawber oli tavattoman iloinen. Minä en koskaan huomannut häntä niin hupaiseksi. Hänen kasvonsa kiilsivät punssista, että näytti siltä, kuin niitä olisi voideltu joka paikasta. Hän kävi iloisen tuntehikkaaksi kaupungin suhteen ja esitteli menestystä sille, muistuttaen, että Mrs. Micawber'in ja hänen oli ollut erittäin hauska ja mukava olla siellä, ja ettei hän koskaan unhottaisi niitä suloisia hetkiä, joita he olivat viettäneet Canterbury'ssä. Hän esitteli sitten onnea minulle, ja hän ja Mrs. Micawber ja minä loimme katsahduksen entiseen tuttavuuteemme, jonka kuluessa me myimme heidän omaisuutensa toistamiseen. Sitten minä esittelin, että juotaisiin Mrs. Micawber'in terveydeksi, taikka kumminkin sanoin ujosti: "jos sallitte, Mrs. Micawber, on minun nyt kunnia juoda *teidän* muistoksenne, Ma'am". Jolloin Mr. Micawber piti ylistyspuheen Mrs. Micawber'in luonteesta ja sanoi, että Mrs. Micawber aina oli ollut hänen oppaansa, filosofinsa ja ystävänsä, ja että hän neuvoisi minua, kun minä jouduin naima-ikään, valitsemaan toista semmoista naista, jos toista semmoista naista löytyisi mailmassa. Kun punssi oli juotu, kävi Mr. Micawber vielä ystävällisemmäksi ja iloisemmaksi. Koska Mrs. Micawber'inkin mieli riemastui, lauloimme laulun: "Vanha, mennyt aika". Kun pääsimme tähän paikkaan: "Täss' on käteni, kunnon veli", tartuimme kaikki toinen toisemme käteen yliympäri pöytää; ja kun ilmoitimme, että mielimme juoda oikein kelpo "Willie Waught'in",^[23] emmekä ensinkään ymmärtäneet, mitä se tarkoitti, tulimme oikein liikutetuiksi.

Sanalla sanoen, minä en ollut koskaan nähnyt ketään niin täydellisen iloisena, kuin Mr. Micawber oli aivan illan viimeiseen hetkeen saakka, jolloin minä heitin sydämelliset jäähyväiset hänelle ja hänen rakastettavalle vaimollensa. Minä en siis ollenkaan tietänyt odottaakaan, että toisena aamuna kello seitsemän saisin seuraavan ilmoituksen, dateerattuna puolivälissä kymmenen illalla eli neljännes tuntia sen jälkeen, kuin olin jättänyt hänet:

"Rakas, nuori ystäväni!"

"Arpa on heitetty — kaikki on ohitse. Peittäen huolten hävitystyötä kivulloisella teko-ilolla minä en tänä iltana ole ilmoittanut teille, ettei löydy mitään remissin toivoa! Tässä tilassa, joka on yhtä nöyryyttävä kestää, kuin nöyryyttävä ajatella ja kertoa, olen suorittanut ne rahalliset velvollisuudet, joihin tässä laitoksessa olemme joutuneet, vekselin asettamalla, joka on maksettava neljätoista päivää a dato asunnossani Pentonville'ssä Londonissa. Kun se lankee, ei se ole lunastettavissa. Päätös on perikato. Ukon-nuoli uhkaa, puu pirstaantuu".

"Antakaat sen kurjan miehen, joka nyt puhuttelee teitä, rakas David Copperfield'ini, olla tulitornina teille elämänne tiellä. Hän kirjoittaa siinä tarkoituksessa ja siinä toivossa. Jos hän voisi ajatella tehneensä jotakin hyötyä tällä, tunkee ehkä joku valon säde hänen jälellä olevan elämänsä ilottomaan vankihuoneeseen — vaikka hänen elämänsä mitta tätä nykyä on (liepeimmin sanoen) erittäin epätietoinen".

"Tämä on viimeinen ilmoitus, rakas Copperfieldini, jonka ikinä saatte

Teidän
kerjäläiseksi joutuneelta,
viheliäiseltä
Wilkins Micawber'ilta".

Tämän sydäntä särkevän kirjeen sisältö pelästytti minua niin, että heti kiirehdin tuota vähäistä hotellia kohden, aikoen poiketa siihen tohtori Strong'ille mennessäni ja, jos mahdollista, rauhoittaa Mr. Micawber'ia jollakin lohdutuksen sanalla. Mutta puolitiessä kohtasin Londonin vaunut, Mr. ja Mrs. Micawber katon takapuolella. Tyvenen ilon ilmeisenä kuvana hymyili Mr. Micawber Mrs. Micawber'in keskustelulle, syöden saksanpähkinöitä paperipussista, samalla kuin pullo pilkisti hänen poviplakkaristaan. Koska he eivät nähneet minua, katsoin, kaikki asiat lukuun otettuani, parhaaksi olla heitä näkemättä. Raskas taakka oli näin poistettu sydämeltäni, ja minä käännysin jollekin sivukadulle, joka suoraan johdatti kouluun, tuntien ylimalkain suurta helpoitusta siitä, että olivat lähteneet, vaikka kuitenkin yhä rakastin heitä sangen paljon.

KAHDEKSASTOISTA LUKU.

Takaisinkatsaus.

Koulupäiväni! Olemiseni hiljainen vieriminen eteenpäin — elämäni näkymätön, tuntumaton edistyminen — lapsuudesta nuoruuteen! Sallikaat minun ajatella, kun katson takaisin tuohon liikkuvaan veteen, joka nyt on kuiva, lehdittynyt ojanne, löytyykö mitään viittoja pitkin sen uraa, josta voin muistaa, kuinka se juoksi.

Silmänräpäys, ja minä istun paikalleni tuomiokirkkoon, johon menemme kaikki yhdessä joka sunnuntai-aamu, kun ensin olemme tätä varten kokoontuneet koulussa. Multainen haju, päivätön ilma, tunne, että mailma on suljettu pois, urkujen kaikku musta- ja valkokaarisista käytävistä ja kylkeisistä, ovat kaikki siipiä, jotka saattavat minut takaisin ja kannattavat minua, niinkuin ilmassa, noitten aikojen yli puolinukkuisessa, puoli-valveisessa unelmassa.

Minä en ole alimmainen poika koulussa. Minä olen muutamana kuukautena päässyt useitten kumppanien sivuitse. Mutta ylimmäinen poika näyttää minusta olevan mahtava olento, joka asuu kaukana poissa, jonka huimaava korkeus on saavuttamaton. Agnes sanoo "ei", mutta minä sanon "on", ja minä kerron hänelle, että hän varsin vähän ajattelee, mitä tiedon varoja tuo ihmeellinen olento on kerännyt, jonka paikkaan hän luulee minun, minunkin heikon pyrkijän, kerran ennättävän. Nykyisen koulun ylimmäinen ei ole minun yksityinen ystäväni ja julkinen suojeliani, niinkuin Steerforth oli, mutta minä pidän häntä suuressa arvossa. Minä kummastelen etupäässä, mikä hänestä tulee, kun hän jättää tohtori Strong'in koulun, ja mitä ihmiskunta tehnee voidaksensa puollustaa jotakin paikkaa häntä vastaan.

Mutta kuka tämä on, joka nyt ilmestyy eteeni? Se on Miss Shepherd, jota minä rakastan.

Miss Shepherd on sisä-oppilas Missien Nettingall'in laitoksessa. Minä jumaloitsen Miss Shepherd'ia. Hän on pikkuinen tyttö, spensiin puettu. Hänellä on pyöreät kasvot ja kihara liinatukka. Missien Nettingall'in nuoret ladyt käyvät myöskin tuomiokirkossa. Minä en voi katsoa kirjaani, sillä minun täytyy katsella Miss Shepherd'ia. Kun kööri laulaa, kuulen Miss Shepherd'in. Rukouksissa lausun ajatuksissani Miss Shepherd'in nimen — minä sovitan sen kuninkaallisen perheen joukkoon. Kotona, omassa huoneessani, on minun välisti pakko rakkauden innossa huutaa: "Voi, Miss Shepherd!"

Jonkun aikaa minä epäilen Miss Shepherd'in tunteita, mutta viimein onni on myötäisenä, ja me kohtaamme toinen toisemme tanssikoulussa. Minä tanssin Miss Shepherd'in kanssa. Minä kosken Miss Shepherd'in hansikkaasen ja tunnen väreitten käyvän oikeata takin-hiaa myöden ylös hiuksiin asti. Minä en puhu mitään hellää Miss Shepherd'ille, mutta me ymmärrämme toisemme. Miss Shepherd ja minä elämme vaan toisiamme saadaksemme.

Miksi minä salaisesti annan Miss Shepherd'ille lahjaksi kaksitoista Brazilian pähkinää, olisi hauska tietää. Ne eivät kuvaile rakkautta, ne ovat vaikeat panna mihinkään tavalliseen pakettiin, ne ovat kovat

särkeä ovienkin välissä, ja ne ovat öljyisiä, kun ovat särjetyt; kuitenkin minä tunnen, että ne ovat soveliaat Miss Shepherd'ille. Pehmeitä kryptikorppuja minä myöskin kannan Miss Shepherd'ille, ja suunnattoman joukon orangeja. Kerran suutelen Miss Shepherd'iä vaatekammiossa. Voi ihastusta! Mikä tuskani ja harmini seuraavana päivänä on, kun kuulen hoettavan, että Missit Nettingall ovat panneet Miss Shepherd'in pakkopölkkyyn sen vuoksi, että hän kääntää varpaansa sisäänpäin!

Koska Miss Shepherd on elämäni ainainen ajatus ja näky, kuinka minä milloinkaan joudun luopumaan hänen ystävyystään? Sitä minä en voi ymmärtää. Vaan kuitenkin jonkunlainen kylmyys syntyy Miss Shepherd'in ja minun välilläni. Minä kuulen kuiskattavan, että Miss Shepherd on sanonut suovansa, etten minä tuijottaisi häneen niin kovasti, ja ilmoittanut pitävänsä enemmän Master Jones'ista — Jonesista! semmoisesta pojasta, jolla ei ole minkäänlaista ansiota! Juopa minun ja Miss Shepherd'in välillä suurenee. Viimein minä eräänä päivänä kohtaan Missien Nettingall'in koulun kävelyllä ulkona. Miss Shepherd irvistele sivuitse mennessään ja nauraa, kumppaneihinsa kääntyen. Kaikki on ohitse. Kokonaisen elämän hartaus — kokonaiselta elämältä se näyttää, ja asia on sama — on mennyt. Miss Shepherd katoo aamurukouksistani, eikä kuninkaallinen perhe tunne häntä enää.

Minä olen korkeammalla koulussa eikä kukaan häiritse lepoani. Minä en ole nyt ollenkaan kohtelias Missien Nettingall'in nuorille ladyille enkä rakastuisi heihin keneenkään, vaikka heitä olisi kahta vertaa enemmän ja he olisivat kahtakymmentä kertaa kauniimmat. Minä pidän tanssikoulua ikävänä asiana ja kummastelen, miks'eivät tytöt voi tanssia itseksensä ja jättää meitä rauhaan. Minä edistyn latinaisessa runonteossa ja laiminlyön kengän-nauhani. Tohtori Strong mainitsee minua julkisesti hyväntoiveiseksi oppilaaksi. Mr. Dick on huimapäisenä ilosta, ja tätini lähettää minulle seuraavalla postilla yhden guinean.

Nuoren teurastajan haamu nousee eteeni, niinkuin kypäröity pää tulee näkyviin Macbeth'issa. Kuka tämä teurastaja on? Hän on Canterbury'n nuorison kauhu. Hämäästi uskotaan, että se härän-ihra, jolla hän voitelee hiuksiansa, antaa hänelle luonnottoman voiman, ja että hän vetää vertoja miehelle. Hän on leveä-naamainen, sonnin-niskainen nuori teurastaja; hänellä on karkeat, punaiset posket, paha sisu ja häijy kieli. Etupäässä hän käyttää kieltänsä herjataksensa tohtori Strong'in nuoria gentlemeneja. Hän sanoo julkisesti, että jos he tahtovat jotakin, hän antaa sen heille. Hän nimittää yksityisiä heidän joukostansa (minä siihen luettuna), joita hän lupaa pidellä yhdellä kädellä, toinen käsi selän taa sidottuna. Hän väijyy pienempiä poikia, nykittääkseen heidän suojattomia päitänsä, ja haastaa minua avoimella kadulla kaksintaisteluun. Näistä riittävästä syistä päätän tapella teurastajan kanssa.

On kesä-ilta alhaalla viheriässä notkossa jonkun muurin kulmassa. Suostumuksen mukaan kohtaan teurastajan. Minua seuraa valittu joukko meidän poikia; teurastajaa kaksi muuta teurastajaa, nuori krouvari ja nokikolari. Alkuhankkeet ovat suoritettut, ja teurastaja ja minä seisomme kasvoista kasvoihin. Yhdellä silmänräpäyksellä sytyttää teurastaja kymmenen-tuhatta kynttilää vasemman silmäni kulmakarvoista. Toisella minä en tiedä, missä muuri on taikka missä minä olen taikka missä kukaan on. Tuskinpa tiedän, kuka itse olen, kuka teurastaja, semmoisessa mylläkässä olemme tallatulla ruoholla. Välisti näen teurastajan verisenä, mutta lannistumatonna; välisti en näe mitään, vaan istun huohottaen sekundantini polvella; välisti hyökkään hurjasti teurastajaa vastaan ja mätkin rystöni auki hänen kasvoihinsa, mutta en näytä ollenkaan hämmentävän häntä. Viimein minä herään hyvin sekavana päästäni, niinkuin pyörretyvästä unesta, ja näen teurastajan astuvan pois. Toiset molemmat teurastajat ja krouvari ja nokikolari toivottavat hänelle onnea, ja hän vetää takkinsa päälleen mennessään; josta aivan oikein arvaan, että voitto on hänen.

Minä viedään kotiin surkeassa tilassa, paistin-biffejä asetetaan silmieni päälle, minua hierotaan etikalla ja viinalla, ja minä näen suuren, valkoisen rakon kohoavan huulestani, joka kohta kovasti paisuu. Kolmeksi,

neljäksi päiväksi minä jään kotiin, kamalana katsoa ja viheriäinen varjostin silmiäni edessä; ja minulla olisi hyvin kolkko olo, jollei Agnes olisi kuin sisar minulle ja lohduttaisi minua ja lukisi minulle ja saattaisi aikaani iloiseksi ja onnelliseksi. Agnesiin luotan aina täydellisesti; minä kerron hänelle kaikki teurastajasta ja niistä vääryyksistä, joita tämä on kosolta tehnyt minulle; ja hän arvelee, ettei minun sopinut tehdä muuta, kuin tapella teurastajan kanssa, samalla kuin hän värisee ja vapisee ajatellessaan, että minä olen tapellut hänen kanssaan.

Aika on huomaamatta mennyt eteenpäin, sillä Adams ei ole ylimmäinen poika niinä päivinä, jotka nyt ovat tulleet, eikä ole moneen monituiseen päivään enään ollutkaan. Adams on jättänyt koulun niin kauan aikaa takaperin, että, kun hän palajaa käymään tohtori Strong'in luona, ei siinä löydy monta, paitsi minä, jotka tuntevat hänet. Adams'in on määrä ennen pitkää astua oikeuden-aidakkeen eteen ja ruveta asian-ajajaksi ja käydä perukilla. Minua kummastuttaa, kun huomaan hänet leppeämmäksi mieheksi, kuin olin luullut, ja vähemmän arvokkaaksi ulkomuodoltaan. Eikä hän ole vielä pannut mailmaa horjumaan; sillä se käy (sitä myöden kuin minä voin eroittaa) aivan samaa menoa, kuin jos hän ei olisi koskaan siihen kajonnut.

Aukko, jonka poikki runouden ja historian sankarit astuvat eteenpäin juhlallisissa joukoissa, joilla ei näytä olevan mitään loppua — ja mitä sen jälkeen tulee? *Minä* olen nyt ylimmäinen poika; ja katselen alempana istuvia poikia, hyvänlaitaisesti säälien semmoisia, jotka johdattavat mieleeni sen pojan, jona itse olin, kun ensin tulin sinne. Tämä pikkuinen toveri ei näytä olevan mikään osa minusta; minä muistelen häntä niinkuin jotakin elämän tielle jälkeen jäänyttä — niinkuin jotakin, jonka pikemmin olen sivunnut, kuin jona todella itse olen ollut — ja ajattelen häntä melkein niinkuin toiseksi henkilöksi.

Entä tuo pikkuinen tyttö, jonka näin tuona ensimmäisenä päivänä Mr. Wickfield'in luona, missä hän on? Hänkin mennyt. Hänen sijastaan tuon taulun kuva täysikasvuisena liikkuu huoneessa, eikä enää lapsimaisena; ja Agnes — suloinen sisareni, joksi ajatuksissani nimitän häntä, neuvon-antajani ja ystäväni, kaikkien niitten elämän hyvä enkeli, jotka joutuvat hänen levollisen, hyvän, altiiksi-antauvaisen vaikutuksensa alaiseksi — on nyt täysi nainen.

Mitkä muut muutokset ovat tapahtuneet minussa, paitsi muutokset vartalossani ja muodossani ja niissä tiedoissa, joita tällä aikaa olen koonnut? Minulla on kultakello ja vitjat, sormus pikku sormessani ja pitkäliepeinen takki; ja minä käytän paljon karhun-ihraa, joka yhdessä sormuksen kanssa tietää pahaa. Olenko taas rakastunut? Olen. Minä jumaloitsen vanhinta Miss Larkins'ia.

Vanhin Miss Larkins ei ole mikään pikkuinen tyttö. Hän on pitkä, tummanverinen, mustasilmäinen, varreltaan sorea nainen. Vanhin Miss Larkins ei ole mikään lapsi enään; sillä ei nuorin Miss Larkinskaan ole, ja vanhin on varmaan kolme, neljä vuotta vanhempi. Vanhin Miss Larkins on ehkä kolmenkymmenen vaiheilla. Minä rakastan häntä rajattomasti.

Vanhin Miss Larkins tuntee upseereja. Sitä on kauhea kestää. Minä näen heidän puhuttelevan häntä kadulla. Minä näen heidän astuvan kadun poikki, kohdatakseen häntä, kun hänen hattunsa (hän pitää heleä-värisistä hatuista) näkyy tulevan vierustaa myöden sisaren hatun seurassa. Hän nauraa ja haastelee ja näyttää olevan mielissään siitä. Minä kävelen edestakaisin tavatakseni häntä, ja kulutan siihen suuren osan omasta, vähästä ajastani. Jos saan kumartaa häntä kerran päiväänsä (minä tunnen hänet sen verran, että minun sopii tervehtiä häntä, koska tunnen Mr. Larkins'in), olen onnellisempi. Minä ansaitsen silloin tällöin kumarruksen. Se tuima tuska, jota kärsin kilpa-ajon paalein iltana, jolloin tiedän vanhimman Miss Larkins'in tanssivan upseerien kanssa, on jollakin tapaa palkittava, jos minkäänlaista oikeutta mailmassa löytyy.

Rakkauteni vie ruokahaluni ja saattaa minut alinomaa käyttämään uusinta silkki-huiviani. Minulla ei ole mitään muuta lievitystä, kuin pukea parhaat vaatteeni päälleni ja ehtimiseen kiillotuttaa saappaitani. Minusta on kuin silloin olisin mahdollisempi vanhimmalle Miss Larkins'ille. Kaikki, mitä on hänen omaansa taikka koskee häneen, on minulle kallista. Mr. Larkins (äreä, vanha gentlemani, jolla on kaksinkertainen leuka ja toinen silmä liikkumatonna päässä) viehättää minua erinomaisessa määrässä. Kun en voi kohdata hänen tytärtänsä, menen sinne, jossa luulen kohtaavani isän. Kysymykset: "kuinka jaksatte, Mr. Larkins? Voivatko nuoret ladyt ja kokoperhe hyvin?" näyttävät tarkoitukseltaan niin selviltä, että minä punehdun.

Minä ajattelen lakkaamatta ikääni. Olkoon, että olen seitsemäntoista-vuotinen ja että seitsemäntoista-vuotinen on liian nuori vanhimmalle Miss Larkins'ille, entä sitten? Paitsi sitä olen melkein tuota pikaa yhdenkolmatta-vuotinen. Minä kävelen tavallisesti Mr. Larkins'in talon edessä iltaisin, vaikka sydäntäni viiltää, kun näen upseerien menevän sisään taikka kuulen heidän äänensä ylhäältä vierashuoneesta, jossa vanhin Miss Larkins soittaa harppua. Minä kävelen myöskin kahdessa tai kolmessa tilaisuudessa useita

kertoja talon ympärillä, kun perhe jo on pannut maata, kummastellen, mikä vanhimman Miss Larkins'in kammio lienee (ja sen sijaan asettuen, niinkuin nyt tiedän, Mr. Larkins'in huoneen kohdalle); toivoen, että tuli pääsisi irti; että kokoontunut ihmisjoukko seisoisi tyrmistyneenä; että minä, syösten heidän välitsensä, tikapuut kädessä, pystyttäisin ne hänen akkunaansa vastaan, pelastaisin hänet sylissäni, palaisin noutamaan jotakin, jonka hän oli unhottanut, ja hukkuisin liekkeihin. Sillä tavallisesti minä rakkaudessani en katso omia etujani, vaan luulen, että olisin tyytyväinen, kun saisin osoittaa jonkunlaista uljuutta Miss Larkins'in edessä ja kuolla. — Tavallisesti, mutta ei aina. Toisinaan iloisemmat näyt tulevat eteeni. Kun puen päälleni (kahden tunnin työ) suuria pitoja varten (joita olen ajatellut kolmen viikon aikaa) Larkins'illa, antaun mitä ihanimpiin unelmiin. Minä kuvailen itselleni, kuinka rohkeaisen mieltäni ja ilmoitan rakkauteni Miss Larkins'ille. Minä kuvailen itselleni, kuinka Miss Larkins'in pää vaipuu minun olkapäälleni ja hän sanoo: "Oi, Mr. Copperfield, saanko uskoa korviani!" Minä kuvailen itselleni, kuinka Mr. Larkins odottaa minua seuraavana aamuna ja sanoo: "rakas Copperfield'ini, tyttäreni on kertonut minulle kaikki. Nuoruus ei ole mikään vika. Tässä on kaksikymmentä-tuhatta puntaa. Olkaat onnelliset!" Minä kuvailen itselleni, kuinka tätini heltyy ja siunaa meitä, ja kuinka Mr. Dick ja tohtori Strong ovat läsnä hää-juhlassani. Minä olen järkevä toveri, luulen, — luulen takaisin katsoessani (sitä tarkoitan) — ja häveliäs, siitä olen varma; mutta kuitenkin nämät kaikki tapahtuvat aivoissani.

Minä lähden lumottuun huoneeseen, jossa on valoa, iloista puhetta, soittoa, kukkia, upseereja (mielipahalla näen sen) ja vanhin Miss Larkins, kauneudesta hohtaen. Hän on puettu sinisiin, hänellä on sinisiä kukkia hiuksissaan — muistokukkia — niinkuin *hänen* olisi tarve kantaa muistokukkia! Tämä on ensimmäinen täysikasvuisten seura, johon minua koskaan on kutsuttu, ja minun on vähän vaikea olla; sillä minä en näytä kuuluvan kenenkään pariin eikä kenelläkään näytä olevan mitään sanomista minulle, paitsi Mr. Larkins'illa, joka kysyy minulta, kuinka koulukumppanini voivat, jota hänen ei tarvitsisi tehdä, koska en ollut tullut sinne loukattavaksi. Mutta kun olen seisonut jonkun aikaa oven suussa ja antanut silmieni ihastella sydämeni jumalatarta, lähestyy hän minua — hän, vanhin Miss Larkins! — ja kysyy minulta iloisesti, tanssinko minä.

Minä sammallan kumartaen: "teidän kanssanne, Miss Larkins".

"Eikö kenenkään muun kanssa?" kysyy Miss Larkins.

"Minua ei huvittaisi tanssia kenenkään muun kanssa".

Miss Larkins nauraa ja punehtuu (taikka minä luulen, että hän punehtuu) ja sanoo: "tanssi tämän jälkeen, aivan mielelläni".

Aika on tullut. "Se on valssi, luullakseni", muistuttaa Miss Larkins epäileväisesti, kun minä ilmestyn hänen edessään. "Valssaatteko? Jollei, niin kapteeni Bailey —"

Mutta minä valssaan (oikein hyvinkin päälle päätteeksi) ja minä vien Miss Larkins'in muassani. Minä vien hänet vakavasti kapteeni Bailey'n vierestä. Tämä on onneton, sitä en epäile; mutta se ei tee minun mitään. Minäkin olen ollut onneton. Minä valssaan vanhimman Miss Larkins'in kanssa! Minä en tiedä missä, kenenkä seurassa eikä kuinka kauan. Minä tiedän vaan, että pyörin ympäri avaruudessa sinisen enkelin kanssa, autuaallisessa huumauksessa, kunnes olen joutunut yksin hänen kanssaan vähäiseen huoneeseen, jossa lepäämme sohvalla. Hän ihmettelee kukkaa (neilikan-väristä camelia japonica'a: hinta puoli kruunua) napinlävessäni. Minä annan sen hänelle ja sanon:

"Minä pyydän arvaamattoman kalliin hinnan siitä, Miss Larkins".

"Todella! Mikä se on?" vastaa Miss Larkins.

"Yksi teidän kukistanne, että saan tallettaa sitä, niinkuin ahne kultaansa".

"Te olette rohkea poika", lausui Miss Larkins. "Kas tuossa".

Hän antaa sen minulle eikä näytä paheksuvan sitä; ja minä panen sen huulilleni ja sitten rinnalleni. Nauraen pistää Miss Larkins kätensä kainalooni ja sanoo: "viekäät minut takaisin kapteeni Bailey'n luo".

Minä olen vaipunut tämän ihasuttavan keskustelun ja valssin muistoon, kun Miss Larkins tulee takaisin luokseni.

Häntä taluttaa vähäpätöiseltä näyttävä, vanhanpuolinen gentlemani, joka on pelannut whistiä koko illan, ja hän sanoo:

"No, tässä on minun rohkea ystäväni! Mr. Chestle tahtoo ruveta tuttavuuteen teidän kanssanne, Mr. Copperfield".

Minä tunnen kohta, että hän on joku perheen ystävä, ja olen suuresti mielissäni.

"Minä ihmettelen makuanne, Sir", lausuu Mr. Chestle. "Se kunnioittaa teitä. Arvatakseni te ette huoli paljon humalasta; mutta minä olen sangen suuri humalanviljeliä; ja jos joskus haluaisitte tulla meidän paikkakuntaan — Ashford'in tienoille — ja katsella niitä maita, ilahuttaisi se meitä, jos jäisitte luoksemme niin kauaksi aikaa, kuin itse tahdotte".

Minä kiitän Mr. Chestle'ä sydämellisesti ja puristan hänen kättänsä. Minä luulen näkevinäni jotakin suloista unta. Minä valssaan kerran vielä Miss Larkins'in kanssa — hän sanoo, että minä valssaan niin hyvin! Minä menen kotiin sanomattoman onnellisessa tilassa ja valssaan ajatuksissani koko yön, käsivarsi kalliin jumalattareni sinisen vartalon ympärillä. Muutamiksi päiviksi eteenpäin minä olen kadonnut hurmaaviin mietteisiin; mutta minä en tapaa häntä kadulla eikä kotona, kun käyn häntä tervehtimässä. Tämän pettyneen toivon suhteen lohduttaa minua vaan vaillinaisesti tuo pyhä pantti, tuo lakastunut kukka.

"Trotwood", sanoo Agnes kerta päivällisten jälkeen. "Kenenkä luulet huomenna menevän naimisiin? Joku, jota sinä ihmettelet".

"Et suinkaan sinä, Agnes?"

"En minä!" iloisena nostaen kasvojansa niistä nuoteista, joita hän kopioitsi. "Kuuletteko, mitä hän sanoo, isä? — Vanhin Miss Larkins".

"Kenenkä — kapteeni Bailey'n kanssako?" kykenen töin tuskin kysymään.

"Ei; ei minkään kapteenin kanssa. Mr. Chestle'n, humalanviljeliän, kanssa".

Minä olen kauheasti alakuloinen pari, kolme viikkoa. Minä otan pois sormukseni sormestani, pidän huonoimpia vaatteitani, en käytä mitään karhun-ihraa, ja vaikeroin usein, entisen Miss Larkins'in lakastunut kukka edessäni. Mutta koska nyt olen jotenkin väsynyt tämänkaltaiseen elämään, ja koska teurastaja uudestaan on ärsyttänyt minua, heitän kukan tiellensä, menen tappeluun teurastajan kanssa ja saan hänestä kunniakkaan voiton.

Tämä asia ja se, että otan takaisin sormukseni sekä taas rupeen karhun-ihraa käyttämään, mutta kohtuudella, ovat viimeiset merkit, joita saatan eroittaa nyt, seitsemättätoista käydessäni.

YHDEKSÄSTOISTA LUKU.

Minä katselen ympärilleni ja huomaan jotakin.

En tiedä, olinko sydämessäni iloinen vai surullinen, kun koulupäiväni lähestyivät loppuansa ja aika tuli, jolloin minun oli tohtori Strong'in laitoksesta lähteminen. Minä olin ollut hyvin onnellinen siinä, olin likeisesti liittynyt tohtoriin, olin etevä ja kunnialla mainittu tässä pikkuisessa mailmassa. Näistä syistä minua suretti erota siitä; mutta toisista, jotenkin vähäpätöisistä, asia ilahutti minua. Hämärä aavistus siitä, että olin itsenäinen, nuori mies, siitä arvosta, jota pannaan itsenäiseen, nuoreen mieheen, niistä kummallisista asioista, joita tämä uljas olento on näkevä ja toimittava, ja siitä ihmeellisestä vaikutuksesta, jonka hän epäilemättä on yhteiskuntaan tekevä, houkutteli minua pois. Niin vahvasti valloittivat nämät haaveksivaiset mietteet nuorekkaan mieleni, että näyttää siltä, kuin minä nykyisen ajatustapani mukaan olisin jättänyt koulun ilman luonnollista kaipausta. Tämä ero ei ole koskenut minuun, niinkuin muut erot. Minä koetan turhaan muistaa, mimmoiselta se minusta tuntui sekä sen yksityisiä asianhaaroja; mutta se ei ole painunut muistooni. Minä arvaan, että avautuvat näkö-alat hämmensivät minua. Minä tiedän, että nuoruuden kokemukseni silloin maksoivat vähän taikka ei mitään, ja että elämä enemmän oli suuren feesadun kaltainen, jota juuri rupesin lukemaan, kuin minkään muun.

Tätini ja minä olimme usein vakavasti keskustelleet, mihin ammattiin minä antautuisin. Vuoden aikaa taikka enemmän olin koettanut keksiä jotakin tyydyttävää vastausta hänen usein kerrottuun kysymykseensä: miksi tahtoisin ruveta? Mutta sitä myöden, kuin itse huomasin, ei minulla ollut erityistä halua mihinkään. Jos olisin voinut yht'äkkiä oppia merenkulku-tiedettä, saada päällikkyyden jossakin pikaisesti purjehtivassa retkikunnassa ja voittoisana löytäjänä matkustaa mailman ympäri, luulen, että olisin katsonut sitä aivan soveliaaksi itselleni. Mutta tämmöisen äkillisen edistymisen puutteessa mielin kääntyä jollekin semmoiselle uralle, joka ei liiaksi kysyisi tätini kukkaroa, ja tehdä velvollisuuteni siinä, olipa se mikä hyvänsä.

Mr. Dick oli tavallisesti ollut läsnä neuvotteluissamme, joissa hänen käytöksensä aina oli ajattelevainen ja viisas. Hän ei koskaan lausunut mitään, paitsi kerta; ja siinä tilaisuudessa (minä en tiedä, mistä se hänen päähänsä pälkähti) esitteli hän yht'äkkiä, että minä rupeisin "vasiki-sepäksi". Tätini vastaan-otti tämän ehdoituksen niin epäsuosiollisesti, ettei hän koskaan rohjennut tehdä toista; vaan tyytyi aina jalestäpäin siihen, että hän tarkkaan katseli tätiäni, odottaen hänen ehdoituksiansa ja rahojansa helistellen.

"Rakas Trot'ini, minä kerron sinulle jotakin", lausui tätini eräänä aamuna joulun-aikana, kun olin jättänyt koulun; "kosk'ei tätä solmuista seikkaa vielä ole selvitetty, ja kosk'emme saa päätöksessämme tehdä mitään erehdystä, jos voimme välttää sitä, luulen, että olisi paras, jos ottaisimme itsellemme vähän miettimisen aikaa. Sillä välin sopii sinun katsoa asiaa uudelta taholta eikä koulupojan kannalta".

"Mielelläni, täti".

"Minä olen joutunut ajattelemaan", jatkoi tätini, "että vähäinen vaihetus ja katsaus ovien ulkopuolella olevaan elämään olisi hyödyksi ja auttaisi sinua tuntemaan omaa mieltäsi sekä tekemään tarkempia päätöksiä. Entä jos rupeisit vähäiselle matkalle nyt. Entä jos esimerkiksi taas lähtisit tuohon vanhaan maan osaan ja kävisit tuon ylen kummallisen naisen luona, jolla on tuo luonnoton nimi", lausui tätini, hivuttaen nenäänsä, sillä hän ei koskaan voinut täydellisesti antaa Peggotylle anteeksi, että häntä nimitettiin niin.

"Kaikista asioista mailmassa, täti, pitäisin tästä kaikkein enimmän!"

"Hyvä", sanoi tätini, "se on onnellista, sillä minäkin pidän siitä. Mutta se on luonnollista ja järjellistä, että sinä pidät siitä. Ja minä olen aivan vakuutettu siitä, että mitä hyvänsä sinä teet, Trot, se aina on luonnollista ja järjellistä".

"Minä toivon niin, täti".

"Sisaresi Betsey Trotwood", lausui tätini, "olisi ollut niin luonnollinen ja järkevä tyttö, kuin milloinkaan on elänyt. Pyrithän sinä hänen kaltaisekseen, eikö niin?"

"Minä toivon, että pyrin *teidän* kaltaiseksenne, täti. Siinä on kylläksi minulle".

"Se on onni, ettei tuo lapsi parka, sinun äitisi, enään elä", sanoi tätini, hyväksyväisesti katsellen minua, "muutoin hän tähän aikaan olisi ollut niin ylpeä pojastansa, että hänen leppeä pikku päänsä olisi joutunut aivan kierolle, jos siinä olisi ollut mitään kieron varaa". (Tätini puollusti aina omaa hellyyttänsä minua kohtaan sillä tapaa, että hän syytti äitivainajaani siitä). "Herranen aika, Trotwood, kuinka sinä muistutat minua hänestä!"

"Miellyttävällä tavalla, toivon minä, täti?" arvelin minä.

"Hän on niin äitinsä näköinen, Dick", sanoi tätini pontevasti, "hän on niin äitinsä näköinen, semmoisena kuin tämä oli tuona iltana, ennenkuin hän alkoi kiivastua — hän on niin hänen näköisensä, kuin suinkin mahdollista!"

"Todella?" kysyi Mr. Dick.

"Ja hän on myöskin Davidin näköinen", sanoi tätini vakavasti.

"Hän on kovasti Davidin näköinen!" lausui Mr. Dick.

"Mutta mitä minä soisin, että sinusta tulisi, Trot", jatkoi tätini — "minä en tarkoita ruumiillisesti, vaan hengellisesti; sillä ruumiillisesti sinulta ei puutu mitään — se on luja toveri, aimollinen, luja toveri, jolla on oma tahtonsa. Jolla on uskaliaisuutta", lausui tätini, pudistaen lakkiansa minulle ja nyrkkiänsä puristaen. "Jolla on päättäväisyyttä. Jolla on luonnetta, Trot — jolla on voimakas luonne, johon ei kukaan eikä mikään voi vaikuttaa paitsi hyvillä perusteilla. Tämmöiseksi minä tahtoisin sinua. Tämmöinen olisi sekä isäsi että äitisi pitänyt olla, Jumala sen tietää, ja tämmöisenä he olisivat paremmin menestyneet".

Minä sanoin, että toivoin tulevani semmoiseksi, kuin hän kuvaili.

"Että rupeisit pienissä asioissa luottamaan itseesi ja toimimaan omin neuvoin", lausui tätini, "lähetän sinut yksin retkellesi. Minä ajattelin ensiksi, että Mr. Dick seuraisi sinua, mutta tarkemmin tuumittuani pidän

hänet täällä itseäni suojelemassa".

Mr. Dick näytti tuokion aikaa vähän toiveissansa pettyneeltä; siksi kuin se ajatus, että hän saisi kunnian ja arvon suojella kaikkein ihmeellisintä naista mailmassa, palautti päivänpaisteen hänen kasvoihinsa.

"Paitsi sitä", sanoi tätini, "on memoriali".

"Niin aina", kiirehti Mr. Dick vastaamaan, "minä aion, Trotwood, saada sen valmiiksi aivan pian — sen täytyy valmistua aivan pian! Ja sitten se jätetään sisään, tiedätkö — ja sitten" — sanoi Mr. Dick, itseänsä pidätettyään ja kauaksi aikaa pysähtyen, "syntyy soma juttu!"

Tätini hyvän ehdotuksen mukaan varustettiin minä kohta jälestäpäin runsaalla kukkarolla ja koffertilla ja laskettiin hellästi matkalleni. Kun erosimme, antoi tätini minulle muutamia hyviä neuvoja ja monta suudelmaa ja sanoi, että, koska hänen tarkoituksensa oli, että minä katsoisin ympärilleni ja oppisin vähän ajattelemaan, hän kehoittaisi minua viipymään muutamia päiviä Londonissa, jos mieleni teki, joko matkallani Suffolk'iin taikka palatessani. Sanalla sanoen, minulla oli oikeus tehdä, mitä itse tahdoin, kolme viikkoa taikka kuukausi aikaa; eikä vapauttani rajoitettu millään muulla ehdolla, kuin sillä, että, niinkuin äsken mainittiin, minä oppisin ajattelemaan ja katsoisin ympärilleni sekä lupaisin kirjoittaa kolme kertaa viikkoonsa ja uskollisesti antaa tietoa itsestäni.

Minä matkustin ensin Canterbury'yn, että saisin sanoa hyvästi Agnesille ja Mr. Wickfield'ille (minä en ollut vielä jättänyt vanhaa huonettani hänen talossaan) sekä myöskin hyvälle tohtorille. Agnes kävi hyvin iloiseksi, kun hän näki minut, ja kertoi minulle, ettei talo ollut entisensä näköinen siitä kuin minä lähdin.

"Minä olen varma siitä, etten minäkään ole itse kaltaiseni, kun olen poissa", vastasin minä. "Minusta tuntuu, kuin kaipaisin oikeata kättäni, kun olen ilman sinua. Vaikka sillä en sano paljon; kosk'ei ole mitään päätä eikä sydäntä oikeassa kädessäni. Jokainen, joka tuntee sinut, Agnes, kysyy sinulta neuvoa ja antaa sinun johdattaa itseänsä".

"Jokainen, joka tuntee minut, hemmottelee minua liiaksi, varon minä", vastasi hän hymyillen.

"Ei. Se on sentähden, ettet ole kenenkään muun kaltainen. Sinä olet niin hyvä ja niin säyseä. Sinulla on niin lempeä luonto, ja sinä olet aina oikeassa".

"Sinä puhut", lausui Agnes, purskahtaen hauskaan nauruun työnsä ääressä, "niinkuin minä olisin entinen Miss Larkins".

"No! Sinä et saa väärinkäyttää luottamustani", vastasin minä ja punehduin, sinistä tenhotartani muistaessani. "Mutta minä luotan sinuun yhtä kaikki, Agnes. Minä en voi koskaan vieraantua siitä. Milloin hyvänsä minä joudun johonkin pulaan taikka rakastun, ilmoitan sen aina sinulle, jos sallit — jopa myöskin, jos oikein täydellä todella rakastun".

"No, olethan aina ollut täydellä todella rakastuneena!" lausui Agnes, nauraen taas.

"Oih! se oli lasna tai koulupoikana", sanoin minä, nauraen vuorostani puoli-häpeissäni. "Ajat muuttuvat, ja minä pelkään, että joku päivä olen kauheassa todellisuuden tilassa. Minua kummastuttaa, ettet itse vielä ole siihen joutunut, Agnes".

Agnes nauroi taas ja pudisti päätänsä.

"Niin, minä tiedän, ettet ole!" lausuin minä, "sillä muutoin olisit kertonut sen minulle. Taikka ainakin" — sillä minä näin hienon punan hänen kasvoissaan — "olisit antanut minun havaita sen itsestäni. Mutta minä en tunne ketään, joka olisi mahdollinen rakastamaan *sinua*, Agnes. Joku, jolla on jalompi luonto ja kaikin puolin on soveliaampi, kuin kukaan, minkä minä milloinkaan olen täällä nähnyt, saa ilmaantua, ennenkuin minä annan *minun* suostumukseni. Tästälähin pidän minä kaikkia ihailioita tarkalla silmällä; jopa vaadin paljon tuolta onnelliselta, sen takaan sinulle".

Näin pitkälle olimme ehtineet, puhuen puoleksi leikkiä, puoleksi totta, joka tuttavan-omainen tapa oli pitkän ajan kuluessa luonnollisesti kasvanut siitä ystävällisestä keskuudesta, joka alkoi, kun olimme vaan lapset. Mutta yht'äkkiä nosti nyt Agnes silmänsä minua kohden ja sanoi, toisella tavalla puhuen:

"Trotwood, minulla on jotakin, jota tahtoisin kysyä sinulta ja jota minun ehkä ei ole tilaisuus moneen aikaan kysyä — jotakin, jota en, luullakseni, kysyisi keneltäkään muulta. Oletko huomannut, että isäni vähitellen on muuttunut?"

Minä olin huomannut sen ja olin usein kummastellut, eikö hänkin ollut huomannut sitä. Minä epäilemättä näytin nyt jotakin semmoista kasvoissani; sillä hän loi samalla silmänsä maahan, ja minä näin kyyneliä niissä.

"Kerro minulle, mitä se on", lausui hän matalalla äänellä.

"Minä luulen — puhunko aivan suoraan, Agnes, koska rakastan häntä niin paljon?"

"Puhu", vastasi hän.

"Minä luulen, että hän pilaa itsensä tuolla tottumuksella, johon hän on yhä enemmän antaunut siitä ajasta, kuin minä ensin tulin tänne. Hän on usein kovin heikkohermoinen — taikka minä vaan luulen niin".

"Se ei ole mikään tyhjä luulo", lausui Agnes, päätänsä pudistaen.

"Hänen kätensä vapisee, hänen puheensa on epäselvää, ja hänen silmänsä ovat hurjannäköiset. Minä olen havainnut, että semmoisiin aikoihin ja milloin hän on vähimmin itsensä kaltainen, häntä aina varmaan vaaditaan johonkin toimeen".

"Uriah vaatii häntä", sanoi Agnes.

"Niin; ja se tunto, ettei hän ole oikein sovelias siihen taikka ettei hän ole tarkoin ymmärtänyt asiaa taikka että hän vasten tahtoansa on paljastanut tilansa, näyttää tekevän hänet niin levottomaksi, että hän seuraavana päivänä on huonompi ja sen-jälkeisenä päivänä vielä huonompi, ja niin hän uupuu ja riutuu. Älä pelästy siitä, mitä sanon, Agnes, mutta tällaisessa tilassa näin hänen taannoin kallistavan päätänsä pulpettia vastaan ja itkevän, kuin lapsi".

Hän laski vienosti kätensä huulieni eteen, kun vielä puhuin, ja samalla oli hän kohdannut isänsä huoneen ovella ja nojautui hänen olkapäähänsä. Hänen kasvojensa muoto liikutti minua paljon, kun he molemmat katsoivat minua kohden. Tuossa ihanassa katseessa ilmestyi semmoinen syvä hellyys ja kiitollisuus isää kohtaan kaikesta tämän rakkaudesta ja huolenpidosta; ilmestyi semmoinen hehkuva rukous minun puoleeni, että minä kohtelisin hänen isäänsä lempeästi sisimmissäkin ajatuksissani enkä ankarasti tuomitsisi häntä; hän oli yhtä haavaa niin ylpeä isästään ja niin sydäimestä kiintynyt häneen, vaan kuitenkin niin sääliväinen

ja surullinen ja niin täynnä luottamusta minuun, että minäkin olisin samanlainen; ettei mikään hänen puheensa olisi selvemmin osoittanut hänen tunteitansa eikä kipeämmin koskenut minuun.

Meidän oli määrä juoda teetä tohtorin luona ja me lähdimme sinne tavalliseen aikaan. Me tapasimme lukuhuoneen valkean ympäri tohtorin, hänen nuoren vaimonsa ja tämän äidin. Tohtori, joka piti niin suurta menoa matkani vuoksi, kuin jos olisin lähtenyt Kiinaan, vastaan-otti minut niinkuin arvoisan vieraan ja käski heittää puun-pölkäreeseen tulelle, että hän saisi nähdä vanhan oppilaansa kasvojen punastuvan valkean paisteessa.

"Minä en suinkaan enään näe paljon uusia kasvoja Trotwood'in sijasta, Wickfield", lausui tohtori, lämmittäen käsiänsä; "minä käyn laiskaksi ja kaipaen lepoa. Minä jätän kaiken nuoren väkemme kuuden kuukauden perästä ja rupeen levollisempaan elämään".

"Niin olette yhä sanoneet koko näinä kymmenenä vuonna, tohtori", vastasi Mr. Wickfield.

"Mutta nyt aion todella tehdä niin", lausui tohtori. "Ensimmäinen apu-opettajani astuu sijaani — se on viimein täyttä totta — että saatte pian laittaa välikirjamme ja sitoa meidät lujasti niihin, niinkuin pari konnaa".

"Ja pitää huolta", lausui Mr. Wickfield, "ettei teitä petetä, vai kuinka? — niinkuin varmaan tapahtuisi kaikissa välikirjoissa, joita itse laittaisitte. Hyvä! Minä olen valmis. Vaikeampia asioita löytyy ammatissani, kuin tämä".

"Sitten minulla ei ole mitään muuta ajattelemista", lausui tohtori hymyillen, "kuin sanakirjani ja tuo toinen välikirjan-asia — Annie".

Kun Mr. Wickfield loi silmänsä Mrs. Strong'iin, joka istui tee-pöydän ääressä Agnes'in kanssa, näytti Mrs. Strong minusta karttavan hänen katsettansa semmoisella tavattomalla arkuudella ja pelolla, että Mr. Wickfield'in huomio kiintyi häneen, niinkuin jotakin olisi joutunut hänen mieleensä.

"Posti on tullut Indiasta, näen minä", lausui hän vähän vaiti oltuansa.

"Niin on! ja kirjeitä Mr. Jack Maldon'ilta!" sanoi tohtori.

"Vai niin!"

"Rakas Jack parka!" lausui Mrs. Markleham, päätänsä pudistaen. "Tuota rasittavaa ilman-alaa! — kuuluu olevan niinkuin eläisi hiekka-läjällä aurinko-lasin alla! Hän tosin näytti vahvalta mieheltä, mutta hän ei ollut. Rakas tohtorini, se oli hänen henkensä eikä hänen ruumiinluontonsa, joka saatti hänet ryhtymään asiaan niin rohkeasti. Annie, herttaiseni, minä olen varma siitä, että hyvin muistat, ettei serkkusi koskaan ollut vahva — ei mikään semmoinen, jota sopisi sanoa rotevaksi, ymmärrätkö", sanoi Mrs. Markleham pontevasti ja katsahtaen meihin kaikkiin — "siitä ajasta saakka, kuin tyttäreni ja hän olivat lapsina yhdessä ja kävelivät käsitysten päivät päätänsä".

"Tuleeko minun siitä, mitä sanotte, Ma'am, päättää, että Mr. Maldon on kipeä?" kysyi Mr. Wickfield.

"Kipeä!" vastasi "vanha soturi". "Rakas Sir, hän on jos jotakin".

"Paitsi terve?" sanoi Mr. Wickfield.

"Paitsi terve, aivan niin!" lausui "vanha soturi". "Hän on epäilemättä sairastanut hirveitä päivänpistoksia ja suokuumetta ja horkkaa ja mitä ikinä saatatte mainita. Mitä hänen maksaansa tulee", lisäsi "vanha soturi" nöyrästi, "sen hän tietysti katsoi menneeksi, samalla kuin hän lähti sinne!"

"Kertooko hän kaikki nämät?" kysyi Mr. Wickfield.

"Kertoo? Rakas Sir", vastasi Mrs. Markleham, ravistaen päätänsä ja viuhkaansa, "vähänpä te Jack Maldon raukkaani tunnette, kun teette semmoisen kysymyksen. Kertoo? Ei hän. Ennen saisitte laahauttaa häntä neljän hurjan hevosen perässä".

"Äiti!" sanoi Mrs. Strong.

"Rakas Annie'ni", vastasi hänen äitinsä, "minä saan kerrallaan pyytää, ettet keskeytä minua, jollei vahvistaaksesi mitä minä sanon. Sinä tiedät yhtä hyvin, kuin minä, että serkkusi Maldon ennen antaisi laahauttaa itseänsä vaikka kuinka monen hurjan hevosen perässä tahansa — miksi rajoittaisin itseäni neljään! Minä *en tahdo* rajoittaa itseäni neljään — kahdeksan, kuudentoista, kahdenneljättä hevosen perässä, ennenkuin hän sanoisi jotakin, joka kumoisi tohtorin tuumat".

"Wickfield'in tuumat", lausui tohtori, leukaansa sivellen ja katuvaisesti neuvon-antajaansa katsoen. "Se on meidän yhteiset tuumamme hänen hyväksensä. Minä sanoin itse: ulkomailla taikka kotona".

"Ja minä sanoin", lisäsi Mr. Wickfield vakavasti, "ulkomailla. Minä se olin, joka lähetin hänet ulkomaille. Edesvastaus on minun".

"Kuka edesvastauksesta puhuu!" huudahti "vanha soturi". "Tehtiinhän kaikki hänen hyväksensä, rakas Mr. Wickfield; tehtiinhän kaikki hänen edukseen ja hyödykseen, sen tiedämme. Mutta jos tuo rakas poika ei voi elää siellä, niin ei hän voi elää siellä. Ja jollei hän voi elää siellä, niin kuolee hän sinne, ennenkuin hän kumoo tohtorin tuumat. Minä tunnen hänet", lausui "vanha soturi", viuhkoittaen itseänsä jonkunlaisessa levollisessa profeetallisessa tuskassa, "ja minä tiedän, että hän kuolee sinne, ennenkuin hän kumoo tohtorin tuumat".

"Hyvä, hyvä, Ma'am", lausui tohtori iloisesti, "minä en pidä sokeasti kiinni tuumistani, ja minä voin itse kumota ne. Minä voin keksiä uusia tuumia. Jos Mr. Jack Maldon palajaa kotiin huonon terveytensä tähden, ei häntä lasketa menemään takaisin, vaan meidän täytyy koettaa hankkia jotakin soveliaampaa ja edullisempaa toimeentuloa hänelle tässä maassa".

Mrs. Markleham'iin vaikutti tämä jalomielinen puhe — jota, minun tuskin tarvinnee sanoa sitä, hän ei ollut ensinkään odottanut eikä koettanut synnyttää — niin mahtavasti, ettei hän voinut muuta, kuin sanoa tohtorille, että se oli hänen kaltaistansa, ja useita kertoja suudella viuhkansa vartta sekä sitten taputtaa tohtorin kättä sillä. Jonka perästä hän lempeästi nuhteli tytärtänsä Annie'ta, joka ei osoittanut itseänsä kiitollisemmaksi, kun semmoista hyvyttä hänen tähtensä harjoitettiin hänen vanhaa leikkikumppaniensa kohtaan, ja huvitti meitä muutamilla yksityis-seikoilla, jotka koskivat muita hänen heimonsa ansiollisia jäseniä, joita hän soi autettavan heidän ansiollisille jaloillensa. Koko sinä aikana ei hänen tyttärensä Annie puhunut sanaakaan eikä nostanut kertaakaan ylös silmiänsä. Koko sinä aikana oli Mr. Wickfield'in katse kiintyneenä häneen, kussa hän istui Agnesin vieressä. Minusta näytti siltä, kuin Mr. Wickfield ei ollenkaan olisi ajatellut, että kukan huomaisi häntä, vaan oli niin vaipunut Mrs. Strong'in tarkastamiseen ja omiin ajatuksiinsa hänestä, ettei hän tietänyt muista mitään. Hän kysyi nyt, mitä Mr. Jack Maldon todella oli kirjoittanut itsestänsä ja kenelle hän oli kirjoittanut.

"No, tässä", lausui Mrs. Markleham, ottaen yhtä kirjettä kaminin-reunukselta yläpuolelta tohtorin päätä, "tuo rakas poika sanoo tohtorille itselle — missä se on? Kas tässä! — 'Minua pahoittaa, kun täytyy ilmoittaa teille, että terveyteni on kovasti huonontunut. Minä pelkään, että minun ehkä täytyy palata kotiin joksikin aikaa, ja luulen, etten muulla tavalla toinnu'. Se on aivan selvää, poika parka! Hän luulee, ettei hän muulla tavalla toinnu! Mutta hänen kirjeensä Annie'lle on vielä selvempi. Annie, näytä minulle taas tuo kirje".

"Ei nyt, äiti", pyysi tämä matalalla äänellä.

"Lapsi kultani, sinä olet muutamissa asioissa varmaan mitä naurettavin ihminen maan päällä", vastasi hänen äitinsä, "ja ehkä kaikkein luonnottomin oman heimosi vaatimuksiin katsoen. Me emme olisi, luullakseni, kuulleet koko kirjeestä mitään, jollen itse olisi kysynyt sitä. Nimitätkö tätä luottamukseksi tohtori Strongiin, lemmittyäni? Minua kummastuttaa. Sinun pitäisi ymmärtää paremmin".

Kirje tuotiin vastahakoisesti esiin, ja kun ojensin sen vanhalle ladylle, näin, kuinka se haluton käsi, josta otin sen, vapisi.

"Katsotaanpa nyt", lausui Mrs. Markleham, pannen lorgnettiaan silmänsä eteen. "Missä se paikka on. 'Entisten aikojen muisto, kallis Annie'ni' — ja niin edespäin — siinä se ei ole. 'Rakastettava vanha proktori' — kuka se on? voi minua, Annie, kuinka vaikea on lukea mitä serkkusi Maldon kirjoittaa, ja kuinka typerä minä olen! 'Tohtori', tietysti. Oi! rakastettava tosiaan!" Tässä hän pysähtyi suudellaksensa viuhkaansa uudestaan ja pudistaaksensa sitä tohtoria päin, joka katseli meitä jonkunlaisessa lempeän tyytyväisyyden tilassa. "Nyt olen löytänyt sen. 'Se älköön hämmästyttäkö sinua, Annie, kun kuulet' — ei, sitä se ei suinkaan tee, koska Annie tietää, ettei hän koskaan ole ollut oikein vahva; mitä minä vastikään sanoin? — 'että minä olen kokenut niin paljon tässä kaukaisessa paikassa, jotta olen päättänyt jättää sen, kävi kuinka kävi; sairaan-luvalla, jos pääsen; mutta täydellisellä eronotolla, jollei edellistä myönnetä minulle. Mitä olen kärsinyt ja vielä kärsin täällä, on mahdoton kestää'. Ja jollei tämä kaikkein parhain kaikista luoduista olennoista olisi niin hyvänlaitainen", lausui Mrs. Markleham, telegrafeeraten tohtorille, niinkuin ennen, ja taittaen kokoon kirjettä jälleen, "olisi minun mahdoton ajatella sitä".

Mr. Wickfield ei puhunut sanaakaan, vaikka vanha lady katseli häntä, niinkuin pyytääksensä häneltä selitystä tähän ilmoitukseen, vaan istui aivan äänetönnä, silmät maassa. Ison aikaa sen jälkeen, kuin tämä aine oli jätetty ja uudet asiat vetivät huomiotamme puoleensa, pysyi hän alallansa samalla tavalla, harvoin nostaen silmiänsä, jollei rypistyneellä otsalla siirtääksensä niitä tohtoriin taikka hänen vaimoonsa taikka molempiin.

Tohtori rakasti soittoa. Agnes lauloi suurella suloisuudella ja mielevyydellä, ja niin myöskin Mrs. Strong. He lauloivat yhdessä ja soittivat duettejä yhdessä, niin että meillä oli vähäinen konsertti. Mutta minä huomasin kaksi asiaa: ensiksi, että vaikka Annie pian jälleen tyyntyi ja oli kokonaan entisellänsä, hänen ja Mr. Wickfield'in välillä kuitenkin oli joku juopa, joka täydellisesti eroitti heidät toisistaan; toiseksi, että Mr. Wickfield näytti paheksivan Mrs. Strong'in ja Agnes'in likeistä tuttavuutta ja katselevan sitä levottomuudella. Ja nyt, minun täytyy tunnustaa se, alkoi muisto siitä, mitä olin nähnyt Mr. Maldon'in lähdön iltana, ensi kerran virkistystä minussa semmoisella merkityksellä, jota ei sillä ollut koskaan ennen ollut, ja vaivata minua. Hänen kasvojensa viaton kauneus ei näyttänyt minusta niin viattomalta nyt, kuin ennen; minä epäilin hänen käytöksensä luonnollista herttaisuutta ja armautta; ja kun katselin Agnes'ia hänen vieressänsä ja ajattelin, kuinka hyvä ja vilpitön toinen oli, rupesin luulemaan, että se oli sopimaton ystävyys.

Mrs. Strong oli kuitenkin niin onnellinen tästä ystävyydestä ja Agnes oli myöskin niin onnellinen, että he saivat illan kulumaan, niinkuin se olisi ollut vaan yksi hetki. Se päättyi yhdellä tapauksella, jonka hyvin muistan. He olivat toinen toistansa hyvästi jättämällänsä ja Agnes aikoi juuri syleillä ja suudella ystäväänsä, kun Mr. Wickfield niinkuin sattumalta astui heidän väliinsä ja veti Agnes'in nopeasti pois. Silloin minä, niinkuin koko välillä oleva aika olisi kadonnut ja minä vielä olisin seisonut ovella Jack Maldon'in lähdön iltana, taas näin saman illan katsannon Mrs. Strong'in kasvoissa, kun ne kääntyivät Mr. Wickfield'in kasvoja kohden.

Minä en saata kertoa, mitä vaikutusta tämä teki minuun taikka kuinka minun oli mahdoton, kun jälestäpäin ajattelin häntä, eroittaa häntä tästä katsannosta ja muistaa hänen kasvojaan niitten entisessä, viattomassa hempeydessä. Se vaivasi minua, kun astuin kotiin. Minusta tuntui, kuin olisin jättänyt tohtorin katon, samalla kuin musta pilvi alkoi laskeutua sen ylitse. Siihen kunnioitukseen, jolla katselin hänen harmaata päätänsä, sekaantui sääli, että hän uskoi niitä, jotka pettivät häntä, ja viha niihin, jotka rikkoivat häntä vastaan. Suuren surun ja suuren, vaikka vielä epäselvän häpeän uhkaava varjo peitti, niinkuin tahra, sen levollisen paikan, jossa olin poikana työskennellyt ja leikkinyt, ja teki sille julman vääryyden. Minusta ei ollut yhtään hauska enään ajatella noita vakavia, vanhoja, leveälehtisiä aloe-puita, jotka pysyivät itseensä suljettuina satoja vuosia, ja tuota sievää, sileätä nurmikkoa ja kivi-urnia ja tohtorin käytävää ja niitten kaikkien yli välkkyvän tuomiokirkon kellon yhteen soveltuva ääntä. Oli niinkuin lapsuuteni levollinen pyhyys olisi hävitetty omien silmien edessä ja sen rauha ja kunnia tuulille hajoitettu.

Mutta aamu tuotti muassansa eroni siitä vanhasta asunnosta, jonka Agnes oli vaikutuksellaan täyttänyt; ja tässä oli kylläksi aihetta ajatuksilleni. Minä olin epäilemättä pian palaava sinne; minä olin taas — ehkä usein — nukkuva vanhassa huoneessani; mutta ne päivät, joina asuin siinä, olivat menneet, ja vanha aika oli ohitse. Kun säälin kokoon niitä kirjojani ja vaatteitani, jotka vielä jäivät tänne Dover'iin lähetettäväksi, tunsin sydämeni raskaammaksi, kuin huolin näyttää Uriah Heep'ille, joka oli niin ahkera auttamaan minua, että minä, julmaa kyllä, luulin hänen olevan erittäin iloisin siitä, että lähdin.

Minä erosin Agnes'ista ja hänen isästänsä tavalla taikka toisella, koettaen näyttää hyvin väliä pitämättömältä ja miehekkäältä ja kävin istumaan Londonin vaunujen kutsinlaudalle. Minä olin niin leppeällä ja anteeksi antavalla tuulella, kun ajoin kaupungin läpi, että puoleksi aioin nyykäyttää päätäni vanhalle vihamiehelleni, teurastajalle, ja heittää hänelle viisi shillingiä juomarahaksi. Mutta hän näytti niin kovakiskoiselta teurastajalta, kun hän seisoj ja raappi tuota isoa pölkkyä puodissansa, ja paitsi sitä oli hänen ulkomuotonsa niin vähän parantunut yhden etuhampaan menosta, jonka minä olin lyönyt hänen suustaan, että katsoin parhaaksi olla sovinnontekoa aloittamatta.

Päähuoleni, muistaakseni, kun pääsimme oikein tielle, oli, että näyttäisin niin vanhalta, kuin mahdollista, ajomiehen silmissä ja puhuisin erittäin karheasti. Jälkimäinen asia menestyi minulta vaan suurella vaivannäöllä; mutta minä pidin kiinni siitä, koska tunsin, että se mielestäni oli niin miesmoista.

"Aiotteko seurata aivan perille asti, Sir?" kysyi ajomies.

"Aion, William", vastasin minä alentuvaisesti (minä tunsin hänet); "minä lähdän London'iin. Jälestäpäin matkustan alas Suffolk'iin".

"Metsästäämään, Sir", sanoi ajomies.

Hän tiesi yhtä hyvin, kuin minä, että se tähän vuoden aikaan oli yhtä luultavaa, kuin että lähtisin valaskaloja pyytämään; mutta minä olin myöskin vähän mielissäni kysymyksestä.

"Minä en tiedä", arvelin minä, niinkuin olisin ollut kahden vaiheilla, "laskenko laukauksen, vai ei".

"Linnut ovat käyneet kovin aroiksi, kerrotaan minulle", lausui William.

"Niin minäkin luulen", sanoin minä.

"Oletteko Suffolk'in kreivikunnasta, Sir?" kysyi William.

"Olen", vastasin minä mahtavantapaisesti, "Suffolk'in kreivikunnasta minä olen".

"Minulle on juteltu, että puddingit ovat tavattoman hyviä tuolla alhaalla", sanoi William.

Minä en tietänyt siitä, mutta katsoin tarpeelliseksi puollustaa kreivikuntani laitoksia ja näyttää, että tunsin ne, jonka vuoksi nyökkäytin päätäni, niinkuin sanoakseni: "minä uskon teitä!"

"Ja hevoset", lausui William. "Niissä vasta elukkaa on! Suffolk'in hevonen, kun se on hyvä, maksaa oman painonsa verran kultaa. Oletteko koskaan itse kasvattaneet mitään Suffolk'in hevosia, Sir?"

"E-en", vastasin minä, "en juuri".

"Tässä takanani istuu eräs gen'lm'n", sanoi William, "joka on, hitto vieköön, kasvattanut niitä tukulta".

Puheen-alainen gentlemani oli herra, jonka toinen silmä pelottavasti karsasteli ja jonka leuka kovasti ulkoni. Hänellä oli päässä korkea, valkoinen hattu, jonka lierit olivat kapeat ja litteät. Hänen ahtaat, harmaat housunsa näyttivät olevan nappiin pantavat koko matkan ulkopuolella säääriä, kengistä lanteisiin asti. Hänen leukansa sojotti ajomiehen olkapään yli niin likellä minua, että hänen henkensä aivan kutkutti takaraivoani, ja kun katsoin taaksepäin hänen puoleensa, tirkisteli hän etuhevosia sillä silmällä, jolla hän ei karsastellut, oikean ymmärtäjän tavalla.

"Ettekö ole?" sanoi William.

"Enkö ole mitä?" kysyi gentlemani takaa.

"Kasvattaneet Suffolk'in hevosia tukulta?"

"Niin luulisin", vastasi gentlemani. "Ei ole sitä hevoslajia, jota minä en ole kasvattanut, eikä myöskään sitä koiranlajia. Hevoset ja koirat ovat muutamien ihmisten mieli-asia. Ne ovat ruoka ja juoma minulle — asunto, vaimo ja lapset — lukemiseni, kirjoittamiseni ja luvunlaskuni — nuuska, tupakka ja uni".

"Hän ei ole sitä laatua, että hänen sopii istua kutsinlaudan takana, vai kuinka?" kuiskasi William korvaani, ohjaksia pidellessään.

Minä ymmärsin tämän muistutuksen niin, että hän sillä ilmoitti suovansa, että gentlemani saisi minun paikkani; ja sentähden minä punehtuen otin siitä luopuakseni.

"No, jollette pidä sillä väliä, Sir", lausui William, "luulen, että se *olisi* soveliaampi".

Tätä olen aina katsonut ensimmäiseksi kukistuksekseni tässä elämässä. Kun vaunukonttorissa nimeni pantiin kirjaan sekä paikkani vaunuissa, piirrettiin "kutsinlaudan sija" nimeni kohdalle ja minä annoin

konttoristille puolen kruunua. Minä olin puettu erityiseen päällystakkiin ja shaaliin, vartavasten tehdäkseni kunniaa tälle korkealle paikalle, olin rehennellyt suuresti tämän johdosta ja tuntenut, että tuotin arvoa vaunuille. Ja tässä, ihan ensimmäisellä taipaleella pantiin minun sijaani retkaleinen, karsas-silmäinen mies, jolla ei ollut mitään muuta ansiota, kuin että hän haisi niinkuin palkka-ajurin talli ja osasi kiivetä minun ylitseni enemmän karpäsen, kuin ihmisen tavalla, samalla kuin hevoset laukkasivat eteenpäin!

Jonkunmoinen epäily itse suhteeni, joka usein on ahdistanut minua elämässäni vähissä tilaisuuksissa, jolloin se pikemmin olisi saanut olla poissa, ei suinkaan ehkäistynyt kasvussansa tämän pikkuisen tapauksen kautta Canterbury'n vaunujen ulkopuolella. Suotta minä turvasin karheaan ääneen. Minä laskin koko loppupuolen matkaa sanani perimmästä sydän-alastani, mutta tunsin itseni aivan kukistetuksi ja kauhean nuoreksi.

Minusta oli kuitenkin outoa ja huvittavaa istua tuolla ylhäällä neljän hevosen takana, hyvin kasvatettuna, hyvin puettuna ja paljon rahaa plakkarissa, sekä katsella niitä paikkoja, jossa olin maannut vaivaloisella matkallani. Minulla oli yltäkyllin miettimisen aineita jokaisessa enemmän silmään pistävässä kohdassa tien vieressä. Kun katselin niitä kulkiaimia, joitten ohitse ajoimme, ja näin tuon hyvin muistetun kasvojen muodon kääntyvän ylöspäin, tuntui minusta, kuin kattilanpaikkurin nokinen käsi jälleen olisi kourinut paitani rintamusta. Kun kalistelimme pitkin Chatham'in kapeata katuja ja minä vilaukselta erotin sen kujan, jossa tuo vanha hirviö asui, joka oli ostanut jakkuni, kurotin uteliaasti kaulaani nähdäkseni sitä paikkaa, jossa olin istunut päivänpaisteessa ja varjossa rahaani odottamassa. Kun viimein ehdimme viimeiselle taipaleelle likelle Londonia ja kuljimme saman Salem House'n sivuitse, jossa Mr. Creakle oli raskaalla kädellä huiminut ympärillensä, olisin antanut kaikki, mitä minulla oli, jos olisin saanut laillisen luvan astua alas, piestä häntä ja päästää ulos kaikki pojat, niinkuin yhtä monta häkkiin suljettua varpusta.

Me pysähdyimme Charing Cross'iin ulkopuolelle "Kultaista Ristiä", joka silloin oli jotenkin rappeutunut hotelli tiheään asutussa korttelissa. Joku kyyppäri näytti minulle kahvihuoneen ja joku neitsyt saatti minut vähäiseen makuukammiooni, joka haisi niinkuin hyyry-vaunut ja oli umpisulkeinen kuin sukuhautaus. Minä huomasin yhä tuskalla nuoruuttani, sillä ei kukaan osoittanut mitään kunnioitusta minulle. Neitsyt ei huolinut yhtään minun ajatuksistani missään asiassa ja kyyppäri asettui tuttavan kannalle minun suhteeni ja tarjosi neuvoja minulle kokemattomuudessani.

"No", lausui kyyppäri ystäväntapaisella äänellä, "mitä päivällisiksi tahdotte? Nuoret gentlemanit pitävät tavallisesti kanasta, otatteko kanaa?"

Minä ilmoitin hänelle niin majesteetillisesti, kuin voin, ettei kana maittanut minua.

"Eikö!" sanoi kyyppäri. "Nuoret gentlemanit ovat tavallisesti väsyneet biffiin ja lampaanpaistiin, otatteko vasikankotletin?"

Minä suostuin tähän ehdoitukseen, kosk'en tietänyt kärkeä mitään muuta.

"Suvaitsetteko potaatteja?" kysyi kyyppäri mielitelevällä hymyllä ja pää kallellaan. "Nuoria gentlemaneja on tavallisesti kyllästytetty potaateilla".

Minä käskin järeimmällä äänelläni hänen tuoda vasikankotletin ja potaatteja ynnä muita siihen kuuluvia sekä vartialta tiedustella, oliko tullut mitään kirjeitä Trotwood Copperfield'ille, Esquire'lle — minä tiesin, ettei semmoisia löytynyt eikä voinut löytyä, mutta katsoin miesmoiseksi, että näytin odottavan.

Hän palasi pian sanomaan, ettei löytynyt mitään (jota minä kovasti kummastelin), ja alkoi kattaa päivällispöytääni koppilossa pesän vieressä. Sitä puuhatessaan kysyi hän minulta, mitä minua halutti juoda; ja kun vastasin: "puoli pulloa sherryä", katsoi hän tätä sopivaksi tilaisuudeksi, pelkään minä, koota tämän viinin-määrän niistä väljähtyneistä jätteistä, jotka löytyivät muutamien pienten karaffien pohjassa. Minulla on tämä ajatus, koska sanomalehtiä lukiessani huomasin, kuinka hän matalan, puisen väliseinän takana, jossa hänen yksityinen huoneensa oli, hyvin ahkerasti kaateli näitten astiain sisältöä yhteen pulloon, niinkuin apteekari, joka sekoittaa rohtoja receptin mukaan. Kun viini tuli, olikin se minusta laimistunutta, ja siinä oli varmaan enemmän englantilaisia leivän-muruja, kuin sopi odottaa ulkomaan viinissä vähänkin puhtaassa tilassa; mutta minä olin kyllä ujo juomaan sitä ja olemaan vaiti.

Koska nyt olin hyvällä tuulella (josta opin, ettei myrkytys aina tunnu peräti pahalta, kumminkaan muutamilla asteilla), päätin mennä teateriin. Minä valitsin Covent Garden'in teaterin; ja siellä minä jonkun perä-login takapuolelta näin "Julius Caesar'in" ja uuden pantomimin. Kun kaikki nuot jalot Romalaiset elävältä liikkuiivat edessäni ja astuivat sisään ja ulos huviani varten eivätkä ilmestyneet tylyinä kurittajina, niinkuin koulussa, koski se minuun aivan uudella ja hausalla tavalla. Mutta todellisuuden ja salaperäisyyden yhdyntä koko näytännössä, runo-lauselmain vaikutus minuun, valo, soitto, seura, loistavien ja hohtavien näkymöin nopeat, hämmästyttävät muutokset lumoivat minut niin ja avasivat minulle semmoisia rajattomia ilon maita, että, kun kello kaksitoista yöllä astuin ulos sateiselle kadulle, tuntui, kuin olisin pilvistä, joissa olin ikäkausia viettänyt romantillista elämää, pudonnut alas räyhäävään, pärskyttävään, pikisoittojen valaisemaan, sateenvarjoilla rehkipään, hyyry-vaunuilla sälistävään, kalosseja lapsuttavaan, lokaiseen, viheliäiseen maailmaan.

Minä olin tullut ulos toisen oven kautta ja seisoin hetken kadulla, niinkuin todella olisin ollut vieras tämän maan päällä; mutta se kursailematon tapa, jolla minua tuupittiin ja nyhjittiin, toinnutti minut pian ja saatti minut tielle takaisin hotelliin, johon lähdin, koko matkan ajatellen tuota ihanata näkyä, ja jossa, vähän porteria ja ostroneja nautittuani, istuin ja mietin sitä vielä kello puolivälissä kaksi, silmät kääntyneinä kahvihuoneen valkeaan.

Mieleni oli niin kiintynyt tuohon näytelmään ja muinaisuuteen — sillä tämä oli tavallaan niinkuin kuultava kuvaus, jonka takana näin aikaisemman elämäni liikkuvan eteenpäin — etten tiedä, milloin kauniin, solevan nuoren miehen haamu puettuna jollakin taitavalla, sukevalla huolimattomuudella, jota minun on syy hyvin muistaa, muuttui todelliseksi olennoiksi eteeni. Mutta minä muistan, että tiesin hänen läsnä-olonsa, vaikk'en ollut huomannut hänen sisääntuloansa — ja että yhä istuin mietiskellen kahvihuoneen valkean edessä.

Viimein minä nousin levolle lähteäkseni, suureksi lievitykseksi uneliaalle kyyppärille, joka näytti saaneen tuskan jalkoihinsa ja heitteli, hutki ja väänteli niitä jos jollakin lailla vähäisessä ruokakammiossaan. Ovea kohden mennessäni astuin sen henkilön ohitse, joka oli tullut sisään, ja näin hänet selvästi. Minä käännyn kohta, menin takaisin ja katsoin uudestaan. Hän ei tuntenut minua, mutta minä tunsin hänet silmänräpäyksellä.

Toisessa tilaisuudessa minulla ehkä ei olisi ollut kylläksi itseluottamusta elikkä päättäväisyyttä puhutella häntä, vaan olisin lykännyt asian seuraavaksi päiväksi ja kenties ollut häntä tapaamatta. Mutta silloisessa mielentilassani, jossa näytelmä vielä kuohui korkealta suonissani, näytti hänen entinen suojeluksensa niin ansaitsevan kiitollisuuttani, ja minun vanha rakkauteni häntä kohtaan tulvasi niin väkevästi ja itse-altansa rintaani, että minä nopeasti sykkivällä sydämellä heti astuin hänen luoksensa ja sanoin:

"Steerforth! etkö tahdo puhutella minua?"

Hän katseli minua — juuri niinkuin hänen välisti oli tapa katsella — mutta minä näin hänen kasvoistaan, ettei hän tuntenut minua.

"Minä pelkään, ettet muista minua", lausuin minä.

"Hyvä Jumala!" huudahti hän yhtäkkiä. "Se on pikku Copperfield!"

Minä tartuin hänen molempiin käsiinsä enkä hennonut päästää niitä pois. Joll'en olisi hävennyt ja pelännyt, että hän paheksisi sitä, olisin langennut hänen kaulaansa ja itkenyt.

"Minä en ole koskaan, koskaan, koskaan ollut niin iloinen! Rakas Steerforth'ini, minä oikein riemuitsen, kun saan nähdä sinut!"

"Ja minäkin olen ihastunut, että saan nähdä sinut", lausui hän, sydämellisesti pudistaen kättäni. "No, Copperfield, vanha toveri, älä nyt kokonaan hellety!" Vaan kuitenkin oli hänkin mielestäni aivan iloinen nähdessänsä, kuinka liikutettu minä olin tästä kohtauksesta.

Minä pyyhin pois ne kyynleet, joita parhain lujuuteni ei ollut saanut pidätetyksi, ja nauroin väkinäisesti, ja me kävimme istumaan toinen toisemme viereen.

"No, kuinka sinä satut olemaan täällä?" kysyi Steerforth, taputtaen minua olkapäälleni.

"Minä tulin tänne tänään Canterbury'n vaunuilla. Eräs tätini, joka asuu siinä maan osassa, on ottanut minut pojakseen, ja minä olen juuri päättänyt kasvatukseni siellä. Mutta kuinka sinä satut olemaan täällä, Steerforth?"

"Minä olen, näetkö, mitä sanotaan Oxford'in mieheksi", vastasi hän; "toisin sanoen, minä ikävystytän itseni siellä ajottain melkein kuoliaaksi — ja minä olen nyt matkalla äitini luo. Sinä olet peijakkaan kaunis poika, Copperfield, juuri niinkuin ennenkin, kun nyt tarkemmin katselen sinua! Ei vähintäkään muuttunut!"

"Minä tunsin *sinut* kohta", sanoin minä, "mutta sinut muistaa paremmin".

Hän nauroi, pujottaen kättänsä tuuhean, kiharan tukkansa läpi, ja sanoi iloisesti:

"Niin, minä olen velvollisuuden retkellä. Äitini asuu vähän matkan päässä kaupungista; vaan koska tiedot ovat petomaisen huonossa tilassa ja kotini on jotensakin yksitoikkoinen, jäin tänne yöksi enkä jatkanut matkaani. Minä en ole ollut kaupungissa, kuin muutamia tunteja, ja ne olen nukkunut ja nureksinut pois teaterissa".

"Minä olen myöskin ollut teaterissa", lausuin minä. "Covent Garden'issa. Mikä viehättävä ja komea huvitus, Steerforth!"

Steerforth nauroi sydämellisesti.

"Rakas, nuori Davyni", lausui hän, taputtaen minua jälleen olkapäälleni, "sinä olet oikea tuhat-ihanainen. Kedon tuhat-ihanainen ei ole päivän-nousussa tuoreempi, kuin sinä! Covent Garden'issa minäkin olin, mutta huonompaa en ole milloinkaan nähnyt. — Halloo, te Sir!"

Nämät sanat lausuttiin kyypärille, joka kaukaa oli hyvin tarkoin katsellut, kuinka me tunsimme toinen

toisemme, ja nyt astui kunnioittavaisesti esiin.

"Mihin olette pannut ystäväni, Mr. Copperfieldin?" kysyi Steerforth.

"Pyydän anteeksi, Sir!"

"Missä hänen yö-sijansa on? Mikä hänen numeronsa on? Te tiedätte, mitä tarkoitan", sanoi Steerforth.

"Kyllä, Sir", vastasi kyyppäri puollustelevalle muodolla. "Mr. Copperfield asuu tätä nykyä neljässä-viidettä, Sir".

"Mitä lempoa tämä on", kysyi Steerforth, "kun pistätte Mr. Copperfieldin pieneen koppiin tallin päälle?"

"No, näettekö, me emme tietäneet, Sir", vastasi kyyppäri yhä puollustelevalle muodolla, "että Mr. Copperfield piti niin suurta väliä sillä. Meidän sopii antaa Mr. Copperfieldille kaksikahdeksatta, Sir, jos niin tahdotaan. Lähinnä teitä, Sir".

"Tietysti tahdotaan niin", sanoi Steerforth. "Ja tehkää se kohta".

Kyyppäri lähti viipymättä pois muuttoa toimittamaan. Steerforth, jota kovasti huvitti, että minä olin pantu neljään viidettä, nauroi taas ja taputti minua jälleen olkapäälleni ja käski minun syödä suurusta kanssaan seuraavana aamuna kello kymmenen — josta kutsumuksesta minä olin varsin ylpeä ja onnellinen. Koska nyt oli hyvin myöhäistä, otimme kynttilämme ja menimme toiseen kerrokseen, jossa erosimme ystävällisellä sydämellisyydellä hänen ovensa luona ja jossa minä huomasin, että uusi huoneeni oli paljon parempi, kuin entinen, sillä se ei ollut ollenkaan ummehtunut ja siinä oli suunnattoman suuri nelitolppainen sänky, joka itsessään oli kokonainen pieni maatila. Tähän minä, tyynyjen joukkoon, joissa olisi ollut kylläksi kuudelle hengelle, pian nukuin jonkunlaisessa autuaallisessa tilassa ja näin unta muinaisesta Romasta, Steerforth'ista ja ystävydestä, siksi kuin varhaiset aamu-vaunut, jotka rämisten lähtivät ulos portinvajan kautta, saattivat minut uneksimaan ukkosesta ja jumalista.

KAHDESKYMMENES LUKU.

Steerforth'in koti.

Kun neitsyt kello kahdeksalta kolkutti oveani ja ilmoitti, että partaveteni oli ulkopuolella, tunsin haikeasti, etten tarvinnut sitä, ja punehduin vuoteessani. Se luulo, että neitsyt, tätä sanoessaan, päälliseksi oli nauranut, kalvoi mieltäni koko ajan, kuin pu'in päälleni, ja teki minut, sen tunsin hyvin, aran ja rikollisen muotoiseksi, kun astuin hänen ohitsensa portailla, suurukselle mennäkseni. Minä havaitsin niin kipeästi, että olin nuorempi, kuin olisin suonut, etten isoon aikaan ensinkään kehdannut mennä hänen ohitsensa näin nöyryyttävässä tilassa, vaan kuullessani hänen lakaisevan seisahduin ja katselin akkunasta kuningas Kaarlons ratsaskuvaa, jota kokonainen labyrintti hyryvaunuja ympäröitsi ja joka tihma-sateessa ja tummanruskeassa sumussa näytti jos joltakin, paitsi kuninkaalliselta, siksi kuin kyyppäri muistutti minua, että gentlemani vartoi minua.

Minä en tavannut Steerforth'ia kahvihuoneessa, vaan sievässä, yksityisessä, punaisilla kartiineilla ja turkkilaisella matolla koristetussa huoneessa, jossa valkea paloi kirkkaasti ja komea, lämmin aamiainen oli asetettu puhdasliinaiselle pöydälle; ja iloinen pienoiskuva huoneesta, valkeasta, aamiaisesta, Steerforth'ista ja kaikista loisti vähäisessä, ympyriäisessä peilissä ylipuolella sivu-pöytää. Minä olin ensiksi vähän ujomainen, sen vuoksi että Steerforth oli niin levollinen, niin hienotapainen ja minua kaikin puolin etevämpi (ikä siihen luettuna); mutta hänen luonteva suojeluksensa saatti pian kaikki kohdalleen ja teki, että minä kokonaan perehdyin. Minä en voinut kylläksi ihmetellä sitä muutosta, jonka hän oli aikaansaattanut "Kultaisessa Ristissä", taikka verrata eilistä ikävää, hylättyä tilaani tämän aamun mukavuuteen ja hupaisuuteen. Mitä kyyppärin tuttavallisuuteen tulee, se oli tukahutettu, niinkuin sitä ei olisi koskaan ollutkaan. Hän palveli meitä, niinkuin minun sopi sanoa, säkissä ja tuhassa.

"Nyt, Copperfield", lausui Steerforth, kun olimme yksinään, "tahtoisin mielelläni kuulla, mitä sinä toimitat ja mihin sinä aiot ja muut asiasi. Minusta tuntuu siltä, kuin sinä olisit minun omaisuuttani".

Ilosta hohtaen, kun näin, että hän vielä huoli minusta, kerroin hänelle, kuinka tätini oli ehdoitellut tätä pientä retkeä, joka oli edessäni, ja mikä määränpää oli.

"Kosk'ei sinulla siis ole mitään kiirettä", lausui Steerforth, "tule kotiin minun kanssani Highgate'en ja viivy meillä päivä taikka pari. Sinä miellyt äitiäni — hän on hiukan turhamainen ja pitkäpiimäinen minusta puhuessaan, mutta sen voit antaa hänelle anteeksi — ja hän mieltyy sinuun".

"Minä soisin olevani yhtä varma siitä, kuin sinä hyväntahtoisesti sanot olevasi", vastasin minä hymyillen.

"Jokaisella", arveli Steerforth, "joka rakastaa minua, on jonkunlainen vaatimus hänen suhteensa, jota hän varmaan hyväksyy".

"Siinä tapauksessa luulen pääseväni hänen suosioonsa", lausuin minä.

"Hyvä!" vastasi Steerforth. "Tule ja näytä se todeksi. Mennään tunniksi taikka pariaksi katsomaan, mitä merkillistä Londonissa on — onpa tuo jonkin-arvoista, kun saa näyttää jotakin niin tuoreelle toverille, kuin sinä olet — ja sitten lähdemme ulos Highgate'en vaunuilla".

Minun oli vaikea uskoa muuta, kuin että näin unta ja pian heräisin numero neljässä-viidettä, taas lähteäkseni alas yksinäiseen koppiini kahvihuoneeseen ja tuttavallisen kyyppärin seuraan. Kun ensin olin kirjoittanut tädilleni ja kertonut hänelle onnellisesta yhtymyksestäni ihmeteltyn vanhan koulukumppanini kanssa ja että olin suostunut hänen kutsumukseensa, nousimme puolikatteisiin hyyry-vaunuihin ja näimme panoraman ja muutamia muita kuvauksia sekä kävimme Museumin läpi, jossa helposti huomasin, kuinka Steerforth tunsii äärettömän paljon erinäisiä esineitä ja kuinka vähän-arvoisena hän näytti tietoansa pitävän.

"Sinä suoritat varmaan korkean opinmäärän yliopistossa, Steerforth", arvelin minä, "jollat ole sitä jo tehnyt; ja he saavat hyvän synn ylpeillä sinusta".

"Minäkö opinmäärän suorittaisin!" huudahti Steerforth. "Ei! rakas Tuhat-ihanaiseni, — et suinkaan pane pahaksi, vaikka nimitän sinua Tuhat-ihanaiseksi?"

"En ollenkaan!" vastasin minä.

"Sepä hyvä toveri! Rakas Tuhat-ihanaiseni", lausui Steerforth, nauraen, "minulla ei ole vähintäkään halua elikkä aikomusta kunnostaa itseäni sillä tapaa. Minä olen tehnyt tarpeeksi minun tarkoitustani varten. Minä tunnen, että oma seurani kylläksi rasittaa minua jo semmoisena kuin nyt olen".

"Mutta maine—" aloitin minä.

"Sinä romantillinen Tuhat-ihanainen!" arveli Steerforth, nauraen vielä sydämellisemmin; "miksi minä vaivaisin itseäni, että parvi paksupäitä kummastuksesta ammottelisi suutansa ja nostaisi ylös käsiänsä? Tehköt sitä jollekulle muulle. Siinä on hänelle mainetta kyllin, ja olkoon se hänelle suotu".

Minä olin häpeissäni, kun olin niin suuresti erehtynyt, ja halusin muuttaa puhe-ainetta. Onneksi se ei ollut mikään vaikea asia, sillä Steerforth osasi aina omituisella huolimattomuudella ja hilpeydellä mennä yhdestä asiasta toiseen.

Kaikenlaisia huomattavia katseltuamme söimme vähäisen murkinan, ja lyhyt talvipäivä kului niin nopeasti, että jo hämärsi, kun postivaunut pysähtyivät meidän kanssamme vanhan tiilirakennuksen eteen Highgate'n kunnaan huipulle. Vanhanpuolinen, vaikk'ei aivan ijästynyt, käytökseltään ylpeä, kauniin-muotoinen lady seisoi ovella, kun astuimme maahan, ja tervehtien Steerforth'ia "kalliimmaksi James'iksensa", sulki hänet syliinsä. Tämä Lady, jota Steerforth, minua esitellessään, ilmoitti äidiksensä, toivotti komeasti minua tervetulleeksi.

Se oli pulskea, vanhan-aikainen kartano, hyvin hiljainen ja siivo. Huoneeni akkunasta näin koko Londonin etäällä, niinkuin äärettömän sumun, josta sieltä täältä valkea kimalteli. Pukiessani ja ennenkuin minua kutsuttiin päivällisille oli minulla vaan aikaa pikimmältä silmäillä tukevia huonekaluja, puitteisii asetettuja kirjauksia (joita, niinkuin luulen, Steerforth'in äiti oli tyttönä ommellut) sekä muutamia mustalla

liidulla piirrettyjä kuvia ladyistä, joilla oli puuteroitut hiukset ja korsetit ja jotka tulivat ja menivät seinillä, samalla kuin vasta sytytetty valkea rätisi ja kihisi pesässä.

Ruokasalissa oli toinenkin lady, mustanverevä, varreltaan hoikka ja lyhyt. Hän ei ollut miellyttävä katsella, mutta ei rumakaan, ja herätti huomiotani ehkä sentähden, ett'en ollut odottanut saavani nähdä häntä; ehkä sentähden, että havaitsin itseni istuvan vastapäätä häntä; ehkä sentähden, että hänessä todella oli jotakin merkillistä. Hänellä oli mustat hiukset ja kiihkeät, mustat silmät. Hän oli laiha ja hänellä oli arpi huulella. Se oli vanha arpi — minun tulisi pikemmin nimittää sitä saumaksi, sillä se oli samanvärinen kuin muu iho ja vuosia takaperin umpeen mennyt — joka alkuansa oli viiltänyt hänen suunsa poikki alaspäin leukaa kohden, mutta nyt tuskin näkyi toiselta puolen pöytää, paitsi yläpuolelta ylihuulta ja ylihuulella, jonka muodon se oli muuttanut. Minä päätin itsekseni, että hän oli noin kolmenkymmenen vuoden vanha ja mieli miestä. Hän oli vähän rappeutunut — niinkuin rakennus, jossa ei moneen aikaan ole asuttu; mutta hän ei kuitenkaan ollut ruma, niinkuin jo sanoin. Hänen laihuutensa näytti lähtevän jostakin sisällisestä, kalvavasta tulesta, joka pääsi ilmoille hänen hiukeevain silmiensä kautta. Hän esitettiin minulle Miss Dartle'ksi; sekä Steerforth että tämän äiti nimittivät häntä Rosaksi. Minä huomasin, että hän asui siellä ja kauan aikaa oli ollut Mrs. Steerforth'in hupilaisena. Minä havaitsin, ettei hän koskaan sanonut suoraan, mitä hän aikoi sanoa, vaan ainoastaan viittasi siihen ja sen kautta teki asian suuremmaksi, kuin se oli. Esimerkiksi kun Mrs. Steerforth enemmän leikillä kuin täydellä todella muistutti, että hän pelkäsi, että hänen poikansa eli huimaa elämää yliopistossa, katkaisi Miss Dartle näin:

"Oikein totta? Te tiedätte, kuinka outo olen asioille ja että vaan kysyn tietoa saadakseni, mutta eikö aina ole niin laita? Minä luulin, että kaikki ihmiset katsoivat tällaista elämää — kuinka?"

"Se on kasvatus varsin vakavaan toimeen, jos tarkoitatte sitä, Rosa", vastasi Mrs. Steerforth vähän kylmäkiskoisesti.

"Niin aina. Se on aivan totta", vastasi Miss Dartle.

"Mutta eikö se sentään ole? — minä soisin, että minua oikaistaan, jos olen väärässä — eikö se todella ole?"

"Todella ole mitä?" lausui Mrs. Steerforth.

"Vai te tarkoitatte, että se *ei* ole!" vastasi Miss Dartle. "Hyvä, minua ilahuttaa suuresti, kun saan kuulla sen! Nyt tiedän, mitä tehdä. Tämä on etu kysymisestä. Minä en koskaan enää salli ihmisten puhua itselleni tuhlaavaisuudesta ja pahoista tavoista ja muista sellaisista, samalla kuin puhuvat tuosta elämästä".

"Ja siinä teette oikein", sanoi Mrs. Steerforth. "Poikani holhoja on tunnollinen mies; ja jollen täydellisesti luottaisi poikaani, luottaisin häneen".

"Luottaisitteko?" kysyi Miss Dartle. "Onko hän tunnollinen? Todella tunnollinen siis?"

"Niin, minä olen vakuutettu siitä", lausui Mrs. Steerforth.

"Kuinka oivallista!" huudahti Miss Dartle. "Mikä lohdutus! Todella tunnollinen? Hän ei siis ole — mutta tietysti hän ei voi olla, jos hän todella on tunnollinen. Tämä tieto hänestä tekee minut tästälähin aivan onnelliseksi. Te ette voi ajatella, kuinka se koroittaa häntä ajatuksissani, kun varmaan tiedän, että hän todella on tunnollinen!"

Omaa katsantotapaansa kaikissa kysymyksissä ja muistutuksiansa siihen, mitä sanottiin häntä vastaan, toi Miss Dartle esiin samalla tavalla: välisti, minä en voinut salata sitä itseltäni, suurella voimalla, vaikka Steerforth'inkin mielipiteitä vastaan. Yhden esimerkin näin, ennenkuin päivälliset olivat suoritettut. Kun Mrs. Steerforth puhui minun kanssani aikomuksestani lähteä alas Suffolk'iin, tulin sanoneeksi, kuinka se ilahuttaisi minua, jos Steerforth seuraisi minua sinne; ja kertoessani tälle, että aioin mennä katsomaan vanhaa hoitajatartani ja Mr. Peggotyn perhettä, muistutin häntä siitä venemiehestä, jonka hän oli koulussa nähnyt.

"Tuo karkea toveri!" lausui Steerforth. "Hänellä oli poikansa muassaan, eikö ollut?"

"Ei. Se oli hänen veljensä poika" vastasin minä; "jonka hän on ottanut omaksi pojakseen. Hänellä on myöskin sangen sievä pikkuinen sisarentytär, jonka hän on ottanut tyttäreksensä. Lyhyeltä, hänen huoneensa (taikka oikeammin hänen veneensä, sillä hän asuu semmoisessa kuivalla maalla) on täynnä ihmisiä, joille hän alati osoittaa jalomielisyytensä ja hyvyytensä. Sinun olisi hupaista nähdä tämä perhe".

"Olisiko?" lausui Steerforth. "Hyvä, niin minäkin luulen. Saadaan nähdä, mitä voi tehdä. Kyllä maksaisi vaivan matkustaa — siitä huvista puhumatta, että matkustaisin sinun kanssasi, Tuhat-ihanaiseni — ja nähdä tuollaisia ihmisiä yhdessä ja olla yksi heistä".

Uusi huvin toivo sykähytti sydäntäni. Mutta se oli sen äänen johdosta, jolla Steerforth oli puhunut tuollaisista ihmisistä, kuin Miss Dartle, jonka hehkuvat silmät olivat tarkasti katselleet meitä, nyt taas säisti:

"Vai niin? Jutelkaat minulle. Ovatko he sitä todella?" sanoi hän.

"Ovatko he mitä? Ja mitkä ovat mitä?" kysyi Steerforth.

"Tuollaiset ihmiset. — Ovatko he eläimiä ja möhkäleitä ja toisenlaisia olentoja? Minä tahtoisin tietää sen verran".

"Epäilemättä on hyvin suuri eroitus heillä ja meillä", lausui Steerforth kuivankiskoisesti. "Sitä ei tarvitse odottaa, että he ovat niin hienotunteisia, kuin me. Heidän arkuutensa ei loukkaannu eikä pahoitu niin helposti. He ovat kauhean siveitä — ainakin muutamat ihmiset väittävät sitä enkä minä suinkaan pane näitä vastaan — mutta heillä ei ole erittäin hento luonto, ja heidän sopii olla kiitolliset, niinkuin heidän karkean, kovan nahkansakin, etteivät hevin haavoitu".

"Todesti!" sanoi Miss Dartle. "Minä en tiedä nyt, milloin olisin ollut enemmän hyvilläni, kuin tätä kuullessani. Se on lohduttavaa! Se on niin hauskaa tietää, että, kun he kärsivät, he eivät tunne sitä! Välisti olen ollut levoton tuollaisten ihmisten puolesta; mutta nyt aion kokonaan herjetä heitä ajattelemasta! Oppia ikä kaikki. Minulla oli epäilykseni, minä tunnustan sen, mutta nyt ne ovat kadonneet. Minä en tietänyt, mutta nyt minä tiedän; ja tämä osoittaa, kuinka edullista on kysyä — eikö ole?"

Minä luulin, että Steerforth oli sanonut, mitä hän oli sanonut, leikillä taikka kiusataksensa Miss Dartle'a; ja minä toivoin, että hän myöntäisi sen, kun tämä oli mennyt, ja me molemmat istuimme valkean edessä. Mutta hän vaan kysyi minulta, mitä minä pidin Miss Dartle'sta.

"Hän lienee hyvin teräväpäinen, vai kuinka?" kysyin minä.

"Teräväpäinen! Hän laskee kaikki asiat tahkolle", lausui Steerforth, "ja hän hioo niitä, niinkuin hän on hionut omia kasvojansa ja vartaloansa näinä menneinä vuosina. Hän on kokonaan kuluttanut itsensä alinomaisella hiomisella. Hän on vaan pelkkää terää".

"Mikä eriskummainen arpi hänellä on huulestaan?" kysyin minä.

Steerforth'in kasvot kolkostuivat ja hän vaikeni hetkeksi.

"No, asia on semmoinen", vastasi hän — "minä olen syy siihen".

"Tapaturmasta!"

"Ei. Minä olin pieni poika, hän suututti minua, ja minä viskasin vasaran vasten hänen kasvojansa. Uhkea nuori enkeli lienen todella ollut!"

Minä olin kovasti pahoillani, kun olin ryhtynyt niin tuskalliseen aineeseen, mutta asia ei ollut enään autettavissa.

"Arpi on ollut hänellä aina siitä saakka, niinkuin näet", lausui Steerforth; "ja hän saa pitää sen hautaansa asti, jos hän koskaan saa lepoa missään haudassa — vaikka minä tuskin luulen, että hän koskaan saa missään paikassa lepoa. Hän oli jonkun isäni serkun äiditön lapsi. Hänen isänsä kuoli jonakin päivänä. Äitini, joka silloin oli leski, tuotti tytön tänne hupilaiseksi itselleen. Hänellä on pari tuhatta puntaa omia rahoja, hän säästää korot joka vuodelta ja panee ne lisäksi pää-omaan. Nyt olet kuullut Miss Rosa Dartle'n elämäkertomuksen".

"Ja epäilemättä rakastaa hän sinua, niinkuin veljeä?" arvelin minä.

"Hm!" vastasi Steerforth, valkeata katsellen. "Muutamia veljiä ei rakasteta liian paljon; ja toiset rakastavat — mutta kaada lasiisi, Copperfield! Juokaamme kedon tuhat-ihanaisten kunniaksi sinun tähtesi, ja laakson liljojen kunniaksi, noitten, jotka eivät työtä tee eivätkä kehrää, minun tähteni — sitä suurempi häpeä minulle!" Synkkämielinen hymy, joka oli levinnyt hänen kasvoillensa, kirkastui, kun hän iloisesti sanoi tämän, ja hän kävi reippaaksi ja viehättäväksi, niinkuin ennen.

Minä en malttanut olla tuota arpea haikealla säälillä katsomatta, kun menimme sisään teetä juomaan. Ei kestänyt kauan, ennenkuin huomasin, että se oli kaikkein arin osa hänen kasvoistaan ja että, kun hän vaaleni, se ensiksi muuttui ja kävi tummaksi, lyijyn-karvaiseksi juomuksi, joka pidentyi täyteen määräänsä, niinkuin näkymättömän lakin jälki, kun sitä pidetään valkean edessä. Oli vähäinen sanasota hänen ja Steerforth'in välillä jostakin nopan-heitosta lautapelissä — jolloin hän mielestäni tuokioksi perin vimmastui; ja silloin näin, että se astui esiin niinkuin tuo vanha kirjoitus seinässä.

Se ei kummastuttanut minua, kun näin, että Mrs. Steerforth helli poikaansa. Tuntui siltä kuin hänen olisi ollut mahdoton puhua taikka ajatella mitään muuta. Hän näytti minulle poikansa kuvan, niinkuin tämä lapsena oli ollut, medaljongiin suljettuna, jossa myöskin oli yksi hänen hius-suortuvansa; hän näytti minulle hänen kuvansa, niinkuin hän oli ollut, kun minä ensin tutustuin hänen kanssaan; ja hän kantoi rinnallansa hänen kuvaansa semmoisena, kuin hän nyt oli. Kaikki ne kirjeet, joita hänen poikansa oli kirjoittanut hänelle, säilytti hän vähäisessä kaapissa likellä omaa tuoliansa pesän vieressä; ja hän olisi lukenut muutamia niistä minulle, ja minä olisin myöskin suurella ilolla kuunnellut niitä, jollei Steerforth olisi astunut väliin ja hyväillyt häntä pois hänen aikomuksestaan.

"Mr. Creakle'n luona, kertoo poikani minulle, tutustuitte ensiksi toinen toisenne kanssa", lausui Mrs. Steerforth, kun hän ja minä haastelimme yhden pöydän ääressä, sillä välin kuin nuot toiset molemmat pelasivat lautaa toisen ääressä. "Minä todella muistan, että hän siihen aikaan puhui jostakin oppilaasta, joka oli nuorempi, kuin hän itse, ja johon hän oli mieltynyt siellä; mutta teidän nimenne, niinkuin teidän on helppo arvata, ei ole säilynyt muistissani".

"Hän oli erittäin hyvä ja jalo minua kohtaan siihen aikaan, vakuutan teille, Ma'am", lausuin minä, "ja minä tarvitsinkin semmoista ystävää. Ilman häntä olisivat kokonaan kukistaneet minut".

"Hän on aina hyvä ja jalo", sanoi Mrs. Steerforth ylpeästi.

Minä suostuin tähän kaikesta sydämmestäni, Jumala sen tietää. Mrs. Steerforth huomasi sen, sillä hänen ylhäinen käytöksensä minun suhteeni aleni jo, paitsi kuin hän kiitti poikaansa; silloin hän aina näytti ylpeältä.

"Se ei ylimalkain ollut mikään sovelias koulu pojalleni", lausui hän; "kaukana siitä; mutta erityisiä asianhaaroja löytyi, joita täytyi silloin ajatella ja jotka olivat vielä tärkeämmät, kuin itse koulun valitseminen. Poikani uljas mieli teki suotavaksi, että hän toimitettaisiin semmoisen miehen luo, joka tunnusti sen etevyyttä ja tyytyi taipumaan sen alle; ja me löysimme semmoisen miehen siellä".

Minä tiesin tämän, koska tunsin miehen. Enkä minä kuitenkaan ylenkatsonut häntä enemmän sentähden, vaan pidin sitä sovittavana ominaisuutena hänessä — jos sopi sallia hänelle mitään suosiota sen vuoksi, ettei hän vastustanut niin vastustamatonta, kuin Steerforth oli.

"Poikani suurta kykyä vireytti siellä vapaa-ehtoisen kilpailun ja oman arvon tieto", jatkoi hellä äiti. "Hän olisi nousnut kaikenlaista pakkoa vastaan; mutta hän havaitsi olevansa paikan hallitsija ja päätti ylevämielisesti osoittaa, että hän oli tämän aseman ansainnut. Se oli hänen kaltaistaan".

"Niin poikani omin ehdoin ja kenenkään pakoittamatta antausi semmoiselle uralle, jolla hän aina, jos se huvittaa häntä, voittaa kaikki kilpailiansa", jatkoi hän. — "Poikani kertoo minulle, Mr. Copperfield, että te olitte aivan ihastuneet häneen ja että, kun eilen yhdyitte, ilon kyynelillä ilmoititte itsenne hänelle. Minä olisin teeskentelevä nainen, jos olisin kummastelevinani, että poikani synnyttää semmoisia tunteita; mutta minä en voi olla kylmäkiskoinen ketäkään vastaan, joka niin huomaa hänen ansionsa, ja minua ilahuttaa hyvin, kun saan nähdä teidät täällä, ja minä vakuutan teille, että poikani tuntee erinomaista ystävyyttä teitä kohtaan ja että saatte luottaa hänen suojelukseensa".

Miss Dartle pelasi lautaa yhtä kiihkeästi, kuin hän teki kaikkia muitakin. Jos olisin nähnyt hänet ensiksi laudan ääressä, olisin arvellut, että hänen ruumiinsa oli käynyt laihaksi ja hänen silmänsä isoksi tässä toimessa eikä missään muussa. Mutta minä erehtyisin suuresti, jos ainoakaan sana meidän puheestamme taikka ainoakaan katseeni jäi häneltä huomaamatta sillä välin kuin minä suurimmalla mielihyvällä vastaan-otin tämän vakuutuksen ja kunnioitettuna Mrs. Steerforth'in luottamuksella tunsin itseni vanhemmaksi, kuin olin tuntenut siitä asti, kuin Canterbury'stä lähdin.

Kun illasta melkoinen osa oli kulunut ja laseja ja karaffeja tarjottimella tuotiin sisään, lupasi Steerforth, valkean edessä istuissamme, että hän todenteolla ajattelisi matkaa maalle minun kanssani. Mutta ei ollut mitään kiirettä, sanoi hän; viikon perästä olisi vielä aikaa; ja hänen äitinsä arveli vieraanvaraisesti samaa. Puhuessamme nimitti hän minua useita kertoja Tuhat-ihanaiseksi; joka taas houkutteli Miss Dartle'n liikkeelle.

"Mutta todella, Mr. Copperfield", kysyi hän, "onko se joku pilkkanimi? ja miksi hän antaa sitä teille? Onko se — kuinka? — siitä syystä, että hän pitää teitä nuorena ja viattomana? Minä olen niin typerä semmoisissa asioissa".

Minä punehduin, kun vastasin, että luulin niin.

"No!" lausui Miss Dartle. "Nyt olen iloinen, kun tiedän tämän! Minä kysyn tietoa saadakseni, ja olen iloinen, kun tiedän sen. Hän pitää teitä nuorena ja viattomana; ja sentähden olette hänen ystävänsä. Hyvä, se on varsin hauskaa!"

Hän meni levolle vähän tämän jälkeen, ja Mrs. Steerforth vetäytyi myöskin pois. Kun Steerforth ja minä olimme viipyneet puolen tuntia valkean edessä ja puhuneet Traddles'ista ja heistä muista kaikista vanhassa Salem House'ssa, menimme yhdessä toiseen kerrokseen. Steerforth'in huone oli minun huoneeni vieressä, ja minä menin sisään katselemaan sitä. Se oli oikea mukavuuden esikuva täynnänsä nojatuoleja, tyynyjä ja palleja, joita äiti omin käsin oli laittanut, eikä siitä puuttunut mitään, josta vaan suinkin oli apua sen täydentämisessä. Päälle päätteeksi katselivat kuvasta seinältä äidin kauniit kasvot alas lemmityn pojan puoleen, niinkuin se olisi ollut jonkin-arvoista äidille, että hänen kuvansa valvoi nukkuvaa poikaa.

Kun tulin huoneeseni, paloi siinä kirkas valkea, kartiinit olivat vedetyt akkunain eteen ja vuoteen ympäri, muodostaen sitä lämpimäksi ja sieväksi. Minä istuin alas nojatuoliin lieden eteen, onneani mieltäkseni; ja olin iloinnut, sitä ajatellessani, jonkun aikaa, kun näin Miss Dartle'n kuvan kiihkeästi katselevan itseäni kaminin-reunuksen ylipuolelta.

Se oli kummastuttavassa määrässä hänen näköisensä, jonka vuoksi se myöskin säpsäytti minua. Maalaaja ei ollut pannut siihen arpea, mutta *minä* panin; ja siinä se oli, siinä se tuli ja meni; milloin rajoittuneena ylihuuleen, niinkuin olin nähnyt sen päivällisillä, milloin näyttäen koko tuon vasaralla isketyn haavan laajuutta, semmoisena, kuin olin nähnyt sen, kun hän oli vihoissaan.

Minä ihmettelin äreästi, miks'eivät voineet majoittaa häntä johonkin muualle, kuin juuri minun huoneeseni. Hänestä irti päästäkseni riisuin nopeasti vaatteeni, sammutin kynttiläni ja panin maata. Mutta en minä nukkuissanikaan saattanut unhottaa, että hän yhä oli tuossa ja katseli minua: "mutta todella, onko se kuitenkin? Minä tahtoisin vaan tietää;" ja kun yöllä heräsin, huomasin, että levottomasti kyselin kaikenlaisilta ihmisiltä unelmissani: oliko todella niin, vai ei — tietämättä, mitä tarkoitin.

YHDESKOLMATTA LUKU.

Pikku Em'ly.

Talossa löytyi eräs palvelia, eräs mies, joka sitä myöden, kuin minä kuulin, tavallisesti seurasi Steerforth'ia ja oli joutunut hänen palvelukseensa yliopistossa. Hän oli oikea arvokkaisuuden kaava ulkonaisessa ilmestymisessään. Minä luulen, ettei koskaan ollut hänen ammatissaan ketään enemmän arvokkaalta näyttävää miestä. Hän oli harvapuheinen, kävi hyvin hiljaa, oli varsin tyven käytöksessään, kunnioittavainen, tarkka, aina saapuvilla, kun tarvittiin, eikä koskaan likellä, kun ei tarvittu; mutta mikä hänessä etupäässä huomiota koski, oli hänen arvokkaisuutensa. Hänellä ei ollut mitään liikkuvaisia kasvoja, hänellä oli jotenkin kankea niska, kiinteä, keskeltä kalju pää, jota lyhyet hiukset tivelysti peittivät kummaltakin puolelta, hempeä sananääntö ja omituinen tapa kuiskata S kirjainta niin selvästi, että hän näytti käyttävän sitä useammin, kuin kukaan muu ihminen; mutta jokaisen omituisuuden, joka hänellä oli, teki hän arvokkaaksi. Jos hänen nenänsä olisi ollut ylösalaisin, olisi hän tehnyt sen arvokkaaksi. Hän laati ympärillensä jonkunlaisen arvokkaisuuden kehän ja liikkui turvallisena siinä. Olisi ollut melkein mahdotonta epäillä häntä mistäkään väärästä, hän oli niin perin arvokas. Joka olisi vaatinut häntä johonkin alentavaan askareeseen, olisi kevytmielisesti loukannut mitä arvokkaimman miehen tunteita, ja tästä, minä havaitsin sen, olivat talon naispalveliat niin vaistomaisesti vakuutetut, että he itse-altansa aina toimittivat semmoisia töitä, ja tavallisesti sillä aikaa, kuin hän luki sanomalehtiä ruokakammion valkean edessä.

Siinä määrässä itseänsä hillitsevää miestä minä en ollut koskaan nähnyt. Mutta tämäkin ominaisuus, niinkuin jokainen muu, joka hänellä oli, näytti vaan koroittavan hänen arvokkaisuuttansa. Yksin se tosi-asiakin, ettei kukaan tietänyt hänen ristimänimeänsä, näytti olevan osa hänen arvokkaisuudestaan. Hänen sukunimeänsä Littimer'ia vastaan, jolla hän oli tunnettu, ei voinut muistuttaa mitään. Peter olisi sopinut hirttä, ja Tom lähettää maan-pakolaisuuteen; mutta Littimer oli täydellisen arvokas.

Olkoon, että se tuli, niinkuin minä luulen, arvokkaisuuden käsitteen kunnioitettavasta luonnosta, mutta minä tunsin itseni erittäin nuoreksi tämän miehen läsnä-ollessa. Kuinka vanha hän itse oli, minä en voinut arvata — ja tämäkin asia kallistui samasta syystä hänen voittopuolellensa; sillä arvokkaisuutensa tyvenyydessä olisi hän voinut yhtä hyvin olla viidenkymmenen, kuin kolmenkymmenen vuoden vanha.

Littimer oli huoneessani aamulla, ennenkuin vielä olin nousnut, tuodaksensa minulle tuota loukkaavaa partavettä ja ottaaksensa ulos vaatteitani. Kun vedin syrjään uudinta ja katsoin ulos vuoteestani, näin hänet jonkunlaisessa tasaisessa arvokkaisuuden lämpöäärässä, Tammikuun itä-tuulesta huolimatta eikä edes kylmää hengittäen, asettavan kenkiäni oikealle ja vasemmalle ensimaiseen tanssi-asemaan ja puhaltelevan tomuhiukkoja pois takistani, samalla kuin hän laski sitä alas, niinkuin sylilasta.

Minä sanoin hänelle hyvää huomenta ja kysyin häneltä, paljonko kello oli. Hän otti esiin plakkaristaan mitä arvokkaimman kaksikuorisen kellon, minkä minä ikinä olen nähnyt, ja, peukalollaan estäen vieteriä liiaksi kelloa avaamasta, katseli sitä kasvoihin, niinkuin hän olisi kysynyt orakelin-sanaista ostronia, sulki

sen jälleen ja sanoi, että se oli puolivälissä yhdeksän, jos suvaitsin.

"Mr. Steerforth'ia ilahuttaa kuulla, kuinka olette nukkuneet, Sir".

"Kiitoksia", lausuin minä, "varsin hyvästi. Voiko Mr. Steerforth hyvin?"

"Kiitoksia, Sir, Mr. Steerforth voi jotenkin hyvin". Yksi lisäksi hänen tunnusmerkeistään — ei mitään superlatiiviä puheessa. Aina vaan kylmä, tyven keskisuunta.

"Eikö löydy mitään muuta, jota saisin kunnian toimittaa teille, Sir? Ilmoituskello soi kello yhdeksältä; perhe syö aamiaista kello puolivälissä kymmenen".

"Ei mitään, minä kiitän teitä".

"Minä kiitän *teitä*, Sir, jos suvaitsette"; ja näillä sanoilla ja vähän notkistaen päätänsä, kun hän astui vuoteeni ohitse, niinkuin puolustukseksi, että hän oikaisi minua, meni hän ulos, sulkien ovea niin hiljaisesti, kuin jos minä juuri olisin vaipunut suloiseen unenvienoon, josta henkeni riippui. Jok'ikinen aamu pidimme aivan samaa keskustelua, ei koskaan pidempää eikä koskaan lyhyempää; vaan kuitenkin, vaikka nyt Steerforth'in seura taikka Mrs. Steerforth'in ystävällisyys taikka Miss Dartle'n haastelo olisivat kohottaneet minua itseäni korkeammaksi ja saattaneet minut vanhemmaksi, minä aina tämän perin arvokkaan miehen läsnäollessa muutuin "pojaksi jälleen", niinkuin vähemmät runoiliamme laulavat.

Hän toimitti meille hevosia, ja Steerforth, joka osasi kaikkia, opetti minua ratsastamaan. Hän hankki meille floretteja, ja Steerforth opetti minua miekkailemaan, hansikkaita, ja minä rupesin saman opettajan johdolla edistymään nyrkkitaistelossa. Se ei huolettanut minua yhtään, että Steerforth huomasi minut vasta-alkajaksi näissä taiteissa, mutta minä en sietänyt, että arvokas Littimer näkisi taidonpuutettani. Minulla ei ollut mitään syytä uskoa, että Littimer itse ymmärsi semmoisia taiteita; hän ei koskaan saattanut minua luulemaan mitään semmoista edes niin paljon, kuin toisen arvokkaan silmänripsensä räpyttämällä; mutta milloin hyvänsä hän oli läsnä harjoituksissamme, tunsin kuitenkin itseni keltaisimmaksi ja kokemattommaksi ihmiseksi maan päällä.

Minä puhun vähän pitkältä tästä miehestä sen vuoksi, että hän teki niin erityisen vaikutuksen minuun siihen aikaan, sekä sen johdosta, mitä myöhemmin tapahtui.

Viikko kului mitä hupaisimmalla tavalla. Se kului nopeasti, niinkuin sopii arvata semmoiselta, joka oli niin ihastuksissa, kuin minä; vaan kuitenkin antoi se minulle niin monta tilaisuutta oppia tuntemaan Steerforth'ia paremmin ja ihmettelemään häntä enemmän tuhansissa kohdin, että minusta sen lopulla tuntui, kuin olisin ollut paljon kauemman aikaa yhdessä hänen kanssaan. Se mutkaton tapa, jolla hän kohteli minua, niinkuin leikkikalua, miellytti minua enemmän, kuin mikä muu käytös hyvänsä, jota hän olisi noudattanut. Se muistutti minua vanhasta tuttavuudestamme; se näytti olevan luonnollinen seuraus siitä; se osoitti minulle, ettei hän ollut muuttunut; se päästi minut siitä levottomuudesta, jota ehkä olisin tuntenut, kun olisin verrannut minun ansioitani hänen ansioihinsa ja harkinnut oikeuttani hänen ystävyyteensä asianmukaisella mitalla; ennen kaikkia se oli joku tuttavallinen, luonnikas, ystävällinen käytös, jommoista hän ei osoittanut ketäkään muuta kohtaan. Samoin kuin hän koulussa oli kohdellut minua eri tavalla, kuin kaikkia muita, uskoin iloisesti, että hän elämässäänkin kohteli minua eri tavalla, kuin ketään muuta ystävää, joka hänellä oli. Minä luulin, että olin hänen sydäntänsä lähempänä kuin kukaan muu ystävä, ja oma sydämeni hehkui rakkaudesta häneen.

Hän päätti lähteä minun kanssani maalle, ja lähtömme päivä tuli. Hän oli alusta ollut kahdella päällä, ottaisiko hän Littimer'in mukaansa, vai ei, mutta päätti jättää hänet kotiin. Tämä arvokas olento, joka oli tyytyväinen kohtaloonsa, olipa se mikä hyvänsä, sovitti koffertimme niihin vähäisiin vaunuihin, joitten oli määrä viedä meidät Londoniin, niinkuin niitten olisi pitänyt vastustaa vuosisatojen täräyksiä, ja vastaanotti ujusti tarjotun lahjani täydellisellä tyvenyydellä.

Me jätimme Mrs. Steerforth'in ja Miss Dartle'n hyvästi, minä puolestani lausuen paljon kiitoksia, ja hellä äiti monta ystävällistä sanaa. Viimeinen esine, jonka näin, oli Littimer'in liikahtamaton silmä täynnänsä, niinkuin minä luulin, sitä hiljaista vakuutusta, että minä todella olin kovin nuori.

Mitä sydämeni tunsu, kun näin onnellisilla enteillä palasin vanhoille, tuttaville paikoille, sitä en yritä kertomaankaan. Me kuljimme postivaunuilla. Minä olin, muistaakseni, niin huolissani yksin Yarmouth'inkin kunnian puolesta, että olin kovasti mielissäni, kun Steerforth, meidän ajaessamme sen pimeitä katuja myöden ravintolaan, sanoi, että, hänen päättääksensä, tämä oli hupainen, omituinen, kummallinen luola. Heti perille tultuamme menimme levolle (minä huomasin parin likaisia kenkiä ja säärystimiä liittyneen vanhaan ystävääni Delfiniin, kun astuimme tuon oven ohitse) ja söimme myöhään aamulla einettä. Steerforth, joka oli hyvin iloisella tuulella, oli kävellyt rannalla, ennenkuin minä olin nousnut, ja tunsu jo, sanoi hän, toisen puolen kaupungin venemiehistä. Paitsi sitä oli hän kaukaa nähnyt, mitä hän varmaan luuli Mr. Peggotyn omaksi huoneeksi, josta savu tuprusi takantorvesta; ja hänen teki suuresti mieli, jutteli hän minulle, astua sinne ja vannoa, että hän oli minä itse, joka oli kasvanut tuntemattomaksi.

"Milloin aiot esitellä minua heille siellä, Tuhat-ihanainen?" sanoi hän. "Minä olen käskettävänäsi. Aseta asiat omaa mieltäsi myöden".

"No, minun mielestäni olisi tänä iltana hyvä tilaisuus, Steerforth, kun he kaikki istuvat valkean ympäri. Minä soisin, että näkisit huoneen, kun se on hupaisimmillaan, se on niin kummallinen paikka".

"Olkoon menneeksi!" vastasi Steerforth. "Tänä iltana".

"Minä en anna heille mitään tietoa, että olemme täällä, tiedätkö", sanoin minä iloissani. "Me tulemme äkki-arvaamatta heidän pariinsa".

"Niin, tietysti! Ei olisi mitään lystiä", arveli Steerforth, "jolleimme tule äkki-arvaamatta. Katsokaamme maan asukkaita heidän alkuperäisessä tilassaan".

"Vaikka he ovat tuollaisia ihmisiä, joita sinä mainitsit", vastasin minä.

"Vai niin! Sinä muistat kahakoitani Rosan kanssa, kuinka?" huudahti hän nopealla katseella. "Hiisi vieköön tytön, minä puoleksi pelkään häntä. Hän on minusta melkein kuin kummitus. Mutta älkäämme huoliko hänestä. Mitä sinä nyt aiot tehdä? Sinä menet katsomaan hoitajatartasi, arvaan minä?"

"Niin", sanoin minä, "minun täytyy tavata Peggottya kaikkein ensimmäiseksi".

"Hyvä", vastasi Steerforth, kelloansa katsellen. "Jos jätän sinut pariksi tunniksi hänen syleiltäväkseen ja itkettäväkseen, onko siinä kylläksi aikaa?"

Minä vastasin nauraen, että luulin meidän suoriuvan asiasta tämän ajan kuluessa, mutta että hänen täytyi

myöskin tulla, sillä hän saisi nähdä, että hänen maineensa oli käynyt hänen edellään, ja että hän oli melkein yhtä suuri henkilö, kuin minä itse.

"Minä tulen mihin hyvänsä tahdot", lausui Steerforth, "taikka teen kaikki, mitä pyydät. Sano minulle vaan, mihin minä tulen, ja kahden tunnin perästä saavun kummoisena hyvänsä, hentotunteisena tai leikillisenä, niinkuin vaan suot".

Minä annoin hänelle tarkan osoitteen, että hän löytäisi Mr. Barkis'in, Blunderstone'n ja muitten paikkojen ajomiehen, asunnon, ja lähdin tällä sopimuksella yksinään ulos. Oli tuikea, terästävä tuuli; maa oli kuiva; meri oli lyhyt-laineinen ja selkeä; aurinko levitti runsaasti valoa, joll'ei paljon lämmintä; ja kaikki oli vilkasta ja vireätä. Minä olin itse niin vilkas ja vireä ilosta, kun sain olla siellä, että olisin ollut valmis pidättämään ihmisiä kaduilla ja pudistamaan heidän käsiänsä.

Kadut näyttivät tietysti vähäisiltä. Ne kadut, joita vaan lapsina olemme nähneet, näyttävät aina niin, luulen minä, kun palajamme niille. Mutta minä en ollut unhottanut mitään enkä huomannut mitään muutosta, ennenkuin tulin Mr. Omer'in puodin kohdalle. *Omer ja Joram* oli nyt kirjoitettu siihen, jossa ennen seiso *Omer*; mutta lisäys *Verkakauppias, Räätäli, Rihman-myyjä, Hautajais-hankkija &c.* oli entisellään.

Askeleeni näyttivät niin luonnollisesti pyrkivän puodinovellet, kun olin lukenut nämät sanat kadun toiselta puolelta, että menin kadun poikki ja katsoin sisään. Puodin peräpuolella istui kaunis nainen, joka hypitti pientä lasta sylissänsä, samalla kuin toinen pikkuinen toveri piti kiinni hänen esiliinastaan. Minun ei ollut yhtään vaikea tuntea Minnie'tä eikä Minnie'n lapsia. Vierashuoneen lasi-ovi ei ollut auki; mutta verstaasta pihan toiselta puolelta kuulin heikosti tuon vanhan nuotin soivan, niinkuin se ei olisi koskaan keskeynyt.

"Onko Mr. Omer kotona?" kysyin minä, astuen sisään. "Minä tahtoisin tavata häntä pikimmältä, jos hän on".

"Kyllä, Sir, hän on kotona", vastasi Minnie; "hänen ei sovi rinnan-ahdistukseltaan olla ulkona tässä ilmassa. Joe, käske iso-isä tänne!"

Pikkuinen toveri, joka piti kiinni hänen esi-liinastaan, luihkaisi niin lujasti, että hän itse ujostui siitä ja kätki kasvonsa äidin liepeisin tämän suureksi ihastukseksi. Minä kuulin raskaan puhkinan ja puuskinan tulevan meitä kohden, ja pian Mr. Omer, lyhyempi-henkisenä, kuin ennen, mutta ei vanhemman muotoisena, seiso edessämme.

"Teidän palvelianne, Sir", lausui Mr. Omer. "Mitä saatan tehdä teidän hyväksenne, Sir?"

"Saatatte puristaa kättä minun kanssani, Mr. Omer, jos suvaitsette", sanoin minä, ojentaen omaa kättäni. "Te olitte kovin hyvä minua kohtaan kerran, jolloin pelkään näyttäneen siltä, kuin en olisi ajatellut sitä".

"Olinko todella?" vastasi vanha mies. "Minua ilahuttaa kuulla sitä, mutta minä en muista milloin. Oletteko varma siitä, että se olin minä?"

"Aivan varma".

"Minä luulen, että muistoni on käynyt yhtä lyhyeksi, kuin henkeni", lausui Mr. Omer, katsellen minua ja päätänsä pudistaen; "sillä minä en muista teitä".

"Ettekö muista, kuinka tulitte vaunujen luo kohdataksenne minua ja kuinka suurustin täällä ja kuinka sitten

ajojimme Blunderstone'en yhdessä: te ja minä ja Mrs. Joram ja Mr. Joram myös —joka ei silloin ollut hänen puolisonsa?"

"No, Herra siunatkoon sieluani!" huudahti Mr. Omer, kun hän hämmästyksestä oli joutunut pahaan yskänkuuroon, "mitä sanotte! Rakas Minnie'ni, muistatko sinä? Voi minua, niin — se oli yksi lady, luullakseni?"

"Minun äitini", vastasin minä.

"To-si-aan", lausui Omer, koskien liiviini etusormellansa, "ja siinä oli pikkuinen lapsi myöskin! Niitä oli kaksi henkeä. Pikkuinen pantiin toisen viereen. Tuolla Blunderstone'ssa se oli tietysti. Voi minua! Ja kuinka olette siitä pitäen jaksaneet?"

Varsin hyvästi, kiitin häntä, niinkuin toivoin hänenkin jaksaneen.

"Ei sovi moittia, näettekö", sanoi Mr. Omer. "Tosin huomaan, että henkeni käy lyhyeksi, mutta se harvoin käy pidemmäksi, kun ihminen käy vanhemmaksi. Minä pidän sen hyvänäni, niinkuin se tulee, ja koetan hyötyä siitä niin paljon kuin mahdollista. Tämä on parasta, eikö niin?"

Mr. Omer yski taas sen vuoksi, että hän oli nauranut, ja hänen tyttärensä, joka nyt seisoi likellä meidän vieressämme, hypittäen pikku lastansa tiskillä, autti häntä tästä kuurosta.

"Voi minua!" sanoi Mr. Omer. "Niin tosiaan. Kaksi henkeä! No, juuri sillä matkalla, jos uskotte minua, määrättiin Minnie'n ja Joram'in häääpäivä. 'Määrätkää se, Sir', sanoo Joram. 'Niin, määrää se, isä', sanoo Minnie. Ja nyt hän on asiakumppanini. Ja katsokaat tänne! Tämä on nuorin!"

Minnie nauroi ja silitteli nauhalla sidottua tukkaansa pitkin silmäkulmiansa, samalla kuin hänen isänsä pisti yhden lihavista sormistansa tiskillä hyppivän lapsen käteen.

"Kaksi henkeä tietysti!" lausui Mr. Omer ja nyykäytti päätänsä, katsahtaen takaisin menneeseen aikaan. "Juuri niin! Ja Joram valmistaa tänä hetkenä yhtä harmaata, hopeanaulaista; se ei ole tämän mittainen" — tiskillä hyppivän lapsen mittainen — "vaan runsaasti kahta tuumaa lyhyempi. — Ettekö nauti mitään?"

Minä kiitin häntä, mutta kieltäysin.

"Malttakaat, minä ajattelen", lausui Mr. Omer. "Ajomies Barkis'in vaimo — venemies Peggotyn sisar — eikö hänellä ollut jonkunlaista tekemistä teidän perheenne kanssa? Eikö hän ollut palveluksessa siinä?"

Minun myöntävä vastaukseni tuotti hänelle suurta iloa.

"Minä luulen, että henkeni tästä lähin käy pitkäksi, koska muistonikin käy niin pitkäksi", lausui Mr. Omer. "Hyvä, Sir, meille on tullut oppiin eräs Peggotyn nuori sukulainen, jolla on niin hieno maku hempukaluin teossa — minä vakuutan teitä siitä, — etten luule koko Englannissa löytyvän yhtäkään herttuatarta, joka voisi kilpailla hänen kanssaan".

"Ei suinkaan pikku Em'ly?" kysyin minä vasten tahtoani.

"Em'ly hänen nimensä on", sanoi Mr. Omer, "ja pikkuinen hän myöskin on. Mutta jos uskotte minua, hänellä on semmoiset kasvot, että toinen puoli tämän kaupungin naisista on vimmassaan hänelle".

"Joutavia, isä!" lausui Minnie.

"Rakas lapseni", sanoi Mr. Omer. "Minä en väitä, että sinun on niin laita", iskien silmää minulle, "mutta minä väitän, että toinen puoli Yarmouth'in naisista — voi! ja viiden penikulman paikkeilla sen ympärillä — on vimmassaan tälle tytölle".

"Semmoisessa tapauksessa olisi hänen tullut pysyä omassa säädyssään, isä", vastasi Minnie, "eikä antaa heille mitään aihetta puheisin, niin heillä ei olisi ollut mitään sanomista".

"Ei olisi ollut mitään sanomista!" vastasi Mr. Omer. "Ei olisi ollut mitään sanomista! Onko tämä sinun tietosi mailmasta? Mitä löytyy, jota eivät naiset julkenisi sanoa ja jota he eivät sano — erittäinkin, jos on kysymys toisen naisen kauniista muodosta?"

Minä todella luulin, että Mr. Omer oli mennyt mies, kun hän oli laskenut tämän soimaavan leikkipuheen. Hän yski siinä määrässä ja hänen oli niin vaikea saada henkeänsä jälleen vedetyksi, että minä täyttä totta odotin saavani nähdä, kuinka hänen päänsä vaipuisi alas tiskin taa ja hänen vähäiset, mustat housunsa ja niitten polvessa olevat ruostenväriset, pienet nauharuusut tutisten kohoisivat ilmaan viimeisessä turhassa ponnistuksessa. Vihdoin hän kuitenkin kävi paremmaksi, vaikka hän yhä huohotti kovasti ja oli niin uupunut, että hänen täytyi käydä istumaan puodin pulpetin tuolille.

"Hän ei ole, näettekö", lausui hän, pyyhkien päätänsä ja vaivaloisesti hengittäen, "paljon turvannut kumppaneihin täällä; hän ei ole likeisesti liittynyt keneenkään erityiseen tuttavaan elikkä ystävään, saatikka rakastajaan. Tästä syystä käy semmoinen häijyn-ilkinen puhe, että Em'ly pyrkii ladyksi. Minun ajatukseni on se, että tämä puhe sai alkunsa etupäässä sen kautta, että hän välisti koulussa sanoi, että, jos hän olisi lady, hän enonsa hyväksi tekisi sen ja sen ja ostaisi hänelle semmoisia ja semmoisia kauniita kaluja".

"Minä vakuutan teille, Mr. Omer, hän on sanonut niin minulle", vastasin minä kiivaasti, "kun molemmat vielä olimme lapset".

Mr. Omer nyykäytti päätänsä ja hivutti leukaansa. "Juuri niin. Lisäksi osasi hän aivan vähillä pukea itsensä, näettekö, paremmin kuin useimmat muut suurilla, ja tämä pahensi asian. Paitsi sitä hän oli jotenkin mitä sopii nimittää itsepäiseksi — jopa olen valmis sanomaan, että hän oli mitä itsekin nimittäisin itsepäiseksi", lausui Mr. Omer — "ei tuntenut omaa mieltänsä tarkoin — vähän liiaksi hemmoteltu — eikä voinut aluksi oikein hillitä itseänsä. Muuta, kuin tätä, ei ole koskaan sanottu häntä vastaan, Minnie?"

"Ei, isä", arveli Mrs. Joram. "Tämä on pahinta, luulen minä".

"Kun hän sitten sai paikan", lausui Mr. Omer, "ja hänen tuli olla vanhan, näreän ladin seurusteliana, he eivät oikein hyvin sopineet keskenänsä eikä hän jäänyt palvelukseensa. Viimein hän tuli tänne kolmeksi vuodeksi oppiin. Melkein kaksi niistä on mennyt, ja hän on ollut niin kunnollinen tyttö, kuin ikinä löytyi. Vastaa kuutta mitä parasta! Minnie, eikö hän vastaa kuutta mitä parasta?"

"Vastaa, isä", arveli Minnie. "Älkää millään muotoa sanoko, että *minä* olen koettanut alentaa häntä!"

"Varsin hyvä", sanoi Mr. Omer. "Se on oikein. Ja niin, nuori gentlemani", lisäsi hän, kun hän oli muutamia silmänräpäyksiä vielä hivuttanut leukaansa, "ett'ette katsoisi minua pitkäpinnaiseksi samoin kuin lyhyt-henkiseksi, luulen, että nyt on kaikki siitä asiasta puhuttu".

Koska he olivat puhuneet hiljennetyllä äänellä sillä aikaa, kuin puhuivat Em'lystä, en minä epäillyt, että hän oli likellä. Kun kysyin, eikö ollut niin, nyykäytti Mr. Omer "kyllä" ja viittasi vierashuoneen ovea kohden. Kiireiseen kysymykseeni, saisinko katsahtaa sisään, vastattiin täydellisellä suostumuksella; ja sisään katsahtaessani lasin läpi näin hänen istuvan työnsä ääressä. Minä näin hänen, mitä kauniimman pikku olennon, hymyillen kääntävän noita pilvettömiä, sinisiä silmiänsä, jotka olivat katselleet lapselliseen sydämeeni, yhtä Minnie'n lasta kohden, joka leikitteli hänen vieressänsä. Hänen kirkkaissa kasvoissaan ilmestyi kylläksi itsepintaisuutta, että huomasin oikeaksi, mitä olin kuullut; niissä väijyi paljon tuota vanhaa oikullista ujoutta; mutta hänen suloisissa katseissaan ei ollut mitään, minä olen varma siitä, joka ei puhunut hyvyydestä ja onnesta, ja joka ei osoittanut, että hän kulki hyvää ja onnellista tietä.

Tuo kalke toiselta puolen pihaa, joka ei näyttänyt koskaan taukoavan — voi! se oli se kalke, joka ei *koskaan* taukoakaan — kuului hiljaa koko ajan.

"Ettekö tahtois astua sisään", kysyi Mr. Omer, "ja puhutella häntä? Astukaat sisään ja puhutelkaat häntä, Sir! Olkaat niinkuin kotona täällä!"

Minä olin liian kaino tekemään sitä silloin — minä pelkäsin, että hämmentäisin häntä, ja pelkäsin yhtä paljon, että hämmentäisin itseäni; mutta minä tiedustelin, mihin aikaan hän iltaisin lähti kotiin, että käyntimme sovitettaisiin sen mukaan; ja sanoen hyvästi Mr. Omer'ille, hänen sievälle tyttärellensä ja tämän pikku lapsille, menin pois rakkaan, vanhan Peggottyni luo.

Tuossa hän seiso i tiili-lattiaisessa kyökissä päivällistä keittäen. Kun kolkutin ovea, avasi hän sen ja kysyi minulta, mitä suvaisin tahtoa. Minä katselin häntä hymyillen, mutta hän ei hymyillyt minulle vastaukseksi. Minä en ollut koskaan laannut kirjoittamasta hänelle, mutta oli varmaan seitsemän vuotta siitä, kuin olimme tavanneet toisemme.

"Onko Mr. Barkis kotona, Ma'am?" lausuin minä, ääntäni karkeaksi tehden.

"Hän on kotona, Sir", vastasi Peggotty, "mutta hän makaa kipeänä luuvalossa".

"Eikö hän enää käy Blunderstone'ssa?" kysyin minä.

"Käy kyllä, kun hän on terve", vastasi hän.

"Ettekö *te* koskaan käy siellä, Mrs. Barkis?"

Hän katseli minua tarkemmin, ja minä huomasin, että hänen kätensä liikahtivat nopeasti toisiansa kohden.

"Sen vuoksi, että tahtoisin kysyä eräästä talosta siellä, jota nimittävät — miksi se taas olikaan? — Rookery'ksi", arvelin minä.

Hän astui askeleen taaksepäin ja ojensi kätensä epäilevällä, pelästyneellä tavalla, ikäänkuin torjuaksensa minua pois.

"Peggotty!" huudahdin minä hänelle.

"Minun rakas poikani!" huudahti hän, ja me puhkesimme molemmat kyyneliin ja olimme suljetut toistemme syliin.

Kuinka liiallinen hän oli; kuinka hän nauroi ja itki minua; kuinka ylpeä hän oli, kuinka iloinen; kuinka häntä suretti, että se, jonka kunnia ja ilo minä olisin voinut olla, ei saanut hellästi halailla minua: sitä en kykene kertomaan. Minua ei vaivannut mikään semmoinen pelko, että se oli nuorentapaista, kun tunsin samoja tunteita, kuin hän. Minä en ollut koskaan eläessäni nauranut enkä itkenyt — ei edes hänen kanssaan — altimmin kuin sinä aamuna.

"Barkis tulee niin iloiseksi", lausui Peggotty, pyyhkien silmiänsä esiliinallaan, "että se tekee hänet paljon paremmaksi, kuin koko pullolliset linimenttiä. Saanko mennä sanomaan hänelle, että olette täällä? Tahdotteko tulla katsomaan häntä, rakkaani?"

Tietysti minä tahdoin. Mutta Peggotty ei päässyt huoneesta niin helposti, kuin hän luuli, sillä joka kerta kuin hän tuli oven suuhun ja katsoi taaksepäin minun puoleeni, palasi hän takaisin, uudestaan nauraakseen ja itkeäkseen olkapääni nojalla. Asiaa helpommaksi tehdäkseni menin minä viimein ylikerrokseen hänen kanssaan; ja hetken aikaa ulkopuolella odotettuaani, sillä välin kuin Peggotty valmisti Mr. Barkis'ia tuloani varten, ilmestyin tämän invalidin edessä.

Hän vastaan-otti minut täydellisellä ihastuksella. Hän oli niin luuvalon hallussa, etten voinut pudistaa kättä hänen kanssaan, mutta hän käski minun pudistaa sitä tupsua, joka oli hänen tuppilakkinsa huipussa, jota minä mitä sydämmellisimmällä tavalla teinkin. Kun olin istunut hänen sänkynsä viereen, sanoi hän, että hänen teki hyvää kokea samoja tunteita, kuin jos hän taas ajaisi minua Blunderstone'n matkalla. Kun hän näin makasi vuoteessansa, kasvot ylöspäin ja koko ruumis, paitsi nämät, niin peitettynä, ettei hän näyttänyt olevan muuta, kuin vaan kasvot — niinkuin vanhan tavan mukaan kuvattu kerubi — oli hän mitä kummallisimman näköinen esine, minkä ikinä olen nähnyt.

"Mikä nimi se oli, jonka kirjoitin vaunuihin, Sir?" lausui Mr. Barkis heikolla, luuvalollisella hymyllä.

"Ah! Mr. Barkis, meillä oli muutamia vakavia puheita siitä asiasta, eikö ollut?"

"Minua halutti kauan aikaa, Sir?" sanoi Mr. Barkis.

"Kauan aikaa", arvelin minä.

"Enkä minä kadu sitä", lausui Mr. Barkis. "Muistatteko, mitä kerta juttelitte minulle, että hän leipoo kaikki omenapasteijat ja keittää kaikki ruoat?"

"Muistan varsin hyvästi", vastasin minä.

"Se oli totta", sanoi Mr. Barkis, "kuin nauriit. Se oli totta", sanoi Mr. Barkis, nyykäyttäen tuppilakkiansa, joka oli ainoa keino, jolla hän osasi panna pontta puheesensa, "kuin verot. Eikä mikään ole niin totta, kuin ne".

Mr. Barkis käänsi silmänsä minuun, ikäänkuin saadaksensa minun suostumustani tähän hänen sänkymietteittensä johtopäätökseen; ja minä annoin sen.

"Ei mikään ole niin totta, kuin ne", toisti Mr. Barkis; "mies, joka on niin köyhä, kuin minä, huomaa tämän mielessänsä, kun hän lasketaan sairaskuoteelle. Minä olen kovin köyhä mies, Sir".

"Minua surettaa kuulla sitä, Mr. Barkis".

"Kovin köyhä mies olen minä todella", sanoi Mr. Barkis.

Tässä tuli hänen oikea kätensä hitaasti ja heikosti esiin peiton alta ja tarttui haperoiten keppiin, joka oli höllästi sidottu sängynkylkeen. Kopeloittuaan vähän aikaa tällä kapineella, jonka toimen kestäessä hänen kasvonsa kuvastelivat kaikenlaisia hämmentyneitä tunteita, sysäsi Mr. Barkis sitä yhtä arkkua vastaan, jonka toisen pään olin nähnyt koko ajan. Silloin hänen kasvonsa kävivät levollisiksi.

"Vanhoja vaatteita", lausui Mr. Barkis.

"Vai niin", sanoin minä.

"Minä soisin, että se olisi rahaa, Sir", arveli Mr. Barkis.

"Niin minäkin soisin", vastasin minä.

"Mutta se *ei ole*", lausui Mr. Barkis, avaten molempia silmiänsä niin selälleen, kuin suinkin mahdollista oli.

Minä ilmoitin olevani aivan varma siitä, jonka jälkeen Mr. Barkis lempeämmin käänsi silmänsä vaimoansa kohden ja sanoi:

"Hän on hyödyllisin ja paras kaikista naisista, C. P. Barkis. Kaikkia niitä ylistyksiä, joita suinkin voi antaa C. P. Barkis'ille, ansaitsee hän, ja vielä enemmän! Rakas vaimoni, hanki tänään päivällistä vieraita varten; jotakin hyvää syödä ja juoda, vai kuinka?"

Minä olisin vastustanut tätä tarpeetonta kunnian-osoitusta, jollen olisi nähnyt Peggoty'n seisovan toisella puolen vuodetta erittäin levottomana siitä, että vastustaisin. Minä pysyin sen vuoksi alallani.

"Minulla on hiukan rahoja jossakin likellä täällä, rakas ystäväni", sanoi Mr. Barkis, "mutta minä olen vähän väsyksissä. Jos sinä ja Mr. David jättäisitte minut hetkeksi nukahtamaan, koetan löytää niitä, kun herään".

Me jätimme huoneen tämän pyynnön johdosta. Kun tulimme huoneesta ulos, jutteli Peggotty minulle, että Mr. Barkis, joka nyt oli "vielä vähän tarkempi", kuin tavallisesti, aina turvasi tähän samaan keinoon, ennenkuin hän toi esiin yhtäkään ainoata äyriä varoistansa; ja että hän näki sanomattomia vaivoja, kun hän yksinään kömpi ulos sängystänsä, ottaaksensa sitä tuosta onnettomasta arkusta. Me kuulimme hänen kohta laskevan mitä kauheimpia, puoleksi tukehutettuja ohkauksia, koska tämä harakan-hyppy kidutti häntä jokaisesta nivelestä; mutta samalla kuin Peggoty'n silmät olivat täynnä sääliä häntä kohtaan, sanoi hän, että tämä vieraanvaraisuuden puuska teki hänen hyvää ja että oli paras olla sitä estämättä. Niin hän ohkasi itseksensä, siksi kuin hän oli päässyt sänkyyn jälleen, kärsien, minä en epäile sitä, martyrin tuskia, ja huusi meitä sitten sisään, ollen juuri heräävinänsä virvoittavasta unesta ja vetävinään esiin yhtä guineaa pieluksensa alta. Hänen tyytyväisyytensä, kun hän oli näin onnellisesti pettänyt meidät ja säilyttänyt arkun läpitunkemattoman salaisuuden, näytti kyllin korvaavan kaikki hänen vaivansa.

Minä valmistin Peggotty Steerforth'in tulon suhteen, eikä kestänyt kauan, ennenkuin tämä saapui. Minä olen varma siitä, että Peggoty'n mielestä se oli aivan sama, oliko Steerforth ollut hänen itsen-omainen hyväntekiänsä vai minun oivallinen ystäväni, ja että hän olisi vastaan-ottanut hänet suurimmalla kiitollisuudella ja hartaudella kumpaisessakin tapauksessa. Mutta Steerforth'in notkea, vilkas, hauska

luonto, hänen iloinen käytöksensä, hänen kaunis ulkomuotonsa ja se syntyperäinen kyky, jolla hän sovitti itsensä jokaisen mukaan, kun hän vaan tahtoi, ja kosketti suoraan, kun hän huoli sitä tehdä, kaikkien sydämen hellintä kohtaa, suostutti Peggoty kokonaan häneen ennen viiden minutin kuluttua. Yksistään se tapa, jolla hän kohteli minua, olisi voittanut Peggoty. Mutta kaikista näistä syistä yhteensä alkoi Peggotty, niin luulen lujasti, tavallansa jumaloita häntä, ennenkuin hän jätti huoneen tänä iltana.

Hän jäi sinne minun kanssani päivälliseksi — jos sanoisin mielellään, en ilmoittaisi puoleksikaan, kuinka taipuvaisesti ja iloisesti. Hän astui Mr. Barkis'in huoneeseen kuin valo ja ilma, kirkastaen ja vilpastaen sitä, niinkuin hän olisi ollut raitis ilma itse. Mitä ikinänsä hän teki, sen hän teki ilman mitään ponnistusta ja niinkuin itse tietämättä; kaikissa ilmaantui jonkunlainen sanomaton sievyys, jonkunlainen ilmeinen mahdottomuus tehdä toisin taikka paremmin, joka oli niin suloinen, niin luonteva ja miellyttävä, että se valloittaa minut nytkin, kun muistelen sitä.

Me pidimme iloa vähäisessä vierashuoneessa, jossa Martyrien Kirja koskematonna minun ajoistani saakka oli avoinna pulpetilla, niinkuin ennen, ja jossa minä nyt selailin sen kauheita kuvia, muistaen niitä vanhoja tunteita, joita ne olivat herättäneet, mutta niitä tuntematta. Kun Peggotty puhui siitä, mitä hän nimitti minun huoneekseni, ja että se oli valmis minua varten yöksi sekä että hän toivoi minun muuttavan siihen, käsitti Steerforth koko asian, ennenkuin ehdin edes katsahtaa häneen.

"Tietysti", hän sanoi. "Sinä makaat täällä niin kauan kuin viivymme Yarmouth'issa, ja minä makaan hotellissa".

"Mutta kun käyttäyttää sinut tämmöisen matkan", vastasin minä, "ja tällä tapaa eroaa sinusta, ei se ole mielestäni kunnon kumppanin työ, Steerforth".

"Mutta, Jumalan nimeen, mihin sinä luonnollisesti kuulut?" sanoi hän.

"Mitä 'mielestäni' on tähän verrattuna!" Asia oli sillä ratkaistu.

Steerforth pysyi yhtä miellyttävänä loppuun saakka, siksi kuin kello kahdeksan lähdimme matkalle Mr. Peggoty veneen luo. Jopa hän asetti ominaisuutensa yhä komeammin näkyviin sitä myöden kuin aika kului; sillä minä luulin jo silloin enkä epäile sitä nyt, että, kun hän oli päättänyt huvittaa, menestyksen tieto vuodatti häneen uutta havainnon kykyä ja helpoitti tätä jo ennen terävää havaintoa. Jos kukaan olisi silloin kertonut minulle, että kaikki tämä oli vaan loistava leikki, jota laskettiin hetken kiihoitukseksi, vireän mielen jännittämiseksi, ajattelemattomasta etevyyden halusta ja turmiollisesta, kevytmielisestä pyrkimisestä kaikenlaisten semmoisten saavuttamiseksi, jotka olivat hänelle arvottomia ja seuraavalla silmänräpäyksellä heitettiin pois — jos kukaan, sanon, sinä iltana olisi kertonut minulle semmoisen valheen, en tiedä, millä lailla suuttumukseni siitä olisi puhjennut ilmi!

Luultavasti vaan sillä tapaa, että, jos mahdollista, ne romantilliset uskollisuuden ja ystävyys tunteet olisivat kasvaneet, joilla minä hänen vieressänsä astuin pimeätä, talvista hiekka-rantaa vanhaa venettä kohden, samalla kuin tuuli huokaili ympärillämme vielä surullisemmin, kuin se oli huokaillut ja vaikeroinnut sinä iltana, jolloin minä ensi kerran pimitin Mr. Peggoty ovia.

"Tämä on jylhä seutu, Steerforth, eikö ole?"

"Jotenkin kauhistava pimeässä", lausui hän; "ja meri ärjyy, niinkuin se pyytäisi nielaista meitä. Tuollako vene on, josta näen valkean?"

"Tuolla se on", sanoin minä.

"Ja se on sama, jonka näin tänä aamuna", vastasi hän. "Minä menin suoraan sen luo; vaistomaisesti, arvaan minä".

Me emme puhuneet sen koommin, kun lähestyimme valoa, vaan pyrimme hiljaisesti oven luo. Minä laskin käteni rivalle ja kuiskaten Steerforth'ille, että hän pysyisi likellä minua, astuin sisään.

Joku äänten humina oli kuulunut ulos, ja juuri kun astuimme sisään, kuului käsien taputus, joka, minä huomasin sen kummastuksella, lähti tuosta tavallisesti alakuloisesta Mrs. Gummidge'stä. Mutta Mrs. Gummidge ei ollut ainoa siellä, joka oli tavattoman virkeä. Mr. Peggotty, jonka kasvoja erinomainen tyytyväisyys valaisi ja joka nauroi kaikesta sydäimestänsä, piti karkeita käsivarsiansa avoinna, niinkuin vastaan-ottaaksensa pikku Em'lyä; Ham, jonka kasvoissa yhtä haavaa ilmestyi ihmetys, riemu ja jonkunlainen kömpelöinen ujous, joka sopi hänelle sangen hyvin, piti pikku Em'lyä kädestä, niinkuin esitelläksensä häntä Mr. Peggotylle; pikku Em'ly itse, punehtuneena ja kainona, mutta iloisena Mr. Peggotyn ilosta, niinkuin hänen loistavat silmänsä osoittivat, pysäytettiin tulomme kautta (sillä hän näki meidät ensiksi) juuri kun hän aikoi juosta Ham'in luota Mr. Peggotyn syliin. Ensimmäisessä vilauksessa, jolloin näimme heidät kaikki, ja sinä hetkenä, jolloin astuimme pimeästä, kylmästä illasta lämpimään, valoisaan huoneeseen, oli tämä se toimi, jossa he kaikki olivat: Mrs. Gummidge peräpuolella taputtaen käsiänsä, niinkuin mieli-mennyt.

Tämä pikkuinen kuva hävisi niin äkkiä meidän tulomme kautta, että olisi sopinut epäillä, oliko se koskaan ollutkaan olemassa. Minä asetuin keskelle kummastunutta perhettä vastapäätä Mr. Peggottya ja ojensin kättäni hänelle, kun Ham huusi:

"Mas'r Davy! Se on Mas'r Davy!"

Silmänräpäyksen perästä pudistimme kaikki kättä toistemme kanssa ja kysyimme toisiltamme, kuinka voimme, ja kerroimme toisillemme, kuinka iloiset olimme tästä yhtymisestämme, ja puhuimme kaikki yhtä haavaa. Mr. Peggotty oli niin ylpeä ja iloinen siitä, että hän näki meidät, ettei hän tietänyt, mitä sanoa taikka tehdä, vaan pudisti kättä kerta toisensa perästä minun kanssani, ja sitten Steerforth'in kanssa, ja sitten taas minun kanssani, ja sitten pörrötti tuuheaa tukkaansa ympäri koko päätänsä ja nauroi semmoisella ilolla ja riemulla, että oli oikein lysti katsella häntä.

"No, että te kaksi gent'lmania — täysikasvuiset gent'lmanit — tulisitte tämän katon alle tänä iltana, parhaana iltana elin-ajassani", lausui Mr. Peggotty, "on semmoinen asia, joka ei ole koskaan tapahtunut ennen, minä luulen niin täyttä totta! Em'ly kultani, tule tänne! Tule tänne, pikku noitani! Tässä on Mas'r Davyn ystävä, rakas tyttöni! Tässä on se gent'lmani, josta olet kuullut, Em'ly. Hän tulee katsomaan sinua Mas'r Davyn kanssa kaikkein kirkkaimpana iltana setäsi elämässä, mikä, Jumal'auta, ikinä oli taikka vasta on. Hurraa!"

Kun Mr. Peggotty oli pitänyt tämän puheen yhdellä henkäyksellä ja erinomaisen suurella vilkkaudella ja mielihyvällä, pani hän ihastuksissaan toisen isoista käsistään kummallekin puolelle sisarentyttäreensä kasvoja ja, suudellen niitä kymmenkunnan kertoja, painoi niitä lempeällä ylpeydellä ja rakkaudella leveää rintaansa vastaan ja taputti niitä, niinkuin hänen kätensä olisi ollut naisen. Sitten päästi hän hänet menemään; ja kun tämä juoksi siihen vähäiseen kammioon, jossa minun oli tapa maata, katseli Mr. Peggotty ympärillensä meidän puoleemme aivan lämpimänä ja hengästyneenä tavattomasta tyytyväisyydestään.

"Jos te molemmat gent'lmanit — nyt täysikasvuiset gent'lmanit ja semmoiset gent'lmanit —" lausui Mr. Peggotty. "Niin he ovat, niin he ovat!" huusi Ham. "Hyvin sanottu! Niin he ovat. Mas'r Davy — täysikasvuiset gent'lmanit, niin he ovat!"

"Jos te molemmat gent'lmanit, täysikasvuiset gent'lmanit", arveli Mr. Peggotty, "ette anna minulle anteeksi, että olen tässä mielentilassa, kun saatte kuulla asian, pyydän teiltä anteeksi. Em'ly, lemmittyni! — Hän tietää, että aion kertoa", tässä hänen ilonsa puhkesi ilmi taas, "ja on pujahtanut pois. Olisitteko niin hyvä ja katsoisitte häntä, äiti, hetken aikaa?"

Mrs. Gummidge nyökkäytti päätänsä ja katosi.

"Jollei tämä", lausui Mr. Peggotty, istuen meidän keskellemme valkean ääreen, "ole ihanin ilta elämässäni, olen minä piikki-kala — vieläpä keitetty piikki-kala — enkä minä saata sen enempää sanoa. Tämä pikku Em'ly tässä, Sir", matalalla äänellä Steerforth'ille — "hän, jonka näitte punehtuvan tässä juuri nyt —".

Steerforth nyökkäytti vaan päätänsä, mutta näytti niin ystävällisesti ottaneen osaa Mr. Peggotyntunteisiin, että jälkimäinen vastasi hänelle, niinkuin hän olisi puhunut.

"Tosiaan", sanoi Mr. Peggotty. "Sitä hän on, ja niin hän on. Kiitoksia, Sir".

Ham nyökkäytti päätänsä minulle useita kertoja, niinkuin hän olisi aikonut sanoa samaa.

"Tämä meidän pikku Em'ly tässä", lausui Mr. Peggotty, "on ollut meidän huoneessamme, mitä luullakseni (minä olen taitamaton mies, mutta tämä on minun uskoni) vaan semmoinen pikkuinen, kirkas-silmäinen olento voi huoneessa olla. Hän ei ole minun lapseni; minulla ei ole koskaan ollut mitään lapsia; mutta minä en voisi koskaan rakastaa häntä enemmän. Te ymmärrätte! Minä en voisi tehdä sitä!"

"Minä ymmärrän täydellisesti", sanoi Steerforth.

"Minä tiedän, että ymmärrätte, Sir", vastasi Mr. Peggotty, "ja kiitän taas. Mas'r Davy, hän voi muistaa, mitä tyttö oli; te saatte itse päättää, mitä hän on; mutta ei kumpikaan teistä voi tyyntietää, mitä hän on

ollut, nyt on ja vasta on oleva rakastavalle sydämelleni. Minä olen karkea, Sir", lausui Mr. Peggotty, "minä olen karkea, kuin meritakiainen, mutta ei kukaan, joll'ei ehkä joku nainen, voi tietää, luulen minä, mitä meidän pikku Em'ly on minulle. Ja meidän kesken", hiljentäen ääntänsä vielä enemmän, "sen naisen nimi ei ole Missis Gummidge, vaikka hänellä on kokonainen mailma ansioita".

Mr. Peggotty pörrötti taas tukkaansa molemmilla käsillensä, niinkuin lisävalmistukseksi siihen, mitä hän aikoi sanoa, ja jatkoi, yksi käsi kummallakin polvellansa.

"Tässä oli eräs, joka oli tuntenut meidän Em'lyn siitä ajasta saakka, kuin hänen isänsä hukkui; joka oli nähnyt hänet alinomaa, kun hän oli pieni lapsi, kun hän oli nuori tyttö, kun hän oli täysikasvuinen nainen. Tästä miehestä ei ollut juuri paljon katsottavaksi", lausui Mr. Peggotty, "jotakin minun kokoistani — karkea — nähnyt paljon lounaistuulta — kovin suolainen — mutta kuitenkin rehellinen poika ja sydän oikealla paikalla".

Minusta oli, kuin en olisi koskaan nähnyt Ham'in hymyilevän likimainkaan niin paljon, kuin nyt tuossa istuessaan.

"Mitä tämä siunattu tervatakki tekee", lausui Mr. Peggotty, kasvot ilosta hohtaen, "hän kadottaa sydämensä meidän pikku Em'lylle. Hän seuraa tätä joka paikassa, muuttuu jonkunlaiseksi palveliaksi tälle, hänen menee suureksi osaksi ruokahalu, ja lopulta hän kertoo minulle, mikä on nurin. Nyt soisin, näettekö, itse, että meidän pikku Em'ly joutuisi kunniallisiin naimisiin. Minä soisin, että saisin nähdä hänet, kävi miten kävi, liitettyä rehelliseen mieheen, jonka olisi oikeus puollustaa häntä. Minä en tiedä, kuinka kauan minä saan elää, eikä kuinka pian minun täytyy kuolla; mutta minä tiedän, että jos jonakin iltana vihurit kaataisivat veneeni kumoon Yarmouth'in selällä ja minä näkisin valkeat kaupungista viimeisen kerran loistavan hyöky-laineitten yli, joita en voinut vastustaa, menisin levollisempana pohjaan, jos saisin ajatella: 'tuolla löytyy mies rannalla, uskollinen, kuin rauta, pikku Em'lylleni, Jumala siunatkoon tyttöä, eikä mikään paha voi kohdata Em'lyäni, niin kauan kuin se mies elää!'"

Yksinkertaisessa vakavuudessaan heilutti Mr. Peggotty oikeata kättänsä, niinkuin hän olisi heiluttanut sitä kaupungin valkeille viimeisen kerran, ja sitten, vaihtaen nyökkäystä Ham'in kanssa, jonka silmät hän kohtasi, jatkoi, niinkuin ennen.

"Hyvä! Minä neuvon häntä puhumaan Em'lyn kanssa. Hän on iso kyllä, mutta hän on ujompi, kuin vähäinen, eikä hän tahdo. Sentähden *minä* puhun. 'Kuinka! *Hänelle!*' sanoo Em'ly. '*Hänelle*, jonka olen tuntenut niin likeltä niin monta vuotta ja josta pidän niin paljon! Voi, eno! Minä en voi koskaan mennä *hänelle*. Hän on niin hyvä toveri!' Minä suutelen häntä enkä sano sen enempää hänelle kuin: 'rakas tyttöni, sinun on oikeus puhua suoraan, sinun on oikeus itse valita, sinä olet vapaa, kuin pieni lintu'. Sitten menen toisen luo ja sanon: 'minä olisin suonut, että se olisi käynyt laatuun, mutta se ei käy. Mutta teidän sopii molempain olla niinkuin olette olleet, ja mitä minä sanon sinulle on: 'ole niinkuin olit häntä kohtaan, ole mies'. Hän vastaa minulle ja pudistaa kättäni: 'minä olen!' ja hän oli — rehellisesti ja miehuullisesti — kahden vuoden ajan, ja me olimme juuri samalla kannalla täällä kotona, kuin ennen".

Mr. Peggotyn kasvoissa, joitten muoto oli muuttunut kertomuksen eri kohdissa, ilmestyi taas koko tuo entinen voittosa ilo, kun hän laski toisen kätensä minun polvelleni ja toisen Steerforth'in (ensiksi kastettuaan niitä molempia, toimitustansa paremmaksi tehdäkseen) ja jakoi seuraavan puheen meidän välillemme:

"Yhtäkkiä eräänä iltana — olkoon tänä iltana — tulee pikku Em'ly työstänsä, ja Ham hänen kanssaan!

Siinä ei liene mitään erinomaista, sanotte. Ei, koska hän pitää huolta pikku Em'lystä, niinkuin veli, pimeän jälkeen ja ennen pimeätä ja kaikkina aikoina. Mutta tämä tervatakki tarttuu hänen käteensä ja huutaa minulle iloisesti: 'katsokaat tänne! Tästä saan pikku vaimon itselleni!' ja pikku Em'ly sanoo, puoleksi rohkeasti ja puoleksi kainosti, puoleksi nauraen ja puoleksi itkien: 'niin, eno! jos suvaitsette'. — 'Josko minä suvaitsen!' huusi Mr. Peggotty, pyörittäen päätänsä ihastuksissaan tästä ajatuksesta; 'hyvä Jumala, niinkuin minä tahtoisin jotakin muuta!' — 'Jos suvaitsette, minä olen vakavampi nyt, ja minä olen ajatellut asiaa paremmin, ja minä tahdon tulla niin hyväksi pikku vaimoksi hänelle, kuin voin, sillä hän on rakas, hyvä toveri!' Sitten Missis Gummidge taputtaa käsiänsä, niinkuin teaterissa, ja te astutte sisään. Kas niin! Nyt on kaikki selvillä!" lausui Mr. Peggotty. — "Te astutte sisään! Se tapahtui juuri vast'ikään; ja tässä on se mies, joka aikoo naida hänet sinä hetkenä, kuin hänen oppi-aikansa loppuu".

Ham horjahti, niinkuin hänen sopikin, siitä iskusta, jonka Mr. Peggotty rajattomassa ilossaan antoi hänelle luottamuksensa ja ystävyytensä osoitteeksi; mutta tuntien itsensä velvolliseksi sanomaan jotakin meille, lausui Ham kovin vapisevalla äänellä ja suurella vastuksella:

"Em'ly ei ollut teitä pidempi, Mas'r Davy — teidän ensi kertaa täällä käydessänne — kun minä ajattelin, mimmoiseksi hän kasvaisi. Minä näen hänen kasvavan — gent'lmanit, niinkuin kukka. Minä olisin pannut henkeni alttiiksi hänen tähtensä — Mas'r Davy — vieläpä aivan tyytyväisesti ja iloisesti! Hän on enemmän minulle — gent'lmanit, kuin — hän on kaikki minulle, mitä koskaan voin pyytää, ja enemmän, kuin minä ikinä — kuin minä ikinä voisin sanoa. Minä — minä rakastan häntä totisesti. Ei löydy yhtäkään gent'lmania koko maassa — eikä koko aavalla merelläkään — joka voisi rakastaa ladyänsä enemmän, kuin minä rakastan häntä, vaikka löytyy monta halpaa miestä — jotka voisivat sanoa paremmin — mitä he tarkoittavat".

Minusta oli liikuttava nähdä, kuinka semmoinen roteva mies, kuin Ham nyt oli, vapisi voimakkaissa tunteissaan sen sievän pikku olennon suhteen, joka oli voittanut hänen sydämensä. Minusta se yksinkertainen luottamus, jota Mr. Peggotty ja hän itse osoitti meitä kohtaan, oli itsessään liikuttava. Tämä kertomus koski minuun syvästi. Kuinka suuressa määrässä lapsuuteni muistot vaikuttivat tähän mielialaani, sitä en tiedä. Olinko tullut sinne jollakin yhä kytevällä ajatuksella, että vielä rakastin pikku Em'lyä, sitä en tiedä. Minä tiedän vaan, että olin täynnä iloa näistä kaikista; mutta aluksi jonkunlaista sanomattoman arkatunteista iloa, jonka aivan vähäpätöinenkin asia olisi saattanut muuttaa tuskaksi.

Jos sentähden minun olisi tullut taidolla koskettaa heissä vallitsevaa säveltä, olisin suorittanut asian hyvin huonosti. Mutta se oli Steerforth'in tehtävä; ja hän toimitti sen semmoisella menestyksellä, että me kaikki vähän ajan perästä olimme niin iloiset ja onnelliset, kuin suinkin mahdollista.

"Mr. Peggotty", lausui hän, "te olette oikein kunnan toveri ja ansaitsette olla niin onnellinen, kuin olette tänä iltana. Tuohon käteen! Ham, minä toivotan teille iloa, poikani. Tuohon käteen myöskin! Tuhat-ihanainen, kohenna valkeata ja laita se vireäksi! Ja Mr. Peggotty, ellette saata sievää sisarentytärtänne (jolle minä teen tilaa tässä nurkassa) palaamaan tänne, lähden minä matkoihini. Minä en tahtoisi, vaikka saisin kaikki Indian aarteet, tämmöisenä iltana olla syynä mihinkään tyhjään paikkaan valkeanne ääressä — varsinkin semmoiseen tyhjään paikkaan!"

Tämän johdosta Mr. Peggotty meni minun vanhaan huoneeseni noutamaan pikku Em'lyä. Ensiksi ei pikku Em'ly tahtonut tulla, mutta silloin Ham meni sinne. Ennen pitkää tämä toi hänet valkean ääreen. Hän oli kovasti hämmentynyt ja ujo — mutta kävi yhä tyvenemmäksi, kun hän huomasi, kuinka ystävällisesti ja kunnioittavaisesti Steerforth puhutteli häntä; kuinka taitavasti hän kartti kaikkea, joka voisi vaivata häntä; kuinka hän puhui Mr. Peggotyyn kanssa veneistä, laivoista, luoteista ja kaloista; kuinka hän kääntyi minun

puoleeni sen ajan suhteen, jolloin hän oli nähnyt Mr. Peggoty'n Salem House'ssa; kuinka mieltynyt hän oli veneeseen ja kaikkiin siihen kuuluviin; kuinka helposti ja sujuvasti hän jatkoi puhettansa, siksi kuin kaikki vähitellen istuimme lumottuina hänen ympärillensä, ja kaikki puhuimme aivan avosydämisesti.

Em'ly tosin ei puhunut paljon koko illan kuluessa, mutta hän katseli ja kuunteli, ja hänen kasvonsa kirkastuivat, ja hän oli viehättävä. Steerforth kertoi jostakin kauheasta haaksirikosta (hänen ja Mr. Peggoty'n puheen johdosta), niinkuin hän olisi nähnyt sen tapahtuvan edessään — ja pikku Em'lyn silmät olivat koko ajan kiintyneet häneen, niinkuin hänkin olisi nähnyt sen. Kertomustansa koroittaakseen jutteli Steerforth jonkun hullunkurisen tapauksen, jossa hän itse oli ollut osallisena, niin iloisesti, kuin se olisi ollut yhtä uusi hänelle, kuin meille — ja pikku Em'ly nauroi, siksi kuin vene kaikkui hänen sointuvasta äänestään, ja me kaikki nauroimme (Steerforth myös), vastustamatta mieltymen hänen hupaiseen ja lystilliseen kertomukseensa. Hän sai Mr. Peggoty'n laulamaan taikka pikemmin ärjymään: "Myrskyiset tuulet kun pauhaa, pauhaa, pauhaa", ja lauloi itse yhden merimiehen laulun niin hartaasti ja kauniisti, että melkein luulin, että todellinen tuuli, joka vaikeroi huoneemme ympäri ja hiljalleen huokui meidän ääneti ollessamme, oli tullut kuuntelemaan.

Mitä Mrs. Gummidge'en tulee, elähytti Steerforth tätä epätoivon uhria semmoisella menestyksellä, jota ei ollut koskaan (niin Mr. Peggotty minulle ilmoitti) ollut kenelläkään muulla "tuon vanhan" kuoleman jälkeen. Hän jätti hänelle niin vähän tilaisuutta olla onnetonna, että Mrs. Gummidge seuraavana päivänä sanoi, että hän luuli olleensa noiduttu.

Mutta Steerforth ei vaatinut itselleen mitään yksinomaista oikeutta yleiseen huomioon eikä keskusteluun. Kun pikku Em'ly kävi rohkeammaksi ja puhui (vaikka yhä ujosti) toiselta puolen valkeaa minulle vanhoista kävelyistämme rannalla, jolloin poimimme näkinkenkiä ja piikiviä; ja kun minä kysyin häneltä, muistiko hän, kuinka minä olin ihastunut häneen; ja kun molemmat nauroimme ja punehduimme, luodessamme näitä silmäyksiä taaksepäin hupaisiin, vanhoihin aikoihin, jotka nyt näyttivät niin pilventakaisilta, kuunteli Steerforth äänetönnä ja tarkasti meitä miettiväisesti. Pikku Em'ly istui nyt ja koko illan tuolla vanhalla arkulla vanhassa, pikkuisessa nurkassansa valkean ääressä — Ham hänen vieressään, jossa minun oli tapa istua. Minä en päässyt oikein selville, minkä vuoksi, kiusaamisen halustako vai neitsyllisestä kainoudesta meidän tähtemme, pikku Em'ly pysyi aivan likellä seinää ja erinänsä Ham'ista; mutta minä huomasin, että niin oli laita koko ilta.

Muistaakseni oli melkein sydän-yö, kun jätimme heidät hyvästi. Meillä oli ollut vähän korppuja ja kapakalaa illalliseksi, ja Steerforth oli ottanut esiin plakkaristansa täyden pullon Hollannin viinaa, jonka me miehet (minä voin nyt punehtumatta sanoa: me miehet) olimme tyhjentäneet. Me erosimme iloisesti; ja kun he kaikki seisoivat likitysten ovella, näyttääksensä meitä niin kauas, kuin mahdollista, tiellämme, näin minä pikku Em'lyn suloisten, sinisten silmien tähystelevän meitä Ham'in takaa ja kuulin hänen leppeän äänensä käskevän meidän varoa, kuinka astuimme.

"Mikä viehättävä pikku kaunotar!" arveli Steerforth, pujottaen käsivarttani kainaloonsa. "No! se on omituinen paikka, ja he ovat omituista väkeä; tuntuu aivan oudolta, kun saa ruveta heidän pariinsa".

"Ja mikä onni meillä oli", vastasin minä, "kun osasimme tulla todistamaan heidän iloansa tästä aiotusta naimisesta! Minä en ole koskaan nähnyt niin onnellisia ihmisiä. Kuinka hauska nähdä heitä ja saada olla osan-ottajana heidän puhtaassa ilossaan, niinkuin me olemme olleet!"

"Tuo toveri on jotenkin houkkaapäinen sen tytön sulhoksi, eikö ole?" lausui Steerforth.

Hän oli ollut niin sydämellinen Ham'ille ja heille kaikille, että tämä odottamaton ja kylmä vastaus säpsäytti minua. Mutta kääntyen nopeasti hänen puoleensa ja nähden jonkunlaista hymyä hänen silmissään, sanoin suuresti huojentuneena:

"Voi Steerforth! Laske vaan leikkiä köyhistä! Ottele vaan Miss Dartle'n kanssa taikka peitä pilkalla tunteitasi minulta, minä tiedän kuitenkin asian paremmin. Kun näen, kuinka täydellisesti ymmärrät heidät, kuinka erinomaisesti voit perehtyä tämmöisen yksinkertaisen kalastajan onneen taikka käsittää vanhan hoitajattareni rakkautta, tiedän, ettei semmoisilla ihmisillä ole mitään iloa eikä surua eikä mielenliikuntaa, jolla sinä et pidä väliä. Ja minä ihmettelen ja rakastan sinua sen vuoksi, Steerforth, kaksikymmentä kertaa enemmän!"

Hän pysähtyi ja, katsoen kasvoihini, lausui: "Tuhat-ihanainen, minä luulen, että puhut täyttä totta ja olet hyvä. Minä soisin, että kaikki olisimme hyviä!" Seuraavalla silmänräpäyksellä lauloi hän iloisesti Mr. Peggotyn laulua, ja me astuimme nopeasti takaisin Yarmouth'iin.

KAHDESKOLMATTALUKU.

Muutamia vanhoja näkymöitä ja muutamia uusia ihmisiä.

Steerforth ja minä viivyimme kolmatta viikkoa tässä paikkakunnassa, ja minun tarvitsee tuskin sanoa, että olimme sangen paljon yhdessä, vaikka satunnaisesti silloin tällöin olimme eroitetut muutamia tunteja kertaansa. Hän oli hyvä merimies, matta minä vaan haluton, ja kun hän lähti purjehtimaan Mr. Peggoty'n kanssa, johon huvitukseen hän ennen kaikkia oli mieltynyt, jäin minä tavallisesti rannalle. Se seikka, että minä asuin Peggoty'n vierashuoneessa, oli minulle vähäinen pidäke, josta hän oli vapaa; sillä tietäessäni, kuinka huolellisesti Peggotty hoiti Mr. Barkis'ia koko päivän, en tahtonut viipyä ulkona myöhään illalla; mutta Steerforth'in, joka asui ravintolassa, ei tarvinnut noudattaa muuta, kuin omaa mieltänsä. Näin tapahtui, että minä vaan kuulemalla sain tietää, että hän pani toimeen pieniä pitoja kalastajille Mr. Peggoty'n ravintolassa "Hyvässä Aikomuksessa", kun minä jo olin vuoteessani, ja oli liikkeellä, puettuna kalastajan vaatteisin, kokonaiset kuutama-yöt ja palasi aamuluoteen aikana. Minä olin kuitenkin silloin huomannut, että hänen tavaton luontonsa ja uskalias mielensä yhtä paljon ihaili karkeaa työtä ja kovaa säättä, kuin muitakin kiihdykkeitä, jotka uudelta ilmestyivät hänelle; sen vuoksi ei mikään hänen menetyksensä hämmästyttänyt minua.

Toinen syy, jonka tähden välisti olimme erinään toisistamme, oli se, että minun luonnollisesti teki mieli lähteä Blunderstone'en jälleen katsomaan lapsuuteni vanhoja, tuttavien näkymöitä; kun päinvastoin Steerforth'ia tietysti ei haluttanut käydä siellä muuta kuin kerran. Siitä syystä lähdimme kolme, neljä päivää, niinkuin varmaan muistan, kumpikin eri tiellemme varhaisen aamiaisen jälkeen ja kohtasimme toinen toisemme taas vasta myöhään päivällisillä. Minä en tietänyt ensinkään, kuinka hän tällä välin käytti aikaansa, se vaan, että kaikki olivat hyvin mieltyneet häneen täällä ja että hän osasi monella kymmenellä tavalla huvittaa itseänsä, jossa toinen ei osannut yhdelläkään.

Mitä minuun itseen tulee, minä yksinäisillä vaelluksillani vietin aikaani sillä, että mieleeni muistutin jokaisen kyynärän tuosta vanhasta tiestä, sitä myöden astuessani, ja liikuin noilla vanhoilla paikoilla, joihin en koskaan kyllästynyt. Minä liikuin niillä, niinkuin muistini usein oli liikkunut, ja viivyin niissä, niinkuin entiset ajatukseni olivat viipyneet, kaukana poissa ollessani. Sen haudan lähellä puun juurella, jossa vanhempani lepäsivät — jota olin katsellut kummallisella sääliväisyydellä, kun se oli vaan isäni hauta, ja jonka partaalla olin seisonut aivan hyljättynä, kun se avattiin kauniille äidilleni ja hänen pikku lapsellensa — sen haudan lähellä, jota Peggoty'n oma, uskollinen huoli aina siitä saakka oli pitänyt siivottuna ja kukkatarhan kaltaisena, käyskelin tuntikaudet. Se oli rauhallisessa nurkassa, vähän syrjässä kirkkomaan käytävästä, mutta kuitenkin niin likellä, että eroitin nimet kivessä, kun astuin edestakaisin, säpsähtäen kirkonkellon ääntä joka kerta, kuin se löi tuntinsa, sillä se oli minusta niinkuin kuolleen ääni. Ajatukseni kääntyivät silloin aina siihen muotoon, jolla minä mailmassa ilmestyisin, ja niihin mainioihin tekoihin, joita olin toimittava. Kajahtelevat askeleeni eivät säistäneet mitään muuta nuottia, vaan pysyivät siinä niin uskollisesti, kuin jos olisin tullut kotiin rakentamaan tuulen tupiani elossa olevan äidin vieressä.

Suuria muutoksia oli tapahtunut vanhassa kodissani. Nuot rikkinäiset, ammon aikoja sitten jätetyt peltovareksenpesät olivat kadonneet, ja puut olivat karsitut ja latvotut toisenmuotoisiksi, kuin mitä minä muistin. Puutarhassa rehottivat rikkaruohot, ja toinen puoli asunnon akkunoista oli suljettu. Talossa asui vaan eräs mielipuoli gentlemani raukka ja se väki, joka häntä hoiti. Hän istui aina minun vähäisessä akkunassani ja katseli hautausmaalle päin; ja minä kummastelin, synnyttivätkö hänen kiertelevät ajatuksensa koskaan samanlaisia kuvia, kuin minun ajatukseni noina ruusuisina aamuina, jolloin yöpuvussani kurkistelin ulos samasta vähäisestä akkunasta ja näin lampaaitten levollisesti käyvän laitumella nousevan auringon valossa.

Vanhat naapurimme, Mr. ja Mrs. Grayper, olivat lähteneet Etelä-Amerikkaan, ja sade oli tunkenut heidän tyhjän asuntonsa katon läpi ja tahrannut ulkoseinät. Mr. Chillip oli mennyt uudestaan naimisiin pitkän, laihan, korkeanäisen vaimon kanssa; ja heillä oli kuihtunut pikku lapsi, jolla oli niin raskas pää, ettei se jaksanut pitää sitä pystyssä, ja kaksi heikkoa, tirkistelevää silmää, joilla se aina näytti kummastelevan, miksi se koskaan oli syntynyt.

Minun oli tapa jonkunlaisella surun-sekaisella ilolla kuljeskella syntymäpaikallani, siksi kuin punertava talviaurinko muistutti minulle, että oli aika palata. Mutta kun olin lähtenyt sieltä pois, ja erittäin, kun Steerforth ja minä iloisina istuimme päivällispöydässä hohtavan valkean vieressä, oli minun suloista ajatella, että olin käynyt siellä. Niin oli myöskin laita, vaikka vähemmässä määrässä, kun iltaisin menin sievään huoneeseni ja krokotiili-kirjan lehtiä kääntäessäni (se oli aina siellä vähäisellä pöydällä) kiitollisella sydämellä muistin, kuinka onnellinen olin, kun minulla oli semmoinen tuttava, kuin Steerforth, semmoinen ystävä, kuin Peggotty, ja semmoinen kadotettujen sijainen, kuin oivallinen ja jalo tätini.

Lyhyin matkani Yarmouth'iin, kun palasin näiltä pitkiltä retkiltä, kävi erään lauttapaikan kautta. Minä laskettiin maalle kaupungin ja meren väliselle lakealle, jonka poikki minun sopi kulkea suoraa tietä ja niinmuodoin välttää pitkä kierto valtatieä myöden. Koska Mr. Peggoty'n huone oli tällä aukealla paikalla eikä sadan kyynärän päässä polustani, poikkesin joka kerta sisään, kun astuin ohitse. Steerforth oli aina siellä minua odottamassa, ja me lähdimme kahden kesken kylmässä ilmassa ja sakenevassa sumussa kaupungin pilkehtiviä valkeita kohden.

Kun eräänä pimeänä iltana tulin tavallista myöhemmin — sillä minä olin sinä päivänä käynyt Blunderstone'a hyvästi jättämässä, koska meidän nyt oli aikomus palata kotiin — tapasin hänet yksinään Mr. Peggoty'n huoneessa miettiväisesti istuvana valkean edessä. Hän oli niin vaipunut omiin ajatuksiinsa, ettei hän ollenkaan huomannut lähestymistäni. Tuo olisi kuitenkin helposti voinut tapahtua, vaikk'ei hän olisi ollutkaan niin kiintynyt itseensä, sillä askeleet tuskin kuuluivat hiekkaiselta maalta ulkopuolelta; mutta ei sisään-tulonikaan herättänyt häntä. Minä seisoin aivan likellä häntä ja katselin häntä, vaan kuitenkin hän yhä istui tuossa synkkä-otsaisena mietteissäänsä.

Hän hykähti niin, kun minä laskin käteni hänen olkapäällensä, että hän hykähytti minuakin.

"Sinä yllätät minut", lausui hän melkein vihaisesti, "juuri kuin soimaava haamu!"

"Minun täytyi ilmoittaa itseni jollakin lailla", vastasin minä. "Olenko kutsunut sinut alas tähdistä?"

"Ei", vastasi hän. "Ei".

"No, ylösko jostakin?" kysyin minä, käyden istumaan hänen viereensä.

"Minä katselin kuvia valkeassa", arveli hän.

"Mutta sinä hävität ne minulta", sanoin minä, kun hän äkkiä keritti valkeata palavalla kekäleellä ja kolhaisi esiin sarjan tulipunaisia säkeniä, jotka kiitivät ylös vähäiseen takantorveen ja suhisten lensivät ilmaan.

"Sinä et kuitenkaan olisi nähnyt niitä", vastasi hän. "Minua inhottaa tämä sekaperäinen aika, kun ei ole yö eikä päivä. Kuinka myöhään sinä tulet! Missä olet ollut?"

"Minä olen jättänyt tavallisen kävelyni hyvästi", sanoin minä.

"Ja minä olen istunut täällä", lausui Steerforth, katsellen ympäri huonetta, "ja ajatellut, että kaikki ne ihmiset, joita tapasimme täällä niin iloisina ensimmäisenä tulomme iltana, olivat — paikan nykyisestä hävinneestä ulkomuodosta päättäen — hajonneet tai kuolleet tai joutuneet, en tiedä, mihinkä vahinkoon. David, minä soisin Jumalan kautta, että minulla olisi ollut järkevä isä näinä viimeisinä kahtenakymmenenä vuonna!"

"Rakas Steerforth'ini, mikä sinun on?"

"Minä soisin kaikesta sydäimestäni, että minua olisi johdatettu paremmin!" huudahti hän. "Minä soisin kaikesta sydäimestäni, että minä voisin johdattaa itseäni paremmin!"

Hänen käytöksessään ilmestyi niin raju alakuloisuus, että se oikein kummastutti minua. Hän oli enemmän muuttunut, kuin olisin luullut mahdolliseksi.

"Olisi parempi olla tämä köyhä Peggotty taikka hänen tomppelimainen veljenpoikansa", sanoi hän nousten ja synkkämielisesti nojaten takanreunukseen, kasvot valkeata kohden, "kuin olla minä itse, vaikkapa olisin kahtakymmentä kertaa rikkaampi ja kahtakymmentä kertaa viisaampi, vieläpä olla se rasitus itselleni, kuin olen ollut tässä kiroitussa veneessä tämän viimeisen puolen tuntia!"

Tämä hänen muutoksensa hämmästytti minua niin, etten ensiksi voinut kuin ääneti katsella häntä, kun hän seiso i tuossa ja nojasi päätänsä kättänsä vastaan, kolkosti valkeaan tuijottaen. Viimein pyysin häntä koko sillä totisuudella, joka minulla oli, kertomaan itselleni, mikä oli suututtanut häntä niin tavattomasti, ja sallimaan minun ottaa osaa hänen tunteisiinsa, jollen saattaisikaan toivoa, että voisin antaa mitään neuvoa hänelle. Ennenkuin olin edes päättänyt, alkoi hän nauraa — ensiksi vastahakoisesti, mutta ennen pitkää palaavalla ilolla.

"Pah, se ei ole mitään, Tuhat-ihanainen! ei mitään!" vastasi hän. "Minä kerroin sinulle hotellissa Londonissa, että oma seurani välisti rasittaa minua. Vast'ikään olen ollut niinkuin painajainen itse suhteeni — jopa luulen, että oikea painajainen on ahdistanut minua. Silloin tällöin ikävinä hetkinä muistuvat lastensadut mieleeni semmoisella tavalla, etten tunne, mitä ne ovat. Minä luulen, että olen pitänyt itseäni tuona häijynä poikana, joka 'ei ottanut varoaksensa' ja sentähden joutui leijonien suuhun — jonkunlainen komeampi hitolle menon laatu, luulen minä. Mitä vanhat ämmät sanovat väreiksi, on hiipinyt pitkin koko ruumistani kiireestä kantapäähän. Minä olen pelännyt itseäni".

"Sinä et luullakseni muutoin pelkää mitään", sanoin minä.

"Kenties en, vaan kuitenkin lienee minullakin kylläksi pelättäviä", vastasi hän. "Hyvä! Nyt se on ohitse!

Minä en aio äkkiä taas käydä alakuloiseksi, David; mutta sen sanon sinulle, hyvä toverini, vielä kerran, että olisi ollut hyvä minulle (ja useammalle, kuin minulle), jos minulla olisi ollut vakava ja järkevä isä!"

Hänen kasvonsa olivat aina mielekkäät, mutta minä en ollut koskaan nähnyt niitten osoittavan niin synkkää totisuutta kuin nyt, jolloin hän, yhä valkeaan tuijottaen, lausui nämät sanat.

"Tuon verta näistä!" lausui hän, liikuttaen kättänsä, niinkuin hän olisi heittänyt jotakin köykäistä ilmaan.

"Sen mentyä mä jälleen olen mies",

niinkuin Macbeth. Ja nyt päivällisille! Jollen (Macbethin tavalla) ole häirinnyt pitoja mitä ihmeellisimmällä houreella, Tuhat-ihanainen".

"Mutta missä he nyt kaikki ovat!" lausuin minä.

"Jumala tiesi", arveli Steerforth. "Kun olin käynyt lautan tykönä sinua etsimässä, tulin tänne ja havaitsin paikan autioksi. Se saatti minut mietteisin, ja niissä sinä tapasit minut".

Mrs. Gummidge'n tulo — hänellä oli kori kädessään — selitti meille, kuinka huone oli sattunut olemaan tyhjä. Hän oli kiirehtinyt ulos ostamaan jotakin, jota tarvittiin siksi, kuin Mr. Peggotty luoteen noustessa palasi, ja oli väli-ajaksi jättänyt oven auki, että Ham ja pikku Em'ly, jonka oli tänä iltana määrä tulla varhain työstänsä, pääsisivät sisään, vaikka hän oli poissa. Iloisella tervehdyksellä ja leikkillisellä syleilyllä Mrs. Gummidge'n mieli-alaa melkoisesti parannettuaan, tarttui Steerforth käsivarteeni ja joudutti minua pois.

Hän oli parantanut omaa mieli-alaansa yhtä paljon, kuin Mrs. Gummidge'n, sillä hän oli taas tavallisella tuulellaan ja keskusteli vilkkaasti, pitkin tietä astuessamme.

"Me jätämme siis", lausui hän iloisesti, "tämän merirosvon elämän huomenna, eikö niin?"

"Niinhän olimme sopineet", vastasin minä, "ja paikat ovat jo tilatut meille vaunuissa, niinkuin tiedät".

"Niin! ei mikään auta enää, luulen minä", arveli Steerforth. "Minä olen melkein unhottanut, että löytyy muutakin tekemistä mailmassa, kuin heilua täällä meren aalloilla. Minä soisin todella, ettei löytyisikään".

"Niin kauan kuin siinä olisi jotakin uutta", sanoin minä nauraen.

"Hyvin luultavaa", vastasi hän; "vaikka tässä muistutuksessa on jonkunlainen ilkkuinen tarkoitus niin rakastettavan viattomuuden lauseeksi, kuin sinun, nuori ystäväni. Hyvä! Minä olen todella oikullinen toveri, David. Minä tiedän, että olen; mutta niin kauan kuin rauta on kuuma, osaan minä myöskin takoa sitä lujasti. Minä voisin jo luullakseni suorittaa jommoisenkin luotsin tutkinnon näillä vesillä".

"Mr. Peggotty sanoo, että sinä olet koko ihme", vastasin minä.

"Oikea nautillinen ilmauma, kuinka?" nauroi Steerforth.

"Niin hän todesti sanoo ja itse tiedät, kuinka hyvällä syyllä; sillä sinä tiedät, kuinka harras olet kaikissa, mitä yrität, ja kuinka helposti kaikkiin perehdyt. Mutta se sinussa, Steerforth, kaikkein enimmän kummastuttaa minua, että tyydyt niin epävakaiseen voimiesi käyttämiseen".

"Tyydyn?" vastasi hän iloisesti. "Minä en tyydy mihinkään, paitsi sinun tuoreutesi, hyvä Tuhat-ihanainen. Mitä epävakaisuuteen tulee, en ole koskaan oppinut sitomaan itseäni mihinkään niistä pyöristä, joissa meidän-aikuiset Ixionit kieppuvat. Sitä taitoa en tullut saavuttaneeksi, huonossa opissa kun olin, enkä minä nyt huoli siitä. — Tiedätkö, että olen ostanut itselleni veneen täällä?"

"Mikä eriskummainen toveri sinä olet, Steerforth!" huudahdin minä, pysähtyen — sillä tämä oli ensimmäistä, mitä olin kuullut siitä. "Vaikka sinä ehkä et koskaan tule näille seuduille enää!"

"Sitä minä en tiedä", vastasi hän. "Minä olen mieltynyt tähän paikkakuntaan. Oli niin taikka näin", nopeasti minua eteenpäin käyttäytäten, "minä olen ostanut veneen, joka oli myytävänä — kutterin, sanoo Mr. Peggotty, ja niin se onkin — ja Mr. Peggotty saa kuljettaa sitä minun poissa ollessani".

"Nyt minä ymmärrän sinut, Steerforth!" lausuin minä riemuiten. "Sinä olet ostavinasi sen itsellesi, mutta todella teet sen, hänelle jotakin hyvää osoittaaksesi. Minun olisi pitänyt tietää se kohta, koska tunnen sinut. Rakas, hyvä Steerforth, kuinka voin ilmoittaa sinulle, mitä jalomielisyydestäsi ajattelen?"

"Pah!" vastasi hän, punehtuen. "Mitä vähemmin puhuttu, sitä parempi".

"Enkö minä tietänyt sitä?" huudahdin minä, "enkö minä sanonut, ettei löytynyt mitään iloa eikä surua eikä muuta mielenliikuntaa semmoisissa rehellisissä sydämissä, joka ei koskisi sinuun?"

"Niin, niin", vastasi hän, "sinä sanoit minulle kaikki nuot, jääkööt ne sikseen. Me olemme puhuneet niistä kyllin!"

Peläten, että loukkaisin häntä, jos jatkaisin tätä keskustelua, kun hän huoli siitä niin vähän, jatkoin sitä vaan ajatuksissani, sillä välin kuin astuimme tietämme vielä ripeämmin, kuin tähän saakka.

"Täytyy taklata se uudestaan", lausui Steerforth, "ja minä jätän Littimer'in jälkeeni katsomaan, että se tehdään, ja ilmoittamaan minulle, milloin se on aivan valmiina. Olenko maininnut sinulle, että Littimer on tullut tänne?"

"Et".

"No niin! Hän tuli tänä aamuna ja toi kirjeen äidiltäni".

Kun silmämme kohtasivat toisensa, huomasin, että hän oli vaalea yksin huulistansakin, vaikka hän katseli hyvin vakaasti minua. Minä pelkäsin, että joku eripuraisuus hänen ja hänen äitinsä välillä oli saattanut hänet siihen mielialaan, jossa olin tavannut hänet yksinäisen pesän edessä. Minä viittasin siihen.

"Oh, ei!" sanoi hän, pudistaen päätänsä ja naurahtaen vähäisen. "Ei mitään semmoista! Niin. Hän on tullut, tuo palveliani".

"Samanlainen kuin ainakin?" kysyin minä.

"Samanlainen kuin ainakin", vastasi Steerforth. "Kylmäkiskoinen ja hiljainen kuin pohjois-napa. Hän saa katsoa, että veneelle pannaan uusi nimi. Se on nyt Myrskylintu. Mitä Mr. Peggotty myrskylinnuista huolii! Minä aion ristitä sen uudestaan".

"Miksi?" kysyin minä.

"Pikku Em'lyksi".

Kun hän yhä vakaasti katseli minua, pidin sitä muistutuksena, ettei hän tahtonut tulla ylistetyksi tästä kohteliaisuudesta. Minä en kuitenkaan voinut estää kasvojani osoittamasta, kuinka suuresti se miellytti minua, mutta minä puhuin vaan vähän, ja hän alkoi jälleen tapansa mukaan hymyillä ja näytti tuntevan huojennusta.

"Mutta kas tuossa", lausui hän, luoden silmänsä eteenpäin, "tuolla tulee oikea pikku Em'ly! Ja hänen kanssaan tuo toveri! Mies on, sieluni kautta, uskollinen ritari. Hän ei koskaan luovu tytön seurasta!"

Ham oli näihin aikoihin veneen-rakentaja. Hän oli edistänyt luonnollista taipumustaan tässä ammatissa, niin että hän oli tullut taitavaksi työmieheksi. Hän oli työpuvussa ja näytti tosin jotenkin pörrömäiseltä, mutta samalla myöskin miehuulliselta ja varsin sopivalta suojelialta sille kukoistavalle pikku olennotle, joka kävi hänen vieressään. Hänen kasvoissaan kuvasteli todella semmoinen avosydämyisyys, semmoinen rehellisyys ja peittelemätön ylpeys pikku Em'lystä ja rakkaus tähän, että se minun silmissäni vastasi kauniinta ulkomuotoa. Minä ajattelin, kun he tulivat meitä kohden, että he sopivat hyvin toisillensa myöskin tässä suhteessa.

Pikku Em'ly veti arasti pois kätensä Ham'in kainalosta, kun pysähdyimme puhuttelemaan heitä, ja punehtui, kun hän ojensi sitä Steerforth'ille ja minulle. Kun olimme vaihtaneet muutamia sanoja, lähtivät he taas, mutta pikku Em'ly ei tahtonut asettaa kättänsä entiselle paikalle, vaan käveli itsekseen, yhä näyttäen aralta ja hämmentyneeltä. Minun mielestäni tämä kaikki oli sangen sievää ja viehättävää, ja Steerforth näytti myöskin ajattelevan niin, kun katsoimme heidän jälkeensä ja he katosivat heikossa kuun valossa.

Yhtäkkiä kulki meidän ohitsemme — ilmeisesti seuraten heitä — nuori nainen, jonka lähestymistä emme olleet huomanneet, vaan jonka kasvot minä näin, kun hän sivusi meidät, ja luulin himmeästi muistavani. Hän oli keveästi puettu, oli rohkea muodoltaan ja laiha ja koreileva ja köyhä, mutta näytti sinä hetkenä heittäneen kaikki nämät tuuleen, joka puhalsi, eikä ajattelevan mitään muuta, kuin seurata heitä. Kun pimeä, etäinen lakea, heidän haamunsa nielaistuaan, yksin jäi näkyviin meidän, meren ja pilvien välillä, haihtui hänen haamunsa samalla tapaa, vaikka yhtä kaukana heistä kuin ennen.

"Tuo on kovin musta varjo tytön seuraajaksi", lausui Steerforth, seisahtuen; "mitä se tietää?"

Hän puhui matalalla äänellä, joka soi melkein oudolta minun korvissani.

"Hän aikoo luultavasti kerjätä heiltä jotakin", sanoin minä.

"Kerjäläisessä ei olisi mitään uutta", lausui Steerforth, "mutta se on kummallista, että kerjäläinen tänä iltana on ottanut tällöisen muodon".

"Minkä vuoksi?" kysyin minä häneltä.

"Ei minkään muun asian vuoksi", vastasi hän, vähän vaiti oltuansa, "kuin että ajattelin jotakin tämän haamun tapaista, juuri kun se meni ohitse. Mistä hiidestä se tulikaan!"

"Tämän muurin varjosta, luulen", sanoin minä, kun poikkesimme eräälle tielle, joka rajoittui johonkin muuriin.

"Se on mennyt", vastasi hän, katsoen olkapäänsä yli. "Ja kaikki paha menköön sen kanssa. Nyt päivällisillemme!"

Mutta hän katsahti uudestaan olkapäänsä yli meren reunaa kohden, joka etäältä hohti, ja vielä yhden erän, ja matkamme lyhyellä loppu-osalla hän useita kertoja katkonaisilla lauseilla kummasteli tuota haamua ja näytti unhottavan sen vasta, kun valkean ja kynttilän valossa istuimme lämpiminä ja iloisina pöydän ääressä.

Littimer oli siellä ja hän vaikutti minuun samalla tavalla, kuin ennen. Kun sanoin hänelle, että toivoin Mrs. Steerforth'in ja Miss Dartle'n voivan hyvin, vastasi hän kunnioittavaisesti (ja tietysti arvokkaasti), että he voivat jotenkin hyvin, kiitoksia kysymästä, ja olivat lähettäneet terveisiä minulle. Tässä oli kaikki, vaan kuitenkin näytti hän minusta sanovan niin suoraan, kuin kukaan ihminen voi sanoa: "te olette kovasti nuori, Sir; te olette erinomaisen nuori". Me olimme melkein päättäneet päivällisemme, kun hän, astuen askeleen taikka pari pöytää kohden siitä nurkasta, jossa hän vartioitsi meitä taikka oikeammin minua, niinkuin minusta tuntui, sanoi isännällensä:

"Pyydän anteeksi teiltä, Sir. Miss Mowcher on täällä".

"Kuka?" huudahti Steerforth kovasti kummastuneena.

"Miss Mowcher, Sir".

"No, mitä vietävää hän täällä tekee?" kysyi Steerforth.

"Tämä osa maasta näyttää olevan hänen syntymäpaikkansa, Sir. Hän ilmoittaa minulle, että hän kerran vuoteensa matkustaa tänne virkansa asioissa, Sir. Minä kohtasin hänet kadulla tänä iltana, ja hän tahtoi tietää, saisiko hän kunnian käydä teidän luonanne päivällisten jälkeen, Sir".

"Tunnetko tätä jättiläis-naista, Tuhat-ihanainen?" kysyi Steerforth.

Minun täytyi tunnustaa — minä olin häpeissäni, että tässäkin kohden asemani oli eduton Littimer'in edessä — että Miss Mowcher ja minä emme ensinkään tunteneet toisiamme.

"Siinä tapauksessa sinä saat tutustua hänen kanssaan", lausui Steerforth, "sillä hän on yksi mailman seitsemästä ihmeestä. Kun Miss Mowcher tulee, saata hänet sisään tänne".

Minä tunsin vähän uteliaisuutta ja levottomuutta tämän ladyn vuoksi, erittäin kuin Steerforth purskahti isoon nauruun, kun minä pyysin tietoja hänestä, ja jyrkästi kieltäysi vastaamasta mihinkään kysymykseen, jonka minä tein hänen suhteensa. Minä odotin sentähden hartaasti, siksi kuin pöytäliina oli puolen tunnin verran ollut riisuttuna ja me istuimme viinikaraffimme ääressä valkean edessä, jolloin ovi aukeni ja Littimer tavallisella, häiritsemättömällä levollisuudellaan ilmoitti:

"Miss Mowcher!"

Minä katselin ovea päin enkä nähnyt mitään. Minä yhä katselin ovea päin, ajatellen, että Miss Mowcher jotenkin kauan hankki tuloa, kun äärettömäksi kummastukseksi jonkun sohvan ohitse, joka seiso minun ja oven välillä, vaappuen tuli huohotteleva, noin neljäkymmenen tai viidenviidettä vuoden vanha kääpiö,

jolla oli kovin iso pää ja naama, pari kujeellisen harmaata silmää ja niin erinomaisen lyhyet käsivarret, että hänen, voidaksensa veitikkamaisesti asettaa sormeansa nykeränenälleen, samalla kuin hän tirkisteli Steerforth'ia, täytyi kohdata sormea puoli-tiessä ja laskea nenänsä sitä vastaan. Hänen leukansa, tuommoinen kaksinkertainen leuka, oli niin lihava, että se kokonaan nielaisi hänen hattunsa nauhat ruusuineen päivineen. Kaulaa hänellä ei ollut mitään; vyötäisiä hänellä ei ollut mitään; sääriä hänellä ei ollut mitään, ei ainakaan mitään mainittavia; sillä vaikka hän oli täysi- jopa uhkeakasvuinen alas siihen paikkaan asti, josta hänen vyötäisensä olisivat alkaneet, jos hänellä olisi ollut jotakin sentapaista, ja vaikka hän päättyi, niinkuin inhimilliset olennot tavallisesti päättyvät, jalkaparilla, oli hän niin lyhyt, että hän seisojien tavallisen tuolin vieressä, niinkuin se olisi ollut pöytä, ja tuolin pohjaa vastaan nojautti laukkaa, jota hän kantoi. Tämä lady, joka oli puettu vallattomalla, sukevalla tavalla, saatti jo mainitulla, vaivaloisella keinolla nenänsä ja etusormensa keskinäiseen yhteyteen, piti pakosta päätänsä kallellaan ja teki, toisen terävän silmänsä ummistamalla, kasvonsa tavattoman viekkaaksi sekä puhkesi, Steerforth'ia hetken aikaa tirkistettyään, seuraavaan sanatulvaan:

"Kuinka! kukkaseni!" alkoi hän leikillisesti, pudistaen isoa päätänsä Steerforth'ille. "Oletteko todella täällä? Voi te häijy poika, hyi häpeä, mitä teette niin kaukana poissa kotoa? Jotakin pahuutta toimittamassa, takaan minä. Oh, te olette aika veitikka, Steerforth, niin te olette, ja minä olen toinen, enkö ole? Ha, ha, ha! Te olisitte nyt pannut vetoa sata puntaa viittä vastaan, ettette saisi nähdä minua täällä, ettekö olisi? Minä olen joka paikassa, oiva ystäväni. Minä olen siellä ja täällä ja kaikkialla niinkuin silmäkääntäjän raha lady'n nenäliinassa. Mutta nenäliinoista puhuessamme — ja ladyistä puhuessamme — mikä lohdutus te olette hyvälle äidillenne, ettekö ole, rakas poikani, uskokoon ken tahtoo!"

Miss Mowcher päästi tässä paikassa puheessaan auki hattunsa, heitti taaksepäin nauhat ja istui huohottaen pallille valkean eteen — muodostaen itselleen jonkunlaista majaa päivällispöydästä, joka levitti mahogny-suojaansa hänen päänsä yli.

"Voi minun tähteni ja mikä niitten nimi lienee!" jatkoi hän, lyöden kummallakin kädellensä vähäisiä polviensa ja katsellen viekkaasti minun puoleeni, "minä olen liian verevä, siinä vika on, Steerforth. Kappaleen portaita ylöspäin astuttuani, on minun yhtä suuri vastus jokaisesta henkäyksestä, kuin jos se olisi aamillinen vettä. Jos näkisitte minun katsovan ulos jostakin ylikerroksen akkunasta, luulisitte minua kauniiksi naiseksi, eikö niin?"

"Sitä luulin, missä ikinä näkisin teidät", vastasi Steerforth.

"Menkää tiehenne, koiransilmä, menkää!" huusi pikku olento, huiskuttaen häntä kohden nenäliinaansa, jolla hän pyyhki kasvojansa, "älkäätkä olko hävytön! Mutta minä vakuutan teille kunnian-sanallani, että menneellä viikkoa olin lady Mithers'in luona — siinä vasta naista on! Voi sitä tapaa, jolla hän pukee itsensä! — Ja Mithers itse tuli huoneeseen, jossa odotin Mrs. Mithers'ia — siinä vasta miestä on! Voi sitä tapaa, jolla hän pukee itsensä! Entä hänen perukinsa! sillä hän on pitänyt perukia nämät kymmenen vuotta — ja hän lateli minulle sillä tapaa kohteliaisuuksiansa, että melkein luulin itseni olevan pakoitettun soittamaan kelloa. Ha! ha! ha! Hän on hupainen hylkiö, mutta häneltä puuttuu elin-ohjeita".

"Mitä lady Mithers'in luona teitte?" kysyi Steerforth.

"Se olisi kielittelemistä, lapsi kultani", vastasi hän, taputtaen nenäänsä jälleen, kasvojansa väännellen ja vilkuttaen silmiänsä, niinkuin pikkuinen velho. "Älkää te siitä huoliko! Teidän tekisi mieli tietää, estänkö minä hänen hiuksiansa lähtemästä vai värjään niitä vai maalaan hänen ihoansa vai parannan hänen kulmakarvojansa, eikö niin? Ja sen saattekin tietää, lemmittyni — kun juttelen asian teille! Tiedättekö,

mikä minun iso-isäni isän nimi oli?"

"En", lausui Steerforth.

"Se oli Walker,[24] suloinen sydänkäpyäni", vastasi Miss Mowcher, "ja hän polveusi pitkästä Walker'ien sarjasta, joilta minä olen perinyt kaikki Hookey'n tilukset".

Minä en ole koskaan nähnyt mitään Miss Mowcher'in silmän vilkutuksen kaltaista, paitsi Miss Mowcher'in itsehillinnön. Hänellä oli myöskin se kummallinen tapa, kun hän kuunteli jotakin, jota sanottiin hänelle, taikka odotti jotakin vastausta siihen, mitä hän oli itse sanonut, että hän mietti, pää älykkäästi kallellaan ja toinen silmä ylöspäin, niinkuin harakka. Minä en tehnyt muuta, kuin kummastelin ja istuin ja ällistelin häntä, kokonaan unhottaen, pelkään minä, kohteliaisuuden lakeja.

Hän oli nyt siirtänyt tuolin viereensä ja askaroitsi ahkerasti: laukustansa (johon hän joka kerralta sukellutti lyhyen käsivartensa olkapäähän saakka) veti hän esiin koko joukon pieniä pulloja, vamppuja, kampoja, harjoja, flanellitilkkuja, parin pikkuisia käherrys-rautoja ja muita koneita, joita hän ajoi yhteen läjään tuolille. Tästä toimesta hän yhtäkkiä taukosi ja lausui suureksi hämmästykseksi Steerforth'ille:

"Kuka tuo ystäväni on?"

"Mr. Copperfield", vastasi Steerforth; "hän tahtoo tutustua teidän kanssanne".

"No hyvä, tutustukoon vaan! Minun mielestäni hän näyttää siltä, kuin hän todella tahtoisi sitä!" vastasi Miss Mowcher, vaaputtaen minun luokseni, laukku kädessä ja nauraen minulle, kun hän tuli. "Kasvot kuin persika!" seisoen varpaillansa nipistääkseen minua poskesta, missä istuin. "Oikein viehättävä! Minä olen kovasti mieltynyt persikoihin. Minua ilahuttaa tosiaan päästä teidän tuttavuuteenne, Mr. Copperfield".

Minä sanoin, että onnittelin itseäni, kun sain kunnian päästä hänen tuttavuuteensa, ja että ilo oli molemminpuolinen.

"Voi minua, kuinka kohteliaita me olemme!" huudahti Miss Mowcher, hullunkurisella tavalla koettaen peittää isoja kasvojansa käsinysällään. "Mikä valheen ja totuuden mailma tämä kuitenkin on, eikö niin!"

Tämä lausuttiin ystävällisesti meille molemmille, samalla kuin tuo käsinysä siirtyi pois kasvoilta ja taas varsineen päivineen hautaantui laukkuun.

"Mitä tarkoitatte, Miss Mowcher?" lausui Steerforth.

"Ha! ha! ha! Mikä mainio narrien joukko me todella olemme, emmekö ole, suloinen lapseni?" vastasi tämä naisen tynki, koproiten laukussaan, pää kallellaan ja toinen silmä ylöspäin. "Kas tässä!" vetäen ylös jotakin siitä, "Liuskoja Venäjän ruhtinaan kynsistä! Minä nimitän häntä ruhtinas Aapisto Hurinkuriseksi, sillä hänen nimensä sisältää kaikki kirjaimet huiskin haiskin".

"Venäjän ruhtinas on teidän tuttavianne, onko hän?" lausui Steerforth.

"Tietysti, kyyhkyseni", vastasi Miss Mowcher. "Minä pidän hänen kyntensä kunnossa. Kaksi kertaa viikkoonsa! Sormet ja varpaat!"

"Hän maksaa hyvin, toivon ma?" arveli Steerforth.

"Maksaa, niinkuin hän puhuukin, rakas lapseni — nenän kautta",[25] vastasi Miss Mowcher. "Ruhtinas ei ole teidän saivarteliain joukkoa. Te sanoisitte samaa, Jos näkisitte hänen viiksensä. Luonnosta punaiset, taiteen kautta mustat".

"Teidän taiteenne kautta, tietysti", lausui Steerforth.

Miss Mowcher nyökkäytti myöntymystään. "Täytyi tuottaa minut. Ei päässyt siitä. Ilman-ala koski hänen ihonsa väriin; väri kävi varsin hyvin laatuun Venäjällä, mutta se ei kelpannut täällä. Te ette ole koskaan nähneet semmoista ruosteista ruhtinasta. Niinkuin vanha rauta".

"Tästäkö syystä vast'ikään sanoitte häntä narriksi?" kysyi Steerforth.

"No, te olette oiva poika, ettekö ole?" vastasi Miss Mowcher, ankarasti päätänsä pudistaen. "Minä sanoin, mikä narrien joukko me olemme yleensä, ja näytin teille ruhtinaan kynsien liuskoja todistukseksi. Ruhtinaan kynnet hyödyttävät minua yksityisissä hienonlaatuisissa perheissä enemmän, kuin kaikki luonnonlahjani yhteensä. Minä kuljetan niitä aina muassani. Ne ovat paras suosituslause minulle. Jos Miss Mowcher leikkaa ruhtinaan kynnet, *täytyy* hänen olla etevä. Minä lahjoitan niitä nuorille ladyille. He panevat niitä albumeihinsa, luulen minä. Ha! ha! ha! Henkeni kautta, 'koko yhteiskunnallinen järjestelmä' (joksi miehet sitä sanovat, kun pitävät puheita parlamentissa) on ruhtinaan kynsien järjestelmä!" lausui tämä naisten pienokaisin, koettaen panna lyhyitä käsivarsiansa ristiin ja noikkien isolla päällään.

Steerforth nauroi sydämellisesti, ja minä nauroin myöskin. Miss Mowcher pudisti koko ajan päätänsä (joka oli kovin kallella), katsoen ilmaan toisella silmällä ja vilkuttaen toista.

"Hyvä, hyvä!" hän sanoi, läjähyttäen vähäisiä polviansa ja seisaalle nousten, "tämä ei ole mitään tointa. Noh, Steerforth, tutkikaamme pohjoisnavan seutuja ja suorittakaamme asia".

Hän valitsi nyt pari kolme noista pienistä kapineistaan sekä vähäisen pullon ja kysyi (kummastukseksi), pitäisikö pöytä. Kun Steerforth vastasi myöntäväisesti, sysäsi hän yhden tuolin pöydän viereen ja, pyytäen kättäni avukseen, kapusi sangen ketterästi ylös, niinkuin näkymön lavalle.

"Jos jompikumpi teistä näki nilkkaluuni", lausui hän, kun hän oli turvallisesti koroitettu, "niin sanokaat se, ja minä menen kotiin ja tapan itseni".

"Minä en nähnyt", lausui Steerforth.

"En minäkään", sanoin minä.

"No hyvä", huudahti Miss Mowcher, "minä suostun elämään. No, tipu, tipu, tipu, tule Mrs. Bond'in luo ja anna teurastaa itsesi!"

Tällä hän kehoitti Steerforth'ia asettumaan hänen haltuunsa, jonka vuoksi tämä istuikin alas, selkä pöytää päin ja nauravat kasvonsa minua kohden, ja jätti päänsä hänen katsasteltavakseen, ilmeisesti vaan huvittaaksensa meitä. Kun näki Miss Mowcher'in seisovan ylipuolella ja tarkastelevan hänen uhkeata, ruskeata tukkaansa isolla, ympyriäisellä suurennuslasilla, jonka hän veti esiin plakkaristansa, näki mitä kummallisimman näyn.

"*Te* vasta aika poika olette!" sanoi Miss Mowcher lyhyen tutkinnon jälkeen. "Te olisitte vuoden perästä kaljupäinen, kuin munkki, jollen minä olisi olemassa. Puoli minutia vaan, nuori ystäväni, ja minä annan

teille semmoisen silityksen, joka säilyttää kiharanne seuraaviksi kymmeneksi vuodeksi!"

Samalla hän kaasi vähän tuosta pikkuisesta pullostä yhdelle flanelli-tilkulle, vuodatti tämän rohdon voimaa myöskin johonkuhun vähäiseen harjaansa ja alkoi sitten näillä molemmilla hieroa ja raappia Steerforth'in pään lakea mitä ahkerimmalla tavalla minä milloinkaan olen nähnyt, koko ajan kieltänsä piesten.

"Esimerkiksi Charley Pyegrave, herttuan poika", sanoi hän. "Te tunnette Charley'n?" kurkistellen Steerforth'in kasvoihin.

"Vähän", vastasi Steerforth.

"Mikä mies hän on! Hänellä vasta poskiparta on! Mitä Charley'n sääriin tulee, niillä ei olisi vertaistansa, jos ne vaan olisivat samaa paria (jota ne eivät ole). Uskoisitteko, että hän koetti tulla toimeen ilman minutta — henkivartiaväestössä lisäksi?"

"Se hullu!" lausui Steerforth.

"Siltä näyttää. Kuitenkin, oli hän hullu taikka viisas, hän todella koetti", vastasi Miss Mowcher. "Mitä hän tekee? Menee, katsokaat, parfymi-puotiin ja pyytää saada ostaa pullon Madagaskarin nestettä".

"Tekeekö Charley niin?" kysyi Steerforth.

"Tekee kuin tekeekin. Mutta heillä ei ollut mitään Madagaskarin nestettä".

"Mitä se on? Jotakin juotavaa?" kysyi Steerforth.

"Juotavaa?" vastasi Miss Mowcher, pysähtyen näpähyttääksensä häntä poskelle. "Jotakin, jolla hän parantaisi viiksiänsä, tietysti. Puodissa oli eräs nainen — vanhaläntä vaimopuoli — oikea lohikäärme — joka ei ollut koskaan kuullut sen nimeäkään mainittavan. 'Minä pyydän anteeksi, Sir', sanoi lohikäärme Charley'lle, 'eikö se ole — ole — ole — *sminkkiä*, onko se?' 'Sminkkiä', vastasi Charley lohikäärmeelle. 'Mitä vietävää luulette minun sminkillä tekevän?' 'Älkää pahaksuko, Sir', sanoi lohikäärme, 'sitä kysytään meiltä niin monella nimellä; minä arvelin, että se ehkä oli sitä'. Tässä meillä nyt on, lapseni", jatkoi Miss Mowcher, hieroen koko ajan yhtä ahkerasti, kuin ennen, "toinen esimerkki siitä mainiosta narrimaisuudesta, josta puhuin. Itsekin harjoitan sentapaisia asioita — kenties paljon — kenties vähän — viekas, se on tunnus-sana, rakas poikani — vähät siitä!"

"Mimmoisia asioita tarkoitatte? Sminkki-asioita?" kysyi Steerforth.

"Pankaat tämä ja tuo yhteen, nuori holhottini", vastasi varovainen Mowcher, nenäänsä koskien, "käytelkää sitä kaikkien kauppa-ammattien salaisuuden sääntöjä myöden ja tuloksesta lähtee mitä toivotte. Minä sanon, että itsekin harjoitan tällaisia asioita. Joku leskirouva nimittää sitä huuli-voiteeksi. Toinen hansikkaiksi. Kolmas rintaröyhelön reunukseksi. Neljäs viuhkaksi. Minä nimitän sitä, miksi hyvänsä he sitä nimittävät. Minä hankin sitä heille, mutta me teeskentelemme niin ja uskottelemme toisiamme semmoisilla kasvoilla, että he olisivat yhtä valmiit sivelemään sitä päällensä kokonaisen seuran edessä, kuin minun edessäni. Ja kun käyn heidän luonansa, sanovat he välisti minulle — *tuo päälle siveltyä* — paksulta eikä mitään erehdystä — 'miltä minä näytän, Mowcher? Olenko vaalea?' Ha! ha! ha! ha! Eikö *tämä* ole mainiota, nuori ystäväni!"

Minä en ole elin-aikanani nähnyt mitään Mowcher'in kaltaista, kun hän seiso i päivällispöydällä, hartaasti ihastellen tuota "mainiota", hieroen uutterasti Steerforth'in päätä ja vilkuttaen minulle silmiään sen takaa.

"Voi!" sanoi hän. "Semmoisia asioita ei kysyt ä paljon näillä seuduilla. Tämä asettaa minut taas enemmän huomattavaksi! Minä en ole nähnyt yhtäkään kaunista naista siitä, kuin tulin tänne, Jemmy".[26]

"Ettekö?" lausui Steerforth.

"Ei haamuakaan semmoisesta", vastasi Miss Mowcher.

"Me voisimme näyttää hänelle yhden ilpo elävänä, luulen minä", arveli Steerforth, minuun katsahtaen. "Eikö niin, Tuhat-ihanaiseni?"

"Aivan varmaan", sanoin minä.

"Vai niin!" huusi pikkuinen olento, katsellen minua terävästi kasvoihin ja sitten Steerforth'ia. "Hm?"

Ensimmäinen huudahus soi niinkuin kysymys, joka oli asetettu meille molemmille, ja toinen niinkuin kysymys, joka oli asetettu Steerforth'ille yksinään. Hän ei näyttänyt saaneen mitään vastausta kumpaankaan, vaan jatkoi hieromistaan, pää kallellaan ja toinen silmä ylöspäin, niinkuin hän olisi odottanut vastausta ilmasta ja ollut varma sen pikaisesta tulosta.

"Joku teidän sisarenne, Mr. Copperfield?" huudahti hän, tuokion vaiti oltuaan ja yhä tähystellen samalla tavalla. "Niinkö?"

"Ei", lausui Steerforth, ennenkuin minä ehdin vastaamaan. "Ei mitään semmoista. Päinvastoin on Mr. Copperfield ennen — jollen suuresti erehdy — paljon ihmetellyt tätä tyttöä".

"No, eikö hän nyt enää ihmettele?" vastasi Miss Mowcher. "Onko hän huikentelevainen? Hyi häpeä! Hän imikö jokaista kukkaa ja muuttui jokainen hetki, siks' kuin sai Pollyn suostumaan? — Onko hänen nimensä Polly?"

Se keijukais-nopeus, jolla hän iski minuun tällä kysymyksellä ja tutkivalla katseella, hämmensi minut kokonaan hetkeksi.

"Ei, Miss Mowcher", vastasin minä. "Hänen nimensä on Emily".

"Vai niin!" huudahti hän aivan niinkuin ennen. "Hm? Mikä lavertelia minä olen! Mr. Copperfield, enkö minä ole oikea liehu?"

Hänen äänessään ja katseessaan oli jotakin, joka ei miellyttänyt minua, kun se ilmestyi yhteydessä tämän aineen kanssa, jonka vuoksi minä totisemmalla tavalla, kuin mitä kukaan meistä tähän asti oli käyttänyt, sanoin:

"Tyttö on yhtä siveä, kuin sieväkin. Hän on kihloissa ja menee naimisiin varsin kunnollisen ja ansiollisen miehen kanssa omasta säädystänsä. Minä kunnioitan tyttöä hänen hyvän järkensä vuoksi yhtä paljon, kuin ihmettelen häntä hänen kauniin ulkomuotonsa puolesta".

"Hyvin puhuttu!" huudahti Steerforth. "Kuulkaat, kuulkaat, kuulkaat! Minä tyydytän nyt tämän pikkuisen

Fatiman uteliaisuuden, rakas Tuhat-ihanaiseni, etten jätä mitään hänen arvattavakseen. Tyttö on tätä nykyä, Miss Mowcher, opissa taikka välipuheella työssä taikka jollakin muulla tavalla palveluksessa Omer ja Joram'illa, Rihmanmyyjällä, Muotikauppiaalla ja niin edespäin tässä kaupungissa. Huomaatteko? Omer ja Joram'illa. Se lupaus, josta ystäväni on puhunut, on annettu hänen serkullensa; ristimänimi, Ham; sukunimi, Peggotty; ammatti, veneenrakentaja; myöskin tästä kaupungista. Tyttö asuu erään sukulaisensa luona; ristimä-nimi, tuntematon; sukunimi, Peggotty; ammatti, merenkulkia: myöskin tästä kaupungista. Hän on sievin ja viehättävin pikku olento koko mailmassa. Minä ihmettelen häntä — niinkuin ystäväni — erinomaisesti. Jollen näyttäisi halveksivan hänen sulhoansa, jota, minä tiedän sen, ystäväni ei soisi, lisäisin, että *minusta* hän menee liian huonolle; että olen varma, että hän pääsisi parempiin naimisiin; ja että vannon hänen ladyksi syntyneen".

Miss Mowcher kuunteli näitä sanoja, jotka olivat hyvin pitkäänsä ja selvästi lausutut, pää kallellaan ja toinen silmä ylöspäin, niinkuin hän yhä odottaisi tuota vastausta. Kun Steerforth herkesi, kävi hän tuota hätää vilkkaaksi jälleen ja lasketteli taas hämmästyttävän sujuvasti.

"No! Ja siinä on kaikki, kuinka?" huudahti hän, tasoittaen Steerforth'in poskipartaa vähäisillä, levottomilla saksilla, jotka välkkyen liikkuvat Steerforth'in pään ympäri kaikilla tahoilla. "Hyvä, varsin hyvä! Oikein pitkä kertomus. Sen pitäisi päättyä: 'Ja he elivät siitä lähtien onnellisina'; eikö pitäisi? Voi! mikä tuo panttileikki taas onkaan? Minä rakastan armastani E:llä, koska hän on enkelin kaltainen; minä vihaan armastani E:llä, koska hän on toiselle ehdätetty. Minä vein hänet pois Erinomaisen ravintolaan ja ehdottelin eron-ottoa; hänen nimensä on Em'ly, ja hän elää etelässä? Ha! ha! ha! Mr. Copperfield, enkö minä ole oikea liehu?"

Katsellen vaan minua vallattoman viekkaasti, jatkoi hän yhtä puhkua.

"Tuossa noin! Jos koskaan mikään epatto on siistitty ja kaunistettu täydelliseksi, olette te, Steerforth. Jos ymmärrän kenenkään kalloa mailmassa, ymmärrän teidän. Kuuletteko minua, kun sanon teille tätä, lemmittyni? Minä ymmärrän teidän kallonne", tirkistellen hänen kasvoihinsa. "Nyt saatte poikistua (niinkuin hovissa sanomme), Jemmy ja jos Mr. Copperfield tahtoo käydä istumaan tuolille, käyn minä häneen käsiksi".

"Mitäs arvelet, Tuhat-ihanaiseni?" kysyi Steerforth, nauraen ja tuoliltansa lähtien. "Tahdotko tulla parannetuksi?"

"Kiitoksia, Miss Mowcher, ei tänä iltana".

"Älkääät sanoko niin", vastasi pikku nainen, katsellen minua asian-ymmärtäjän muodolla; "hiukan enemmän kulmakarvoja?"

"Kiitoksia", vastasin minä, "joskus muulloin".

"Saada niitä siirretyksi puolen neljänneksen tuumaa likemmäksi aivenia", lausui Miss Mowcher. "Me voimme tehdä sen parissa viikossa".

"Ei, minä kiitän teitä. Ei tätä nykyä".

"No mutta rahtu vaan", ahdisti hän. "Eikö sitäkään? Laskekaamme edes perusta poskiparralle. Noh!"

Minä en voinut olla punehtumatta, kun kielsin, sillä minä tunsin, että nyt koskimme minun arkaa kohtaani. Mutta Miss Mowcher, joka huomasi, etten tällä haavaa ollut taipusa vastaan-ottamaan minkäänlaista kaunistusta hänen taiteensa alalla ja etten sinä hetkenä huolinut sen vähäisen pullon viekoituksista, jota hän piti ylhäällä toisen silmänsä edessä, paremmin suostuttaaksensa minua, sanoi, että toisten ja ennen pitkää ryhtyisimme työhön, sekä pyysi kättäni avuksi, astuaksensa alas ylhäiseltä asemaltaan. Näin tuettuna hyppäsi hän hyvin notkeasti alas ja rupesi sitomaan leukapariansa hattuunsa.

"Maksu", lausui Steerforth, "on —"

"Viisi shillingiä", vastasi Miss Mowcher, "ja pilkkahinta se onkin, tupuseni. Enkö minä ole oikea liehu, Mr. Copperfield?"

Minä vastasin kohteliaasti: "ei ollenkaan", mutta ajattelin itsekseni, että hän kyllä oli, kun hän silmänsä kääntäjän näppäryydellä heitti ilmaan molemmat puolikruununsa, sieppasi ne käteensä, pudotti ne taskuunsa ja löi tätä, että paukahti.

"Tässä rahalaatikkoni on!" muistutti Miss Mowcher, kun hän jälleen seisoj tuolin vieressä ja laukkuunsa taas latoi noita erilaatuisia pikku kapineita, joita hän oli onkinut siitä. "Olenko jo ottanut kaikki kaluni? Siltä näyttää. Minun ei kelpaisi olla niinkuin pitkä Ned Beadwood, kun he veivät hänet kirkkoon 'naittaaksensa häntä jollekulle', niinkuin hän sanoo, mutta hän jätti morsiamensa jälkeensä. Ha! ha! ha! Pahankurinen konna, tuo Ned, mutta lystillinen! Minä tiedän, että särjen teidän sydämenne, mutta minun on pakko jättää teidät. Teidän tulee kutsua avuksi koko urhoollisuutenne ja koettaa kestää sitä. Jumalan haltuun, Mr. Copperfield! Pitäkääät huolta itsestänne, te Norfolkkin Jockey! Voi, mitä olen lörpötellyt! Siihen olette te molemmat syypäät, senkin veitikat. Minä annan anteeksi teille! 'Bob Swore'[27] — sanoi Englantilainen '*bon soir'in*' sijasta, kun hän ensin oppi franskaa ja ajatteli sitä aivan Englannin kielen

kaltaiseksi. Bob swore, kultaseni!"

Laukku käsivarrella ja vaapotellessaan yhä jutellen vaapotteli hän pois oven luo, johon hän pysähtyi kysymään, antaisiko hän meille kiharan hiuksistansa. "Enkö minä ole oikea liehu?" lisäsi hän, niinkuin selitykseksi tähän tarjomukseen, ja, sormi nenän varrella, lähti hän tiehensä.

Steerforth nauroi siinä määrässä, että minun oli mahdoton olla myöskin nauramatta, vaikka en ole varma, olisinko tehnyt niin, jollei hän olisi houkutellut minua. Kun olimme tarpeeksemme nauraneet, johon meni hetki aikaa, kertoi hän minulle, että Miss Mowcher'illa oli varsin lavea tuttavakunta ja että hän teki itsensä hyödylliseksi monenlaisille ihmisille monenlaisilla keinoilla. Muutamat pitivät häntä vaan leikkinänsä, niinkuin eriskummaista olentoa, sanoi hän; mutta Miss Mowcher oli yhtä viekas ja terävä huomaamaan, kuin, hänen tietääksensä, kukaan, ja yhtä pitkä-järkinen, kuin lyhyt-kätinen. Hän jutteli minulle, että, mitä Miss Mowcher oli kehunut siellä ja täällä ja joka paikassa olemisestaan, oli aivan totta, sillä hän kävi pikku retkillä maakunnassa ja näytti hankkivan itselleen ystäviä kaikkialla sekä tuntevan joka ihmisen. Minä kysyin häneltä, mimmoinen Miss Mowcher'in luonto oli: oliko hän oikeastansa paha ja suosiko hän yleensä asiain oikeata puolta; mutta, kun minun ei kahden taikka kolmen turhan yrityksen perästä onnistunut vetää hänen huomiotansa näihin kysymyksiin, herkesin taikka unhotin niitä toistamasta. Hän kertoi minulle sen sijaan suurella hilpeydellä Miss Mowcher'in taidosta ja tuloista, sekä että hän oli tieteellinen kuppari, jos minä joskus tavitsisin hänen apuansa tässä kohden.

Hänestä pää-asiallisesti keskustelimme illan kuluessa, ja yöksi erotessamme huusi Steerforth perässäni rintanojan takaa: "Bob swore!" kun menin portaita alas.

Minua kummastutti, kun Mr. Barkis'in asunnolle tultuani näin Ham'in kävelevän edestakaisin sen edustalla, ja minua kummastutti vielä enemmän, kun kuulin häneltä, että pikku Em'ly oli sisällä. Minä kysyin tietysti, miks'ei hänkin ollut siellä sen sijaan, että hän astui kadulla itseksensä.

"No, näettekö, Mas'r Davy", vastasi hän epäilevällä tavalla, "Em'ly puhuu jonkun kanssa siellä".

"Minä olisin luullut", arvelin hymyillen, "että juuri sen vuoksi teidän olisi sopinut myöskin olla siellä, Ham".

"Kyllä, Mas'r Davy, ylimalkain olisi tosin niin", vastasi hän; "mutta katsokaat, Mas'r Davy", alentaen ääntänsä ja puhuen hyvin totisesti, "siellä on nuori nainen, Sir — nuori nainen, jonka Em'ly ennen tuns, mutta jota hänen ei tule tuntea enää".

Kun kuulin nämät sanat, alkoi jonkunlainen valo ympäröitä sitä haamua, jonka olin nähnyt muutamia tunteja takaperin seuraavan heitä.

"Se on kurja mato, Mas'r Davy", lausui Ham, "jota koko kaupunki tallaa jaloillansa. Katua ylöspäin, toista alaspäin. Kirkkomaan mullassa ei löydy yhtäkään matoa, jota ihmiset inhoisivat enemmän".

"Enkö minä nähnyt häntä tänä iltana, Ham, hietarannalla, kun olimme tavanneet teidät?"

"Pitkö hän meitä silmällä?" kysyi Ham. "Se on luultavaa, että näitte hänet, Mas'r Davy. Ei sen vuoksi, että minä silloin tiesin hänen olevan siellä, Sir, vaan sen vuoksi, että hän jälestäpäin hiipi Em'lyn vähäisen akkunan alle, kun hän näki valkean siitä, ja kuiskasi: 'Em'ly, Em'ly, Kristuksen tähden olkoon sinulla naisen sydän minua kohtaan. Minä olin kerta sinun kultaisesi!' Nämät olivat juhlalliset sanat kuulla, Mas'r

Davy!"

"Olivat kyllä, Ham. Mitä Em'ly teki?"

"Em'ly sanoo: 'Martha, sinäkö se olet? Voi, Martha, sinäkö se todella olet!' — sillä he olivat istuneet monta päivää rinnatusten työtä tekemässä Mr. Omer'illa".

"Minä muistan hänet nyt!" huudahdin minä, johdattaen mieleeni toista niistä molemmista tytöistä, jotka olin nähnyt, kun ensin kävin Mr. Omer'illa. "Minä muistan hänet aivan hyvin!"

"Martha Endell!" sanoi Ham. "Kahta, kolmea vuotta vanhempi, kuin Em'ly, vaikka yhdessä hänen kanssaan koulussa".

"Minä en ole koskaan kuullut hänen nimeänsä", lausuin minä. "Minä en aikonut keskeyttää teitä".

"Mitä siihen tulee, Mas'r Davy", vastasi Ham, "on melkein kaikki kerrottu noissa sanoissa: 'Em'ly, Em'ly, Kristuksen tähden olkoon sinulla naisen sydän minua kohtaan. Minä olin kerta sinun kultaisesi!' Hän tahtoi puhutella Em'lyä. Em'ly ei voinut puhua hänen kanssaan, sillä hänen rakas enonsa oli tullut kotiin eikä tämä olisi voinut — ei, Mas'r Davy", lausui Ham suurella vakavuudella, "eikä tämä olisi voinut, vaikka hän on hyväluontoinen ja hellä, nähdä heitä molempia yhdessä toinen toisensa vieressä, ei, vaikka hän olisi saanut kaikki aarteet, jotka ovat mereen hukkuneet".

Minä tiesin, kuinka totta tämä oli. Minä tunsin sen kohta yhtä hyvin kuin Ham.

"Sen vuoksi Em'ly kirjoittaa lyijyskynällä paperipalaselle", jatkoi hän, "ja antaa sen Marthalle akkunan kautta, että hän veisi sen tänne. 'Näytä tämä', sanoo hän, 'tädilleni Mrs. Barkis'ille, ja rakkaudesta minuun antaa hän sinun istua alas valkean ääreen, siksi kuin eno on mennyt ulos ja minun käy tuleminen'. Kohta sen jälkeen kertoo hän minulle, mitä minä kerron teille, Mas'r Davy, ja pyytää minua saattamaan itseänsä tänne. Mitä minä voin tehdä? Hänen ei tulisi tuntea ketään semmoista, mutta minä en henno kieltää häneltä mitään, kun hänen on kyynelet silmissä".

Hän pisti kätensä karkean jakkunsa poveen ja veti hyvin varovaisesti esiin sievän, pienen kukkaron.

"Ja jos voisinkin kieltää häneltä jotakin, kun hänen on kyynelet silmissä, Mas'r Davy", lausui Ham, hellästi sovittaen kukkaroa känsäisen kämmenensä pohjaan, "kuinka hennoisin kieltää häneltä mitään, kun hän antaa minulle tämän kannettavaksi puolestaan — varsinkin kun tiedän, miksi hän otti sen mukaansa? Mimmoinen leikkikalu se on!" sanoi Ham, miettiväisesti katsellen sitä. "Ja kuinka pikkuisen rahaa siinä on, armas Em'lyni!"

Minä pudistin hänen kättänsä sydämellisesti, kun hän oli pistänyt takaisin kukkaron — sillä tämä tyydytti minua enemmän, kuin jos olisin sanonut jotakin — ja me kävelimme ääneti edestakaisin minutin taikka pari. Ovi aukeni silloin, ja Peggotty ilmestyi, viitaten Ham'ia tulemaan sisään. Minä olisin vetäynyt pois, mutta Peggotty kiirehti minun jälkeeni, käskien minunkin tulla sisään. Nytkin olisin tahtonut välttää sitä huonetta, jossa he kaikki olivat, jollei se olisi ollut tuo sievä, tiili-lattiainen kyökki, jota olen monesti maininnut. Koska ovi suorastaan aukeni sinne, olin minä keskellä heitä, ennenkuin ehdin ajattelemaan, mihin menin.

Tyttö — sama, jonka olin nähnyt hietarannalla — istui likellä valkeata lattialla, nojaten päätänsä ja toista

käsivarttansa johonkin tuoliin. Minä päätin hänen ruumiinsa asemasta, että Em'ly vast'ikään oli nousnut tuolilta ja että tuo turvaton pää ehkä oli levännyt hänen sylissään. Minä näin vaan vähän tytön kasvoista, joita hiukset peittivät höllällään ja harsollaan, niinkuin hän omin käsin olisi seuhtonut niitä; mutta minä näin, että hän oli nuori ja valkeaverinen. Peggotty oli itkenyt. Niin oli myöskin pikku Em'ly. Ei sanaakaan puhuttu, kun ensin tulimme sisään; ja Schwarzwald'in kello kyökki-kaapin vieressä tuntui yleisessä äänettömyydessä raksuttavan kahta vertaa kovemmin, kuin tavallisesti.

Em'ly puhui ensiksi.

"Martha tahtoo", sanoi hän Ham'ille, "lähteä London'iin".

"Miksi London'iin?" vastasi Ham.

Ham seiso i heidän välissään, katsellen polvillansa olevaa tyttöä, samalla säälien häntä ja ollen pahoillansa siitä, että tällä oli jonkunlaista yhteyttä sen tytön kanssa, jota hän niin hellästi rakasti; tämän minä aina olen muistanut tarkasti. He puhuivat molemmat, niinkuin tyttö olisi ollut kipeä; matalalla, hiljennetyllä äänellä, joka kuului selvästi, vaikka se tuskin kohosi kuiskausta korkeammaksi.

"Parempi siellä, kuin täällä", lausui lujaan kolmas ääni — Marthan, vaikk'ei hän liikahtanut paikaltaan. "Siellä ei kukaan tunne minua. Täällä jokainen tuntee minut".

"Mitä hän siellä aikoo?" kysyi Ham.

Tyttö nosti ylös päätänsä ja katsoi tuokion synkästi Ham'in puoleen, tuosta laski sen alas jälleen ja koukisti oikeata käsivarttansa niskansa ympärille, niinkuin nainen kuumeessa taikka luodinhaavan vaivoissa vääntelisi.

"Hän aikoo koettaa tulla hyväksi ihmiseksi", lausui pikku Em'ly. "Sinä et tiedä, mitä hän on sanonut meille. Tietääkö hän — tietävätkö he — täti?"

Peggotty pudisti sääliväisest i päätänsä.

"Minä aion koettaa", sanoi Martha, "jos tahdotte auttaa minua pois täältä. Pahemmin kuin täällä en voi koskaan menetellä, mutta kenties paremmin. Voi!" lisäsi hän, ja häntä värisytti kauheasti, "toimittakaat minut pois näiltä kaduilta, jossa keko kaupunki tuntee minut siitä saakka, kuin olin lapsi!"

Kun Em'ly ojensi kättänsä Ham'ia kohden, näin minä tämän panevan siihen pienen kanvassi-kukkaron. Em'ly otti vastaan sen, niinkuin hän olisi luullut sitä omaksi kukkarokseen, ja astui askeleen taikka pari eteenpäin; mutta erehdyksensä havaittuaan palasi hän siihen paikkaan, johon Ham oli peräytynyt likelle minua, ja näytti sitä hänelle.

"Se on kaikki sinun, Em'ly", kuulin Ham'in sanovan. "Minulla ei ole mitään koko mailmassa, joka ei ole sinun, lemmittyni. Minulla ei ole siitä mitään iloa paitsi sinun kauttasi!"

Kyynet puhkesivat uudestaan pikku Em'lyn silmiin, mutta hän kääntyi pois ja meni Marthan luo. Mitä hän antoi hänelle, sitä en tiedä. Minä näin hänen kallistuvan Marthan puoleen ja pistävän rahaa hänen poveensa. Hän kuiskasi myös jotakin ja kysyi, olisiko siinä kyllin. "Yltäkyllin", vastasi toinen, tarttuen hänen käteensä ja suudellen sitä.

Sitten Martha nousi ylös, kokosi shaalinsa ympärilleen, peitti kasvonsa sillä ja astui, ääneen itkien, verkalleen ovea päin. Hän pysähtyi hetkeksi, ennenkuin hän meni ulos, niinkuin hän olisi tahtonut sanoa jotakin taikka kääntyä takaisin; mutta ei mitään sanaa tullut hänen huuliensa ylitse. Laskien samaa matalaa, kamalaa, surkeata vaikerrusta shaaliinsa, lähti hän pois.

Kun ovi sulkeusi, katseli pikku Em'ly meitä kolmea hätäisellä tavalla, kätki sitten kasvonsa käsiinsä ja rupesi nyyhkimään.

"Älä nyt, Em'ly!" lausui Ham, taputtaen häntä lempeästi olkapäälle. "Älä, armaani! Sinä et saa itkeä niin kaunoiseni!"

"Voi, Ham!" huudahti hän, yhä katkerasti itkien, "minä en ole niin hyvä tyttö, kuin minun tulisi olla! Minä tiedän, ettei minussa aina ole sitä kiitollista sydäntä, kuin minussa pitäisi olla!"

"Kyllä, kyllä sinussa on, minä olen varma siitä", lausui Ham.

"Ei! ei! ei!" huusi pikku Em'ly, nyyhkien ja päätänsä pudistaen. "Minä en ole niin hyvä tyttö, kuin minä pitäisi olla. Ei likimainkaan! ei likimainkaan!"

Ja yhä hän itki, niinkuin hänen sydämensä olisi ollut pakahtumallaan.

"Minä koetan sinun rakkauttasi liian paljon. Minä tiedän, että teen niin!" nyyhkytti hän. "Minä olen usein äreä ja muuttuvainen sinun suhteesi, vaikka minun pitäisi olla aivan toisenlainen. Sinä et ole koskaan semmoinen minua kohtaan. Miksi minä koskaan olen tämmöinen sinua kohtaan, vaikka minun ei tulisi ajatella mitään muuta, kuin mitenkä olla kiitollinen ja tehdä sinua onnelliseksi!"

"Sinä teet minut aina onnelliseksi", lausui Ham, "rakas tyttöni! Minä olen onnellinen, kun näen sinut. Minä olen onnellinen koko päivän pitkän, kun ajattelen sinua".

"Voi! siinä ei ole kyllin!" huusi pikku Em'ly. Se tulee siitä, että sinä olet niin hyvä; ei siitä, että minä olen! Voi, ystäväni, olisi ehkä ollut onnellisempi sinulle, jos olisit rakastunut toiseen — johonkuhun vakavampaan ja soveliaampaan, kuin minuun, johonkuhun, joka olisi ollut kokonaan liittynyt sinuun eikä koskaan niin turhamainen ja vaihtelevainen, kuin minä!"

"Pikku helläsydäminen raukka", lausui Ham matalalla äänellä. "Martha on peräti huolestuttanut hänet".

"Olkaat hyvä, täti", nyyhkytti Em'ly, "ja tulkaa tänne, että saan laskea pääni povellenne. Voi, täti, minä olen kovin kurja tänä iltana. Voi, minä en ole niin hyvä tyttö, kuin minun pitäisi olla. Minä en ole, minä tiedän sen!"

Peggotty oli kiiruhtanut tuolin luo valkean eteen. Käsivarret hänen kaulassaan polvistui pikku Em'ly hänen viereensä ja katseli vakavasti hänen kasvoihinsa.

"Voi, täti, olkaat hyvä ja koettakaat auttaa minua! Rakas Ham, koeta auttaa minua! Mr. David, vanhojen aikojen tähden, koettakaat auttaa minua! Minä tahdon olla parempi tyttö, kuin minä olen. Minä tahdon tuntea itseni tuhat kertaa kiitollisemmaksi, kuin tunnen. Minä tahdon tuntea syvemmin, mikä siunattu asia on olla hyvän miehen vaimo ja viettää rauhallista elämää. Voi minua, voi minua! Voi sydäntäni, sydäntäni!"

Hän laski kasvonsa vanhan holhojattareni rinnalle ja, herjeten tästä rukoilemisesta, joka tuskassaan ja surussaan oli puoleksi naisen, puoleksi lapsen, niinkuin koko hänen käytöksensäkin (joka juuri sen kautta, minun ymmärtääkseni, oli luonnollisempi ja hänen kauneudellensa soveliaampi, kuin mikään muu käytös olisi voinut olla), itki ääneti, samalla kuin vanha holhojattareni viihdytti häntä, niinkuin pientä lasta.

Hän kävi vähitellen tyvenemmäksi, ja silloin me hyväilimme häntä, milloin puhuen rohkaisevaisesti, milloin laskien vähän leikkiä hänen kanssaan, siksi kuin hän rupesi nostamaan ylös päätänsä ja puhuttelemaan meitä. Niin me pitkitimme, kunnes hän saatti hymyillä, sitten nauraa ja sitten nousta istualle puoli-häpeissänsä; sillä aikaa kuin Peggotty palautti takaisin hänen eksyneitä kiharoitansa, pyyhki hänen silmiänsä ja teki hänet sieväksi jälleen, ettei eno, hänen kotiin tullessansa, kummastelisi, miksi hänen lemmittynsä oli itkenyt.

Minä näin hänen sinä iltana tekevän, mitä en ollut koskaan ennen nähnyt hänen tekevän. Minä näin hänen viattomasti suutelevan valittua puolisoansa poskelle ja painuvan hänen runtevan vartalonsa viereen, niinkuin se olisi ollut hänen paras tukensa. Kun he yhdessä menivät pois vaalenevassa kuutamossa, ja minä katselin heitä, verraten heidän lähtöänsä Marthan lähtöön, näin, että pikku Em'ly piti kiinni Ham'in käsivarresta molemmilla käsillään ja yhä pysyi likellä häntä.

KOLMASKOLMATTALUKU.

Minä huomaan Mr. Dick'in puheen todeksi ja valitsen ammattini.

Kun aamulla heräsin, ajattelin hyvin paljon pikku Em'lyä ja hänen mielenliikutustansa edellisenä iltana, Marthan lähdettyä. Minusta tuntui, kuin olisin jonkunlaisella pyhällä tavalla saanut tietoa noista perheellisistä heikkouden ja hellyyden kohdista ja että niitten ilmoittaminen yksin Steerforth'illekin olisi väärä. Minä en hellinyt ketään ihmistä enemmän, kuin sitä sievää pikku olentoa, joka oli ollut leikkikumppanini ja jota minä silloin — siitä olen aina ollut vakuutettu ja siitä pysyn aina vakuutettuna kuolinhetkeeni saakka — hartaasti rakastin. Jos olisin muille — vaikka vaan Steerforth'ille — jutellut, mitä pikku Em'ly ei ollut kyennyt salaamaan, kun hänen sydämensä sattumuksesta oli auennut eteeni, olisi se minusta ollut huono teko, sopimaton itselleni, sopimaton sille puhtaan lapsuutemme valolle, jonka minä aina näin ympäröivän hänen päätänsä. Minä päätin sentähden kätkeä asian omaan poveeni; ja siinä se antoi uuden sulon pikku Em'lyn kuvalle.

Aamulla syödessämme sain kirjeen tädiltäni. Koska siinä puhuttiin semmoisista asioista, joissa luulin Steerforth'in voivan neuvoa minua yhtä hyvin, kuin kenenkään muun, ja joista, minä tiesin sen, minua huvittaisi keskustella hänen kanssaan, päätin ottaa ne puheeksi kotimatkamme. Tällä haavaa oli meillä yltäkyllin tekemistä, ennenkuin olimme jättäneet kaikki ystävämme hyvästi. Mr. Barkis ei suinkaan ollut se, joka vähimmin pahoitteli lähtöämme, ja hän olisi, luullakseni, vielä kerran avannut arkkuansa ja pannut toisen guinean menemään, jos se olisi pysyttänyt meitä vielä kahdeksanviidettä tuntia Yarmouth'issa. Peggotty ja kaikki hänen sukulaisensa olivat suruissansa meidän menomme vuoksi. Koko Omer ja Joram'in perhe lähti liikkeelle sanomaan hyvästi meille; ja Steerforth'ia oli semmoinen joukko vapaaehtoisia merenkulkioita saattamassa, kun koffertimme vietiin vaunujen luo, että, vaikka meillä olisi ollut kokonaisen rykmentin matkakalusto muassamme, meiltä tuskin olisi puuttunut kantajia sen kuljettamiseksi. Sanalla sanoen, me lähdimme kaikkien asian-omaisten meitä kaivatessa ja ihmetellessä ja jätimme paljon ihmisiä suruun jälkeemme.

"Jäättekö pitkäksi aikaa tänne, Littimer?" kysyin minä, kun hän seisoj ja odotti, että vaunut lähtisivät.

"Ei, Sir", vastasi hän; "arvattavasti ei aivan pitkäksi, Sir".

"Hän tuskin saattaa sanoa sitä nyt", muistutti Steerforth huolimattomasti. "Hän tietää, mitä hänen tulee tehdä, ja hän tekee sen".

"Siitä olen varma", lausuin minä.

Littimer kosketti hattuansa niinkuin kiittääksensä minua hyvästä ajatuksestani, ja minusta tuntui kuin olisin ollut noin kahdeksan vuoden vanha. Hän kosketti hattuansa vielä kerran, toivottaen meille onnea matkalle; ja me jätimme hänet seisomaan kivitykselle yhtä arvokkaaksi mysteeriksi, kuin mikään Egyptin pyramidi.

Hetkeen aikaan emme lausuneet mitään. Steerforth oli tavattoman harvapuheinen ja minulla oli kylläksi työtä, kun mietiskelin, milloin saisin nähdä nuot vanhat paikat jälleen ja mitkä uudet muutokset sillä välin tapahtuisivat minussa taikka niissä. Viimein Steerforth yhtäkkiä kävi iloiseksi ja puheliaaksi, niinkuin hän joka silmänräpäys osasi muuttua miksi hyvänsä hän tahtoi, ja nykäisi minua käsivarresta:

"Pane kielesi liikkeelle, David. Kuinka sen kirjeen laita oli, josta puhuit, aamiaista syödessämme?"

"Niin!" vastasin minä, vetäen sitä ulos plakkaristani. "Se on tädiltäni".

"Ja mitä hän sanoo, joka vaatii miettimistä!"

"No, hän muistuttaa minulle, Steerforth", lausuin minä, "että minä lähdin tälle retkelle katsoakseni ympärilleni ja ajatellakseni vähän".

"Jota tietysti olet tehnyt?"

"Sitä minun ei juuri sovi sanoa. Totta puhuen, pelkään, että olen unhottanut sen".

"No niin! Katso nyt ympärillesi ja opi, mitä olet laiminlyönyt", lausui Steerforth. "Katso oikealle, ja sinä näet laakean maan ja paljon soita; katso vasemmalle, ja sinä näet saman. Katso eteenpäin etkä sinä havaitse mitään eroitusta; katso taaksesi, eikä se siitä parane".

Minä nauroin ja vastasin, etten huomannut mitään soveliasta ammattia koko näkö-alassa; johon ehkä sen laakeus oli syy.

"Mitä tätimme asiasta sanoo?" kysyi Steerforth, luoden silmänsä kädessäni olevaan kirjeeseen. "Ehdotteleeko hän jotakin?"

"Ehdottelee", vastasin minä. "Hän kysyy minulta tässä, luulenko, että minua haluttaisi ruveta proktoriksi? Mitä sinä siitä arvelet?"

"No, enpä tiedä", vastasi Steerforth kylmäkiskoisesti. "Sinun sopii yhtä hyvin ruveta siksi, kuin muuksikin, luulen minä".

Minä en voinut olla jälleen nauramatta, kun hän näin laski kaikki virat ja ammatit tasa-arvoisiksi; ja minä sanoin sitä hänelle.

"Mikä proktori on, Steerforth?" kysyin minä.

"No, hän on, niin sanoakseni, munkintapainen asianajaja", vastasi Steerforth. "Hän on muutamissa vanhanaikaisissa oikeusteissa Doctors' Commons'issa — tuossa unteliaassa, vanhassa sopessa likellä St. Paul'in kirkkomaata — mitä edusmiehet ovat tavallisissa oikeustoissa. Hän on semmoinen virkamies, jonka oleminen asiain luonnollisen menon mukaan olisi pitänyt loppua kaksisataa vuotta takaperin. Minä voin selittää sinulle parhaiten, mitä hän on, jos selitän sinulle, mitä Doctors' Commons on. Se on vähäinen, syrjäinen paikka, jossa laskevat niin sanottua kirkollista lakia ja tekevät kaikenlaisia temppuja vanhojen, kuluneitten, kummallisten parlamentin päätösten avulla, joista kolme neljättä osaa mailmaa ei tiedä mitään ja joita neljäs osa luulee kivettyneessä tilassa kaivetun maasta Edward'ein aikoina. Se on semmoinen paikka, jolla on muinaisista ajoista asti yksin oikeus suoritella testamentti- ja naimis-asioita sekä riitoja laivoista ja veneistä".

"Joutavia, Steerforth!" huudahdin minä. "Ethän sinä väitä, että meri- ja kirkko-asioilla on jonkunlaista yhteyttä?"

"Ei, poikaseni, sitä minä en väitä", vastasi hän; "mutta minä aioin sanoa, että samat miehet hoitavat ja ratkaisevat niitä tässä samassa Doctors' Commons'issa. Sinä menet sinne joku päivä ja tapaat heidät ympäri ääriä solkkaamasta Young'in sanakirjan meri-lauselmaa sen johdosta, että 'Nancy' on purjehtinut 'Sarah Jane'n' upoksiin taikka että Mr. Peggotty ja Yarmouth'in venemiehet ovat myrskyssä lähteneet vesille viemään ankkuria ja köyttä 'Nelson'ille', hätään joutuneelle Itä-Indian käviälle; ja sinä menet sinne toinen päivä ja tapaat heidät tutkimasta todistuksia myötä ja vastaan jonkun papin asiassa, joka on käyttänyt itsensä huonosti; ja näet, että se, joka oli tuomarina meri-asiassa, on advokatina papin asiassa taikka päin-vastoin. He ovat niinkuin näytteliät: milloin on sama mies tuomarina, milloin ei; välisti hän on sitä, välisti tätä; sitten hän taas on jotakin ihan toista; muuttuu muuttumistaan alinomaa; mutta aina se on pikku sangen hauska ja tuottelias yksityisteatteri, jossa näytellään erinomaisen valitulle kuulia-joukolle".

"Mutta eihän advokati ja proktori ole sama?" arvelin minä hiukan hämmentyneenä. "Ovatko he?"

"Ei", vastasi Steerforth, "advokatit ovat siviili-oikeuden tutkijoita — miehiä, jotka ovat päässeet tohtorin arvoon yliopistossa; tämä on ensimmäinen syy, jonka vuoksi minä tiedän jotakin siitä. Proktorit käyttävät advokateja. Molemmat saavat sangen sievät palkat, ja kaikki yhdessä he ovat mahtava, soma seurue. Ylipäänsä tahtoisin kehoittaa sinua kiltisti antaumaan Doctors' Commons'iin, David. He kerskailevat itse hienosta käytöksestään, voin minä kertoa sinulle, jos siitä on sinulla jotakin iloa".

Minä en pitänyt lukua siitä kevytmielisestä tavasta, jolla Steerforth keskusteli tätä ainetta. Minä ainoastaan liitin asian siihen levolliseen vakavuuden ja vanhuuden ulkomuotoon, jota minä katsoin kuuluvaksi tuohon "unteliaasen, vanhaan soppeen likellä St. Paul'in kirkkomaata", ja tunsin itseni taipusaksi tätini ehdoitukseen, jonka hän jätti kokonaan minun ratkaistavakseni, samalla arvelematta kertoen minulle, että se oli johtunut hänen mieleensä, kun hän taannoin kävi oman proktorinsa luona Doctors' Commons'issa testamenttiansa minun hyväkseni teettämässä.

"Tämä on kaikissa tapauksissa kiitettävä menetys tätimme puolelta", lausui Steerforth, kun minä mainitsin sitä; "ja ansaitsee kaikinpuolista kehoitusta. Neuvoni, Tuhat-ihanainen, on, että kiltisti antaut Doctors' Commons'iin".

Minä päätin tehdä niin. Minä kerroin sitten Steerforth'ille, että tätini oli kaupungissa vartomassa minua (niinkuin näin hänen kirjeestään) ja että hän oli hankkinut asunnon itselleen viikon päiviksi jossakin yksityisessä hotellissa Lincoln's Inn Fields'issä, jossa oli kivi-portaat ja sovelias luukku katossa, sillä tätini oli aivan varma siitä, että jokikinen rakennus Londonissa joka yö oli poroksi palamallansa. Me suoritimme hupaisesti matkamme loppupuolen, välisti palaten Doctors' Commons'iin ja edeltäpäin ihastellen niitä kaukaisia aikoja, jolloin minä olisin proktori siellä, jota Steerforth kuvasi niin monella lystillisellä ja hullunkurisella tavalla, että se huvitti meitä molempia. Perille päästyämme lähti hän kotiin, luvaten käydä minun luonani toisena päivänä; ja minä ajoin Lincoln's Inn Fields'iin, jossa tapasin tätini ylhäällä ja illallista odottamasta.

Jos olisin matkustanut mailman ympäri sen jälkeen, kuin erosimme, olisimme tuskin suuremmalla ilolla kohdanneet toisemme jälleen. Tätini suorastaan itki minua syleillessään ja sanoi, ollen nauravinansa, että, jos äiti raukkani olisi ollut elossa, se yksinkertainen pikku olento epäilemättä olisi vuodattanut kyyneleitä.

"Te olette siis jättänyt Mr. Dick'in kotiin, täti?" lausuin minä.

"Minua pahoittaa. Kas Janet'ia, kuinka jaksatte?"

Kun Janet niiasi, toivoen, että minä voin hyvin, huomasin, että tätini kasvot kävivät kovin pitkäksi.

"Minuakin pahoittaa", lausui tätini, nenäänsä hivuttaen. "Minulla ei ole ollut mitään lepoa, Trot, siitä kuin tulin tänne".

Ennenkuin ehdin kysymään miksi, kertoi hän minulle.

"Minä olen vakuutettu siitä", sanoi tätini, synkällä yksitotisuudella kättänsä pöydälle laskien, "ettei Dick'in luonne ole semmoinen luonne, joka on omainen aaseja torjumaan. Minä tiedän tyyni, että häneltä puuttuu päättäväisyyttä. Minun olisi pitänyt sen sijaan jättää Janet kotiin, ja silloin olisin ehkä ollut levollinen. Jos koskaan mikään aasi on häirinnyt viheriää nurmikkoani", lausui tätini pontevasti, "häiritsi joku tänään iltapäivällä kello neljä. Kylmät väreet kävivät pitkin ruumistani kiireestä kantapäähän, ja minä tiedän, että siellä oli joku aasi!"

Minä koetin lohduttaa häntä tässä kohden, mutta hän hylkäsi kaikki lohdutukset.

"Siellä oli aasi", lausui tätini; "ja se oli sama tyyppyhäntäinen, jolla tuo Murhaaja sisar ratsasti, kun hän lähestyi asuntoani". Tämä oli siitä saakka ollut ainoa nimi, jolla tätini puhui Miss Murdstone'sta. "Jos Dover'issa löytyy joku aasi, jonka rohkeutta minun on vaikeampi sietää, kuin minkään muun, on se", sanoi tätini, lyöden kättänsä pöytään, "tämä eläin!"

Janet uskalsi viitata siihen, että tätini ehkä suotta kiusasi itseänsä, ja että hän luuli puheen-alaisen aasin silloin olevan hiekan- ja soran-ajossa sekä että sen siis ei ollut mahdollinen nurmikko häiritä. Mutta tätini ei ottanut sitä kuullaksensa.

Illallinen asetettiin mukavasti ja lämpimänä eteemme, vaikka tätini huoneet olivat kovin korkealla — oliko se sen vuoksi, että hän saisi enemmän kiviportaita rahoistansa, vai sen vuoksi, että hän olisi likempänä katto-luukkua, sitä minä en tiedä — ja siinä tarjottiin paahdettua kanaa, häränpaistia ja kasvaksia, joita kaikkia minä söin makeaan suuhun ja jotka kaikki olivat oivallisia. Mutta tädilläni oli oma ajatuksensa London'in ruoasta, ja hän söi vaan vähän.

"Minä luulen, että tämä onneton kana on kellarissa syntynyt ja kasvatettu", lausui tätini, "eikä koskaan ole hengittänyt raitista ilmaa paitsi hyiry-vaunujen asemalla. Minä toivon, että paisti on häränpaistia, mutta minä en usko sitä. Minun luullakseni ei täällä löydy mitään todenperäistä, paitsi likaa".

"Ettekö katso mahdolliseksi, täti, että kana on tuotu tänne maalta?" arvelin minä.

"En tosiaan", vastasi tätini. "London'in kauppiasta ei huvittaisi myydä mitään, joka olisi, mitä hän väittää sen olevan".

Minä en tohtinut vastustaa tätä ajatusta, vaan söin tätini suureksi mielihyväksi kunnon illallisen. Kun pöytä oli riisuttu, autti Janet häntä järjestämään hiuksiansa, panemaan päähän yö-lakkiansa, joka oli somempaa mallia, kuin tavallisesti, ("tulipalon varalle", sanoi tätini), ja sonnustamaan hametta takaa polvien kohdalta, jotenka hän tavallisesti hankki lämmittelemään valkean edessä; ennenkuin hän lähti levolle. Sitten minä muutamien määrättyjen sääntöjen mukaan, joista ei vähintäkään poikkeusta koskaan sallittu, laitoin hänelle lasillisen kuumaa valkoista viiniä ja vettä sekä vipaleen paahdettua leipää, joka leikattiin

pitkiksi, ohuiksi liuskaleiksi. Näitten lisälaitosten kanssa jätettiin me yksikseen päättämään iltaa. Tätini istui vastapäätä minua, juoden viiniänsä ja vettänsä; kastaen leipäliuskaleitansa siihen, yhden kerrallaan, ennenkuin hän söi niitä, ja suopeasti katsellen minua yölakkinsa reunusten takaa.

"No, Trot", aloitti hän, "mitä proktorin tuumasta arvelet? Vai etkö vielä ole ruvennut ajattelemaan sitä?"

"Minä olen ajatellut sitä paljon, rakas tätini, ja minä olen puhunut siitä paljon Steerforth'in kanssa. Minä pidän siitä suuresti. Minä pidän siitä erittäin".

"Vai niin!" lausui tätini. "Se on ilahuttavaa!"

"Asiassa on vaan yksi vastus, täti".

"Sano, mikä se on, Trot", lausui hän.

"No, minä tahdon kysyä, täti, eikö proktoriksi pääsöni kävisi kovasti kalliiksi, koska semmoinen virka, siitä päättäen, mitä minä ymmärrän, näyttää olevan vaan muutamien saatavissa?"

"Koko oppi-ajan makso", vastasi tätini, "tekee säntilleen tuhat puntaa".

"Rakas tätini", lausuin minä, siirtäen tuoliani likemmäksi, "siitä juuri olen mielessäni levoton. Se on suuri raha. Te olette kuluttaneet paljon kasvatukseeni ja olette aina kaikissa ollut niin antelias minulle, kuin oli mahdollista olla. Te olette ollut itse jalomielisyys. Varmaan löytyy muutamia elinkeinoja, joissa sopii aloittaa elämää ilman juuri mitään kustannuksia, vaan kuitenkin aloittaa sitä hyvällä menestyksen toivolla, kun vaan on rohkea ja koettaa. Oletteko varma siitä, ettei olisi parempi yrittää tämmöiselle uralle? Luuletteko, että saatatte luopua niin suuresta rahasta, ja että on oikein käyttää sitä niin? Minä vaan pyydän teitä, toinen äitini, ajattelemaan sitä. Oletteko varma siitä?"

Tätini söi ensiksi sen leipäpalan, johon hän silloin oli ryhtynyt, katsellen minua suorastaan kasvoihini koko ajan, ja sitten asettaen lasiansa kamininreunukselle sekä pannen käsiänsä ristiin sonnustetuille liepeillensä, vastasi näin:

"Trot, lapseni, jos minulla on mikään tarkoitus elämässäni, on se se, että laitan sinut hyväksi, ymmärtäväksi ja onnelliseksi mieheksi. Minä olen päättänyt tehdä sen — ja niin myöskin Dick. Minä soisin, että muutamat ihmiset, joita minä tunnen, kuulisivat Dick'in keskustelua tässä asiassa. Sen viisaus on kummallinen. Mutta ei kukaan tunne tämän miehen järjen-lahjoja, paitsi minä itse!"

Hän vaikenä hetkeksi, ottaaksensa kättäni omien käsiensä väliin, ja jatkoi:

"Turha on, Trot, johdattaa menneitä mieleen, jolleivät ne jollakin lailla vaikuta nykyisiin. Kenties minun olisi pitänyt olla parempi ystävä sinun isäraukallesi. Kenties minun olisi sopinut olla parempi ystävä tuolle rakkaalle lapselle, sinun äidillesi, senkin jälkeen, kuin sisaresi, Betsey Trotwood, petti minut. Kun tulit minun luokseni pikkuisena karanneena poikana, tomuisena ja uupuneena, ajattelin minä ehkä niin. Siitä ajasta asti tähän saakka olet aina, Trot, tuottanut minulle kunniaa ja täyttänyt mieleni ylpeydellä ja ilolla. Ei kenelläkään ole mitään oikeutta minun omaisuuteeni; ainakin — tässä hän kummastukseksi epäili ja hämmenteli — ei, ei kenelläkään ole mitään oikeutta minun omaisuuteeni — ja sinä olet minun omaksi otettu poikani. Ole vaan hellä lapsi minua kohtaan vanhoilla päivilläni, kärsi oikkujani ja mielijohteitani, ja sinä osoitat vanhalle vaimolle, jonka elämän alku ei ollut niin onnellinen eikä lempeä,

kuin se olisi voinut olla, enemmän hyvyyttä, kuin mitä tämä vanha vaimo koskaan on osoittanut sinulle".

Tämä oli ensimmäinen kerta, kuin olin kuullut tätini kajoovan entiseen elämäänsä. Siinä levollisessa tavassa, jolla hän ryhtyi tähän aineeseen ja taas jätti sen, oli jotakin jaloa, joka olisi koroittanut häntä kunnioituksessani ja rakkaudessani, jos mikään olisi voinut tehdä sitä.

"Kaikki on nyt suostuttu ja sovittu meidän välillämme, Trot", lausui tätini, "eikä meidän tarvitse puhua tästä enää. Anna minulle suudelma, ja me lähdemme Commons'iin huomenna aamiaisen jälkeen".

Me juttelimme vielä kauan valkean ääressä, ennenkuin menimme levolle. Minä makasin jossakin huoneessa samassa kerroksessa, kuin tätini, ja häirityin yöllä vähän siitä, että hän joka kerta, kuin kaukainen hyyry-vaunujen tai tori-kärrijen kolina säikäytti häntä, koputti oveani ja kysyi: "kuulinko minä ruiskuja?" Mutta aamupuoleen nukkui hän paremmin ja antoi minun myöskin tehdä niin.

Puolipäivän aikaan lähdimme Messrs Spenlow ja Jorkins'in byroosen Doctors' Commons'iin. Tätini, jolla oli myöskin se toinen yleinen ajatus Londonista, että jokainen mies, jonka hän näki, oli taskuvaras, käski minun pitää kukkaroansa, jossa oli kymmenen guineaa ja vähän hopea-rahaa.

Me pysähdyimme hetkeksi leikkikalujen puodin kohdalle Fleet-kadulla katsomaan, kuinka Pyhän Dunstan'in jättiläiset kumahuttelivat kelloja — me olimme sovittaneet lähtömme niin, että saisimme nähdä heidät siinä toimessa kello kaksitoista — ja jatkoimme sitten matkaamme Ludgate Hill'iä ja St. Paul'in kirkkomaata kohden. Me astuimme juuri kadun poikki edellisen paikan luo, kun huomasin, että tätini suuresti joudutti askeleitansa ja näytti pelästyneeltä. Minä näin samalla, että eräs kolkon-näköinen, huonosti puettu mies, joka vähäistä ennen oli seisahtunut ja tuijottanut meihin, kun menimme hänen ohitsensa, seurasi meitä niin likeltä, että hän melkein kosketti tätiäni.

"Trot! Rakas Trot'ini!" huudahti tätini kauhistuneella kuiskauksella ja puristi käsivarttani. "Minä en tiedä, mitä tehdä".

"Älkäätkä olko levoton", sanoin minä. "Teidän ei tarvitse pelätä mitään. Astukaat johonkin porttiin, kyllä minä pian toimitan pois tuon toverin".

"Ei, ei, lapsi!" vastasi hän. "Älä millään muotoa puhuttele häntä. Minä pyydän, minä käsken sinua!"

"Hyvä Jumala, täti!" lausuin minä. "Se on vaan joku röyhkeä kerjäläinen".

"Sinä et tiedä, kuka se on!" vastasi tätini. "Sinä et tiedä, kuka se on! Sinä et tiedä, mitä sanot!"

Me olimme seisahtuneet tyhjään porttivajaan sillä aikaa, kuin tämä tapahtui, ja mies oli myöskin seisahtunut.

"Älä katsele häntä!" sanoi tätini, kun minä suuttuneena käänsin päätäni, "vaan hanki minulle vaunut, rakas poikani, ja odota minua St. Paul'in kirkkomaalla".

"Odottaa teitä?" toistin minä.

"Niin", vastasi tätini, "minun täytyy mennä yksinäni. Minun täytyy mennä hänen kanssaan".

"Hänen kanssaan, täti? Tuon miehen kanssa?"

"Minä olen täydellä järjellä", vastasi hän, "ja minä sanon sinulle, että minun *täytyy*. Nouda minulle vaunut!"

Vaikka kyllä kummastelin, ymmärsin, ettei minun ollut oikeus jättää niin lujaa käskyä tottelematta. Minä kiirehdin pois muutamia askelia ja huusin puolikatteisia vaunuja, jotka ajoivat tyhjinä ohitse. Tuskin sain astuimen alas lasketuksi, kuin tätini jo riensi sisään, en tiedä, kuinka. Ja mies seurasi. Tätini viittasi minua lähtemään pois niin totisesti, että hämmentyneenäkin heti käännyn heidän puolestaan. Sitä tehdessäni kuulin tätini sanovan kuskille: "ajakaat mihin hyvänsä! Ajakaat suoraan eteenpäin!" Ja samalla vaunut vierivät minun ohitseni, kulkien mäkeä ylöspäin.

Mitä Mr. Dick oli jutellut minulle ja mitä minä olin ajatellut hänen haira-luulokseen, johtui nyt mieleeni. Minä en voinut epäillä, että tämä mies oli sama, jota hän niin salamyhkäisellä tavalla oli maininnut, vaikka minun oli aivan mahdoton käsittää, mikä valta hänellä oli tätini suhteen. Puolen tuntia kirkkomaalla vilvoiteltuani näin vaunujen tulevan takaisin. Kuski seisautti ne minun eteeni, ja tätini istui niissä yksinään.

Hän ei ollut vielä niin tointunut liikutuksestaan, että hän olisi voinut hyvin suorittaa sitä käyntiä, joka oli edessämme. Hän käski minun sen vuoksi nousta vaunuihin ja sanoa kuskille, että tämä ajaisi verkalleen edestakaisin vähän aikaa. Hän ei puhunut sen enempää kuin: "rakas lapseni, älä koskaan kysy minulta, mitä se oli, äläkä viittaa siihen", siksi kuin hän oli täydellisesti virkistynyt, jolloin hän ilmoitti minulle, että hän nyt oli aivan entisellensä ja että meidän sopi astua ulos. Kun hän antoi minulle kukkaronsa, että minä maksaisin vaunut, huomasin, että kaikki guineat olivat menneet ja ainoastaan pienet hopea-rahat olivat jälellä.

Me lähestyimme Doctors' Commons'ia vähäisen, matalan holvi-sillan alitse. Ennenkuin olimme astuneet monta askelta pitkin katuja sen toisella puolella, tuntui kaupungin hälinä, niinkuin taikavoiman kautta, heikkonevan ja haihtuvan kaukaisuuteen. Muutamat hiljaiset pihat ja kapeat solat saattivat meidät Spenlow ja Jorkins'in katto-akkunain kautta valaistuihin byroisin; ja tämän temppelin eteisessä, johon pilgrimmit pääsivät ilman kolkuttamisen seremoniaa, istui kolme, neljä konttoristia kirjoittaen. Yksi heistä, pieni, kuivamainen mies, joka istui itsekseen ja jolla oli päässään kankea, ruskea peruki, joka näytti siltä, kuin se olisi ollut piparkakuista tehty, nousi vastaan-ottamaan tätiäni ja johdattamaan meitä Mr. Spenlow'in huoneeseen.

"Mr. Spenlow on oikeustossa, Ma'am", lausui kuivamainen mies; "tänä päivänä istutaan kirkollis-oikeutta, mutta niin lähellä täällä, että sopii kohta lähettää noutamaan häntä".

Koska me näin jätettiin katselemaan, mitä ympärillämme oli, sillä aikaa kuin oltiin Mr. Spenlow'ia hakemassa, käytn tilaisuutta hyväkseni. Huonekalut olivat vanhan-aikaiset ja tomuiset; ja kirjoituspöydän viheriäinen verkka oli kokonaan virttynyt ja yhtä kutistunut ja vaalea, kuin vanha vaivaishuoneen asukas. Pöydällä oli joukko paperikimppuja, joista muutamat selkäkirjoituksen mukaan olivat allegateja, toiset, ihmeekseni, libellejä; muutamat koskivat konsistorialioikeutta, toiset arkkipiispallis-oikeutta; moniaat prerogativi-oikeutta, toiset amiraliteti-oikeutta ja toiset lisäksi delegationi-oikeutta; joka antoi minulle aihetta tuumailemiseen, kuinka monta oikeustoa kaikkiansa löytyikään, ja kuinka kauan kestäisi, ennenkuin ymmärtäisi niitä kaikkia. Paitsi näitä löytyi useita suunnattoman suuria käsinkirjoitettuja kokoelmia valalla vahvistettuja todistuksia. Nämät olivat lujasti sidotut ja liitetyt yhteen aimollisiin tukkuihin, yksi tukku itsekutakin juttua varten, niinkuin jokainen juttu olisi ollut joku historia kymmenessä vihkossa. Kaikki tämä näytti jotenkin kalliilta, ajattelin minä, ja synnytti minussa hauskan käsityksen proktorin toimista. Minä katselin paraikaa karttuvalla mielihyvällä näitä ja useita samanlaisia esineitä, kun nopeita askelia

kuului ulkopuolisesta huoneesta, ja Mr. Spenlow, puettuna mustaan, valkoisilla turkiksilla reunustettuun vaippaan, tuli kiiruhtaen sisään, nostaen hattuaan päästään, huoneesen astuessaan.

Hän oli pikkuinen, vaalea-tukkainen gentlemani. Hänellä oli aivan virheettömät saappaat ja mitä kankein valkoinen kaulahuivi ynnä paidankaulus. Hänen takkinsa oli kokonaan napissa, että hän näytti kovasti hoikalta ja piukoitetulta; ja hän oli epäilemättä nähnyt paljon vaivaa poskipartansa vuoksi, joka oli huolellisesti käherretty. Hänen kultaiset kellonvitjansa olivat niin paksut, että hän, vetääksensä ylös kelloa, minun mielestäni olisi tarvinnut suonikasta, kultaista käsivartta, jommoisia kullantakojat ripustavat puotiansa ulkopuolelle. Hän oli hankittu niin jäykäksi, että hän tuskin sai kumarretuksi, jonka tähden hänen, kun hän oli istunut tuolillensa ja katseli muutamia papereita pulpetillaan, täytyi taivuttaa koko ruumistansa alimmaisesta selkäsolmustaan asti, juuri kuin Punch.[28]

Tätini oli vastikään esitellyt minut, ja Mr. Spenlow oli vastaan-ottanut minut kohteliaasti. Tämä sanoi nyt:

"Te aiotte siis, Mr. Copperfield, ruveta meidän ammattiimme? Minä mainitsin sattumalta Miss Trotwood'ille, kun minun oli kunnia pari päivää takaperin tavata hänet" — uudestaan ruumistaan taivuttaen — Punch taas — "että täällä löytyi avonainen paikka. Miss Trotwood teki hyvin ja ilmoitti, että hänellä oli veljenpoika, joka oli hänen hoimissaan ja josta hän aikoi kunnollisesti pitää huolta. Tämä veljenpoika on minun nyt luullakseni ilo" — Punch taas.

Minä kumarsin myöntyen ja sanoin, että tätini oli puhunut minulle siellä olevasta avonaisesta paikasta ja että minä, luullakseni, pitäisin siitä paljon; että minä olin taipuvainen pitämään siitä sekä kohta suostunut ehdoitukseen; etten kuitenkaan saattanut kerrallaan sitouta pitämään siitä, ennenkuin tiesin siitä hiukan enemmän; että, vaikk'ei se ollut juuri muuta, kuin muodon asia, minä tahdoin saada tilaisuutta koettaa, mitä pidin siitä, ennenkuin peruuttamatta lupasin ruveta siihen.

"Tietysti! tietysti!" lausui Mr. Spenlow. "Me esittelemme aina tässä paikassa yhtä kuukautta — alkajaiskuukautta. Itse puolestani ilolla esittelisin kahta kuukautta — kolmea — jopa epämääräistä aikaa — mutta minulla on asiakumppani, Mr. Jorkins".

"Ja oppiraha, Sir", vastasin minä, "on tuhat puntaa?"

"Ja oppiraha, karttamerkki siihen luettuna, on tuhat puntaa", lausui Mr. Spenlow. "Niinkuin olen maininnut Miss Trotwood'ille, ei itsekäs edunpyyntö vaikuta minuun; harvaan ihmiseen vaikuttaa se, luullakseni, niin vähän; mutta Mr. Jorkins'illa on omat ajatuksensa näissä asioissa, ja minun täytyy pitää Mr. Jorkins'in ajatuksia arvossa. Lyhyeltä, Mr. Jorkins katsoo tuhat puntaa liian vähäksi".

"Minä arvaan, Sir", sanoin minä, yhä tahtoen säästää tätiäni, "ettei täällä ole tapa, vaikka joku oppiin ruvennut konttoristi olisi erittäin hyödyllinen ja pääsisi täydellisen taitavaksi ammatissaan —" minä en voinut olla punehtumatta; tämä oli aivan kuin olisin ylistänyt itseäni — "minä arvaan, ettei täällä ole tapa antaa hänelle hänen oppi-aikansa viimeisinä vuosina mitään —"

Suurella ponnistuksella nosti Mr. Spenlow sen verran päätänsä ylös kaulahuivistaan, että hän saatti pudistaa sitä, ja vastasi, edellyttäin, että minä tarkoitin palkkaa:

"Ei. Minä en tahdo sanoa, missä määrässä itse suostuisin tähän, Mr. Copperfield, jos olisin vapaa, mutta Mr. Jorkins on taipumaton".

Minua oikein pelotti, kun ajattelin tätä kauheata Jorkins'ia. Mutta minä huomasin jälestäpäin, että hän oli lempeä, hidasluontoinen mies, jonka tehtävänä heidän yhteisessä toimessaan oli se, että hän pysyi toisen takana ja alinomaa antoi kuvata itseänsä mitä kovimmaksi ja tylyimmäksi ihmiseksi. Jos joku kirjuri tahtoi saada palkkaansa koroitetuksi, ei Mr. Jorkins voinut ottaa korviinsa semmoista ehdoitusta. Jos joku asianomainen ei aikanansa suorittanut rätinkiänsä, oli Mr. Jorkins päättänyt, että se heti oli maksettava; ja vaikka kuinka tuskalliset nämät seikat olisivat olleet (ja aina olivat) Mr. Spenlow'in tunteille, piti Mr. Jorkins kiinni oikeudestaan. Hyvän enkelin, Spenlow'in, sydän ja käsi olisivat aina olleet avoinna, jollei paha enkeli, Jorkins, olisi estänyt. Vanhemmiten luulen havainneeni muutamia muita yhtiöitä, jotka ajavat asioitansa Spenlow ja Jorkins'in perus-ajatusten mukaan!

Päätettiin, että minä aloittaisin koetuskuukauttani kohta, kuin minun itse teki mieli, sekä ettei tätini tarvinnut jäädä kaupunkiin eikä palata tämän ajan kuluttua, koska välikirja, jonka päähenkilö minä olin, sopi helposti lähettää hänelle kotiin allekirjoitettavaksi. Kun olimme päässeet niin pitkälle, tarjoutui Mr. Spenlow heti viemään minua oikeustoon ja näyttämään minulle, mimmoinen paikka se oli. Koska minua hyvin halutti tietää, lähdimme tätä varten huoneesta ja jätimme sinne tätini, joka omia sanojansa myöden ei huolinut uskoa itseänsä semmoiselle paikalle ja joka, luulen minä, piti kaikkia oikeustoja jonkunlaisina kruutimyllynä, jotka olivat valmiit milloin hyvänsä ilmaan räjähtämään.

Mr. Spenlow johdatti minua kivitetyyn pihan poikki — pihaa ympäröitsi vakavat tiilirakennukset, joita minä ovissa olevien tohtorien nimistä päätin niitten oppineitten advokatein virka-asunnoiksi, joista Steerforth oli jutellut minulle — ja vasemmalle kädelle isoon, kolkkoon huoneeseen, joka mielestäni oli jotenkin kappelin kaltainen. Tämän huoneen ylinen pää oli aidakkeella eroitettu muusta huoneesta; ja siellä kummallakin puolella korkeata, hevoscengän-muotoista lavaa istui mukavilla, vanhan-aikaisilla ruokasalin-tuoleilla joukko punaisiin vaippoihin ja harmaisiin perukeihin puetuita gentlemaneja, jotka minä huomasin yllämainituiksi tohtoreiksi. Keskeltä hevoscengän mutkaa ja vähäisen, saarnastuolin pöydän kaltaisen pulpetin takaa vilkutti vanha gentlemani silmiänsä, semmoinen, jota, jos olisin nähnyt hänet jossakin lintuhuoneessa, varmaan olisin luullut tarhapöllöksi, mutta jonka minä kuulin olevan esimiehyyttä pitävän tuomarin. Hevoscengän sisäpuolella, mutta matalampana, kuin nämät, se on melkein lattian tasalla, istui pitkän, viheriäisen pöydän vieressä muutamia Mr. Spenlow'in vertaisia gentlemaneja, jotka, niinkuin hänkin, olivat puetut mustiin, valkoisilla turkiksilla reunustettuihin vaippoihin. Heidän kaulahuivinsa näyttivät minusta ylimalkain kankeilta ja heidän muotonsa ylpeältä; mutta tässä viimeisessä kohdassa huomasin kohta päättäneeni väärin heistä, sillä, kun kahden, kolmen heistä täytyi nousta ja vastata johonkin esimiehen kysymykseen, en ollut koskaan nähnyt mitään enemmän lampaankaltaista. Yleisö, jota edusti eräs poika isolla, villaisella kaulahuivilla, ja ränstyneen-gentili gentlemani, joka vaivihkaa söi leivänmuruja takintaskuistaan, lämmitteli itseänsä rauta-uunin edessä keskellä tuomio-salia. Paikan raukaisevaa hiljaisuutta keskeytti vaan valkean ritinä ja yhden tohtorin ääni, kun hän verkalleen astuskeli kokonaisen todistusten kirjaston läpi ja matkallansa tuon tuostakin pysähtyi, poiketaksensa johonkuhun vähäiseen tienviereiseen argumentti-ravintolaan. Ylipäänsä minä en ole päivinäni ollut missään tämmöisessä tuttavallisessa, vanhantapaisessa, aikansa unhottavassa untelopäisessä, pikkuisessa perhe-ryhmässä; ja minä tunsin, että minkälainen jäsenyys tahansa tässä vaikuttaisi kuin asettava uni-juoma, paitsi jos olisi osallisena jossakin oikeuden-asiassa.

Suuresti tyytyväisenä tämän hiljaisen paikan uneksivaiseen luontoon, ilmoitin Mr. Spenlow'ille, että olin nähnyt kylläksi täksi kertaa, ja me yhdyimme jälleen tätiimme, jonka seurassa minä sitten kohta lähdin Commons'ista ja tunsin itseni, Spenlow ja Jorkins'in byroista ulos astuessani, hyvin nuoreksi sen vuoksi, että konttoristit tyrkkäsivät toisiansa kynillään, minua osoittaaksensa.

Me saavuimme Lincoln's Inn Fields'iin ilman mitään muuta uutta tapausta, kuin että kohtasimme hedelmänmyyjän kärryihin valjastetun, onnettoman aasin, joka synnytti tuskallisia muistoja tädissäni. Meillä oli taas pitkä keskustelu tulevaisuuden tuumistani, kun olimme turvallisesti katon alla; ja koska tiesin, että tätini ikävöitsi kotiin eikä tulipalojen, ruoka-aineitten ja taskuvarkaitten vuoksi saanut puolen tunnin lepoa Londonissa, pyysin, ettei hän vaivaisi itseänsä minun tähteni, vaan jättäisi minut pitämään huolta itsestäni.

"Minä en ole ollut täällä huomenna viikko tätäkin asiaa ajattelematta, rakas poikani", vastasi hän. "Adelphi'ssa on vähäinen kalustettu huonekerta hyyrättävänä, Trot, jonka pitäisi erittäin hyvin sopia sinulle".

Tämän lyhyen esipuheen perästä veti hän esiin plakkaristansa ilmoituksen, joka oli huolellisesti leikattu ulos jostakin sanomalehdestä ja antoi sen tiedon, että Buckingham Street'illä Adelphi'ssa oli hyyrättävänä huonekaluilla varustettu, virtaa päin katsova, erittäin miellyttävä ja mukava huonekerta, komea asunto nuorelle gentlemanille, joka oli jäsen jossakin lakitieteellisessä kollegiumissa taikka jotakin senkaltaista. Siihen sai kohta muuttaa sisään. Ehdot olivat kohtuulliset, ja sopi hyyrätä huoneet kuukaudeksikin, jos tahtoi.

"No, tämähän on juuri, mitä tahdotaan, täti!" sanoin minä, punehtuen siitä mahdollisesta kunniasta, että saisin asua lakimiesten kammioissa.

"Tuleppa siis", vastasi tätini, taas pannen päätänsä hattuunsa, jonka hän oli hiukkaa ennen laskenut pois. "Mennään katsomaan niitä".

Me lähdimme. Ilmoitus kehoitti meitä kääntymään Mrs. Crupp'iin samassa talossa, ja me soitimme rakennuksen ulkopuolella olevaa kelloa, jonka luulimme johdattavan Mrs. Crupp'in luo. Meidän ei onnistunut, ennenkuin olimme soittaneet kolme, neljä kertaa, saattaa Mrs. Crupp'ia mihinkään yhteyteen meidän kanssamme, mutta viimein hän ilmestyi. Hän oli kookas lady, jonka nankini-hameen alta villaisen alushameen reunus pisti esiin.

"Tehkää hyvin ja näyttäkää meille nämät huoneet, jos suvaitsette, Ma'am", sanoi tätini.

"Tätä gentlemianiako varten?" lausui Mrs. Crupp, tavoittaen avaimiansa plakkaristansa.

"Niin, tätä veljenpoikaani varten", vastasi tätini.

"Ja sievä huonekerta se onkin semmoiselle!" lausui Mrs. Crupp.

Tuosta astuimme portaita ylös.

Huonekerta oli rakennuksen ylimmäisessä osassa — tärkeä asia tätini silmissä, koska se oli niin likellä tulipalon pelastus-tikkaita — ja siihen kuului pikkuinen, puolisokea eteinen, jossa tuskin näki mitään, vähäinen, umpisokea ruokakammio, jossa ei nähnyt yhtäkään mitään, arkihuone ja makuuhuone. Huonekalut olivat jokseenkin kuluneet, mutta tarpeeksi hyvät minulle; ja virta juoksi todellakin akkunain alta.

Koska minä olin paikkaan mieltynyt, menivät tätini ja Mrs. Crupp ruokakammioon ehdoista keskustelemaan, sillä välin kuin minä jäin istumaan arkihuoneen sohvalle, tuskin tohtien ajatella

mahdolliseksi, että olin aiottu asumaan niin komeassa huonehistossa. Jotenkin pitkän kaksintaistelun perästä palasivat he, ja minä näin ilokseni sekä Mrs. Crupp'in että tätini kasvoista, että asiasta oli sovittu.

"Ovatko nämät entisen asujaimen huonekalut?" kysyi tätini.

"Ovat, Ma'am", sanoi Mrs. Crupp.

"Mihin hän joutui?" kysyi tätini.

Mrs. Crupp sai pahan yskän-kohtauksen, jonka kestäessä hän suurella vastuksella lausui: "hän sairastui täällä, Ma'am. ja — öh! öh! öh! voi minua — ja kuoli".

"Kuinka! Mihin tautiin hän kuoli?" kysyi tätini.

"No, Ma'am, hän kuoli juoppoudesta", lausui Mrs. Crupp, niinkuin kahden kesken puhuen. "Ja savusta".

"Savusta? Ette suinkaan tarkoita kaminin savua?" kysyi tätini.

"Ei, Ma'am", vastasi Mrs. Crupp. "Sigarin ja piipun savua".

"Se ei ole missään tapauksessa tarttuvaista Trot" muistutti tätini, kääntyen minun puoleeni.

"Ei tosiaan", sanoin minä.

Lyhyeltä, tätini, joka näki, kuinka ihastunut minä olin näihin huoneisiin, otti ne kuukaudeksi sillä suostumuksella että minun oli oikeus jäädä vuodeksi sinne, kun tämä aika oli mennyt. Mrs. Crupp'in tuli toimittaa liinavaatteet ja keittää ruokani; kaikista muista tarpeista oli jo pidetty huolta; ja Mrs. Crupp ilmoitti selvästi, että hän aikoi helliä minua niinkuin omaa poikaansa. Minun oli määrä muuttaa siihen toisena päivänä, ja Mrs. Crupp sanoi, että hän nyt, Jumalan kiitos, oli löytänyt jonkun, jota hän sai hoidella.

Paluu-matkallamme ilmoitti tätini minulle, kuinka hän varmaan toivoi, että se elämä, jota minä nyt jouduin viettämään, tekisi minut lujaluontoiseksi ja itsenäiseksi joka oli kaikki, mitä minä tarvitsin. Hän jutteli tästä useita kertoja seuraavana päivänä sillä välin kuin levähdimme niistä puuhista, joita meillä oli vaatteitteni ja kirjojeni tuottamista varten Mr. Wickfield'in luota. Näistä, niinkuin koko viimeisestä lupa-ajastani, minä Agnes'ille kirjoitin pitkän kirjeen, jonka tätini lupasi toimittaa perille, kun hän tulevana päivänä lähti. Etten pitkittäisi yksityisseikkoja, tulee minun vaan lisätä, että hän antoi minulle runsaan summan kaikkia mahdollisia tarpeitani varten koetuskuukauteni kuluessa; että Steerforth minun ja myöskin tätini suureksi mielipahaksi ei ilmestynyt ennen tätini lähtöä; että minä näin tätini, Janet vieressään, turvallisesti istuvan Dover'in vaunuissa ja riemuitsevan riihattomien aasien tulevasta tappiosta; ja että, kun vaunut olivat menneet, minä käänsin kasvoni Adelphi'a päin, ajatellen niitä vanhoja aikoja, jolloin kävelin sen maan-alaisissa holveissa, ja niitä onnellisia muutoksia, jotka olivat saattaneet minut maanpinnalle.

NELJÄSKOLMATTALUKU.

Ensimmäinen ylellisyyteni.

Ihmeen ihanaa oli, kun sain pitää tätä pulskeata linnaa itseäni varten ja ulko-ovea sulkeissani tuntea itseni Robinson Crusoe'ksi, kun hän oli astunut linnoitukseensa ja vetänyt tikapuunsa ylös perästään. Ihmeen ihanaa oli kävellä ympäri kaupunkia, huoneeni avain plakkarissani, ja tietää, että minun sopi käskeä minkä toverin hyvänsä tulla kotiini ja olla aivan vakuutettu siitä, ettei siitä ollut vastusta kenellekään, jollei minulle itselle. Ihmeen ihanaa oli, kun sain päästää itseni sisään ja ulos, tulla ja mennä ilman yhtäkään sanaa kenellekään ja soittaa huohottavaa Mrs. Crupp'ia ylös maan uumenista, kun tarvitsin häntä — ja hän katsoi hyväksi tulla. Kaikki tämä oli, sanon, ihmeen ihanaa; mutta minun täytyy myöskin tunnustaa, että löytyi aikoja, jolloin se oli kovasti ikävää.

Se oli ihanaa aamuisin, erittäinkin kauniina aamuina. Se näytti sangen vilppaalta, vapaalta elämältä päivän valossa, vielä vilppaammalta ja vapaammalta auringonpaisteessa. Mutta kun päivä kallistui, näytti elämäkin alenevan. En tiedä, mistä se tuli; se näytti harvoin hyvältä kynttilänvalossa. Minä kaipasinkin silloin jotakuta, jonka kanssa puhuisin. Minä kaipasinkin Agnes'ia. Minä huomasin hirveän aukon siinä, missä tuo hymyilevä kätkö, jolle olin uskonut kaikki, ennen oli siainnut. Mrs. Crupp näytti olevan pitkän matkan päässä. Minä ajattelin edellä-käviääni, joka oli kuollut juoppoudesta ja savusta; ja minä olisin melkein suonut, että hän olisi ollut niin hyvä ja elänyt eikä kuolemallansa kiusannut minua.

Kahden päivän ja yön perästä tuntui minusta, kuin olisin elänyt siellä vuoden, enkä minä kuitenkaan ollut tuntiakaan vanhempi, vaan oma nuoruuteni vaivasi minua yhtä paljon kuin ennen.

Kun Steerforth ei vielä ollut ilmestynyt, josta syystä rupesin pelkäämään, että hän oli sairastunut, lähdin minä kolmantena päivänä varhain Commons'ista ja astuin Highgateen. Mrs. Steerforth tuli hyvin iloiseksi, kun hän näki minut, ja kertoi, että Steerforth oli mennyt yhden Oxford'in ystävänsä kanssa katsomaan jotakin muuta ystävää, joka asui likellä St. Albans'ia, mutta että hän odotti häntä kotiin huomiseksi. Minä pidin niin paljon Steerforth'ista, että oikein kadehdin hänen Oxford'in ystäviänsä.

Kun Mrs. Steerforth hartaasti pyysi minua jäämään päivällisiksi, suostuin siihen, emmekä koko päivänä, luullakseni, puhuneet mistään muusta, kuin Steerforth'ista. Minä kerroin hänelle, kuinka paljon Yarmouth'issa rakastivat häntä ja mikä hauska kumppani hän oli ollut. Miss Dartle oli täynnänsä viittauksia ja salaperäisiä kysymyksiä, mutta piti paljon lukua kaikista toimistamme siellä ja sanoi: "oliko se todella niin?" ja niin edespäin, niin usein, että hän sai urkituksi minusta, mitä hän tahtoi tietää. Hänen ulkomuotonsa oli ihan semmoinen, kuin olen kuvannut sitä, kun ensi kerran näin hänet; mutta molempien ladyjen seura oli niin miellyttävä ja tuntui minusta niin luontevalta, että huomasin olevani hiukan rakastuneena Miss Dartle'en. Minä en voinut olla monta kertaa illan kuluessa ja etenkin kotiin astuessani ajattelematta, kuinka hupainen seurustelia hän olisi Buckingham Street'illä.

Minä join juuri kahviani ympyräleivän kanssa aamulla ennen Commons'iin lähtöäni — ja minun sopii ehkä muistuttaa tässä, että oli kummallista, kuinka paljon kahvia Mrs. Crupp pani menemään ja kuinka heikkoa se kuitenkin oli — kun Steerforth itse rajattomaksi ilokseni astui sisään.

"Rakas Steerforth'ini", huudahdin minä, "minä rupesin jo luulemaan, etten koskaan enää saisi nähdä sinua jälleen!"

"Minä vietiin väkisin pois", lausui Steerforth, "jo päivää jälkeen kotiin-tuloni. No, Tuhat-ihanainen, oikein mainio vanha poika sinä oletkin täällä!"

Jommoisellakin ylpeydellä minä näytin hänelle koko kerroksen, ruokakammiota unhottamatta, ja hän kiitti sitä kovasti. "Minä kerron sinulle jotakin, vanha poika", lisäsi hän, "minä rupean pitämään kaupungin asuntoani täällä, siksi kuin annat minulle käskyn muuttaa".

Tätä oli hyvin hauska kuulla. Minä vastasin hänelle, että jos hän odotti sitä, hän saisi odottaa tuomiopäivään saakka.

"Mutta sinun täytyy saada vähän suurusta!" sanoin minä, käsi kellon nuoralla. "Mrs Crupp keittää sinulle vähän uutta kahvia, ja minä paahdan sinulle vähän silavaa eräässä vanhan pojan tinaläkki-uunissa, jonka olen saanut tänne".

"Ei, ei!" lausui Steerforth. "Älä soita! Minä en voi! Minun on määrä suurustella yhden noitten toverien kanssa, jotka asuvat Piazza Hotel'issa Covent Garden'issa".

"Mutta sinä palajat päivällisiksi?" sanoin minä.

"Minun on mahdoton, henkeni kautta. Ei mikään olisi niin minun mieleeni, mutta minun *täytyy* olla noitten kahden toverin kanssa. Me lähdemme kaikki kolme yhdessä pois huomis-aamuna".

"Tuo heidät siinä tapauksessa tänne päivällisille", vastasin minä.
"Luuletko, että he tulisivat?"

"Heitä olisi kyllä helppo saada tulemaan", arveli Steerforth; "mutta me vaivaisimme sinua. Sopisi paremmin, että sinä tulet syömään päivällistä johonkin meidän kanssamme".

Minä en tahtonut millään lailla suostua tähän, sillä mieleeni joutui, että minun todella tulisi pitää vähäiset huoneenristiäiset ja ettei mitään parempaa tilaisuutta siihen koskaan voisi ilmestyä. Minä olin kahta ylpeämpi huoneistani, kun Steerforth oli kiittänyt niitä, ja minulla oli tulinen halu panna liikkeelle niitten viimeiset varat. Minä vaadin häntä sentähden varmaan lupaamaan molempien ystäviensä puolesta, ja me määräsimme päivällistunnin kello kuudeksi.

Kun hän oli mennyt, soitin minä ylös Mrs. Crupp'in ja ilmoitin hänelle hurjan aikomukseni. Mrs. Crupp sanoi ensiksi: se oli hyvin tietty, ettei häntä sopinut pyytää passariksi, mutta hän tunsu erään vikkelan, nuoren miehen, joka, hänen luullaksensa, saataisiin siihen virkaan ja jonka ehdot olivat viisi shilling'iä sekä mitä minä suvaitsin lisäksi antaa. Minä sanoin: kaiketi otamme hänet. Toiseksi, sanoi Mrs. Crupp, oli selvä asia, ettei hän voinut olla kahdessa paikassa yhtä haavaa (jossa hän mielestäni puhui järkevästi), ja että välttämättömästi tarvittiin nuori tyttö, joka oli asetettava ruokakammioon yhden makuuhuoneen kynttilän kanssa ja koko ajan siellä lakkaamatta pesisi talrikkejä. Minä kysyin, mikä olisi tämän nuoren

tytön makso, ja Mrs. Crupp sanoi arvelevansa, ettei kahdeksantoista pennyä tekisi minua rikkaammaksi eikä köyhemmäksi. Minä sanoin arvelevani samaa; ja *tämä* oli ratkaistu. Sitten Mrs. Crupp sanoi: nyt päivällisiin.

Kummallista ajattelevaisuuden puutetta oli se rautakaluin kauppias, joka oli sepittänyt Mrs. Crupp'in työkinarinan, osoittanut, kun ei tällä saanut laitetuksi mitään muuta kuin kotletteja ja perunavoita. Mitä kalakattilaan tuli, sanoi Mrs. Crupp: hyvä! tahdoinko vaan tulla katsomaan hälliä. Parempaa, kuin tämän, hän ei voinut sanoa. Tahdoinko tulla katsomaan sitä? Kosk'en olisi käynyt paljon viisaammaksi, vaikka *olisin* katsonut sitä, kielsin ja sanoin: "älkääät huoliko kalasta!" Mutta Mrs. Crupp vastasi: älkääät sitä sanoko; löytyypä ostroneita ja miks'ei niitä otettaisi? Niin *tämä* oli ratkaistu. Mrs. Crupp sanoi silloin, että mitä hän kehoittaisi hankkimaan, olisi tämä: pari hyvin paistettua, lämmintä kanaa — pasteijan-leipojalta; haudutettua biffiä kasvasten kanssa — pasteijan-leipojalta; kaksi vähäistä väliruokaa, esimerkiksi koho-kakkua ja joku munuais-laitos — pasteijan-leipojalta; yksi torttu ja (jos niin tahdoin) vähän hyytelöä — pasteijan-leipojalta. Tämä, sanoi Mrs. Crupp, tuottaisi hänelle täyden vapauden koota kaikki ajatuksensa potaatteihin ja asettaa esiin juuston ja sillerian, niinkuin hän tahtoi sen tehdyksi.

Minä noudatin Mrs. Crupp'in neuvoja ja tein itse tilaukset pasteijan-leipojalla. Kun jälestäpäin kävelin pitkin Strand'ia ja näin erään lihapuodin akkunassa jonkunlaista kovaa, täplikästä ainetta, joka vivahti marmoriin, mutta oli lipullaan nimitetty "Mock Turtle'ksi",[29] menin sisään ja ostin liuskan siitä, joka, niinkuin jälestäpäin sain syytä luulla, olisi riittänyt viidelletoista hengelle. Tätä ruokaa suostui Mrs. Crupp, vähän vastustettuaan, lämmittämään; ja sulana se kutistui siinä määrässä, että havaitsimme sen olevan, niinkuin Steerforth sanoi, helpon neljän hengen suorittaa.

Nämät hankkeet onnellisesti suoritettuan ostin pienen desertin Covent Garden'in torilla ja tein lavealäntäisen tilauksen erään läheisen viinikauppiaan luona. Kun jälkeen puolen päivää palasin kotiin ja näin pullot asetettuina neliskulmaan ruokakammion lattialle, näyttivät ne niin monilukuisilta (vaikka kaksi niistä puuttui, josta Mrs. Crupp oli kovin pahoillaan), että suorastaan pelästyin niitä.

Steerforth'in ystävien nimi oli toisen Grainger, ja toisen Markham. He olivat molemmat hyvin iloisia ja vilkkaita tovereita; Grainger hiukan vanhempi, kuin Steerforth, Markham nuorekkaan-näköinen ja minä sanoisin kahdenkymmenen vuoden vanha. Minä huomasin, että jälkimäinen aina puhui itsestänsä epämääräisesti niinkuin "ihmisestä" ja harvoin taikka ei milloinkaan singularin ensimmäisessä personassa.

"Ihminen menestyy varmaan sangen hyvin täällä, Mr. Copperfield", lausui Markham — tarkoittaen itseänsä.

"Asunto ei ole huonolla paikalla", sanoin minä, "ja huoneet ovat todella mukavat".

"Minä toivon, että olette molemmat tuoneet ruokahalun muassanne?" arveli Steerforth.

"Kunniani kautta", vastasi Markham, "kaupunki näyttää teroittavan ihmisen ruokahalua. Ihminen on nälissään koko päivän. Ihminen syö alinomaa".

Minä olin alussa vähän hämmentynyt ja tunsin itseni liian nuoreksi isännöimään, jonka vuoksi käskin Steerforth'in istua ylimmäiseen paikkaan, kun päivälliset ilmoitettiin valmiiksi, ja asetuin itse vastapäätä häntä. Kaikki oli erittäin hyvää; me emme säästäneet viiniä; ja Steerforth'in onnistui täydellisesti saada kaikki käymään oivallisesti, ettei mikään keskeyttänyt juhlaamme. Minä en ollut päivällisten kuluessa niin hyvä seurakumppani, kuin olisin suonut, sillä tuolini oli vastapäätä ovea, ja huomioni kääntyi muuanne,

kun havaitsin, että tuo vikkellä, nuori mies sangen usein meni ulos huoneesta ja että hänen varjonsa aina heti sen jälkeen näkyi eteisen seinällä, pullo suun edessä. Tuo nuori tyttö saatti minut samaten vähän levottomaksi: ei niin paljon sen kautta, että hän laiminlöi talrikkien pesun, kuin sen kautta, että hän särki ne. Hän oli luonnostaan tiedonhaluinen eikä saanut (vaikka hänen oli ankara käsky) ruokakammiossa pysytyksi, vaan kurkisteli lakkaamatta sisään meidän puoleemme ja luuli alinomaa, että hän huomattiin, jossa luulossa hän useita kertoja peräytyi talrikkien päälle (joilla hän oli huolellisesti kivittänyt lattian) ja aikaan saatti paljon häviötä.

Nämät olivat kuitenkin vaan vähäisiä vastuksia ja unhottuivat helposti, kun pöytäliina otettiin pois ja jälkiruoka asetettiin esiin; jossa pitojemme kohdassa vikkellä, nuori mies havaittiin käyneen puhumattomaksi. Salakättä käskin hänen etsiä Mrs. Crupp'in seuraa sekä myöskin viedä nuoren tytön muassansa alikerrokseen, ja heittäysin nyt nautinnon valtaan.

Minä aloitin sillä, että olin erittäin iloinen ja keveäsydäminen; kaikenlaiset puoleksi unhottuneet jutut tunkivat tunkemalla mieleeni ja saattivat minut tavattoman puheliaaksi. Minä nauroin sydämellisesti omia leikinlaskujani ja jokaisen muun; käskin Steerforth'ia järjestykseen, koskei hän tarjonnut viiniä; tein monta lupasta lähteä Oxford'iin; ilmoitin, että aioin toistaiseksi kerran viikkoonsa pitää tämänkaltaisia päivälliskemuja; ja otin puolettomuuttani niin paljon nuuskaa Grainger'in rasiasta, että minun täytyi mennä ruokakammioon ja siellä itsekseni kestää kymmenen minutin aivastus-kuuro.

Minä jatkoin sillä, että nopeammin ja yhä nopeammin tarjosin viiniä ja ehtimiseen nousin ylös, korkkiruuvi kädessä, avaamaan enemmän pulloja aikaa ennen, kuin niitä tarvittiin. Minä esittelin Steerforth'in maljaa. Minä sanoin, että hän oli minun kalliin ystäväni, lapsuuteni suojelia ja nuoruuteni kumppani. Minä sanoin, että minua ihastutti esitellä hänen maljaansa. Minä sanoin, että olin suuremmassa velassa hänelle, kuin koskaan voin maksaa, ja ihmettelin häntä paljon enemmän, kuin ikinä voin lausua. Minä päätin sanoilla: "Steerforth'in onneksi! Jumala siunatkoon häntä! Hurraa!" Me hurrasimme hänelle kolmesti kolme kertaa ja lisäksi kerran ja päälle päätteeksi kerran vielä aika lailla. Minä särjin lasini, kun astuin pöydän ympäri pudistamaan hänen kättänsä, ja sanoin (kahdella sanalla): "Steerforthsinäoletolemisenijohtava tähti".

Minä jatkoin sillä, että äkkiä havaitsin jonkun olevan keskellä jotakin laulua. Markham oli laulaja, ja hän lauloi: "Kun suruhun sortunut syömeni on". Laulun laulettuansa sanoi hän, että hän tahtoi esitellä "naisen" maljaa. Minä panin tätä vastaan enkä voinut sallia sitä. Minä sanoin, ettei maljaa esitelty kunnioittavaisella tavalla ja etten koskaan suostuisi tähän maljaan huoneessani muulla lailla, kuin että se esitettiin "ladyille". Minä puhuin jotenkin ylpeästi Markham'ia vastaan, etupäässä, luullakseni, siitä syystä, että näin Steerforth'in ja Grainger'in nauravan itseäni — taikka häntä — taikka meitä molempia. Hän sanoi, että ihmistä ei saanut käskää. Minä sanoin, että ihmistä *sai*. Hän sanoi sitten, että ihmistä ei saanut loukata. Minä sanoin, että siinä hän oli oikeassa — ei se koskaan saisi tapahtua minun kattoni alla, jossa kotijumalat olivat pyhät ja vieraanvaraisuuden lait ylimmät. Hän sanoi, ettei se alentanut ihmisen arvoa, jos tunnusti, että minä olin saakelin hyvä toveri. Minä esittelin kohta hänen maljaansa.

Joku poltti. Me poltimme kaikki. *Minä* poltin ja koetin kukistaa pudistuksia, jotka yhä alkoivat tuntua. Steerforth oli pitänyt minulle puheen, jonka kuluessa olin ollut liikutettu melkein kyyneliin. Minä vastasin kiittäen siitä ja toivoin, että vieraani söisivät päivällistä minun kanssani huomenna ja ylihuomenna — joka päivä kello viisi, että saisimme nauttia keskustelua ja yhdessä olon iloja kokonaisen pitkän illan. Minä tunsin sydämessäni, että minun tuli esitellä erään henkilön maljaa. Minä tahdoin esitellä tätini maljaa. Eläköön Miss Betsey Trotwood, sukupuolensa paras!

Joku nojautui ulos makuuhuoneeni akkunasta virvoittaen otsaansa kylmää muurin-reunusta vastaan ja tuntien ilman koskevan kasvojansa. Se olin minä. Minä puhuttelin itseäni "Copperfield'iksi" ja sanoin: "miksi koetit polttaa? Sinun olisi pitänyt tietää, ettet voinut sitä tehdä". Nyt joku epävakaisesti katseli kasvojansa peiliin. Se olin myöskin minä. Minä olin kovin vaalea peilissä; silmäni näyttivät tylsältä; ja hiukseni — hiukseni vaan, ei mikään muu — näyttivät päihtyneiltä.

Joku sanoi minulle: "mennään teateriin, Copperfield!" Ei ollut mitään makuuhuonetta edessäni, vaan taas kilisevä, laseilla peitetty pöytä, lamppu, Grainger oikealla kädelläni, Markham vasemmalla ja Steerforth vastapäätä — kaikki istuen sumussa ja pitkän matkan päässä. Teateriin? Todellakin. Sinne juuri mennään. Lähdetään. Mutta heidän täytyi antaa minulle anteeksi, että ensiksi saatin kaikki ulos ja väänsin alas lampun — tulipalon varalle.

Jonkunlaisen hämmingin johdosta pimeässä oli ovi kadonnut. Minä hapuilin sitä akkunan-kartiinein välistä, kun Steerforth nauraen tarttui käsivarteeni ja talutti minut ulos. Me astuimme portaita alas, toinen toisensa perästä. Likellä alipäättä joku kaatui ja kukertui alas. Joku muu sanoi, että se oli Copperfield. Minä suutuin tästä väärästä ilmoituksesta, siksi kuin havaitsin itseni makaavan selälläni porstuassa ja rupesin ajattelemaan, että siinä oli jotakin perää.

Kovin sumuinen ilta ja isot kehät katulamppujen ympärillä! *Minä* pidin sitä kylmänä. Steerforth siivosi minua jonkun lyhtypaalun vieressä ja oikaisi suoraksi hattuni, jonka joku mitä kummallisimmalla tavalla veti esiin jostakin, sillä se ei ollut päässäni ennen. Steerforth arveli silloin: "sinä olet varsin hyvä taas, Copperfield, etkö ole?" ja minä vastasin hänelle: "aikalailla".

Eräs mies, joka istui jossakin kyhkyislakan tapaisessa, katsahti ulos sumusta ja otti rahaa joltakulta, kysyen, olinko minä yksi niistä gentlemaneista, joitten puolesta oli maksettu, ja näyttäen (niinkuin muistan, kun vilaukselta näin hänet) jotenkin epätietoiselta, ottaisiko hän rahaa minua varten vai ei. Kohta sen perästä olimme kovin korkealla sangen kuumassa teaterissa ja katsoimme alas isoon parterriin, joka minusta näytti savuavan; ihmiset, joita se oli täynnä, olivat siinä määrässä epäselvät. Siellä oli myöskin iso näkymö, joka näytti hyvin puhtaalta ja sileältä, kun tuli kadulta; ja siellä oli ihmisiä näkymöllä, jotka puhuivat niitä näitä, mutta ei ollenkaan niin, että sopi ymmärtää mitään. Siellä oli kosolta kirkasta valoa, ja siellä oli soittoa, ja siellä oli ladyjä alhaalla logeissa ja tiesi mitä kaikkia. Koko rakennus näytti minusta siltä, kuin se olisi opetellut uimaan; sen käytös oli aivan käsittämätön, kun koetin asettaa sitä.

Jonkun ehdoituksesta päätimme mennä alikertaan galalogeihin, joissa ladyt istuivat. Eräs gentlemani, joka täydessä juhlapuvussa venyi jollakin sohvalle, teateri-kiikari kädessään, heilahti silmiäni ohitse ja jossakin peilissä myöskin oma kuvani ruumiinkokoisena. Sitten minua johdatettiin yhteen noista logeista, ja minä havaitsin itseni sanovan jotakin, samalla kuin istuin alas, ja ihmisten ympärilläni huutavan "hiljaa!" jollekulle ja ladyjen luovan suuttuneita silmäyksiä minuun ja — kuinka! niin! — Agnes'in istuvan edessäni samassa logissa, lady ja gentlemani hänen vieresssänsä, joita en tuntenut. Paremmin, kuin silloin, näen nyt, kuinka hänen kasvonsa kääntyivät minua kohden muististani häviämättömällä surulla ja kummastuksella.

"Agnes!" sanoin minä sopertaen, "Herrasiunakkoominua! Agnes!"

"Hiljaa kaikella muotoa!" vastasi hän, minä en ymmärtänyt miksi. "Sinä häiritset yleisöä. Katso näkymölle päin!"

Minä koetin hänen käskystään saada sitä seisomaan alallansa ja kuulla jotakin siitä, mitä siellä tapahtui,

mutta aivan turhaan. Minä katselin nyt Agnes'ia taas ja näin hänen peräytyvän yhteen nurkkaan ja panevan hansikoitun kätensä otsallensa"

"Agnes!" sanoin minä. "Minäpelkäännettetvoihyvin".

"Niin, niin. Älä huoli minusta, Trotwood", vastasi hän. "Kuuleppa! Menetkö pian pois?"

"Meenkömäpois?" vastasin minä.

"Niin".

Minulla oli jonkunlainen typerä aikomus vastata, että aioin odottaa, että saisin saattaa häntä portaista alas. Minä arvaan, että jollakin tavalla lausuinkin sitä; sillä vähän aikaa minua tarkasti katseltuaan näytti hän ymmärtävän ja vastasi matalalla äänellä:

"Minä tiedän, että tahdot tehdä, mitä minä pyydän, jos sanon sinulle, että hartaasti suon sitä. Mene nyt täältä, Trotwood, minun tähteni, ja pyydä, että ystäväsi vievät sinut kotiin".

Hän oli sillä haavaa saattanut minut sen verran järkeeni, että, vaikka olin suuttunut häneen, olin häpeissäni ja lyhyellä "hyvästi!" nousin ja menin pois. He seurasivat minua, ja minä astuin yhdellä kertaa login-ovesta makuuhuoneeseni, jossa ainoastaan Steerforth oli kanssani ja jossa vuoroin kerroin hänelle, että Agnes oli sisareni, vuoroin vannotin häntä tuomaan korkkiruuvia, että saisin avata uutta viinipulloa.

Kuinka joku, vuoteessani maaten, makasi siinä ja haasteli ja uudestaan tapaturmaa toimitteli näitä kaikkia kuumeenkaltaisessa unelmassa, jota kesti koko yön — vuode kuohuvana merenä, joka ei koskaan tyyntynyt! Kuinka minua, kun tämä joku vähitellen muuttui minuksi itseksi, rupesi kuivaamaan ja minusta tuntui, kuin ihoni ollut olisi kova lauta, kieleni tyhjän kattilan pohja, joka oli pitkästä palveluksesta tahmennut ja paloi verkkaisella valkealla, ja kämmeneni kuumat metalli-laa'at, joita ei mikään jää voinut kylmentää!

Mutta sitä sielun tuskaa, omantunnon soimausta ja häpeätä, jota tunsin, kun heräsin itsetietoon seuraavana päivänä! Kauhuni, kun luulin tehneeni tuhansia tyhmiä töitä, joita olin unhottanut pois ja joita ei mikään koskaan voinut sovittaa — muisto tuosta haihtumattomasta katseesta, jonka Agnes oli luonut minuun — kiduttava mahdottomuus tavata häntä, kosk'en minä luontokappaleena, jommoisena olin, tietänyt, kuinka hän sattui olemaan Londonissa taikka missä hän asui — inhoni, jonka yksistään sen huoneen näky herätti, jossa juominki pidettiin — pakottava pää — savun haju, lasien näky, kykenemättömyyteni mennä ulos taikka edes nousta ylös! Voi, mikä päivä se oli!

Voi, mikä ilta, kun istuin valkean ääressä, edessäni maljallinen rasva-tiplaista lampaanlihan-lientä, ja ajattelin, että astuin samaa tietä, kuin edelläkäviäni, ja ehkä perisin hänen surkean elämäkertansa, niinkuin hänen huoneensakin, ja puoleksi tuumin rientää suorastaan Dover'iin ja ilmoittaa kaikki! Mikä ilta, kun Mrs. Crupp tuli sisään ottamaan pois liemi-maljaa ja juusto-talrikilla toi minulle yhden munuaisen, joka oli ainoa jäännös eilisistä pidoista, ja minä todella olin valmis heittäymään hänen nankini-syliinsä ja syvästi katuen sanomaan: "Voi, Mrs. Crupp, Mrs. Crupp, älkää huoliko jälkeenjääneistä ruo'ista! Minä olen kovin onneton!" — jollen siinäkin tilassa olisi epäillyt, että Mrs. Crupp oli semmoinen nainen, johon sopi luottaa!

VIIDESKOLMATTA LUKU.

Hyviä ja pahoja enkeleitä.

Tämä surkea päänkivistyksen, pahoinvoinnin ja katumuksen päivä päättyi, ja minä olin seuraavana aamuna ulos lähtemälläni, epäselvästi muistellen päivällispitajeni aikaa, ikäänkuin joukko titaneja olisi ottanut äärettömän suuren kangen ja työntänyt entispäivän muutamia kuukausia taaksepäin, kun näin kirjeenkantajan tulevan portaita ylös, kirje kädessä. Hän ei pitänyt erinäistä kiirettä asiansa ajossa, mutta, kun hän näki minun portaitten ylipäästä käsipuun takaa katselevan itseään, pisti hän pientä ravia ja tuli läähöttäen ylös, niinkuin hän olisi juossut itsensä hengästyksiin.

"T. Copperfield, Esquire", lausui kirjeenkantaja, koskien hattuaan vähäisellä ruokokepillänsä.

Minä tuskin kykenin omistamaan itselleni tätä nimeä; niin häiritsi minua se varma tieto, että kirje tuli Agnes'ilta. Kuitenkin ilmoitin kirjeentuojuille, että olin T. Copperfield, Esquire, ja hän uskoi sen ja antoi minulle kirjeen, johon, sanoi hän, vastaus oli saatava. Minä jätin hänet ulos porraslavalle odottamaan vastausta ja menin huoneisini jälleen, mutta niin heikkohermoisena, että olin iloinen, kun sain laskea kirjeen aamiaispöydälleni ja tutustua vähän sen ulkopuoleen, ennenkuin tohdin särkeä sinetin.

Kirjeen avattuani havaitsin, että se oli hyvin ystävällinen kirjoitus, joka ei sisältänyt mitään viittauksia tilaani teaterissa. Kaikki, mitä se sanoi, oli: "Rakas Trotwood'ini. Minä asun isäni asiamiehen, Mr. Waterbrook'in, luona Elyplace'lla Holbornissa. Tahdotko tulla tapaamaan minua tänään johonkin aikaan, jonka itse saat määrätä. Ainainen ystäväsi *Agnes*".

Minulta meni niin paljon aikaa, ennenkuin sain valmiiksi mitään semmoista vastausta, joka tyydytti minua, etten tiedä, mitä kirjeenkantaja lienee ajatellut, jollei hän ajatellut, että opettelin kirjoittamaan. Epäilemättä kirjoitin vähintään kymmenkunnan vastauksia. Minä aloitin yhtä: "Kuinka saatan koskaan toivoa, rakas Agnes, että saisin muistostasi poistetuksi sen inhottavan vaikutuksen" — siinä se ei enää miellyttänyt minua, vaan minä revin sen rikki. Minä aloitin toista: "Shakespeare on huomauttanut, rakas Agnes'ini, kuinka kummallista on, että ihminen pistää vihollisensa suuhunsa" — se muistutti minua Markham'in ihmisestä eikä siitä tullut sen pidempää. Minä koetin myöskin runoutta. Minä aloitin yhtä kirjettä seuraavalla säkeellä: "Oi, ällös muistako mitään muuta" — mutta tämä johdatti mieleeni viidettä Marraskuuta ja kävi hullunpäiväiseksi. Monen yrityksen jälkeen kirjoitin: "Rakas Agnes'ini. Sinun kirjeesi on sinun kaltaisesi, ja mitä suurempaa ylistystä saattaisin siitä sanoa? Minä tulen kello neljä. Ystävällisesti ja surullisesti. T. C." Tämän kirjeen saatuaan (minä aioin varmaan kaksikymmentä kertaa vaatia sitä takaisin, kun se jo oli poissa käsistäni) kirjeenkantaja viimein lähti.

Jos päivä oli vaan puoleksi niin kauhea jollekulle muulle viralliselle gentlemanille Doctors' Commons'issa, kuin se oli minulle, uskon totisesti, että hän jossakin määrässä suoritti sovinto-uhria sen osan puolesta, joka hänellä oli tässä homehtuneessa, vanhassa kirkollisessa juustossa. Vaikka jätin byroon

kello puoli neljä ja viisi minuttia sen jälkeen jo kiertelin yhtymyspaikan likitteellä, oli kuitenkin St. Andrew'in kellon mukaan Holbornissa neljännes kulunut määrääjän yli, ennenkuin sain kootuksi niin paljon hurjaa voimaa, että nykäisin sitä yksityisten soitinkellon pontta, joka oli sovitettu Mr. Waterbrook'in huoneen vasemmanpuoliseen ovenpieleen. Mr. Waterbrook'in varsinaista ammatti-tointa harjoitettiin alikerroksessa, mutta hienonlaisia asioita (joita siellä oli hyvin paljon) rakennuksen yliosassa. Minua näytettiin sievään, mutta jotenkin ahtaasen vierashuoneeseen, ja siellä istui Agnes, kutoen yhtä kukkaroa.

Hän näytti niin levolliselta ja hyvältä ja muistutti minua niin elävästi noista ilmaisista, vilppaista koulupäivistäni Canterbury'ssä sekä siitä pöhistyneestä, tupakan-savuisesta, tyhmästä raukasta, jommoisena olin ollut entis-illan, että minä, koskei kukaan muu ollut läsnä, sorruin itsesyytökseni ja häpeäni alle ja — lyhyeltä, menettelin narrin tavalla. Minä en voi kieltää, että vuodatin kyyneliä. Mutta tähän hetkeen saakka olen kahdenvaiheinen, oliko se ylipäänsä viisainta vai naurettavinta, mitä voin tehdä.

"Jos se olisi ollut joku muu, kuin sinä, Agnes", sanoin minä, kääntäen pois päätäni, "en olisi huolinut siitä puoleksikaan niin paljon. Mutta että se juuri satuit olemaan sinä, joka näit minut! Ensiksi minä melkein toivoin, että olisin kuollut".

Hän pani kätensä — sen koskeminen tuntui toisenlaiselta, kuin minkään muun käden — tuokioksi käsivarrelleni; ja minä tunsin siitä niin suurta huojuennusta ja lohdutusta, etten voinut olla sitä huulilleni nostamatta ja kiitollisesti sitä suutelematta.

"Käy istumaan", käski Agnes iloisesti. "Älä ole niin alakuloinen, Trotwood. Jollet voi minuun luottaa, keneenkä voit luottaa?"

"Voi, Agnes!" vastasin minä. "Sinä olet minun hyvä enkelini!"

Hän hymyili mielestäni vähän surullisesti ja pudisti päätänsä.

"Niin, Agnes, minun hyvä enkelini! Aina minun hyvä enkelini!"

"Jos todella olisin, Trotwood", vastasi hän, "löytyy yksi asia, josta pitäisin erittäin lukua".

Minä katselin häntä kysyväisesti, mutta minua aavisti jo, mitä hän tarkoitti.

"Minä varoittaisin sinua", lausui Agnes vakavalla katseella, "pahan enkelisi suhteen".

"Rakas Agnes'ini", aloitin minä, "jos tarkoitat Steerforth'ia —".

"Häntä minä tarkoitan, Trotwood", vastasi hän.

"Siinä tapauksessa, Agnes, päätät kovin väärin hänestä. Häinkö minun taikka jonkun muun paha enkeli! Häinkö mitään muuta, kuin johdattajani, turvani ja ystäväni! Rakas Agnesini! Etkö tee väärin ja vastoin omaa tapaasi, kun tuomitset häntä siitä, mitä näit minusta entis-iltana?"

"Minä en tuomitse häntä siitä, mitä näin sinusta entis-iltana", vastasi hän tyvenesti.

"Mistä siis?"

"Monesta asiasta — jotka itsestänsä ovat vähäpätöisiä, mutta yhteen laskettuina eivät minusta näytä semmoisilta. Minä arvostelen häntä osittain omien kertomustesi mukaan hänestä, Trotwood, osittain sinun luonteesi mukaan ja sen vaikutuksen mukaan, joka hänellä on sinun suhteesi".

Hänen siivossa äänessään oli aina jotakin, joka sydämessäni synnytti säveliä, jotka vaan sointuivat yhteen tämän äänen kanssa. Se oli aina totinen; mutta, kun se oli hyvin totinen, niinkuin nyt, oli siinä jonkunlainen värähdys, joka kokonaan voitti minut. Minä istuin ja katselin häntä, kun hän loi silmänsä ompelukseensa; minusta oli, kuin olisin yhä kuunnellut häntä; ja tämän äänen soidessa himmentyi Steerforth, vaikka sydämestäni rakastin häntä.

"Minä", lausui Agnes, katsahtaen ylös taas, "joka olen elänyt semmoisessa yksinäisyydessä ja jonka on mahdoton tietää paljon mailmasta, teen hyvin rohkeasti siinä, että epäröimättä annan sinulle neuvoni taikka edes pidän tätä jyrkkää mieltä. Mutta minä tiedän, mikä sen on synnyttänyt, Trotwood — mikä uskollinen muisto siitä, että olemme yhdessä kasvaneet, ja mikä harras osan-otto kaikkeen, mikä koskee sinua. Se minut rohkeaksi tekee. Minä olen varma siitä, että, mitä sanon, on oikein. Minä olen aivan varma siitä, että niin on. Minusta tuntuu, kuin se olisi joku muu, joka puhuu sinulle, enkä minä, kun varoitin sinua, että olet saanut vaarallisen ystävän".

Taas katselin häntä, taas kuuntelin häntä, kun hän oli vaiennut, ja taas Steerforth'in kuva himmentyi, vaikka se vielä oli sydämessäni kiintyneenä.

"Minä en ole niin järjetön, että toivoisin", lausui Agnes, vähän ajan perästä jälleen puhuen tavallisella äänellänsä, "että tahdot taikka että voit kerrallaan muuttaa semmoista tunnetta, joka on käynyt vakuutukseksi sinussa; saatikka semmoista tunnetta, joka on juurtunut luottavaiseen luontoosi. Sinun ei tule äkkiä tehdä sitä. Minä vaan pyydän sinua, Trotwood, jos milloinkaan ajattelet minua — minä tarkoitan", lisäsi hän levollisella hymyllä, sillä minä aioin keskeyttää häntä, ja hän tiesi kyllä miksi, "joka kerta kuin ajattelet minua — muistamaan, mitä olen sanonut. Annatko minulle kaikki nämät anteeksi?"

"Minä annan sinulle anteeksi, Agnes", vastasin minä, "kun kerran teet oikeutta Steerforth'ille ja pidät hänestä yhtä paljon, kuin minä".

"Eikö ennen?" lausui Agnes.

Minä näin jonkun varjon vierivän hänen kasvojensa yli, kun tällä tapaa mainitsin Steerforth'ia, mutta hän vastasi hymyyni, ja me olimme taas yhtä avosydämiset keskinäisessä ystävyysdessämme, kuin ennen.

"Ja milloin, Agnes", sanoin minä, "annat minulle anteeksi entis-illan?"

"Kun jälleen muistan sen", vastasi Agnes.

Hän olisi jättänyt tämän aineen tähän, mutta minä en voinut sallia sitä, siksi oli sydämeni liian täynnä, vaan pyysin hartaasti, että saisin kertoa hänelle, kuinka olin tullut niin itseäni häväisneeksi ja mihin satunnaisten asianhaarojen jaksoon teateri oli joutunut viimeiseksi osaksi. Mieleni huojentui suuresti, kun sain tehdä tämän ja lavealta puhua, kuinka kiitollisena olin Steerforth'ia kohtaan siitä huolesta, jota hän piti minusta, kun en kyennyt pitämään huolta itsestäni.

"Sinä et saa unhottaa", lausui Agnes, tyvenesti muuttaen keskustelu-ainetta, kun minä olin päättänyt, "että sinun täytyy aina ilmoittaa minulle, ei ainoastaan milloin joudut murheisiin, vaan myöskin milloin rakastut.

Kuka on astunut Miss Larkins'in sijaan, Trotwood?"

"Ei kukaan, Agnes".

"Joku, Trotwood", sanoi Agnes nauraen ja heristäen sormeansa.

"Ei, Agnes, kunniani kautta! Löytyy tosin eräs lady Mrs. Steerforth'in huoneessa, joka on sangen taitava ja jonka kanssa minä mielelläni puhun — Miss Dartle — mutta minä en rakasta häntä".

Agnes nauroi taas omaa terävyyttänsä ja ilmoitti minulle, että, jos tahdoin vilpittömästi uskoa hänelle kaikki, hän aikoi pitää vähäistä luetteloa ankarista rakkauden puuskistani ja siihen tarkasti panna päivän, jolloin ne itsekukin alkoivat, ajan, jona kestivät, sekä päivän, jona loppuivat, että se olisi niinkuin kuninkaitten ja kuningattarien hallitustaulu Englannin historiassa. Sitten hän kysyi minulta, olinko minä nähnyt Uriah'ta.

"Uriah Heep'iäkö?" sanoin minä. "En. Onko hän London'issa?"

"Hän käy täällä alikerran byroossa joka päivä", vastasi Agnes. "Hän tuli London'iin viikkoa ennen minua. Minä pelkään: ikävissä asioissa, Trotwood".

"Semmoisissa asioissa, jotka huolettavat sinua, Agnes, näen", lausuin minä. "Mitkä ne lienevät?"

Agnes laski neulomuksensa luotansa ja vastasi, pannen kätensä toinen toisensa päälle ja miettiväisesti katsellen minua noilla kauniilla, lempeillä silmillänsä:

"Minä luulen, että hän aikoo ruveta asiakumppanuuteen isäni kanssa".

"Kuinka? Uriah? Tuo halpa, imarteleva olento käärmeilisi semmoiseen arvoon?" huudahdin minä harmistuneena. "Etkö ole vastustanut sitä, Agnes? Ajattele, minkälainen yhdistys siitä nähtävästi tulee. Sinun täytyy puhua suoraan. Sinä et saa sallia, että isäsi astuu semmoisen mielettömän askeleen. Sinun täytyy estää sitä, Agnes, niin kauan kuin vielä on aikaa".

Yhä katsellen minua, pudisti Agnes päätänsä, sillä välin, kuin minä puhuin, ja hymyili heikosti kiivauttani. Sitten hän vastasi:

"Sinä muistat viimeisen keskustelumme isästäni? Ei siitä mennyt pitkä aika — ei enemmän, kuin pari kolme päivää — kuin hän antoi minulle ensimmäisen tiedon siitä, mitä nyt kerron sinulle. Oli surullista nähdä, missä taistelossa hän oli, kun hän koetti esitellä sitä minulle vapaaehtoiseksi asiaksi hänen puoleltaan eikä kuitenkaan saanut salatuksi, että hänen oli pakko siihen. Minä olin kovin murheissani".

"Pakko siihen, Agnes! Kuka häntä siihen pakoittaa?"

"Uriah", vastasi hän, hetken epäiltyään, "on saattanut itsensä välttämättömän tarpeelliseksi isälle. Hän on viekas ja valpas. Hän on urkinut tietoihinsa isäni heikkoudet, pitänyt niitä vireillä ja käyttänyt niitä eduksensa, siksi kuin — yhdellä sanalla sanoakseni kaikki, mitä tarkoitan, Trotwood, siksi kuin isä rupesi pelkäämään häntä".

Sitä oli enemmän, jota hän olisi voinut sanoa; enemmän, jota hän tiesi taikka epäili; sen minä selvästi näin. Minä en voinut vaivata häntä kysymällä, mitä se oli, sillä minä tiesin, että hän salasi sitä minulta,

isäänsä säästääksensä. Minä ymmärsin, että asiat jo kauan aikaa olivat kallistuneet sinnepäin: niin, jos vähänkin ajattelin, täytyi minun havaita, että asiat olivat kauan aikaa kallistuneet sinnepäin. Minä pysyin äänetönnä.

"Hänen valtansa isäni suhteen", lausui Agnes, "on sangen suuri. Hän osoittaa nöyryyttä ja kiitollisuutta — rehellisesti ehkä; minä toivon niin — mutta hänen asemansa on todella mahtava, ja minä pelkään, että hän kovalla tavalla käyttää tätä valtaansa".

Minä sanoin, että hän oli ilkeä koira, ja mieleni oli oikein hyvä, kun tällä hetkellä sain sanoa sitä.

"Siihen aikaan, jota mainitsin ja jolloin isä puhui minun kanssani", jatkoi Agnes, "oli hän ilmoittanut isälle, että hän aikoi muuttaa pois; että hän oli kovin pahoillaan ja vastahakoinen luopumaan, mutta, että hänen nyt oli parempi tulevaisuus tarjona. Isäni oli silloin kovin alakuloinen ja enemmän sortunut surusta, kuin ikinä sinä taikka minä olemme nähneet; mutta tämä asiakumppanuuden tuuma näytti huojentavan häntä, vaikka samalla kertaa tuntui siltä, kuin hän olisi ollut loukattu ja häpeissänsä siitä".

"Ja kuinka sinä menettelit, Agnes?"

"Minä tein, Trotwood", vastasi hän, "mitä, toivoakseni, oli oikein. Vakuutettuna siitä, että altistuminen oli tarpeellinen isäni rauhalle, pyysin häntä rupeamaan siihen. Minä sanoin, että se keventäisi hänen elämänsä taakkaa — minä toivon, että se keventää! — ja antaisi minulle enemmän tilaisuutta seurustella hänen kanssaan. Voi, Trotwood!" huudahti Agnes, käsillensä peittäen kasvojaan, kun kyynel valui niistä alas, "minusta tuntuu melkein kuin olisin ollut isäni vihollinen eikä hänen rakastava lapsensa. Sillä minä tiedän, kuinka rakkaus minuun on muuttanut hänet. Minä tiedän, kuinka hän on supistanut taipumustensa ja velvollisuuksiensa piirin ja yhdistänyt kaikki ajatuksensa minuun. Minä tiedän, kuinka monesta asiasta hän on luopunut minun tähteni, ja kuinka hänen tuskalliset huolensa minun puolestani ovat kolkostuttaneet hänen elämäänsä, heikontaneet hänen voimaansa ja jäntevyyttänsä, alituisesti kääntäen niitä samaan ajatukseen. Jospa joskus saisin tämän parannetuksi! Jospa joskus voisin auttaa häntä ylöspäin, koska olen, vaikka viattomasti, ollut syypäänä hänen alaspäin menoonsa".

Minä en ollut koskaan ennen nähnyt Agnes'in itkevän. Minä olin nähnyt kyyneliä hänen silmissään, kun toin kotiin uusia kunniamerkkejä koulusta, minä olin nähnyt niitä, kun viimein puhuimme hänen isästään, ja minä olin nähnyt hänen kääntävän pois leppeätä päätänsä, kun jätimme toinen toisemme hyvästi; mutta minä en ollut koskaan nähnyt hänen surevan niinkuin nyt. Se saatti minut niin murheelliseksi, etten voinut muuta kuin yksinkertaisella, avuttomalla tavalla sanoa: "Voi, Agnes, älä nyt! Älä, rakas sisareni!"

Mutta Agnes oli liian etevä minun suhteeni luonteen ja aikomusten puolesta, niinkuin nyt hyvin tiedän — mitä tahansa silloin tiesin taikka en tietänyt — ettei hän kauan tarvinnut pyyntöjäni. Se kaunis, levollinen käytös, joka muistissani eroittaa hänet kaikista muista, palasi jälleen, niinkuin pilvi olisi poistunut kirkkaalta taivaalta.

"Ei ole luultavaa, että enää saamme olla kauan aikaa kahden kesken", lausui Agnes, "ja niin kauan kuin minulla on tilaisuus, salli minun vakaasti pyytää sinua, Trotwood, olemaan ystävällinen Uriah'lle. Älä sysää häntä pois luotasi. Älä suutu siihen (niinkuin minä luulen, että sinulla on luonnosta taipumus tehdä), mikä hänessä on sinua miellyttämättä. Häneen ehkä ei ole syytä suuttua, sillä me emme varmaan tiedä mitään pahaa hänestä. Oli miten oli, ajattele ensiksi isää ja minua".

Agnes'illa ei ollut mitään aikaa sanoa enemmän, sillä ovi aukeni ja Mrs. Waterbrook, joka oli kookas lady

— taikka jolla oli kookas puku: minä en tarkkaan tiedä, kumpi oli laita, sillä minä en tiedä, mikä oli pukua, mikä ladyä — tuli purjehtien sisään. Minulla oli joku hämärä muisto, että olin nähnyt hänet teaterissa, niinkuin vaaleassa taikalyhdyssä; mutta hän näytti täydellisesti muistavan minut ja yhä epäilevän, että olin päihtyneenä.

Vähitellen huomattessaan, että olin selvä ja (toivoakseni) häveliäs nuori gentlemani, muuttui Mrs. Waterbrook kuitenkin paljon lempeämmäksi minua kohtaan ja kysyi ensiksi, kävelinkö usein puistoissa, ja toiseksi, otinko paljon osaa seura-elämään. Kun kieltämällä vastasin molempiin näihin kysymyksiin, tuntui minusta, kuin taas olisin alentunut hänen hyvässä ajatuksessaan; mutta hän salasi sitä taitavasti ja käski minut päivällisille seuraavaksi päiväksi. Minä suostuin kutsumukseen ja sanoin jäähyväiseni, mennessäni poiketen Uriah'n luo byroosen, johon jätin korttini häntä varten, koska hän oli poissa.

Kun seuraavana päivänä saavuin päivällisille ja, oven auettua, painuin paistin-käryyn, niinkuin saunan löylyyn, aavisti minua, etten minä ollut ainoa vieras; sillä minä tunsin kohta kirjeenkantajan, joka valepuvussa autti perheen palveliaa ja vartoi portaitten alipäässä, minua ilmoittaaksensa. Rohkeasti nimeäni kysyessään koetti hän kaikin voimin näyttää siltä, kuin hän ei koskaan ennen olisi nähnyt minua; mutta hyvin minä hänet tunsin, ja hyvin hän minut tunsi. Omatunto teki meistä molemmista pelkureita.

Minä näin, että Mr. Waterbrook oli keski-ikäinen gentlemani, jolla oli lyhyt kaula ja iso paidankaulus ja jota vaan mustan nenän puute esti olemasta täydellisenä moppakoiran kuvana. Hän lausui minulle, että häntä ilahutti saada kunnia päästä tuttavuuteen minun kanssani; ja kun olin suorittanut kunnian-osoitukseni Mrs. Waterbrook'ille, esitteli isäntä minut suurella komeudella eräälle mustaan samettihameesen ja isoon mustaan sametti-hattuun puetulle, sangen majesteettilliselle ladylle, joka, muistaakseni, näytti joltakin läheiseltä Hamlet'in sukulaiselta — esimerkiksi hänen tädiltänsä.

Tämän lady'n nimi oli Mrs. Henry Spiker; ja hänen puolisonsa oli siellä myöskin; niin kylmäkiskoinen mies, että hänen päähänsä näytti olevan sirotettu härmää harmaitten hiusten sijasta. Ääretöntä kunnioitusta osoitettiin Henry Spiker'iläisille, sekä mies- että naispuolisille; joka, niinkuin Agnes kertoi minulle, tapahtui sen vuoksi, että Mr. Henry Spiker oli asian-ajaja jollekkin tai jollekulle, minä en muista mille enkä kenelle, joka oli kaukaisessa yhteydessä valtiovarain-viraston kanssa.

Minä tapasin Uriah Heep'in seurassa. Hän oli puettu mustaan asuun ja syvään nöyryyteen. Hän sanoi minulle, kun pudistin hänen kättänsä, että hän oli ylpeä siitä, että minä huomasin hänet, ja että hän todella tunsi itsensä kiitolliseksi minulle alentuvaisuudestani. Minä olisin melkein suonut, että hän olisi ollut vähemmän kiitollinen minulle, sillä kiitollisuudessansa liehui hän ympärilläni kaiken iltaa; ja milloin hyvänsä minä lausuin sanan Agnes'ille, tuijotti hän aina varjottomilla silmillänsä ja kuolleenkaltaisilla kasvoillaan takaapäin meihin.

Siellä oli muitakin vieraita — kaikki, siltä minusta näytti, tätä tilaisuutta varten jäällä jäähdytetyt, niinkuin viini. Mutta siellä oli yksi, johon käänsin huomioni, ennenkuin hän tuli, koska kuulin häntä ilmoitettavan Mr. Traddles'iksi! Ajatukseni lensivät takaisin Salem House'en; ja olikohan se Tommy, mietin minä, jonka oli tapa piirtää luurankoja!

Minä odotin Mr. Traddles'ia tavattoman hartaasti. Hän oli maltilliselta, vakavalta näyttävä, käytökseltään ujo, nuori mies, jolla oli lystillinen, tuuhea-tukkainen pää, ja silmät, jotka olivat melkein liiaksi siirottavat; ja hän peräytyi johonkin pimeään nurkkaan niin pian, että minulla oli vastus löytää häntä. Vihdoin sopi minun selvästi nähdä hänet, ja joko silmäni pettivät minut taikka se oli vanha, onneton Tommy.

Minä suunnitin askeleeni Mr. Waterbrook'in luo ja sanoin luulevani, että minun oli ilo nähdä eräs vanha koulukumppani täällä.

"Todella?" lausui Mr. Waterbrook kummastuneena. "Te olette liian nuori Mr. Henry Spiker'in koulukumppaniksi?"

"Häntä minä en tarkoita!" vastasin minä. "Minä tarkoitan sitä gentlemania, jonka nimi on Traddles".

"Vai niin!" lausui isäntäni suuresti vähentyneellä osanotolla. "Se on mahdollista".

"Jos se todella on sama mies", sanoin minä, katsellen Traddles'ia kohden, "olimme yhdessä eräässä paikassa, jota nimitettiin Salem House'ksi, ja hän oli oivallinen toveri".

"Kyllä. Traddles on hyvä toveri", vastasi isäntä, nyykäyttäen päätänsä jonkunlaisella suvaitsevalla tavalla. "Traddles on sangen hyvä toveri".

"Se on kummallinen yhteensattumus", arvelin minä.

"Se onkin todella", vastasi isäntäni, "oikea sattumus, että Traddles on ensinkään täällä, koska Traddles kutsuttiin tänne päivällisille vasta tänä aamuna, kun se sija pöydässä, joka oli aiottu Mrs Henry Spiker'in veljelle, joutui tyhjäksi hänen pahoin-vointinsa tähden. Oikein gentlemanin kaltainen mies, tuo Mrs. Henry Spikerin veli, Mr. Copperfield".

Minä sopersin suostumusta, joka oli täynnä tunteellisuutta, siihen katsoen, etten tietänyt yhtäkään mitään hänestä; ja minä kysyin, mikä ammatti Mr. Traddles'illa oli.

"Traddles", vastasi Mr. Waterbrook, "on nuori mies, joka lukee advokatiksi ruvetakseen. Niin. Hän on sangen hyvä toveri — ei kenenkään vihollinen, paitsi oma".

"Onko hän oma vihollisensa?" kysyin minä pahoillani, kun kuulin tämän.

"No", vastasi Mr. Waterbrook, vetäen suutansa suppuun ja leikitellen kellonvitjojensa kanssa tyytyväisellä, varakkaalla tavalla. "Minä sanoisin, että hän on yksi niistä ihmisistä, jotka estävät omaa valoaan loistamasta. Niin, minä sanoisin, ettei hän koskaan esimerkiksi olisi viiden sadan punnan arvoinen. Eräs ammatti-kumppani kiitti häntä minulle. Oh niin. Niin. Hänellä on jonkunlainen kyky panna kokoon lakikirjoituksia ja selvään esitellä asioita kirjeellisesti. Minun on tilaisuus vuoden kuluessa toimittaa Traddles'ille vähän ansiota; vähän — vaikka hänelle paljon. Oh niin. Niin!"

Minuun vaikutti suuresti se erinomaisen tanea ja itsemieltynyt tapa, jolla Mr. Waterbrook vähän väliä lausui tuota pikkuista "niin" sanaa. Siinä asui kummallinen voima. Se saatti täydellisesti ajattelemaan semmoista miestä, joka oli syntynyt, etten sanoisi hopealusikka kädessä, ryntötikkaitten kanssa ja oli kiivennyt ylös kaikille elämän kukkuloille, toiselle toisen perästä, siksi kuin hän nyt linnoitusten harjalta filosofin ja suojelian silmällä katseli niitä, jotka olivat alhaalla juoksu-kaivannoissa.

Minä mietin vielä tätä asiaa, kun päivälliset ilmoitettiin valmiiksi. Mr. Waterbrook talutti alas Hamlet'in tädin ja Mr. Henry Spiker Mrs. Waterbrook'in. Agnes, jota olisin itse mielelläni tahtonut saattaa, annettiin erälle muhoilevalle, heikkosääriselle toverille. Uriah, Traddles ja minä, jotka olimme seuran nuorempi osa, menimme viimeiseksi alas, niinkuin vaan sopi. Että Agnes vietiin minulta, ei pahoittanut minua niin paljon, kuin se muutoin olisi pahoittanut, koska sen kautta sain tilaisuutta portailla esitellä itseäni

Traddles'ille, joka tervehti minua sydämellisesti, sillä välin kuin Uriah luikerteli vieressämme semmoisella tungettelevaisella tyytyväisyydellä ja itse-alennuksella, että olisin ilolla heittänyt hänet menemään rinta-nojan ylitse.

Traddles ja minä erotettiin pöydässä, sillä meitä sijoitettiin kahteen etäiseen kulmaan: hän erään punaisen sametti-ladyn valoon; minä Hamlet'in tädin varjoon. Päivällisiä kesti jotenkin kauan ja keskustelu koski aateliaisia — ja verta. Mrs. Waterbrook ilmoitti meille monta kertaa, että jos hän oli mihinkään mieltynyt, hän oli mieltynyt vereen.

Mieleeni joutui useita kertoja, että olisimme menestyneet paljon paremmin, jollemme olisi olleet niin gentilejä. Me olimme niin erinomaisen gentilejä, että keskustelumme ala kävi hyvin ahtaaksi. Mr. ja Mrs. Gulpidge'llä, jotka olivat seurassamme, oli toisen kautta jotakin tekemistä (ainakin Mr. Gulpidge'llä oli) Pankin laki-asiain kanssa; ja osittain Pankin tähden, osittain valtiovarain-viraston tähden pidimme puheessamme yhtä tarkkaa rajaa, kuin hovikalenteri. Päälle päätteeksi oli Hamlet'in tädillä se sukuvika, että hän rupesi yksinhaasteloon ja katkonaisella tavalla itseksensä jutteli jokaisessa aineessa, jota aloitettiin. Niitä ei tosin ollut monta; mutta kun aina palasimme vereen, oli hänellä yhtä lakea mieltymisen ala, kuin hänen veljenpojallansakin.

Me olisimme sopineet vampyri-joukoksi, niin veriseksi kävi keskustelumme.

"Minä tunnustan, että minulla on sama ajatus kuin Mrs. Waterbrook'illa", lausui Mr. Waterbrook, viini-lasi silmän edessä.
"Muut asiat ovat sangen hyvät tavallansa, mutta veri voittaa kaikki!"

"Oh! Ei ole mitään, joka siinä määrässä tyydyttäisi", muistutti Hamlet'in täti. "Ei löydy mitään, joka on niin paljon ihmisen *beau-ideal* — kaikista tuollaisista asioista, yleensä puhuen. Löytyy muutamia alhaisia mieliä (ei monta, ilokseni toivon sitä, mutta kuitenkin *muutamia*), jotka halukkaammin tahtoisivat kumartaa epäjumalia, joksi *minä* sanoisin sitä. Oikeita epäjumalia. Ansioita, luonnonlahjoja ja muita sellaisia. Mutta nämä ovat asioita, joita emme voi aisteillamme havaita. Niin ei ole veren laita. Me näemme veren nenässä, ja tunnemme sen. Me tapaamme sen leuassa, ja sanomme: 'tuossa se on! Se on verta!' Se on oikea tosi-asia. Me osoitamme sitä toisillemme. Se ei salli mitään epäilystä".

Tuo muhoileva, heikko-säärinen toveri, joka oli saattanut alas Agnes'in, esitteli mielestäni tätä kysymystä vielä enemmän ratkaisevalla tavalla.

"Oh, näettekö, hiisi vieköön", lausui tämä gentleman, katsellen ympäri pöytää yksinkertaisella hymyllä, "me emme voi olla ilman verta, näettekö. Meillä pitää olla verta, näettekö. Muutamat nuoret veitikat, näettekö, ovat ehkä vähän takapajulla kasvatuksensa ja käytöksensä puolesta ja eksyvät vähän oikealta tolalta, näettekö, ja saattavat itsensä ja muita ihmisiä monenlaiseen pulaan — ja kaikenlaista muuta semmoista — mutta hiisi vieköön, hauska on ajatella, että heissä on verta! Itse puolestani sallisin aina ennemmin, että joku mies, jossa on verta, paiskaisi minut maahan, kuin että joku, jossa ei sitä ole, nostaisi minut ylös!"

Tämä ajatus, joka ikäänkuin pähkinänkuoreen käsitti kokoon yleisen kysymyksen, herätti harrasta mieltymystä ja tuotti paljon arvoa tälle gentlemanille, siksi kuin ladyt nousivat pöydästä. Tämän jälkeen huomasin, että Mr. Gulpidge ja Mr. Henry Spiker, jotka olivat tähän saakka pysyneet niinkuin erinänsä muista, rupesivat puolustusliittoon meitä, yhteistä vihollista, vastaan ja pöydän poikki pitivät jonkunlaista salamyhkäistä keskustelua meidän voittamisksemme ja kukistamisksemme.

"Tuo ensimmäisen neljän-tuhannen ja viiden-sadan punnan velkakirjan asia ei ole selvinnyt sillä tapaa, kuin odotettiin, Spiker", lausui Mr. Gulpidge.

"Tarkoitatteko herttua A:n?" arveli Mr. Spiker.

"Kreivi B:n", sanoi Mr. Gulpidge.

Mr. Spiker kohotti kulmakarvojansa ja näytti kovin huolestuneelta.

"Kun kysymys esitettiin Lord — minun ei tarvitse nimittää häntä", lausui Mr. Gulpidge, pidättäen itseänsä.

"Minä ymmärrän", sanoi Mr. Spiker, "N:lle".

Mr. Gulpidge nyykäytti synkän-näköisenä päätänsä — "esitettiin hänelle, oli hänen vastauksensa: 'rahaa taikka ei mitään helpoitusta'".

"Herra siunatkoon sieluani!" huudahti Mr. Spiker.

"'Rahaa taikka ei mitään helpoitusta'", toisti Mr. Gulpidge jämeällä äänellä. "Lähimmäinen perintövuorossa — te ymmärrätte?"

"K.", lausui Mr. Spiker pahan-enteisellä katseella.

"K. kieltäysi nyt jyrkästi allekirjoittamasta. Häntä varrottiin New-market'issa tätä tarkoitusta varten, mutta hän kieltäysi kerrallaan sitä tekemästä".

Mr. Spiker kuunteli niin hartaasti, että hän kävi kuin kivettyneeksi.

"Semmoisella kannalla asia nyt on", lausui Mr. Gulpidge, heittäytyen taaksepäin tuolillansa. "Ystävämme Waterbrook suonee minulle anteeksi, jollen niitten suurten asiain vuoksi, jotka ovat vaaran-alaisina, puhu selvemmin".

Mr. Waterbrook oli minun silmissäni vaan liian onnellinen, kun semmoisiin asioihin ja semmoisiin nimiin edes viitattiin hänen pöytänsä poikki. Hän koetti näyttää siltä, kuin hänellä olisi joku surettava tieto asiasta (vaikka minä olen vakuutettu siitä, ettei hän ymmärtänyt keskustelusta enemmän, kuin minäkään), ja hyväksyi suuresti sitä taitavaa varovaisuutta, jota oli noudatettu. Kun Mr. Spiker'ille oli uskottu tällainen asia, tahtoi hän tietysti kunnioittaa ystäväänsä jollakin luottamuksella omalta puoleltaan; sen vuoksi seurasi edellistä keskustelua toinen, jossa Mr. Gulpidge'n oli vuoro kummastella, ja tätä keskustelua vielä kolmas, jossa kummastelemisen vuoro palasi Mr. Spiker'ille jälleen, ja niin edespäin, yhä vaihetellen. Koko tämän ajan me syrjäiset istuimme maahan painuneina niistä kauheista asioista, jotka olivat vaaran-alaisina tässä keskustelussa; ja isäntämme katseli meitä ylpeästi, niinkuin jonkunlaisia terveellisen kammon ja ihmetyksen uhreja.

Minä olin todella oikein iloinen, kun pääsin ylikerrokseen Agnes'in luo ja sain puhua hänen kanssaan jossakin nurkassa ja hänelle esitellä Traddles'ia, joka oli ujo, mutta miellyttävä ja yhä sama hyvänluontoinen olento. Koska hänen täytyi lähteä varhain, sillä hänen oli määrä matkustaa pois seuraavana päivänä kuukaudeksi aikaa, en saanut keskustella hänen kanssaan niin paljon, kuin olisin suonut; mutta me vaihdoimme adresseja ja lupasimme keskinäiseksi huviksemme yhtyä jälleen, kun hän palaisi takaisin kaupunkiin. Hän kuuli ihastuksella, että minä tunsin Steerforth'in, ja puhui hänestä

semmoisella ystävyydellä, että minä käskin hänen kertoa Agnes'ille, mitä hän Steerforth'ista ajatteli. Mutta Agnes ei muuta kuin katseli minua sillä aikaa ja pudisti vähän päätänsä, milloin hyvänsä minä silmäilin häntä. Kosk'ei Agnes ollut semmoisessa seurassa, jossa minä luulin hänen erittäin menestyvän, olin melkein iloinen, kun kuulin, että hän aikoi lähteä pois muutamien päivien perästä, vaikka minua suretti, kun ajattelin, että minun täytyi niin pian taas erota hänestä. Tämä sai minut jäämään, siksi kuin koko muu seura oli mennyt. Hänen kanssaan puhuminen ja hänen laulantansa kuunteleminen oli semmoinen hupainen muistutus minulle onnellisesta elämästäni tuossa vakavassa, vanhassa asunnossa, jonka hän oli tehnyt niin ihanaksi, että olisin voinut jäädä tänne puoleksi yöksi; mutta, kosk'ei minulla ollut mitään syytä viipyä täällä, kun kaikki kynttilät Mr. Waterbrook'in seurahuoneessa olivat sammutetut, sanoin minä hyvästi, vaikk'ei suinkaan halukkaasti. Minä tunsin silloin enemmän, kuin koskaan, että Agnes oli minun hyvä enkelini; ja jos ajattelin hänen suloisia kasvojansa ja levollista hymyänsä, niinkuin ne olisivat loistaneet puoleeni jostakin kaukaisesta, enkelin-kaltaisesta olennosta, toivon, etten ajatellut mitään pahaa.

Minä olen sanonut, että vieraat olivat kaikki menneet, mutta minun olisi pitänyt luvusta eroittaa Uriah, jota en sulje tähän nimitykseen ja joka ei ollut ensinkään laannut likipaikoillamme liehumasta. Hän oli ihan takanani, kun astuin portaita alas. Hän oli ihan vieressäni, kun lähdin talosta, hitaasti sovittaen pitkiä luurangon sormiansa Guy Fawkes'in[30] hansikka-parin vielä pidempiin sormiin.

Se ei ollut mistäkään halusta Uriah'n seuraan, vaan sen vuoksi, että muistin Agnes'in pyyntöä, kuin kysyin häneltä, tahtoiko hän tulla kotiin huoneisini kahvia juomaan.

"Todella, Master Copperfield", vastasi hän — "suokaat anteeksi, Mister[31] Copperfield, mutta tuo toinen tuntuu niin luonnolliselta — minä en tahtoisi, että vaivaisitte itseänne ja kutsuisitte niin halpaa henkilöä, kuin minua, luoksenne".

"Ei siinä ole mitään vaivaa", sanoin minä. "Tahdotteko tulla?"

"Minä tahtoisin hyvin mielelläni", vastasi Uriah luikerrellen.

"Hyvä, tulkaat siis!" lausuin minä.

Minä en voinut olla häntä vähän nurjasti kohtelematta, mutta hän ei näyttänyt huolivan siitä. Me astuimme lyhyintä tietä emmekä puhuneet monta sanaa matkalla, ja hän oli niin nöyrä noitten linnunpeloitus-hansikastensa suhteen, että hän yhä veti niitä käteensä eikä näyttänyt tässä toimessa ollenkaan edistyneen, kun pääsimme asuntoni luoksi.

Minä talutin häntä noita pimeitä portaita ylös, ettei hän loukkaisi päätänsä johonkin, ja hänen kostea, kylmä kätensä tuntui todella niin sammakon tapaiselta kädessäni, että minun teki mieli hellittää siitä ja juosta tieheni. Agnes ja vieraanvaraisuus voittivat minut kuitenkin ja minä saatin hänet majaan. Kun sytytin kynttiläni, joutui hän nöyrään ihastukseen siitä huoneesta, joka ilmestyi hänen eteensä; ja kun keitin kahvia yksinkertaisessa lakki-astiassa, jossa Mrs. Crupp mielellään valmisti sitä (etupäässä, luullakseni, sentähden, ettei se ollut täksi tarpeeksi aiottu, vaan partaveden lämmitykseksi, ja sentähden, että löytyi kallis patenttikahvikeitin, joka oli pantu ruokakammioon ruostumaan), osoitti hän niin suurta mielenliikutusta, että ilolla olisin voinut kaltata hänet.

"Todella, Master Copperfield — Mister Copperfield aioin sanoa", lausui Uriah, "kun näkee teidän passaavan minua, on se asia semmoinen, jota en olisi voinut koskaan odottaa! Mutta joka taholla tapahtuu minulle niin monta asiaa, joita en olisi koskaan voinut halvassa asemassani odottaa, että näyttää satavan

siunauksia pääni päälle. Te olette varmaan kuulleet jotakin eräästä muutoksesta tulevaisuuden toiveissani, Master Copperfield — Mister Copperfield aioin sanoa?"

Kun hän istui sohvallani, pitkät polvet vedettynä ylös kahvikupin alle, hattu ja hansikkaat lattialla vieressä, lusikka verkalleen liikkuen ympäri, varjottomat, punaiset silmät, jotka näyttivät niinkuin olisivat kärventäneet pois ripsensä, kääntyneinä minua kohden, mutta minua katselematta, ennen kuvatut ilkeät uurteet hänen sieramissansa tullen ja menen jokaiselta henkäykseltä, ja käärmeentapainen vääntely ulottuen pitkin koko ruumista leuasta alkaen saappaisin saakka — kun hän näin istui, tulin itsekseni siihen päätökseen, että hän sanomattomasti inhotti minua. Minua tuskastutti kovasti, että hän oli minun vieraanani, sillä minä olin silloin nuori ja tottumaton peittämään, mitä voimakkaasti tunsin.

"Te olette kaikei kuulleet jotakin eräästä muutoksesta tulevaisuuden toiveissani, Master Copperfield — Mister Copperfield aioin sanoa?" muistutti Uriah.

"Kyllä", sanoin minä, "vähän".

"Ah! minä arvasin, että Miss Agnes tietäisi sen!" vastasi hän levollisesti. "Minua ilahuttaa, kun näen, että Miss Agnes tietää sen. Voi, kiitoksia, Master — Mister Copperfield!"

Minä olisin juljennut heittää häntä saapaspihdilläni päähän (se makasi valmiina kaminin matolla), koska hän oli houkutellut minua ilmoittamaan jotakin, vaikka vaan vähäpätöistä, joka koski Agnes'iin. Mutta minä vaan join kahviani.

"Mimmoiseksi profeetaksi olette itsenne osoittaneet, Mister Copperfield!" jatkoi Uriah. "Voi minua, mikä profeeta olette olleet! Ettekö muista, kuinka kerta sanoitte minulle, että minä ehkä pääsisin asiakumppaniksi Mr. Wickfield'in toimeen ja että joskus sanottaisiin Wickfield ja Heep! *Te* kenties ette muista sitä; mutta, kun ihminen on halpa, Master Copperfield, kätkee hän muistiinsa semmoiset asiat!"

"Minä muistan sanoneeni niin", lausuin minä, "vaikk'en silloin pitänyt sitä juuri todennäköisenä".

"Voi! kukapa sitä olisi todennäköisenä pitänyt, Mister Copperfield!" vastasi Uriah ihastuksissaan, "en todellakaan minä itse. Minä muistan omin huulin lausuneeni, että olin liian halpa. Siksi totta, totisesti katsoinkin itseäni".

Hän istui, pesään katsellen, tuo lovinen irvistys kasvoissansa, sillä välin kuin minä silmäilin häntä.

"Mutta halvimmat henkilöt, Master Copperfield", jatkoi hän kohta, "voivat joutua välikappaleiksi johonkin hyvään. Minua ilahuttaa ajatella, että olen ollut välikappaleena johonkin hyvään Mr. Wickfield'ille, ja ehkä saan olla semmoisena vielä suuremmassa määrässä. Oi, mikä kunnon mies hän on. Mister Copperfield, mutta kuinka varomaton hän on ollut!"

"Minua pahoittaa kuulla sitä", arvelin minä. Minä en voinut olla lisäämättä vähän pistäväisesti: "kaikissa kohden".

"Niin oikein, Mister Copperfield", vastasi Uriah. "Kaikissa kohden. Ennen kaikkia Miss Agnes'in suhteen! Te ette itse muista kauniita lauseitanne, Master Copperfield; mutta *minä* muistan, kuinka kerta sanoitte, että jokaisen täytyi ihmetellä häntä ja kuinka minä kiitin teitä siitä! Te olette epäilemättä unhottaneet tämän, Master Copperfield?"

"En", sanoin minä kuivasti.

"Voi, kuinka minua ilahuttaa, ettette ole!" huudahti Uriah. "Kun ajattelee, että te olitte ensimmäinen, joka sytytti kunnianhimon säkeneet halvassa rinnassani, ja ettette ole unhottaneet sitä! Voi! — Sallitteko, että pyydän teiltä kuppia kahvia lisäksi?"

Siinä pontevuudessa, jolla hän puhui säkenien sytyttämisestä, ja siinä katseessa, jonka hän loi minuun, kun hän sanoi sitä, oli jotakin, joka oli säpsähyttänyt minua, niinkuin jos olisin nähnyt hänet äkillisessä valkean valossa. Herätettynä hänen pyyntönsä kautta, joka tuotiin esiin aivan toisenlaisella äänellä, taritsin hänelle taas kahvia partaveden pannusta, mutta tein tätä epävakaisella kädellä, äkkiä arvaten, että hän oli minua taitavampi, ja levottomasti peläten, mitä hän aikoi lisäksi sanoa, jonka pelon, minä tunsin sen, hän varmaan huomasi.

Hän ei puhunut yhtäkään mitään. Hän liikutti yhä kahviansa, hän särpi sitä, hän piteli hiljaa leukaansa kaamealla kädellensä, hän katseli pesään, hän katseli ympäri huonetta, hän ammotteli pikemmin kuin hymyili minulle, hän väänteli ja kiemuroitsi, kunnioittavaisesti liehitellen, hän liikutti kahviansa ja särpi sitä taas, mutta hän jätti keskustelun jatkamisen minun toimekseni.

"Vai niin, että Mr. Wickfield", lausuin minä viimein, "joka on viittä sataa kertaa suurempi-arvoinen, kuin te — — taikka minä"; vaikka mikä olisi ollut, en olisi voinut jättää tätä lauselman osaa taitamattomalla hytkäyksellä edellisestä eroittamatta; "on ollut varomaton, Mr. Heep?"

"Voi, kovin varomaton, Master Copperfield", vastasi Uriah, nöyrästi huoaten. "Voi, kovin varomaton! Mutta minä soisin, että sanoisitte minua Uriah'ksi, jos suvaitsette. Se on niinkuin entisinä aikoina".

"Hyvä! Uriah", lausuin minä, sysäten sanaa suustani jonkunmoisella vastuksella.

"Kiitoksia!" vastasi hän innolla. "Kiitoksia, Master Copperfield! Tuntuu siltä, kuin vanhat tuulet puhaltaisivat taikka vanhat kellot soisivat, kun kuulee *teidän* sanovan Uriah. Minä pyydän teiltä anteeksi. Lausuinko minä mitään?"

"Mr. Wickfield'istä", muistutin minä.

"Se on totta", lausui Uriah. "Voi! Suuri varomattomuus, Master Copperfield. Se on semmoinen aine, johon en tahtoisi koskea kenenkään muun kuin teidän kuullessa. Teidänkin kuullen saatan vaan koskea siihen eikä

sen enempää. Jos joku muu olisi ollut minun sijassani näinä muutamina viimeisinä vuosina, olisi hän tähän aikaan pitänyt Mr. Wickfield'iä (voi; mikä kunnon mies hän on, Master Copperfield!) peukalonsa alla. Peu-ka-lonsa al-la", lausui Uriah pitkäänsä, samalla kuin hän ojensi kamalalta näyttävää kättänsä pöytäni poikki ja painoi omaa peukaloansa sitä vastaan, siksi kuin pöytä värisi ja värisytti koko huonetta.

Jos minun olisi ollut täytymys nähdä hänen asettavan litteää jalkaansa Mr. Wickfield'in pään päälle, luulen, että tuskin olisin voinut vihata häntä enemmän.

"Niin kyllä, Master Copperfield", jatkoi hän leppeällä äänellä, joka kokonaan soti peukalon tointa vastaan, sillä tämä ei ensinkään laannut pöytää kovasti painamasta, "ei ole epäilemistäkään. Tappio, häpeä, minä en tiedä mitä kaikkia olisi tullut. Mr. Wickfield tietää sen. Minä olen halpa välikappale ja halpa on se hyvä työ, jonka teen hänelle, mutta hän asettaa minut semmoiseen etevään paikkaan, johon tuskin olisin voinut toivoa pääseväni. Kuinka kiitollinen tulisi minun olla!" Kasvot kääntyneinä minua päin, kun hän päätti, mutta minua katselematta, nosti hän koukistuneen peukalonsa siitä paikasta, johon hän oli istuttanut sen, ja raappi sillä pitkäänsä ja miettiväisesti laihaa leukaansa, niinkuin hän olisi ajanut partaansa.

Minä muistan hyvin, kuinka sydämeni suuttumuksesta sykki, kun näin hänen kavalien kasvojensa, joita punertava valkean hohto soveltuvalla tavalla valaisi, hankkivan jotakin puhetta lisäksi.

"Master Copperfield", aloitti hän — "mutta minä estän teidän maata-panoanne?"

"Te ette estä minua. Minä menen tavallisesti myöhään levolle".

"Kiitoksia, Master Copperfield! Tosin olen kohonnut halvasta asemastani, siitä kuin te ensin puhuttelitte minua mutta minä olen yhä halpa. Minä toivon, etten koskaan muutu siitä miksikään. Te ette ajattele pahaa halpuudestani, vaikka uskon teille pienen asian, Master Copperfield' Ajatteletteko?"

"En suinkaan", sanoin minä vähän vastahakoisesti.

"Kiitoksia!" Hän otti nenäliinan plakkaristaan ja alkoi pyyhkiä kämmeniänsä. "Miss Agnes, Master Copperfield —".

"No, Uriah?"

"Voi kuinka hauskaa, kun itse-altanne sanotte minua Uriah'ksi!" huudahti hän ja jännehti, niinkuin sätkyttelevä kala. "Oliko hän teidän mielestänne ollut hyvin kaunis tänä iltana, Master Copperfield?"

"Minusta hän oli samannäköinen, kuin ainakin: kaikin päin etevämpi, kuin kukaan muu hänen ympärillensä", vastasin minä.

"Voi, kiitoksia! Se on aivan totta!" huusi hän. "Voi paljon kiitoksia siitä!"

"Ei tarvita", sanoin minä ylpeästi. "Ei ole mitään syytä, jonka vuoksi kiittäisitte minua".

"Niin, Master Copperfield", lausui Uriah, "tämä on totta puhuen juuri se asia, jonka rohkenen uskoa teille. Vaikka minä olen halpa", hän pyyhki käsiänsä kovemmin ja katseli vuorotellen niitä ja valkeaa, "vaikka äitini on halpa ja vaikka meidän köyhä, mutta kunniallinen kattomme aina on ollut matala, on Miss Agnes'in kuva (minä en pelkää salaisuuttani teille uskomasta), Master Copperfield, sillä minä olen aina

puhunut teille kaikki ensi hetkestä asti, kuin minun oli ilo nähdä teidät noissa pony-kääsyissä vuosikausia asunut rinnassani. Voi, Master Copperfield, millä puhtailla tunteilla minä rakastan sitä maata, jota Agnes'ini polkee!"

Minä luulen, että aioin kuin mieletön siepata tulikuuman hiilikoukun valkeasta ja pistää hänet puhki sillä. Tämä aikomus poukahti pois minusta, niinkuin pyssystä ammuttu luoti: mutta Agnes'in kuva, jota jo yksistään tämän punatukkaisen ilkiön ajatus saastutti, pysyi mielessäni, kun katselin häntä hänen istuessaan tuossa vinoksi vääntyneenä, niinkuin hänen rietas sielunsa olisi raadellut hänen ruumistansa, ja pyörrytti minua. Uriah näytti paisuvan ja kasvavan silmieni edessä; huone oli ikäänkuin täynnä hänen äänensä kaikkua; ja minua valloitti semmoinen kummallinen tunne (jolle kenties ei kukaan ole kokonaan vieras), että kaikki nämät olivat tapahtuneet ennen johonkin epämääräiseen aikaan, ja että minä tiesin, mitä hän ensiksi aikoi sanoa.

Se seikka, että hyvään aikaan havaitsin sen vallan tiedon, joka asui hänen kasvoissaan, palautti Agnes'in pyynnön sen täydessä voimassa vilkkaammin muistiini, kuin mikään muu ponnistus minun puoleltani. Minä näytin paljon tyvenemmältä, kuin hiukkaa ennen olisin luullut mahdolliseksi, kun kysyin, oliko hän ilmoittanut tunteitansa Agnes'ille.

"Oi, ei. Master Copperfield!" vastasi hän; "oi, ei! Ei kenellekään paitsi teille. Te näette, kuinka vasta nyt kohoon alhaisesta tilastani. Minä panen paljon toivoa siihen, että Agnes huomaa, kuinka hyödyllinen minä olen hänen isällensä (sillä minä luulen varmaan voivani suuresti hyödyttää häntä, Master Copperfield) ja kuinka minä tasoitan hänen tietänsä ja kannatan häntä. Agnes on niin hellästi liittynyt isäänsä, Master Copperfield (voi, kuinka tuo on kaunista tyttäressä), että hän ehkä isän tähden käy ystävälliseksi minua kohtaan".

Minä pääsin nyt täydellisesti konnan tuuman perille ja ymmärsin, miksi hän ilmoitti sen.

"Jos teette hyvin ja kätkette salaisuuteni, Master Copperfield", jatkoi hän, "ettekä ylipäänsä vastusta minua, pidän sitä erityisenä suosiona. Te ette suinkaan tahdo aikaansaattaa ikäviä asioita. Minä tiedän, mikä ystävällinen sydän teillä on; mutta koska olette tunteneet minut vaan halvassa asemassani (halvimmassa, aioin sanoa, sillä minä olen hyvin halpa vielä), ehkä te tietämättäni vastustaisitte minua oman Agnes'ini luona. Minä sanon häntä omaksi, näettekö, Master Copperfield. Löytyy eräs laulu, joka sanoo: 'Ma kruunuja altistaisin, jos omata hänet saisin'. Minä toivon saavani jonakin päivänä".

Rakas Agnes! liian armas ja liian hyvä jok'ikiselle, jota minä saatin ajatella, oliko mahdollista, että hän oli määrätty tällaisen viheliäisen miehen vaimoksi!

"Ei ole mitään kiirettä tätä nykyä, näettekö, Master Copperfield", jatkoi Uriah lipeällä tavallansa, samalla kuin minä, tätä ajatellen, istuin ja katselin häntä. "Agnes'ini on vielä sangen nuori; ja äitini ja minä saamme raivata tietä itsellemme ylöspäin ja asettaa monta asiaa toiselle kannalle, ennenkuin se kokonaan kävisi laatuun. Sillä tapaa minulle jää aikaa vähitellen antaa hänelle tietoa toiveistani, kun niin soveltuu. Voi, minä olen niin kiitollinen teille, että olen saanut uskoa teille tämän asian! Voi, te ette saata ajatella, kuinka se lohduttaa minua, kun tiedän, että tunnette tilamme ettekä (kosk'ette tahdo aikaansaattaa ikäviä asioita perheessä) vastusta minua!"

Hän tarttui käteeni, jota en tohtinut kieltää häneltä, ja kosteaksi sitä puristettuaan katseli vaalea-naamaista kelloansa.

"Voi minua!" lausui hän, "kello käy kahta. Hetket kuluvat, kun tuttavien kesken juttelee vanhoista asioista, Master Copperfield. Kello on melkein puolivälissä kaksi!"

Minä vastasin, että olin luullut aikaa myöhemmäksi. Ei sen vuoksi, että todella ajattelin sitä, vaan sen vuoksi, että keskustelun-kykyni oli melkein kokonaan loppunut.

"Herranen aika!" lausui hän miettien. "Siinä kartanossa, jossa minä majailen — jonkunlainen yksityinen hotelli ja ravintopaikka likellä New River Head'ia — Master Copperfield, on varmaan jo kaksi tuntia sitten menty levolle".

"Minä olen pahoillani", arvelin minä, "ettei löydy kuin yksi vuode täällä, ja että minä —".

"Voi, älkääät mainitkokaan vuoteita, Master Copperfield!" vastasi hän innoissansa ja nostaen ylös toista jalkaansa. "Mutta *olisiko* teillä mitään sitä vastaan, että panen maata kaminin eteen?"

"Jos niiksi tulee", sanoin minä, "tehkääät hyvin ja menkääät te vuoteeseni, mutta minä panen maata kaminin eteen".

Hän kieltäysi tätä tarjousta vastaan-ottamasta ja oli liiallisessa hämmästyksessään ja nöyryydessään melkein niin iso-ääninen, että se olisi voinut kuulua Mrs. Crupp'in korviin, joka nyt, luullakseni, makasi jossakin kaukaisessa huoneessa noin alaveden tasalla, uneen tuuditettuna erään parantumattoman kellon tikityksestä, johon hän aina vetosi, kun meillä oli joku vähäinen riita säntillisyydestä, ja joka aina kävi kumminkin kolme neljännestä jälkeen, vaikka sitä ehtimiseen aamulla asetettiin parhaiten ojennuskellojen mukaan. Kosk'ei mikään syy, jota minä hämmennyksissäni kykenin esiin tuomaan, vähintäkään järkyttänyt hänen ujouttansa eikä saattanut häntä vastaan-ottamaan makuu-huonettani, täytyi minun parhaimmalla tavalla hankkia hänelle sija kaminin eteen. Sohva-matrassi (joka oli monta vertaa lyhyempi, kuin hänen pitkä ja hoikka ruumiinsa), sohva-tyynyt, yksi viltti, pöytävaate, yksi puhdas aamiais-pöytäliina ja joku päällystakki olivat hänen vuoteensa ja peitteensä, joista hän oli yltäkyllin kiitollinen. Minä lainasin hänelle yölakin, jonka hän heti pani päähänsä ja jossa hän näytti niin kauhealta, etten ole milloinkaan jälestäpäin käyttänyt mitään semmoista, ja jätin hänet lepäämään.

Minä en koskaan unhota tätä yötä. Minä en koskaan unhota, kuinka kääntelin ja vääntelin; kuinka väsyksiin asti ajattelin Agnes'ia ja tätä ilkeätä olentoa; kuinka mietin, mitä minä voin tehdä ja mitä minun tuli tehdä; kuinka en päässyt mihinkään muuhun päätökseen, kuin että paras asia, joka minun sopi tehdä Agnes'in rauhaa varten, oli se, etten tehnyt mitään, vaan pidin takanani, mitä olin kuullut. Jos minun onnistui saada unta tuokioksi aikaa, kuvittelivat helläsilmäinen Agnes ja hänen isänsä, joka lempeästi katseli häntä, niinkuin olin niin usein nähnyt hänen katselevan, edessäni rukoilevilla kasvoilla ja täyttivät minut epämääräisellä kammolla. Kun heräsin, istui muisto, että Uriah makasi läheisessä huoneessa, niin raskaasti rinnalleni, kuin painajainen, ja vaivutti minua lyijyisellä pelolla, niinkuin luonani olisi vierailut joku alhaisemman luokan perkele.

Hiilikoukku tunkeusi myöskin uinaileviin ajatuksiini eikä tahtonut lähteä pois niistä. Puoli-nukkuisessa ja puoli-valveisessa tilassani näytti se minusta vielä tulikuumalta, ja minä olin siepannut sen ulos valkeasta ja syössyt hänen ruumiinsa puhki sillä. Tämä ajatus kiusasi minua lopulta siinä määrässä, että minä, vaikka tiesin, ettei siinä ollut mitään perää, menin hiljalleen läheiseen huoneesen katsomaan häntä. Siinä minä näin hänen makaavan selällänsä, jalat ulottuen, en tiedä mihin, korina kurkussa, nenä tukossa ja suu auki, kuin postiluukku. Hän oli oikeassa olossaan niin paljon pahempi, kuin kiihtyneessä mielikuvituksessani, että jälestäpäin pelkkä inho veti minut hänen luoksensa, enkä minä malttanut olla joka

puoli tunti taikka niillä vaiheilla sisään ja ulos astumatta, häntä uudestaan katsoakseni. Tuo pitkä, pitkä yö näytti yhtä kolkolta ja toivottomalta, kuin koskaan, eikä mikään päivän enne ilmestynyt mustalla taivaalla.

Kun näin hänen astuvan portaita alas varhain aamulla (sillä, kiitos Jumalan! hän ei tahtonut jäädä suurukselle), tuntui minusta, kuin yö olisi mennyt pois hänen haamussaan. Commons'iin lähtiessäni käskin erittäin Mrs. Crupp'in jättää akkunat auki, että arki-huoneeni tuuleentuisi ja puhdistuisi hänen läsnä-olostaan.

KUODESKOLMATTALUKU.

Minä joudun vankeuteen.

Minä en nähnyt sen koommin Uriah'ta, ennenkuin sinä päivänä, jona Agnes jätti kaupungin. Minä olin vaunukonttorissa Agnes'ia hyvästi jättämässä ja katsomassa hänen lähtöänsä; ja siellä oli Uriah'kin, joka palasi Canterbury'yn samoilla kulkuneuvoilla. Minua ilahutti vähän, kun huomasin hänen kapean, lyhyt-selkäisen, korkea-olkaisen, silkkiäismarjan-karvaisen päällystakkinsa ynnä vähäisen teltan kaltaisen paraplyyn kanssa pistettynä katon taka-istuimen reunaan, samalla kuin Agnes tietysti istui sisäpuolella; mutta mitä minä kärsin, kun koetin olla ystävällinen häntä kohtaan, niin kauan kuin Agnes katseli minua, se ehkä ansaitsi tämän pikkuisen palkinnon. Vaunu-akkunan vieressä liehui hän, niinkuin päivällisilläkin, meidän ympärillämme, hetkeksikään hellittämättä, ikäänkuin iso korppikotka hotkaisten joka tavua, jonka minä sanoin Agnes'ille taikka Agnes sanoi minulle.

Siinä huolestuneessa tilassa, johon Uriah'n ilmoitus kotonani oli saattanut minut, olin sangen paljon ajatellut niitä sanoja, joita Agnes oli käyttänyt, kun puhuimme tuosta asiakumppanuudesta. "Minä tein, mitä, toivoakseni, oli oikein. Vakuutettuna siitä, että altistuminen oli tarpeellinen isäni rauhalle, pyysin häntä rupeamaan siihen". Joku synkkä aavistus, että Agnes myöntyisi ja turvautuisi samaan tunteeseen, olipa kysymys mistä uhrista hyvänsä isän tähden, oli vaivannut minua siitä asti. Minä tiesin, kuinka hän rakasti isäänsä. Minä tiesin, kuinka hellä hänen luontonsa oli. Minä tiesin hänen omasta puheestaan, että hän piti itseänsä viattomana syynä isänsä erhettyksiin ja luuli olevansa hänelle suuressa velassa, jota hän hartaasti tahtoi maksaa. Siitä ei lähtenyt minulle mitään lohdutusta, että näin, kuinka toisenlainen hän oli, kuin tuo illettävä punatukka silkkiäismarjan-karvaisella päällystakillaan, sillä minä tunsin, että juuri heidän keskinäisessä erilaisuudessaan, Agnes'in puhtaan sielun itsensä-kieltämisessä ja toisen saastaisessa huonoudessa, suurin vaara oli. Kaikki nämät tiesi Uriah epäilemättä täydellisesti ja oli tarkasti ottanut ne lukuun laskuissansa.

Kuitenkin olin niin varma, että semmoisen vastaisen uhrauksen tieto hävittäisi Agnes'in onnen, ja minä olin niin vakuutettu hänen käytöksensä johdosta, ettei hän silloin nähnyt tätä tulevaisuutta sekä ettei mikään aavistus vielä ollut luonut varjoansa hänen ylitsensä, että olisin voinut yhtä hyvin loukata häntä kuin varoittaa häntä uhkaavan vaaran suhteen. Näin tapahtui, että me erosimme ilman mitään selitystä: Agnes viitaten kädellään ja hymyillen jäähyvästiä vaunujen akkunasta; hänen kiusaaja-henkensä luikerrellen katolla, niinkuin hän jo olisi pitänyt häntä kynsissäänsä ja riemuinnut.

Minä en voinut moneen aikaan unhottaa tätä jäähyväis-vilausta heistä. Kun Agnes kirjoitti ja kertoi turvallisesta kotiintulostaan, olin minä yhtä onneton, kuin milloin näin hänen lähtevän pois. Kulloin hyvänsä rupesin ajattelemaan, tuli tämä aine kohta eteeni, ja koko levottomuuteni kävi heti kahta suuremmaksi. Tuskin mikään yö kului ilman että näin unta siitä. Se muuttui yhdeksi elämäni osaksi ja yhtä eroamattomaksi elämästäni, kuin oma pääni.

Minulla oli runsaasti aikaa miettiä levottomuuttani, sillä Steerforth oli Oxford'issa, niinkuin hän kirjoitti minulle, ja niinä aikoina, jolloin en ollut Commons'issa, olin paljon itsekseni. Minä luulen, että minulla tähän aikaan oli jonkunlainen salainen epäily Steerforth'in suhteen. Minä kirjoitin hänelle hyvin sydämellisesti vastaukseksi hänen kirjeesensä, mutta minä uskon, että ylimalkain olin iloissani, ettei hän juuri silloin päässyt London'iin. Minä luulen totuuden olevan sen, että Agnes'in vaikutus minun suhteeni säilyi eheänä, kun en nähnyt Steerforth'ia; ja että tämä vaikutus oli sitä voimakkaampi, kuin ajatukseni ja osanottoni niin suuresti kääntyivät Agnes'in puoleen.

Näin kuluivat päivät ja viikot. Minä rupesin varsinaisesti oppiin Spenlow ja Jorkins'illa. Tätini antoi minulle yhdeksänkymmentä puntia vuoteensa (lisäksi huoneen hyrryri ja rahaa muutamiiin muihin menoihin). Huoneeni vourattiin vuodeksi; ja vaikka ne yhä tuntuivat minusta kolkoilta iltaisii, ja illat pitkiltä, istuin usein jotenkin tasaisessa, vaikka synkänpuolisessa mielentilassa ja lohdutin itseäni kahvilla, jota, taaksepäin katsoessani, näytän tähän elämäni aikaan juoneen kannuttain. Näihin aikoihin minä myöskin huomasin kolme asiaa: ensiksi, että Mrs Crupp'ia vaivasi kummallinen, värveiksi nimitetty tauti, johon tavallisesti yhtyi tulehtunut nenä ja joka paranteeksi lakkaamatta vaati piparminttua; toiseksi, että joku omituisuus ruokakammioni ilmassa särki konjakki-pulloni; kolmanneksi, että olin yksinään mailmassa ja hyvin taipusa englantilaisilla runokatkelmilla saattamaan tätä asiaa ikimuistettavaksi.

Sitä päivää, jona ryhdyin virkani toimeen, ei vietetty muulla juhlallisuudella, kuin että konttoristeille tarjosin voileipää ja sherryä ja illalla menin yksinään teateriin. Minä lähdin katsomaan "Vierasta", koska se oli Doctors' Commons'iin vivahtava näytelmä, ja olin niin kauheasti sortuneena, että tuskin tunsin itseni omassa peilissäni, kun tulin kotiin. Mr. Spenlow muistutti tässä tilaisuudessa, kun sopimuksemme oli tehty, että hän olisi mielellään suonut, että minä olisin tullut hänen luoksensa Norwood'iin liittoamme viettämään, jollei hänen koti-oloissaan olisi ollut jonkunlainen epäjärjestys siitä syystä, että hän odotti tytärtänsä kotiin Paris'ista, jossa tämä oli päättänyt kasvatuksensa. Mutta hän arveli, että, kun tytär tuli kotiin, hän toivoi saavansa ilon nähdä minua vieraanansa. Minä tiesin, että hän oli leskimies, jolla oli vaan yksi tytär, ja lausuin kiittollisuuttani.

Mr. Spenlow piti puheensa. Viikon parin perästä palasi hän lupaukseensa ja sanoi, että jos minä tahdoin tehdä hänelle sen ilon, että tulisin hänen luoksensa ensi lauantaina ja jäisin sinne maanantaihin asti, se olisi erittäin hänen mieleensä. Tietysti minä vastasin, että tahdoin tehdä hänelle sen ilon; ja hänen oli määrä viedä minut sinne faetonillansa sekä saattaa minut takaisin.

Kun puhuttu päivä tuli, katsoivat palkatut konttoristit yksin matkalaukkuanikin kunnioituksella. Heidän silmissään oli tuo kartano Norwood'issa pyhä mysteeri. Yksi heistä kertoi minulle kuulleensa, että Mr. Spenlow söi vaan hopea- ja posliini-astioista; toinen viittasi siihen, että champagnea aina laskettiin tynnyristä, niinkuin tavallista kaljaa. Tuo vanha, perukipäinen konttoristi, jonka nimi oli Mr. Tiffey, oli monta kertaa palveluksensa aikana käynyt siellä asioilla ja joka kerta tunkenut aamiais-huoneesen asti. Hän kuvaili sitä mitä komeimmaksi huoneeksi ja sanoi siellä juoneensa ruskeata Itä-Indian sherryä, joka oli niin oivallista, että se sai miehen silmiänsä vilkuttamaan.

Meillä oli sinä päivänä konsistoriumissa eräs lykätty asia — jonkun leipurin sulkeminen kirkon yhteydestä sen vuoksi, että hän oli seurakunnan kokouksessa kieltäynyt kadunkivitysveroä maksamasta — ja koska todistukset olivat juuri kahta vertaa pidemmät, kuin Robinson Crusoe erään laskun mukaan, jonka minä tein, oli päivästä jotenkin paljon kulunut, ennenkuin päätimme työmme. Kuitenkin saimme hänet suljetuksi pois kuudeksi viikoksi ja tuomituksi loppumattomiin kustannuksiin; ja silloin leipurin, proktorin, tuomarin ja kummankin puolen advokatit (jotka olivat kaikki likeistä sukua) lähtivät yhdessä

kaupungista, ja Mr. Spenlow ja minä ajoimme pois faetonilla.

Faetoni oli sangen hupainen kapine; hevoset koukistivat kaukojansa ja nostivat jalkojansa, niinkuin olisivat tietäneet, että kuuluivat Doctors' Commons'iin. Commons'issa kilpailtiin nimittäin kaikenlaisessa komeudessa, jonka vuoksi siellä oli koko joukko uhkeita ajoneuvoja, vaikka minä aina olen ajatellut ja aina olen ajatteleva, että minun aikanani kilvoituksen pää-esine siellä oli tärkkelys: jota proktorit, minun luullakseni, käyttivät niin suuressa määrässä, kuin ihmisluonto suinkin salli.

Me olimme matkallamme varsin hyvällä tuulella, ja Mr. Spenlow antoi minulle muutamia viittauksia ammattini suhteen. Hän sanoi, että se oli oivallisin ammatti koko mailmassa ja ettei sitä saanut millään lailla katsoa samanlaiseksi kuin asian-ajajan ammattia, sillä edellinen oli jotakin ihan toista, paljon enemmän suljettu, vähemmän koneenkaltainen ja tuotteliaampi. Me käsitimme asioita paljon helpommalta kannalta Commons'issa, kuin mitä voi käsittää missään muualla, muistutti hän, ja tämä tekee meidät etuoikeuksilla varustetuksi luokaksi. Hän sanoi, että oli mahdoton salata sitä ikävää seikkaa, että etupäässä asian-ajajat käyttivät meitä; mutta hän viittasi siihen, että nämät kuuluivat alhaisempaan ihmisluokkaan, jota kaikki proktorit, jotka tahtoivat käydä jostakin, yleisesti halpelemalla katselivat.

Minä kysyin Mr. Spenlow'ilta, mitä hän piti parhaana ammattimme toimenä? Hän vastasi, että hyvä testamentin moitteen asia, jossa puheena oli vähäinen, sievä kolmen- tai neljäkymmenen tuhannen punnan maatila, oli ehkä paras kaikista. Semmoisessa asiassa, sanoi hän, ei ollut ainoastaan argumenteista jokaiselta riidan-menon askeleelta sangen hyvät tulot, vaan myös vuorittain tutkinnoissa ja vastatutkinnoissa kokoontuvista todistuksista (puhumatta vetoomisesta delegateihin ja sitten lordeihin); mutta, koska kustannukset tiedettiin varmaan lähtevän maatilasta, taistelivat molemmat puolueet vireästi eikä kulunkeja ensinkään kysytty. Tuosta alkoi hän yleiseen kiittää Commons'ia. Mitä tuli Commons'issa erittäin ihmetellä (sanoi hän), oli sen tukevuus. Se oli kaikkein soveliaimmalla tavalla järjestetty laitos mailmassa. Se oli hauskan mukavuuden perikuva. Asia oli helppo muutamilla sanoilla selittää. Esimerkiksi: konsistoriumin eteen tulee avio-eron taikka rahojen takaisinannon asia. Hyvä. Sitä tutkitaan konsistoriumissa. Siitä tehdään hiljainen pieni seurapeli, ja pelataan se rauhassa loppuun. Ajatelkaamme, ettei tyydytä konsistoriumin päätökseen, mitä sitten tehdään? No, mennään arkkipiispallis-oikeustoon. Mitä arkkipiispallis-oikeusto on? Sama oikeusto samassa huoneessa, sama aidake ja samat asian-ajajat, mutta toinen tuomari, sillä täällä saa konsistoriumin tuomari joka oikeuden päivä ilmestyä advokatina. Hyvä; pelataan seura-peli loppuun taas. Mutta ei vielä kukaan tyydytä päätökseen. Hyvä. Mitä sitten tehdään? No, mennään delegateihin. Mitä delegatit ovat? No, kirkollisia delegateja ovat ne työttömät advokatit, jotka ovat katselleet seurapeliä, kun sitä pelattiin molemmissa oikeustoissa, ovat nähneet, kuinka kortit sakattiin, nostettiin ja lyötiin ulos, ovat puhuneet kaikkien pelaajien kanssa siitä ja tulevat nyt tuoreina tuomareina ratkaisemaan asiaa kaikkein mieliksi! Tyytymättömät ihmiset puhukoot lahjomisesta Commons'issa, Commons'in umpinaisuudesta ja Commons'in uudistuksen tarpeellisuudesta; mutta kun vehnän hinta bushel'ilta^[32] oli ollut korkeimmillaan, oli Commons'illa ollut kaikkein enimmän tekemistä, jonka vuoksi sopi laskea kätensä sydämelleen ja sanoa koko maailmalle — "kajotkaat Commons'iin, ja maa joutuu häviöön!"

Minä kuuntelin näitä kaikkia tarkasti; ja vaikka, minun täytyy sanoa se, minä epäilin, oliko maa niin suuressa kiitollisuuden velassa Commons'ille, kuin Mr. Spenlow väitti, taivuinkin kuitenkin kunnioittavaisesti hänen ajatukseensa. Tuon puheen vehnän hinnasta bushel'ilta tunsin nöyrästi olevan liian raskaan voimilleni, ja se ratkaisi kokonaan kysymyksen. Minä en ole tähän hetkeen saakka koskaan saanut selkoa tästä vehnän bushel'ista. Se on yhteydessä kaikenlaisten asiain kanssa koko elin-aikani yhä ilmestynyt minua kukistaakseen. Minä en tarkoin tiedä, mitä sillä on tekemistä minun kanssani taikka mikä

oikeus sillä on kukistaa minua äärettömän erilaisissa tiloissa; mutta milloin hyvänsä minä näen vanhan ystäväni bushelin väkisin esiin tuotuna (niinkuin hän, huomaan minä, aina tuodaan), pidän asiani hukkaan menneenä.

Tämä oli poikkeus aineesta. *Minä* en ollut se mies, joka kajosin Commons'iin ja syöksin maan häviöön. Minä ilmoitin alamaisesti äänettömyyteni kautta, että suostuin kaikkiin, mitä olin kuullut häneltä, joka iän ja tietojen puolesta oli minua etevämpi; ja me puhuimme sitten "Vieraasta" ja dramasta ja Mr. Spenlow'in parihevosista, siksi kuin saavuimme hänen portillensa.

Mr. Spenlow'in asuntoon kuului kaunis puutarha; ja vaikk'ei vuoden-aika ollut erittäin sovelias puutarhan katselemiseksi, oli sitä niin hyvästi hoidettu, että minä olin aivan ihastunut. Siinä oli viehättävä nurmikko, siinä puuryhmiä, siinä eteneviä käytäviä, joita tuskin selitin pimeässä, katetut rautalanka-ristikoilla, joita myöden kesällä pensaat ja kukat kasvoivat. "Täällä Miss Spenlow kävelee itseksensä", ajattelin minä. "Voi sentään!"

Me astuimme iloisesti valaistuun rakennukseen ja tulimme eteiseen, jossa oli kaikenlaisia hattuja, lakkeja, päällystakkeja, shaaleja, hansikkaita, ruoskia ja kävelykeppejä. "Missä Miss Dora on?" sanoi Mr. Spenlow palvelialle. "Dora!" minä ajattelin. "Mikä kaunis nimi!"

Me käännyimme läheiseen huoneeseen (minä luulen, että se oli juuri se aamiais-huone, jonka tuo ruskea Itä-Indian sherry oli tehnyt muistettavaksi) ja minä kuulin jonkun äänen sanovan: "Mr. Copperfield, tyttäreni Dora ja tyttäreni Doran uskottu ystävä!" Se oli epäilemättä Mr. Spenlow'in ääni, mutta minä en tietänyt sitä enkä huolinut, kenenkä se oli. Kaikki oli silmänräpäyksellä kadonnut. Kohtaloni oli ratkaistu. Minä olin vanki ja orja. Minä rakastin tulisesti Dora Spenlow'ia!

Hän oli enemmän kuin ihminen minun silmissäni. Hän oli fee, sylfidi, minä en tiedä, mitä hän oli — kaikki, mitä ei kukaan ollut milloinkaan nähnyt, ja kaikki, mitä jokainen aina ikävöitsi. Tuota hätää nielaissi minut pohjaton rakkauden syvyys. Ei ollut aikaa pysähtyä reunalla, ei katsoa alaspäin eikä taaksepäin; minä olin syössyt päistikkaa alas, ennenkuin kykenin puhumaan sanaakaan hänelle.

"Minä", muistutti eräs hyvin tunnettu ääni, kun olin kumartanut ja sopertanut muutamia sanoja, "olen nähnyt Mr. Copperfield'in ennen".

Puhuja ei ollut Dora. Ei; tuo uskottu ystävä, Miss Murdstone!

Minä en luule, että kummastuin paljon. Minun ymmärtääkseni ei ollut mitään kummastumisen voimaa enään järeillä minussa. Paitsi Dora Spenlow'ia ei tässä aineellisessa mailmassa löytynyt mitään mainittavaa, jota olisi sopinut kummastella. Minä sanoin: "Kuinka jaksatte, Miss Murdstone? Minä toivon, että voitte hyvin". Hän vastasi: "varsin hyvin". Minä sanoin: "Kuinka Mr. Murdstone jaksaa?" Hän vastasi: "veljeni on hyvissä voimissa, kiitoksia paljon".

Mr. Spenlow, joka, arvaan minä, oli hämmästynyt, kun näki, että me tunsimme toinen toisemme, säisti nyt:

"Minä huomaan ilolla", lausui hän, "Copperfield, että te ja Miss Murdstone olette tutut".

"Mr. Copperfield ja minä", sanoi Miss Murdstone totisella tyvenyydellä, "olemme sukua. Me olimme ennen vähän tutut. Se oli hänen lapsuutensa aikana. Asianhaarat ovat sitten eroittaneet meidät. Minä en

olisi tuntenut häntä".

Minä vastasin, että minä olisin tuntenut hänet missä hyvänsä. Joka kyllä olikin totta.

"Miss Murdstone teki niin hyvin", lausui Mr. Spenlow minulle, "ja rupesi siihen virkaan — jos tätä siksi sopii nimittää — että hän on tyttäreni Doran uskottu ystävä. Koska tyttärelläni Doralla kovaksi onneksi ei ole mitään äitiä, on Miss Murdstone suosiollinen kyllä olemaan hänen seuralapsenaan ja suojelianaan".

Minun juolahti mieleeni, että Miss Murdstone, samoin kuin hengen-säilyttäjäksi nimitetty taskukapine, ei ollut niin paljon aiottu suojelukseksi kuin päällekkarkaukseksi. Mutta kun eivät ajatukseni kiintyneet mihinkään muuhun, kuin Doraan, katselin tätä kohta jälestäpäin ja luulin hänen sievän oikullisesta käytöksestään huomaavani, ettei hän ollut erittäin taipusa uskomaan mitään seuralaiselleen ja suojeliallensa, kun samalla joku kello soi, jonka Mr. Spenlow sanoi olevan ensimmäisen päivällismerkin, ja hän vei minut pois vaatteita muuttamaan.

Näin rakastuneessa tilassa oli jotenkin naurettavaa ajatella pukemistansa taikka mitään muuta tointa hyvänsä. Minä en voinut kuin istua valkean eteen, purra matkalaukkuni avaimeen ja ajatella tuota viehättävää, tyttömäistä, kirkas-silmäistä, armasta Doraa. Mikä vartalo hänellä oli, mitkä kasvot, mikä sulokas, vaihteleva, lumoava käytös!

Kello soi taas niin pian, ettei pukemisestani tullut kuin tyhjää hätäilemistä sen huolellisen toimituksen sijasta, jota olisin suonut nykyisissä oloissa, ja minä menin alas. Siellä oli muutamia vieraita. Dora puhutteli vanhaa, harmaapäistä gentlemania. Vaikka tämä oli harmaa — ja päälle päätteeksi omia sanojansa myöden iso-isän isä — olin minä vimmatun mustasukkainen hänelle.

Mimmoisessa mielentilassa minä olin! Minä olin mustasukkainen jokaiselle. Minä en voinut kärsiä sitä ajatusta, että kukaan tunsu Mr. Spenlow'ia paremmin, kuin minä. Minua tuskastutti kovasti, kun kuulin heidän puhuvan semmoisista tapauksista, joihin minä en ollut ottanut mitään osaa. Kun joku hyvin rakastettava mies, jolla oli kiiltävä, kalju pää, kysyi minulta poikki päivällispöydän, olinko ensi kertaa siellä, olisin juljennut ruveta häntä vastaan mihinkä hurjuuteen ja koston tahansa.

Minä en muista, kuka siellä oli, paitsi Dora. Minulla ei ole vähintäkään käsitystä, mitä meillä oli päivällisiksi, paitsi Doraa. Minusta tuntuu, kuin olisin aterioinnut vaan Doraa, ja minä lähetin pois puolen tusinan ruokia koskematta. Minä istuin hänen vieressänsä. Minä puhuin hänen kanssaan. Hänellä oli mitä miellyttävin pikkuinen ääni, mitä iloisin pikkuinen nauru ja mitä hupaisimmat ja herttaisisimmat pikkuiset tempot, jotka ikinä saattivat kadotetun nuorukaisen toivottomaan orjuuteen. Hän oli ylimalkain pienenpuolinen. Sitä kalliimpi, ajattelin minä.

Kun hän meni ulos huoneesta Miss Murdstone'n kanssa (muita naisia ei ollutkaan seurassa), vaivuin minä unelmiin, joissa vaan se julma pelko häiritsi minua, että Miss Murdstone panettelisi minua Doran edessä. Tuo rakastettava kiiltopäinen olento kertoi minulle pitkän jutun, joka luullakseni koski puutarhan hoitoa. Minä luulen, että kuulin hänen sanovan "minun puutarhurini" useita kertoja. Minä olin suurimmalla tarkkuudella häntä kuuntelevinani, mutta kävelin koko ajan Eden'in puutarhassa Doran kanssa.

Tuo pelkoni, että minua paneteltaisiin yhä kiihtyvän rakkauteni esineen luona, virkosi taas, kun vierashuoneeseen tultuamme näin Miss Murdstone'n tuiman ja ylpeän muodon. Mutta minä pääsin siitä odottamattomalla tavalla.

"David Copperfield", sanoi Miss Murdstone, viitaten minua syrjäpuoleen jonkun akkunan luo. "Pari sanaa".

Minä seisoin kahden kesken Miss Murdstone'n kanssa.

"David Copperfield", sanoi Miss Murdstone, "minun ei tarvitse puhua lavealta perhe-seikoista. Niissä ei ole mitään viehättävää".

"Kaukana siitä, Ma'am", vastasin minä.

"Kaukana siitä", myönsi Miss Murdstone. "Minä en tahdo palauttaa muistoja entisistä riidoista eikä entisistä loukkauksista. Minua on eräs henkilö loukannut — eräs nainen, minä sanon sen mielipahalla sukupuoleni kunnian tähden — jota vaan tulee mainita ylenkatseella ja inholla; ja sen vuoksi olen mieluisammin häntä mainitsematta".

Minä tunsin itseni tulistuvan tätini puolesta, mutta sanoin, että varmaan olisi parempi, jos Miss Murdstone suvaitsi jättää hänet mainitsematta. Minä en voinut kuulla, että häntä mainittiin epäkunnioituksella, lisäsin minä, ajatustani jyrkällä tavalla lausumatta.

Miss Murdstone ummisti silmänsä ja notkisti ylenkatseellisesti päätänsä, sitten hän, verkalleen avaten silmiänsä, jatkoi:

"David Copperfield, minä en mieli salata sitä tosiasiaa, että minussa syntyi huono ajatus teistä teidän lapsuudessanne. Olkoon, että minä erehdyin taikka te ehkä ette enää ansaitse sitä. Siitä ei ole nyt puhe meidän välillämme. Minä kuulun semmoiseen sukuun, joka, luullakseni, on erinomainen jonkunlaisesta lujuudesta; enkä minä tottele asianhaaroja eikä muutoksia. Minulla olkoon oma ajatukseni teistä. Te saatte pitää omaa ajatustanne minusta".

Minä notkistin nyt vuorostani päätäni.

"Mutta se ei ole tarpeellista", arveli Miss Murdstone, "että nämät ajatukset täällä törmäävät yhteen. Nykyisissä oloissa on se kaikin tavoin yhtä hyvä, etteivät tee sitä. Koska elämän vaiheet jälleen ovat saattaneet meidät yhteen ja ehkä saattavat meidät yhteen muissakin tiloissa, ehdottelisin, että me täällä kohtaisimme toinen toistamme niinkuin kaukaiset tuttavat. Perheellisissä seikoissa on kylläinen syy, että toistemme suhteen asetumme vaan tälle kannalle eikä meidän kummankaan ensinkään tarvitse tehdä toista muistutustensa alaiseksi. Suostutteko tähän?"

"Miss Murdstone", vastasin minä, "minun mielestäni te ja Mr. Murdstone menettelitte minun suhteeni julmasti ja kohtelitte äitiäni sääliittömästi. Tämä on minun ajatukseni, niin kauan kuin elän. Mutta minä suostun täydellisesti teidän ehdoitukseenne".

Miss Murdstone ummisti taas silmänsä ja notkisti päätänsä. Kun hän sitten kylmien, kankeitten sormiensa hyppysillä oli koskettanut kädenselkääni, astui hän pois, järjestäen noita pieniä renkaita kalvoimissansa ja kaulassansa, jotka näyttivät olevan samaa joukkoa ja aivan samassa tilassa, kuin viime kerralla, jolloin näin hänet. Miss Murdstone'n luontoon katsoen muistuttivat ne minua kahleista vankihuoneen oven ylitse, jotka ulkopuolella ilmoittavat kaikille katsojille, mitä sisäpuolella sopii odottaa.

Kaikki, mitä minä tiedän tämän illan loppupuolesta, on, että kuulin sydämeni kuningattaren laulavan

lumoavia balladeja Franskan kielellä, joitten päätös tavallisesti oli se, että, oli laita kuinka hyvänsä, meidän aina tuli tanssia, tra la la, tra la la! säistäen itseänsä jollakin taivaallisella, gitarrintapaisella soittokalulla; että olin kuin pyörriksissä autuaallisista tunteista; että hylkäsin kaikki virvoitukset; että sieluni erittäin inhosi punssia; että, kun Miss Murdstone vei Doran pois vankeuteen, tämä hymyili ja ojensi minulle armaan kätensä; että näin itseni vilaukselta peilissä ja näytin täydellisesti heikkopäiseltä ja typerältä; että menin levolle aivan itkullisessa mielentilassa ja nousin niinkuin vähän järjeltä mennyt.

Oli kaunis aamu ja varhainen, ja minua halutti, luulin minä, mennä kävelemään jossakin noista rautalankakatteisista käytävistä ja antautua rakkauteeni, hänen kuvaansa ihastelemalla. Matkallani eteisen läpi kohtasin hänen pienen koiransa, jonka nimi oli Jip — lyhennetty Gipsy'stä.[33] Minä lähestyin sitä hellästi, sillä minä rakastin sitäkin; mutta se näytti minulle koko hammasjatansa, meni jonkun tuolin alle varta vasten murisemaan eikä tahtonut kuulla mitään vähimmästäkään tuttavallisuudesta.

Puutarha oli viileä ja ihmisistä tyhjä. Minä kävelin ympäri, ajatellen, kuinka onnellinen olisin, jos kerran saisin kihloihini tuon kalliin ihmeen. Mitä naimisiin, varoihin ja kaikkiin noihin tulee, luulen, että nyt ajattelin niitä melkein yhtä vähän, kuin pikku Em'lyä rakastaessani. Jos saisin sanoa häntä "Doraksi", kirjoittaa hänelle, armastella ja palvella häntä, jos minun olisi syytä luulla, että hän muitten parissa ollessaan kuitenkin muisti minua, näytti se minusta olevan mitä suurinta inhimillinen kunnianhimo voi pyytää — varmaan se oli mitä suurinta minun kunnianhimoni voi pyytää. Ei ole ensinkään epäilemistäkään, että minä olin nuori, rakkaudesta hiukeava houkkio; mutta kaikissa näissä oli kuitenkin jotakin sydämen puhtautta, joka estää minua sitä muistissani kokonaan halveksimasta, nauroin sitä kuinka paljon hyvänsä.

Minä en ollut kauan kävellyt, kun poikkesin jostakin kulmasta ja kohtasin hänet. Minua vävättää vielä kiireestä kantapäähän, kun muistini poikkeaa tästä kulmasta, ja kynäni vapisee kädessäni.

"Te — olette — ulkona varhain, Miss Spenlow", sanoin minä.

"Sisällä on niin ikävä", vastasi hän, "ja Miss Murdstone on niin järjetön! Hän puhuu semmoisia joutavia, että päivän tarvitsee käydä kuivemmaksi, ennenkuin minä lähden ulos. Kuivemmaksi!" (Hän nauroi tässä mitä sointuisimmalla tavalla). "Sunnuntai-aamuna, jona minulla ei ole mitään harjoituksia, täytyy minun tehdä jotakin. Sentähden sanoinkin isälle eilen illalla, että minun täytyy lähteä ulos. Paitsi sitä on aamu kirkkain aika koko päivän kuluessa. Eikö teidänkin mielestänne ole niin?"

Minä uskalsin ruveta rohkeaan lentoon ja sanoin (ei kuitenkaan hämmentelemättä), että nyt oli varsin kirkas minulle, vaikka äsken oli ollut sangen pimeä.

"Onko tuo kohteliaisuutta?" lausui Dora, "vai onko ilma todella muuttunut?"

Minä hämmentelin vielä pahemmin, kuin ennen, kun vastasin, ettei se ollut mitään kohteliaisuutta, vaan pelkkää totuutta, vaikk'en ollut huomannut, että mitään muutosta oli tapahtunut ilmassa. Omissa tunteissani tuo muutos oli tapahtunut, lisäsin minä ujosti, selitystäni kiinnittääkseni.

Minä en ollut milloinkaan nähnyt semmoisia kiharoita — kuinka minun olisi ollut mahdollistakaan, koska semmoisia ei milloinkaan ollut löytynyt! — kuin ne, joita hän pudisti kasvojensa eteen punehtumistaan salatakseen. Ja hänen sini-nauhainen olkihattunsa, joka peitti nämät kiharat, mikä arvaamattoman kallis omaisuus se olisi ollut, jos vaan olisin saanut ripustaa sen huoneeseni Buckingham Street'illä!

"Te olette nykyisin palanneet kotiin Paris'ista", sanoin minä.

"Niin olen", lausui hän. "Oletteko koskaan käyneet siellä?"

"En ole".

"Voi! minä toivon, että pian lähdette. Te pitäisitte niin paljon siitä!"

Haikean tuskan jälkiä ilmestyi kasvoissani. Hänen toivonsa, että minä lähtisin; hänen luulonsa, että hennoisin lähteä, oli oikein kuolettavaa. Minä halveksin Paris'ia; minä halveksin Franskaa. Minä sanoin, etten nykyisissä oloissa tahtoisi lähteä Englannista mistäkään hinnasta mailmassa. Ei mikään saisi minua siihen. Lyhyeltä, hän pudisti taas kiharoitansa kasvojensa eteen, kun samalla pikku koira tuli juosten pitkin käytävää avuksemme.

Se oli kauhean mustasukkainen minulle eikä laannut minua haukkumasta. Dora otti sen syliinsä — voi minua! — ja hyväili sitä, mutta se haukkui vaan haukkumistansa. Se ei antanut minun koskea itseänsä, kun koetin: ja nyt Dora löi sitä. Sisälliset vaivani enentyivät suuresti, kun näin, kuinka hän rangaistukseksi näpäytteli sen tylppää kuonoa, sillä välin kuin se vilkutti silmiänsä, nuoleksi hänen kättänsä, mutta yhä murisi itseksensä, niinkuin vähäinen kontra-baasi. Viimein se viihtyi — hyvin sen sopi viihtyä, Doran kuoppainen leuka pään päällä! — ja me astuimme tuonnemmaksi ansaria katsomaan.

"Te ja Miss Murdstone ette ole likeiset tuttavat, vai kuinka?" sanoi Dora. — "Lemmittyäni!"

(Viimeinen sana lausuttiin koiralle. Voi, jospa se olisi minulle lausuttu!)

"Ei", vastasin minä. "Ei likimainkaan".

"Hän on väsyttävä olento", sanoi Dora, nurpealta näyttäen. "Minä en voi ymmärtää, mitä isäni ajatteli, kun hän valitsi semmoisen kiusankappaleen kumppaniksi minulle. Kuka tässä suojelias tarvitsee! *Minä* en suinkaan semmoista tarvitse. Jip voi suojella minua paljon paremmin, kuin Miss Murdstone — etkö voi, rakas Jip?"

Jip räpytti vaan laiskasti silmiänsä, kun Dora suuteli sen pyöreätä päätä.

"Isä nimittää häntä uskotuksi ystäväkseni, mutta minä olen varma, ettei hän ole mitään semmoista — onko hän, Jip? Me emme rupea, Jip ja minä, uskomaan mitään semmoisille näreille ihmisille. Me aiomme antaa luottamuksemme milloin tahdomme ja itse etsiä omat ystävämmme eikä sallia muitten etsiä niitä meille — eikö niin, Jip?"

Vastaukseksi Jip tyytyväisellä tavalla potisi vähän, melkein niinkuin laulava tee-keitin. Mitä minuun tulee, oli joka sana uusi, edellisiin kiinni taottu kahleen rengas.

"Se on hyvin surkeata, että meidän, sen vuoksi ettei meillä ole mitään hyvää äitiä, täytyy sen sijaan saada tuommoinen kärtyinen vanha olento, kuin Miss Murdstone, joka aina kannoilla seuraa meitä — eikö ole, Jip? Älä huoli, Jip. Me emme tahdo antaa luottamustamme, vaan teemme itsemme niin onnelliseksi, kuin voimme, ilman hänettä, ja me suututamme häntä emmekä ole hänen mieltänsä myöden — eikö niin, Jip?"

Jos tätä olisi kestänyt kauemmin, luulen, että minun olisi täytynyt langeta polvilleni someroon, vaikka oli

todennäköistä, että hiertäisin niitä ja paitsi sitä heti ajettaisiin pois talosta. Mutta onneksi ei ansari ollut kaukana poissa, ja nämät sanat saattivat meidät sinne.

Ansarissa oli kokonainen näyttely-vara kauniita geraniumeja. Me astuimme verkalleen niitten ohitse, ja Dora pysähtyi usein ihmettelemään sitä taikka tätä geraniumia, ja minä seisahduin ihmettelemään samaa, ja Dora nosti nauraen ylös koiransa lapsellisella tavalla, että se haistaisi kukkia; ja jollemme kaikki kolme olleet satujen maassa, olin ainakin minä. Geraniumin lehden haju saattaa minut vielä tänäänkin puoleksi naurattavalla, puoleksi totisella tavalla kummastelemaan, mikä muutos äkkiä on tapahtunut minussa; ja silloin minä näen sini-nauhaisen olkihatun ja runsaan joukon kiharoita ja pikkuisen mustan koiran, jota kaksi hentoa käsivartta nostaa ylös kukkia ja heleitä lehtiä kohden.

Miss Murdstone oli etsinyt meitä. Hän löysi meidät täältä ja tarjosi tylkeää poskeansa, jonka pienet rypyt olivat puuteria täynnä, Doran suudeltavaksi. Sitten hän pisti Doran käsivarren kainaloonsa ja käyttäytti meidät aamiaista syömään, niinkuin olisi ollut sotamiehen hautajaiset.

Kuinka monta kuppia teetä minä join sentähden, että Dora jakeli sitä, en tiedä. Mutta minä muistan tarkoilleen, että istuin teetä lainoomassa, siksi kuin koko hermostoni, jos minulla siihen aikaan oli mitään semmoista, varmaan oli mennyt pilalle. Vähän ajan perästä lähdimme kirkkoon. Miss Murdstone istui Doran ja minun välissäni penkissä; mutta minä kuulin Doran laulavan ja seurakunta katosi. Joku saarna pidettiin — Dorasta tietysti — ja minä pelkään, että siinä on kaikki, mitä minä jumalanpalveluksesta tiedän.

Päivä kului hiljaisuudessa. Ei mitään vieraita, yksi kävely-retki, neljän hengen perhe-päivälliset ja iltakausi, jona katselimme kirjoja ja kuvia, samalla kuin Miss Murdstone, saarna edessään ja silmät meihin kääntyneinä, piti valpasta vahtia. Voi! varsin vähän arvasi Mr. Spenlow, kun hän sinä päivänä puolisten jälkeen, nenäliina päänsä yli, istui vastapäätä minua, kuinka minä ajatuksissani innokkaasti syleilin häntä — hänen vävynänsä! Varsin vähän ajatteli hän, kun illalla jätin hänet hyvästi, että hän oli juuri antanut suostumuksensa Doran ja minun kihlaukseeni ja että minä rukoilin hänelle siunauksia taivaasta!

Me erosimme varhain aamulla, sillä meidän oli amiraliteti-oikeustossa edessämme eräs laivanpelastus-juttu, joka vaati melkoisen tarkkaa tietoa merikulun asioissa, jonka vuoksi (kosk'ei sopinut odottaa, että me Commons'issa erittäin ymmärsimme semmoisia seikkoja) tuomari oli käskenyt kaksi vanhaa Trinity House'n jäsentä Jumalan tähden tulemaan avuksi. Dora oli kuitenkin aamiaispöydässä teetä laittamassa; ja minulla oli se surullinen ilo, että faetonissa sain ottaa hattuni päästä hänen edessään, kun hän seisoi oven astuimilla, Jip sylissään.

Mitä amiraliteti-oikeusto sinä päivänä oli minun silmissäni; miksi hullutukseksi minä ajatuksissani juttumme muutin, sitä kuunnelllessani; kuinka minä näin "Doran" piirrettynä sen hopea-airon lavalle, joka laskettiin pöydälle tämän korkean tuomio-istuimen vertauskuvaksi; ja kuinka minusta, kun Mr. Spenlow lähti kotiin ilman minua (minä olin pitänyt sitä mieletöntä toivoa, että hän ottaisi minut mukaansa jälleen), tuntui siltä, kuin olisin ollut merimies ja se laiva, johon kuuluin, olisi purjehtinut pois ja jättänyt minut autiolle saarelle; sitä turhaan koettaisin kuvata. Jos tuo unelias, vanha oikeusto voisi herätä ja näkyvässä muodossa tuoda esiin ne päivälliset unelmat, joita minulla siinä Dorasta on ollut, saattaisi se ilmi minun todellisen tilani.

Minä en tarkoita niitä unelmia, joita minulla oli vaan sinä päivänä, mutta päivästä päivään, viikosta viikkoon ja toisesta työkaudesta toiseen. Minä en mennyt sinne ottamaan vaaria siitä, mitä siellä tapahtui,

vaan Doraa ajattelemaan. Jos koskaan ajattelin juttuja, kun ne verkalleen laahoivat ohitseni, ajattelin niitä vaan sillä tavoin, että avioliiton asioissa (Doraa muistaen) itsekseni tuumailin, kuinka oli mahdollista, että naineet ihmiset voivat olla muuta, kuin onnellisia; ja että perintö-asioissa mietin, mihin toimeen ensiksi Doran suhteen rupeisin, jos riidan-alainen raha olisi minulle testamenteerattu. Rakkauteni ensi viikkona ostin neljä kallista liiviä — ei itse tähteni; *minä* en pannut mitään arvoa niihin; Doran tähden — ja rupesin käymään oljenkarvaisilla, vuohen-nahkaisilla hansikkailla kaduilla ja perustin kaikki ne varpaan-känsät, mitkä minulla milloinkaan on ollut. Jos saattaisin vaan tuoda esiin ne saappaat, joita siihen aikaan käytin, ja verrata niitä jalkani luonnolliseen kokoon, todistaisivat ne liikuttavalla tavalla, mimmoinen sydämeni tila oli.

Vaikka Doraa kunnioittaakseni näin surkeasti vaivasin itseäni, kävelin kuitenkin penikulmia joka päivä siinä toivossa, että saisin nähdä hänet. Norwood'in tiellä tunsivat yhtä hyvin minut kuin tämän paikkakunnan kirjeenkantajat; mutta ei siinä kyllin, minä kiertelin itse London'in ristin rastin. Minä kävelin pitkin katuja, missä parhaat puodit ladyjä varten olivat, minä liikuin basaarilla, niinkuin levoton haamu, minä häärin puistossa herkeämättä kauan aikaa sen jälkeen, kuin olin aivan uuvuksissa. Silloin tällöin näin hänet pitkien loma-aikojen perästä ja harvinaisissa tiloissa. Kenties näin hänen heiluttavan hansikastansa vaunujen akkunasta; kenties tapasin hänet, astuin hänen ja Miss Murdstonen kanssa vähän matkaa ja puhuttelin häntä. Viimeisessä tapauksessa olin aina hyvin onneton jälestäpäin, kun ajattelin, etten ollut sanonut mitään asiallista hänelle, taikka ettei hänellä ollut mitään käsitystä rakkauteni suuruudesta, taikka ettei hän ollenkaan huolinut minusta. Minä odotin aina, niinkuin arvata sopii, toista kutsumusta Mr. Spenlow'in luo. Minä petyin aina toiveissani, sillä minä en saanut mitään. Mrs. Crupp lienee varmaan ollut terävä-silmäinen nainen, sillä, kun tämä mieltymykseni oli vaan muutamien viikkojen vanha enkä minä ollut rohjennut kirjoittaa Agnes'illekaan selvemmin siitä, kuin että olin käynyt Mr. Spenlow'illa, "jonka koko perhe", lisäsin minä, "on vaan yks tytär"; — Mrs. Crupp, sanon, lienee varmaan ollut teräväsilmmäinen nainen, sillä yksin tällä varhaisella kannallakin huomasi hän sen. Eräänä iltana, jona olin kovin alakuloinen, tuli hän ylös minun luokseni kysymään (häntä kiusasi silloin se tauti, jota olen maininnut), sopisiko minun antaa hänelle vähäisen kartemumman tinkturia, johon oli sekoitettu rabarberia ja joka oli maustettu seitsemällä neilikannesteen tilkalla — tämä oli paras rohto hänen kipuihinsa — taikka, jollei minulla sattunut olemaan mitään semmoista, vähän konjakkia, joka oli lähinnä parasta. Tämä ei maistunut hänestä, muistutti hän, niin hyvältä, mutta se oli lähinnä parasta. Kosk'en ollut milloinkaan edes kuullut tuosta ensimmäisestä lääkkeestä, mutta minulla aina oli tuota toista ruokakammiossani, annoin Mrs. Crupp'ille siitä lasillisen, jota hän (etten pelkäisi, että sitä käytettäisiin mihinkään sopimattomaan tarkoitukseen) alkoi juoda minun nähdessäni.

"Reipastukaat, Sir", lausui Mrs. Crupp, "minua säälittää nähdä teitä tässä tilassa, Sir, minä olen äiti itse".

Minä en kaikin puolin ymmärtänyt, kuinka tämä tosiasia oli sovitettava minuun itse; mutta minä hymyilin kuitenkin Mrs. Crupp'ille niin ystävällisesti kuin suinkin voin.

"No, Sir", lausui Mrs. Crupp. "Suokaat anteeksi. Minä tiedän, mitä se on, Sir. Kysymys on jostakin ladystä".

"Mrs. Crupp?" vastasin minä punehtuen.

"Oh, Jumala siunatkoon teitä! Olkaat hyvällä mielellä, Sir!" sanoi Mrs. Crupp ja nyökkäytti päätänsä rohkaisevaisesti. "Älkää koskaan heittäkö mitään asiaa menneeksi, Sir! Jos hän ei hymyile teille, löytyy monta, jotka hymyilisivät. Te olette nuori gentilemani, jolle kyllä hymyillään, Mr. Copperfull, ja teidän tulee oppia tuntemaan oma arvonne, Sir".

Mrs. Crupp nimitti minua aina Mr. Copperfull'iksi: ensiksi epäilemättä sen vuoksi, ettei se ollut minun nimeni; ja toiseksi sen vuoksi, että se oli, mikä minusta tuntuu luultavalta, jossakin kaukaisessa yhteydessä pesu-päivän[34] kanssa.

"Mikä saattaa teitä ajattelemaan, että kysymys on jostakin ladystä, Mrs. Crupp?" sanoin minä.

"Mr. Copperfull", lausui Mrs. Crupp suurella hellyydellä, "minä olen äiti itse".

Hetkeen aikaan ei Mrs. Crupp voinut muuta, kuin laskea kätensä nankini-rinnallensa ja vahvistaaksensa itseään palaavaa kipua vastaan särpiä rohtoansa. Vihdoin hän puhui taas.

"Kun rakas tätinne hyyräsi teille tämän huoneiston, Mr. Copperfull", arveli Mrs. Crupp, "muistutin minä, että olin nyt löytänyt jonkun, josta minun sopi pitää huolta. 'Kiitos Jumalan!' kuuluivat sanani, 'minä olen nyt löytänyt jonkun, jota saan hoidella!' — Te ette syö kylläksi, Sir, ettekä juo".

"Tähänkö päätöksenne perustatte, Mrs. Crupp?" kysyin minä.

"Sir", lausui Mrs. Crupp, ankanpuolisella äänellä, "minä olen passannut muita nuoria gentlemaneja paitsi teitä. Nuori gentlemanin olkoon liian huolikas itse suhteensa taikka liian huolimaton. Hän harjatkoon hiuksiansa liian säännöllisesti taikka liian säännöttömästi. Hän käyköön liian isoilla saappailla taikka liian pienillä. Tämä kaikki on sen mukaan, kuinka nuoren gentlemanin alkuperäinen luonne on. Mutta ruvetkoon hän mihinkä liiallisuuteen hyvänsä, Sir, on kumpaisessakin tapauksessa kysymys nuoresta ladystä".

Mrs. Crupp pudisti päätänsä niin tukevalla tavalla, ettei minulla ollut tuumaakaan edullista asemaa jälillä.

"Mainittakoon vaan se gentlemanin, joka kuoli tässä ennen teitä", lausui Mrs. Crupp. "Hän rakastui — johonkin ravintolan tyttöön — ja antoi kohta kaventaa liivinsä, vaikka hän oli kovasti kohistunut juomisesta".

"Mrs. Crupp", sanoin minä, "minun täytyy, jos suvaitsette, pyytää, ettette yhdistä sitä nuorta ladyä, josta nyt on puhe, minkään ravintolantytön taikka muun semmoisen kanssa".

"Mr. Copperfull", vastasi Mrs. Crupp, "minä olen äiti itse eikä sitä tarvitse pelätä. Minä pyydän anteeksi, Sir, jos tungen liian likelle. Minä en tahtoisi koskaan tunkea mihinkään, johon en ole tervetullut. Mutta te olette nuori gentlemanin, Mr. Copperfull, ja sen neuvon annan teille, että reipastutte, Sir, että olette hyvällä mielellä ja tunnette oman arvonne. Jos rupeisitte johonkin, Sir", sanoi Mrs. Crupp, "jos rupeisitte nyt keiliä heittämään, joka on terveellistä, huomaisitte, että se johdattaisi ajatuksenne toisaalle ja tekisi teidän hyvää".

Sillä puheella Mrs. Crupp, ollen säästävinänsä konjakkia — joka jo oli kaikki mennyt — kiitti minua majesteetillisella niauksella ja lähti tiehensä. Kun hänen haamunsa katosi pimeään eteiseen, osoitti tosin tämä neuvo minun silmissäni vähän sopimatonta rohkeutta Mrs. Crupp'in puolelta, mutta samalla olin toiselta kannalta katsoen hyvinkin mielissäni, että olin saanut sen, koska se oli aikansa lausuttu sana ja varoitti minua vasta paremmin kätkemään salaisuuttani.

SEITSEMÄSKOLMATTALUKU.

Tommy Traddles.

Kenties Mrs. Crupp'in neuvon johdosta, kenties ainoastaan siitä syystä, että keili[35] ja Traddles sanat äänen puolesta vivahtivat toisiinsa, minun seuraavana päivänä joutui mieleeni mennä Traddles'ia katsomaan. Se aika, jonka hän oli maininnut, oli kauan sitten kulunut, ja hän asui vähäisellä kadulla likellä eläinlääkäri-opistoa Camden Town'issa, jossa, niinkuin joku meidän konttoristeista, joka asui sillä kulmalla, minulle ilmoitti, huoneita etupäässä hyyrättiin opiskeleville gentlemaneille, jotka ostivat eläviä aaseja ja yksityisissä huoneissaan kokeiksansa tutkivat näitä nelijalkaisia otuksia. Kun olin tuolta konttoristilta saanut tietää tien tähän akademilliseen vehmastoon, lähdin samana iltana matkalle vanhan koulukumppanini luo.

Minä huomasin, ettei katu ollut niin miellyttävä kuin Traddles'in vuoksi olisin suonut. Asukkailla näkyi olevan taipumus nakata kaikenlaista sälyä, jota he eivät tarvinneet, kadulle, joka siitä kävi ei ainoastaan pahanhajuiseksi ja ruokottomaksi, vaan kaalin lehtien kautta suorastaan ryöttäiseksi. Ruuput eivät sentään olleet ainoastaan kasvillisia, sillä etsittävää numeroa katsellessani näin siellä kengän, kokoon-taittuneen kastinpannun, mustan hatun ja sateenvarjon, kaikki erinäisissä riutumisen tiloissa.

Paikan yleinen muoto muistutti minua kovasti niistä ajoista, jolloin asuin Mr. ja Mrs. Micawber'in luona. Jonkunlainen erinomainen lakastuneen kauneuden muoto, joka ilmestyi siinä rakennuksessa, jota etsin, ja teki sen toisenlaiseksi, kuin kaikki muut rakennukset samalla kadulla — vaikka ne olivat kaikki laaditut saman yksitoikkoisen mallin mukaan ja näyttivät haperoivan pojan ensimmäisiltä kokeilta, joka oppi liittämään huoneita eikä vielä ollut päässyt kankeista tiili- ja laasti-töhherryksistään — muistutti minua vielä enemmän Mr. ja Mrs. Micawber'ista. Sattumalta tullessani oven luo, kun iltamaidontuoja avasi sen, muistivat Mr. ja Mrs. Micawber vielä kahta elävämmiin mieleeni.

"No", sanoi maidontuoja varsin nuorelle palvelustytölle. "Onko kuulunut mitään tuosta vähäisestä rätingistäni?"

"Kyllä, isäntä sanoo, että hän ennen pitkää suorittaa sen", oli vastaus.

"Sillä", arveli maidontuoja, jatkaen, niinkuin hän ei olisi saanut mitään vastausta, ja puhuen, niinkuin hänen äänestään päätin, pikemmin jonkun sisällä olevan opetuksiksi, kuin tämän nuoren palvelian — joka ajatus vahvistui siitä, että hän kurkisteli alaspäin käytävää — "sillä tuo vähäinen rätinkini on nyt juossut niin kauan, että rupean jo pelkäämään sen juosneen kokonaan matkoihinsa eikä enään tulevan kuuluviin. Mutta minä en aio enään suostua siihen, näettekö!" sanoi maidontuoja yhä lennättäin ääntänsä rakennukseen ja kurkistellen alaspäin käytävää.

Mitä siihen tuli, että hän möi niin mietoa tavaraa, kuin maitoa, ei, ohitse mennen, koskaan löytynyt

jyrkempää poikkeusta säännöstä. Hänen käytöksensä olisi ollut tuima teurastajan taikka viinakauppiaan käytökseksi.

Nuoren tytön ääni kävi heikoksi, mutta huulten liikunnosta päättäen näytti hän minusta taas mumisevan, että rätinki suoritettaisiin ennen pitkää.

"Minä kerron teille jotakin", lausui maidontuoja, ensi kertaa tyyliä katsellen häntä ja tarttuen hänen leukaansa, "pidätkö paljon maidosta?"

"Kyllä minä pidän siitä", vastasi hän.

"Hyvä", arveli maidontuoja. "Siinä tapauksessa te ette huomenna saa mitään. Kuuletteko? Te ette saa pisaraakaan maitoa huomenna".

Minusta näytti siltä, kuin toivo saada jotakin tänään kuitenkin olisi lohduttanut tyttöä. Vihaisesti päättänsä hänelle pudistettuaan, hellitti maidontuoja hänen leuastansa, avasi, vaikka ei suinkaan mieluisesti, kannunsa ja laski tavallisen määrän perheruukkuun. Tämän tehtyään lähti hän mutisten pois ja päästi kostonhimoisella äänellä ammattihuutonsa seuraavalla ovella.

"Asuuko Mr. Traddles täällä?" kysyin minä nyt.

Salamyhkäinen ääni vastasi käytävän päästä: "kyllä", jonka jälkeen nuori palvelustyttö vastasi: "kyllä".

"Onko hän kotona?" sanoin minä.

Taas salamyhkäinen ääni vastasi myöntäväisesti ja taas tyttö toisti vastauksen. Tuosta minä kävin sisään, ja noudattaen palvelian neuvoja astuin toiseen kerrokseen, itsessäni tietäen, kun kuljin perimmäisen oven ohitse, että salamyhkäinen silmä, joka arvattavasti kuului tuohon salamyhkäiseen ääneen, tarkasteli minua.

Kun pääsin ylös portaista — rakennus oli vaan kaksikertainen — seisoivat Traddles siellä minua kohtaamassa. Häntä ilahutti nähdä minua ja hän johdatti minut, suurella sydämellisyydellä toivottaen minua tervetulleeksi, vähäiseen huoneeseensa. Se oli rakennuksen etupuolella ja erinomaisen sievä, vaikka niukasti kalustettu. Se oli hänen ainoa huoneensa, näin minä; sillä siinä oli yksi makuu-sohva, ja hänen kenkä-harjansa ja kiiltovoiteensa olivat kirjojen seassa — ylimmäisellä hyllyllä jonkun sanakirjan takana. Hänen pöytänsä oli papereita täynnä, ja hän oli ollut ahkerassa työssä, vanha takki yllä. Minä en, tietääkseni, erittäin katsellut mitään, mutta näin kaikki, yksin kirkonkin hänen poslinisessa läkkitolpossaan, kun kävin istumaan — ja tämäkin oli semmoinen taito, johon olin harjaantunut vanhoina Micawber'in aikoina. Useat näppärät laitokset, joita hän oli keksinyt peittääksensä kommodiansa, ja se tapa, jolla hän oli mukavasti sijoittanut saappaansa, parranajo-peilin ja niin edespäin, painuivat erittäin mieleeni, koska ne todistivat, että se oli sama Traddles, jonka oli tapa kirjoituspaperista kaavailla elefantin pesiä ja pistää karpäsiä niihin sekä lohduttaa itseänsä, kun häntä kovasti kohdeltiin, noilla muistettavilla taidetuotteilla, joita olen niin usein maininnut.

Eräässä nurkassa oli jotakin, joka oli sievästi verhottu isolla, valkoisella vaatteella. Minä en saanut selkoa siitä, mitä se oli.

"Traddles", sanoin minä, uudestaan pudistaen hänen kättänsä, kun olin käynyt istumaan, "minua ilahuttaa nähdä sinua".

"Minua ilahuttaa nähdä *sinua*, Copperfield", vastasi hän. "Minua todella suuresti ilahuttaa nähdä sinua. Juuri sentähden, että minua kovasti ilahutti nähdä sinua, kun tapasimme toisemme Ely Place'lla, ja sentähden, että olin varma siitä, että sinua kovasti ilahutti nähdä minua, neuvoin sinua tulemaan tänne eikä byrooseni".

"Oh! Sinulla on byroo?" sanoin minä.

"Niin. Minulla on neljäs osa yhdestä kerroksesta ja käytävästä, ja neljäs osa yhdestä konttoristista", vastasi Traddles. "Kolme muuta ja minä olemme hyyränneet yhdessä huoneiston — että näyttäisi asiamiehen kaltaiselta — ja me jaamme myöskin konttoristin. Puoli-kruunua viikkoonsa menee minulta hänen palkakseen".

Hänen vanha, suora luontonsa ja säyseä mielensä ja myöskin jotakin hänen vanhasta huonosta onnestaan näytti mielestäni hymyilevän minulle siinä hymyssä, jolla hän suoritti tämän selityksen.

"Minä en sen vuoksi, että olisin vähimmälläkään tapaa ylpeä, Copperfield, ymmärräthän sinä", lausui Traddles, "jätä ihmisiä tänne käskemättä, vaan sen vuoksi, että muutamat, jotka käyvät minun luonani, ehkä eivät huolisi tulla tänne. Minä puolestani pyrin eteenpäin mailmassa suurilla vastuksilla, ja olisi naurettavaa, jos koettaisin olla muuta tekevinäni".

"Sinä luet advokatiksi ruvetaksesi, ilmoitti Mr. Waterbrook minulle?" sanoin minä.

"No niin", lausui Traddles, verkalleen hieroen käsiänsä, "minä luen advokatiksi päästäkseni. Asia on se, että olen juuri ruvennut harjoittamaan lukemista melkoisen loma-ajan jälkeen. Siitä on mennyt kappale aikaa, kuin minä kirjoitettiin sisään, mutta noitten sadan punnan maksossa oli kova kiusta. Kova kiusta!" sanoi Traddles, rytkyttäen ruumistansa, niinkuin hammas olisi nyhdetty hänen suustaan.

"Tiedätkö, mitä minun väkisin täytyy ajatella, Traddles, kun istun tässä ja katselen sinua?" kysyin minä.

"En", vastasi hän.

"Tuota taivaan-sinistä pukua, joka sinulla tavallisesti oli".

"Niin tosiaan!" huudahti Traddles nauraen. "Kapea hioista ja lahkeista, vai kuinka? Voi minua! Hyvä! Ne olivat onnelliset ajat, eikö niin?"

"Totta puhuen luulen, että koulumestariimme olisi voinut tehdä ne onnellisemmiksi, ketään meistä vahingoittamatta", vastasin minä.

"Kenties olisikin", lausui Traddles. "Mutta voi minua! olipa siellä aika lailla lystiäkin. Muistatko noita makuuhuoneen iltoja? Kun pidimme illallispitojamme? Ja kun sinä tarinoit meille? Ha, ha, ha! Ja muistatko, kuinka minua kepitettiin, kun itkin Mr. Mell'ia? Vanha Creakle! Minä tahtoisin nähdä häntäkin jälleen!"

"Hän oli oikea peto sinua vastaan, Traddles", sanoin minä harmistuneena; sillä hänen hyvänsävyisyytensä teki, että minusta tuntui, kuin olisin nähnyt häntä vasta eilen piestävän.

"Niinkö luulet?" vastasi Traddles. "Todellako? Kenties hän olikin.

Mutta kaikki on nyt jo aikaa ohitse. Vanha Creakle!"

"Joku setäsi kustansi silloin kasvatuksesi?" sanoin minä.

"Niin kustansi", lausui Traddles. "Se, jolle aina aioin kirjoittaa. Enkä koskaan kirjoittanut, kuinka! Ha, ha, ha! Niin, minulla oli setä silloin. Hän kuoli vähän sen jälkeen, kuin minä jätin koulun".

"Vai niin!"

"Niin. Hän oli ammattitoimestansa lakannut — miksi sitä sanotaan — kangaskauppias — verkakauppias — ja oli tehnyt minut perilliseksensä. Mutta hän ei rakastanut minua, kun kasvoin suuremmaksi".

"Puhutko totta?" lausuin minä, Hän oli niin levollinen, että luulin hänen tarkoittavan jotakin muuta.

"Puhun, Copperfield!" vastasi Traddles. "Se oli onneton asia, mutta hän ei sallinut minua ollenkaan. Hän sanoi, etten ensinkään ollut, mitä hän oli toivonut, ja sitten hän nai emännöitsiänsä".

"Ja mitä sinä silloin teit?" kysyin minä.

"Oikeastaan en tehnyt mitään", sanoi Traddles. "Minä asuin heillä, odottaen, että minulle toimitettaisiin joku paikka, siksi kuin hänen leininsä, paha kyllä, lensi hänen vatsaansa — ja sitten hän kuoli, ja sitten hänen vaimonsa meni uudestaan naimisiin jonkun nuoren miehen kanssa, ja sitten minusta ei pidetty mitään huolta".

"Etkö siis saanut mitään, Traddles?"

"Kyllä!" arveli Traddles. "Minä sain viisikymmentä puntaa. Minua ei oltu kasvatettu mihinkään ammattiin, ja ensiksi olin ymmällä, mitä tehdä. Kuitenkin rupesin erään lakimiehen pojan avulla, joka oli ollut Salem House'ssa — Yawler, tuo väärä-nenä. Muistatko häntä?"

"En. Hän ei ollut siellä samalla kertaa, kuin minä; kaikki nenät olivat minun aikanani suorat".

"Sama se", lausui Traddles. "Minä rupesin hänen avullansa kopioimaan lakikirjoituksia. Tämä ei juuri tuottanut paljon; ja silloin rupesin panemaan kokoon asiakirjoja, tekemään otteita ja muuta senkaltaista. Sillä minä olen tuommoinen työtä tekevä toveri, Copperfield, ja olen oppinut lujasti suorittamaan semmoisia seikkoja. No! Tämä johdatti mieleeni, että minun pitäisi itse ruveta lukemaan lakia; ja se vei loput noista viidestäkymmenestä punnasta, Yawler puhui kuitenkin puolestani parissa kolmessa byroossa — Mr. Waterbrook'in oli yksi niistä — ja sillä tapaa sain sangen paljon työtä. Onneksi kyllä jouduin myöskin tuttavuuteen erään kirjankustantajan kanssa, joka toimitti yhtä encyclopediaa, ja hän antoi minulle työtä; ja juuri nyt" (katsellen pöytänsä) "teen työtä hänelle. Minä en ole hullumpi kompilatori, Copperfield", lausui Traddles, säilyttäen samaa iloisen luottamuksen muotoa kaikissa, mitä hän sanoi, "mutta minulla ei ole ollenkaan mitään kekseliäisyyttä, ei hituakaan. Minä en luule, että koskaan on löytynyt nuorta miestä, jossa oli vähemmän alkuperäisyyttä kuin minussa".

Koska Traddles näytti odottavan, että minä myöntäisin tämän, niinkuin aivan luonnollisen asian, nyökkäytin päätäni; ja hän jatkoi samalla vilkkaalla kärsivällisyydellä — minä en saavuta mitään parempaa lausetta — kuin ennen.

"Niin minä vähitellen ja hiljaisesti eläen viimein kokosin nuot sata puntaa", lausui Traddles; "ja kiitos Jumalan, että ne ovat maksetut — vaikka siinä todella oli", sanoi Traddles, taas rytkyttäen ruumistansa, niinkuin toinen hammas olisi nyhdetty häneltä, "'kova kiusta'. Minä elän vielä sellaisesta työstä, jota olen

maininnut, mutta minä toivon, että jonakin päivänä saan jonkunlaista tointa jossakin sanomalehdessä: joka olisi melkein sama, kuin onneni perustaminen. No, Copperfield, sinä olet aivan sama, kuin sinun oli tapa olla, sinulla on samat miettivät kasvot, ja minun on niin hauska nähdä sinua, etten voi salata mitään. Sentähden sinun tulee saada tietää, että minä olen kihloissa".

Kihloissa! Voi, Dora!

"Hän on papintytär", jatkoi Traddles, "yksi kymmenestä sisaruksesta alhaalla Devonshire'ssä. Niin!" Sillä hän näki, kuinka tietämättäni katselin läkkitolpon kuvaa. "Tuossa kirkko on! Sinä poikkeet vasemmalle tästä paikasta", siirtäen sormeansa pitkin läkkitolppoa, "ja juuri missä minä pidän tätä kynää, seisoo rakennus — antaen, sinä ymmärrät, kirkkoon päin".

Se ilo, jolla hän ryhtyi näihin yksityis-seikkoihin, ei ilmestynyt täydellisesti eteeni, ennenkuin jälestäpäin; sillä tällä haavaa minun itsekkäät ajatukseni tekivät peruspiirrosta Mr. Spenslow'in huoneesta ja puutarhasta.

"Hän on semmoinen suloinen tyttö!" lausui Traddles; "hiukan vanhempi, kuin minä, mutta semmoinen suloinen tyttö! Kerroinhan sinulle, että aioin lähteä kaupungista? Minä olen ollut tuolla alhaalla. Minä kävelin sinne, kävelin takaisin, ja minulla oli mitä hupaisimmat päivät! Tosin on luultava, että kihlaus-aikaamme kestää jotenkin kauan, mutta mielilauseemme on: 'odota ja toivo!' Me sanomme niin aina. 'Odota ja toivo!' sanomme aina. Ja hän olisi valmis odottamaan minua, Copperfield, siksi kuin hän tulisi kuudenkymmenen vanhaksi — kuinka vanhaksi hyvänsä!"

Traddles nousi tuoliltansa ja laski voittosalla hymyllä kätensä sille valkoiselle vaatteelle, jonka olin huomannut.

"Ei kuitenkaan niin", sanoi hän, "etemme olisi aloittaneet talouttamme. Ei, ei; me olemme aloittaneet. Meidän täytyy liikkua hiljalleen, mutta me olemme aloittaneet. Tässä", suurella ylpeydellä ja varovaisuudella vetäen vaatetta pois, "on kaksi huonekalua aluksi. Tämän kukkaruukun ynnä alustan kanssa hän osti itse. Sinä panet sen kukkinensa vierashuoneen akkunaan", sanoi Traddles, astuen vähän taaksepäin sen luota, paremmin sitä ihmetelläksensä, "ja — ja siinä se on! Tämän pikkuisen, pyöreän, marmorilaikkaisen pöydän (se on kaksi jalkaa ja kymmenen tuumaa ympäri-mitaten) *minä* ostin. Sinä tahdot laskea kädestäsi jonkun kirjan, näetkö, taikka joku tulee tervehtimään sinua taikka vaimoasi ja tarvitsee jotakin paikkaa, johon asettaa teekuppinsa, ja — ja siinä se on taas!" puhui Traddles. "Se on koko taiturin teos — luja kuin kallio!"

Minä kiitin molempia suuresti, ja Traddles pani peitteen yhtä huolellisesti takaisin, kuin hän oli ottanut pois sen.

"Siinä ei ole paljon huonekaluja vielä", arveli Traddles, "mutta siinä on jotain. Pöytäliinat ja tyynyn-päällykset ja semmoinen tavara se minua kaikkein pahimmin huolettaa, Copperfield. Samoin myöskin rauta-astiat — kynttiläläätit, riehtilät ja semmoiset tarvekalut — sillä ne ovat kalliit ja vievät paljon rahaa. Kuitenkin 'odota ja toivo!' Ja minä vakuutan sinulle, että hän on suloisin tyttö koko mailmassa!"

"Minä olen aivan varma siitä", lausuin minä.

"Tällä välin", sanoi Traddles, palaten tuolinsa luo, "ja päätyköön tähän pitkät puheeni itsestäni, koetan tulla toimeen täällä niin hyvin, kuin mahdollista. Minä en ansaitse paljon, mutta minä en kulutakaan

paljon. Tavallisesti minä syön alikerroksen väen kanssa, jotka ovat hyvin miellyttäviä ihmisiä. Sekä Mr. että Mrs. Micawber ovat nähneet paljon mailmasta ja ovat oivallisia seuralaisia".

"Rakas Traddles!" huudahdin nopeasti. "Mitä puhutkaan!" Traddles katseli minua, niinkuin hän olisi kummastellut, mitä *minä* puhuin.

"Mr. ja Mrs. Micawber!" toistin minä, "No, he ovat likeisiä tuttaviani!"

Parhaasen aikaan sattuva, kaksinkertainen oven kolkutus, jonka hyvin tunsin vanhasta kokemuksesta Windsor Terrace'n ajoilta ja jota ei kukaan muu, kuin Mr. Micawber, koskaan olisi voinut saada aikaan, poisti kaikki epäilykset, olivatko he minun vanhat ystäväni. Minä pyysin Traddles'ia käskemään isäntäänsä tulemaan ylös. Traddles teki siis niin rintavarustimen takaa; ja Mv. Micawber, ihan muuttumatonna — polvihousut, keppi, paidankaulus ja lorgnetti aivan samat, kuin ennen — astui huoneesen gentilillä ja nuorekkaalla katsannolla.

"Pyydän anteeksi, Mr. Traddles", lausui Mr. Micawber tuolla vanhalla äänensä vierityksellä ja laaten jotakin hiljaista nuottia hyräilemästä. "Minä en huomannut, että teidän kaikkein pyhimmissänne oli joku tälle asunnolle vieras henkilö".

Mr. Micawber kumarsi hiukan minua ja kohotti paidankaulustansa.

"Kuinka voitte, Mr. Micawber?" lausuin minä.

"Sir", sanoi Mr. Micawber, "te olette erinomaisen kohtelias. Minä olen *in statu qvo*".

"Ja Mrs. Micawber?" jatkoin minä.

"Sir", vastasi Mr. Micawber, "hän on myöskin, kiitos Jumalan, *in statu qvo*".

"Entä lapset, Mr. Micawber?"

"Sir", lausui Mr. Micawber, "minua ilahuttaa, kun voin vastata, että hekin ovat terveinä".

Koko tämän ajan kuluessa Mr. Micawber ei ollut ollenkaan tuntenut minua, vaikka hän oli seisonut kasvoista kasvoihin minun kanssani. Mutta nyt nähdessänsä minun hymyilevän, katseli hän kasvonjuonteitani tarkemmin, astui taaksepäin, huudahti: "onko se mahdollista! Onko minulla taas ilo nähdä Copperfield'ia!" ja pudisti molempia käsiäni suurimmalla hartaudella.

"Hyvä Jumala, Mr. Traddles!" lausui Mr. Micawber, "kun ajattelee, että havaitsisin teidän olevan tuttavuudessa nuoruuteni ystävän, entisten aikojen kumppanin kanssa! Rakas vaimoni!" huutaen rintavarustimen takaa Mrs. Micawber'ille, sillä välin kuin Traddles (syystä) näytti suuresti kummastuneelta, kun hän kuuli tämän puheen minusta. "Täällä on Mr. Traddles'in huoneessa eräs gentlemani, jota hän tahtoo saada kunnian esitellä sinulle, lemmittyni".

Mr. Micawber palasi kohta sisään ja pudisti uudestaan käsiäni.

"Ja kuinka meidän hyvä ystävämme tohtori voi, Copperfield?" sanoi Mr. Micawber, "ja koko Canterbury'n ystäväkuntamme?"

"Minulla ei ole kuin hyviä tietoja heistä", vastasin minä.

"Minua ilahuttaa kuulla sitä", lausui Mr. Micawber. "Canterbury'ssähän yhdyimme viimein. Tuon pyhän rakennuksen siimeksessä, sopii minun kuvannollisesti sanoa, jonka Chaucer on saattanut ikimuistettavaksi ja johon muinoin pilgrim'it kokoontuivat kaukaisimmista — lyhyeltä", sanoi Mr. Micawber, "tuomiokirkon lähimmäisessä ympäristössä".

Minä vastasin, että niin oli. Mr. Micawber jatkoi puhettansa niin sujuvasti, kuin mahdollista, mutta kuitenkin mielestäni muutamilla levottomuuden merkeillä kasvoissansa osoittaen, että hän kuuli jonkunlaista ääntä läheisestä huoneesta, niinkuin Mrs. Micawber olisi pessyt käsiänsä ja hätäisesti avannut ja sulkenut laatikoita, jotka olivat vastahakoiset liikunnoissaan.

"Te tapaatte meidät, Copperfield", arveli Mr. Micawber, toinen silmä Traddles'iin kääntyneenä, "tätä nykyä asettuneena, niinkuin sitä sopii nimittää, vähäiselle ja vaatimattomalle kannalle; mutta te tiedätte, että minä olen elämäni juoksussa voittanut vastuksia ja hajottanut haittoja. Teille ei ole tuntematonta, että on löytynyt semmoisia aikoja elämässäni, jolloin minun on ollut tarpeellista pysähtyä, siksi kuin muutamat oudot tapaukset ilmaantuisivat; jolloin minun on ollut tarpeellista peräytyä, ennenkuin tekisin — minä toivon, ettei kukaan syytä minua rohkeudesta, jos nimitän sitä siksi — harppauksen. Nykyinen hetki on yksi niistä tärkeistä kohdista ihmis-elämässä. Te näette minut peräytyneenä harppausta *varten*; ja minulla on kaikenlaisia syitä siihen luuloon, että aika huippaus ennen pitkää seuraa".

Minä lausuin juuri mielihyvääni näistä, kun Mrs. Micawber tuli sisään; hiukan enemmän huolimatonna, kuin hänen oli tapa olla, taikka siltä hän nyt näytti tottumattomissa silmissäni, mutta kuitenkin jossakin määrässä hankittuna seura-elämää varten ja pari ruskeita hansikkaita kädessä.

"Rakas ystäväni", lausui Mr. Micawber, taluttaen häntä minun luokseni. "Tässä on eräs gentlemani, nimeltä Copperfield, joka tahtoo uudistaa tuttavuuttansa sinun kanssasi".

Olisi ollut parempi, niinkuin sitten nähtiin, jos Mr. Micawber olisi vähitellen tuonut esiin tämän ilmoituksen, sillä Mrs. Micawber, joka oli arassa terveyden tilassa, hämmästyi siitä ja rupesi voimaan niin pahoin, että Mr. Micawber'in täytyi kovasti pelästyneenä juosta alas takapihalle vesitynnyrin luo ja tuoda maljallinen vettä, hänen otsaansa valellaksensa. Mrs. Micawber virkistyi kuitenkin pian ja oli todella iloissaan minut nähdessänsä. Me haastelimme puolen tuntia kaikki yhdessä; ja minä kysyin häneltä kaksoisista, jotka, sanoi hän, olivat kasvaneet "aika ihmisiksi", ja Master ja Miss Micawber'ista, joita hän kuvasi "oikeiksi jättiläisiksi", mutta heitä ei näytetty tässä tilaisuudessa.

Mr. Micawber tahtoi kaiken mokomin, että minä jäisin sinne päivällisille. Minä en olisikaan pannut vastaan, jollen olisi luullut Mrs. Micawber'in silmissä huomaavani huolta ja jonkunlaista laskua, riittäisikö kylmä liha. Minä syytin sen vuoksi toista kutsumusta; ja havaiten, että Mrs Micawber'in mieli heti huojentui, vastustin minä kaikkia kehoituksia, joilla Mr. Micawber koetti luovuttaa minua puolellensa.

Mutta minä sanoin Traddles'ille ja Mr. ja Mrs. Micawber'ille, että, ennenkuin minun kävi heistä erkaneminen, heidän täytyi määrätä joku päivä, jona tulisivat syömään päivällistä minun luokseni. Ne työt, joita Traddles oli ottanut toimittaaksensa, pakoittivat meitä määräämään jokseenkin kaukaista päivää; mutta viimein suostuttiin mainittua tarkoitusta varten semmoisella tavalla, joka sopi meille kaikille, ja silloin minä jätin heidät hyvästi.

Sillä nimellä, että hän näyttäisi minulle lyhyemmän tien, kuin mitä olin tullut, saatti Mr. Micawber minua

kadun kulmaan; koska hän mielellään tahtoi (niinkuin hän selitti) lausua pari sanaa kahden kesken vanhalle ystävälle.

"Rakas Copperfield'ini", arveli Mr. Micawber, "minun tarvinnee tuskin ilmoittaa, että, kun nykyisissä oloissa saa pitää kattomme alla semmoista mieltä, kuin se, joka säteilee — jos minun sallitaan tätä lausetta käyttä — joka säteilee — ystävässänne Traddles'issa, se on sanomaton lohdutus. Kun viereisessä huoneessa asuu pesu-akka, joka akkunaansa asettaa karamelleja myytäväksi, ja toisella puolella käytävää eräs Bow-street'in polisi-mies, on teidän helppo käsittää, että hänen seuransa on lohdutuksen lähde minulle itselle ja Mrs. Micawber'ille. Tätä nykyä minä toisen asia-miehenä myyn jyviä. Se ei ole mikään rikastuttava toimi — toisin sanoen, se ei kannata — ja muutamat satunnaiset rahalliset häiriöt ovat olleet seurauksena siitä. Minua ilahuttaa kuitenkin lisätä, että minulla nyt on aivan suora toivo, että jotakin ilmaantuu (minun ei ole tilaisuus sanoa, mitä laatua), jonka avulla luullakseni kykenen pysyväisesti pitämään huolta sekä itsestäni että ystävästänne Traddles'ista, johon minä olen sydämestäni mieltynyt. Teitä ehkä ei hämmästytä kuulla, että Mrs. Micawber on semmoisessa terveyden tilassa, joka tekee jotenkin luultavaksi, että lisäys lopullisesti tulee niihin lemmenlahjoihin, jotka — lyhyeltä, lapsiparveen. Mrs. Micawber'in heimo on tehnyt hyvin ja ilmoittanut tyytymättömyyttensä tähän asian laitaan. Minun tulee vaan muistuttaa, etten ymmärrä, kuinka tämä asia koskisi heihin, ja että minä sysään tuon ajatuksen-osoituksen takaisin ylenkatseella ja uhkamielellä!"

Mr. Micawber pudisti sen jälkeen taas kättäni ja jätti minut.

KAHDEKSASKOLMATTA LUKU.

Mr. Micawber'in haasto-kinnas.

Siksi kuin se päivä tuli, jona minun oli määrä kestittää vasta löydettyjä, vanhoja ystäviäni, elin etupäässä Dorasta ja kahvista. Rakkauden huolissani ruokahaluni katosi; mutta se ilahutti minua, sillä minusta tuntui, kuin olisin rikkonut uskollisuuttani Doraa kohtaan, jos olisin luonnollisella tavalla kaivannut päivällistäni. Monilukuisilla kävelyilläni ei ollut tässä suhteessa tavallista seuraustansa, koska pettyneet toiveeni vastustivat raittiin ilman vaikutusta. Paitsi sitä minä tähän elämäni aikaan saadun katkeran kokemuksen johdosta epäilen, tokko terveellinen liha-ruoan nautinto esteettömästi menestyy missään inhimillisessä ruumiissa, jota ahtaat saappaat alati vaivaavat. Minä luulen, että jäsenpääät vaativat rauhaa, ennenkuin vatsa tehokkaasti toimittaa tehtävänsä.

Näitä pieniä, perheenkeskisiä pitoja varten minä en toistanut entisiä, laveita hankkeitani. Minä tuotin vaan pari anturaista, vähäisen lampaan-reiden ja yhden kyhkyispasteijan. Mrs. Crupp nousi kapinaan, kun ensin ujosti viittasin siihen, että hän keittäisi kalani ja lihani, ja sanoi loukatun arvon muodolla: "ei! ei, Sir! te ette suinkaan pyydä minua tekemään mitään semmoista, sillä te tunnette minut niin hyvin, ettette luule minun saattavan ottaa tehdäkseni jotakin, jota en voi tehdä täydellisellä mielihyvällä!" Mutta lopullisesti joku kompromissi saatiin aikaan; ja Mrs. Crupp suostui toimittamaan tätä urhotyötä sillä ehdolla, että minä kaksi viikkoa siitä lähtien söisin päivällistä poissa kotoa.

Ja tässä minun ehkä sopii muistuttaa, että ne vaivat, joita kärsin Mrs. Crupp'in tyranniudesta itse suhteeni, olivat kauheita. Minä en ole koskaan pelännyt ketään niin paljon. Me teimme kompromissin kaikissa asioissa. Jos minua jollakin tapaa epäilytti, kohtasi häntä se kummallinen tauti, joka aina väijyi hänen hermokunnassaan, valmiina milloin hyvänsä kalvamaan hänen jaloimpia elimiänsä. Jos minä, kymmenkunnan kertoja turhaan siivosti soitettuani, vedin vähän maltittomasti kelloa ja hän vihdoin tuli — joka ei suinkaan aina ollut varmaa — ilmestyi hän nuhtelevalla katsannolla, vaipui hengästyneenä tuolille oven viereen, laski kätensä nankini-rinnallensa ja kävi niin kipeäksi, että minä olin iloissani, jos jollakin konjakin tai muun aineen uhraamisella pääsin hänestä. Jos muistutin, että makuu-sijani tehtiin jo kello viisi ehtoo-puolella — jota vieläkin pidän sopimattomana järjestyksenä — ei hänen tarvinnut, kuin kerta kädellään osoittaa samaa pahoitetun arkatuntoisuuden nankini-asemaa, kun minä jo sopersin jotakin anteeksi-pyyntöä. Lyhyeltä, minä olisin ollut valmis ennemmin tekemään mitä hyvänsä, joka vaan oli kunniallista, kuin loukata Mrs. Crupp'ia; hän oli elämäni kauhistus.

Minä ostin näitä päivällisiä varten ennen käytetyn tarjouspöydän enkä tilannut uudestaan tuota vikkellä nuorta miestä, josta olin saanut huonon ajatuksen, koska tapasin hänet eräänä sunnuntai-aamuna Strand'illa aivan samanlaisessa liivissä, kuin se, jota olin edellisten pitojeni jälkeen kaivannut. Tuo nuori tyttö pestattiin taas; mutta sillä ehdolla, että hän ainoastaan toisi ruoat sisään, vaan sitten vetäytyisi porrastavalle eteisen oven taa; josta se nenän-honotus, joka vaivasi häntä, ei kuuluisi vieraitten korviin, ja jossa hänen oli ihan mahdoton peräytyä talrikkien päälle.

Minä hankin aineita yhteen maljalliseen punssiin, jonka Mr. Micawber'in oli määrä laittaa, sekä Mrs. Micawber'ia varten, kun hän järjesti pukuansa toalettipöytäni edessä, pullon lavendeli-vettä, kaksi vahakynttilää, yhden kirjan erikokoisia nuppineuloja ja yhden neulatyynyn; minä käskin myöskin tehdä valkeata makuuhuoneeseni Mrs. Micawber'in mukavuudeksi; ja kun olin omin käsin kattanut pöydän, odotin levollisesti, mitä vasta tulisi.

Määrättyyn aikaan saapui kolme vierastani yhdessä. Mr. Micawber'illa oli tavallista suurempi paidankaulus ja uusi nauha lorgnetissaan; Mrs. Micawber oli pannut lakkinsa vaalean-ruskeaan paperipussiin; Traddles kantoi pussia ja tuki Mrs. Micawber'ia käsivarrellansa. He mieltyivät kaikki asuntooni. Kun olin johdattanut Mrs. Micawber'in toaletti-pöytäni luo, ja hän näki, kuinka suurenlätäisesti se oli varustettu häntä varten, ihastui hän niin, että hän käski Mr. Micawber'in tulla sisään katsomaan.

"Rakas Copperfield'ini", lausui Mr. Micawber, "tämä on oikein yllellistä. Tämä on semmoinen elämänlaatu, joka muistuttaa minua siitä ajasta, jolloin itse olin aviottomassa tilassa eikä kukaan vielä ollut kehoittanut Mrs. Micawber'ia antamaan lupaustansa Hymen'in alttarilla".

"Hän tarkoittaa, ettei hän itse ollut kehoittanut minua, Mr. Copperfield", sanoi Mrs. Micawber närkkäästi. "Hän ei voi vastata muitten puolesta".

"Rakas ystäväni", lausui Mr. Micawber, äkkiä totiseksi muuttuen, "minä en suinkaan pyydä vastata muitten puolesta. Minä havaitsin liian hyvin, että, kun sinä sallimuksen käsittämättömien päätösten mukaan säilytettiin minulle, sinä ehkä säilytettiin semmoiselle, joka oli määrätty pitkitetyn taistelun jälkeen viimein joutumaan moninaisten rahallisten selkkausten uhriksi. Minä ymmärrän sinun viittauksesi, lemmittyäni. Minä olen pahoillani siitä, mutta minä kestäen sen".

"Micawber!" huudahti Mrs. Micawber, kyynelet silmissä. "Olenko minä ansainnut tätä! Minä, joka en ole koskaan jättänyt sinua; joka en koskaan *aio* jättää sinua, Micawber!"

"Lemmittyni", sanoi Mr. Micawber, kovin liikutettuna. "Sinä annat anteeksi, ja meidän vanha ja koetettu ystävämme Copperfield, minä olen varma siitä, antaa anteeksi semmoisen loukatun sydämen äkillisen rikki puhkeamisen, joka on ärtynyt vasta tapahtuneesta ottelusta voiman suosikin kanssa — toisin sanoen, viheliäisen vesilaitoksen päällysmiehen kanssa — ja säälii eikä ankarasti tuomitse sen liiallisuuksia".

Mr. Micawber syleili nyt Mrs. Micawber'ia ja pusersi kättäni, antaen minun näistä katkonnaisista, puolipeitteisistä sanoista päättää, että hänen kotoinen vedentuontinsa oli keskeytetty tänä ehtona, kosk'ei hän ollut säännöllisesti suorittanut maksoansa yhtiölle.

Mr. Micawber'in ajatuksia tästä surullisesta aineesta luovuttaakseni, ilmoitin hänelle, että turvasin häneen yhtä punssi-maljaa varten, ja saatin hänet sitruunien luo. Hänen äskeinen alakuloisuutensa, etten sanoisi epätoivonsa, oli silmänräpäyksellä mennyt. Minä en ole koskaan nähnyt ketään, joka semmoisella mielihyvällä olisi puuhannut keskellä sitruunin-kuorten ja sokurin suloista hajua, palavan rommin lemua ja kiehuvan veden höyryä, kuin Mr. Micawber tänä iltana. Kummallista oli nähdä, kuinka hänen kasvonsa paistoivat meitä kohden noitten hyvänhajuisten utu-pilvien lomasta, kun hän liikkui ja sekoitti ja maisteli, ja näytti siltä kuin hän olisi perustanut omaisuuden perheellensä hamaan kaukaisimpaan tulevaisuuteen eikä laittanut punssia. Mitä Mrs. Micawber'iin tulee, en tiedä, oliko se seuraus lakista vai lavendeli-vedestä vai valkeasta vai vahakynttilöistä, mutta hän astui ulos makuuhuoneestani, verrallisesti puhuen, armaana. Eikä leivonen koskaan ollut iloisempi, kuin tämä oivallinen nainen.

Minä arvaan — minä en koskaan uskaltanut kysyä, mutta minä arvaan — että Mrs. Crupp, anturaiset paistettuaan, oli käynyt kipeäksi. Sillä tämän jälkeen kääntyi kaikki meiltä alaspäin. Lampaanreisi tuotiin ylös aivan punaisena sisäpuolelta ja kovin vaaleana ulkopuolelta, paitsi sitä varistettuna täyteen jonkunlaista vierasta, soran-luontoista ainetta, niinkuin se olisi pudonnut tuon merkillisen kyökin-takan tuhkaan. Mutta meidän ei käynyt tätä asiaa ratkaiseminen lihan-nesteen johdolla, sillä nuori tyttö oli kaatanut tämän kaikki portaille, jossa se, ohi menen, pysyi pitkänä suikaleena, siksi kuin se vähitellen kului pois. Kyhkyispasteija ei ollut hullumpi, mutta petollinen, sillä kuori oli, frenologien tavalla puhuen, niinkuin erhettyttävä ihmiskallo: täynnänsä kupuloita ja kyhmyjä, mutta ei mitään mainittavaa alla. Lyhyeltä, pidot menestyivät niin huonosti, että olisin ollut aivan onneton — huonon menestyksen puolesta, tarkoitan, sillä minä olin aina onneton Doran puolesta — joll'ei seurani leikillinen luonto ja eräs Mr. Micawber'in sukkela mieli-johde olisi huojentanut sydäntäni.

"Rakas ystäväni Copperfield", lausui Mr. Micawber, "tapaturmia sattuu parhaimminkin järjestetyissä perheissä; ja semmoisissa perheissä, joita ei hallitse tuo kaikkialle tunkeuva vaikutus, joka pyhittää, samalla kuin se jalostuttaa — minä aioin sanoa, lyhyeltä, naisen vaikutus, kun hän ilmestyy vaimon ylevässä muodossa — sopii niitä varmuudella odottaa ja filosofin tavalla niitä kantaa. Jos sallitte minun muistuttaa, että harvoin löytyy laatuansa parempia ravinto-aineita, kuin pippuroittu ja suolattu kotletti, ja että minun luullakseni, jos vähän ja'amme työn, saatamme laittaa hyvänkin semmoisen, kun vaan tuo nuori passarityttö hankki halsterin, tahtoisin esitellä teille, eikö tätä vähäistä kommelusta voisi helposti parantaa".

Ruokakammiossa oli halsteri, jolla aamuisin silavanvipaleeni paahdettiin. Me toimme sen sisään tuota hätää ja ryhdyimme heti Mr. Micawber'in tuuman toimeen-panoon. Työn-jako, johon hän oli viittannut, oli tämä: — Traddles leikkasi lampaan-reiden liuskoihin; Mr. Micawber (joka oivallisesti osasi kaikkia tällamoisia) ripoitti niihin pippuria, sinappia ja suolaa; minä panin ne halsterille, kääntelin niitä kahvelilla ja nostin ne pois Mr. Micawber'in käskyn mukaan; sillä välin kuin Mrs. Micawber lämmitti ja yhä liikkui champignoni-kastetta vähäisessä pannussa. Kun meillä oli liuskoja kylläksi valmiina, että sopi aloittaa, kävimme niitten kimppuun, hiat yhä ranteimille kiverrettyinä, samalla kuin toiset liuskat ritisivät ja räiskyivät valkealla ja huomiomme jakaantui talrikeillamme olevan lampaan-lihan ja paraikaa valmistuvan lampaan-lihan kesken.

Osittain tämä uusi ruoan laittamisen keino, sen oivallisuus, sen puuhat, lakkaamaton nouseminen ruoan katsomista varten, alituinen istuminen syömistä varten, kun mureat liuskat tulivat kuumina ja kihisevinä halsterilta, osittain hommaaminen, valkeasta punehtuminen, ilonpito keskellä tätä hupaista melua ja himartavaa ruoanhajua — ne kaikki saattivat meidät syömään lampaanreiden luuhun asti. Oma ruokahaluni palasi niinkuin ihmeen kautta. Minä häpeen sitä kertomasta, mutta minä todella luulen, että unhotin Doran vähäksi aikaa. Minä olen vakuutettu, ettei Mr. ja Mrs. Micawber olisi voinut saada hauskeempia päivällisiä, vaikka niitä hankkiaksensa olisivat myyneet jonkun sängyn. Traddles nauroi koko ajan melkein yhtä sydämellisesti, kuin hän söi ja teki työtä. Me nauroimme kaikki yhteen ääneen; ja minä rohkenen väittää, ettei suuremmalla menestyksellä koskaan ole mitään pitoja pidetty.

Ilomme oli korkeimmillansa, ja me askaroimme kaikki vireästi eri osastoissamme, koettaen saattaa viimeistä liuskakerrostamme semmoiseen täydelliseen tilaan, joka kunnialla päättäisi kemumme, kun huomasin, että joku outo henkilö oli huoneessa, ja silmäni kohtasivat tyvenen Littimer'in silmät, joka seisoi, hattu kädessä, minun edessäni.

"Mikä nyt!" kysyin minä vasten tahtoani.

"Pyydän anteeksi, Sir, minua käskettiin tulemaan tänne. Eikö isäntäni ole täällä, Sir?"

"Ei".

"Ettekö ole nähneet häntä, Sir?"

"En; ettekö tule hänen luotansa?"

"En suoraan, Sir".

"Sanoiko hän, että tapaisitte hänet täällä?"

"Ei juuri niin, Sir. Mutta minä arvaan, että hän on täällä huomenna, kosk'ei hän ole ollut täällä tänään".

"Tuleeko hän Oxford'ista?"

"Minä pyydän, Sir", vastasi hän kunnioittavaisesti, "että käytte istumaan ja sallitte minun tehdä tämän". Jolloin hän otti kahvelin vastustamattomasta kädestäni ja kumartui halsterin puoleen, niinkuin koko hänen huomionsa olisi kokoontunut siihen.

Me emme olisi suuresti hämmentyneet, jos Steerforth itse olisi astunut sisään, mutta me masennuimme silmänräpäyksellä kokonaan hänen arvokkaan palveliansa edessä. Hyräillen jotakin nuottia näyttääksensä, että hän oli aivan levollinen, asettui Mr. Micawber tuolillensa, samalla kuin nopeasti kätketyn kahvelin pää pisti ulos takin-rintamuksesta, niinkuin hän olisi sillä lävistänyt itsensä. Mrs. Micawber veti ruskeat hansikkaansa käteensä ja osoitti jonkunlaista gentiliä väsymystä. Traddles pisti rasvaiset kätensä tukkaansa, nosti sen aivan pystyyn ja ällisteli pöytäliinaa. Mitä minuun tulee, olin niinkuin pieni lapsi oman pöytäni päässä ja uskalsin tuskin katsahtaa siihen arvokkaasen ilmiöön, joka oli tullut, tiesi Jumala mistä, talouttani järjestämään.

Tällä välin Littimer otti lampaanlihan halsterilta ja tarjosi sitä meille vakavalla muodolla. Me otimme kaikki vähän, mutta emme panneet enään mitään arvoa siihen, vaan söimme sitä ainoastaan näön vuoksi. Kun olimme kaikki lykänneet talrikit luotamme, siirsi hän ne hiljaa pois ja asetti esiin juuston. Tämänkin vei hän pois, kun olimme tarpeeksemme syöneet sitä; tyhjensi pöydän; läjitti kaikki tarjouspöydälle; antoi meille viini-lasimme; ja vieritti itsealtansa tarjouspöydän ruokakammioon. Kaikki nämät tehtiin aivan säännöllisesti, eikä hän kertaakaan nostanut silmiänsä askareistaan. Kuitenkin näyttivät yksin hänen kyynäspäänsäkin, kun hänen selkänsä kääntyi minua kohden, uhkeasti ilmoittavan sitä hänen lujaa ajatustansa, että minä olin kovasti nuori.

"Voinko tehdä jotakin muuta, Sir?"

Minä kiitin häntä ja sanoin: "ei; mutta eikö hän tahtonut itse syödä mitään päivällistä?"

"Ei, kiitoksia paljon, Sir".

"Oxford'ista Mr. Steerforth tulee?"

"Pyydän anteeksi, Sir, mitä suvaitsette?"

"Oxfordistako Mr. Steerforth tulee?"

"Minä arvaan, että hän on täällä huomenna, Sir. Minä melkein luulin, että hän olisi täällä tänään, Sir. Erehdys on epäilemättä minun puolellani, Sir".

"Jos sattuisitte tapaamaan häntä, ennenkuin minä—" sanoin minä.

"Jos suotte minulle anteeksi, Sir, minä en luule, että ensiksi tapaan hänet".

"Mutta, jos tapaisitte", lausuin minä, "tehkääät hyvin ja sanokaat hänelle, että minua pahoittaa, että hän ei ollut täällä tänään, sillä eräs hänen vanha koulukumppaninsa oli täällä".

"Todella, Sir", ja hän jakoi yhden kumarruksen minun ja Traddles'in välille, jälkimäiseen katsahtaen.

Littimer astui pitkäänsä ovea kohden, kun minä jonkunlaisessa viimeisessä toivossa, että saisin sanotuksi jotakin luonnollista — jota en koskaan saanut tälle miehelle sanotuksi — lausuin:

"Kuulkaat, Littimer!"

"Sir!"

"Jäittekö tuolla kertaa kauaksi Yarmouth'iin?"

"Ei erittäin, Sir".

"Mutta viivytte kai siellä, siksi kuin vene oli valmis?"

"Niin viivyin, Sir. Minä jäin sinne varta vasten katsomaan, että se valmistuisi".

"Kyllä tiedän!" Hän nosti kunnioittavaisesti ylös silmänsä minun silmiäni kohden. "Mr. Steerforth ei ole vielä nähnyt sitä, arvaan minä?"

"Minä en todella voi sanoa, Sir. Minä luulen — mutta minä en todella voi sanoa sitä, Sir. Minä toivotan teille hyvää yötä, Sir".

Hän sulki kaikki läsnä-olevat siihen kunnioittavaiseen kumarrukseen, joka seurasi näitä sanoja, ja katosi. Vieraani näyttivät hengittävän vapaammin, kun hän oli mennyt; mutta oman sydämeni huojennus oli sangen suuri, sillä paitsi sitä pakkoa, joka syntyi siitä kummallisesta eduttoman aseman tunteesta, joka minulla aina oli tämän miehen läsnä-ollessa, oli omatuntoni soimannut minua kuiskaamalla, että olin epäillyt hänen isäntäänsä, enkä minä voinut tukehuttaa jonkunlaista epämääräistä, levotonta pelkoa, että hän huomasi sen. Mistä se tuli, että, vaikka minulla todesti oli niin vähän salattavaa, minusta aina tuntui, kuin tämän miehen silmä olisi tunkenut minun läpitseni?

Mr. Micawber herätti minut näistä mietteistä, joihin sekaantui joku kalvava pelko, että kohtaisin Steerforth'in itse, sillä, että hän piti monta ylistyspuhetta poissa-olevasta Littimer'istä, koska tämä muka oli mitä arvokkain toveri ja aivan ihmeteltävä palvelia. Mr. Micawber, sopii minun muistuttaa, oli ottanut itsellensä täysimääräisen osan tuosta yleisestä kumarruksesta ja vastannut siihen äärettömällä alentuvaisuudella.

"Mutta punssi, rakas Copperfieldini", lausui Mr. Micawber, maistaen sitä, "samoin kuin aika ja luode, ei odota ketään. Ah! sen maku on juuri nyt hienoimmillaan. Tahdotko, lemmittyäni, sanoa minulle ajatuksesi

siitä?"

Mrs. Micawber ilmoitti sen oivalliseksi.

"Siinä tapauksessa minä", lausui Mr. Micawber, "jos ystäväni Copperfield sallii minun käyttää tätä seurallista vapautta, juon niitten päivien muistoksi, jolloin ystäväni Copperfield ja minä itse olimme nuoremmat ja rinnatusten raivasimme itsellemme tietä mailman läpi. Minun sopii puhua itsestäni ja Copperfieldistä seuraavilla sanoilla, joita olemme ennenkin yhdessä laulaneet:

'Metsiä juosseet oomme me kaks,
Satakaunoja poimiskellen',

— kuvannollisesti puhuen — useissa tiloissa. Minä en tarkoin tiedä", lausui Mr. Micawber tuolla vanhalla äänensä vierityksellä ja tuolla vanhalla sanoin selittämättömällä muodolla, joka osoitti, että hän aikoi sanoa jotakin gentiliä, "mitä satakaunot lienevät, mutta minä en epäile, että Copperfield ja minä usein olisimme noukkineet niitä, jos se olisi ollut mahdollista".

Tällä nykyisellä hetkellä otti Mr. Micawber noukkauksen punssistansa. Niin me kaikki teimme: Traddles ilmeisesti ihmetellen, mihin kaukaiseen aikaan Mr. Micawber ja minä olimme olleet tovereita mailman taistelossa.

"Ahem!" lausui Mr. Micawber, yskäisten ja vähitellen punssista ja valkeasta varistuen. "Rakas ystäväni, saanko antaa sinulle lasillisen lisäksi?"

Mrs. Micawber vastasi, ettei se saisi olla suuri, mutta emme voineet sallia sitä, ja niin tuli lasi täyteen.

"Koska olemme täällä kokonaan likeisten ystävien kesken, Mr. Copperfield", lausui Mrs. Micawber, maistellen punssiansa, "sillä Mr. Traddles on perheemme jäseniä, tahtoisin hyvin mielelläni kuulla teidän ajatustanne Mr. Micawber'in tulevaisuuden toiveista. Sillä jyvät", arveli Mrs. Micawber todistavaisesti, "niinkuin useasti olen Mr. Micawber'ille sanonut, olkoot gentlemanille sopivat, mutta ne eivät kannata. Kahden shillingin ja yhdeksän pennyn kommissionipalkkaa kahdelta viikolta ei sovi, vaikka vaatimuksemme olisivat kuinka rajoitetut, katsoa kannattavaksi".

Me myönsimme kaikki tämän.

"Sitten", lausui Mrs. Micawber, joka ylpeili siitä, että hän selvästi käsitti asiat ja naisen viisaudellansa piti Mr. Micawber'ia suorana, kun tämä muutoin ehkä olisi käynyt vähän koukussa, "sitten asetan eteeni tämän kysymyksen, jos jyvii ei ole luottamista, mihin tulee luottaa? Onko hiiliin luottamista? Ei ollenkaan. Heimoni neuvosta käänsimme huomiomme niihin, mutta havaitsimme tässä yrityksessä pettyneemme".

Mr. Micawber nojauti taaksepäin tuolillansa, kädet plakkarissaan, katseli meitä syrjäpuolelta ja nyykäytti päätänsä, niinkuin sanoaksensa, että asia oli hyvin selvästi esitetty.

"Koska jyvät ja hiilet", lausui Mrs. Micawber, vielä enemmän todistavaisesti, "yhtä vähän voivat tulla kysymykseen, Mr. Copperfield, katson tietysti ympärilleni mailmassa ja sanon: 'missähän toimessa Mr. Micawber'in kykyisen miehen on paras toivo menestyä?' Ja minä suljen pois kaikenlaiset kommissionit, kosk'ei niissä ole mitään varmuutta. Mutta varmuus se minun lujan luulonni mukaan ennen kaikkia soveltuu

Mr. Micawber'in luontoiselle miehelle".

Traddles ja minä ilmoitimme molemmat myötätunteisella muminalla, että tämä suuri havainto Mr. Micawber'in suhteen epäilemättä oli oikea ja tuotti hänelle paljon kunniaa.

"Minä en tahdo salata teiltä, rakas Mr. Copperfield", lausui Mrs. Micawber, "että kauan olen tuntenut, että olutpanian ammatti olisi erittäin sovelias Mr. Micawber'ille. Katsokaat Barclay'ta ja Perkins'iä! Katsokaat Truman'ia, Hanbury'ä ja Buxton'ia! Juuri tällaisella lavealla perustalla Mr. Micawber, sitä myöden kuin minä häntä tunnen, on aiottu loistamaan; ja tulot, niin minulle on kerrottu, ovat *suunnattomat*! Mutta jollei Mr. Micawber voi päästä näihin firmoihin, jotka kieltäytyvät vastaamasta hänen kirjeisinsä, kun hän tarjoo heille palvelustansa, vaikka vaan alhaisemmassa virassa — mikä hyöty siitä on, että viivymme tässä ajatuksessa? Ei mikään. Minulla ehkä on se vakuutus, että Mr. Micawber'in käytös —"

"Hem! Mutta, lemmittyäni", keskeytti Mr. Micawber.

"Älä puhu mitään, ystäväni", sanoi Mrs. Micawber, laskien ruskeata hansikastansa hänen kädellensä. "Minulla ehkä on se vakuutus, Mr. Copperfield, että Mr. Micawber'in käytös tekee hänet erittäin sopivaksi pankki-toimiin. Minä ehkä päätän itsekseni, että, jos *minulla* olisi jotakin panna talteen johonkin pankkiin ja Mr. Micawber edustaisi tätä pankkia, hänen käytöksensä synnyttäisi luottamusta minussa ja laventaisi pankin liikettä. Mutta jos erinäiset pankit kieltäytyvät käyttämästä Mr. Micawber'in kykyä taikka vastaanottavat hänen tarjoumistaan ylenkatseella, mikä hyöty siitä on, että viivymme *tässä* ajatuksessa? Ei mikään. Mitä oman pankin perustamiseen tulee, ehkä tiedän, että on semmoisia heimoni jäseniä, jotka, jos he tahtovat tiloittaa rahansa Mr. Micawber'in haltuun, kykenevät panemaan alkuun semmoista laitosta. Mutta jos he *eivät* tahdo tiloittaa rahojansa Mr. Micawber'in haltuun — jota eivät tahdokaan — mikä hyöty siitä on? Taas minä väitän, ettemme ole päässeet entistä edemmäksi".

Minä pudistin päätäni ja sanoin: "ei hiukkaakaan". Traddles pudisti myöskin päätänsä ja sanoi: "ei hiukkaakaan".

"Mihin päätökseen minä tästä tulen?" jatkoi Mrs. Micawber, yhä pitäen semmoista muotoa, kuin hän esittelisi asioita selvästi. "Mikä se päätös on, rakas Mr. Copperfield, johon minä välttämättömästi joudun? Olenko väärässä, jos sanon, että meidän tulee elää?"

Minä vastasin: "ei ollenkaan!" ja Traddles vastasi: "ei ollenkaan!" ja minä havaitsin itseni jälestäpäin viisaasti minun puolestani lisäävän, että ihmisen täytyi joko elää taikka kuolla.

"Aivan niin", vastasi Mrs. Micawber. "Niin oikein. Ja varma on, rakas Mr. Copperfield, ettemme voi elää, jollei jotakin, joka suuresti eriiä olevista oloistamme, pian ilmaannu. Nyt olen itse kohdaltani vakuutettu, ja tätä olen viime aikoina useasti teroittanut Mr. Micawber'iin, ettei sovi odottaa, että asiat ilmaantuvat itsestänsä. Meidän tulee jossakin määrässä auttaa niitten ilmaantumista. Minä olen kenties väärässä, mutta minä olen kiintynyt tähän ajatukseen".

Sekä Traddles että minä hyväksyimme tätä suuresti.

"No hyvä", arveli Mrs. Micawber. "Mitä minä siis kehoitan tekemään? Tässä on Mr. Micawber, jolla on paljon erilaisia ominaisuuksia — suuret luonnonlahjat —".

"Mutta, lemmittyäni", lausui Mr. Micawber.

"Tee hyvin, rakas ystäväni, ja anna minun puhua loppuun. Tässä on Mr. Micawber, jolla on paljon erilaisia ominaisuuksia, suuret luonnonlahjat — *minä* sanoisin neroa, jollei sitä ehkä katsottaisi vaimon liialliseksi puolenpidoksi —".

Traddles ja minä sopersimme molemmat: "ei".

"Ja tässä on Mr. Micawber ilman mitään soveliasta paikkaa taikka ammattia. Kenenkä syy siihen on? Ilmeisesti yhteiskunnan. Sentähden tahtoisin saattaa näin kunniattoman asian tunnetuksi ja rohkeasti vaatia yhteiskuntaa parantamaan sitä. Minusta näyttää siltä, rakas Mr. Copperfield", lausui Mrs. Micawber pontevasti, "kuin se olisi Mr. Micawber'in ainoa tehtävä, että hän viskaa haastokintaansa yhteiskunnalle ja sanoo näin: 'näyttäkää minulle, kuka ottaa ylös sen. Astukoon taistelia heti esiin'".

Minä rohkenin kysyä Mrs. Micawber'ilta, kuinka tämä tapahtuisi.

"Niin", vastasi Mrs. Micawber — "että ilmoitetaan kaikissa sanomalehdissä. Minun mielestäni Mr. Micawber'in tulee velvollisuudesta itseänsä kohtaan, velvollisuudesta perhettänsä kohtaan, jopa minä menen niin pitkälle, että sanon: velvollisuudesta yhteiskuntaa kohtaan, joka tähän saakka on ylenkatsonut häntä, panna ilmoitus kaikkiin sanomalehtiin, suorastaan kuvata itsensä semmoiseksi ja semmoiseksi, niillä ja niillä ominaisuuksilla varustetuksi, sekä lisätä tämä: 'hankkikaat minulle nyt edullinen paikka ja lähettäkäät franko-kirjeessä vastaus *W. M:tte* Camden Town'in postikonttoriin'".

"Tämä Mrs. Micawber'in ajatus, rakas Copperfieldini", lausui Mr. Micawber, vetäen paidankaulustansa yhteen leukansa alle ja katsellen minua syrjäpuolelta, "on totta puhuen se harppaus, johon viittasin, kun minun viimein oli ilo nähdä teitä".

"Sanomalehdissä ilmoittaminen käy jotenkin kalliiksi", muistutin minä epäileväisesti.

"Juuri niin!" lausui Mrs. Micawber, säilyttäen muodossaan samaa logillista katsantoa. "Aivan totta, rakas Mr. Copperfieldini! Minä olen tehnyt saman muistutuksen Mr. Micawber'ille. Erittäin tästä syystä ajattelen, että Mr. Micawber'in täytyy (niinkuin jo olen sanonut, velvollisuudesta itseänsä kohtaan, velvollisuudesta perhettänsä kohtaan ja velvollisuudesta yhteiskuntaa kohtaan) ottaa joku summa rahoja vekselillä".

Taaksepäin tuolillansa nojaantuneena leikitsi Mr. Micawber lorgnettinsa kanssa ja loi silmänsä ylös kattoon; mutta minusta näytti, kuin hän samalla olisi kääntänyt niitä Traddles'iin, joka katseli valkeata.

"Jollei kenelläkään heimoni jäsenellä", sanoi Mrs. Micawber, "ole luonnosta sitä hellyyttä, että hän negotieraa tämän vekselin — minä luulen, että löytyy parempi asioitsian lauselmä, joka ilmoittaa, mitä tarkoitan —"

Silmät yhä vielä kattoon luotuina, sanoi Mr. Micawber: "diskonteeraa".

"Että hän diskonteeraa tämän vekselin", jatkoi Mrs. Micawber, "niin minun ajatukseni on se, että Mr. Micawber lähtee City'yn, vie tämän vekselin raha-markkinoille ja myy sen siitä hinnasta, minkä hän saa. Jos ihmiset raha-markkinoilla pakoittavat Mr. Micawber'ia kärsimään suurta vahinkoa, koskee se heitä itseä ja heidän omaa-tuntoansa. Minä puolestani katson sitä rahan tiloitukseksi. Minä kehoitan, rakas Mr.

Copperfieldini, Mr. Micawber'ia tekemään samoin: pitämään sitä rahan tiloituksena, joka varmaan tuottaa voittoa, sekä suostumaan mihin uhraukseen hyvänsä".

Minä tunsin, mutta en suinkaan tiedä miksi, että tämä oli itsensä kieltämistä ja hellää rakkautta Mrs. Micawber'in puolelta, ja minä sopersin jotakin sinnepäin. Traddles, joka yhtyi minun nuottiini, teki samoin, yhä valkeata katsellen.

"Minä en tahdo", lausui Mrs. Micawber, juoden punssiansa loppuun ja vetäen shaaliensa olkapäitensä yli, makuuhuoneeseni lähteäksensä; "minä en tahdo pitkittää näitä muistutuksia Mr. Micawber'in raha-seikoista. Teidän valkeanne äärellä, rakas Mr. Copperfield'ini, ja Mr. Traddles'in läsnäollessa, joka tosin ei ole niin vanha ystävä, mutta kuitenkin yksi perheestämme, en malttanut olla sitä tietä ilmoittamatta, jota *minä* neuvon Mr. Micawber'in astumaan. Minä tunnen, että se aika on tullut, jolloin Mr. Micawber'in täytyy ponnistaa voimiansa ja — minä tahdon lisätä — todistaa arvoansa, ja minusta näyttää tämä parhaalta keinolta. Minä tiedän, että olen vaan nainen ja että miehen järkeä tavallisesti katsotaan kykenevämmäksi ratkaisemaan semmoisia kysymyksiä; mutta minun ei kuitenkaan sovi unhottaa, että, kun asuin kotona isän ja äidin luona, isäni oli tapa sanoa: 'Emman ruumis on hento, mutta asiain käsittämisessä hän ei ole ketään huonompi'. Että isäni liiaksi piti minun puoltani, tiedän kyllä; mutta että hän jossakin määrässä oli ihmistuntia, kieltää yhtä paljon velvollisuuteni kuin ymmärrykseni minua epäilemästä".

Tällä puheella ja vastustaen meidän pyyntöjämme, että hän läsnä-olollansa sulostuttaisi jälellä olevan punssin tyhjentämistä, peräytyi Mrs. Micawber makuuhuoneeseni. Ja minä tunsin todella, että hän oli jalo nainen — semmoinen nainen, joka olisi sopinut Roman matronaksi ja yleisen häiriön aikana toimittanut kaikenlaisia sankaritöitä.

Tunteitteni hartaudessa toivotin Mr. Micawber'ille onnea siihen aarteeseen, joka hänellä oli. Niin teki myöskin Traddles. Mr. Micawber ojensi kättänsä meille kummallekin järjestänsä ja peitti sitten kasvonsa nenäliinallansa, joka, luullakseni, oli enemmän nuuskassa, kuin hän itse tiesi. Sitten hän kääntyi punssin puoleen kokonansa iloa täynnä. Hän uhkui kaunopuheliaisuutta. Hän koetti selittää meille, että lapsissamme elimme uudestaan ja että rahallisten vastusten rasittaessa jokainen lisäys heidän luvussaan oli kahta suotuisampi. Hän sanoi, että Mrs. Micawber'illa nykyisin oli ollut epäilyksiä tässä kohden, mutta että hän oli haihduttanut epäilykset ja rauhoittanut häntä. Mitä Mrs. Micawber'in heimoon tuli, he eivät ensinkään vastanneet Mrs. Micawber'ia, heidän tunteensa tekivät hänen, Mr. Micawber'in, juuri yhtä ja he saivat — minä käytän hänen omaa lausettansa — mennä hiiteen.

Mr. Micawber piti sitten innokkaan ylistyspuheen Traddles'ista. Hän sanoi, että Traddles oli semmoinen luonne, jonka vakavia hyviä avuja hän (Mr. Micawber) ei voinut kehua itsellensä olevan, mutta joita hän, Jumalan kiitos, tiesi ihmetellä. Hän viittasi hellästi siihen nuoreen ladyyn, outoon, jota Traddles oli kunnioittanut rakkaudellansa ja joka tämän rakkauden vastaukseksi oli omalla rakkaudellansa kunnioittanut ja siunannut Traddles'ia. Mr. Micawber joi tämän ladyyn onneksi. Samoin minäkin. Traddles kiitti meitä molempia ja sanoi semmoisella yksinkertaisuudella ja suoruudella, johon minulla oli kylläksi järkeä mieltä: "minä olen suuresti kiitollinen teille. Ja minä vakuutan teille, että hän on suloisin tyttö koko mailmassa!"

Tuosta Mr. Micawber käytti ensimmäistä tilaisuutta suurimmalla hienoudella ja juhlallisuudella viitata *minun* sydämeni tilaan. Ei mikään, paitsi hänen ystävänsä Copperfieldin vakaat vastaväitteet, muistutti hän, voinut luovuttaa häntä siitä ajatuksesta, että hänen ystävänsä Copperfield rakasti ja rakastettiin. Hetken aikaa hikoiltuani ja tuskailtuani ja melkoisen punehtumisen, änkyttämisen ja kieltämisen jälkeen sanoin minä, lasiani kädessäni pitäen: "hyvä! minä juon D:n onneksi!" joka niin ihastutti ja riemastutti Mr.

Micawber'ia, että hän, punssi-lasi kädessään, juoksi makuuhuoneeseni, jotta myös Mrs. Micawber joisi D:n onneksi, jonka hän innolla tekikin, kimeällä äänellä sisältäpäin huutaen: "kuulkaat, kuulkaat! rakas Mr. Copperfield'ini, minä olen suuresti iloissani; kuulkaat!" ja suostumuksen osoitukseksi seinään koputtaen.

Keskustelumme kävi nyt enemmän mailmalliseksi. Mr. Micawber kertoi meille, että Camden Town ei ollut hänestä oikein mukava, ja että hän ensi työksensä, kun ilmoittamisen johdosta jotakin tyydyttävää oli ilmaantunut, aikoi muuttaa. Hänellä oli Oxford Street'in läntisessä päässä tiedossa eräs terassi, joka antoi Hyde Park'iin ja jota hän aina oli pitänyt hyvällä silmällä, mutta johon hän ei toivonut heti pääsevänsä, koska se vaati suurenmoista sisustusta. Tuli arvattavasti joku väli-aika, selitti hän, jona hän tyytyisi johonkin semmoisen rakennuksen ylikertaan, jossa oli alikerroksessa kunniallinen asioitsia-konttori — esimerkiksi Piccadilly'ssä — jossa Mrs. Micawber'in olisi hauska asua ja jossa, jos avasi jonkun kaari-akkunan seinään taikka korottaisi kattoa yhden kerroksen verran taikka tekisi muutamia muita semmoisia muutoksia, he voisivat vuosikausia elää mukavasti ja arvoisasti. Mitä tahansa oli hänelle sallittu, sanoi hän nimen-omaan, taikka missä tahansa hänen asuntonsa olisi, me saimme luottaa siihen — aina löytyi yksi huone Traddles'ia varten, ja veitsi ja kahveli minua varten. Me kiitimme häntä hänen ystävyystensä, ja hän pyysi meitä antamaan anteeksi, että hän oli ryhtynyt näihin käytölliisiin ja asiamiehen kaltaisiin yksityis-seikkoihin, sekä kärsimään sitä, koska se oli luonnollista semmoisessa, joka aikoi asettaa elämänsä kokonaan uudelle kannalle.

Mrs. Micawber koputti nyt uudestaan seinään, kuulustaaksensa, oliko tee valmiina, ja teki lopun tästä ystävällisen keskustelumme jaksosta. Hän tarjoili teetä meille aivan viehättävällä tavalla; ja milloin hyvänsä minä, teekuppeja ja voileipiä jaellessani, lähestyin häntä, kysyi hän minulta kuiskaten, oliko D. valkea- vai mustaverinen taikka oliko hän lyhyt vai pitkä taikka jotakin samanlaista, josta minä, luullakseni, olin mielissäni. Teen jälkeen haastelimme erinäisistä asioista valkean edessä; ja Mrs. Micawber teki hyvin ja lauloi meille (vähäisellä, ohuella, heikolla äänellä, jota minä, kun ensin tutustuin hänen kanssaan, muistaakseni, pidin ääni-opin kaljana) nuot mieliballadit, "Korean, valkoisen kersantin" ja "Pikku Tafflin'in". Näistä molemmista lauluista oli Mrs. Micawber ollut kuuluisa, kun hän asui kotona isän ja äidin luona. Mr. Micawber jutteli meille, että kun hän ensi kerran näki Mrs. Micawber'in hänen vanhempainsa katon alla ja kuuli hänen laulavan edellisen balladin, Mrs. Micawber oli tavattoman suuressa määrässä vetänyt hänen huomiotansa puoleensa; mutta että, kun "Pikku Tafflin" tuli, hän päätti saada tämän naisen omaksi taikka kuolla yrityksessään.

Kello oli kymmenen ja yhdentoista välillä, kun Mrs. Micawber nousi asettaaksensa lakkiaan takaisin tuohon vaalean-ruskeaan paperipussiin ja pannaksensa hattuaan päähänsä. Mr. Micawber käytti tilaisuutta, kun Traddles puki päällystakkia yllensä, pistääksensä käteeni yhtä kirjettä, samalla kuiskaten minulle, että lukisin sitä, kun sopi. Kun. kynttilällä rintavarustimen takaa näytin heitä alas — Mr. Micawber astui ensiksi, taluttaen Mrs. Micawberia, ja Traddles seurasi, lakkipussi kädessä, — käytin minäkin tilaisuutta ja pysäytin Traddles'in tuokioksi porrastavalle.

"Traddles", lausuin minä, "Mr. Micawber ei tarkoita mitään pahaa, mies parka; mutta, jos minä olisin sinun sijassasi, en lainaisi hänelle mitään".

"Rakas Copperfieldini", vastasi Traddles hymyillen, "minulla ei ole mitään lainata".

"Sinulla on nimi, näetkö", arvelin minä.

"No! Onko siinä sinun mielestäsi jotakin lainattavaa?" vastasi Traddles mieltävällä katsannolla.

"On kai".

"Ah!" lausui Traddles. "Niin aina! Minä olen hyvin kiitollinen sinulle, Copperfield; mutta — minä pelkään, että jo olen lainannut sen hänelle".

"Tuohonko vekseliin, joka tuottaa niin varmaa voittoa?" kysyin minä.

"Ei", sanoi Traddles. "Ei siihen. Tämä on ensimmäistä, mitä olen siitä kuullut. Minä olen ajatellut, että hän luultavasti kotimatalla esittelee tätä. Minun vekselini on toinen".

"Minä toivon, että kaikki on selvillä sen suhteen", arvelin minä.

"Minä toivon sitä", lausui Traddles. "Minä luulen sitä sen vuoksi, että hän kertoi minulle vasta pari päivää takaperin, että siitä oli pidetty huolta. Tämä oli Mr. Micawber'in lause: 'Pidetty huolta'".

Koska Mr. Micawber samalla katsahti ylös siihen paikkaan, jossa seisoimme, en minä ehtinyt muuta kuin toistaa varoitustani. Traddles kiitti minua ja astui alas. Mutta, kun näin sen hyvänsävyisen tavan, jolla hän astui alas, lakkipussi kädessä, ja taritsi Mrs. Micawber'ille käsivarttansa, pelkäsin minä, että hän viettäisiin päineen päivineen rahamarkkinoille.

Minä palasin valkeani ääreen ja ajattelin, puoleksi totisesti, puoleksi nauraen, Mr. Micawber'in luonnetta ja meidän vanhaa keskuuttamme, kun kuulin nopeitten askelten nousevan portaita ylös. Ensiksi luulin, että se oli Traddles, joka palasi noutamaan jotakin, jota Mrs. Micawber oli jättänyt; mutta, kun askeleet lähestyivät, tunsin ne ja havaitsin, että sydämeni sykki kovasti ja veri syöksi kasvoihin, sillä askeleet olivat Steerforth'in.

Minä en koskaan unhottanut Agnes'ia eikä hän koskaan jättänyt sitä pyhää paikkaa ajatuksissani — jos saan nimittää sitä siksi — johon alusta olin asettanut hänet. Mutta kun Steerforth astui sisään ja seisoi edessäni, kättänsä ojentaen, muuttui se pimeys, joka oli ympäröinyt häntä, valkeudeksi, ja minä hämmennyin ja häpesin, että olin epäillyt sitä, jota rakastin niin sydämellisesti. Minä en rakastanut Agnes'ia vähemmin sen vuoksi; minä ajattelin häntä samaksi hyväksi, lempeäksi elämäni enkeliksi; minä nuhtelin itseäni, ei häntä, että olin väärin arvostellut Steerforth'ia; ja minä olisin tarjonnut Steerforth'ille mitä sovinto-uhria hyvänsä, jos vaan olisin tietänyt, mitä ja kuinka tarjota.

"No, Tuhat-ihanainen, vanha poika, oletko mykäksi hämmästynyt!" nauroi Steerforth, sydämellisesti kättäni pudistaen ja heittäen sitä iloisesti pois. "Olenko taas tavannut sinut pitoja pitämästä, sinä Sybariti! Nämät Doctors' Commons'in kumppanukset ovat iloisinta väkeä koko kaupungissa, luulen minä, ja voittavat meidät säädyllyiset Oxford'in pojat perinpohjin!" Hänen kirkas katseensa liikkui hilpeästi ympäri huonetta, kun hän istui sohvalle vastapäätä minua Mrs. Micawber'in äskeiseen paikkaan, ja kohensi valkeaa, että se leimahti ilmi tuleen.

"Minä kummastuin niin ensiksi", lausuin minä, toivottaen häntä tervetulleeksi kaikella sillä sydämellisyydellä, joka minulla oli, "että tuskin sain sanaa sanotuksi sinua tervehtiäkseni, Steerforth".

"No, minun näkyni on terveellinen kipeille silmille, niinkuin Skotlantilainen sanoo", vastasi Steerforth, "ja niin on sinunkin näkysi, Tuhat-ihanainen, täydessä kukoistuksessasi. Kuinka jaksat, sinä Bacchin palvelia?"

"Minä voin sangen hyvin", sanoin minä; "enkä ole ollenkaan Bacchin palvelia tänä iltana, vaikka myönnän, että minulla on ollut kolme vierasta".

"Jotka kaikki minä kohtasin kadulla ja kuulin ääneen laskevan sinun kiitostasi", vastasi Steerforth. "Kuka tuo meidän ystävä polvihousuissa on?"

Minä annoin muutamilla sanoilla hänelle parhaat selitykset Mr. Micawber'ista, mitä suinkin voin. Hän nauroi sydämellisesti minun heikkoa kuvaani tästä gentlemanista ja sanoi, että hän oli mies, joka ansaitsi tuntemista, ja että hänen täytyi oppia tuntemaan hänet.

"Mutta kenen sinä luulet meidän toisen ystävänsä olevan?" kysyin minä vuorostani.

"Jumala tiesi", lausui Steerforth. "Ei suinkaan mikään surunaama, toivon minä? Minusta hän vähän näytti siltä".

"Traddles!" vastasin minä riemuisena.

"Kuka se on?" kysyi Steerforth huolimattomalla tavallansa.

"Etkö sinä Traddles'ia muista? Traddles'ia vanhassa huoneessamme Salem House'ssa?"

"Vai se!" lausui Steerforth, tulihangolla koputtaen hiiliharkkoa pesässä. "Onko hän yhtä hempeä, kuin ennen? Ja mistä hiidestä hänet onkeesi sait?"

Vastauksessani ylistin Traddles'ia niin paljon, kuin voin. Sillä minä tunsin, että Steerforth jotenkin halveksi häntä. Steerforth heitti tämän aineen vähäisellä pään nyykkäyksellä, hymyili ja muistutti, että hänkin mielellään näkisi tuon vanhan toverin, joka aina oli ollut kummallinen kala, sekä kysyi, voinko antaa hänelle mitään syötävää? Tämän lyhyen keskustelun aikana oli hän, kun hän ei puhunut huiman hilpeällä tavalla, parhaasta päästä istunut joutilaana ja tulihangolla koputtanut hiiliharkkoa. Minä huomasin, että hän teki samaa tekoa, sillä välin kuin toin esiin tähteet kyyhkyispasteijasta ja niin edespäin.

"No, Tuhat-ihanainen, onhan tässä päivälliset vaikka kuninkaalle!" huudahti hän, äkkiä keskeyttäen äänettömyyttensä ja istuen pöydän ääreen. "Minä en aio surkeilla niitä, sillä minä olen tullut Yarmouth'ista".

"Minä luulin sinun tulevan Oxford'ista?" vastasin minä.

"Ei", lausui Steerforth. "Minä olen ollut merenkulkia — paremmassa toimessa".

"Littimer kävi tänään täällä sinua kysymässä", muistutin minä, "ja minä ymmärsin hänen puheensa niin, että sinä olit Oxford'issa; vaikka, kun nyt ajattelen asiaa, ei hän nimen-omaan sanonut sitä".

"Littimer on suurempi houkkio, kuin miksi minä häntä luulin, koska hän on kysellyt minua", sanoi

Steerforth iloisesti kaataen lasillisen viiniä itsellensä ja juoden minun onnekseni. "Mitä hänen puheensa käsittämiseen tulee, olet sinä viisaampi toveri, kuin useimmat meistä, Tuhat-ihanainen, jos siihen pystyt".

"Se on totta", sanoin minä, tuoliani pöydän luo siirtäen. "Vai olet sinä käynyt Yarmouth'issa, Steerforth!" kysyin minä, uteliaana kuulemaan kaikkia sieltä päin. "Olitko kauankin siellä?"

"En", vastasi hän. "Vähäisellä parin viikon retkellä".

"Ja kuinka he kaikki voivat siellä? Tietysti pikku Em'ly ei vielä ole mennyt naimisiin?"

"Ei vielä. Menee, luullakseni — niin ja niin monen viikon taikka kuukauden taikka jonkun muun ajan perästä. Minä en ole nähnyt paljo heistä. Kesken puheen"; hän laski kädestään veitsensä ja kahvelinsa, joita hän oli käyttänyt suurella ahkeruudella, ja rupesi plakkareistansa hakemaan; "minulla on kirje sinulle".

"Keneltä?"

"No, vanhalta hoitajattareltasi", vastasi hän, ottaen muutamia papereita plakkaristaan. "'J. Steerforth, Esquire, velkaa Hyvälle Aikomukselle'; ei se se ole. Maltappa, ja me löydämme sen pian. Vanha mikä-hänen-nimensä-onkaan on huonona kipeänä, ja siitä, luullakseni, kirjeessä puhutaan".

"Barkis'iako tarkoitat?"

"Niin!" yhä plakkareistansa hakien ja katsellen niitten sisältöä; "Barkis paralla ei ole mitään toivoa enää, pelkään minä. Minä näin pikkuisen apteekarin siellä — joku haavalääkäri taikka mikä hän on — saman miehen, joka saatti sinun kunnian-arvoisuutesi mailmaan. Hän puhui oppineen tavalla tästä kohtauksesta minulle; mutta päätös hänen ajatuksestaan oli se, että ajomies hankki viimeiselle matkallensa jokseenkin pikaisesti. — Pistä kätesi päällystakkini poviplakkariin tuolilla tuossa, ja minä luulen, että löydät kirjeen. Onko se siellä?"

"Tässä se on!" sanoin minä.

"Se on oikein!"

Se oli Peggotyilta; vähän epäselvempi, kuin tavallisesti, ja lyhyt. Hän ilmoitti minulle siinä puolisonsa toivottoman tilan ja viittasi siihen, että tämä oli käynyt "hiukan tarkemmaksi", kuin ennen, sekä sen johdosta oli vaikeampi tarpeeksi hoitaa. Se ei puhunut mitään Peggotyyn omasta väsymyksestä ja valvonnasta, mutta ylisti Barkis'ia suuresti. Se oli kirjoitettu suoralla, yksinkertaisella ja teeskentelemättömällä hurskaudella, jonka minä tiesin todelliseksi, ja päättyi terveisillä "ikuiselle lemmitylleni" — tarkoittaen minua.

Sillä aikaa, kuin minä koetin saada selvää siitä, jatkoi Steerforth syömistänsä ja juomistansa.

"Se on ikävä asia", arveli hän, kun olin päättänyt; "mutta aurinko laskee joka päivä, ja ihmisiä kuolee joka hetki, eikä yhteinen kohtalo saa peloittaa meitä. Jos luopuisimme uraltamme sen vuoksi, että tuo yhtäläinen jalka, joka kolkuttaa kaikkien ihmisten ovea, kuullaan jossakin kolkuttavan, luiskahtaisivat kaikki asiat tässä mailmassa käsistämme. Ei! Katsasta eteenpäin! Terävässä kengässä, jos on tarpeellista, tylsässä kengässä, jos käy laatuun, mutta ratsasta eteenpäin! Ratsasta kaikkien esteitten ylitse ja voita kilvan-ajossa!"

"Ja voita missä kilvan-ajossa?" kysyin minä.

"Siinä kilvan-ajossa, johon on mennyt", lausui hän. "Ratsasta eteenpäin!"

Kun hän pysähtyi ja katseli minua, tuo kaunis pää vähän taaksepäin heitettynä ja kohotettu lasi kädessään, huomasin, muistaakseni, että, vaikka hänen kasvonsa punersivat vilppaasta merituulesta, niissä kuitenkin näkyi jälkiä, jotka olivat ilmestyneet niihin siitä, kuin viimein tapasin hänet, ikäänkuin hän olisi vanhan tapansa mukaan ponnistanut sitä hehkuvaa voimaa, joka, jos se heräsi, heräsi niin tulisesti hänessä. Minä aioin vähän nuhdella häntä siitä hurjasta tavasta, jolla hän noudatti jokaista mielitekoansa — esimerkiksi tuota taistelemista tuimalla merellä ja urhostelemista kovissa säissä — kun ajatukseni kääntyivät takaisin keskustelumme lähimmäiseen esineeseen ja minä sen sijaan jatkoin sitä.

"Minä kerron sinulle jotakin, Steerforth", sanoin minä, "jos sinun uljas mielesi tahtoo kuunnella minua —".

"Se on voimakas mieli ja tekee mitä hyvänsä tahdot", vastasi hän, muuttaen jälleen pöydän vierestä valkean luo.

"Siinä tapauksessa minä kerron sinulle jotakin, Steerforth. Minä luulen, että lähden vanhaa hoitajatartani katsomaan. Ei sentähden, että saatan tehdä hänelle mitään hyvää taikka olla hänelle miksikään todelliseksi hyödyksi; mutta hän on niin liittynyt minuun, että minun käyntini vaikuttaisi häneen yhtä paljon, kuin jos todella pystyisin molempiin. Hän pitäisi tuloani niin suotuisana, että se lohduttaisi ja tukisi häntä. Se ei suinkaan ole suuri vaivannäkö semmoisen ystävän tähden, kuin hän on ollut minulle. Etkö sinä tekisi päivän matkaa, jos olisit minun sijassani?"

Hänen kasvonsa olivat miettiväiset ja hän istui vähän ajatellen, ennenkuin hän matalalla äänellä vastasi: "hyvä! Lähde. Sinä et voi tehdä mitään vahinkoa".

"Sinä olet vast'ikään palannut", sanoin minä, "ja olisi turha pyytää sinua tulemaan kanssani?"

"Aivan niin", vastasi hän. "Aion Highgate'en tänä iltana. Minä en ole nähnyt äitiäni koko tämän pitkän ajan kuluessa, ja se rasittaa omaatuntoani, sillä se maksaa jotakin, kun on rakastettu, niinkuin hän rakastaa tuhlaajapoikaansa, — Pah! Joutavia! — Sinä lähdet huomenna, arvaan minä", sanoi hän, pitäen minua käsivarren pituuden päässä luotansa, yksi käsi kummallakin olkapäälläni.

"Niin minä luulen".

"No, älä siis lähde ennenkuin ylihuomenna. Minä soisin, että tulisit muutamiksi päiviksi meille. Minä olen tullut tänne siinä aikomuksessa, että pyytäisin sinua meille, ja sinä lennät pois Yarmouth'iin".

"Sinä olet varsin omainen lentämisestä puhumaan, Steerforth, sinä, joka aina rajusti rynnistelet tuntemattomille retkille!"

Hän katseli minua hetken puhumatta ja vastasi sitten, yhä pitäen kiinni minusta, niinkuin ennen, ja pudistaen minua:

"No! Sano ylihuomenna ja vietä niin paljon, kuin voit, huomispäivästä meidän kanssamme! Kuka tietää, milloin me muutoin jälleen yhdymme. No! Sano ylihuomenna! Minä tarvitsisin sinua seisomaan Rosa

Dartlen ja itseni välissä ja pitämään meitä erinänsä".

"Rakastaisitteko toisianne liian paljon ilman minutta?"

"Rakastaisimme taikka vihaisimme", nauroi Steerforth; "vähät siitä kumpiko. No! Sano ylihuomenna!"

Minä sanoin ylihuomenna; ja hän pani päällystakkinsa yllensä, sytytti sigarinsa ja hankki kotimatkalle. Kun huomasin hänen tarkoituksensa, otin minäkin päällystakkini ylleni (mutta en sytyttänyt mitään sigaria, sillä minä olin saanut tarpeekseni siitä kappaleeksi aikaa) ja astuin hänen kanssaan isolle valtatielle asti: siihen aikaan illasta kolkolle tielle. Hän oli hyvin vilkas koko matkan; ja kun erosimme, ja minä katsoin hänen jälkeensä, kun hän astui niin reippaasti ja uljaasti kotiinpäin, ajattelin hänen sanojansa: "ratsasta kaikkien esteitten ylitse ja voita kilvan-ajossa!" ja toivoin ensi kerran, että hänellä olisi joku kelvollinen päämäärä saavutettavana.

Minä riisuin päältäni omassa huoneessani, kun Mr. Micawber'in kirje putosi lattialle. Näin muistutettuna siitä, avasin sinetin ja luin, niinkuin seuraa. Se oli dateerattu puoltatoista tuntia ennen päivällisiä. Minä en ole varma, olenko maininnut, että, kun Mr. Micawber oli jossakin erittäin kovassa pulassa, hän käytti jonkunlaista lakimiehen lausetapaa, jota hän näytti ajattelevan samaksi, kuin raha-asiainsa suorittamista.

"Sir — sillä minä en uskalla sanoa: Copperfield'ini. Soveliasta lienee minun ilmoittaa teille, että allekirjoittanut on kokonaan muserrettu. Te ehkä huomaatte hänessä tänään muutamia heikkoja ponnistuksia säästää teiltä ennen aikaista tietoa hänen onnettomasta asemastaan; mutta toivo on laskenut taivaan-rannan alle, ja allekirjoittanut on kokonaan muserrettu".

"Tämä ilmoitus on kirjoitettu semmoisen henkilön personallisessa läsnä-olossa (minun ei sovi nimittää sitä seuraksi), joka on jonkunlaisessa päihtymystä lähestyvässä tilassa ja jonka eräs raha-mäkläri on tänne lähettänyt. Tämä henkilö on asuntoini laillinen omistaja, kosk'en jaksa hyyryäni maksaa. Hänen inventariuminsa sisältää ei ainoastaan niitä kaikenlaisia irtaimia kaluja ja kapineita, jotka ovat minun, allekirjoittaneen, omia, joka olen tämän asunnon vuodeksi vourannut, vaan myöskin kaikki ne, joita Mr. Thomas Traddles, hyyryllisen hyyryllinen, Inner Temple'n kunnianarvoisen seuran jäsen, omistaa".

"Jos mikään surun pisara puuttuisi siitä ylitse-vuotavasta pikarista, joka nyt (ikimuistettavan kirjailian sanoja käyttäkseni) kurotetaan allekirjoittaneen huulille, löytyisi se siinä tosi-asiassa, että eräs ystävällinen accepti, jonka ennen mainittu Mr. Thomas Traddles on antanut allekirjoittaneelle 23 punnasta 4 shillingistä ja 9 1/2 pennystä, on maksettavaksi langennut sekä että siitä *ei* ole huolta pidetty; ja myöskin siinä asiassa, että niitten elävien edesvastausten lisäksi, jotka nojauvat allekirjoittaneeseen, asiain luonnollisen menon mukaan tulee vielä yksi avuton uhri, jonka kurjaa ilmestymistä sopii odottaa — tasaluvuissa puhuen — noin kuuden taivaallisen kuun kierron perästä, tästä päivästä lukien".

"Nämät edeltäpäin lausuttuani, tekisin liikatyön, jos lisäisin, että tomua ja tuhkaa on ijäksi varistettu

sen

pään

päälle,

jota

kantaa

Wilkins Micawber.

Traddles parka! Minä tunsin siihen aikaan kylläksi Mr. Micawber'in, tietääkseni, että kyllä sopi odottaa, että *hän* tointuisi tästä tärähdyksestä, mutta yöleponi häirääntyi suuresti, kun ajattelin Traddles'ia ja papintytärtä, joka oli yksi kymmenestä sisaruksesta alhaalla Devonshire'ssä, joka oli semmoinen suloinen tyttö ja joka oli suostunut odottamaan Traddles'ia (paha-enteinen kiitos!), siksi kuin hän olisi kuusikymmen-vuotias taikka kuinka vanha hyvänsä.

YHDEKSÄSKOLMATTALUKU.

Minä käyn taas Steerforth'n kodissa.

Minä mainitsin aamulla Mr. Spenlow'ille, että halusin saada lupaa olla poissa jonkun lyhyen aikaa; ja kosk'ei minulla ollut mitään palkkaa enkä minä siis ollut mikään pahennus taipumattomalle Jorkins'ille, ei tässä asiassa tehty minulle mitään vastusta, Minä käytin tätä tilaisuutta ja, vaikka ääneni tarttui kurkkuuni ja silmiäni hämärsi, sanoja lausuessani, ilmoitin sitä toivoa, että Miss Spenlow voi hyvin; johon Mr. Spenlow vastasi tuskin suuremmalla sydämen liikutuksella, kuin jos hän olisi puhunut jostakin tavallisesta inhimillisestä olennoista, että hän oli hyvin kiitollinen minulle, ja että hänen tyttärensä voi varsin hyvin.

Koska me sisäänkirjoitetut konttoristit olimme patricisen proktorin-luokan taimia, kohdeltiin meitä niin suurella arvonnolla, että minä melkein aina olin omassa vallassani. Kun en kuitenkaan halunnut tulla Highgate'en ennenkuin kello yksi taikka kaksi päivällä ja meillä tänä aamuna oli oikeuden edessä toinen pikkuinen kirkon-pannan-juttu, jolle annettiin nimi: "Tipkins tuomarin-viran toimessa Bullock'ia vastaan tämän sielun parannukseksi", kulutin yhdessä Mr. Spenlow'in kanssa pari kolme hauskaa tuntia sitä kuunnellessani. Juttu oli syntynyt jostakin kahakasta kahden kirkkoväärtin välillä, joista toista syytettiin, että hän oli tuupannut toista erästä pumpppua vastaan; ja tämän pumpun tanko, joka kosketti jotakin kouluhuonetta, joka oli kirkon-päädyn alla, teki tuuppauksesta kirkollisen loukkauksen. Se oli hupainen juttu; ja se saatti minut matkallani Highgate'en postivaunujen kutsilaudalla ajattelemaan Commons'ia ja mitä Mr. Spenlow oli puhunut Commons'iin kajoamisesta ja maan häviöön joutumisesta.

Mrs. Steerforth vastaan-otti minut iloisesti, ja niin myöskin Rosa Dartle. Minä olin hyvin mielissäni, kun huomasin, ettei Littimer ollut siellä, vaan että meitä passasi eräs kaino, nuori kamari-neitsyt, jolla oli siniset nauhat lakissansa ja jonka silmät, kun sattumalta kohtasin ne, paljon enemmän miellyttivät eivätkä likimainkaan niin hämmäntäneet minua, kuin tuon arvokkaan miehen silmät. Mutta mitä minä erittäin huomasin, ennenkuin olin ollut puolen tunnin aikaa talossa, oli se alinomainen tarkkuus, jolla Miss Dartle otti vaaria minusta; ja se väijyvä tapa, jolla hän näytti vertaavan minun kasvojani ja Steerforth'in ja Steerforth'in kasvoja ja minun keskenänsä, sekä odottavan, että jotakin tulisi ilmi näissä molemmissa. Joka kerta kuin katsahdin häneen, olin varma siitä, että näkisin noitten kiihkeitten kasvojen, hiukeavain, mustien silmien ja tutkistelevan otsan tuijottavan minuun taikka äkkiä siirtyvän minun kasvoistani Steerforth'in kasvoihin taikka käsittävän meitä molempia samalla haavaa. Tätä ilveksen-kaltaista tarkastusta hän ei suinkaan lakkauttanut, kun hän näki, että minä havaitsin sen, vaan päinvastoin semmoisina hetkinä loi terävän katseensa minuun vielä kiinteämmin. Vaikka minä olin viaton ja tiesin itseni siksi, oli se paha, josta hän luuli minua, mikä hyvänsä, kartin kuitenkin hänen kummallisia silmiänsä aivan kykenemätönnä kestämaan niitten nälkäistä loistoa.

Koko päivän näytti Miss Dartle olevan läsnä joka paikassa rakennuksessa. Jos puhuttelin Steerforth'ia tämän huoneessa, kuulin Miss Dartle'n puvun kahisevan vähäisessä käytävässä ulkopuolella. Kun Steerforth ja minä ryhdyimme johonkin vanhaan ruumiin-harjoitukseemme nurmikolla rakennuksen takana,

näin hänen kasvojensa siirtyvän akkunasta akkunaan, niinkuin liikkuvan valon, siksi kuin ne pysähtyivät yhteen akkunaan ja katselivat meitä. Kun kaikki neljä illalla lähdimme ulos kävelemään, pusersi hän ohuen kätensä kiinni käsivarteeni, niinkuin vieterin, ja pidätti minua, siksi kuin Steerforth ja hänen äitinsä olivat astuneet niin pitkälle, etteivät voineet kuulla, ja silloin hän puhutteli minua.

"Te ette ole moneen aikaan", lausui hän, "käyneet täällä. Onko teidän virkanne todella niin hauska ja huvittava, että se anastaa koko teidän huomionne? Minä kysyn sen vuoksi, että tahdon, että minua neuvotaan, kun en itse tiedä. Onko se todella semmoinen?"

Minä vastasin, että pidin siitä hyvin paljon, mutta etten suinkaan voinut väittää sitä ihan semmoiseksi.

"Oh! minua ilahuttaa kuulla sitä, koska aina tahdon tulla oikaistuksi, kun olen väärässä", sanoi Rosa Dartle. "Te ehkä arvelette, että virkanne on kuivanpuolinen?"

"Niin", vastasin minä; "ehkä se *oli* vähän kuivanpuolinen".

"Oh! ja tämä on syy, jonka vuoksi te tarvitsette helpoitusta ja vaihetusta — kiihoitusta ja kaikkia noita?" lausui hän. "Ah! hyvin totta! Mutta eikö se ole hiukan — kuinka? — hänelle; minä en tarkoita teitä?"

Hänen silmänsä nopea katse sitä paikkaa kohden, jossa Steerforth käveli, äitiänsä taluttaen, näytti minulle, ketä hän tarkoitti; mutta paitsi tätä minä en ymmärtänyt mitään. Ja sitä muotonikin osoitti, sitä en epäile.

"Eikö se — minä en sano, että niin on laita, muistakaat, että minä tahdon tietää — eikö se vedä häntä liian paljon puoleensa? Eikö se kenties tee, että hän käy tavallista harvemmin täällä sokeasti hellivän — kuinka?" Ja hän loi toisen nopean katseen heihin, ja semmoisen katseen minuun, joka näytti tunkevan sydämeni sisimpiin.

"Miss Dartle", vastasin minä, "älkää ajatelko —".

"En minä ajattele!" sanoi hän. "Oh, voi minua, älkää luulko, että minä ajattelen mitään! Minä en ole epäileväinen. Minä vaan teen yhden kysymyksen. Minä en tuo esiin mitään mielipidettä. Minä tahdon perustaa jotakin mielipidettä siihen, mitä te kerrotte minulle. Eikö se siis ole niin? Hyvä! Minä olen sangen iloinen, että tiedän sen".

"Totta on", lausuin minä hämmentyneenä, "ettei minun tule vastata siitä, että Steerforth on ollut tavallista kauemmin poissa kotoa — jos hän on ollut: jota en todella tiedä tänä hetkenä, jollen saa päättää sitä teidän sanoistanne. Minä en ole nähnyt häntä koko tämän pitkän ajan kuluessa, ennenkuin eilis-iltana".

"Ettekö?"

"En, totta puhuen, Miss Dartle!"

Kun hän täydellisesti katseli minua, huomasin, että hänen kasvonsa kävivät tuikeammiksi ja vaaleammiksi sekä että tuo vanha haavan jälki pidentyi, siksi kuin se viisti rumentuneen huulen poikki ja syvälle alihuuleen ja ulottui kasvoja myöden alas. Minusta oli jotakin suorastaan kammottavaa tässä ja hänen hehkuvissa silmissään, kun hän, kiinteästi katsellen minua, sanoi:

"Mitä hän toimittaa?"

Minä toistin nämät sanat enemmän itsekseni, kuin Miss Dartle'a varten; minä olin niin kummastuneena.

"Mitä hän toimittaa?" sanoi hän semmoisella kiivaudella, joka näytti riittävän polttamaan häntä, kuin tuli. "Missä toimesta tuo mies auttaa häntä, tuo, joka ei koskaan katso minua ilman jotakin selittämätöntä viekkautta silmissänsä? Jos olette rehellinen ja uskollinen, en minä pyydä teitä pettämään ystävääne. Minä pyydän teitä ainoastaan sanomaan minulle, onko se suuttumus, onko se viha, onko se ylpeys, onko se levottomuus, onko se joku hurja mielenjohde, onko se rakkaus, *mikä se on*, joka johdattaa häntä?"

"Miss Dartle", vastasin minä, "kuinka saatan sanoa teille niin, että uskoisitte minua, etten tiedä mistäkään muutoksesta Steerforth'issa siitä ajasta, kuin ensin tulin tänne. Minä en huomaa mitään. Minä luulen varmaan, ettei se ole mitään. Minä tuskin ymmärränkään, mitä tarkoittatte".

Kun hän yhä kiinteästi katseli minua, ilmestyi jonkunlainen vävähdyks, joka minusta osoitti hänen tuskansa, tuossa julmassa arvessa ja veti ylös hänen suupielensä niinkuin ylenkatseesta taikka jostakin säälistä, joka halveksi esinettänsä. Hän laski kätensä nopeasti sen päälle — semmoisen käden, joka oli niin ohut ja hennokas, että kun näin hänen pitävän sitä ylöspäin valkean edessä, kasvojansa varjostaaksensa, minä ajatuksissani vertasin sitä hienoon porsliiniin — ja lausuttuaan kiireisellä, kiivaalla, innokkaalla tavalla: "minä vannotan teitä pitämään tätä salassa!" ei puhunut sanaakaan lisäksi.

Mrs. Steerforth oli erittäin onnellinen poikansa seurassa, ja Steerforth oli tällä kertaa erittäin huomiokas ja kunnioittavainen häntä kohtaan. Minusta oli hyvin hupaista nähdä heitä yhdessä, ei ainoastaan heidän molemmin-puolisen rakkautensa tähden, vaan myöskin heidän suuren yhtäläisyytensä ja sen tavan tähden, jolla se, mikä oli ylpeätä taikka rajua pojassa, oli ijan ja sukupuolen kautta äidissä lientynyt suloiseksi arvokkaisuudeksi. Minä ajattelin useampia kertoja, että oli hyvä, ettei mikään suurempi eripuraisuuden syy koskaan ollut ilmestynyt heille; taikka kaksi semmoista luontoa — minun tulee oikeammin sanoa: kaksi semmoista saman luonnon toisintoa — olisivat ehkä olleet vaikeammat sovittaa, kuin luodun mailman kaksi äärimmäistä vastakohtaa. Tämä ajatus ei syntynyt minun omasta älystäni, täytyy minun tunnustaa, vaan eräästä Rosa Dartle'n lauseesta.

Hän sanoi päivällisillä:

"Oh, vaan sanokaat minulle kuitenkin joku, koska olen ajatellut sitä koko päivän ja tahdon tietää".

"Te tahdotte tietää mitä, Rosa?" vastasi Mrs. Steerforth. "Tehkää hyvin, Rosa, älkäätkä olko niin salamyhkäinen".

"Salamyhkäinen!" huudahti hän. "Todella? Pidätkö minua semmoisena?"

"Enkö ehtimiseen pyydä teitä", lausui Mrs. Steerforth, "puhumaan suoraan omalla, luonnollisella tavallanne?"

"Vai niin! tämä *ei* siis ole minun luonnollinen tapani?" vastasi hän. "Teidän täytyy nyt kärsiä minua, koska vaan pyydän selitystä. Me emme koskaan tunne itseämme".

"Se on käynyt toiseksi luonnoksi", sanoi Mrs. Steerforth ilman mitään narkästystä; "mutta minä muistan — ja epäilemättä tekin, Rosa, ajattelen minä — kun käytöksenne oli toisenlainen; kun se ei ollut niin varovainen, vaan enemmän luottavainen".

"Minä olen varma, että olette oikeassa", vastasi hän; "ja niin käy, että pahat tavat saavat vallan meissä! Todella? Vähemmän varovainen ja enemmän luottavainen? Kuinka olen *voinut* huomaamatta muuttua, tekisi mieleni tietää! Hyvä, se on sangen omituista! Minun täytyy koettaa saada takaisin entinen luontoni".

"Minä soisin, että tekisitte niin", lausui Mrs. Steerforth, hymyillen.

"Sitä todella tahdon!" vastasi hän. "Minä tahdon oppia suoruutta — malttakaat — James'ista".

"Parempaa koulua te ette saa suoruutta oppiaksenne, Rosa", arveli Mrs. Steerforth pikaisesti, sillä Rosa Dartle'n puheessa oli aina jotakin ivallista, vaikka sitä lausuttiin, niinkuin tälläkin kertaa, mitä viattomimmalla tavalla mailmassa.

"Siitä olen varma", vastasi hän tavattoman innokkaasti. "Jos mistään olen varma, olen tietysti varma tästä".

Mrs. Steerforth näytti minusta katuvan, että hän oli ollut vähän närkästynyt; sillä hän sanoi kohta lempeällä äänellä:

"Hyvä, rakas Rosani, me emme ole kuulleet, mitä se oli, jota tahdoitte tietää?"

"Mitä minä tahdoin tietää?" vastasi hän suututtavalla kylmyydellä. "Oh! Se oli vaan, ovatko ihmiset, jotka ovat yhtäläiset henkisesti luonnonlaadultaan — onko tämä oikea lauselmä?"

"Se on yhtä hyvä, kuin mikään muu", lausui Steerforth.

"Kiitoksia: — ovatko semmoiset ihmiset, jotka ovat yhtäläiset henkisesti luonnonlaadultaan, jos joku suurempi eripuraisuuden syy ilmestyisi heille, suuremmassa vaarassa, kuin ihmiset, jotka eivät ole yhtäläiset, ankarasti ja katkerasti riitaantua?"

"Minä sanoisin: ovat", arveli Steerforth.

"Sanoisitteko?" vastasi hän. "Voi minua! Ajatelkaamme siis esimerkiksi — esimerkiksi sopii mikä mahdollon asia hyvänsä — että te ja teidän äitinne joutuisitte kovaan erimielisyyteen".

"Rakas Rosani", keskeytti Mrs. Steerforth, suopeasti nauraen, "keksikää joku muu esimerkki! James ja minä tiedämme velvollisuutemme toisiamme kohtaan paremmin, toivon Jumalan kautta!"

"Oh!" sanoi Miss Dartle, päätänsä ajattelevaisesti nyökkäyttäen. "Tosiaan. Se estäisi tuota? No, tietysti se estäisi. Aivan niin. Minua ilahuttaa nyt, että olin kylläksi lapsellinen esittelemään tätä esimerkkiä, sillä tuntuu niin hyvältä, kun tietää, että velvollisuutemme toisianne kohtaan estäisi sitä! Minä kiitän teitä paljon siitä".

Toinen pikkuinen asia, joka koskee Miss Dartle'en, täytyy minun tuoda esiin; sillä minun oli syy muistaa sitä jälestäpäin, kun koko tuo auttamaton entisyys oli käynyt selväksi. Koko tämän päivän kuluessa, mutta erittäin tästä hetkestä, ponnisti Steerforth parasta taitoansa, ja tämä kävi häneltä varsin luontevasti, muuttaaksensa tätä omituista olentoa hupaiseksi ja mieltyneeksi kumppaniksi. Että se onnistui häneltä, ei kummastuttanut minua ollenkaan. Että Miss Dartle vastusti hänen viehättävän taitonsa — viehättävän luontonsa, ajattelin silloin — lumousvoimaa, ei sekään kummastuttanut minua; sillä minä tiesin, että Miss Dartle välisti oli äreä ja itsepäinen. Minä näin hänen kasvojensa ja käytöksensä vähitellen muuttuvan; näin

hänen katselevan Steerforth'ia enentyvällä ihmetyksellä; näin hänen yhä heikommin, mutta aina vihaisesti, ikäänkuin hän olisi moittinut jotakin omaa heikkouttansa, taistelevan sitä ihastuttavaa voimaa vastaan, joka Steerforth'illa oli; ja viimein näin hänen terävän katseensa lauhtuvan ja hänen hymynsä käyvän lempeäksi, ja minä herkesin häntä pelkäämästä, niinkuin olin todella pelännyt koko päivän, ja me istuimme kaikki valkean ympäri, haastellen ja nauraen yhdessä yhtä vapaasti, kuin jos olisimme olleet lapset.

Oliko se sentähden, että olimme istuneet siellä niin kauan, vai sentähden, että Steerforth oli päättänyt säilyttää sen edun, jonka hän oli voittanut, sitä en tiedä; mutta me emme viipyneet ruokasalissa enemmän kuin viisi minutia Miss Dartle'n lähdön jälkeen. "Hän soittaa harppuansa", sanoi Steerforth hiljaa vierashuoneen ovella, "eikä kukaan, paitsi äitini, ole kuullut hänen tekevän sitä, luulen minä, näinä kolmena vuonna". Hän sanoi sen oudolla hymyllä, joka kohta katosi; ja me astuimme huoneesen ja tapasimme Miss Dartle'n yksinään.

"Älkääät nousko!" lausui Steerforth (jota Miss Dartle jo oli tehnyt); älkääät, rakas Rosani! Olkaat kerta hyvä ja laulakaat meille yksi irlantilainen laulu".

"Mitä te irlantilaisesta laulusta huolitte?" vastasi hän.

"Paljon!" sanoi Steerforth. "Paljon enemmän, kuin mistään muusta. Tässä on Tuhattahanainen myös, joka rakastaa soittoa sydämestänsä. Laulakaat meille yksi irlantilainen laulu, Rosa! Ja antakaat minun istua ja kuunnella, niinkuin minun oli tapa ennen".

Hän ei koskenut Miss Dartle'en eikä tuoliin, jolta tämä oli noussut, vaan istui likelle harppua. Miss Dartle seisoj vähän aikaa sen vieressä, omituisella tavalla osoitellen soittamista oikealla kädellensä, mutta kieliä näpäyttämättä. Vihdoin hän kävi istumaan, veti harpun luoksensa pikaisella liikunnolla ja soitti ja lauloi.

Minä en tiedä mikä se oli hänen soitossaan taikka äänessään, joka teki tämän laulun mitä yliluonnollisimmaksi minä milloinkaan olen kuullut taikka voin itselleni kuvata. Sen todellisuudessa oli jotakin kauheata. Tuntui siltä, kuin sitä ei koskaan olisi kirjoitettu eikä sävelletty, vaan se olisi kuohunut esiin siitä intohimosta, joka asui hänessä ja joka tuli vaan vaillinaisesti ilmi hänen matalassa äänessään ja laantui taas, kun kaikki oli hiljallensa. Minä olin äänetönnä hämmästyksestä, kun hän noustuansa jälleen kallistui harppunsa puoleen, oikealla kädellensä soittaen sitä, mutta kieliä näpäyttämättä.

Hetki vielä, ja tämä oli herättänyt minut hurmauksistani: — Steerforth oli jättänyt istuimensa, mennyt Miss Dartle'n luo, nauraen laskenut käsivartensa hänen ympärillensä ja sanonut: "No, Rosa, vast'edes rakastamme toisiamme hyvin paljon!" Ja Miss Dartle oli lyönyt häntä, sysännyt hänet luotansa villikissan vimmallalla ja hyökännyt ulos huoneesta.

"Mikä Rosaa vaivaa?" kysyi Mrs. Steerforth sisään tullen.

"Hän on vähän aikaa ollut enkeli, äiti", vastasi Steerforth, "ja on sitten korvaukseksi syöksähtänyt vastapäiseen liiallisuuteen".

"Sinun tulee varoa, ettet ärsytä häntä, James. Hänen mielensä on käynyt katkeraksi, muista se, eikä sitä saa kiusata".

Rosa ei tullut takaisin; eikä hänestä puhuttu mitään sen enempää, ennenkuin minä seurasin Steerforth'ia

tämän huoneesen sanomaan hyvää yötä. Silloin hän nauroi Miss Dartle'a ja kysyi, olinko minä koskaan nähnyt mitään semmoista kiivasta, vähäistä käsittämättömyyden kappaletta.

Minä ilmoitin niin paljon kummastuksestani, kuin minun silloin oli mahdollista ilmoittaa, ja kysyin, arvasiko hän, mikä äkkiä oli Miss Dartle'a niin kovasti pahoittanut.

"Tiesi Jumala", sanoi Steerforth. "Kaikki, mitä tahdot — taikka ei mikään! Minä kerroin sinulle, että hän laski kaikki asiat, hän itse siihen luettuna, tahkolle ja hioi niitä. Hän on teräkalu ja häntä tulee kohdella suurella varovaisuudella. Hän on aina vaarallinen. Hyvää yötä!"

Hän oli vastahakoinen laskemaan pois minua ja seiso, pitäen minua vähän matkan päässä itsestänsä, yksi käsi kummallakin olkapäälläni, niinkuin hän oli tehnyt omassa huoneessani.

"Tuhat-ihanainen", lausui hän hymyillen — "sillä vaikk'ei tämä ole se nimi, jonka risti-isäsi ja risti-äitisi antoi sinulle, on se se nimi, jolla minä kaikkein mieluisammin nimitän sinua — ja minä soisin, soisin, soisin, että sinä voisit antaa saman nimen minulle!"

"Voinhan minä, jos tahdon", lausuin minä.

"Tuhat-ihanainen, jos mikään koskaan eroittaisi meidät, täytyy sinun ajatella, mimmoinen minä parhaimpana olin, vanha poika. No! Tehkäämme tämmöinen sopimus. Muista, mimmoinen minä parhaimpana olin, jos asianhaarat joskus eroittaisivat meidät!"

"Minun mielestäni sinussa ei ole mitään parasta eikä mitään huonointa, Steerforth", sanoin minä. "Minä sydämestäni rakastan ja hellin sinua aina yhtä paljon".

Se asia, että koskaan olin tehnyt vääryyttä hänelle, vaikka vaan epämääräisillä ajatuksilla, synnytti minussa semmoisia omantunnon vaivoja, että olin nämät juuri tunnustamallani. Jollen olisi ollut vastahakoinen ilmoittamaan, mitä Agnes oli uskonut minulle, ja jollen olisi ollut epätietoinen, kuinka tuota tekemättä kajoisin aineeseni, olisi tunnustus ehtinyt huulilleni, ennenkuin hän sanoi: "Jumala siunatkoon sinua, Tuhat-ihanainen, ja hyvää yötä!" Epäilyksissäni en tullut mitään lausuneeksi; ja me pudistimme toinen toisemme kättä ja erosimme.

Minä olin ylhäällä aamu-hämyssä ja puettuani niin hiljalleen, kuin mahdollista, katsahdin hänen huoneesensa. Hän nukkui sitkeästi, luontevasti maaten, pää käsivarrella, niinkuin koulun-aikanamme usein olin nähnyt hänen makaavan. Se aika tuli, tuli hyvinkin pian, jona melkein ihmettelin, ettei mikään häirinnyt hänen lepoansa minun katsellessani. Mutta hän nukkui — sallikaat minun uudestaan ajatella häntä siinä asemassa — niinkuin koulun-aikanamme usein olin nähnyt hänen nukkuvan; ja näin minä tänä hiljaisena hetkenä erosin hänestä.

Ijäti jättääkseni, voi, Jumala antakoon sinulle anteeksi, Steerforth! tuota liikahtamatonta kättä rakkaudessa ja ystävytydessä koskematta. Ijäti, ijäti!

KOLMASKYMMENES LUKU.

Eräs kato.

Minä saavuin Yarmouth'iin illalla ja poikkesin hotelliin asumaan. Minä arvasin, että Peggotyn vierashuonetta — minun huonettani — kyllä tarvittaisiin ennen pitkää, vaikk'ei tuo suuri käviäin, jonka tullessa kaikkien elävien täytyy tehdä tilaa, vielä talossa ollutkaan; sentähden minä menin hotelliin, söin päivällistä siellä ja käskin makuusijaa itselleni.

Kello oli kymmenen kun lähdin ulos. Useat puodit olivat suljetut, ja kaupungissa oli kaikki hiljaa. Kun tulin Omer ja Joram'in kohdalle, näin, että luukut olivat kiinni, mutta puodin ovi seiso i auki. Koska minun sopi täydellisesti nähdä, kuinka Omer sisäpuolella poltti piippuansa vierashuoneen ovella, astuin sisään ja kysyin, kuinka hän jaksoi.

"No, ruumiini ja sieluni kautta!" lausui Mr. Omer, "kuinka itse jaksatte? Istukaat alas. — Savu ei rasita teitä, toivon minä?"

"Ei millään lailla", vastasin minä. "Minä pidän siitä, kun se tulee toisen piipusta".

"Kuinka, ei omasta?" arveli Mr. Omer nauraen. "Sitä parempi. Sir. Paha tapa nuoressa miehessä. Istukaat alas. Minä poltan itse ahdashenkisyyteni tähden".

Mr. Omer oli laittanut sijaa minulle ja asetti esiin tuolin. Hän kävi nyt jälleen istumaan kovasti hengästyneenä ja imi piippuansa, niinkuin se olisi sisältänyt sitä tarpeellista tavaraa, jonka puutteessa hänen täytyi kuolla.

"Minua surettaa, että olen kuullut ikäviä uutisia Mr. Barkis'ista", sanoin minä.

Mr. Omer katseli minua vakaasti ja pudisti päätänsä.

"Tiedättekö, kuinka hänen laitansa tänä iltana on?" kysyin minä.

"Juuri mitä minä teiltä olisin kysynyt, Sir", vastasi Mr. Omer, "Jos olisi ollut soveliasta. Tämä on yksi ammattimme vastuksista. Kun joku sairastaa, me emme saata kysyä, kuinka hän jaksaa".

Tämä vastus ei ollut joutunut mieleeni, vaikka minulla sisään astuessani oli ollutkin jonkunlainen pelko, että saisin kuulla tuon vanhan nuotin. Kun vastusta nyt mainittiin, huomasin sen kuitenkin ja sanoinkin sitä.

"Niin, niin, te ymmärrätte", lausui Mr. Omer, päätänsä nykäyttäen. "Me emme tohdi tehdä sitä. Jumala varjelkoon meitä, se olisi kolaus, jota useimmat ihmiset eivät kestäisi, jos sanoisi: Omer ja Joram tervehtivät ja kysyvät, kuinka voitte tänä aamuna — taikka tänä iltana — sen mukaan, kuinka kulloinkin

sopii".

Mr. Omer ja minä nyökkäsimme toisillemme, ja Mr. Omer enensi henki-varastoaan piippunsa avulla.

"Se on yksi niistä seikoista, jotka sulkevat ammattimme semmoisesta kohteliaisuudesta, jota se usein tahtoisi osoittaa", lausui Mr. Omer. "Esimerkiksi minä. Minä olen tuntenut Mr. Barkis'in neljäkymmentä vuotta yhtä varmaan, kuin yhden vuoden, ja tervehtänyt häntä joka kerta, kuin hän astui ohitse, mutta minä en saata mennä kysymään: 'kuinka hän voi?'"

Minun mielestäni se oli hyvin kova asia Mr. Omer'ille, ja minä sanoin sitä hänelle.

"Minä en ole enemmän itsekäs, kuin muut ihmiset", lausui Mr. Omer. "Katsokaat minua! Henkeni ehkä kätkee mikä hetki hyvänsä, eikä, minun ymmärtääkseni, ole luultavaa, että tällaisissa oloissa olisin itsekäs. Minä sanon, ettei se ole luultavaa semmoisesta miehestä, joka tietää, että hänen henkensä, kun se menee, menee juuri niinkuin pari palkeita ratkottaisiin rikki; ja tämä mies on iso-isä", arveli Mr. Omer.

Minä sanoin: "ei ollenkaan".

"Ei niin, että moittisin ammattiani", lausui Mr. Omer. "Sitä en tee. Vähän hyvää ja vähän pahaa tunkee epäilemättä kaikkiin virkoihin. Mitä minä soisin, on, että ihmisiä kasvatettaisiin luja-luontoisemmiksi".

Varsin tyytyväisellä ja ystävällisellä muodolla Mr. Omer ääneti veti muutamia haikkuja ja sanoi sitten, palaten ensimmäiseen väitteeseensä:

"Me olemme siis, kun tahdomme kuulla, kuinka Mr. Barkis voi, pakoitetut rajoittamaan itseämme Em'lyyn. Hän tietää, mikä meidän oikea tarkoituksemme on, eikä hän pelkää eikä epäile meitä enemmän, kuin jos olisimme yhtä monta lammasta. Minnie ja Joram ovat juuri lähteneet tuonne alas (Em'ly on työstänsä päästyään siellä tätiänsä hiukan auttamassa) tiedustelemaan, kuinka hän voi tänä iltana; ja jos suvaitsette odottaa siksi, kuin he tulevat takaisin, antavat he teille täydelliset tiedot. Tahdotteko nauttia jotakin? Saako olla lasillinen rommi-toddyä? Rommi-toddyä juodessani poltan", lausui Mr. Omer, nostaen ylös lasiansa, "koska luullaan, että se pitää niitä käytäviä sulana, joita myöden henkeni tukalasti lähtee liikkeelle. Mutta, Herra siunatkoon teitä", sanoi Mr. Omer käheästi, "käytävissä vika ei ole! 'Anna minulle tarpeeksi henkeä'", sanon minä tyttärelleni Minnie'lle, "'niin *minä* kyllä tietävaan, rakas lapseni'".

Hänellä ei suinkaan ollut henkeä liikemäärään, ja oikein huoletti, kun näki hänen nauravan. Kun hän taas oli semmoisessa tilassa, että sopi puhutella häntä, kiitin häntä tarjotusta virvoituksesta, jota en ottanut vastaan sen vuoksi, että äsken olin syönyt päivällistä; ja ilmoittaen, että minä, koska hän oli niin hyvä ja käski, aioin odottaa siksi, kuin hänen tyttärensä ja vävynsä palaisivat, kysyin, kuinka pikku Em'ly jaksoi?

"Hyvä, Sir", lausui Mr. Omer, ottaen piippunsa suustaan, että hänen sopi hivuttaa leukaansa; "minä sanon teille suorastaan, että minua ilahuttaa, kun hänen häänsä ovat pidetyt".

"Miksi niin?" sanoin minä.

"No, tyttö on tätä nykyä vähän muuttuvainen", sanoi Mr. Omer. "Ei sen vuoksi, ettei hän olisi yhtä sievä, kuin ennen, sillä hän on sievempi — minä vakuutan teille, että hän on sievempi. Ei sen vuoksi, ettei hän tekisi työtänsä yhtä hyvin, kuin ennen, sillä sen hän tekee. Hän *vastasi* kuutta mitä parasta, ja hän *vastaa* vielä kuutta mitä parasta. Mutta häneltä puuttuu jollakin tapaa oikeata sydäntä. Jos ymmärrätte", lausui Mr.

Omer, leukaansa taas hivutettuaan ja vähän poltettuaan, "mitä minä yleisesti tarkoitan tällä lauseella: 'yksi pitkä veto, ja aika veto, ja veto yhtä haavaa, pojat, hurraa!' Minä tahtoisin sanoa teille, että *tämä* se on — yleisesti puhuen — jota Em'lyssä kaipaan".

Mr. Omer'in kasvot ja käytös osoittivat juuri niin paljon, että hyvällä omallatunnolla saatin nyökäyttää päätäni, niinkuin olisin arvannut hänen tarkoituksensa. Minun nopea käsitykseni näytti miellyttävän häntä ja hän jatkoi:

"Nyt arvelen, näettekö, että se etupäässä tulee siitä, että hän on epävakaisessa tilassa. Me olemme työmme jälkeen puhuneet siitä paljon, hänen setänsä ja minä, ja hänen sulhonsa ja minä; ja minä luulen, että se tulee etupäässä siitä, että hän on muuttuvainen. Teidän täytyy aina muistaa, kun puhutaan Em'lystä", lausui Mr. Omer, päätänsä hiljaa pudistaen, "että hän on mitä kummallisinkin hellä pikku olento. Sananlasku sanoo: 'ei sian korvasta silkkikukkaroita tehdä'. No, minä en tiedä, kuinka tämän asian laita lienee. Minä luulen melkein, että kyllä saa tehdyksi, jahka aikansa alkaa. Tuo vene on käynyt tytölle niin rakkaaksi kodiksi, Sir, ettei kivi ja marmori sitä voittaisi".

"Minä olen varma, että niin on!" sanoin minä.

"Kun näkee, kuinka tämä sievä pikku olento riippuu sedässänsä", lausui Mr. Omer; "kun näkee, kuinka hän päivästä päivään yhä likemmin ja lujemmin liittyy häneen, näkee näyn. Nyt, tiedätekö, on aina joku taistelo, kun näin on laita. Miksi tätä taisteloa pitkitettäisiin kauemmin, kuin tarpeellista on?"

Minä kuuntelin tarkasti tätä vanhaa, hyvää toveria ja suostuin kaikesta sydämestäni siihen, mitä hän sanoi.

"Sentähden sanoin heille", lausui Mr. Omer tyvenellä, hyvän-suovalla äänellä, "tämän. Minä lausuin: älkää ensinkään katsoko Em'lyä kiinni naulituksi ajan puolesta. Olkoon aika teidän omanne. Hän on ollut paljon suuremmaksi hyödyksi, kuin ajateltiin; hän on oppinut paljon nopeammin, kuin luultiin; Omer ja Joram voivat kynällänsä pyyhkiä pois, mitä on jäljellä; ja hän on vapaa, milloin te niin tahdotte. Jos häntä haluttaisi jälestäpäin sovittaa niin, että hän kotona tekisi meille jonkunlaista vähäistä työtä; varsin hyvä. Jollei, hyvä sekin. Meille ei missään tapauksessa tule mitään vahinkoa. Sillä, näettekö", sanoi Mr. Omer, koskien minua piipullansa, "eihän ole luultavaa, että niin lyhyt-henkinen mies, kuin minä, joka lisäksi olen iso-isä, menisi vaatimaan liikoja semmoiselta pikkuiselta, sinisilmäiseltä kukalta, kuin *häneltä*?"

"Ei ollenkaan, siitä olen varma", vastasin minä.

"Ei ollenkaan! Te olette oikeassa!" lausui Mr. Omer. "Hyvä, Sir, hänen serkkunsa — te tiedätte, että se on serkku, jonka kanssa hän aikoo mennä naimisiin?"

"Kyllä", vastasin minä. "Minä tunnen hänet hyvästi".

"Tietysti te tunnette", sanoi Mr. Omer. "Hyvä, Sir! Hänen serkkunsa, joka on, niinkuin näyttää, rehellisessä työssä ja tulee hyvin toimeen, kiitti minua sangen miehuullisella tavalla tästä (käyttäen itseänsä kokonaan, täytyy minun sanoa, semmoisella lailla, että sain hyvän ajatuksen hänestä) ja meni ja hyyräsi niin mukavan, vähäisen huoneen, kuin te taikka minä soisimme silmiemme näkevän. Tämä pikkuinen huone on nyt valmiiksi kalustettu ja on niin sievä ja täydellinen, kuin nukki-kaappi; ja jollei Barkis'in, mies paran, tauti olisi käynyt niin pahaksi, olisivat he jo olleet mies ja vaimo — rohkenen väittää. Nykyisessä tilassa on asia lykätty tuonnemmaksi".

"Ja Em'ly, Mr. Omer?" kysyin minä. "Onko hän käynyt vakavammaksi?"

"No sitä, näettekö", vastasi hän, taas hivuttaen kahdenkertaista leukaansa, "sitä tietysti ei sovi toivoa. Tuleva muutos ja ero ja kaikki nuot ovat, niin sanoakseni, yhtä haavaa lähellä häntä ja kaukana hänestä. Barkis'in kuoleman ei tarvitse viivyttää sitä paljon, mutta mahdollista kyllä hänen hiljainen riutumisensa. Kaikissa tapauksissa on asiain tila epämääräinen, näettekö".

"Minä näen sen", sanoin minä.

"Em'ly", pitkitti Mr. Omer, "on siis vielä vähän alakuloinen ja arka; kenties ylipäänsä enemmänkin, kuin ennen. Hän näyttää päivästä päivään yhä hartaammin kiintyvän setäänsä ja käyvän vastahakoisemmaksi eroamaan meistä kaikista. Ystävällinen sana minulta saattaa kyyneleet hänen silmiinsä; ja jos näkisitte hänet tyttäreni Minnie'n pikku tytön kanssa, ette koskaan unhottaisi sitä. Siunatkoon elävää sydäntäni!" lausui Mr. Omer miettien, "kuinka hän rakastaa tätä lasta!"

Kun minulla oli niin hyvä tilaisuus, joutui mieleeni, että minun pitäisi kysyä Mr. Omer'ilta, ennenkuin hänen tyttärensä ja tämän puolison tulo keskeyttäisi puhettamme, tiesikö hän mitään Marthasta.

"Voi!" vastasi hän pudistaen päätänsä ja näyttäen kovin synkkä-mieliseltä. "Ei mitään hyvää. Surullinen juttu, Sir, joko niin taikka näin olette saaneet tietoa siitä. Minä en koskaan luullut, että oli mitään pahaa tytyssä. Minä en tahtois mainita sitä tyttäreni Minnie'n kuullen — sillä hän moittisi kohta minua — mutta minä en koskaan luullut. Ei kukaan meistä koskaan luullut".

Mr. Omer, joka kuuli tyttärensä askeleet, ennenkuin minä, kosketti minua piipullansa ja ummisti toisen silmänsä, niinkuin varoitukseksi. Mrs. Joram ja hänen puolisonsa tulivat sisään kohta jälestäpäin.

He kertoivat, että Mr. Barkis oli "niin huono, kuin huono voi olla"; että hän oli aivan tainnuksissa; ja että Mr. Chillip murheellisena oli sanonut vast'ikään kyökistä lähtiessään, etteivät lääkärien ja haavurien tiedekunnat eikä apteekarein ammattikunta, vaikka he olisivat kaikki kutsutut kokoon, voisi auttaa häntä. Hän oli tuolla puolen molempia tiedekuntia, arveli Mr. Chillip, eikä apteekarien ammattikunta voinut kuin myrkyttää häntä.

Kun kuulin tämän ja sain tietää, että Mr. Peggotty oli siellä, päätin kohta mennä sinne. Minä sanoin hyvää yötä Mr. Omer'ille ja Mr. ja Mrs. Joram'ille ja johdatin askeliani sinne jonkunlaisella juhlallisella tunteella, joka teki Mr. Barkis'ista aivan uuden ja toisenlaisen olennon, kuin ennen.

Hiljaiseen oven kolkutukseeni vastasi Mr. Peggotty. Hän ei hämmästynyt, minut nähdessään, niin paljon kuin olin odottanut. Minä huomasin tämän Peggotyssakin, kun hän tuli alas; minä olen nähnyt sen jälestäpäin; ja minä arvelen, että, kun odottaa tuota kamalaa kummastuttajaa, kaikki tavalliset muutokset ja kummastukset menevät mitättömiksi.

Minä pudistin Mr. Peggoty'n kättä ja astuin kyökkiin, sillä välin kuin hän hiljaisesti sulki ovea. Pikku Em'ly istui valkean vieressä, kädet kasvojen edessä. Ham seisoi likellä häntä.

Me puhuimme kuiskaamalla, tuon tuostakin kuunnellen, kuuluisiko mitään ääntä huoneesta ylhäältä. Minä en ollut ajatellut sitä, kun viimein kävin siellä, mutta kuinka kummallista oli minusta nyt, kun kaipasin Mr. Barkis'ia kyökissä.

"Te olette tehneet hyvin ystävällisesti, Mas'r Davy", lausui Mr. Peggotty.

"Erinomaisen ystävällisesti", sanoi Ham.

"Rakas Em'ly", lausui Mr. Peggotty. "Katso tänne! Mas'r Davy on tullut! No, reipastu, sydänpöytä! Eikö sanaakaan Mas'r Davy'lle?"

Minä huomasin Em'lyssä jonkun väristyksen, jota vielä saatan nähdä. Hänen kätensä kylmyyttä, kun koskin sitä, saatan vieläkin tuntea. Sen ainoan elon merkki oli, että se välttyi minun kädestäni; sitten hän liukui tuoliltaan ja, hiipien setänsä toiselle puolelle, nojaantui yhä ääneti ja väristen tämän rintaa vastaan.

"Se on semmoinen hellä sydän", lausui Mr. Peggotty, silittäen hänen tuuheita hiuksiansa isolla, karkealla kädellensä, "ettei se voi kestää tätä surua. Se on luonnollista nuorissa, Mas'r Davy, kun ovat tottumattomat tällaisiin koetuksiin ja arat, niinkuin minun pikku lintuni — se on aivan luonnollista".

Pikku Em'ly painui likemmäksi häntä, mutta ei nostanut ylös kasvojansa eikä puhunut sanaakaan.

"Aika käy myöhäiseksi, rakas tyttöni", lausui Mr. Peggotty, "ja Ham on tullut noutamaan sinua kotiin. Tuossa! mene nyt toisen rakkaan sydämen kanssa! Mitä, Em'ly? Kuinka, sydänpöytä?"

Pikku Em'lyn ääni ei ollut kuulunut minun korviini, mutta Mr. Peggotty notkisti päätänsä, niinkuin häntä kuunnellakseen, ja sanoi sitten:

"Tahdotko jäädä enosi luo? No, sitä et suinkaan pyydä minulta! Jäädä enosi luo, nuppuseni! Kun hän, joka ennen pitkää on miehesi, on täällä sinua kotiin noutamassa? Sitä ei kukaan ihminen uskoisi, kun näkee tämän pikkuisen olennon semmoisen karkean sään toverin vieressä, kuin minä olen", lausui Mr. Peggotty, rajattomalla ylpeydellä katsahtaen meihin molempiin; "mutta meressä ei ole enemmän suolaa, kuin tytössä on rakkautta enoansa kohtaan — tässä kummallisessa pikku Em'lyssä!"

"Siinä Em'ly on oikeassa, Mas'r Davy!" sanoi Ham. "Katsokaat. Koska Em'ly tahtoo sitä, ja koska hän lisäksi on levoton ja pelästynyt, jätän hänet tänne huomiseksi. Saanhan minäkin jäädä!"

"Ei, ei", lausui Mr. Peggotty. "Sinun ei tule —joka olet nainut mies — taikka melkein nainut — hukata kokonaisen päivän työtä. Eikä sinun käy yhtä haavaa valvomisen ja työtä tekeminen. Se ei kelpaa. Sinä menet kotiin ja panet maata. Sinä et pelkää, ettei Em'ly'stä hyvää huolta pidetä, tiedän *minä*".

Ham noudatti tätä kehoitusta ja otti hattunsa lähteäkseen. Silloinkin kuin hän suuteli Em'lyä — enkä minä koskaan nähnyt hänen lähestyvän tätä, tuntematta, että luonto oli antanut tälle miehelle gentlemanin sydämen — näytti Em'ly siirtyvän likemmäksi enoansa, vieläpä niin, että hän kartti valittua puolisoansa. Minä suljin oven Ham'in perästä, ettei se häiritsisi sitä rauhallisuutta, joka kaikkialla vallitsi. Ja, kun palasin takaisin, näin, että Mr. Peggotty yhä puhutteli Em'lyä.

"Nyt menen ylikertaan ilmoittamaan tädillesi, että Mas'r Davy on täällä, ja se reipastuttaa häntä hiukan", lausui hän. "Istu valkean eteen siksi aikaa, tyttöseni, ja lämmitä näitä jää-kylmiä käsiä. Sinun ei tarvitse olla niin peloissasi ja panna niin pahaksesi. Kuinka? Sinä tahdot tulla minun kanssani? — No! tule minun kanssani — tule! Jos hänen enonsa ajettaisiin pois tilasta ja talosta ja pakoitettaisiin laskemaan levolle johonkin ojaan, Mas'r Davy", sanoi Mr. Peggotty samalla ylpeydellä kuin ennen, "on se minun uskoni, että

Em'ly tahtoisii mennä hänen kanssaan! Mutta pian tulee toinen — pian tulee toinen, Em'ly!"

Kun jälestäpäin menin ylikertaan ja astuin vähäisen kammioni oven ohitse (siellä oli pimeä), oli minulla joku epäselvä tunne, että pikku Em'ly oli heittäynyt pitkäkseen lattialle siellä. Mutta oliko se todella hän vai ainoastaan joku varjojen sekoitus huoneessa, sitä en nyt tiedä.

Minulla oli kyökin valkean edessä aikaa ajatella sievän pikku Em'lyn kuoleman pelkoa — joka yhteydessä sen kanssa, mitä Mr. Omer oli kertonut minulle, oli mielestäni syy, että hän oli niin entisestänsä muuttunut — ja minulla oli aikaa, ennenkuin Peggotty tuli alas, myöskin leppeämmin arvostella sitä, tuossa kun istuin ja luin kellon raksutuksia ja yhä enemmän tunsin ympäröitsvän äänettömyyden juhlallisuutta. Peggotty sulki minut syliinsä ja siunasi ja kiitti minua monta monituista kertaa, koska olin semmoinen lohdutus hänelle (tämä oli, mitä hän sanoi) hänen surussaan. Sitten hän pyysi minua tulemaan ylikertaan, nyyhkien, että Mr. Barkis aina oli pitänyt minusta ja ihmetellyt minua; että hän oli usein puhunut minusta, ennenkuin hän meni tainnoksiin; ja että, hänen luullaksensa, Mr. Barkis, jos hän taas tulisi taidolleen, virkistyi, kun hän näkisi minut, jos hän muutoin voisi mistään mailmassa virkistyä.

Kun näin Mr. Barkis'in, näytti varsin vähän mahdolliselta, että se koskaan tapahtuisi. Hän makasi pää ja hartiat ulkopuolella sänkyä, erittäin epämukavassa asemassa, osaksi kallistuneena sen arkun puoleen, joka oli maksanut hänelle niin paljon huolta ja vaivaa. Minä sain tietää, että, kun hän ei enää voinut kämpiä ulos sängystä avaamaan sitä eikä saada varmaa tietoa, että se oli tallella, sen taikasauvan kautta, jota olin nähnyt hänen käyttävän, hän oli käskennyt muuttaa sen tuolille sängyn viereen, jossa hän aina sen jälkeen oli yöt päivät pitänyt kiinni siitä. Hänen käsivartensa oli nytkin sen päällä. Aika ja mailma liukuivat pois hänen aitansa, mutta arkku oli siinä; ja viimeiset sanat, jotka hän oli lausunut, olivat (selittäväällä äänellä): "vanhoja vaatteita!"

"Rakas Barkis!" sanoi Peggotty melkein iloisesti, notkistuen hänen puoleensa, samalla kuin hänen veljensä ja minä seisoiimme sängyn päässä. "Tässä on minun rakas poikani — minun rakas poikani Mas'r Davy, joka saatti meidät yhteen, Barkis! Jonka kanssa sinä lähetit sanoman, tiedäthän! Etkö tahdo puhutella Mas'r Davy'a?"

Hän oli yhtä mykkä ja tunnoton, kuin arkku, josta hänen muotonsa sai ainoan elon merkin, joka siinä oli.

"Hän lähtee pois vuoksen kanssa", arveli Mr. Peggotty kätensä takaa.

Minun silmäni olivat kosteat, ja niin olivat myöskin Mr. Peggoty; mutta minä toistin kuiskaten: "vuoksen kanssa?"

"Rannikolla ihmiset eivät saata kuolla", vastasi Mr. Peggotty, "ennenkuin vesi on melkein kokonaan laskenut. Eikä he voi syntyä, ennenkuin vesi on melkein kokonaan nousnut — ei oikein syntyä. Hän lähtee pois vuoksen kanssa. Puoli neljältä on vuoksi, ja sitten kuollutta vettä puolen tunnin aikaa. Jos hän elää, siksi kuin se kääntyy, pitää hän puoltansa vielä luoteen ajan ja lähtee pois seuraavan vuoksen kanssa".

Me jäimme sinne katsomaan häntä pitkäksi aikaa — tuntikausiksi. Mikä salainen vaikutus minun läsnäolollani oli hänen suhteensa tässä hänen tilassaan, en saata sanoa; mutta kun hän viimein alkoi vähän hourailla, on varma, että hän mutisi jotain minun kouluun viemisestäni.

"Hän tointuu", lausui Peggotty.

Mr. Peggotty koski minuun ja kuiskasi suurella kammolla ja kunnioituksella: "he menevät molemmat nopeasti pois".

"Rakas Barkis!" sanoi Peggotty.

"C. P. Barkis", vastasi hän hiljalleen. "Ei parempaa naista missään!"

"Katso! Tässä on Master Davy!" sanoi Peggotty. Sillä Mr. Barkis avasi nyt silmänsä.

Minä aioin juuri kysyä häneltä, tunsiko hän minua, kun hän koetti ojentaa ulos käsivarttansa ja sanoi minulle selvästi, ystävällisellä hymyllä:

"Barkis'ia haluttaa!"

Ja koska nyt oli vuoksen aika, lähti hän pois sen kanssa.

YHDESNELJÄTTÄ LUKU.

Eräs suurempi kato.

Minun ei ollut vaikea Peggoty'n pyynnöstä päättää, että jäisin sinne, siksi kuin ajomies raukan jäännökset olivat tehneet viimeisen retkensä Blunderstone'en. Peggotty oli kauan aikaa sitten omilla säästöillään ostanut vähäisen kappaleen maata vanhassa kirkkotarhassamme likellä "suloisen tyttänsä" hautaa, joksi hän aina nimitti äitiäni; ja siellä niitten oli määrä levätä.

Peggoty'n seurana ollen ja tehden kaikki, mitä voin, hänen hyväksensä (kaikissa tapauksissa vähän kyllä) osoitin itseni, minä ajattelen sitä mielihyvällä, niin kiitolliseksi, kuin nytkin soisin osoittaneeni. Mutta minä varon, että olin itseni ja ammattini puolesta erittäin mielissäni siitä, että sain ottaa haltuuni Mr. Barkis'in testamentin ja selittää sen sisältöä.

Minun sopii katsoa omakseni sitä ansiota, että minä ensiksi esittelin, että testamenttia etsittäisiin tuosta arkusta. Kun olivat vähän aikaa hakeneet, löysivätkin sen siitä hevosen pää-pussin pohjasta; jossa samassa pussissa (paitsi vähän heiniä) havaittiin vanha kultakello vitjoineen perineen, jota Mr. Barkis oli pitänyt hääpäivänänsä, mutta jota ei oltu koskaan ennen eikä jälestäpäin nähty; hopeinen, jalan-muotoinen piipun-painin; teko-sitruuni täynnänsä pieniä kuppeja ja vateja, jotka, minua vähän aavistaa, Mr. Barkis varmaan oli ostanut lahjoittaaksensa minulle lapsuudessani, mutta josta hän ei jälestäpäin ollutkaan malttanut erota; seitsemän-yhdeksättä ja puoli guineaa guinean ja puolen guinean kappaleissa; kaksi-sataa-kymmenen puntaa aivan puhtaissa pankin seteleissä; muutamia kuitteja Englannin Pankin osakkeista; vanha hevosenkä, kulunut shillingi, kappale kanverttia ja ostronin-kuori. Siitä seikasta, että viimeistä kalua oli kovasti tahvottu ja siinä näkyi prismatillisia värejä sisäpuolella, päätän, että Mr. Barkis'illa oli ollut jonkunlaista vihiä helmistä, joka ei kuitenkaan koskaan tarkemmaksi muodostunut.

Vuosikausia oli Mr. Barkis joka päivä kuljettanut tätä arkkua kaikilla matkoillansa. Että sitä vähemmin huomattaisiin, oli hän keksinyt semmoisen jutun, että se oli "Mr. Blackboy'n" ja että se oli "Barkis'in hallussa, siksi kuin käytiin sitä kuulustelemassa"; jonka sadun hän oli suurella huolella kirjoittanut kanteen nyt tuskin luettavilla kirjaimilla.

Hän oli kaikki nämät vuodet säästänyt, näin minä, hyvällä menestyksellä. Hänen omaisuutensa rahassa nousi melkein kolmeen tuhanteen puntaan. Tästä summasta oli hän testamentteerannut tuhannen punnan korot Mr. Peggotylle hänen elin-ajaksensa; mutta tämän kuoltua oli pää-oma tasan jaettava Peggoty'n, pikku Em'lyn ja minun kesken taikka meidän jälkeemme elävälle tai eläville. Koko muun omaisuutensa testamentteerasi hän Peggotylle, jonka hän määräsi pääperilliseksi ja tämän hänen viimeisen tahtonsa ja testamenttinsa toimeenpaniaksi.

Minä olin mielestäni kokonainen proktori, kun luin tätä dokumenttia ääneen suurella juhlallisuudella ja esittelin sen määräyksiä, tiesi kuinka monta kertaa, niille, joihin se koski. Minä rupesin enemmän

ajattelemaan, että Commons'illa oli suurempi arvo, kuin tähän asti olin luullut. Minä tutkin testamenttia suurimmalla tarkkuudella, julistin sen kaikin puolin lailliseksi, pistin lyijys-kynällä merkin sinne tänne reunaan, ja katsoin sitä melkein kummaksi, että tiesin niin paljon.

Minä laitin Peggotylle luettelon kaikesta siitä omaisuudesta, joka oli tullut hänelle; järjestin kaikki asiat säännöllisellä tavalla; olin yhteiseksi iloksemme hänen välittäjänsä ja neuvon-antajansa jokaisessa kysymyksessä; ja näissä vaikeissa toimissa vietin viikon ennen hautajaisia. Minä en nähnyt pikku Em'lyä tällä väli-ajalla, mutta minulle kerrottiin, että hänen oli määrä kaikessa hiljaisuudessa parin viikon perästä pitää hänsä.

Minä en ollut hautajaisissa läsnä virkakuntani jäsenenä, jos minun niin sopii sanoa. Minä tarkoitan, etten ollut puettu mustaan vaippaan ja liehuvaan linnunpeloitusharsikkoon; mutta minä astuin aamulla varhain Blunderstone'en ja olin kirkkotarhassa, kun ruumis tuli, jota ainoastaan Peggotty ja hänen veljensä saattivat. Tuo heikkomielinen gentlemani katseli vähäisestä akkunastani; Mr. Chillip'in pikku lapsi vaaputti raskasta päätänsä ja ällisteli siirottavilla silmillänsä pappia hoitajattarensa olkapään ylitse; Mr. Omer huohotti ta'empana; ei ketään muuta ollut siellä; ja kaikki kävi hyvin rauhallisesti. Kun kaikki oli ohitse, kävimme tunnin aikaa ympäri kirkkotarhaa ja poimimme muutamia tuoreita lehtiä puusta äitini haudan päältä.

Tässä valloittaa minut kammo. Pilvi laskee kaukaisen kaupungin ylitse, jota kohden palautin yksinäiset askeleeni. Minä pelkään sitä lähestymästä. Minä en voi ajatella sitä, mitä tapahtui sinä muistettavana iltana; sitä, minkä täytyy uudestaan tapahtua, jos jatkan.

Mutta se ei pahene sen vuoksi, että kirjoitan siitä. Se ei paranisi, jos pysäyttäisinkin kovin vastahakoista kättäni. Se on tehty. Ei mikään voi peräyttää sitä; ei mikään voi saada sitä muuksi, kuin mitä se on.

Vanhan hoitajattareni oli aikomus seuraavana päivänä lähteä London'iin minun kanssani testamentin asioissa. Pikku Em'ly vietti tämän päivän Mr. Omer'in luona. Me olimme kaikki päättäneet yhtyä vanhassa vene-huoneessa tänä iltana. Ham oli tavalliseen aikaan tuova Em'lyn sinne. Minun oli määrä tulla, kun mieleni teki. Veli ja sisar palaisivat, niinkuin olivat tulleet, ja odottaisivat meitä, kun päivä päättyi, valkean ääressä.

Minä erosin heistä kirkkomaan veräjällä, jossa Straps mielikuvitukseni mukaan muinoin oli levännyt Roderick Random'in laukku selässä; mutta en lähtenyt suoraan takaisin, vaan astuin vähän matkaa Lowestoft'in tietä. Sitten käännyn ja menin takaisin Yarmouth'ia päin. Minä poikkesin siivoon ravintolaan päivällisiä syömään, pari kolme penikulmaa siitä lauttapaikasta, jota ennen olen maininnut; ja niin päivä kului ja oli ehtoo, kun saavuin sinne. Satoi paraikaa rankasti ja oli kolkko ilta; mutta kuu oli pilvien takana, eikä ollut pimeä.

Pian näkyi Mr. Peggoty'n huone ja valkea, joka loisti akkunasta. Vähän aikaa raskaassa hiekassa kahlattuani pääsin oven luo ja astuin sisään.

Siellä näytti kaikki hyvin hupaiselta. Mr. Peggotty oli polttanut iltapiippunsa, ja illallisen hankkeisin oli ruvettu. Valkea paloi kirkkaasti, tuhka oli luotu ylös, arkku odotti pikku Em'lyä vanhalla sijallaan. Omassa vanhassa paikassaan istui kerran vielä Peggotty, näyttäen (jos luetaan pois hänen pukunsa) niinkuin hän ei koskaan olisi jättänyt sitä. Hän oli jo turvannut vanhaan seuraansa työrasiaan, jonka kannessa St. Paul'in kirkko oli, kyynärä-mitan huoneesen ja vahakynttilän palaseen: ja siinä ne olivat kaikki, niinkuin niitä ei koskaan olisi häiritty. Mrs. Gummidge näytti vähän nurpealta vanhassa nurkassansa; ja näytti siis hänkin

aivan luonnolliselta.

"Te olette ensimmäinen joukosta, Mas'r Davy!" lausui Mr. Peggotty onnellisilla kasvoilla. "Älkää pysykö tuossa takissa, Sir, jos se on märkä".

"Kiitoksia, Mr. Peggotty", sanoin minä ja annoin hänelle päällystakkini seinään ripustettavaksi. "Se on ihan kuiva".

"Niin onkin!" arveli Mr. Peggotty, pidellen minua hartioista. "Kuiva kuin lastu! Käykää istumaan, Sir. Teille ei tarvitse sanoa tervetultua, mutta te olette kaikesta sydäimestä tervetullut".

"Kiitoksia, Mr. Peggotty, minä olen varma siitä. No, Peggotty!" sanoin minä, suudellen häntä. "Ja kuinka sinun käy, vanha eukko?"

"Ha ha!" nauroi Mr. Peggotty, istuen alas meidän viereemme ja hieroen käsiänsä huojuksissaan äskeisistä huolista sekä luontonsa teeskentelemättömässä iloisuudessa; "sitä vaimoa ei ole koko mailmassa, Sir — niinkuin olen hänelle puhunutkin — jonka on syy tuntea mieltänsä keveämmäksi, kuin hän! Hän teki velvollisuutensa vainajaa kohtaan ja vainaja tiesi sen; ja vainaja teki hänelle, mitä oli oikein, ja hän teki vainajalle, mitä oli oikein; ja — ja — ja *kaikki* on oikein!"

Mrs. Gummidge huokaili.

"Reipastukaat, äitiseni!" lausui Mr. Peggotty. (Mutta hän pudisti päätänsä syrjään meille, ilmeisesti huomaten, kuinka nykyiset tapaukset olivat omaiset muistuttamaan tuosta vanhasta.) "Älkää olko alakuloinen! Reipastukaat hiukka itse tähtenne ja katsokaat, eikö moni asia tunnu luonnollisemmalta?"

"Ei minusta, Dan'l", vastasi Mrs. Gummidge. "Ei mikään minusta tunnu luonnolliselta paitsi yksinään ja hyljättynä oleminen".

"Tuntuu kyllä", arveli Mr. Peggotty, viihdyttäen hänen surujansa.

"Ei tunnu, Dan'l!" sanoi Mrs. Gummidge. "Minä en ole semmoinen, että minun sopii elää niitten kanssa, jotka ovat saaneet periä rahoja. Asiat käyvät liiaksi minua vastaan. Olisi parempi, että saisitte eron minusta".

"No, kuinka ikinä käyttäisin niitä ilman teitä?" lausui Mr. Peggotty ankaran moitteen katsannolla. "Mitä puhutte? Enkö minä tarvitse teitä enemmän nyt, kuin koskaan ennen?"

"Minä tiesin, ettei minua koskaan ole tarvittu!" huudahti Mrs. Gummidge surkeasti vaikeroiden, "ja sitä kerrotaan nyt minulle! Kuinka sopikaan minun toivoa, että minua kaivattaisiin, koska olen niin yksinäinen ja hyljätty ja kaikkien vastusten alainen!"

Mr. Peggotty näytti olevan kovin suuttunut itseensä, koska hän oli puhunut sillä tapaa, että sopi selittää hänen sanojansa noin pahasti, mutta hän estettiin vastaamasta sen kautta, että Peggotty nykäisi häntä hiasta ja pudisti päätänsä. Surullisena katsottuaan Mrs. Gummidge'a tuokion aikaa, loi hän silmänsä Schwarzwaldin kelloon, nousi, niisti kynttilää ja muutti sen akkunaan.

"Kas niin!" lausui Mr. Peggotty iloisesti. "Nyt on kaikki valmiina, Missis Gummidge!" Mrs. Gummidge huokaili. "Valaistu tavan mukaan! Te kummastelette, mitä varten näin tehdään, Sir! No, sitä tehdään pikku

Em'lyämme varten. Tie ei ole, näettekö, erittäin valoisa eikä hauska pimeään tultua; ja kun minä olen täällä siihen aikaan, kuin hän tulee kotiin, muutan kynttilän akkunaan. Tämä, näettekö", sanoi Mr. Peggotty, sydämellisellä ilolla kumartuen minun puoleeni, "täyttää kaksi tarkoitusta. Hän sanoo, Em'ly sanoo: 'tuolla on koti!' hän sanoo. Ja samoin sanoo Em'ly: 'tuolla on eno!' Sillä jos en minä ole täällä, ei akkunassakaan ole mitään kynttilää".

"Sinä olet lapsi!" sanoi Peggotty, paljon pitäen hänestä sen vuoksi, jos hän todella ajatteli, mitä hän sanoi.

"Vai niin", vastasi Mr. Peggotty, asettaen jalkojansa hyvin hajalleen toisistaan ja tyytyväisesti hieroen käsiänsä ylös alas niihin, samalla kuin hän katseli vuorotellen meitä ja valkeata, "minä en tiedä, mutta, näettekö, ei se päältäni näy".

"Ei azaktisti", muistutti Peggotty.

"Ei", nauroi Mr. Peggotty, "ei se päältäpäin näy, mutta — ehkä ajatuksista, tiedäthän. *Minun* se tekee yhtä, siunatkoon teitä! Nyt kerron teille jotakin. Kun käyn ja silmäilen tuota Em'lymme sievää huonetta, tahdon — tahdon tulla lestyksi", lausui Mr. Peggotty, äkkiä ääntänsä koroittaen — "muuta en saata sanoa — jollei minusta melkein tunnu, kuin kaikkein vähimmät kapineet olisivat hän itse. Minä nostelen niitä ja lasken niitä kädestäni ja kosken niihin niin vienosti, kuin ne olisivat Em'lymme. Niin on myöskin hänen pikku hattujensa ja sellaisen laita. Minä en voisi nähdä, että niitä yhtäkään pahoin pideltäisiin — ei, vaikka koko mailman saisin. Tässä näette pikku lapsen ison meripiikkiäisen muodossa!" sanoi Mr. Peggotty, lievittäen totisuuttansa lujalla naurunhekotuksella.

Peggotty ja minä nauroimme molemmat, mutta ei niin isolla äänellä.

"Se on, näettekö, minun ajatukseni", lausui Mr. Peggotty hohtavilla kasvoilla, kun hän vielä hetken oli tahkonut jalkojansa, "että tämä tulee siitä, että minä olen leikkinyt hänen kanssansa niin paljon ja menetellyt kuin olisimme olleet Turkkilaisia ja Franskalaisia ja hai-kaloja ja kaikenlaisia muukalaisia — siunatkoon teitä; ja leijonia ja valaskaloja ja tiesi mitä kaikkia! — kun hän ei ollut polveani korkeampi. Minä olen tottunut semmoiseen tapaan, tiedättekö. No, tämä kynttilä tässä!" sanoi Mr. Peggotty, riemuissaan ojentaen kättänsä sitä kohden, "*minä* tiedän aivan hyvin, että, kun hän on naitu ja mennyt, minä asetan tämän kynttilän tähän, juuri niinkuin nyt. Minä tiedän aivan hyvin, että, kun olen täällä iltaisin (ja missä muualla asuisinkaan, siunatkoon teidän sydämiänne, vaikka saisin minkä omaisuuden hyvänsä!) eikä hän ole täällä enkä minä ole siellä, minä muutan kynttilän akkunaan ja istun valkean edessä ja olen niinkuin odottaisin häntä, kuten nytkin. *Tässä* näette pikku lapsen", lausui Mr. Peggotty toisella lujalla naurunhekotuksella, "meripiikkiäisen muodossa! No, juuri tänä hetkenä, kun näen kynttilän säkenöivän, sanon itselleni: 'hän katselee sitä! Em'ly tulee!' *Tässä* näette pikku lapsen meripiikkiäisen muodossa! Mutta minä olen oikeassa", sanoi Mr. Peggotty, hilliten nauruaan ja lyöden käsiänsä yhteen; "sillä tässä Em'ly on!"

Se oli vaan Ham. Ilta oli varmaan käynyt sateisemmaksi, siitä kuin minä saavuin, sillä hänellä oli päässään iso sadehattu, alas kasvoille vedetty.

"Missä Em'ly on?" kysyi Mr. Peggotty.

Ham viittasi päällensä, niinkuin Em'ly olisi ollut ulkopuolella. Mr. Peggotty otti kynttilän akkunasta, niisti sitä, pani sen pöydälle ja kohensi ahkerasti valkeata, kun Ham, joka ei ollut siirtynyt paikaltansa, sanoi:

"Mas'r Davy, tahdotteko tulla ulos hetkeksi katsomaan, mitä Em'ly ja minä olemme tuoneet teille näytettäväksi?"

Me menimme ulos. Kun astuin hänen ohitsensa ovesta, näin ihmeekseni ja kauhukseni, että hän oli aivan vaalea. Hän sysäsi minut nopeasti taivasalle ja sulki oven meidän perästämme. Ainoastaan meidän kahden perästämme.

"Ham! mikä nyt on?"

"Mas'r Davy!" — Voi hänen särjettyä sydäntänsä, kuinka kauheasti hän itki!

Minä seisoin tyrmistyneenä semmoisen surun edessä. Minä en tiedä, mitä ajattelin taikka pelkäsin. Minä en voinut muuta kuin katsella häntä.

"Ham! Hyvä toveri raukka! Kerro minulle Jumalan tähden, mikä nyt on!"

"Minun lemmittyäni, Mas'r Davy — sydämeni ylpeys ja toivo — hän, jonka edestä olisin kuollut ja nytkin tahtoisin kuolla — hän on mennyt!"

"Mennyt?"

"Em'ly on karannut pois! Voi, Mas'r Davy, ajatelkaat, *millä tapaa* hän on karannut, kun minä rukoilen hyvää ja laupiasta Jumalaa surmaamaan häntä (häntä, joka on minulle kaikista kalliin) ennemmin, kuin antamaan hänen joutua turmioon ja häväistykseen!"

Ne kasvot, jotka hän käänsi ylöspäin myrskyistä taivasta kohden, hänen yhteen puserrettujen käsiensä vapistus, se tuska, joka kuvautui hänen ruumiissaan, pysyvät vielä tänä hetkenä muistissani yhdessä tuon aution rannikon kanssa. Siinä on ainainen yö, ja Ham on ainoa henkilö näkymöllä.

"Te olette oppinut", sanoi hän hätäisesti, "ja tiedätte, mikä on oikein ja paras. Mitä minun tulee sanoa tuolla sisällä? Kuinka koskaan saan puhutuksi siitä hänelle, Mas'r Davy?"

Minä näin oven liikkuvan ja koetin vaistomaisesti pitää sitä kiinni ulkopuolelta, saadakseni hetken verran aikaa. Se oli myöhäistä. Mr. Peggotty pisti ulos kasvonsa; enkä minä koskaan, vaikka eläisin viisi-sataa vuotta, voisi unhottaa sitä muutosta, joka tapahtui niissä, kun hän näki meidät.

Minä muistan, että kuulin kovan valitushuudon, että naiset pitivät kiinni hänestä ja että kaikki seisoiimme sisällä huoneessa; minä, joku paperi kädessä, jonka Ham oli antanut minulle; Mr. Peggotty, liivi auki revittynä, hiukset hajallansa, kasvot ja huulet valkeat, kuin vaate, ja veri tippuen alas rinnalle (se oli, luullakseni, purskahtanut hänen suustaan), kiinteästi katsellen minua.

"Lukekaat se, Sir", sanoi hän matalalla, vapisevalla äänellä.
"Hitaasti, tehkää hyvin. Minä en tiedä, pystynkö ymmärtämään".

Kesken haudan-kaltaista hiljaisuutta luin tahraantuneesta kirjeestä näin:

""Kun sinä, joka rakastat minua niin paljon enemmän, kuin minä ikinä olen ansainnut, silloinkin, kuin sydämeni oli viaton, näet tämän, olen minä kaukana poissa"".

"Olen minä kaukana poissa", toisti Mr. Peggotty pitkäänsä.

"Pysähtykää! Em'ly kaukana poissa. No!"

"Kun aamulla jätän kalliin kotini — kalliin kotini — voi, kalliin kotini!"

Kirjeessä oli edellisen illan datumi;

"— en koskaan palaja, jollei hän tuo minua takaisin vaimonansa. Tämä kirje löydetään illalla monta tuntia tämän jälkeen minun sijastani. Voi, jos tietäisit, kuinka raadeltu sydämeni on. Jos edes sinä, jolle olen tehnyt niin paljon vääryyttä, ettet voi koskaan antaa sitä anteeksi, vaan tietäisit, mitä minä kärsin! Minä olen liian huono kirjoittamaan itsestäni. Voi, etsi lohdutusta siitä ajatuksesta, että minä olen niin huono. Voi, Jumalan tähden, kerro enolle, etten koskaan ole rakastanut häntä puoleksikaan niin paljon, kuin nyt. Voi, älkää muistako, kuinka hellät ja hyvät olette kaikki olleet minua kohtaan — älä muista, että meidän koskaan oli määrä mennä naimisiin — vaan koettakaat ajatella, että minä kuolin pienenä ja haudattiin johonkin. Rukoile Jumalaa, jonka minä hylkään, säälimään enoani! Kerro hänelle, etten koskaan ole rakastanut häntä puoleksikaan niin paljon. Ole hänen lohdutuksenaan. Rakasta jotakin hyvää tyttöä, josta tulee semmoinen, kuin minä ennen olin enon suhteen, ja on uskollinen ja mahdollinen sinulle eikä tiedä muuta häpeätä, kuin minut. Jumala siunatkoon teitä kaikkia! Minä olen usein polvillani rukoileva teidän kaikkien puolestanne. Jollei hän tuo minua takaisin vaimonaan enkä minä rukoile itse puolestani, rukoilen teidän kaikkien puolestanne. Minun jäähyväistervehdykseni enolle. Minun viimeiset kyöneleeni, minun viimeiset kiitokseni enolleni".

Siinä oli kaikki.

Mr. Peggotty seiso i kauan aikaa sen jälkeen, kuin olin lakannut lukemasta, yhä katsellen minua. Viimein minä uskalsin tarttua hänen käteensä ja pyytää häntä niin hyvin, kuin voin, koettamaan vähän hillitä itseänsä. Hän vastasi liikahtamatta: "minä kiitän teitä, Sir, minä kiitän teitä!"

Ham puhutteli häntä. Mr. Peggotty käsitti sen verran *hänen* suruansa, että hän likisti hänen kättänsä; mutta muutoin hän pysyi samassa tilassa, eikä kukaan tohtinut häiritä häntä.

Verkalleen hän viimein siirsi silmänsä kasvoistani, niinkuin hän olisi herännyt jostakin unen-näöstä, ja katseli ympäri huonetta. Sitten hän sanoi matalalla äänellä:

"Kuka se mies on? Minä tahdon tietää hänen nimensä". Ham katseli minua ja yhtäkkiä tunsin semmoisen tärähdyksen, joka sysäsi minut taaksepäin.

"Jotakuta epäillään", lausui Mr. Peggotty. "Kuka se on?"

"Mas'r Davy!" rukoili Ham. "Astukaat ulos hetkeksi ja antakaat minun kertoa hänelle, mitä minun täytyy. Teidän ei käy sitä kuuleminen, Sir".

Minä tunsin tärähdyksen taas. Minä vaivu i alas jollekin tuolille ja koetin lausua jotakin vastausta, mutta kieleni oli kahletettu ja näköni himmentynyt.

"Minä tahdon tietää hänen nimensä!" kuulin Mr. Peggoty n sanovan kerran vielä.

"Kappale aikaa sitten", sopersi Ham, "on eräs palvelia käynyt täälläpäin tuon tuostakin. Joku gen'lm'n on myöskin ollut täälläpäin. Molemmat olivat samaa seuraa".

Mr. Peggotty seiso iikahtamatta, kuin ennen mutta katseli nyt Ham'ia.

"Palvelia", jatkoi Ham, "nähtiin — meidän tyttö raukkamme kanssa — eilen illalla. Hän on piileskellyt täällä tämän viikon taikka kauemmin. Luultiin hänen lähteneen mutta hän piileskeli. Älkää jääkö tänne. Mas'r Davy, älkää!"

Minä tunsin Peggoty käsivarren kaulani ympärillä, mutta en olisi päässyt liikkumaan, vaikka huone olisi ollut luhistumaisillaan päälleni.

"Vieraat vaunut ja hevoset odottivat ulkopuolella kaupunkia tänä aamuna Norwich'in tiellä melkein ennen päivän koittoa", jatkoi Ham. "Palvelia meni niitten luo ja tuli niitten luota ja meni niitten luo taas. Kun hän meni niitten luo taas, oli Em'ly hänen kanssaan. Toinen istui vaunuissa. Hän se mies on".

"Jumalan rakkauden tähden", lausui Mr. Peggotty, astahtaen taaksepäin ja ojentaen ulos kättänsä, ikäänkuin torjuaksensa pois, mitä hän pelkäsi. "Älä sano minulle että hänen nimensä on Steerforth!"

"Mas'r Davy", huudahti Ham katkonaisilla sanoilla, "se ei ole teidän vikanne — ja minä olen kaukana teitä siitä syyttämästä — mutta hänen nimensä on Steerforth, ja hän on kirottu konna!"

Mr. Peggotty ei päästänyt mitään huutoa eikä vuodattanut mitään kyyneltä eikä iikahtanut, ennenkuin hän taas näytti yhtäkkiä heräävän ja tempasi alas karkean takkinsa vaarnalta nurkasta.

"Auttakaa tämä päälleni! Minä olen kuin rikki musertunut enkä voi itse tehdä sitä", sanoi hän maltittomasti. "Auttakaa sitä päälleni. Hyvä!" kun joku oli tehnyt niin. "Antakaat minulle nyt tuo hattu!"

Ham kysyi häneltä, mihin hän aikoi mennä.

"Minä menen hakemaan sisarentytärtäni. Minä menen hakemaan Em'lyäni. Minä menen ensiksi ja puhkaisen tuon veneen ja upotan sen, mihin olisin, niin totta kuin elän, hukuttanut tuon miehen, jos minua olisi vähänkin aavistanut, mikä aikomus hänellä oli! Kun hän istui edessäni", sanoi hän hurjasti ja ojensi ulos puristetun oikean kätensä, "kun hän istui edessäni kasvoista kasvoihin, lyökää minut kuoliaaksi maahan, jollen olisi hukuttanut häntä ja katsonut sitä oikeaksi! — Minä menen hakemaan sisarentytärtäni".

"Mistä?" huudahti Ham, asettuen oven eteen.

"Mistä hyvänsä! Minä menen hakemaan sisarentytärtäni kautta mailman. Minä menen tapaamaan sisarentytär-raukkaani hänen häpeässään ja tuomaan häntä takaisin. Älköön kukaan estäkö minua! Minä sanon teille, että menen hakemaan sisarentytärtäni!"

"Ei, ei!" huusi Mrs. Gummidge, astuen heidän väliinsä, kovasti itkien. "Ei, ei, Dan'l. ei siinä tilassa, kuin nyt olette. Hakekaa häntä vähän ajan perästä, yksinäinen, hyljätty Dan'l'ini, ja se on aivan oikein; mutta ei siinä tilassa, kuin nyt olette. Käykää istumaan ja antakaat minulle anteeksi, että koskaan olen ollut vaivaksi teille, Dan'l — mitä *minun* vastoinkäymiseni ovat olleet tämän rinnalla! — ja puhukaamme sananen niistä ajoista, kuin tyttö ensiksi oli orpo ja kuin Ham myöskin oli ja kuin minä olin köyhä leskivaimo ja te otitte minut luoksenne. Se lievittää sydän parkaanne, Dan'l", laskien päätänsä vasten hänen olkapäätänsä, "ja te kannatte surunne paremmin; sillä te tunnette lupauksen, Dan'l: 'mitä olette tehneet yhdelle näistä vähimmistä veljistäni, sen teitte minulle'; eikä se suinkaan petä tämän katon alla,

joka on ollut meidän suojamme niin monta, monta vuotta!"

Hän oli nyt kokonaan malttanut mielensä; ja kun minä kuulin hänen itkevän, luovuin aikomuksestani langeta polvilleni ja pyytää anteeksi siitä häviöstä, jonka olin aikaansaattanut, sekä kirotta Steerforth'ia, ja joku parempi tunne valloitti minut. Liiaksi rasitettu sydämeni löysi saman huojennuksen, ja minä itkin myöskin.

Edellisen osan loppu.

VIITESELITYKSET:

- [1] Lady = rouva, nainen.
- [2] Miss = neiti.
- [3] Babu = indialainen ruhtinas.
- [4] Begum = indialainen ruhtinatar.
- [5] Mrs. (Mistress) = rouva.
- [6] Rookery = lehto, jossa peltovarekset rakentavat pesiänsä.
- [7] Cookery = paikka, jossa ruokaa keitetään.
- [8] Mr. = herra.
- [9] Master = nuori herra.
- [10] Skylark = leivonen.
- [11] Am = minä olen.
- [12] Englantilainen korttipeli.
- [13] Kaikkialla tässä kirjassa tarkoitetaan Englannin penikulmia, joita menee lähes 7 Suomen penikulmaan.
- [14] Towzer = puria.
- [15] Espanjalainen poliisi.
- [16] Steer = peräsin.
- [17] Rudder = ruori.
- [18] Cricket on englantilainen pallopeti.
- [19] Gent tuttavallisesti puheessa = gentleman.
- [20] Tanner on yhteisen kansan kielessä kuuden pennyn kappale.

[21] Gin = katajaviina.

[22] Jack jokapäiväisessä puheessa.

[23] Willie Waught = Skotlannin kieltä, tarkoittaa muistomaljaa.

[24] Walker eli Hookey Walker on Englannin kielessä lauselmä, jolla pilkallisesti osoitetaan, ettei tule uskoa, mitä puhutaan.

[25] Sanansutkaus; maksaa nenän kautta = maksaa runsaasti.

[26] Jemmy = James.

[27] Bob kirosi.

[28] Harleikki.

[29] Tekoperäistä kilpikonnan lientä.

[30] *Guy Fawkes* oli Kruutiliiton rohkein jäsen, jonka kuvaa pojat Englannissa Marraskuun 5 päivänä pilkaksi kuljettavat ympäri katuja. Tämän johdosta Guy Fawkes ylimalkain osoittaa huonosti puettua, renttumaista miestä.

[31] *Master'iksi* puhutellaan vaan poikia ja nuorukaisia, *Mister'iksi* vanhempia miespuolia. Mister kirjoitetaan Mr.

[32] *Bushel* on englantilainen mitta = 13,88 kannua.

[33] Gipsy = mustalainen.

[34] Copperfull = kattilantäysi.

[35] Keilit = skittles Englannin kielellä.

End of the Project Gutenberg EBook of David Copperfield I, by Charles Dickens

*** END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK DAVID COPPERFIELD I ***

***** This file should be named 18186-8.txt or 18186-8.zip ***** This and all associated files of various formats will be found in: <http://www.gutenberg.org/1/8/1/8/18186/>

Produced by Tapio Riikonen

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. They may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

***** START: FULL LICENSE *****

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this file or online at <http://gutenberg.org/license>).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the

work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to

or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or

Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, is critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was

created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at <http://www.pglaaf.org>.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at <http://pglaaf.org/fundraising>. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pglaaf.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at <http://pglaaf.org>

For additional contact information:

Dr. Gregory B. Newby
Chief Executive and Director
gbnewby@pglaaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit <http://pglaaf.org>

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: <http://pglaaf.org/donate>

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

<http://www.gutenberg.org>

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.

***** END: FULL LICENSE *****